כוזרי

LIBER

COSRI

Continens

COLLOQUIUM seu DISPUTATIONEM DE RELIGIONE,

Habitam ante nongentos annos, inter REGEM COSAREORUM, & R. ISAACUM SANGARUM Judæum; Contra PHILOSOPHOS præcipuè è Gentilibus, & Karraitas è Judæis; SYNOPSIN simul exhibens THEOLOGIÆ & PHILOSOPHIÆ Judaicæ, variâ & reconditâ eruditione refertam;

Eam collegit, in ordinem redegit, & in LINGUA ARABICA ante quingentos annos descripsit R. JEHUDAH LEVITA, Hispanus;

Ex Arabica in LINGUAM HEBRÆAM, circa idem tempus, transtulit R. JEHUDAH ABEN TYBBON, itidem natione Hispanus, Civitate Jerichuntinus.

Nunc, in gratiam Philologiæ, & Linguæ Sacræ cultorum, recensuit, Latinâ versione, & Notis illustravit

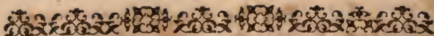
JOHANNES BUXTORFIUS, FIL.

Accesserunt; PRÆFATIO, in qua Cosareorum Historia, & totius Operis ratio & usus exponitur: DISSERTATIONES aliquot Rabbinicæ: INDICES Locorum Scripturæ & Rerum.

Cum PRIVILEGIO.

BASILEÆ,
Sumptibus AUTHORIS,
Typis GEORGI DECKERI, Acad. Typogr. A. cIↄ Iↄc Lx.

Serenissimo Principi

CAROLO

COMITI PALATINO RHENI, DUCI BAVARIÆ,

ARCHIPALATINATUS ET DIGNITATIS ELECTORALIS HÆREDI,

HOC TEMPORE

ACADEMIÆ HEIDELBERGENSIS RECTORI MAGNIFICENTISSIMO,

DOMINO CLEMENTISSIMO,

Gratiæ Divinæ, Virtutum Heroicarum, & Dignitatum incrementa, à Patre luminum

precatur

JOHANNES BUXTORFIUS,

S. THEOL. ET LING. HEBR. IN ACAD. BASIL. PROFESSOR.

Iraberis, SERENISSIME PRINCEPS, hominem Exterum & umbraticum, ad prælustre Virtutum & Dignitatum Tuarum fastigium adeò confidenter adrepere, & munus quoque Exoticum & peregrinum Tibi offerre non dubitare. Non miraberis, si causas, quæ ad facinus hoc audendum, ei & stimulos & animum addiderunt, cle-

menter (quod quâ decet & par est humillimâ submissione rogat) audire & cognoscere dignaberis. Triennium est, ex quo Serenissimus ac Celsissimus Princeps ac Dominus, Dominus Pater tuus, CAROLUS LUDOVICUS, Comes Palatinus ad Rhenum, Dux Bavariæ, S.Rom. IMPERII ARCHITHESAURARIUS & ELECTOR; ejusdemque tùm tempors in partibus Rheni, Sueviæ, & Juris Franconici, PROVISOR ET VICARIUS Augustissimus, pro edendis, tùm Paternis tùm meis Propriis operibus, Privilegium mihi, supplicibus literis, justis de causis petenti, clementissimè, simul & largissimè, sine cunctatione indulsit. Tam exprompta tanti Principis Gratia unde oriatur, & quorsum sit referenda, facilè agnovi. Nimirum, quo amore & favore erga Bonarum literarum studia, & harum Cultores feratur; quo zelo eas adjutas, & promotas cupiat; Hebræas quoque & Orientales Musas sibi in deliciis esse, palàm testatum facere voluit Princeps Sapientissimus. In his me aliquid vel nosse, vel posse, vel conari saltem, ab aliis fortè liberaliùs persuasus, ignoto etiam, & immerito Gratiam suam non denegandam, censuit. Ab eo tempore quoties præsigni hoc Clypeo edita mea scripta munivi & collustravi, toties animum meum morsu quodam compunctum sensi, de ingrata tanti Beneficii dissimulatione. Novi equidem, ut Deo, ita viris Principibus, pro Gratiis collatis condignas gratias nec agi, nec referri posse. Hîc verò cum debitoribus, si non optimis, saltem non omninò pessimis, proxima est arripienda tabula, Beneficiorum acceptorum grata memoria, ac ingenua & syncera Debiti Confessio, quam *Optimam Beneficiorum custodem*, dixit Chrysostomus. Hanc, quam maximo Parenti Tuo debere me agnosco, apud Te, Princeps Augustissime, publicâ hac syngraphâ edere & profiteri volui, ratus, nec Serenitati ejus ingratam fore hanc meam apud tam charum Pignus depositionem, nec, quæ innata Tibi est gentilitia Comitas & Benignitas,

nignitas, gravatim Te Interpretis & Intercessoris munus susceptarum. Prolectavit me huc, præter Natalium splendorem, Majorum imagines, Dignitates hæreditarias, quibus fulges; publica jam longè lateque se dispergens fama, de præclarissima Tua Indole, Pietate, Virtute, & pulcherrimis aûsis, quæ vernante hac ætate, supra ætatem, non duntaxat aggrederis, sed & exequeris, ut omnium oculos, ora, & corda, in Tui admirationem & amorem convertas. Quod Sol inter astra est huic Universo, id rectè Princeps dicitur esse suis terris & populis. Sol lumine & radiis suis tenebras discutit, diem & serenitatem adducit, omnia fovet, recreat & fœcundat: Idem suis præstat Princeps, non gemmis, non auro, non purpurâ, non ceris & imaginibus, sed Sapientiæ lumine. Sapientiam dico, non vel prophanam, vel proletariam & plebejam, sed solidam, in Timore Domini, qui ejus est principium, fundatam, & artium ac disciplinarum, quæ salutaria ejus præcepta tradunt, aliarumque præclarissimarum rerum scientiâ firmatam. Hâc instructi verè sunt, quod dicuntur, Principes. Hac Sapientiâ *Josephus* ad Principatum totius Ægypti fuit evectus: evectus, eandem saluberrimis consiliis rexit & gubernavit. Hanc *David* commendavit Salomoni, suo in Regno hæredi & successori. Hanc *Salomon* statim in Regni sui exordio, præ omnibus aliis hujus mundi bonis & opibus, unicè à Deo petiit, &, quia eam petiit, unà cum eâ omnia reliqua eousq; obtinuit, ut nullus inquam inter Reges ei comparandus fuerit: Hanc passim, ut omnibus, ita maximè Regibus & Principibus, in Proverbiis suis & alibi, ut summè necessariam & decoram, commendat. Quod idem sub ejus nomine Auctor libri Sapientiæ, multis elegantissimis sententiis, capite septimo, & aliquot sequentibus, expressit. Sapientia ipsa de cœlo clamat; *Per me regnant Reges, & Principes decernunt justitiam, per me Principes dominantur, & omnes Judices terræ.* (*Prov.* 8.15.16.) Hanc, Princeps Florentissime, tuam

jam esse curam, hæc studia, has delicias, omnes alias laudes, omnem gloriam supergreditur. Hoc stadium ingressus, & instar Solis Archipalatinatui exorientis, tanquam Sponsus de thalamo suo, cum alacritate & gaudio decurrens, quousque progressus & emensus sis, norunt ii, quibus Tu propiùs es notus. Quæ hujus rei specimina, quantâ cum dexteritate, quâ animi præsentiâ, quâ judicii maturitate, in Fidei & Religionis orthodoxæ fundamentis, in Linguis, in Artibus ac disciplinis, non solùm inferioribus, sed etiam superioribus, & Principem maximè decentibus, Geographicis, Topographicis, & Prosopographicis, in Magnorum & multorum Testium præsentia, haud ita nuper, edideris, intra Aulæ illius, in qua res gesta est, parietes contineri nec debuit, nec potuit; sed, ut olim fama Salomonis, ad procul dissitas & remotissimas jam terras & insulas, pervagatum est; ut quem præsentes cum stupore viderunt & audiverunt, absentes etiam mirentur, suspiciant & collaudent. His dē causis Academiæ Archipalatinæ Præstites, Sapientiæ arbitri & judices, in consuetis, sub ingressum currentis hujus Anni, suis Comitiis, supremi in ea Magistratus, RECTORIS MAGNIFICENTISSIMI Dignitatem, non tantùm jure Dominii ad Te spectare, sed, citra ætatis prætextatæ considerationem, calculis suis in Te magno cum applausu conjectis, meritis Tuis, Sapientiæ Tuæ, deberi, omnibus palàm facere voluerunt. Josepho, ætate juveni, cùm jubente Rege Pharaone totius Ægypti Gubernator & Prorex designaretur, & pomposè circumveheretur, acclamatum ab omni populo fuisse legimus, אַבְרֵךְ *Afrech* (Gen. 41. 43.) Hebræi quidam circa hujus vocis etymologiam ludentes, scribunt, eam ex duabus esse compositam, *Af* Pater, & *Rech*, Tener; ut eâ significatum sit, illi, quamvis *Annis* & ætate *tenero*, sed *Sapientiæ Patri & adulto*, meritò hos honores collatos. Talis *Afrech* Tu meritò vocaberis, Princeps Inclyte. Gloriantur Hebræi nostri in suo Talmude,

de, de quodam *Rabi Eliesare, filio Asariæ*, & de alio *Rabba bar Nachmane*, de quibus miraculi quasi loco referunt, quòd decimo octavo ætatis anno, ob summam eruditionem & Sapientiam, ad Academiæ Rectoratum evecti fuerint. Majori jure gloriabitur Academia Heidelbergensis, quòd Princeps Novennis, maximo cum applausu hanc dignitatem sibi vindicarit. Hoc nomine ovantes & læti gratulantur Maximo Progenitori, gratulantur Tibi, gratulantur Sibi, gratulantur toti Electorali Palatinatui; Aula, Academia, Ecclesia, Populus, & Orbis Reformatus Universus. De quibus gratulantur, ex iisdem, veluti indubitatis Bonæ spei signis, felicia & fausta quæq; de futuro sibi pollicentur, & ominantur: quod ominantur, id ut Deus velit esse ratum, firmum, perpetuum, & spe suâ majus, ductis ab imo pectore suspiriis, devotè vovent: quod vovent, supplicibus & ardentibus à Deo Precibus flagitant & contendunt. Inter has gratulantium, ovantium, voventium, supplicantium voces, ut hanc quoq; meam, ex hoc Helvetiæ reformatæ Athenæo, non dedigneris, sed clementer admittas, & gratam Tibi esse patiaris; quæq; mea est, eandem esse hîc Basileæ omnium bonorum mentem & vocem, ut persuasissimum habeas, quàm possum demissè & humillimè rogo.

Neque mihi verendum valdè esse arbitror, ne ingratum Tibi sit Munus peregrinum & tenue, quod ad Tuæ Seren. solium adfero, & Splendidissimo Tuo Nomini consecratum eo. Antiqui moris est, ut in Cultus, Honoris, Obsequii, & Submissionis testimonium ac pignus, præter alia, de Terræ quisque suæ Fructibus, Proventibus, vel rebus alioquin alibi rarioribus, munera ad exteros mittat vel adducat. Jacobus, filiis suis in Aegyptum ad frumentum comparandum profecturis, mandat, ut demulcẽdo Josepho, adhuc tùm ipsis ignoto, munus afferant de optimis fructibus terræ suæ, (*Genes.* 43. 11.) Josephus vicissim Patri suo ex Aegypto munera

nera mittit de præstantissimis bonis illius terræ (*Genes.* 45. 23.) Regina Sabæ, Salomoni gratulatura, & Sapientiam ejus coràm auditura, honoris causâ offert aromata, aurum & lapides pretiosos; quorum terra illius erat ferax, (1. *Reg.* 10.) Magi, primitiæ gentium in Evangelio, Christo recens nato offerunt aurum, thus & myrrham, quæ ex suis regionibus detulerunt.

Ego à multis abhinc annis Palæstinæ seu Judææ oras perrerrans, ejusque adyta & abdita perquirens, quid aliud inde efferre possum, quàm quæ ea habet, & suppeditare potest? Est illa quidem spatiis & terminis non usque adeò ampla, sed cujus angustiam, & Cæli benignitas, & Soli fertilitas, & præcipuè peculiaris Dei favor & præsentia, ubertim olim compensarunt. Commendatur ab Hebræis à singulari aëris temperie, qui non solùm corporibus salubritatem adferat, sed & animo ad sapientiam gignendam conducat: Commendatur in Sacris literis à Frugum, & Fructuum omnis generis, tum bonitate & præstantia, tum ubertate & copiâ; unde *Terra lacte & melle fluens*, frequenter appellatur: Commendatur à lingua, quam habuerunt, uti antiquissimâ & omnium primâ, sic nobilissimâ & perfectissimâ. Commendatur inde, quòd eam Deus, præ reliquis terris omnibus, populo suo, quem elegerat, inhabitandam dare voluerit; Commendatissima est ex eo, quòd DEUS in eadem sæpè apparuerit, imò Urbem peculiarem sibi elegerit; in hac urbe Domum; in Domo ἄμυαει & conclave peculiare; in Conclavi illo Arcam angustam; in Arca vix unius spithamæ spatium; ubi Ipsemet habitaret, ubi populo suo audientiam faceret, & responsa daret; Deus, inquam, ille, quem nec Cæli cælorum, nedum Terra universa capiat & comprehendat. Hinc allatum, quid est, quantillum id sit, quod non rarum, non carum haberi debeat! Novimus equidem, felicitatis & gloriæ illius pristinæ faciem in quamplurimis hodiè esse mutatam & deformatam; attamen passim adhuc veterum muro-

rum

rum rudera & vestigia quædam à curioso & sagaci scrutatore licet deprehendere.

Tale est quod inde effero & offero monumentum literarium. Commendat se illud ab Antiquitate, Argumento, & Vario quo contextum est opere & artificio. *Originem* suam primam, si vera Hebræi nobis narrant, arcessit à nono; Lucis usuram à quinto retrò sæculo. *Argumentum* continet illustre & grave, de Vera Religione, & Cultu Deo grato ac placente: *Actores* & colloquutores sunt, Rex quidam gentilis Thogarmeus, à Populo & agnitione Dei alienus, & Doctus quidam Rabbinus Judæus, qui Regi illi suam, quam profitebatur, Religionem, probat, & tandem comprobat, eumque, unà cum ejus populo, Proselytum efficit: *Modus tractandi* is est, ut præter jucundum dialogismum, singulari arte, maxima rerum & materiarum rararum varietas ei sit admixta & hinc inde sparsa, quæ Lectorem & juvare & delectare potest. Quæ omnia, ut & ea, quæ à me in Latium illud traducendo, sunt præstita, ne Serenitati Tuæ prolixiori alloquio fastidiosus fiam, sequenti ad Lectorem Præfatione fusiùs explicare consultum duxi.

Ut verò omni ferè malogranato quædam putria insunt grana: ita non negandum, hîc quoque nonnulla esse, quæ nativum veteris Cananææ saporem perdiderunt, & recentem Judaismum redolent. Quid verò in his agendum? Quæ salubria sunt & integra, eligenda, cætera linquenda & rejicienda. Ut nihil humani in hoc mundo tam est bonum, quod non mali aliquid, nihil tam malum, quod non boni quid admixtum habet: ita & hîc est comparatum. Neque Ethnicorum scripta, quæ nihil aut parum ad Sacrarum literarum illustrationem conferunt, multa autem vel illis, vel bonis moribus, contraria sæpè habent, ideò ex nostris Scholis exterminantur, sed propter alias virtutes & usus re-

tinentur. Quidni idem juris habeant scripta Hebræorum, quæ subinde aliquid ad ulteriorem rerum sacrarum cognitionem suggerunt? Itaque neque hunc obicem mihi extimescendum puto, ut minus acceptum Tibi oblatum munus reddat. Et cùm omnes alias à Serenissimo Patre Tuo Virtutes habeas hæreditarias, non dubito, quin inter eas & hæc sit, ut quæ vel Antiquitatem vel Raritatem ostentant, vel Orientis notas & characteres habent, Tibi chara sint & jucunda. Pro generoso hoc tuo affectu; ut præsens quoque nec prorsus invenustum, nec incelebre Antiquitatis Judaicæ monumentum, è scriniis meis depromptum, operâ meâ à situ & rubigine quâ pote nonnihil vindicatum, & T. Seren. in perpetui Cultûs, & debiti Obsequii pignus, quâ decet & par est veneratione, oblatum, Gratiosissimo vultu accipias, ejusque obscuritatem à fulgentissimi Nominis Tui Splendore, radiis aliquibus ulteriùs illustrari, clementer digneris, quantâ possum animi demissione obsequiosè contendo. Id ubi intellexero, maximum laborum meorum fructum me consecutum meritò arbitrabor, & ad reliqua, quæ, Deo mihi porrò vires & vitam prorogante, meditor, alacriori animo absolvenda, exstimulabor. Quod superest, Princeps Augustissime, Deum Ter. Opt. Max. veneror, ut Annis Tuis annos, diebus dies, in longa usque addat sæcula, cum his Heroicas illas dotes & virtutes, quas Spiritus sui gratiâ in Te excitavit, adaugeat, conatus omnes laudatissimos lætis successibus fortunet, actiones generosas dirigat & secundet, & serò, post gloriosè & feliciter completam omnium de Te Spem & exspectationem in his terris, immarcescibili illâ æternæ beatitudinis Coronâ in Cælo, cingat & ornet, per Jesum Christum Dominum ac Servatorem nostrum, Amen! Dab. Basileæ d. 18 Augusti, Anno M. DC LX.

Ad

Virum Venerab. & Excellentisſimum

DN. D. JOHANNEM BUXTORFIUM

SS. THEOL. ET LING. HEBR. PROFESS.

LIBRUM COSRI

LATINA VERSIONE, ET NOTIS ILLUSTRANTEM

Epigramma.

Quisquis in humanos totum ſe eviſcerat uſus,
Et ſibi nil proprium, quod capit, eſſe cupit.
Hic micat ô! magni dignisſima portio Mundi,
Hic bene ſe natum, nec ſine fruge, probat.
Cœlum mente refert, illiq; eſt proximus aſtro,
Quod ſua per totam lumina vulgat humum.
Quodq; omnem, quâ luce nitet, quoque prodigit omnem,
Et fax eſt tenebris publica Munde tuis.
Hâc mercede locat, BUXTORFI, Maxime rerum,
Fama tuum cœlo Solſtitiale caput.
Quidquid in Hebræas poſſunt tua Numina Muſas,
Pandis, & in quodvis præcipis ire ſolum.
Nec ceſſare poteſt tuus en labor inclytus, iſthic
Poſt clara Ingenii tot monumenta tui,
COSRAEUM monſtras Latiali veſte decorum,
Atque doces Perſam cum Cicerone loqui.
Ardua res; cedroq; omni dignisſimus auſus,
Cui priſca haud poterant ſecula ferre parem.
Philologûm ſupremus Apex, BUXTORFIUS, iſtud
Attigit, & facili Marte peregit opus.

M. J. J. Hofmann.
S. M. C.

PRAEFATIO

AD LECTOREM.

ùm superiori sæculo Linguarum studium renasceretur, qui tam felici partui in lucem producendo obstetricantes manus attulerunt, & tenero fœtui fovendo atq; corroborando omnem suam artem & curam contulerunt, non tantùm hoc egerunt, ut Linguarum illarum addiscendarum novas Præceptiones & commoda quævis subsidia pararent, & procuderent, sed & optimos Authores quosq;, suâ linguâ loquentes, è situ & tenebris, quibus longo temporis tractu squalidi & otiosi delitescebant, produxerunt & Orbi literato communicârunt. Sentiebant nimirum præclaræ & magnæ illæ animæ, Linguarum studium Præceptis nonnisi incohoari, Usu demùm perfici, neq; tàm in Theoria, quàm in Praxi consistere, & eò servire debere, ut quæ in cujusq; linguæ selectissimis Scriptoribus laterent seu mysteria & arcana, seu utilia ad Veritatem cognoscendam, ad Virtutem & Pietatem in animis hominum excitandam, ad Artes & disciplinas quascunq; solidiùs & perfectiùs tradendas, ad Historiam illustrandam, præcepta, dogmata, monita, ex illis eruantur & cognoscantur. Hinc Sacrosanctorum utriusq; Testamenti Codicum, hinc veterum Ecclesiæ Christianæ Patrum & Scriptorum Ecclesiasticorum, hinc Philosophorum, Poëtarum, Oratorum, Historicorum, Medicorum, & aliorum antiquorum boni commatis Authorum, novæ, nitidæ, & castigatæ Editiones prognatæ, Versionum commodarum vestitu amictæ, & eruditarum Notarum accessione ornatæ ac locupletatæ, in lucem prodierunt. Fructu suo non caruisse improbos hos labores, quos hujus rei causâ eximii Viri subierunt, experientia locuples rerum testis abundè docuit. Ab eo enim tempore, quantum, discussis variorum errorum tenebris, Cœlesti veritati lucis; profligatis superstitionibus Divino cultui puritatis; quantum pulsâ procul fœdâ barbarie, bonis Literis, Disciplinis, & Artibus, cultûs & ornatûs accesserit, notius est,

est, quàm ut hîc prolixiùs sit dicendum & docendum. Quamvis autem hac in parte feliciori & fecundiori fato usa fuerint literæ Græcæ & Latinæ; non defuerunt tamen, qui Hebraicis quoq; excolendis & promovendis subinde aliquid hujus generis conferrent. Sic Sebastianus Munsterus, *primùm Heydelbergensis, pòst Basileensis Academiæ lumen magnum, præter sua propria scripta, varios libellos Grammaticales Eliæ Levitæ, Mosis Kimchii, Logicam R. Simeonis, Astronomiam R. Abrahami bar Chiiæ, Arithmeticam R. Eliæ Orientalis, Calendarium Hebraicum, Josephum Gorionidis filium, Commentarios quosdam Hebræorum, edidit, & ex parte, suâ Versione & Notis illustravit, quibus magnam apud φιλεβραίους gratiam inivit.* Isaac Levita *dedit Physicam Hebræam cum Versione Latina. Venetiis, in Italia, celebris ille Typographus,* Daniel Bombergus, *primus Biblia Hebraica cum Targum seu Paraphrasi Chaldaica, Masora, & variis Hebræorum Commentariis, non tàm pro Judæis, quàm Judæorum operâ, in Christianorum usum, magnâ curâ, magnisq; sumptibus evulgavit; unà cum plurimis aliis Hebræorum monumentis.* Paulus Ricius *librum Jezirah, & Schaare ora, & quædam ex Talmude Latinè versa dedit.* Gilbertus Genebrardus *Chronologiam Hebræorum.* Johannes Mercerus *in Commentariis quibusdam Rabbinorum in Prophetas, cum aliis quibusdam, Latinâ civitate donandis, liberaliter suam symbolam contulit. Hoc nostro sæculo etiam complures passim extiterunt, qui provinciam istam occuparunt, & in hoc opere laudatissimè desudarunt, quorum Nomina pariter & Opera Viris doctis, & discendi avidis nota sunt & commendata.*

Ad horum exemplum ego quoq; ante hos triginta annos celeberrimi inter Hebræos scriptoris, Rabbi Mosis Majemonidis librum, Móre nevóchim, *seu* Doctor Perplexorum, *dictum, novâ versione Latinâ donatum, publicavi: neq; hactenus fuit cur operæ illius cùm susceptæ me pæniteret; nisi quòd publicis temporum illorum calamitatibus deterritus, de Textu simul Hebræo addendo minus sollicitus fuerim, quod plerìq; desiderarunt. Continet ille multa præclara, de Deo, ejusq; Nominibus & Attributis, de Creatione, de Providentia, de Angelis, de Prophetia, de Lege Dei, ac Præceptorum Mosaicorum rationibus & fundamentis, aliisq;, de quibus profundè & eruditè ex Scriptura & sanâ ratione disserit, & contra Græcorum & Arabum Philosophos disputat.*

Ejusdem fere generis est præsens, quem nunc in lucem edimus, Liber, Cosri, *vel,* Cusri, *inscriptus. Ad ejus primò lectionem, postmodùm etiam recensionem & interpretationem, incitavit me tùm Argumenti præstantia & dignitas, tum Authoris & Scripti ipsius inter Hebræos fama & celebritas, uti jam audiemus.*

Argumentum *ejus est,* Inquisitio de vera Religione, veroq; Dei cultu.

Introduci-

Introducitur Rex *quidam* Cosar *gentilis, in suâ quam habebat Religione, & Dei, qualem ille sibi fingebat, cultu devotus & assiduus, in somnio à Deo monitus,* intentionem quidem ejus Deo esse gratam, opera verò ejus non item. *Divinum hocce monitum cùm sæpiùs ipsi iteraretur, de Actione, modoq; Deum colendi, qui ipsi gratus esset, serias cogitationes animo versat. Hujus rei causâ primò ad se advocat* Philosophum, *eumq; quid ipse de Deo crederet & sentiret, interrogat & audit. Cùm hic ipsi non satisfaceret,* Christianum *accersit, & eum, quæ ipsius fidei & religionis summa sit, audit. Cùm nec iste ad suum gustum ei responderet,* Ismaëlitam *quoq; sapientem consulit. Sed nec hujus placita Rex approbare potuit. Itaq;, quia tùm Christianus tùm Judæus in sua fidei confessione, quam edebant, Israëlitarum mentionem fecissent, constituit* Judæum *seu* Israëlitam *etiam aliquem sapientem audire. Hic cùm itidem suæ fidei Summam ipsi exposuisset, & ille cæteris melius ei placuisset, in ulterius Colloquium cum eo digressus est, & tandem permotus, ut & ipse Religionem Judaicam amplexus fuerit, & populo quoq; suo eandem persuaserit. Historia refertur contigisse ante nongentos annos. Habentur hæc fusiùs parte primâ, à §. 1. usq; ad 15. & parte 2. §. 1. unde peti possunt.*

Quod ad Authorem *attinet, dubitatur, Utrum à Judæo illo ipso, qui cum Rege colloquutus dicitur, primitùs monumentis mandatum, & ex ejus commentariis deinde in alias linguas, Arabicam videlicet, & Hebræam, translatum sit hoc Colloquium? De eo, qui primus linguâ Arabicâ illud edidit & publicavit, nemo hactenus dubitavit. Est ille R. JEHUDAH HALLEVI, Hispanus, qui floruit circa annum Mundi, secundum supputationem Judaicam, 4900. ut vult author Chronici Tzémach David, hoc est, ut nos numeramus, à nato Christo 1140. Σύγχρονος fuit R. Abrahamo Aben Esra, qui paulò pòst florére cœpit. Patet id ex eo quòd Aben Esra ejus mentionem faciat Exo. cap. 20. ubi scribit,* שאלני ר׳ יהודה הלוי מנוחתו כבוד Quæsivit ex me R. Jehúdah Hallevi, cujus requies sit gloriosa. *Quidam volunt, illum fuisse socerum Aben Esra. Sic scribit Abarbenel, Comment. in Legem, fol. 338. col. 4.* שהיה חותנו אבי אשתו של הראבע quòd fuerit חותְנו hoc est, pater uxoris Aben Esræ. *Sic R. Asarias in* Meor enájim *cap. 42. Author libri Júchasin, mihi fol. 130. col. 2. scribit, fuisse duorum sororum filios. Prius tamen pleriq; malunt. Quomodo filiâ ejus potitus, & gener ejus factus sit Aben Esra, prolixè narratur in Schalschéleth. Quicquid sit, coætanei fuerunt, aliquanto tamen ætate superior R. Jehudah Hallevi. Et hoc ordine illorum mentionem facit R. Abraham ben Dior, in fine Cabalæ suæ Historicæ, qui itidem temporibus illorum vixit & scripsit. In utraq; editione vocatur* R. Jehudah ben שאול filius Saulis Hallévi; *sed in* ספר הקבלה, *modo*

modò citato Ben Schemuel Hallevi. *Sic quoq; à Muscato in Præfatione, & R. Gedalia in Schalschéleth hakkabbálah. In his autem error videtur irrepsisse. Nã Samuel Hallevi fuit hujus R. Jehuda filius, & floruit tempore Majemonidis. Celebratur inde, quòd non solum fuerit insignis Theologus & Philosophus, sed &* בי״טן *Poëta eximius. Hinc R. Jedájah filius R. Abraham Anbonet Badreschi de eo scribit:* ור׳ יהודה הלוי כתפאר בעייני החכמות בתהלותיו ופיוטיו הנפלאים ומכנו עד אצלנו ספר הכוזר כפי מה שקבלנו הפליג לחקור ולבאר בסתרי התורה והנבואות על צד הסכמת הדת והמושכל ככל כחו יותר מכל אשר היו לפניו *h.e.* R. Jehuda Hallévi eximium se ostendit in omnibus artibus ac disciplinis, in Hymnis & Poëmatis suis admirandis. Habemus ab eo librum Cosar, uti traditione accepimus: in explicandis arcanis Legis & Prophetarum, juxta Scripturam & Intellectum, omnes qui ipsum præcesserunt superavit. *R. Asarias in Meor enájim cap. 36. scribit,* שהוא מלא ברכת יי׳ בדעות אמתיות אשר כל היהודי נאמן בבריתו יאות לו ללמדו לעצמו ולבקש שיכתב על לוח לב כל אדם מבניו ותלמידיו עם צווי ואזהרה השמר לך פן תעזוב את הלוי וגו׳ quòd hic liber sit plenus benedictione Domini circa veritatem dogmatum sciendorum, dignusque quem omnes Judæi in fædere suo (*h.e. in Religione suâ*) fideles tùm ipsimet discant, tùm operam dent, ut omnes ipsorum filii & discipuli tabulæ cordis sui inscribant, cum hac admonitione & præceptione; *Cave tibi ne derelinquas Levitam* (sicut sc. Moses dicit Deut. 12.19.). *In Capitulis R. Barachielis cap. 2.* דברי הרמבם הם קרובים אל האמת יותר מן השקר ודברי הרלבג קרובים אל השקר יותר מן האמת ודברי הר׳ יהודה הלוי כולם אמת׃ *h.e.* Verba R. Mosis Majemónidis magis accedunt ad veritatem quàm ad falsitatem: verba R. Levi ben Gerson propiùs accedunt ad falsitatem, quàm ad veritatem: sed verba R. Jehudæ Levitæ omnia sunt vera. In Schalschelet Hakkabbálah fol. 39. col. 2. רבינו יהודה הלוי היה בדור הזה חכם גדול ומדקדק ומשורר ובכל המושכלות Hoc sæculo fuit R. Jehúda Hallévi, magnus Philosophus, Grammaticus, Poëta, & in omni scibili. *Idem scribit, illum anno ætatis quinquagesimo in terram sanctam profectum esse, & accepisse se à quodam sene, quòd ad portas urbis Hierosolymæ perveniens, vestes suas dilacerarit, & humi repens digitis pedum innixus ingressus sit, ut impleret id quod Psalmo 102. 15. scriptum est;* Quia delectantur servi tui lapidibus ejus, & pulveri ipsius gratiam faciunt (*confer Auth. parte 5. §. 27.*)*: dum ita incederet, ab Ismaelita quodam maligno equo oppressum & conculcatum occubuisse.*

Num verò hic R. Jehúdah Hallévi rei gestæ, & antea jam seu in

chartis disjectis confusè descriptæ, collector, seu in libro jam digestæ, translator tantùm; an verò primus author & inventor fuerit? *de eo diversæ sunt sententiæ.*

Hic ipse R. Jehúdah Hallévi, non sibi, sed alii cuidam Rabbino, quem tamen non nominat, sed cognomento הֶחָבֵר *seu* Socii *indigitat, primum operis inventum adscribit, statim ab initio libri §.1. quemq; quadringentis annis se majorem facit, ut patet ex eo quod scribit par.1.§.1.& §.47. Hunc inducit cum Rege quodã Cosar (de quo postea) de Relligione colloquentem, & tandem responsis suis illum ad Judaicam convertentem. Eum nomine suo primus, quod mihi constet,* R. Isaac Sangari, *vocavit R. Schem Tof, ben Schem Tof, in* ספר האמונות *cap.4. ita de eo scribens:* כבר קדמני רבי יצחק הסנגרי ז"ל חבר למלך אלכזרי המתג"ר על ידי החכם הזה זה כמה שנים בארץ תוגרמה כידוע ממקצת כתבים ו והחכם הזה נמצאו תשובותיו וחמודות חכמותיו המורות על חכמתו הגדולה בתורה ובקבלה ובכל חכמות בניינן מפוזרות בלשון ערב והחכם ר' יהודה הלוי ז"ל הפייטן הספרדי מצא אותם וחבר ספר מהם בלשון ערב כאשר היו והועתק ללשוננו וכו' *h.e.* In his jam præcessit me, Rabbi Isaac Sangari b.m. familiaris Regis Alcosri, qui proselytus Judæus factus est operâ sapientis hujus, multis abhinc annis, in terra Thogarmah, uti ex scriptis quibusdam constat. Hujus Sapientis Responsiones eximiæ & eruditissimæ, de magna ejus peritia in Lege, Kabbala, & omnibus disciplinis testantes, cùm disjectæ & dispersæ haberentur in lingua Arabica, (*R. Gedalia in Schalschéleth fol. 39. col.2. pro hoc habet,* הלשון כוזרי *in lingua Cosaræâ*) R. Jehuda Hallévi, Poëta Hispanus, eas inveniens, in librum redegit linguâ Arabicâ, qui in Linguam nostram Hebræam deinde est translatus. *De hoc* Isaac Sangari *Judæorum Chronica nihil habent. unde iste R. Schem Tof hauserit, non constat. Procul dubio ex Traditione aliqua id accepit, vel scripto quopiam, quod ad manus nostras non pervenit. Sic scribit R. Jehudah Muscatus:* לר' יהודה הלוי יוחס החבור ור' יצחק הסנגרו הוא אשר יאמר עליו כי הוא זה אשר יסדו וקדש שם שמים בויכוחו R. Jehudæ attribuenda est laus compositionis hujus syntagmatis: sed R. Isaac Sangari est is, de quo dicendum est, quòd ejus fundamenta jecerit, & sanctificârit Nomen Dei suâ Disputatione. Utrique laus & gratia debetur, sed cuique sua &c. *Postea prolixè in ejus laudes digreditur.*

R. Asarias autem in Meór enájim cap. 42. existimat, R. Jehúdam Levitam solum esse Inventorem & authorem. Quòd duas has personas loquentes & disputantes introducat, ab eo esse confictum, ad imitationem Platonis, Ciceronis, qui similes Dialogos conscripserunt. Verba ejus sunt: תדע שעם היות זה ר' יהודה

הנזכר מיחס בראשית הספר דבריו כולם לחבר שזכר אין ספק כי הוא היה הממציא ומחדש את הכל בחכמתו כי רבה ׃ אבל על דרך השרידים אפלטון וטוליאו והדומיהם חשמים בקצת המצאותם דבר דיוצי בפי סוקראט וקטוני או כדומה מן הנודעים בדורותם ראוים אליו יחס גם הוא את ויכוחיו הקדושים ההם אל חכם קדמון שארע לו כעין המעשה הזה אשר לדברי בעל ספר האמונות נקרא ר' יצחק הסנגרי כו' ׃ *h.e.* Scito, quòd licet R. Jehúdah attribuat in principio libri verba sua omnia alii cuidam Cháver seu Rabbino; nullum tamen sit dubium, quin ipse omnium illorum primus sit Author, pro summa suâ, quâ polluit, eruditione. Verùm ad imitationem aliorum eximiorum virorum, Platonis, Tullii, & similium, qui nonnulla sua opera conscripserunt sub forma duorum colloquentium, iisque Socratis, Catonis, vel aliorum suis temporibus celebrium virorum, nomina adscripserunt, quasi illi ea quæ dicuntur protulissent; ipse quoque suam disputationem sanctam attribuit antiquo cuidam Rabbino, quasi cum ipso tale quid gestum esset, quem R. Schem Tof vult vocatum fuisse R. Isaac Sangari. *Quod par. 1. §. 47. ponit numerum annorum mundi usq, ad sua tempora, quadringentis annis se majorem, dicit factum esse ex ficto illo* διαλογισμῷ *duarum personarum, quæ ante tot secula vixerint. Sic in prima hujus libri editionis titulo inscribitur*, Liber כוזרי Cosri, חברו בלשון ערבי החכם הגדול אבי כל המשוררים רבי יהודה הלוי הספרדי ז"ל אשר קדש שם שמים בויכוחו הזה וכו' quem composuit in lingua Arabica R. Jehúdah Hallévi, Hispanus, qui Nomen Dei sanctificavit hac disputatione. *Quod reprebendit R. Jehudah Muscatus.*

Sunt etiam, qui existimant duos hujus nominis fuisse, quorum primus hanc disputationem cum Rege Cosar habuerit, alter, ex ipsius nepotibus & posteris, eam collegerit & publicarit, ut observat David Gans, in Tzémach Dávid.

R. Jehudah Muscatus primæ sententiæ accedit, & existimat, rem hanc totam revera esse gestam, & Disputationem istam, eo tempore, & ab illis personis, ut narratur, fuisse habitam; quamvis non neget, variis additamentis eam esse à R. Jehudah Levita interpolatam & suffertam; ואם אינו כן מה לו למחבר הספר לשקר בדבורו כי הוא אמר ויהי בראשיתו כאשר נזכר ונודע בספרי כוזר מגלותו סוד חלומו לשר צבאו וכו' ׃ ואיך יאמר דבר שסופו להשמע בספרי הקדמוניות ואי איפשר לשמוע להעדר מציאותו ונמצא בזה שם נאמנותו מתחלל ׃ וחזקה לא מרע איניש נפשיה ׃ גם אריכות דבריו שם כפרטי המאורע עד נאמן על ככה וכו' *h.e.* Quod (*inquit*) si non ita esset, quâ fronte tam audacter mentiri sustinuisset Author ab initio statim libri, dicens; *Prout memoria proditum, & notum est in libris & Annalibus Cosaræorum; quomodo Rex patefecerit Somnium suum Duci suo exercitus &c.*

tus &c. (*vide par.* 1. §. 1. *& par.* 2. §. 1.) Quomodo ausus fuisset dicere, Rem hanc proditam esse in libris Priscorum, & inde cognosci, si nunquam gesta fuisset? Sic certè fidem & authoritatē suam labefactasset. Non præsumitur autem homo sponte sibi malum aliquod consciscere. Præterea prolixa & particularis rei hujus gestæ narratio etiam testatur, eam non esse fictam *&c. Et mox*; אך את שפתותי אשמור לבל יעבור פי לגזרת אומר שתסולקנה ידי המחבר מלהוסיף מעין המאורעות במקומות רבים אשר מפרסומם לא נוכל להתעלם Attamen labia mea custodiam, ne os meum neget, quædam passim à Scriptore libri esse addita, quæ ita manifesta sunt, ut negari nequeant. *Sic in Comment. par.* 1. §. 1. *hac authoris verba*; Visum est mihi res illas, prout gestæ sunt, describere: Qui sapientes sunt, advertent & intelligent, *hoc quoque modo intelligi posse, scribit*: Sapientes intelligent & agnoscent quæ in narratione hac de meo addidi, ad meliorem & pleniorem rerum ordinem & explicationem. Quamvis enim scribat, se narraturum res, *prout gestæ sunt*; id intellexit de summa rerum gestarum, quòd eam sit descripturus eo ordine & modo, quo necessitas requisitura sit. Non enim existimandum est, omnia eo numero, formâ, & mensurâ, vel iisdem verbis, quibus referuntur, בלי שום תוספת וגרעון sine ulla additione aut detractione, acta esse: רק תמצית עקר הכונה ערוכה בכל ושמורה אצלו על פי הדברים אשר נפלו · וישית עליהם נוספות משלו כפי צורך מקומן ושעתן *h.e.* sed succus principalis scopi & intentionis ubique est retentus, juxta seriem rerum & verborum quæ tum inter illos inciderunt: quibus R. Jehudah Levita de suo passim addidit, prout locus & tempus requirebant.

Sic est ipsius sententia. Fieri potest, ut tùm temporis, seu ex antiquis monumentis vel Arabum, vel aliorum populorum, seu ex Traditionibus aliquibus habuerint; atq; etiam charta & scripta aliqua hoc titulo circumlata fuerint; vix tamen dubitari potest, quin Libro huic & forma, & augmentum atq; complementum magnum ab hoc R. Jehuda Levita accesserit, atq; inde etiam ipsi soli tandem à plerisq; sit adscriptus. In Talmud Sota cap. 1. *ad locum Exod.* 13. *v.* 19. Et tulit Moses ossa Josephi secum: *& Jos. cap.* 24. *v.* 32. Ossa autem Josephi, quæ detulerant filii Israel ex Ægypto, sepelierunt in Sichon *&c. quærunt*; *Quomodo in primo loco dicatur* Moses, *in altero*, Filii Israelis detulisse ex Ægypto ossa Josephi? Respondet illic Rabbi Chaninah; כל העושה דבר ולא גמרו ובא אחר וגמרו מעלה עליו הכתוב על שגמרו כאילו עשאו Si quis rem aliquam faciat, sed non absolvat, & alius superveniat, qui eam perficiat, tum Scriptura eam perficienti ita adscribit, ac si ipse fecisset

cisset eam. *Sic idem hoc loco quoq; contigisse posit. Nos id in medio, & Lectoris cujusvis arbitrio permittimus.*

Interim tamen constare satis videtur, famâ tum hujusmodi Regem fuisse celebratum, tales etiam populos, qui Cosaræi *vocabantur. Quinam autem illi fuerint! non satis liquet. Quid ego hactenus in Hebræorum scriptis de his observarim, pauca placet hic apponere.*

Ab initio libri ad §. 1. *scripsi, me existimare* כוזר *esse* Cosroes, *Persicorum olim Regum commune nomen: Muscati autem sententiâ esse nomen* Terræ, *à qua Rex ille, cujus nomen proprium hic non exprimitur, denominetur, quasi dicas*, Rex Cosareus, *vel* Cosareorum. *Atq; in hanc posteriorem sententiam nunc ego magis inclino, ob ea quæ sequuntur, sive vera illa sint, sive fictitia.*

Josephus Gorionides ab initio suæ Historiæ attribuit Togarmæ (*Genes.* 10. 3.) *decem familias, quæ ab ipso prodierint:* תוגרמה הם עשר משפחות מהם כוזר ופצינך וכו׳ Togarma, *inquit*, complectitur decem familias, quæ sunt, *Cosar vel Cusar, & Patzinach &c.* ושמות ארצותם על שמותם quorum Terræ nomina sua ab illis acceperunt. *Hinc pleriq;, qui hujus terræ mentionem faciunt, eam vel Thogarmæ adscribunt, vel ei confinem faciunt, ut suprà R. Schem Tof. Samuel Bochartus in suo Phaleg. lib. 3. cap. 15. ad hunc locum notat*; *Chozar*, Ortelio *Cunsar* perperam, est locus ad mare Caspium, à quo vocatur *Mare Chozar* à Geographo Nubiensi, clim. 5. pag. 7. *Hinc Schindlerus in Lexico Pentaglotto, inter Arabica ponit* ים כוזר *Mare Cusar.*

R. Abraham bar Chijah, in sua Sphæra Hebraicâ cap. 7. dividens Terram habitabilem in septem climata, de climate sexto ita scribit: Clima sextum incipit à termino seu extremitate quinti, & extenditur ad 48um gradum à circulo æquatoris, Aquilonem versus. Ejus dies longissima est quindecim horarum æqualium, cum dimidia. Principium illius est in Oriente à regionibus Gog & Magog, *& Cusar.* Omnes etiam terræ Græcorum, Romanorum, & magna Constantinopolis, ingrediuntur in hoc clima, cum terris פרנכיא Franciæ, usque ad Oceanum occidentalem. *Sebast. Munsterus ad hunc locum annotat, sibi videri*, Terram Chusar esse Scythiam exteriorem.

Rabbi Petachja in suo Itinerario hujus quoq; regionis facit mentionem, eamq; cum Thogarma conjungit, sic de suo Itinere loquens: Ego *inquit*, Petachjah profectus Ratisbonâ, veni Pragam: Pragâ in Poloniam: ex Polonia in Russiam: ex Russia sex dierum itinere progressus ultra fluvium נפארה Navaram, vel, Nafaram, veni in Tartariam. *Et post quædam de Tartaris interjecta*: Hinc peragravi terram Kedar, secundum ejus latitudinem,

spatio

ſpatio ſedecim dierum, cujus incolæ habitant in tentoriis, & candidos habent oculos, & acrem viſum, ut longisſimè proſpiciant, quia nullum edunt ſal, &c. Terra eorum nullos habet montes. Diurni itineris ſpatio à terra Kedar vena eſt de mari magno, quę diſtinguit inter Tartariam & *terram Cuſar*, ubi Mulieres miſerè & flebiliter diu noctuque lamentari ſolent ſuper morte parentum ſuorum defunctorum; canes etiam ululatum edere. Octo dies conſumpſi in hac terra. In extremitate terræ *Cuſaræorum* ſeptem flumina confluunt. Qui in longè disſitas regiones vult proficiſci eò venit. Sunt illic duo maria diei itinere à ſe invicem diſtantia, quarum unum peſtilentisſimè fœtet, alterum verò non. Si quis mari illi fœtenti ſe committat, ſtatim moritur: Imò ſi ventus ab illo ſpiret verſus alterum, quamplurimi morte abſumuntur. Unde eo ferri oportet, vento non a fœtenti illo mari ſpirante. Hinc venit *Thogarmam (urbem)*, ubi obſervant legem Mahumeti. Exſtructa eſt hæc in terrâ *Ararat*. Hinc octo dierum ſpatio profectus eſt נציבין *Niſibin*, ad dextram relictis montibus Ararat. In Niſibi magna eſt Eccleſia, & Schola quam ædificavit Doctor quidam Miſchnicus, paulò poſt vaſtationem Hieroſolymæ, qui vocabatur Rabbi Juda ben Betira; duæ item aliæ, quas exſtruxit Eſdras; Prioris muris inſertus eſt lapis rubicundus, quem ſecum advexit (*ille Rabbi*) de ruderibus Domûs ſanctuarii, ſeu Templi Hieroſolymitani. Niſibi adjacet terra Aſſur ſeu Aſſyria, Thogarma, & *Cuſra*, quarum unaquæque diverſam habet linguam, &c. Hæc ille.

Rabbi Benjamin in ſuo Itinerario, & R. Abraham Peritzol in ſua Coſmographia, nullam hujus regionis faciunt mentionem, ſicut nec noſtri Geographiæ Scriptores, quod ego ſciam, niſi quod Guilelmus Poſtellus in libro de Univerſitate par. tei. pag. 20. ſcribit: Reipublicæ neceſſariò toti terrarum Orbi legem daturæ ordo hoc propter commoditatem ſedium poſtulat, ut ad prima ſubſellia mundi, quæ in Gallia & Judæa ſunt ratione ſui juris conſtituta, conſtituantur decem alia loca; Chambulag, Samarcand, Moſcovia, Chaſſuma, Benemotapa, Marrocha, Leucetia, Chaſda, Cuſroa, Quimia, ſub Romano Regno, & Heroſolymitano Pontificatu.

Clarisſimus D. Hottingerus, Amicus noſter integerrimus, & Literarum Orientalium promotor indefeſſus, in Bibliotheca ſua Orientali pag. 96. ſcribit: Num antea talis unquam extiterit Rex (*Coſar, qualis in hoc libro deſcribitur*) dubitare videtur Author Meor enájim; quod tamen mihi ſatis probabile fit, cum legamus in Geographia Scharifol-Edriſi, apud Coſaros liberum

liberum fuisse unicuique quam vellet Religionem amplecti, atq; apud Achmedem, Josephi filium, fuisse ex ipsis alios professione Muhammedistas, alios Judæos, alios nulli prorsus religioni addictos.

In præsenti libro mentio fit Regis Cosar, & Cosaræorum, tanquam infidelium, & Deum ignorantium, qui vero per Rabbinum istum, quem rex consuluit, ad religionem Judaicam, & quidem Rabbanitarum seu Traditionariorum sectam amplectendam sunt adducti, ut habetur par. 2. §. 1. Confirmat id R. Abraham ben Dior in Sepher *hakkabbalah circa finem, fol. 32. col. 3. & 4. Posteaquam enim illic Catenam cabalisticam, & continuam propagationem Legis oralis, per continuam successionem quamplurimorum & eximiorum Virorum, ostendisset, tandem hinc occasione sumptâ, ita de magna præcellentia Rabbanitarum supra Karræos, seu Scripturarios loquitur:* Ecce hoc non reperire licet de Hæreticis (*sic Karræos vocat*). Nam Anan impius, & Saul filius ejus (quorum nomen putrescat), discipuli R. Jehudai fuerunt, & non aliam ob causam in mundo, quam ex invidia & æmulatione dissenserunt ab eo & ejus Traditionibus, neque possunt dicere; Sic per Cabalam edocti sumus ex ore N. vel N. vel ex ore Prophetarum, sed ex proprio instinctu. Præterea illi paulatim deficiunt; cum è contrà plurimas synagogas Israëlitarum (*Rabbanitarum*) reperias à regione סלא *Salla*, quæ est in extremo Occidentis, usque ad תהרת *Táharath*, quæ est in principio Occidentis; per totam item Africam, Ægyptum, Palæstinam, Arabiam, Sinear (*h.e. Chaldæam*), Elam, Persiam, terram Dedan, & גרגשי Gergesenorum, quæ vocatur גרגאן Gargan (*an fortè est* Georgiana, *quæ Arabicè ירגאן*) & טברסטאן Tabrastan, & אל דילאן Al Dilan, usque ad fluvium אובל Ubal; שהיו שם גוים כוזריים שנתגיירו ויוסף מלכם שלח ספר לרב
חסדאי הנשיא בר יצחק בן שפרוט והודיעו שהוא על דעת רבנות וכל עמו וראינו
בטליטולה מבני בניהם תלמידי חכמים והודיעונו ששאריתם על דעת רבנות וכו׳
ubi sunt *Gentes Cosareæ*, qui Judaismum amplexi sunt. Josephus, Rex illorum, misit epistolam ad Raf Chasdai principem, filium R. Isaaci ben Schperot, quâ ipsi significat, quòd ipse & totus populus suus Rabbanitarum dogmata sequatur. Vidimus etiam Toletolæ ex nepotibus ipsorum, Doctores eximios, qui professi apud nos sunt, quòd itidem sint Rabbanitarum sectæ addicti, &c.

Impressus exstat libellus inter Judæos, cui titulus קול מבשר Vox Evangelistæ. *Ejus Author se vocat*, יצחק בן אברהם בן יהודה עקריש Isaac fil. Abrahami, nepos Jehudę Akrisch. *Scopus ejus in eo est, ostendere, quòd Judæi etiamnum in præsenti exilio alicubi terrarum Regnum habeant, & Αὐτοκρατορίαν. Hoc*

fine

fine refert primò quæ per totam vitam audiverit de Statu decem Tribuum, ultra flumen Sabbatjon habitantium, de illorum gloria, potentia & regno. Post varias aliorum relationes, magna ex parte ipsi suspectas, refert, quæ ipsemet tandem de Regnis Judæorum compererit. Ait; cùm Anno 322.b.e. Anno Christi 1562. Constantinopoli in Aegyptum maritimo itinere proficisceretur, in eâ navi, quâ vehebatur, inter Arabes & Turcas multos, vetulum quendam Turcam fuisse. Hunc varia & miranda multa narrasse, quæ viderit in India & terra חביש Chabusch, *tandem rogatum, num quid unquam audiverit vel intellexerit, quòd Judæi hoc tempore Regnum & Dominium alicubi terrarum habeant, id confirmasse, & propriâ experientiâ comprobasse. Cùm postea Alexandriam Aegypti venisset, idem affirmasse R. Samuel Schullam, Principis Medicum, & aliquot testimoniis productis fidem rei indubitatam sibi fecisse. Eodem itinere dicit se vidisse & accepisse* Epistolam quam Raf Chasdai scripsit ad Regem Cosaræorum, Regisque Josephi ad illum Responsum *(cujus antè mentionem fecit R. Abraham ben Dior). Itaq; se cogitasse, non abs re fore, si ad hujus rei confirmationem (quòd sc. Judæi regnum adhuc habeant) formis publicè excudendas eas curaret. Libellum hunc, à Judæo quodam in Alsatia nactum, hoc ipso tempore commodè huc detulit & mihi exhibuit Doctissimus Vir D. Philippus Jacobus Spenerus, Rupisvilla-Roch-Spoletanus, S. Theologiæ Candid. Linguarum Orientalium, Philosophiæ, & Disciplinarum Mathematicarum, Geographiæ præsertim & Genealogiæ, peritissimus. Quamvis autem Epistolæ illæ in quamplurimis manifestè sint fabulosæ, & gloriosum, simul & in Commentis fingendis fœcundum, ingenium Judaicum plus satis prodant; volui tamen illas hîc inserere; non tam ad rei probationem quàm ad Lectoris curiosi, & seu veterũ fabularum, seu novarum & inauditarum antè rerum avidi, oblectationem. Epistolarum illarum famam jam ab aliquot sæculis inter Judæos esse jactatam, docet suprà allatum R. Abraham ben Dior testimonium, qui Authori nostro fuit coævus. Quamvis mirari conveniat, quomodo ille hujus Raf Chasdaj ben Isaac Schprot meminisse potuerit, qui illo longe fuit inferior. Nam, secundum Chronologiam Tzémach David, ducentis quinquaginta circiter annis hi duo fuerunt ipso juniores. Nam Abrahamum ben Dior ipse recenset sub Ann. 3921. Isaacum Schprot Ann. 4135. Raf Chasdai Ann. 4156. Itaq; videntur hæc ab alio quodam recentiore esse infarta. Quod in Josepho Gorionide quoq; fuisse factitatum, Josephus Scaliger, Drusius, & alii docuerunt. Vel de alio erunt intelligenda, quod vult R. Gedaljah. Benevolus Lector, quales quales sunt, studium nostrum æqui boniq; consulet. Si rerum & historiæ veritate se non commendant, saltem propter styli, quâ, præsertim prior, pollent gratiam, non prorsùs sunt contemnendæ, & Hebraismi studiosis aliquid utilitatis afferre possunt.*

מכתב רב חסדאי בן יצחק מ״כ למלך אלכזר ;

אגודת גור לשבט מושלים הממלכה הנהלאה · נועם ה׳ עליה · ושלום בכל
מחוקקיה ורב צבאה · ישע תלבושת על כלונה ומועידה ומקראיה ; חילי צבאת
ושלישי הגבורים יעוזו ביד המפלאה ; סוסי מרכבותיה ורוכביה כל יסוגו אחור ברות
נכאה ; דגלי טפסריה ודרוכי לוחמיה יעטו גאה נאה : את חיצי רביה וברק
חניתיה בכוכב משאה ; יפלחו לב אויבי אדני המלך למען רבות תלאה ; בצאורן
מרבבותיו ילין עוז ורגש ויראה : רוכביה יושעון ובשלוה ישיבון מארץ נוראה ;
יחידתי לזאת תשתפך אשרי עין שרואה : צאת המלך ביום קרב בחכה זרוחה ופליאה ;
חיליו כברקים ירוצון שנים לרבבה ואחד למאה ; קמידם יעיקון כאשר תעיק העגלה
המלאה ; בינו נא מצוקי ארץ ומי שמע כזאת ומי ראה ; רדות שריד באבירים
יניסו ויסתירו עיר ומלואה ; עוז זרוע עליון אילם גם עירם ותהי׳ לתשואה ; זאת
פעלת שדי ומנת נמולו בממלכה החטאה : רבות את הוד ותפארת ניר לאום מני
בטן נשואה : אזכרה אותות מני קדם ורוב עברה ורעל אנמאה ; בהיותה רבוצת
על עדניה ושל שמריה קפואה ; רק רגולה היתה והנה זרויה לכל רוח ופארה ; שמש
שזפה ותלך עליה ומניח לא מצאה ; פדה לא נפדתה ואת עת הדרור לא באה ;
רציצה ברצועת אזן ואל חופש לא יצאה ; ונותרה בעניה ושבורה ומשכר לא
סבואה ; כורפיה השינה וממקדש הקדש הוציאה ; ארכו העתים ונמשכו הימים
ומופת לא נראה ; נחתם חזון ונביאי ולא נפרץ רוח ולא מראה ; חזיוני איש
חמודות לא יגלו ולא נותר כל נבואה ; אל אל איילותי אפרש כפי כנפש צמאה ;
פזורי קצות פזורי אפסיכם לאסוף מארץ משיאה ; נתי המועד אז לאל יביעו העת
שקוינוהו והנה באה נצח קרית מלך רב תקיאכם כאשר קאה ; רוממות מעח
תראינה עיני שארית הנמצאה ; וממלכת בן ישי בסוד חזות הנבואה : קרנך אשים
ברזל לנצח מהיזכם ההוא והלאה ;

ממני חסדאי בן יצחק בן עזרא מבני גלות ירושלים אשר בספרד עבד אדני המלך
המשתחוה אפים ארצה לעבתו : והכורע אל מול מקום שבת נחלת מעלת גדולתו ;
מארץ מרחקים רשש בשלותו וחשש בגדולתו ובמנוחתו והפורש כפיו לאל בשמים
להאריך ימים על ממלכתו בקרב ישראל ; מי אנכי ומי חיי לעבור כח לחקות מכתב אל
אדני המלך ולבקר יקר תפארתו אבל נשענתי בקשט נתיבה ומעגלי מישרים וכה יכולת
שרעף למציא אמרי שפר אצל הולכי גולה שוכחי רבצם אשר סר מעליהם הוד מלכות
וימשכו עליהם ימי עוצר ומשפט ואותותם לא נראו בארץ ולפי שבני הגולה אנו פליטת
ישראל עבדי אדני המלך שרויים בשלוה בארץ מגורינו כי אלדינו לא עזבנו ולא סר צלו
מעלינו ; ויהי כאשר מעלנו באלהינו הביאנו במשפט וישת מועקה במתננו ויער את רוח
חפקידים אשר היו על ישראל וישימו עליו שרי מסים ויכבדו עולם וילחצום בחימה עזה
ויכנעו תחתיהם ותמצאן אותם צרות רבות ורעות וכראות אלהינו את ענים ועמלם
ואפס עצור ועזוב ; היתה סבה מאתו ויציבני לפני המלך ועלי הטה חסד ויסב את לבבו
אלי ·

אלי לא בצדקתי כי אם בחסדו ולמען בריתו ובזאת עניי הצאן קודרים שנבו ישע ותרפנה ידי לוחציהם ותקפוץ ידם מעונש ויקל עולם ברחמי אלדינו ׃

יודע לאדני המלך כי שם ארצנו שאנו גרים בתוכה בלשון הקודש ספרד ובלשון ישמעאלים יושבי הארץ אל אנדלס ושם מדינת הממלכה קרטבה ארכה חמשה ועשרים אלף באמה ורוחב עשרה אלף והיא משמאל לים המהלך אל ארצכם היוצא מן הים הגדול וסובב כל הארץ ובין הים הגדול ובין המדינה הזאת ובין הים הגדול אשר אין אחריו ישוב תשע מעלות ממעלות הרקיע אשר השמש הולכת מהם בכל יום מעלה אחד לדברי החכמים החוזים בכוכבים וכל מעלה מהן בארץ ששה וששים מילין ושתי ידות מיל וכל מיל שלשת אלפים אמה כן נמצאו בתשע מעלות שש מאות אלף מילין ומן הים הגדול הזה הסובבת את כל הארץ אל מדינת קוסטנדינא שלשת אלפים ומארה ונתרחקה מדינת קרטבה משפת הים ההולכת לארצכם שמנים מילין ׃ ואמצא בספרי החכמים כי אורך ארץ אלכזר ששים מעלות שהם מאתים וששים ועשרה מילין זו מדת דרך קרטבה אל קסטנטינא והנני אקדים זכר מדת רחבה לגבולותיה בטרם אפרשנה ׃ ועבדך יודע כי קטן מצעירי המלך אדני גדול מנבוני ארצנו אבל איני מורה כי אם מזכיר ׃ אמרו התחכמונים יודעי העתים כי המקום הפונה ללכת השמש בחנות טלה ומאזנים ובהם ישתוה ממוצא דבר השכל מרחבי המדינות באלו התוותו בארץ מזרח שמש עד מבואו במקום הזה אשר אלו נקשר קו בגלגל השמש בהשתוות לילה ויומם והיה הולך אל קצה הקו השני על חקהתו הזה • הן נמצא מרחק מדינתנו מן הקו שמנה ושלשים מעלות ומרחק קסטנטינא ארבע וארבעים ומרחק גבולכם שבע וארבעים מעלות • ולא הוצרכתי לחזות את זאת כי אם מרוב תמהון אשר תמהתי מזכר מלכותם אשר לא הגיע אלינו ולא שמענו את שמעת כי אמרנו אבן אורך הדרך יעלים ממנו את שמע תפארת ממלכת אדני המלך אף על פי כששמעתי כי נפלו במקום אדני המלך שני אנשים מאנשי ארצנו שם האחד רבי יהודא בר מאיר בר נתן איש נבון וסבר תרכם ושם הב רבי יוסף הגרים גם הוא חכם אשריהם כה טוב חלקם אשר זכו לראות את יקר תפארת גדולת אדוני המלך ומושב עבדיו ומעמד משרתיו ומנוחת ה׳ נחלתו ונקל בעיני ה׳ להפליא גם לי בחסד הגדול הזה ויזכני לראות את הוד אדני ואת כסא מלכותו ולהקביל פניו בנעימים גם אגיד לאדני המלך את שם המלך המולך עלינו שמו עבד אל רחמן בן מחמד בן עבד אל רחמאן בן חכים בן השם בן עבד אל רחמאן כלם מלכי זרע אחר זרע זולתי מחמד אבי מלכנו אשר לא מלך כי מת בחיי אביו ועבד אל רחמאן השמיני הוא הבא ארץ ספרד בהשתרר עליהם בני אל עבאסי קרוביהם אשר המה מלכו בארץ שנער בעת הזאת ועבד אל רחמאן זה השמיני הפונה ארץ ספרד בקום עליהם בני אל עבאסי קיא בן מעדיא בן השאם בן עבד אל מלך זה הנקרא אמיר אל מומנין ושמו ידוע נתעלם ולא היה במותי במלכים אשר היו לפנו ׃ ומדינת ארץ ספרד ממלכת עבד אל רחמן והאמיר אלמומנין יהי אלהיו עמו שש עשרה מעלות שהן אלף ומאה מילין וזאת מדת ארץ ממשלתו בגבוליתיה ארץ שמנה רבת נהרות ועיינות ובורות חצובות ארץ דגנית רוש ויצהר רבת תנובות ועדנים וכל מיני מגדים גנות ופרדסים ומצמחת כל עץ פרי ומפרחת כל

מיני עצים אשר מעליהם מגדלים המשי כי המשי לרוב אצלנו מאד וגם בהרי ארצנו וביערותיה מלקטים תולעת שני לרוב וגם נמצא אצלנו הרי כרכום למינין הרבה ויש בארצנו מוצא לכסף ומוצא לזהב ומהרריה חוצבים נחושת ועורים ברזל בדיל ועופרת ואבני השוך ואבני גפרית ואבני שיש ואבני זכוכית ומוציא ללאון כי כן שמו בלשון ישמעאלים אשר יביאון סוחרים מאפסי הארץ ורוכלים מכל המדינות ואיים רחוקים ינדרו אליה מארץ מצרים ומשאר המדינות העליונות מביאין בשם ואבן יקרה וסוחרת מלכים ורוכלת רוזנים וכל חמודות מצרים ראסוף המלך המולך עליה סגולת כסף וזהב ונכבדות וקרלת חיילים אשר לא אסף כמוהו מלך אשר היה לפניו ׃ ומדי שנה בשנה הגיע קניינו אלי הגד מאת אלף זהובים זה חק קניינו בכל שנה ושנה ואין בזה כי אם מרוב הסוחרים הבאים מכל הארצות ומאיהם וכל דבר סחורותם וכל אודותם לא יתכן כי אם על ידי ולפי דברי ׃ שבח והודאה לאל הגומל עלי ברוב חסדיו ׃ ומלכי הארץ כשמעם את גדולתו ואת תקפו יובילו שי לו ויחלו פניו במנחות ובחמודות ומהם מלך אשכנזי ומלך הגבלים שהם אל צקלאב ומלך קשטנטינה ומלכים אחרים ׃ ועל ידי תבאנה מנחתם ועל ידי תצאנה גמולתם ׃ תבענה שפתי תהלה לאלהי השמים אשר הטה אלי חסדו לא בצדקתי כי אם ברוב רחמיו ׃ ואת כל תשלוחים האלה מביאי המנחות אני שואל אותם תמיד בעד אחינו ישראל פליטת הגולה אם שמעו שמע לדבר הדרור לשרידים אשר כלו בעבודה ולא מצאו מנוח עד אשר הודיעוני שלוחי הראסאן הסוחרים שאמרו לי כי יש ממלכת ליהודים נקראים על שם אלכזר ולא האמנתי לדבריהם כי אמרתי לא יאמרו לי בדבר הזה כי אם לרצית אותי ולהתקרב אלי ואשתומם על הדבר הזה עד אשר באו שלוחי קסטנטינה בתשורה וכתב מאת מלכם אל מלכנו ואשאלם על הדבר הזה וישיבו אותי כי באמת הוא הדבר הזה וכי שם המלכות אלכזר ובין אלקסטנטניה ובין ארצם מהלך טו יום בים אבל ביבשה יש בינינו אומות רבות ושם המלך המולך יוסף ואניות באורח אלינו מארצם ומביאים דגים ועורות וכל מיני סחורות והם אנשי אחותינו ומכובדים עלינו ובינינו וביניהם שליחות ומנחות ולהם כח ומעט נדודים וחיילים יוצאים בזמנים ואני כשמעי את הדבר הזה כלאתי כח וחזקו ידי ואמצה תקותי ׃ ואקוד ואשתחוה לאלהי השמים ואפן כרה וכרה למצוא ציר נאמן לשלוח לארצכם לדעת אמתת הדבר ולדעת שלו׳ אדוני המלך ואת שלו׳ עבדיו אחינו ויפלא הדבר על כי רחוק המקום והזמין לי הקבה בידו תשובת עלי איש א׳ שמו מר יצחק בר נתן וישם נפשו בכפו ויתנדב ללכת באגרתי אל אדוני המלך ונתתי לו שכר גדול לרב וכסף וזהב קרבתי להוצאותיו לו ולמשרתיו ולכל דבר לדרך וגם שלחתי ממטוני מנחה מכובדת למלך קסטנטניה ואבקשה ממנו לעזור לשלוחי זה בכל צרכיו עד הגיעו אל המקום אשר אדוני חונה שם וילך שלוחי זה אל קסטנטינה ויעמוד לפני המלך ויתן לו כתבי ומנחתי ויכבד את שלוחי ויתאחר עמו כמו ו חדשים עם שלוחי אדוננו מלך קרטבה יום א׳ אמר להם לשוב אלינו וכמו כן השיב את שלוחי ועמו אגרת וכתוב בה כי הדרך אשר בינינו וביניהם והאומות שבינינו בקטטה והים סוער לא יעבור בה אדם כי אם בזמן יחע וכשומעי את הדבר

הדבר הרע הזה חרה לי עד מות ויצר לי עד מאד על אשר לא הקים את דברי ולא עשה כרצוני ותרב מהומתי ונכפלה רעתי ואחרי כן רציתי לשלוח אגרתי אל אדוני המלך מפארת ירושלים עיר הקודש וערבו לי אנשים מישראל להוליך אגרתי מארצם לנציבים ומשם לארמניא ומארמניא אל ברסוה ומשם אל ארצכם אני טרם אכלה לדבר אל לבי והנה שלוחי המלך הגבלים באים ועמהם ב' אנשי' מישראל שם הא' מר שאול ושם הב' מר יוסף וכשומעם את מהומתי נחמו אותי ויאמרו לי תנה לנו אגרותיך ואנחנו נגיעם אל מלך הגבלים ובשביל כבודך ישגר כתבך אל בני ישראל היושבים בארץ הנגרין וגם כן ישלחוה אל רום ומשם אל בלגאד עד שיגיע כתבך כרצונך אל המקום אשר אתה רוצה ׃ הבוחן לבות וכליות והחוקר כליות יודע כי לא עשיתי כל זאת לכבודי כי אם לדרוש ולדעת האמת אם יש מקום שיש ניר וממלכת לגולת ישראל ואין רודים בהם ולא מושלים עליהם ואלו ידעתי כי נכון הדבר הייתי מואס בכבודי ועוזב גדולתי ונוטש משפחתי והייתי הולך מהר אל גבעה בים וביבשה עד בוא אל המקום אשר אדוני המלך חונה שם לראות גדולתו וכבוד מעלתו ומושב עבדיו ומעמד משרתיו ומנוחת פלישת ישראל וכראותי את יקר תפארת גדולתו תאורנה עיני ותשלחנה כליותי תבענה שפתי תהלה לאל אשר לא עזב חסדו מעם עניו ׃ ועתה אם על המלך טוב ואם יראה במאוי עבדו תיקר נא נפשי בעיניו ויצוה את הסופרים העומדים לפניו לכתוב את עבדו תשובה שלמה הנוטרה אלי מארץ מרחקים ויודיעני שרש הדבר ויסוד כל המעשה איך היתה נפלת ישראל במקום ההוא ואבותינו ספרו לנו כי בתחלת שבתם היה שם המקום נקרא הר שעיר ואדוני יודע כי הר שעיר רחוק מן המקום אשר הוא חונה שם חקנינו אומרים כי כבר נקרא הר שעיר אבל נתגלגלו הדורות ויצאו מרעה אל רעה עד אשר נאחזו בארץ אשר הם יושבים עליה וגם אמרו לנו ישישי הדור קדמוני האמנם כי על מעלם נגזרה שמד ויעמוד חיל כשדים באף ובחימה וימצא במערה ספרי התורה וכתבי הקדש ועל זאת מתפללים במערה ובשביל הספרים למדו את בניהם להתפלל במערה ערב ובקר עד אשר משכו העתים וברוב הימים שכחו ולא ידעו אודות המערה על מה נהגו להתפלל בתוכה אבל נהגו מנהג אבותם ולא ידעו על מה ולקץ ימים קם איש ישראל ויבקש לדעת על מה ויבא אל המערה וימצאה מלאה ספרים ויוציאם משם ומן היום ההוא והלאה שמו בניהם ללמוד התורה ככה ספרו לנו אבותינו כאשר שמעו הקדמונים שיגיע מפי שומע והדברים עתיקים ואותם ב' אנשים אשר מארץ הגבלים מר שאול ומר יוסף אשר ערבו לי להוביל אגרותי אל אדוני המלך אמרו לי כי היום כמו שש שנים בא אלינו איש ישראלי סגיא נהור איש חכם ונבון ושמו מר עמרם ואמר כי הוא מארץ אלכזר והיה בבית אדוני המלך ומאוכלי שלחנו ונכבד אצלו וכששמעתי שלחתי אחריו מלאכים להשיבו אלי ולא השיגוהו גם בזה אמצאה תקות ונוספה תוחלתי ׃ ועתה הנה חקותי האגרת הזאת לאדוני המלך וחנותי למולו שלא תכבד עליו שאלתי ויצוה להודיע את עבדו כל הדברים האלה וכל

שנינו

ענ׳ני ארצו ומאיזה שבט הוא ומה דרך המלכות איך ינחלו המלכים כסא כבוד המלכים
המשבט ידוע אם ממשפחה הראויה למליך ואם מלך בן מלך כאשר הוא מנהג אבותינו
בהיותם שוכנים בארצם ׃ ויודיעני אדוני המלך כמה מהלך ארצו ארכה ורחבה ערי
חומה וערי פרזות ואם היא משקה או נשומה ועד אין פנע בממשלתו כמספר חייליו
גדודיו ושריו ואל נא יחר לאדוני בשאלי כמספר גדודיו יוסף ה׳ עליהם כהם כו ועיני המלך
רואות ולא שאלתי השאלה הזאת כי אם למען אעלוז ברבות עם הקדש ויודיעני
אדוני מספר המדינות אשר הוא רודה בהם ומספר המס אשר ישיבו לו אם יתנו לו
מעשר ואם אדוני חונה תמיד בעיר הממלכה ידוע או אם הוא יסוב את כל גבול
ממשלתו ואם האיים הקרובים אליו אם מהם מתיהדים ואם ישפוט את עמי או אם
יקים להם שופטים ואיך עלותו בית ה׳ ועם איזו אומה יערוך קרב ועל מי ילחם ואם
המלחמה דוחה את השבת ומי הממלכות והגוים אשר סביבותיו ומה שמם ומה שם
ארצם ומה שם הערים הקרובות אל ממלכתו מן בראסאן ומן בדרעה ודאב אל אבואב
וכגה׳ג הליכות הסוחרים ההולכות אל מחוז אדוני המלך ויודיעני כמה מלכים מלכו לפניו
ומה שמם וכמה מלך כל אחד מהם ובאיזה לשון אתם מדברים ובימי אבותינו נפל
אצלנו איש ישראל נבון דבר היה מתיחס בשבט דן עד שמגיע לדן בן יעקב והיה
מדבר בצחות וקורא שמות לכל דבר בלשון הקדש וכל דבר לא נעלם ממנו ובעמדו
לדרוש בהלכה כך היה אומר עתניאל בן קנז קבל מפי יהושוע מפי משה מפי הגבורה ׃
ועוד בקשתי הפליאה מאת אדוני להודיעני אם יש אצלכם זכר לחשבון קץ הפלאות
אשר אנו מחכים זה כמה שנים ונצא משבי אל שבי ומגולה אל גולה ומה כח תוחלת
המצפה להתאפק על זאת ואיככה אוכל לתת דמי על חורבן בית תפארתינו ועל פליטת
חרב אשר באו באש ובמים אשר נשארנו מעט מהרבה ונרד מכבוד ונשב בגולה ואין
לאל ידינו באומרם לנו כל היום לכל עם ועם יש מלכות ולכם אין זכר בארץ ׃ וכאשר
שמענו את שמע אדוני המלך ותוקף מלכותו ורב חייליו תמהנו בזאת נשאנו ראש ותחי
רוחנו ותחזקנה ידינו ותהי ממלכת אדוני לנו לפתחון פה ומי יתן ספות השמועה הזאת
כח כי בזאת תרבה גדולתנו וברוך ה׳ אלהי ישראל אשר לא השבית לנו גואל ולא
השבית ניר וממלכת משבטי ישראל יחי אדוננו המלך לעולם והיתי שואל בעד אחות
אשר לא שאלתים לולי כי יגורתי להכביד על אדוני המלך בהרבות מלים כי כן דרך
מלכים ואמנם כבר הרבתי והנני מודה בזאת ואל יאשימני אדוני כי מרוב שיחי וכעסי
דברתי עד הנה אבל כמוני ישגה וכמוהו יסלח כי אדוני יודע כי אין עם גולה דעת
ולא עם בני שביה תושיה ואני עבדך לא פקחתי עין כי אם בתוך גולה וחלות עליש
על אדוני המלך מאמתת החסד ומאורח האמת להעביר שגיוני עבדו ובלא ספק כבר
שמעת איך היו מכתבי מלכי ישראל ומה אגרותיה׳ ומה מנהג בספרי שליחותם ואם על
המלך טוב יעביר שגגת עבדו כידו הטובה וכחסדו הגדולה ושלום רב לאדוני
המלך לו ולזרעו ולביתו ולכסאו עד עולם ויאריך ימים על ממלכתו הוא ובניו בקרב
ישראל ׃

Epistola R. Chasdaj, filii Isaaci (gloriosæ memoriæ) ad Regem Cosraorum.

[*Præmittitur exordium prolixum, rhythmicum, & pro more Judæorum, hyperbolicum planè, in commendationem & laudem Regis & regni ipsius, cum subjuncto voto. Ea in lingua Hebræa quidem suam habent gratiam & venustatem, quæ autem fiunt insipida, si in aliam linguam transferantur. Qua de causa, & quia nihil ad rem præsentem faciunt, eo labore hic supersedére volumus.*]

EGo Chasdai, filius Isaaci, fil. Esræ, ex deportatis Hierosolymitanis in Hispania, servus Domini mei Regis, incurvo me in terram coram ipso, & prosterno me versus sedem Majestatis tuæ è terra longinqua: lætor de tranquillitate, & magnificentia ipsius; & extendo manus meas ad Deum in cœlis, ut diuturnum ac perpetuum constituat Regnum ipsius in Israële! Quis verò sum ego, & quæ est vita mea, ut sustineam epistolam exarare ad Dominum Regem meum, & Majestatem ipsius compellare? Confido tamen, me integritate meâ, & verbis meis gratiam impetraturum pro iis qui oberrant in captivitate, & doctrinæ suæ obliviscuntur, quibus decor regni est ablatus, qui in continuis afflictionibus & calamitatibus versantur, & signa sua non amplius vident in terra. Equidem nos, qui sumus de reliquiis Israëlis captivis, servi Domini mei Regis, habitabamus tranquillè in terra peregrinationum nostrarum (Deus enim noster non deseruit nos, neque umbra ejus recessit à nobis) cùm verò prævaricati essemus, adduxit nos in judicium, posuit angustiam in lumbis nostris, & excitavit spiritum eorum qui præfecti erant Israëlitis, ut Exactores tributorum super eos constituerent, qui aggravarunt jugum eorum, eosque graviter oppresserunt, & magnis calamitatibus affecerunt. Quando verò Deus videbit miseriam & laborem eorum, deficiet clausus & derelictus (*ex Deut. 32. 36.*) Et hac de causa induxit me Deus, ut me sisterem coram Rege, gratioseque cor suum convertit ad me, non propter justitiam meam, sed propter misericordiam, & fœdus suum. Per hoc pauperes gregis pascentur (*Zach. 11. 7.*), & pullati exaltabuntur salute (*Job. 5. 11.*), manus oppressorum ipsorum remittentur, à pœnis abstinebunt, & jugum alleviabitur, propter misericordiam Dei nostri.

Sciat itaque Rex, nomen terræ nostræ in qua habitamus, linguâ sanctâ

ſanctâ vocari ספרד *Sephárad*, in lingua autem incolarum Iſmaëlitarum אל אנדלס *Alandalas* (*Andaluſia*): Nomen urbis Regiæ eſt קרטבה *Cordubah*. Longitudo ejus eſt 25000. cubitorum: Latitudo 10000. ſita eſt ad ſiniſtram maris, quod in terram veſtram influit è mari magno, & circumit totam illam terram. Inter hanc urbem, & inter mare magnum, poſt quod nulla eſt ulteriùs terra habitabilis, interſunt novem gradus Aſtronomici, Sole ſingulis diebus illorum uno progrediente, juxta ſententiam Aſtronomorum: & quilibet gradus in Terra comprehendit ſexaginta ſex milliaria, & duas manus milliaris: quodque milliare conſtat 3000. cubitis; ut ſic novem iſti gradus faciant 600000. milliaria. Ab iſto mari magno, quod circumdat totam terram, uſque ad קוסטנדינא Conſtantinam, 3100; Corduba autem diſtat à littore maris in terram veſtram meantis, 80. milliaribus. Et in libris Sapientum inveni, quòd terra al Coſar 60. gradus habeat in longitudine, qui faciunt ducenta ſexaginta & decem milliaria. Tantum itineris eſt à Corduba, Conſtantinam uſque. Antequam verò ejus rationem exponam, præmittam quoque menſuram longitudinis terminorum ejus. Non ignorat equidem Servus tuus, minimum ſervorum Domini mei Regis majorem eſſe prudentisſimis & doctisſimis in terra noſtra. Verùm intentio mea non eſt docere, ſed hiſtoricè tantum rem narrare.

Juxta fundamenta Mathematica invenimus diſtantiam civitatis noſtræ ab Æquatore 38. graduum, Conſtantinæ 44. Veſtri termini 47. Ad hoc indagandum inductus fui ex ſumma admiratione quæ me inceſſit ex audita fama Regni veſtri, de quo nihil unquam ſciveramus vel audiveramus. Diximus enim; Longitudo viæ abſcondit à nobis decórem regni Domini mei Regis. Quamvis audiens, perveniſſe in locum Domini Regis mei duos viros ex incolis terræ noſtræ, quorum unus vocatur Rabbi Juda filius Meir, filii Nathanis, vir prudens & doctus; alter, Rabbi Joſeph Haggaris, nec ipſe ineruditus (beatos illos, & felicisſimâ ſortem eorum, quibus contigit videre gloriam, Majeſtatem, & ſplendorem Domini Regis mei, & ſervorum ac miniſtrorum ejus ſtatum & conditionē!) cogitavi facile eſſe in oculis Dei, pro magna ſua miſericordia, etiam mihi miraculum facere, & me quoque dignum reddere, ut videam Majeſtatem & thronum regium Domini mei.

Ut verò tuam gratiam tantò faciliùs promerear, indicabo Domino meo Regi nomen Regis ſuper nos regnantis. Nomén ejus eſt עבד אל רחמן *Abd al rachman*, (vel *Abdelramen*) בן מחמד *filius Mahomedis*, בן עבד אל רחמן

רחמן *filius Abdalrachman* (*Abdelramen*), *filius* חכים *Chackim*, *filius* השם *Scham*, *filius* עבד אל רחמאן *Abd al rachman*; qui omnes regnarunt unus post alterum, uno excepto Mahomede, Regis nostri patre, qui non regnavit, quia vivente patre fuerat mortuus. Abd-al-rachman octavus venit in Hispaniam, regnantibus super eos filiis Al abási propinquis ipsorum, qui hoc tempore regnant in terra Sinear. Hic Abd al Rachman octavus liberavit Hispaniam, cùm insurgeret contra eos Alabassi-ki fil. Madja, filius Scham, filius Abd el melech, qui vocatur אמיר אלמומנים *Amir-Almumenim* (*sic legendum docet Clariss. D. Hottingerus, & explicat* Imperatorem fidelium, *addens, sic vocatos fuisse Imperatores Muslimicos ab Imperio Omari, & deinceps. Vide eum in Historia Orientali p. 275.*) cujus nomen celebrius est, quàm ut occultari possit, neque ullus Regum eorum, qui ipsum præcesserunt, ei comparari potest. Porrò mensura Hispaniæ quæ est sub Regno Abdalrachman, & Amir-Almumenim (cui Deus sit propitius) est sedecim graduum, qui faciunt 1100. milliaria: Terram habet pinguem, fluviis, fontibus & cisternis effossis abundantem, terram frumenti, olei, & musti, fructuum, & omnis generis deliciarum: habet hortos & pomaria, omnis generis arbores frugiferas, & ex quarum foliis crescit sericum, cujus maxima apud nos est copia. In montibus etiam & sylvis terræ nostræ colligunt תולעת שני Vermiculum cocci magnâ quantitate. Inveniuntur etiam apud nos montes Croci ex variis ejus speciebus: venæ item argenti, auri, cupri, ferri, stanni, plumbi, sulphuris, marmoris, vitri. Producit insuper quod Linguâ Ismaëliticâ dicitur, ללאון. Confluunt in ea mercatores, & negotiatores ex finibus terræ, ex Ægypto, & cæteris regionibus superioribus, advehentes aromata, lapides pretiosos, merces splendidas pro Regibus & principibus, omniaque desiderabilia Ægypti. Rex noster colligit thesaurum argenti, auri, & rerum pretiosarum maximum; exercitus, quales nullus Regum unquam. Quotannis census ejus defertur ad me ad aliquot centena millia florenorum, idque maximam partem à mercatoribus, qui ex variis terris & insulis eò veniunt: nec quicquam ab eis agitur, nisi per me, & meo scitu ac arbitrio; laus sit Deo benefacienti mihi pro sua misericordia! Reges terræ, quibus nota est ipsius magnificentia & potentia, afferunt ei munera, ipsiusque gratiam sibi conciliant donis & rebus quibusque pretiosissimis; veluti Rex Germanorum, Rex הגבלים, qui sunt אל צקלאב, Rex Constantinæ, & alii: per manus meas exhibentur omnia dona ipsorum, &

per me fiunt retributiones illorum; (eructent labia mea laudem Deo cœli, qui eousq; extendit erga me benignitatẽ suam, nullo meo merito, ex mera sua bonitate!) Horum Legatos ego semper quæro de fratribus nostris Israëlitis passim exulantibus, an aliquid audiverint de gloria quorundam Israëlitarũ, sed nemo illorũ mihi potuit satisfacere, donec Legati (הראסאן Harasan (*an nomen viri! vel terræ! vide Cosri par.2. §.1. ubi mentio Montium* (הרסאן) mercatores mihi retulerunt & dixerunt, esse Regnum quorundam Judæorum qui vocantur אלכזר *Cosrei*: neque tamen fidem habui verbis ipsorum. Cogitavi enim, illos hæc mihi dicere gratiam & favorem meum sibi conciliandi causâ. Unde hæsitabundus & dubius fui, donec advenissent Legati Constantinæ cum muneribus & Epistola à Rege suo ad Regem nostrum, quos hac de re interrogavi. Hi responderunt mihi; Res est verissima: est ibi regnum *Alcosari*, & inter Constantinam ac terram ipsorum iter est quindecim dierum per mare: per terram autem sunt interjecti populi multi: nomen Regis nunc regnantis est Joseph: subinde naves veniunt ex terra ipsorum ad nos, adducentes pisces, pelles, atque omnis generis merces: sunt viri fratres nostri (*confœderati nostri*), & à nobis honorantur: frequenter commeant inter nos Legati, & dona mutua: Pollent potentiâ & viribus: copiosos alunt exercitus, quibus excursiones subinde faciunt, unde totus corroboratus fui, manus meæ fuerunt firmatæ, & spes mea confirmata. Itaque incurvavi me & adoravi Deum cœli, atque hinc inde circumspexi, ubi invenirem tabellarium fidelem, quem in terram vestram mitterem, ad veritatem hujus rei cognoscendam, & ut rescisceerem felicem Domini mei & servorum ejus, fratrum nostrorum, statum. Impossibile id mihi videbatur, ob summam locorum distantiam. Tandem verò Dei nutu & favore obtulit se mihi quidam, cujus nomen est Mar Isaac, filius Nathan, qui animam suam posuit in manum suam, & sponte obtulit, se cum Epistola mea ad Dominum meum Regem iturum. Dedi ipsi mercedem maximam, aurum & argentum ipsi suppeditavi, pro suis & servorum suorum expensis itineris, & omnibus ad id necessariis. Misi etiam de facultatibus meis Munus magnificum Regi Constantinæ, petens ab eo, ut hunc meum legatum omnibus modis & mediis juvare velit, usque ad eum locum, ubi Dominus meus residet. Sic profectus est hic Legatus meus Constantinam, ad Regem adiit, eique meas literas & munera exhibuit. Rex vicissim Legatum meum honorificè habuit, ac sex circiter

mensium

menſium moram apud eum fecit cum legatis Domini mei Regis Cordubenſis. Die quodam dixit his, & legato meo, ut ad nos reverterentur: tradiditque ei epiſtolam, in qua ſcribebat, viam eſſe periculoſam, populos, per quos tranſeundum ſit, eſſe rixis & bellis implicitos, mare procelloſum, neque, niſi certo tempore, navigabile. Ego cùm hæc audirem, excandui uſque ad mortem, & ægerrimè tuli, quòd non impleviſſet verbum meum, & ſecundum voluntatem meam feciſſet. Poſtea volui epiſtolam meam mittere viâ Hieroſolymæ, quia ibi erant, qui mihi ſpondebant, ſe eam miſſuros è terra ſua Niſibin, inde in Armeniam, ex Armenia in ברעדה Barádam, ac inde in terram veſtram. Dum ego hæc mecum adhuc deliberarem, en Legati Regis גבלים appellunt, & cum illis duo Iſraëlitæ; nomen unius erat, *Mar Saul*, alterius, Mar Joſeph. Hi intelligentes perplexitatem meam, conſolati ſunt me, dixeruntque mihi; Da nobis literas tuas, & curabimus ut illæ perferantur ad Regem גבלים Gabhlim, qui honoris tui causâ eas mittet ad Iſraëlitas qui habitant in terra הנגרין, hi eas mittent ad רום, & inde ad בלגאר, donec, pro tuo voto, eò quò deſideras perveniant. Qui probat corda & renes, quique ſcrutatur renes, novit me nihil horum feciſſe honoris mei causâ, ſed cognoſcendæ ſolùm veritatis causâ; Utrum alicubi Regnum habeant exules Iſraëlitæ, ab omnibus Dominatoribus & exactoribus liberi & immunes! & ſiquidem intelligerem, ita omninò rem habere, omni meâ gloriâ ſpretâ, magnificentiâ derelictâ, familiâ deſertâ, per montes & colles, per mare, per terras eò contenderem, donec pertingerem ad locum in quo Dominus meus Rex reſidet, ut tùm ejus & ſervorum ac miniſtrorum ejus gloriam & magnificentiam, tùm Iſraëlitarum tranquillitatem & proſperitatem viderem; hac viſâ, oculi mei illuſtrentur, renes mei exultent, labia mea Deo laudem fundant, qui afflictis benignitatem ſuam non ſubtraxerit.

Nunc itaque placeat quæſo Majeſtati tuæ reſpicere deſideria ſervi ſui, & præcipiat Scribis ſuis qui ipſi ad manus ſunt, ut perfectum reſponſum ſervo ſuo reſcribant è terra longinqua, & certiorem reddat me ſolidè de toto ipſorum ſtatu; Quomodo Iſraëlitæ in locum illum pervenerint? Patres noſtri narrarunt nobis, locum illum in quo primò habitarunt, fuiſſe dictum, הר שעיר *Mons Seir.* Atqui novit Dominus meus Montem Seir procul abeſſe ab eo loco ubi ipſe habitat. Et Senes noſtri dicunt, ſic quidem appellatum fuiſſe; ſed continuis perſecutionibus illos calamitate unâ poſt alteram devolutos eſſe, donec tandem

tandem hæſerint in loco illo in quo habitant. Dixerunt nobis etiam quidam decrepiti inter nos, cùm aliquando propter prævaricationes ſuas decretum Perſecutionis & excidii contra ipſos promulgatum eſſet, & exercitus Chaldæorum furioſè contra ipſos inſurgeret, illos libros Legis & Scripturas ſanctas in ſpelunca quadam abdidiſſe, atq; hujus rei causâ in ſpelunca oraſſe, propterea etiam filios ſuos manè & & veſperi orare docuiſſe in ſpelunca, ſed tandem longitudine temporis & dierum oblitos eſſe & ignoraſſe, quid ſibi hæc ſpelunca velit, & quare in illa orent; tamen conſuetudinem à Patribus acceptam obſervaſſe, ignari quare id faciant: Poſt longum tempus veniſſe quendam Iſraëlitam, cupidum ſciendi quid hoc ſibi velit: cùm ingreſſus eſſet ſpeluncam, inveniſſe eam plenam libris, eosque inde eduxiſſe, & ab eo tempore illos didiciſſe Legem. Sic nobis narrarunt Patres noſtri, quemadmodum illud antiquitùs unus ab altero audivit. Illi verò duo viri è terra הגבלים *Gablim*, Mar Saul & Mar Joſeph, qui in ſe receperunt, ſe litearas meas ad Dominum meum Regem curaturos, dixerunt mihi; Ante ſex circiter annos venit ad nos Iſraëlita quidam oculis orbus, vir ſapiens & prudens, cui nomen erat מר עמרם Mar Amram, qui dixit, ſe eſſe ex terra Alcuſri ſeu Coſaræorum: fuit ille ex domeſticis Regis, ei familiaris, & honoratus apud ipſum. Cùm hoc audirem, miſi nuncios, qui ipſum ad me adducerent, ſed non invenerunt eum. Hoc tamen etiam ſpem meam confirmabat.

Quocirca hanc ad Majeſtatem tuam exaravi epiſtolam, quâ ſubmiſsè precor, ne dedignetur petitionem meam, ſed mandet ſervis ſuis, ut de his omnibus ad me accuratè perſcribant; Quis tuus ſit ſtatus, qualis terra, quæ tribus, quæ ratio Regni, quomodo Reges ſibi invicem ſuccedant, an ex certa tribu aut familia eligantur, an verò filii patribus ſuccedant, quemadmodum inter Patres noſtros uſitatum fuit, cùm in terra ſua habitarent: Significet etiam mihi Dominus meus Rex, quanta ſit ipſius terra, ejus longitudinem & latitudinem, quæ civitates muro cinctæ, & oppida; an ſit irrigua, & quouſque ſe extendat dominatus ipſius; numerum exercituum, copiarum, & ducum ſuorũ. Ne quæſo Dominus meus indignè ferat, quòd quæram de numero copiarum ipſius; (Dominus illis addat &c.): Dominus meus videt, me non alio fine de hoc quærere, niſi ut exultem audiens multiplicationem populi ſancti. Velim etiam ut mihi exponat numerum provinciarum ejus quibus dominatur, ut & numerum tributorum quæ ipſi reddun-

redduntur; an dent ipsi decimas; an item continuè habitet in urbe Regia, aut an circumeat per totum terminum Dominatus sui? an Insulas quasdam vicinas habeat! an quidam ex illis Judæi fiant! an ipsemet judicet populum suum, an verò eis constituat judices! quomodo in domũ Dei ascendat! cum quibus populis bella gerat! an Bellũ pellat Sabbathum! quæ regna, quasve gentes in confiniis suis habeat, & quæ sint eorum & terrarum ipsorum nomina; quæ urbes regno ejus finitimæ de ברַאסאן Brasan, ברדעה Bardea, ודאב אל אבואב & Dab Alabuab; quâ ratione soleant mercatores terras tuas adire, quot Reges ante ipsum regnarint, quomodo fuerint appellati, quot annis quisque eorum regnarit! quâ linguâ loquamini. Temporibus Patrum nostrorum fuit apud nos quidam Israëlita usu rerum prudens, qui suam prosapiam referebat ad tribum Dan, usque ad Dan filium Jacobi, qui eleganter loquebatur, & cuique rei suum nomen dabat in lingua Sancta, nec quicquam ipsi ignotum erat, & cùm Jura exponebat, dicebat, *Sic dixit Othniel, filius Kenás, ex ore Josuæ, hic ex ore Mosis, hic ex ore Dei.* Unum adhuc peto à Domino meo, ut mihi indicet, an apud vos aliquid habeatur de supputatione finis miraculorum (*ultimorum temporum, h.e. de adventu Meßiæ, & miraculosa liberatione per eum præstandâ*) cujus exspectatione per tot jam annos producimur, ab una captivitate ad alteram, ab uno exilio ad alterum. Quæ verò spes hujus rei est, quâ se confirmet is qui eam exspectat? Utinam possim dare sanguinem meum pro vastatione Domûs decoris nostri, & pro liberatione eorũ, qui, ingressi in ignem & in aquam, à clade illa superstites sumus, quamvis pauci de multis, & dejecti à pristina gloria in captivitate habitamus, ut nihil habeamus quod reponamus, quando nobis quotidiè dicunt; *Quilibet alius populus suum habet regnum, vestri verò nulla est memoria in terra.* Itaque audientes famam Domini mei Regis, & potentiam regni ipsius, multitudinem item exercituum ipsius, obstupuimus, extulimus caput, spiritus noster revixit, & manus nostræ corroboratæ fuerunt, Regnumque Domini mei nobis præbuit argumentum ad hoc respondendi. Utinam fama hæc continuetur & augescat! hoc enim faceret ad dignitatem nostram. Benedictus itaque sit Deus, qui non cessare fecit nobis redemptorem, neque regnum à tribubus Israelis. Vivat Dominus meus Rex in seculum. Rogassem quidem adhuc alia, nisi metuissem me molestum Domino meo Regi futurum multitudine verborum. Jam enim æquo fui prolixior, fateor. Rogo autem ne hoc no-

hoc nomine me culpet Dominus meus: nam ex magna ſolicitudine & cura hactenus ſum loquutus. Meum eſt errare: Tuum eſt condonare. Noſti enim captivos ægritudine nec ſui eſſe compotes, nec ſano conſilio præditos. Ego ſervus tuus non aperio oculos, niſi in medio captivitatis & paupertatis. Itaque Dominus meus Rex pro ſua clementia & manſuetudine mihi hoc nomine ignoſcat. Procul dubio non ignoras, Reges Iſraëlis olim quoque ſolitos fuiſſe ſcribere epiſtolas, & legatos mittere. Placeat itaque Domino condonare ſervo ſuo ſi quid hic peccavit, &c. Salutem multam precor Domino meo Regi, ejus familiæ, domui, & ſolio, uſque in ſeculum, prolongent dies Ipſe & filii ejus in medio Iſraëlis!

זאת תשובת יוסף המלך התוגרמי

אל רב חסדאי ראש גולה בן יצחק בן עזרא הספרדי הנחמד אלינו והנכבד עלינו: הנה אודיעך שבא אלינו כתבך המכובד על יד ר' יעקב בן אליעזר מארץ נמץ ושמחנו בו וששנו על בינתך וחכמתך ואמצא כתוב בכתבך מקום ארצך ארכה ורחבה ויחוס עבד אל רחמאן המלך המולך עליה ויקר תפארת גדולתו ועזרת האל לו עד כבישתו מדינת מזרח עד שנשמע עוצם מלכותו בכל הארץ ופחדו כל המלכים אלולי שלוחי קסטנטינייה לבא בבשורות ויספרו לכם האומות מלכותינו ודינינו לפי שהייתם מכזבים איתו לפנים ולא הייתם מאמינים בו: ובקשת להודיעך אמתת הדברים ממלכותינו ויחוסנו ואיך נכנסו אבותינו בדין ישראל והאיר האל עינינו ושבר קמינו עוד בקשת לדעת מדת ארצנו ארכה ורחבה והגוים אשר סביבותינו והמשלימים אתנו והנלחמים עלינו ואם יתכן לבא שלוחנו אל ארצכם לחלות פני מלככם היקר והנעים שהמשיך לבבות לאהבתו בטוב דרכיו והביאם באהבתו ביושר מפעלותיו לפי שהאומות אומרים להם כי אין לישראל מקום ממשלת וממלכה שהיו ישראל נתנים בדבר הזה והיה להם להרמת לב ומענה לשון ושבח ותהלה בעיני האומרים להם כי אין לישראל שארית ולא מקום ממשלת וממלכה: ואנחנו משיבי' תשובתך על דבר ודבר מן השאלה: ש

ששאלת בכתבך תשובת הששי' בך והשמחים בחכמתך אשר זכרת מארצך ויחוס המולך עליה כבר נגע אלינו וכבר היו בין אבותינו אגרות דרישת שלום והדבר הזה היה שמור בספרינו ידוע לכל זקני ארצנו ונחדש מה שנקדם בין אבותינו ותשים אותה ירושה לבנינו שאלת בכתבך מאיזה אומה ומאיזה משפחה ואיזה שבט אנחנו דע כי אנחנו מבני יפת מבני תוגרמה בנו ומצינו בספרי יחוסים של אבותינו שהיו לתוגרמה עשרה בנים ואלה שמותם הראשון אגיור תירוש אוור אונין ביזל תרנא כזר זנור בלגד סאויר: אנו מבני כזר הוא השביעי כתוב אצלו שבימיו היו אבותי מתי מספר והקבה נתן להם כח וגבורה ועשו מלחמה עם גוים רבים ועצומים מהם ובעזר האל גרשום ויירשו ארצם וברחו וירדפו אחריהם עד שהעבירום הנהר הגדול

ששמו

שישבו רונא עד היום הזה הם חונים על נהר רונא וקרובים לקסטנטינה ויירשו כוריים
את ארצם ואחרי כן עברו דורות עד שעמד מלך אחד מהם ושמו בולאן היה איש חכם
וירא אלהים בוטח בכל לבו ויסר את הקוסמים ואת עובדי עבודה זרה מן הארץ וחוסה
בצל כנפיו ונראה לו מלאך בחלום ואמר לו בולאן : ה' שלחני אליך לאמר שמעתי את
תפלתך ותחנתך הנה ברכתיך והרביתיך ואקיים מלכותך עד סוף הדורות ואמסור
את כל אויביך בידך ועתה עמוד בבקר והתפלל לפני ה' וכן עשה : וירא אליו שנית
ויאמר לו ראיתי את דרכיך ורציתי את מעשיך וידעתי כי תלך אחריי בכל לבבך
ואני חפץ לתת לך מצות חק ומשפט ואם תשמור מצותי ומשפטי אברכך וארבך :
ויען ויאמר למלאך הדובר אליו אתה ידעת אדוני מחשבות לבי וחקרת כליותי שלא
שמתי בטחוני אלא בך אבל העם אשר אני מולך עליהם הם כופרים לא אדע אם
יאמינו בי אם נא מצאתי חן בעיניך ואם עלי יתגלגלו רחמים הראה לפלוני השר
הגדול שלהם והוא יעזרני על זאת והקבה עשה כרצונו וירא לשר ההוא בחלום
וכאשר השכים בבקר בא ויגד למלך והמלך קבץ כל שריו ועבדיו ואת כל עמו ויגד
להם את כל הדברים האלה וייטב בעיניהם הדבר וקבלו עליהם את הדין ונכנסו
תחת כנפי השכינה : וירא אליו המלאך עוד ויאמר אליו הנה השמים ושמי
השמים לא יכלכלוני ואתה בנה בית לשמי : ויען ויאמר רבש"ע מאד אני מתבייש
מלפניך שאין לי כסף וזהב לעשות כמו שיתכן כאשר ברצוני אמר לו חזק ואמץ
קח עמך כל חייליך וקום לך אל ארץ רודלאן ואל ארץ ארדיל הנה נתתי פחדך
ואימתך בלבם ומסרתים בידך והנה זמנתי לך ב' אוצרות אחד של כסף ואחד של
זהב ואני אהיה עמך ושמרתיך בכל אשר תלך ותקח את הממון ותבא בשלום
ותבנה בית לשמי והוא האמין בו ויעש כאשר צוהו וילחם והחרים המדינה ושב
בשלום והקדיש הממון ובנה ממנו אהל וארון ומנורה ושולחן ומזבחות וכלי הקדש
עד היום הזה הם שמורים בידי וקיימים אחר כן הלך שמעו בכל הארץ ושמע מלך
אדום ומלך ישמעאלים ושלחו לו מלאכיהם בממון גדול ובמנחות רבות עם חכמיהם
להטותו אל דיניהם והמלך היה חכם ויצו להביא חכם מישראל ודרש וחקר ושאל
היטב ושם אותם יחדיו לברר דיניהם והיו שוברים אחד את דברי חבירו ולא
היו מסכימים על דבר אחד כשראה המלך כן אמר אל כומר של מלך אדום ואל
הישמעאלים לכו אל אהליכם ועד יום השלישי אני אשלח בעדכם ותבואו אלי ולמחר
שלח המלך בשביל הכומר ואמר לו אני יודע כי מלך אדום גדול מאלה המלכים ודינו
דין מכובד ואני חפץ בדינך אבל שואל אני מעמך שתאמר לי האמת דין ישראל ודין
ישמעאל איזה מהם טוב ענה הכומר ואמר יחי אדוננו המלך לעולם דע באמת כי אין
דין בכל העולם כדין ישראל שהקבה בחר בישראל מכל האומות וקראם בני בכורי
ועשה עמהם נסים ונפלאות גדולות והוציאם מעבדות פרעה והעבירם בים בחרבה
ורודפיהם טבע והוריד להם המן ויוצא להם מים מצור ונתן להם את התורה מתוך
האש והנחילם ארץ כנען ובנה להם בית המקדש לשכון ביניהם ואחר חטאו לו
ויכעס עליהם והשליכם מעל פניו ופזרם לכל רוח ולולי זאת לא היה כדין ישראל
בעולם השיבו המלך בכה דברת דבריך דע באמת כי אני אכבדך : ביום הב' שלח

המלך בשביל אל קאני של הישמעלאים וישאלהו ויאמר לו הודיעני האמת מה יש בין דין ישראל ובין דין אדום אי זה מהם הטוב וישיבהו אלקאצי ואמר לו דין ישראל הטוב וכולו אמת ועמהם תורת ה׳ וחקים ומשפטים צדיקים ובשביל שחטאו לו ופשעו בו כעס עליהם ויתן אותם ביד אויביהם מה דין אדום אוכלים כל טומאה ומשתחוים למעשה ידיהם השיבו המלך כבר דברת לי האמת ואמנם אכבדך וליום אחר קרא לכלם יחד ויאמר אליהם לפני כל שריו ועבדיו ועמו מבקש אני מכם שתבחרו לי איזה הטוב והישר מן הדינין והתחילו לדבר ולא היו מעמידים דבריהם על יסוד עד שאמר המלך לכומר דין ישראל ודין ישמעאל איזה הטוב מהם ענה הכומר ואמר דין ישראל הטוב ועוד שאל לאלקאצי ואמר דין ישראל ודין אדום אי זה הטוב ענה האלקצי ואמר דין ישראל הטוב ויען המלך כבר הודיתם בפיכם שדין ישראל הטוב והישר ואני כבר בחרתי בדין ישראל שהוא דינו של אברהם ואל שדי יהיה בעזרי והכסף והזהב שאמרתם לתת לי הוא יכול לתת לי בלא צער ואתם לכו לשלום אל ארצכם ומן היום ההוא והלאה עזרו האל שדי ואמץ את כחו וימל את בשר ערלתו הוא ועבדיו וישלח ויבא אחד מחכמי ישראל ויפרשו התורה ויסדרו לו את כל המצות עד היום הזה אנו על הדין הנכבד והאמתית יתברך שמו של הקבה לעולם ומן היום ההוא שנכנסו אבותינו תחת כנפי השכינה הכניע לפנינו את כל אויבנו והשפיל את כל האומות והלשונות אשר סביבותינו ולא עמד איש בפנינו עד היום וכלם לנו למס על ידי מלכי אדום ומלכי ישמעאל ואחר הדברים האלה עמד מלך מבני בניו ושמו עובדיה צדיק וישר הוא חדש הממלכה והעמיד את הדין כדין וכהלכה והוא בנה בתי כנסיות ובתי מדרשות וקבץ לרוב בחכמי ישראל ויתן להם כסף וזהב לרוב ויפרשו לו ארבע ועשרים ספרים ומשנה ותלמוד וכל תקון תפלות חזנים והיה ירא אלהים ואוהב התורה והמצות ואחריו עמד חזקיה בנו ואחריו מנשה בנו ואחריו עמד חנוכה אחי עובדיה ויצחק בנו וזבולן בנו ומנשה בנו נסי בנו מנחם בנו בנימין בנו אהרן בנו ואני יוסף בן אהרן הנזכר וכלנו מלך בן מלך ולא יוכל זר לישב על כסא אבותינו יהי רצון מלפני ממליך כל מלך שיתמיד מלכותינו בתורתו ובמצותיו ׃ ואשר שאלת מהלך ארצנו וארכה ורחבה והיא על יד הנהר הסמוך לים גרגאן לפאת מזרח מהלך ד׳ חדשים ועל יד הנהר חונים אומות רבות לרוב עד אין מספר בפרים וערים ומבצר והם תשע אומות לאין חקר ובמספר להם כלם נותנים לי מס ׃ ומשם יסוב הגבול עד גרגאן כל יושבי חוף הים מהלך חדש כלם נותנים לי מס ובצד דרום חמשה עשר אומות רבים ועצומים לאין מספר עד באב אל אבואב והם חונים בהרים וכל יושבי ארץ באסא ותנת עד ים קסטנטניה מהלך ב׳ חדשים כלם נותנים לי מס ובצד מערב יג׳ אומות רבים ועצומים חונים על שפת ים קסטנטניה ומשם יסוב הגבול לפאת צפון עד הנהר הגדול ששמו יוזג והם יושבים פרזות בלא חומה והולכי׳ בכל המדבר עד שמגיעי׳ עד גבול ההיגריאים והם רבים כחול אשר על שפת הים כלם נותנים לי מס ומדת ארצם מהלך ארבעה חדשים ׃ ואני יושב על מבואות הנהר ולא אעזוב את רוסיים הבאים בספינות לעבור אליהם וכמו כן לא אעזוב את כל אויביהם הבאים ביבשה לעבור אל ארצם

ארצם ואני אלחם עמהם מלחמה קשה ואלו עזבתים היו מכחידים כל ארץ ישמעאל
עד בגדאד ועוד אודיעך שאני יושב על הנהר הזה בעזרת שדי ויש לי בתוך מלכותי
שלשה מדינות · הא׳ יושבת בה המלכה עם נערותיה וסריסיה ארכה ורחבה
חמשים על חמשים פרסה עם מגרשיה והכפרים הסמוכים לה והיושבים בה
ישראלים וישמעאלים ונוצרים ואומות אחרות מלשונות אחרות יושבים בה ·
המדינה השנית ובמגרשיה ארכה ורחבה שמנה על שמנה פרסאות והמדינה
השלישית אני יושב בה עם שרי ועבדי וכל משרתי הקרובים אלי והיא קטנה ארכה
ורחבה שלש על שלש פרסאות ובין החומות הנהר מושך והולך ואנו יושבים במדינה
כל החורף ובחדש ניסן אנו יוצאין אל המדינה והולכי׳ איש אל שדהו ואיש אל גנו
ואל עבודתו ועוד כל משפחה ומשפחה יש להם אחוזת אבותיהם ידוע נוסעים וחונים
בגבולם בשמחה ושירים לא ישמע אדם קול נוגש ואין שטן ואין פגע רע ואני ושרי
ועבדי נסע ונלך מהלך עשרים פרסאות עד שנגיע לנהר הגדול הנקרא ורשאן ומשם
נסובב עד שנבא אל קצה המדינה זו מדת ארצנו ומקום מנוחתינו והארץ אינה
גשומה הרבה ויש בה נהרות רבות מגדלים דגים לרוב ויש בה לנו מעינות רבות והארץ
טובה ושמנה שדות וכרמים וגנות ופרדסים כלם משקים מן הנהרות ויש לנו כל עץ פרי
לרוב מאד ועוד אודיעך גבול ארצי לצד מזרח מהלך עשרים פרסאות עד ים גרגאן
ולפאת דרום מהלך שלשים פרסאות ולפאת מערב מהלך ארבעים פרסאות ואני יושב
בתוך האי שדותי וכרמי וגנותי ופרדסי בתוך האי ולפאת צפון מהלך שלשים פרסאות
נהרות ומעיינות רבות ובעזר ה׳ יושב לבטח : ועוד שאלת מדבר קץ הפלאות ואנחנו
עינינו אל ה׳ אלהינו ואל חכמי ישראל הישיבה שבירושלים ואל הישיבה שבבבל ואנו
רחוקים מציון אבל שמוע שמענו שברוב העונות תעו החשבונות ואין אנו יודעי׳ מאומה
אבל יישר בעיני אלקים ויעשה למען שמו הגדול ואל ימעט לפניו חרבן ביתו וביטול
עבודתו וכל התלאות אשר מצאתנו ויקיים בנו ופתאום יבא אל היכלו כו׳ ואין בידינו כי
אם נבואת דניאל ואל אלהי ישראל ימהר הגאולה ויקבץ גלותינו ונפוצותינו בחיינו
ובחייך ובחיי דכל בית ישראל אהבי שמו וזכרת באגרתך שאתה מתאוה לראות פני
גם מאד אני כוסף ומתאוה לראות פניך הנעימים ויקר תפארת חכמתך וגדולתך ומי
יתן והיה כדברך ולו זכיתי להתחבר עמך ולראות פניך הנכבדים והנעימים והנחמדים
אתה תהיה לי לאב ואני אהיה לך לבן ועל פיך ישק כל עמי ובדברך הייתי יוצא ובא
ובעצתך הנכונה ושלו׳ רב :

RESPONSUM JOSEPHI *Regis Togarmorum ad Raf Chasdaj, Aechmalotarcham, filium Isaaci fil. Esræ, Hispanum, nobis dilectum & honoratum.*

En certiorem te reddo, epistolam tuam elegantissimam mihi esse redditam per R. Jacobum filium Eleasaris è terra נמץ Namaz. Exhilarati & gavisi sumus tuâ prudentiâ & sapientiâ, quam ex ea perspeximus. Inveni in ea descriptionem Terræ tuæ, ejus longitudinem & latitu-

titudinem; prosapiam & genealogiam Alrachmani Regis illius, ejus magnificentiam & majestatem; quâ item ratione, Deo auxiliante, totum Orientem sibi subegerit, ut fama Regni ejus pervaserit totum terrarum orbem, & pavor ejus omnes Reges corripuerit. Nisi Legati illi Constantinæ venissent, & vobis enarrassent populos regni nostri, & mores nostros, pro falsis omnia habuissetis, neque credidissetis ea. Petis itaque, ut tibi significem accuratè omnia de Regno, & familia nostra; quomodo Patres nostri amplexi sint Leges, & religionem Israëlitarum, Deus oculos nostros illuminarit, & hostes nostros dissiparit; Cupis etiam scire terræ nostræ longitudinem & latitudinem, gentes nobis vicinas, amicas & inimicas: annon possint Legati nostri venire in terram vestram, ad salutandum Regem vestrum eximium & gratiosum, qui integritate actionum suarum, & æquanimitate suâ, omnium corda in amorem sui, & amicitiam secum contrahendam, allicit? quia gentes dicant vobis, Israëlitas nullum habere Dominatum, nullumque regnum. Magnam, si hoc fieret, Israëlitas inde capturos utilitatem, animum ipsis additurum, & responsum, ac materiam gloriandi suppeditaturum, contra dicentes eis; Nullos Israëlitas superesse, qui regnum vel dominatum habeant. Ad singula hæc itaque tibi respondebimus, qui nobis gratulamur de sapientia tua.

Quæ de terra tua, & familia Regis scripsisti, jam antea acceperamus. Inter patres enim nostros jam mutua inter nos literarum commercia fuerunt, quod in libris nostris annotatum habemus, & senioribus terræ nostræ notũ est. Silentio autem prætervehemur ea quæ ante nos gesta sunt à patribus nostris, eaq; pro hæreditate relinquemus filiis nostris.

Quæris etiam in epistola tua, ex quonam simus populo, ex qua familia, & ex qua tribu? Scito, nos esse de posteris Japheti, ex filiis Thogarmæ, ipsius filii. Invenimus in libris genealogicis Patrum nostrorum, *Thogarmam decem habuisse filios, quorum hæc fuerunt nomina,* אגיור ותירוש , אוור , אוגין , ביזל , תרנא , כזר , זנור , בלגד , סאויר *Agijor, Tirus, Ouvar, Ugin, Bisal, Tarna, Casar, Sanar, Balgad, Savir.* (NB. *Josephus Gorionides, Thogarmæ, ut suprà dictum, quoq; decem filios attribuit, sed prorsus aliis nominibus, excepto* כזר Casar, *vel*, Cosar, *&* בולגר *Bulgar quem ille facit primum; sic enim ille* eos recenset, כוזר *Cosar,* פצינך *Patzinach,* אליקנוס *Alicanus,* בולגר *Bulgar,* רגבינא *Ragbina,* טורקי *Turki,* בוז *Buz,* זבוך *Sabuch,* אונגרי *Ungari,* טילמץ *Tilmaz*). Nos sumus ex *Casar*, vel, *Cosar*. De eo scribunt, quòd diebus ejus Patres nostri exiguo fuerint numero;

Deus

Deus autem, cùm bella gererent cum multis & potentibus gentibus, dedit ipsis fortitudinem & potentiam, ut eos è terra sua expulerint, eosque in fuga persequuti sint usque ad fluvium magnum qui vocatur רונא *Rona*, ubi etiamnum hodiè degunt prope Constantinam; & sic Cosaræi terram ipsorum occuparunt.

Post aliquot secula exsurrexit Rex alius, cujus nomen בולאן *Bulan*, qui fuit Vir Sapiens, Deum timens, Divinatores è medio tollens, omnem Idololatriam è terra removens, ac in Deo unicè confidens. Huic apparuit Angelus in somnio, dicens ad eum; *Bulane; Deus misit me ad te, dicens tibi; Audivi orationes & deprecationes tuas: benedicam tibi, multiplicabo te, & stabiliam regnum tuum usq; ad finem seculorum, tradam etiam omnes inimicos tuos in manum tuam. Age, surge manè, & ora coram Domino.* Et sic fecit Bulan. Apparet ei Angelus secundò, & dicit ei; *Vidi vias tuas, grata mihi sunt opera tua, & scio quòd ambules coram me ex toto corde tuo; dabo tibi præcepta, statuta & judicia: quod si observaveris Præcepta, statuta & judicia mea, benedicam tibi, & multiplicabo te.* Respondet ille, & dicit ad Angelum; *Tu Domine, nosti cogitationes cordis mei, scrutatus es renes meos, & nosti, me fiduciam omnem nonnisi in te habere: populus autem regno meo subditus sunt infideles: nescio an credituri sint mihi. Si inveni gratiam in oculis tuis, & si misericordiâ tuâ me complectaris; appare* τῷ N. *Principi vel duci ipsorum magno, ut ille me hac in re adjuvet. Fecit sic Deus, juxta ipsius voluntatem, & apparuit Principi illi in somnio.* Is manè surgens, Regi quid sibi contigerit, narravit. Rex, congregatis omnibus suis Principibus & Ministris, totoque populo suo, omnia hæc ipsis indicavit. Placuit ipsis negotiũ, & receperunt in se Legem, atq; ingressi sunt sub alas Majestatis Divinæ. Hoc facto, tertiâ vice apparet ei Angelus, & dicit ei; *Ecce cœli cœlorum non capiunt me, & tamen exstrue Domum nomini meo.* Respondit Rex; *Domine mundi, pudore suffundor à conspectu tuo: non enim habeo argentum & aurum, ad perficiendum hoc prout par est, & ego vellem.* Respondet ei Deus; *Confortare & collige animum, sume tecum omnes tuos exercitus, & surge, proficiscere in terram* רודלאן *Rudelan, & in terram* ארדיל *Ardil: en indam pavorem & terrorem tui in cor eorum, & tradam eos in manum tuam: destinavi tibi duos thesauros, unum argenti, & alterum auri, & ero tecum, custodiam te in omnibus tuis viis quocunq; progressus fueris, ut opes acquiras, & salvus redeas, & domum nomini meo ædifices.* Credidit Rex, & fecit sicut præcepit ei, reversusque in pace, consecravit opes quas acquisiverat Deo, & ex illis construxit Tabernaculum, Arcam, Candelabrum, Mensam,

Altaria, & Vasa sancta, quæ hodieque à me asservantur & supersunt. His peractis ivit fama ejus in totam terram, quâ permoti *Rex Edomæorum h. e. Christianorum, & Rex Ismaëlitarum*, miserunt ad eum Legatos cum magnis divitiis & muneribus multis, adjungentes eis quosdam ex Sapientibus suis, qui eos converterent ad Religionem ipsorum. Rex verò sapiens callidè accersivit *Sapientem Israelitam*, eximiè in omnibus disciplinis eruditum: hos inter se commisit, ut singuli suæ religionis & fidei capita exponerent: qui acriter inter se disputarunt, & alter alterius rationes convellere est annisus, neque inter se consentire potuerunt. Rex hoc videns, sic dixit ad Sacerdotem Regis Edom, & ad Ismaëlitas; Abite domum, & die tertio vos revocabo, ut iterùm ad me veniatis. Postero die misit ad Sacerdotem Edomæum (*Christianum*), & dixit ei; *Scio quòd Rex Edom major sit quàm isti Reges* (Ismaëlitæ) *& religio ejus sit præstans: neq; displicet mihi religio tua: sed peto, ut mihi dicas veritatem; Quanam duarum harum est melior, Israëlitarum an Ismaëlitarum?* Respondit ei Sacerdos; *Vivat Dominus meus Rex in seculum! Scito, in rei veritate, in toto mundo nullam esse Religionem comparandam cum religione Israëlitarum. Deus enim elegit Israëlem ex omnibus populis, vocavit eos* Filium suum primogenitum, *fecit ipsis miracula & signa maxima, eduxit eos è servitute Pharaonis, & transire fecit eos per mare in aridâ, inimicos eorum submersit in mari, depluit ipsis Manna, eduxit ipsis aquas è petra, dedit eis Legem è medio ignis, possidendam dedit eis terram Canaan, ædificavit ipsis Sanctuarium, ut inter ipsos habitaret. Posteaquam verò contra ipsum peccarunt, iratus in eos, abjecit illos à facie sua, & dispersit eos in omnes mundi plagas. Absq; hoc, non esset religio in mundo similis religioni Israelitarum.* Respondit ei rex; *hactenus mihi dixisti sententiam tuam; scito me te honoraturum.* Die secundo accersivit Rex אל קאני *Alkáni* Ismaëlitarum (pro קאני legendum puto אלקאצי *Alkatzi*, vel, *Alkádi*. Sic enim Schindlerus ponit in Lexico, קַאצִי & קָצִי Arabicè, *Judex, literatus in Jure, Jureconsultus, Censor ecclesiasticus, Sacerdos fidei præfectus*), quem itidem consuluit, & dixit ei; *Dic mihi veritatem, quanam est differentia inter Religionem Israëlitarum, & Edomæorum? quanam ex illis est melior?* Respondit Alkádi, & dixit ei; *Religio Israëlitarum est optima, & tota vera: illi habent Legem Dei, statuta & judicia justa: quia autem peccarunt, & prævaricati sunt in ipsum, irâ accensus contra ipsos, tradidit eos in manum inimicorum ipsorum. Qualis est religio Edomæorum? comedunt omnia immunda, & incurvant se operi manuum suarum.* Reges fit ipsi Rex: *Tu mibi, dixisti veritatem, ideò honorabo te.* Die insequente convocatis omnibus

dixit eis, præsentibus omnibus principibus & ministris suis, totoque populo suo; *Peto à vobis, ut eligatis mihi optimam & rectissimam Religionem.* Cœperunt illi loqui, sed nullo fundamento innixa erant verba ipsorum. Dixit ergo Rex; *Inter religionem Israelitarum & Ismaëlitarum, quanam est alteri præferenda?* Respondit Sacerdos Edomæus; *Religio Israëlitarum.* Rursum interrogavit idem Alkatzi Ismaëlitam: *Inter religionem Israëlitarum & Edomitarum quanam est potior?* respondit Alkatzi; *Religio Israëlitarum est potior.* Rex ad hæc; *Fatemini,* inquit, *ambo, quòd Religio Israëlitarum sit optima & rectissima. Eligo itaq; religionem Israelitarum, quæ est religio Abrahami. Deus omnipotens meum propositum adjuvabit: aurum & argentum, quod mihi dare voluistis, ipse mihi poterit dare sine labore & molestia. Vos nunc in pace abite in terram vestram.* Ab illo tempore & deinceps auxilio suo adfuit ei Deus omnipotens, & corroboravit ipsum; circumcidens carnem præputii sui, ipse & omnes servi ejus. Quo facto misit Rex & advocavit *quendam è Sapientibus Israelis,* qui explicavit ipsi Legem & Præcepta. Inde in hunc diem habemus hanc religionem, laus sit Deo in seculum! Et ab eo tempore, quo Patres nostri ingressi sunt sub alas Majestatis Divinæ, prostravit coram nobis inimicos nostros omnes, & humiliavit omnes populos & linguas, qui sunt in circuitu nostro, nec quisquam coram nobis subsistere potuit hucusq;: omnes nobis tributarii sunt per manus regum Edom & regum Ismael (*Christianorum & Turcarum*).

Post hæc sequutus est Rex ex filiis filiorum ejus, *Obadias* nomine, vir pius & probus. Ille restauravit Regnum, constituit Jura & religionem prout decebat juxta ritus & constitutiones, exstruxit Synagogas & Ecclesias, accivit multos è Sapientibus Israëlis, & dedit ipsis magnam auri & argenti copiam, qui ipsi exposuerunt Biblia, Talmud, Mischnam, Gemaram, & ordinem precum faciendarum, timebat Deum, & diligebat Legem ac præcepta.

Huic successit *Chukias* filius ejus: isti *Manasses*, filius: hunc excepit *Chanucha* (Chanochus), Obadiæ frater, istum *Isaac* ipsius filius, pòst, *Zabulon*, f. *Menasse* f. *Nissi* f. *Menachem* f. *Benjamin* f. *Aharon* f. & ego *Josephus filius Aharonis* hujus, qui omnes Regum filii fuimus, neque potest extraneus occupare thronum majorum nostrorum. Faxit ille, qui omnes Reges constituit, ut continuum sit regnum nostrum in Lege & præceptis ipsius!

Quod etiam petiisti Terræ nostræ quantitatem, ejus longitudinem & lati-

& latitudinem, ſcias eam eſſe ad Fluvium vicinum Mari Gargan, verſus plagam orientalem, itineris quatuor menſium. Juxta fluvium habitant populi quamplurimi & innumeri: ſunt oppida, villæ, pagi, urbes munitæ, qui omnes mihi tributum pendunt. Inde circuitu facto ad גרגאן Gargan ſunt accolæ portus maris, iter eſt menſis unius: & hi quoque mihi ſunt tributarii. Ad latus Meridionale ſunt quindecim nationes numeroſisſimæ uſque ad Bal-Abuab, qui degunt in montibus; incolæ item terræ באסא *Baſſe*, & תנת *Tanat*, uſque ad mare Conſtantinæ; iter eſt menſium duorum: Omnes hi mihi dant tributum. Ad latus Occidentale ſunt 13. populi itidem numeroſisſimi, habitantes ad littus maris Conſtantinæ, inde obverſo termino ad plagam Septentrionalem, uſque ad mare יוג *Juſag*. Hi inhabitant oppida nullo muro cincta, & occupant totum deſertum uſque ad terminum ההגריאים *Hagræorum*, copioſi inſtar arenæ maris, & mihi tributarii. Terra ipſorum eſt itineris quatuor menſium. Ego verò habito ad ingreſſus fluvii, neque permitto ut רוסים *Ruſſi* in terram illorum trajiciant, bella gravia cum illis gerens: quod ſi enim hoc illis concederem, vaſtarent totam terram Iſmaëlitarum Bagdádam uſque.

Præterea ſignifico tibi, quòd ego, qui per gratiam Dei juxta fluvium habito, habeam in Regno meo tres urbes regias; In *prima* agit Regina cum gynæceo, & eunuchis ſuis. Longitudo ejus eſt quinquaginta paraſangarum, unà cum ſuburbiis & villis ei adjacentibus. In ea habitant Iſraëlitæ, Iſmaëlitæ, Chriſtiani, & alii populi, variarum linguarum. *Secunda*, unâ cum ſuis ſuburbiis, continet in longitudine & latitudine octo ſuper octo paraſangas. In *Tertia* reſideo ego cum principibus & ſervis meis, omnibusque ad miniſteria mea paratis. Hæc parva eſt: longitudo & latitudo eſt trium ſuper tria milliarium: inter muros fluvius labitur: totâ hyeme manemus intra urbem, menſe Martio egreditur quiſque in ſuos agros, & hortos, ad eos colendos. Quæque familia habet ſuam propriam poſſeſſionem ex hæreditate paterna, in quam proficiſcuntur, quamque incolunt cum lætitia, & canticis: Non auditur inter nos vox exactoris, nullæ inimicitiæ, nullæ lites. Ego, cum principibus & miniſtris meis, proficiſcentes ad fluvium magnum ורשאן *Varſchan*, vel, *Orſchan* iter emetimur 20. milliarium, inde circuimus, donec perveniamus ad extremitatem provinciæ. Hæc eſt menſura Terræ noſtræ, & locus quietis noſtræ. Porrò non habet pluvias frequentes; abundat fluviis & amnibus piſcium magnâ copiâ ſcatentibus;

tibus; habemus fontes: terra est bona & pinguis: agri, vineæ, horti, pomaria omnia, irrigantur à fluminibus; habemus arbores fructiferas omnis generis & magno numero.

Hoc adhuc addo; terminum terræ nostræ versus plagam Orientalem esse itineris viginti milliarium, usque ad mare Gargan; versus Meridionalem, triginta, versus Occidentalem, quadraginta. Et per Dei gratiam habito securè & tranquillè.

Quod insuper rogasti *De fine mirabilium* (*Dan. 12. 6. h. e. de Judæorum ex præsenti exilio liberatione, & in pristinam gloriam restitutione per Messiam*); confidimus Deo nostro, & credimus Sapientibus Israëlis, qui sunt Hierosolymis & in Babele. Nos equidem procul absumus à Tzijone, sed audivimus, quòd propter iniquitates nostras supputationes istæ sint incertæ, nec quicquam de illis sciamus, certæ autem in oculis Dei. Ille faciet propter nomen suum, neque parvipendetur coram eo Vastatio domus ejus, cultûs abrogatio, omnisque molestia quæ nos obruit. Ille impleat verbum suum, ut repentè veniat ad templum suum Dominator quem quærimus, & Angelus fœderis quem optamus, Mal. 3. 1. Deus Israëlis acceleret Redemptionem, congreget captivos & dispersos, vivente me, vivente te, & vivente totâ domo Israëlis, diligentium nomen ejus!

Tandem meminisii in Epistola tua, te desiderare videre faciem meam. Ego verò vicissim aveo & percupio videre faciem tuam jucundam, sapientiam, & magnificentiam tuam. Utinam fiat secundum verbum tuum, & mihi detur tecum conjungi, tuoque desideratissimo exoptatissimoque conspectu frui! Tu mihi fores in Patrem, ego tibi loco filii: os tuum oscularetur totus populus meus: secundum verbum tuum exiremus & ingrederemur, rectissimo tuo consilio regeremur. Vale.

In his Epistolis quædam diffusiùs, quædam contractiùs, alia aliter referuntur, quàm in præsenti Opere ipso. Regis nomen exprimitur בולאן Bulan, *quod illic reticetur nec alibi legisse memini. Judaici Rabbini nomen, quod R. Schem Tof nobis suggessit, hîc omittitur. Somnium Regi oblatū pluribus hîc circumstantiis describitur; Tres verò duntaxat Rex audivisse & accersivisse refertur; Christianum, Ismaelitam, & Israelitam; Philosophus omittitur, contra quos tamen inprimis etiam in hac disputatione agitur. Regis cum illis acta & colloquia aliter narrantur. Fides singulorum sit penes illorum authores. Nobis hîc nihil vel seritur, vel metitur,*

metitur, vel demetitur. Stolidum enim eſt, quòd R. Iſaac Akriſch hinc Regnum & Sceptrum Judaicum vult extundere. Quis enim his Legendis & narrationibus fidem habeat? Mirum, ſi tam latè patens ſit hoc regnum, tam flôrens & opulentum, neminem Nautarum, Mercatorum, Peregrinantium aliorum, qui navigando totum orbem circumiverunt, omniaq́; inhabitata loca, quæcunq; vel odorari potuerunt, adierunt, & perveſtigarunt, ſimile quid unquam, vel audiſſe, vel retuliſſe? Si Regibus Conſtantinopolitanis aliquando cum hoc Rege tantum commercium interceſſit, ſi Legati ipſorum ultrò citroq́; commearunt, ſi vel bellis alios infeſtarunt, vel auxilio ſuo unquam juverunt, cur vel Turcarum & Iſmaelitarum, vel aliorum Annales nihil de eo referunt? Tùm ſi tale Judæi Regnum ibi haberent, non multum haberent, quòd hinc gloriarentur, neq; id, vel Judaicum dici poſſet, vel Iſraeliticum; Neq; enim illi vel de tribu Juda, vel decem tribuum aliquâ indigenæ Iſraelitæ, ſed proſelyti fuerunt, ex Japheti poſteris. Nulla hinc ipſis accederet conſolatio, pro perpetuatione vel Sceptri in tribu Juda, vel Regni Davidici. Mirum, illos tum temporis non majori copiâ ſe in illam terram, veluti alteram Canaan, contuliſſe, poſteaquam & illius ſitum, & itineris rationem, cognoverunt! Ponamus, Regem aliquem Gentilem ſimilem in illis terris Judaiſmum amplexum eſſe. An verò inde ſequitur, tantam Judaicæ genti gloriam, Majeſtatem, potentiam, accreviſſe, quantâ hic hyperbolicè aſſeritur! Solenne ſcilicet Judæis eſt, perpetuò veterum Patrum ſuorum gloriam ſomniare, undecunq; poſſunt, bellâ aliquâ fabellâ eam ſibi effingere, hanc variis additamentis exornare, miraculis amplificare, & ubiq; ex muſca elephantum facere. Sunt hæc revera המצאות שהמציאו לחזק ברכים כושלות ולאמץ לבות נדכאים *inventa hominum febriculoſorum, quibus in præſenti miſeria, ſua & plebeculæ ſuæ genua titubantia ſuſtentare, & corda contrita confirmare nituntur.*

Porrò quamprimùm hic liber linguâ Arabicâ conſcriptus ab Authore in manus hominum veniſſet, in linguam Hebræam à R. Jehudah Aben Tybbon translatus fuit. Eo ſæculo, ex quo ſtudia literarum poſt Imperii Romani declinationem, inter Arabes florere cœperunt, ſoliti ſunt complures Hebræorum Linguâ Arabicâ in ſuis ſcriptis uti, per 500. circiter annos, cujus rei ipſe Aben Tybbon in Præfatione libri Chóvas hallevávos *duas reddit cauſas;* primò, *quia illa lingua ſit locupletior, & ad quævis non tantùm aptè exprimenda, ſed & jucundè exornanda atq; amplificanda, accommodatior, quàm Hebræa:* deinde, *quòd ſic etiam conſulere voluerint vulgo Judæorum, qui pleriq; tùm Hebrææ imperiti erant, & Arabicam vernaculam habebant. Quàm difficile ſit Arabica in Hebræam linguam transfundere, ipſe alicubi docet, adeò ut ſcribat,* ſe ne unum quidem vidiſſe, qui id aggreſſus, non ſplendorem & elegantiam linguæ Arabicæ corruperit, &

rit, & sensus aljenos induxerit. *Alioquin hic R. Jebudah Aben Tybbon tum ab utriusq; linguæ peritia, & exacta Philosophiæ & Theologiæ cognitione, tum à plurium aliorum librorum Arabicorum erudita & fideli Versione, passim celebratur. Habetur & alia Versio cujusdam Jebudæ ben Kardanielis, cujus meminit R. Asarias in Meor Enájim & ex ea locum quendam restituit par. 2. §. 57. ut ibi à nobis notatum. Hanc verò non ita esse perfectam, ut priorem, scribitur in Schalschelet hakkabálá fol. 39. col. 2.*

Quàm benè autem; & an ubiq; Authoris mentem hic vel assequutus sit, vel expresserit, non habeo dicere, qui Arabicum nunquam vidi, nec, si vidissem, intellexissem. R. Asarias in Meor enájim cap. 36. existimat, illum non ubiq; rem acu tetigisse. Idem Constantinopoli ad me olim scripsit R. Jacob Romanus, qui Arabicum exemplar habuit, & editionem ejus trilinguem, Arabicam, Hebræam, Latinam, tùm moliebatur. Fieri etiam potest, ut, quod in aliis veteribus monumentis frequens, partim librariorum imperitiâ & incuriâ, partim sciolorum audaciâ, hinc inde quædam longitudine temporū sint depravata & corrupta. Varias enim Manuscriptorum exemplarium lectiones passim notat & observat R. Jebudah Muscatus.

Porrò Argumentum libri est, Regi huic gentili, in veram Religionem & Cultum Deo placentem inquirenti, ostendere & persuadere, Deum Israelitarum esse verum Deum, Cœli, Terræ, & omnium quæ his continentur, Creatorem, Conservatorem & Gubernatorem. Ab hoc vero Deo illos Legem suam accepisse, & modum quo coli velit. Neq; enim alium Cultum Deo placere posse, quàm eum qui fiat secundum ejus voluntatem & præceptum. Legem autem intelligit, ex Judæorum principio, tam Scriptam, quàm Oralem: quia sine posteriori, & ejus authoritate Divinâ, Judæorum cultus, quem Regi persuadere voluit, subsistere non posset.

Hac occasione ergo præcipui Articuli Judaicæ Religionis hic exponuntur, variæ etiam Digressiones aliæ Theologicæ, Philosophicæ, Philologicæ, Cabalisticæ &c. instituuntur, adeò ut vix alius sit liber, & qui alicujus sit authoritatis, qui tantâ brevitate tantam rerum variarum copiam comprehēdat. Pleraq; enim breviter, sed nervosè & concisè pertractantur, ut attentum, & vel multarum rerum jam peritum, vel studiosum requirat Lectorem, qui aliunde supplere studeat, quod hic vel nutu tantùm, vel paucis verbis indigitatur. Hinc scribit de hoc Authore Jebudah Muscatus in sua Præfatione; התחר בדבריו כי לשונו עט סופר מהיר בלתי שופך טפת דיו לאין צורך עד שתאמר טפה זו מה תהא עליה׃ רק הוא מבחין בין טפה לטפה כיתרון בעל הלשון לבלתי הזות מלה כפולה בלשונו אשר יתפש בה על דברים בטלים׃ דהכי קיימא ליה חלף אחר הפחות שבלשונות להתחכם לו פן ירבה ונוסף ועלה לכפל מותר ונמצא דברו נעשה תהלין׃ זכרון לבני ישראל שהחמירו על עצמם שאפילו ראים

בו טפת דיו כחרדל ישבו עליה שבעה נקיים בדעת צלולה נכונה ומיושבת · וכל היד המרבה לבדוק משובחת *h.e.* Diligenter attende ad verba ejus: nam lingua (*h.e. phrasis & stylus ejus*) est sicut stylus scribæ velocis, qui nullam atramenti guttam sine necessitate effundit, ut dici ei possit; *Quid sibi vult ista gutta?* Sed examinat & explorat unamquamq;, ceu scriptor accuratissimus & excellentissimus attendens, ne vel verbum aliquod linguâ sua ingeminet, ob quod carpi & reprehendi possit de verbis otiosis & superfluis. Sic enim prudenter apud se constituit, simplicissimo uti stylo, ne multitudine verborũ & orationis tautologiæ & *σπερμολογίας* insimulari possit, & verba ejus fiant prophana ac communia. Quo commoniti Lectores esse debent, ut, si vel minimam guttulam atramenti, instar grani sinapis, in eo videant, super ea sedeant, & animo sereno atq; attento illam examinent. Et omnis manus, quæ operam dabit sedulæ explorationi, laudabitur.

Agitur in eo de Deo, ejus Existentia, Nominibus, & Attributis: De Creatione mundi: De Angelis: De Lege Dei, seu Sacra Scriptura, ejusq; Divina authoritate; De Traditionibus seu Lege orali, ejusq; origine & propagatione: De Providentia Dei tùm generali, tùm speciali: de Decretis Dei: de Libero Arbitrio: De Resurrectione & Vita æterna: De Cultu Dei in genere & in specie, de Precatione: de Idololatria, & aliis. His accedunt varia de Apparitionibus Divinis, de Gloria Dei inter Israëlitas olim habitante, quæ שְׁכִינָה *vulgò dicitur; Authori nostro frequenter* עִנְיַן אֱלֹהִי Res Divina: *de Judaici populi privilegiis & prærogativis præ aliis populis; de magna illorum olim Sapientiâ, non solùm Divinâ, ex revelatione Dei, sed & Humanâ in omnibus scientiis artibus & disciplinis: de dignitate & præstantia Terræ Canaan, ipsis à Deo data; de nobilitate & præstantia Linguæ Hebrææ, quâ usi fuerunt; de Musica & Poesi sacra; de Anima ejusq; natura, immortalitate, & facultatibus; de Prophetia & prophetis; & alia innumera. In his omnibus simul plurimorũ habentur locorum Scripturæ expositiones. Summa: vix quicquam ad Hebræorum ritus & dogmata spectans occurrit, quod non in hac disputatione aliquâ saltem ratione attingatur. Cabalisticæ etiam doctrinæ mysteria & arcana pandit ex libro* Jezirah. *Unde Joh. Reuchlinus de Arte Cabalistica libro primo, hunc ad Cabalisticos authores retulit, ita de eo scribens:* Exstat demùm liber elegantissimus in Cabala, adversum Philosophastros, nomine *Alkozer* more Arabico (*Al* articulus est Arabicus), quem composuit R. Juda Levi, cujus hæc sunt verba: כי אין קבלה טובה; אלא עם הלב טוב id est, *Quòd non sit Cabala bona nisi cum corde bono.* Ubi plurimùm visus est sapienter à tam sancta contemplatione

malignos Sophiſtas repuliſſe, qui, tanquam muſcæ morientes, omnem unguenti quantumvis pretioſi ſuavitatem perdunt.

Diſputationem autem ſuam dirigit potiſſimùm, primò *contra* Philophos gentiles & infideles; *quia eo tempore ſicut inter Chriſtianos, ita etiam inter Arabes, & quoſdam etiam Judæos, Philoſophiæ Scholaſticæ ſtudium maximè viguit, ut neglectâ & poſthabitâ Scripturâ, omnia dogmata conati ſint ratiocinationibus humanis probare & confirmare; docens, longè firmiores demonſtrationes ex Scripturâ & Lege Dei, quàm Ratione humanâ peti. Et hac occaſione multa habet de dogmatibus & fundamentis* Loquentium, *celebris inter Arabes Philoſophorum ſecta.* Deinde *ex profeſſo agit etiam contra* Karraitas, *Judæorum ſectarios, qui Traditiones Rabbinorum omnes, quæ ſub ſpecioſo* Legis oralis *nomine venditantur, rejiciebant, illarum αὐθεντίαν, divinam originem, & propagationem, magno niſu aſſerens & defendens; horum dogmata, eorumq; incertitudinem & imperitiam vellicans & refutans.*

Hinc Ephodeus in Præfatione Operis ſui Grammatici ἀνεκδότου, iis, qui Philoſophiæ ſtudio ſe cupiunt addicere, ſuadet, ut prophylactici & antidoti loco priùs legant duos hos libros, More hannevóchim Majemonidis, *&* Coſri R. Jehúdæ Levitæ, *quo ex illis contra Sophiſmata & Seductiones Philoſophorum præmuniantur:* Quod ſi, *inquit,* quis deſiderii vehementioris, & concupiſcentiæ humanæ vi victus, velit aggredi ſtudium aliarum quoque ſcientiarum, Naturalium præſertim ſeu Phyſicarum, & Methaphyſicarum Philoſophi Græci (*Ariſtotelis*) hicque morbus apud ipſum invaleſcat, ut ſanari aliter nequeat; ei, ad evitandum omne periculum, & ne hoc ipſum in pernicioſos labyrinthos præcipitet, atque adeò in perditionem ipſam, præſcribam hîc remedium pro morbo ejus, & conſilium ſaluberrimum ſuggeram; ut ſcilicet ante omnia præparationis loco præmittat lectionem eximii libri, quem compoſuit vir ſapientiſſimus & excellentiſſimus R. Jehúdah Levita, in quo ad Regis Coſaræorum objectiones ex Ariſtotele deprompt as & fundamentis Legis oppoſitas, reſpondet. Illic enim appoſitiſſimas, veriſſimas, & ſolidiſſimas adducit rationes pro ſtabiliendis fundamentis Legis Divinæ, ut nō opus ſit habiturus ipſemet ulteriori inquiſitione & operoſo ſtudio: ſimul etiam tutus erit, מהסתכן בשורש הרוש והלענה הפורה בפרדס חכמותיהם עם פרי מגדיהם כפריהם ונרדיהם ne periculum ipſi creetur à Radice venenata & amara, quæ efflореſcit è horto Sapientiæ ipſorum, & unà ſuccreſcit cum pretioſis fructibus & floribus illorum. Deinde, præmiſſâ præſervativæ loco hac medicinâ, confirmationem umbi-

umbilico ejus afferet liber inæstimabilis & incomparabilis, cui similis in nulla unquam natione ad huncusq; diem est compositus, cujus nomen, ex Lege desumptum, est מורה הנבוכים *Doctor perplexorum* (*Exo.* 14. 13.) cujus Author, corona & ornamentum Doctorum Legis & Sapientiæ, אחרון הגאונים בזמן ראשם בחשיבות Geonæorum ultimus tempore, dignitate primus, Rabbi Moses ben Majemon. Hujus lectio necesse est ut posteriore loco fiat, quia ipsemet dixit, *Verba sua non esse nisi pro iis, qui Philosophiâ jam sunt imbuti*: quod etiam deprehendet ex profunditate quæstionum, & gemmis sententiarum ejus, is qui intellectu claro eum legerit. In eo enim libro summâ diligentiâ conatus est ita stabilire fundamenta Legis Divinæ, prout dictitat ratio & inquisitio intellectualis. *Hactenus ille.*

Ceterùm, non negandum, vel dissimulandum, multa in his occurrere, quæ Judaicam superstitionem & errorem redolent. Eos scopulos autem prudens & eruditus Lector facilè poterit observare, & declinare.

Quod ad Editionem & recensionem *attinet, usus sum ad eam duobus exemplaribus, quorum prius sine ullis Commentariis, impressum est Venetiis, Anno Jud.* 307. *Christi* 1547. *alterum cum Commentario R. Jehudæ Muscati, Venet. Anno* 1594. *inter quæ, si quæ notatu digna differentia quandoq; occurrit, eam notavimus. Antiquius exemplar aliquoties nonnulla suppeditavit, quæ in recentiori cautè sunt vel omissa vel castigata: quæ etiam plerumq; monuimus. In altero subinde ex diversis codicibus variæ annotatæ sunt lectiones, è quibus eas plerumq; sum amplexus & expressi, quæ sensui videbantur accommodatissimæ. Imitatus hac in parte Muscatum, qui ipse de se scribit, se antiquius exemplar impressum sequutum esse, aliquando alios etiam codices contulisse, quandoq;, sed rariùs, proprio judicio usum, quædam restituisse, maximè ubi errata Typographica & librariorum irrepsisse animadverterit.*

In vertendo *eam studui observare rationem, ut, medium tenendo, neq; à verborum proprietate & seriè nimiùm recederem, neq; etiam pressè nimiùm illis adhærerem & insisterem, sed ita singula, quoad fieri potuit, exprimerem, ut & Authoris mentem Lector intelligere, & ectypi cum archetypo convenientiam agnoscere & invenire possit. Itaq; elegantiam Linguæ Latinæ nemo hic quæret, neq; eam neglectam culpabit. Satis in his præstat, qui fideliter genuinum rerum & verborum sensum aliâ linguâ exhibet. Quæ nimis breviter & concisè ab Authore dicta videbantur, paraphrasi paulò latiore explicanda duxi, quæ vel obscuriora, vel difficiliora, ea Notis meis illustrare & clariora reddere sum conatus. Eas quandoq; textui ipsi parentheticè, compendii causâ, distincto tamen charactere, inserui,*

inserui, quandoq;, si prolixiores fuerunt, paragraphis suis separatim subjunxi. Fateor quædam occurrisse loca, quæ non solùm mihi ἄπορα prorsùs & inexplicabilia fuerunt, sed & ipsi Muscato, hujus libri commentatori Hebræo crucem fixerunt; maximè parte secundâ, ubi de Linguâ Hebræa agit, & Grammaticalia quædam tractat, ad sui, quo vivebat, sæculi genium & stylum accommodata, nobis hodiè minùs explorata. Sic in Philosophicis terminos suos peculiares quandoq; habet, qui alicubi difficultatem & ambiguitatem pepererunt. De plerisq; autem hujusmodi locis passim monui. Si non ubiq; scopum attigi, qui intelligit, quantam difficultatem habeat, Scripta ex Arabica lingua in Hebræam transfusa, rursus in aliam convertere, facilè mihi veniam dabit. Hanc difficultatem auxit rerum contentarum profunditas & maxima varietas, quæ Interpretem requirunt non tantùm Linguæ peritum, sed & in omni penè scibili exercitatum & subactum. Quæ enim est scientia, quam ille hîc non attingat? Quis verò est qui in omnibus perfectus esse queat? Memor etiam erit benignus Lector, quod suprà diximus, quædam loca esse, quæ rectè forsan ab Interprete Hebræo versa, à librariis & scribis seu sciolis, seu imperitis, corrupta ad nos pervenerunt. Quæ non aliunde meliùs, quàm ex Originali Arabico possent restitui, si quis eo potiri, & simul uti, posset. Epimetri loco, sub finem, ad loca quædam ulteriùs illustranda, Dissertationes aliquot Rabbinicas adjeci, Lectori spero non ingratas, nec inutiles futuras; veluti, Quam ob causam Hebræi Romanos seu Christianos *Edomæos* vocent? De Lepra Vestimentorum & Ædium: De Poesi veteri Hebraica & Sacra, ex variis Authoribus collectanea: De Principii Anni apud Hebræos, & Novilunii consecratione, contra Karraitas. *Ἐπίκρισιν verò hîc nullam adjeci, quia id hac vice nec temporis, nec valetudinis, nec aliarum occupationū ratio mihi permisit. Ne quid studii desideretur, subjuncti sunt Indices, tùm locorum Scripturæ allegatorum & illustratorum, tùm etiam Rerum præcipuarum. Rabbinismi studiosi, qui Versionem cum Hebræo conferre non pigrabuntur, haud exiguam inde utilitatem reportabunt, maximè ad Philosophica Hebræorum Scripta tantò faciliùs intelligenda, quæ utplurimùm sunt difficillima. Horum profectibus ut hac quoq; vice consulere, Hebraismi studium promovere, de omnibus benè mereri, unicè nobis fuit propositum: ita ut conatibus & laboribus nostris benignè boni quiq; faveant, & quæ nostra tenuitas præstare potuit, æqui boniq; consulant, opto; Deum simul rogans, ut omnia nostra studia vergant ad Nominis ipsius gloriam, Ecclesiæ ædificationem, & nostram salutem! Amen.*

FINIS.

SUMMA

SUMMA PRIVILEGII
S. Romani Imperii VICARII.

AROLI LUDOVICI, Dei gratiâ, Comitis Palatini Rheni, S.R.I. Archithesaurarii & Electoris, ejusdemq; in partibus Rheni, Sueviæ, & Juris Franconici, Provisoris & Vicarii, Ducis Bavariæ, Privilegio cautum est, ne quis ea, seu Propria, seu Paterna Opera, quæ JOHANNES BUXTORFIUS Filius, S. Theologiæ & Linguæ Hebrææ in Academia Basiliensi Professor, suis Sumptibus, vel de novo editurus, vel suo studio & labore recensita, locupletata, aucta, notis illustrata, vel quacunque ratione emendata, recusurus est; ullo modo, sive collectim, sive divisim, intra spacium viginti annorum, à prima editionis die cujusque Operis computandorum, in S.Rom. Imp. imitari, interpolare, transformare vel recudere, aut alii recudenda dare, vel etiam alibi impressa vendere, distrahere, clàm palàm, citra prædicti JOHANNIS BUXTORFII, vel Hæredum ipsius, & jus vel causam ab eo habentium, voluntatem & consensum specialem, præsumat, sub pœna amissionis Librorum illorum, & mulcta Decem marcarum auri, partim fisco Imperiali, fraudis vindici, partim dicto Impetranti, pendendâ; prout latiùs in Originali habetur, Dato Heidelbergæ 12. die Novembris, Anno 1657.

C O S R I

PARS PRIMA.

אמר יהודה בן שאול זל

אמר המחבר

Dicit Jehudah Filius [1.] *Saulis Aben Tybbon*; [2.] *dicit Author* (i.e. R. Jehudah Hallévi:)

שאול שאלו אותי על
מה שיש אתי
מן הטענות
והתשובות על
החולקי' עלינו מן הפילוסופי'
ואנשי התורות חוץ מהנוצרים
ועל המיני' החולקים על המון
ישראל וזכרתי מה ששמעתי
כבר מטענו' החבר אשר היה
אצל מלך כוזר הנכנס בדת
היהודים היום כארבע מאות
שנה כאשר נזכר ונודע בספרי
דברי הימים כי נשנה עליו חלום
פעמי' רבות כאלו מלאך מדבר
עמו ואומר לו כונתך רצויה
אצל הבורא אבל מעשיך אינם

I. Cùm ſæpenumero ex me quæſitum eſſet, quænam Argumenta & Reſponſiones haberem contra diſſentientes à nobis ex Philoſophis, & variarum Religionum hominibus, [3.] exceptis Chriſtianis; contra [4.] Hæreticos item noſtros, à communi ac recepta Judæorum religione deflectentes, ſubiit animum quod olim audiveram de Rationibus & Argumentis [5.] *Socii*, h. e. *Sapientis cujuſdam Doctoris Judaici*, qui agebat apud *Regem* [6.] *Coſar*, qui annis abhinc quadringentis amplexus eſt Religionem noſtram, prout memoriæ proditum, & notum eſt ex Annalibus & Hiſtoriis. Huic Regi ſæpiùs iteratum fuit ſomnium, ac ſi Angelus cum ipſo loqueretur, & ad eum diceret; *Intentio tua grata & accepta*

est Creatori, sed opera tua non sunt accepta. Adeò autem devotus & assiduus fuit in Religione Cosaritica, ut ipsemet serviret & vacaret Cultui Templi & oblationibus, idq; corde integro & syncero. Quotiescunq; autem & quandocunq; occupabatur actionibus illis, veniebat Angelus ad eum noctu dicens; *Intentio tua accepta est, sed opus tuum non est acceptum.* Quæ res occasionem ipsi præbuit, in Veritatem fidei & religionis inquirendi, ut Judæus tandem fieret & ipse, & multus populus Cosariticus cum ipso. Inter rationes enim & argumenta Socii Judaici talia erant, in quibus animus ejus acquievit, quibusq; mens ipsius assensum præbuit. Visum itaq; mihi est res illas, prout gestæ sunt, describere, Qui sapientes sunt, advertent & intelligent.

Historia ita refertur; Cùm *Rex Cosar* in somnio suo vidisset, Intentionem quidem suam Creatori gratam esse, sed Opus ipsius nequaquam; atque in somnio suo etiam jussus fuisset inquirere in Actionem illam quæ Deo grata esset, *Philosophum* quendam clarum & celebrem illo tempore rogavit de Fide sua, quidnam sc. ipse crederet! Hic *Philosophus* respondit ipsi; Apud Creatorem neq; est Benevolentia, neq; Odium: Ille enim exemptus est ab omni voluntate & intentione: Nam Intentio docet de imperfectione Intendentis, & Consummatio Intentionis est ejus Perfectio, ut dum nondum ea perfecta est, ipse sit imperfectus. Sic exemptus est, juxta Philosophos, à Cognitione particularium circumstantiarum ipsarum rerum, quia illæ mutantur; in Deum autem nulla cadit mutatio, & Deus Te (*ut individuum singulare*) non cognoscit, multò minùs Intentionem & Actiones tuas, nedum

רצוי' והוא הי'ה משתדל מאד בתורת כוזר עד שהי'ה משמש בעבודת ההיכל והקרבנות בעצמו בלב שלם וכל אשר הי'ה משתדל במעשים ההם הי'ה המלאך בא אליו בלילה ואמר לו כונתך רצויה ומעשי'ך אינם רצויים וגרם לו זה לחקור על האמונות והדתות והתי'הד בסוף הוא ועם רב מהכוזרים והיו מטענות החבר מה ש שנתיישבה נפשו עליהם והסכימו לדעתו וראיתי לכתוב הדברי' ההם כאשר נפלו ו והמשכילים יבינו :

אמרו כי כאשר ראה מלך כוזר בחלומו כי כונתו רצויה אצל הבורא אבל מעשהו איננו נרצה וצוהו בחלום לבקש המעשה הנרצה אצל הבורא שאל פילוסוף אחד שהיה בדורו על אמונתו ואמר לו הפילוסוף אין אצל הבורא רצון ולא שנאה כי הוא נעלה מכל החפצים ומכל הכונות כי הכונה מורה על חסרון המכוין וכי השלמת כונתו שלמו' לו ובעוד שלא תשלם הוא חסר וכן הוא נעלה אצל הפילוסופים מידיעת חלקי הדברים מפני שהם משתנים ואין בידיעת הבורא שנוי והוא אינו יודע אותך כל שכן שידע כונתך ומעשי'ך וכל שכן שישמע ת

תפלתך ויראה תנועותיך ואם
יאמרו הפילוסופים שהוא
בראך הם אומרים זה על דרך
העברה מפני שהוא עלת
העלות בבריאת כל נברא לא
מפני שהוא בכונה מאתו ולא
ברא מעולם אדם כי העולם
קדמון ולא סר האדם נולד
מאדם שקדמו מתרכבו׳ בו
צורות ומזגים ומדות מאביו
ומאמו ושאר קרוביו ואיכיות
מן האוירים והארצות והמזונו׳
והמימות עם כחות הגלגלי׳
והמזלו׳ והחיילים בערכים
ההוים מהם והכל שב אל
הסבה הראשונה לא בעבור
כונה ממנה אבל הוא אצילו׳
נאצלת ממנה סבה שנית ואחר
כן שלישית ורביעית והדבקו
הסבות והמסובבות ו
והשתלשלו כאשר אתה רואה
אותם והדבקו׳ קדמון כאש׳
הסבה הראשונה קדמונית
אין לה תחלה ולכל איש מאישי
העולם סבות שבהם יגמר
כפי ההרכבות והאיכיות ויש
איש שנשלמו סבותיו ובא שלם
ואיש שחסרו סבותיו ובא חסר
ככושי אשר לא הוכן ליותר
מקבול צורת האדם והדבור
בתכלית החסרון והפילוסוף
אשר לו נתכנו תכונות יקבל
בהם המעלות המדותיות
והמדעיות והמעשיות ולא חסר
מאומה מן השלמות אבל

nedum ut audiat Orationem tuam, aut videat motus tuos. Quod si Philosophi dicant, Ipsum creasse te, dicunt id per Translationem, quia ipse est Causa Causarum omnium rerum creatarum, non quòd unaquæq; sit intentionaliter ab ipso. Imò Ille à sæculo nullum creavit hominem; Mundus enim est ęternus, neq; unquam ullus homo, non ab alio præcedente prognatus, extitit: Compositio formarum, temperamentorum, & morum, originem ducit à Patre & Matre, cæterisque propinquis suis; & Qualitates, ab aëre, terra vel regione, & cibis atque aquis, ut & à Virtutibus Orbium cœlestium (septem Planetarum) signorum Zodiaci, cæterarumque stellarum, pro illarum positione & rerum generatarum conditione: Omnia tamen referuntur ad Causam primam, non ratione Intentionis illius; sed propter Emanationem, quâ Causa secunda ab Ipso emanat, ut & tertia, quarta &c. Et hoc pacto cohærent Caussę & Caussata, & concatenata sunt inter se prout illa vides, hæcque cohærentia est æterna, quemadmodum Causa prima æterna est, nullumque principium habet: Individua singula in hoc mundo causas habent, per quas perficiantur quoad compositiones & qualitates. Sic est Individuum, cujus causæ sunt perfectę, unde & ipsum perfectum prodit; aliud, cujus causæ sunt imperfectæ, unde & illud imperfectum fit; Sic, Verbi gratiâ, *Aethiops* ad nihil aliud est aptus, quàm ad receptionem Formæ humanæ, & Sermonis, cum summa imperfectione: *Philosophus*, in quo omnes qualitates aptè sunt dispositæ, per illas recipit Virtutes morales, scientificas, & practicas, nec quicquam ei deest ad perfectio-

nem; quamvis illa perfectio adhuc sit in potentia, & opus habeat ut educatur in actum institutione & doctrinâ, donec appareat Qualitas illa quam habet seu in perfectione, seu in imperfectione (h. e. *sive major*, *sive minor*, *prout Gradus sunt illorum*): & horum qui intermedium obtinent gradum, infinitus est numerus: *Perfecto* autem Lux quædam Divina adhæret, quæ vocatur Intellectus agens vel practicus, cui Intellectus ejus passivus adhæret per modum unitionis arctissimæ, ita ut nulla videatur differentia inter Virum illum, & Intellectum agentem, omniaque illius membra una sint, neque applicant se nisi ad actiones perfectissimas, temporibus commodissimis, & ad res optimas; prorsus ac si omnia ejus membra organa essent Intellectus agentis, non Intellectus materialis passivi; & cùm antea illis (*membris*) usus esset tantùm in potentia, ante perfectionem consequutam, aliquando peccans, sæpiùs aberrans, nunc continuò benè agit. Atque hic Gradus summus est, ad quem pertingere, quemque sperare potest homo perfectus, quo, posteaquam anima ejus purificata est à dubitationibus, intelligit scientias in veritate sua, Angelis similis redditur, Angelicamque quasi in naturam convertitur, à corporeitate omni abstractam; estque Gradus Intellectus agentis, qui est Angelus, cujus gradus est inferior Angelo qui præfectus est Orbi Lunæ, & sunt ambo Intelligentiæ à materia abstractæ, æternæ unà cum Causa prima, neque unquam consumptionem vel interitum metuendum habent: & Anima

השלמות הזאת בכח צריך בהוצאתו לידי מעשה אל למוד ומוסר עד שתראה התכונה על הענין אשר הוכנה לו מן שלמות וחסרון ואמצעיים אין להם תכלית והשלם ידבק בו מן המין האלקי אור שהוא נקרא השכל הפועל ידבק בו שכלו הנפעל דבקות ה התאחדות עד שיראה האיש ההוא והשכל הפועל אין ביניה' שנוי וישובו כל כליו אחדים ר״ל איברי האיש ההוא ולא ישתמשו כולם אלא במעשים היותר שלמים ובעתים היותר נכונים ובטוב שבעניינים וכאלו כל כליו הם כלים לשכל הפועל לא לשכל ההיולי הנפעל שהיה בתחלה משתמש בהם טרם הוצאתו לידי שלמות בכח והיה מטיב פעם וחוטא פעמים וזה מטיב תמיד ׃ והמדרגה הזאת היא תכלית ההגעה המקווה לאד' השלם אחרי אשר תשוב נפשו מטהרת מן הספיקות מבינה החכמות על אמתתם ותשוב כאלו היא מלאך ותשוב גם במדה המלאכותית הנפרדת מן הגופות והיא מדרגת השכל הפועל והוא מלאך מדרגתו למטה מן המלאך הממונה בגלגל הירח והם שכלים מופשטים מחומרים קדומים עם הסיבה הראשונ' ואינם יראים הכליון לעולם ותשוב נפש האדם השלם

hominis

והשכל ההוא הפועל דבר אחד
ולא יחוש לכליון גופו ואיבריו
מפני ששב הוא ואותו דבר
אחד ונחה נפשו בחיים מפני
ששב נפשו בכת הרמס ו
ואסקלביוס וסקראט ו
ואפלטון ואריסטו כי הוא והם
וכל מי שעלה אל מדרגת׳
והשכל הפועל דבר אחד עומד
לעד וזהו אשר יכונה ברצון
האלהים על דרך העברה
או על דרך הקירוב : ורדפהו
ובקש ידיעת אמיתת הדברי׳
עד שישוב שכלך פועל לא
נפעל והדבק בדרכי הצדיקים
במדות ובמעשים כי הם עזר
בציור האמת ודבקות הלמידה
וההדמות לשכל ההוא הפועל
ותכף לזה תעלה בידך מדת
ההסתפקות והשפלות ו
והכניעה וכל מדה מעולה
עם ההגדלה שמרוממים
לסבה הראשונה לא כדי שיחנן
רצונו ולא להסיר מעליך קצפו
אבל בעבור תתדמות אל השכל
הפועל בבחירת האמת וספור
כל דבר במה שהוא ראוי לו
ודעתו כאשר הוא ואלה הם
ממדות השכל וכאשר תהיה
על התכונה הזאת מן האמונה
אל תחוש על אי זה תורה
תהיה ובאי זה דת ואי זה
מעשה ובאי זה דבור ובאי זה
לשון אתה או בדה לעצמך דת
לענין הכניעה ולרומם ולשבח
ולהנהגת מדותיך וביתיך ו
ואנשי מדינתך אם הם סומכים

hominis perfecti, atque Intellectus agens fiunt unùm; neque curat, licet Corpus & membra ſua conſumantur, quia Ipſe & illa res unum ſunt, animaque ejus requieſcit in vita, eò quòd adjungatur cætui vel claſſi [7.] Hermetis, Æſculapii, Socratis, Platonis, & Ariſtotelis: Ille enim, & quicunq; ad gradum illorum pervenerunt, cum Intellectu agente unum ſunt, perſtantes in æternum. Atque hoc eſt quod nominatur *Benevolentia Dei* per translationem & [8.] accommodationem ad capacitatem Intellectus noſtri. Ad hunc ergo gradum contende, & quære ſcientiam rerum veram, donec Intellectus tuus ſit Agens, non Patiens, adhære viis juſtorum in Virtutibus (habitualibus) & Actionibus (honeſtis); hæc enim juvant conceptus veritatis, ut & aſſiduum ſtudiũ, & conformationem cum Intellectu agente; (quod ſi feceris) ſtatim aſcendet in manum tuam, h. e. conſequeris Αὐταρκείαν, Humilitatem, omnemq; adeò Virtutem laudabilem & eximiam, & celebrabis unà cum illis Cauſam primam; non ut vel promerearis Ejus benevolentiam, vel Iram à te avertas, ſed ut aſſimileris Intellectui agenti in probatione veritatis (h. e. *in vera cognitione cujusq; rei*) deq; re quavis diſſeras, prout ei eſt conveniens & ſeſe habet, quæ ſunt dotes Intellectus. In hac Fidei qualitate ubi fueris, perinde tibi eſto, in quacunq; Lege ſeu religione fueris, in quibuſcunque actionibus, in quacunque oratione aut lingua fueris; vel tibi ipſi forma religionem, quâ exciteris ad Humilitatem, ad Dei laudem & gloriam, & ad regendos mores tuos, domeſticorum tuorum, & regionis tuæ; ſiquidem ipſi tibi

fidant, & obediant; vel sume doctrinam Legum Intellectualium prout eam Philosophi conscripserunt, proponeq; tibi pro scopo & fine, Animæ tuæ puritatem: Summa, Quære puritatem cordis, quacunq; ratione tibi commodissimum & rectissimum videtur, posteaquam consequutus es intelligentiam Artium & disciplinarum veram, & voti tui compos fies, ut adhæreas vel uniaris Intellectui agenti; quinimò fieri potest, ut te quoque prophetare, futuraq; scire faciat, per Somnia vera, & Visiones fidas ac certas.

עליך ושומעי׳ אליך או קח לך
לדרת הנימוסי׳ השכלי׳ אשר
חברו הפילוסופים ושים
מגמתך וכונתך זוך נפשך וכללו
של דבר בקש זך הלב באי זו
אופן שיתכן לך אחרי אשר
תבין כללי החכמו׳ על אמתת׳
ואז תגיע אל בקשתך ר״ל הדב׳
ברוחני ר״ל השכל הפועל ו
ואפש׳ שינבא אותך ויודיעך
העתידות בחלומו׳ אמתיים
ומראות נאמנות ׃

NOTÆ.

[1.] *Sic in utraq, editione hic Author vocatur Jehudah* Filius Saul Aben Tybbon. *Sed in Schalschelet hakkabbala, Jehuda* Filius שמואל Samuelis. *R. Jehuda Muscatus in Præfatione hujus libri scribit:* Translator iste est unus è præstantissimis Interpretibus, qui etiam transtulit librum *Chóvas hallevávos*; & fuit Pater R. Samuelis Abben Tybbon, qui transtulit librum *More hannevóchim.* Itaq; in Schalschéleth שמואל vitiosè est pro שאול.

[2.] *Hæc verba malè omissa sunt in prima editione. Nam verba, quæ sequuntur, non sunt istius Sauli Aben Tybbon, sed ejus qui linguâ Arabicâ librum conscripsit, R. Jehudah Hallévi.*

[3.] חוץ מהנוצרים Exceptis Christianis.] *Hæc verba non habentur in prima editione, sed in secunda. Unde videntur addita, ad vitandam suspicionem, quasi & contra Christianos hæc disputatio esset directa. Interim verum est, illum ex professo Christianos in hac Disputatione non attingere, nisi quòd ab initio in seq. eorum mentionem faciat.*

[4.] וְעַל הַמִּינִים Contra Hæreticos.] *Hic volunt, illum intelligere sectarios Judæorum, Karraitas, Sadduceos, & Baithoseos, Legem Oralem & Traditiones omnes rejicientes, pro quarum* αὐθεντίᾳ *& necessitate acriter disputat.*

[5.] חָבֵר *Socii.*] De hac voce vide Lexicon Talmudicum. Hic autem Socius fuit vocatus R. Isaac Sangari. Vide Tractatum meum de Punctis par. 2. cap. 4.

[6.] מלך כוזר Regem Cosar] *Ego puto esse nomen viri* Cosroes, *quod Persicorum Regum olim fuit. Jehudah Muscatus vult nomen esse terræ, q. d.* apud Regem terræ Cosar, *& adducit authoritatem ex Josepho, ab initio*

Hiſtoria ſua, ſcribente; מתוגרמה הם עשרת משפחות מהם כוזר ופצינך וכו׳ Ex Thogarma fuerunt decem familiæ, è quibus כוזר, פצינך. *Ego verò in meo Joſepho Latino iſta verba, vel eis ſimilia, non reperio. R. Abraham Hiſpanus filius R. Chijæ in Sphæra ſuâ, portâ primâ cap. 6. in Climate ſexto verſus Orientem, ponit* כוזר, *per quam Munſterus putat intelligi Scythiam exteriorem. Sic pro Regione aliqua videtur ſumi infrà §. 100. & par. 2. §. 1.*

[7.] R. Jehuda, ex libro חשב האפוד adducit, ibi citari ex ספר תולדות החכמים *Libro Generationum ſapientum*, juxta illorum ſententiam, Hermem ſeu Hermetem eſſe Enochum antiquum, qui varias Leges reliquerit, juxta conſuetudines Deorum terrarum, & fixerit feſtum in principiis Menſium juxta phaſin Lunæ: & perfectionem ejus celebrem fuiſſe in diebus illis, maximè in Sapientia Divina, (Theologia); unde de eo dicatur; *Et ambulavit Henoch cùm Deo &c.*

[8.] וְקֵירוּב Et accommodationem, *locutio conciſa, quod plenius effertur*, וְקֵירוּב לְשִׂכְלֵנוּ Et accommodationem ad intellectum noſtrum.

ב אמר הכוזרי ורואה אני דבריך נכוחים ומספיקים אך אינם מספיקים לשאלתי מפני שאני יודע בעצמי כי נפשי זכה ומעשי ישרים לרצון הבורא ועם כל זה היתה תשובתי כי המעשה הזה איננו נרצה אף על פי שהכונה רצויה ואין ספק שיש מעשה שהוא נרצה בעצמותו לא כפי המחשבות ואם איננו כן מה לאדום ולישמעאל שחלקו היישוב נלחמים זה בזה וכל אחד מהם זכה נפשו וכונתו לאלהים ונבדל ונפרש וצם ומתפלל והולך ומגמתו להרוג את חבירו והוא מאמין שהריגתו צדקה ג גדולה וקורבה אל הבורא ית׳ וכל אחד מאמין כי הליכתו

II. *Coſri:* Video ego verba tua eſſe recta & plauſibilia: ſed non ſatisfaciunt petitioni meæ. Ego enim ipſemet novi, quòd anima mea pura, (*cùm intentione pura & recta*) & opera mea recta, ſint in beneplacitum, *h.e. grata & accepta*, Creatori; & tamen Reſponſum mihi fuit (*in ſomnio*); Hoc opus non eſſe ei gratum, quamvis intentio grata ſit. Nullum itaq; dubium eſt, quin aliquod ſit Opus, quod in ſe & per ſe gratum & acceptum ei ſit, non ſecundum ratiocinationem vel opinionem noſtram. Nam ſi non ita eſſet, ut quid Iſmaelitæ & [1.] Chriſtiani, qui orbem totum quaſi inter ſe diviſerunt, ita inter ſe pugnarent (*hujus rei causâ*)? Utriq; (opinione ſuâ) purificant animam ſuam, intentionem ſuam dirigunt ad Deum, abſtrahunt & ſeparant ſe (*à peccatis, & actionibus inhoneſtis ac turpibus*) jejunant, orant; imò unus alterum ſtudet interficere, credens, cædem quam perpetrat, juſtitiam eſſe magnam, & medium ad Deum appropinquandi: utrique etiam credunt, ſe conſequuturos

אל גן

Paradisum (*vitam æternam*). Utrisq; credere & fidem habere, sana ratio non permittit.

אל גן עדן והאמן לשניהם זה
דבר שלא יתכן אצל השכל ו

[1.] לאדום Edomæi *h. e.* Christiani. *Sic habet prima editio. In secunda editione, vitandi odii Christianorum causâ, substitutum est* לְפָרַס Persa, vel Persia.

III. *Philosophus*; In lege, *h. e. religione* Philosophorum nihil habetur de occidendo (*hoc pacto*) homine: quia omnis illorum scopus versatur circa Intellectum (*perficiendum*; *de actione & operibus non solliciti, quia non credunt, per opera ad finem ultimum perveniri*).

IV. *Cosri*; Et quænam res est, quæ juxta Philosophos magis declinat à veritate, quàm fides illorum (*duorum populorum, Christ. & Ismaelitarum*) quâ credunt, quòd Mundus sit novus, & sex dierum spacio (*à Deo*) creatus; quòd item Causa prima loquatur cum aliquo ex hominibus? Philosophi enim Deum exaltant (*i. e. eximunt*) à cognitione & cura rerum particularium. Juxta actiones ergo, sapientiam, veritatem, (*i. e. veritatis indagationem*) & studia Philosophorum, ipsis maximè competeret Prophetia, & apud eos quærenda esset, propter ipsorum perpetuam rerum spiritualium meditationem, de ipsis mirabilia, tremenda, gloriosa & magnifica quæq; prædicanda essent. Atqui experientiâ videmus, Somnia divina & veracia contingere iis, qui neq; sapientiæ sunt studiosi, neque purificationis animæ; illis verò nequaquam. Hoc itaque nos docet, Res Divinas aliud habere mysterium, quàm id, quòd tu, Philosophe, proposuisti.

ג אמר הפילוסוף אין בדת
הפולוסופי' הריגת אדם מפני
שמגמתם השכל ׃

ד אמר הכוזרי ואי זה דבר
שהוא נוטה מן האמת אצל
הפילוסופי' גדול מאמונתם
שהעולם חדש ושהוא נברא
בששת ימי' ושהסב' הראשונ'
מדברת עם אחד מבני אדם
עם הרוממות שמרוממין אותו
הפילוסופים מידיעת החלקיות
ועם זה היה ראוי כפי מעשה
הפילוסופים וחכמתם ו
ואמתתם והשתדלותם ש
שתהיה הנבואה ידועה
בהם ונמצאת בניה' מפני
הדבקם ברוחניות ושיסופר
עליהם נפלאות ונוראות
וכבוד וגדולה ואנחנו רואים
החלומות הנאמני' למי שלא
התעסק בחכמה ולא בזכוך
נפשו ונמצא הפך זה במי
שטרח בה וזה מורה כי יש
לדבר האלהי סוד אחר זולת
מה שזכרת אתה הפילוסוף ׃

Posthæc ergo dixit Cosri in corde suo, Interrogabo Edomæum, (*h. e. Christianum*) & *Ismaëlitam*: nam apud alterutrum horum duorũ sine dubio erit Actio illa Deo grata & accepta:

אחר כך אמר הכוזרי
בלבו אשאל אדום וישמעאל
כי אחד משני המעשי' הוא
הנרצה מאין ספק אבל ה

Ad Ju-

היהודים די לי במה שהוא
נראה משפלותם ומיעוטם
ושהכל מואסים אותם וקרא
לחכם מחכמי אדום ושאל
אותו על חכמתו ומעשהו ו
ואמר לו אני מאמין בחדוש
הנבראות ובקדמו' הבורא ית'
ושהוא ברא העולם כלו
בשש' ימים ושכל המדברים
צאצאי אדם ואליו הם מ
מתיחסים כלם ושיש לבורא
השגחה על הבוראים והדבקות
במדברים וקצף ורחמים
ודבור והראות והגלות לנביאיו
וחסידיו והוא שוכן בתוך
רצויו מהמוני בני אדם וכללו
של דבר אני מאמין בכל מה
שבא בתורה ובספרי בני
ישראל אשר אין ספק ב
באמתתם בעבור פרסומם
והתמדתם והגלותם בהמונים
גדולים [ובאחריתם ו
ובעקבותם נגשמה האלהות
והיה עובר ברחם בתולה
מנשיאות בני ישראל וילדה
אותו אנושי הנראה אלקי
הנסתר נביא שלוח בנראה
אלוה שלוח בנסתר והוא
המשיח הנקרא בן אלקים
והוא האב והבן והוא רוח
הקדש ואנחנו מייחדים א
אמתתו ואם נראה על לשוננו
השלוש נאמין בו האחדו' ו

Ad Judæos quod attinet, satis mihi est cognita illorum humilitas, vilitas, paucitas; & quòd illos ab omnibus reprobari & contemni videmus (*ut non opus sit, illos audire*).

Accersivit itaq; Sapientem ex Edomæis, (*h.e. è* [1.] *Christianis*) & quęsivit ex eo de Sapientiâ & Operibus seu Actionibus ipsius. Qui ei dixit; Ego credo Innovationem Creaturarum (*i. e. omnia esse creata, non ab æterno*), & Æternitatem Creatoris Benedicti; quòd sc. ille Mundum totum creaverit spatio sex dierum; quòd omnes homines rationales sint progenies Adami, ab illo familiam suam ducentes; quòd sit Providentia Dei super res creatas, quòd item adhæreat rationalibus (*h. e. se communicet cum hominibus*): credo etiam Dei iram, amorem, misericordiam, sermonem, visionem, revelationem Prophetis & viris sanctis factam; denique, quòd Deus habitet inter eos qui accepti ipsi sunt ex humano genere. Summa: Credo omnia quæ scripta sunt in Lege & libris Israëlitarum, de quorum veritate nullus est dubitandi locus, eò quòd illa publicata, vel, publicè gesta, continuè conservata & propagata, revelataque sint in maxima hominum turba & frequentia. [Et [2.] in extremo ac fine illorum (*Reipublicæ & Ecclesiæ Judæorum*) incorporata (*incarnata*) est Deitas, transiens in uterum virginis cujusdam è primariis inter Israëlitas, quæ genuit eum Hominem visibiliter, Deum latenter, Prophetam missum visibiliter, Deum missum occultè. Hicque fuit Messias, dictus Filius Dei, qui est Pater, Filius, & Spiritus Sanctus, cujus Essentiam unicam esse credimus & fatemur. Licet enim ex verbis nostris videatur, nos Trinitatem vel Tres Deos credere, credimus tamen unitatem. Habitatio au-

tem ejus fuit inter filios Iſraël, ſummo ipſorum cum honore, quandiu Res Divina ipſis adhæſit (*durante Templo*), donec illi rebellarunt contra Meſſiam iſtum, eumque crucifixerunt. Tum converſa fuit Ira Divina continua ſuper eos, gratia verò & Benevolentia ſuper paucos (*è Judæis*) qui ſequuti ſunt Meſſiam, & poſtea etiam ſuper alios populos, qui hos paucos ſunt ſequuti & imitati, è quibus nos ſumus. Et quamvis non ſimus Iſraëlitæ, longè potiori tamen jure nobis nomen Iſraëlitarum debetur, quia nos ambulamus ſecundum verba Meſſiæ, & Duodecim Sociorum (*h. e. Diſcipulorum vel Apoſtolorum*) ejus è filiis Iſraël, loco Duodecim tribuum, prout etiam populus magnus è filiis Iſraëlis ſunt ſequuti illos Duodecim, qui fuerunt quaſi Paſta populi Chriſtiani. Unde nos digni facti ſumus Dignitate Iſraëlitarum, & penes nos nunc eſt potentia & robur in terris, omneſque populi vocantur ad fidem hanc, & jubentur adhærére ei, atque magnificare & exaltare Meſſiam, ejuſque Lignum (*h. e. Crucem*) venerari, in quo crucifixus fuit, & ſimilia: Judiciaque & Statuta noſtra ſunt partim Præcepta Simeonis ſocii (*h. e. Petri Apoſtoli*), & partim Statuta Legis, quam nos diſcimus, & de cujus veritate nullo modo dubitari poteſt, quin à Deo ſit profecta. Nam in ipſo Evangelio in verbis Meſſiæ habetur; *Non veni ut deſtruam præceptum aliquod ex præceptis filiorum Iſraël, & Moſis, Prophetæ ipſorum, ſed veni, ut illa impleam & confirmem*, *Matth.* 5.]

ומשכנו בתוך בני ישראל ל לכבוד להם כאשר היה הענין האלקי נדבק בהם עד שמרו המוניהם במשיח הזה ותלוהו ושב הקצף מתמיד עליה ועל המונם והרצון ליחידים ההולכים אחרי המשיח ואחרי כן לאומות ההולכים אחרי היחידים האלה ואנחנו מהם ואם לא נהיה מבני ישראל אנחנו יותר ראויי שנקרא בני ישראל מפני שאנחנו הולכים אחרי דברי המשיח וחביריו מבני ישראל שנים עשר במקום השבטים ואחר כן הלכו עם רב מבני ישראל אחרי השנים עשר ההם והיו כמחמצת לאומת הנוצרים והיינו אנו ראויים למעלת בני ישראל והיתה לנו הגבורה והעצמה בארצות וכל האומות נקראים אל האמונה הזאת ומצוים להדבק בה ולגדל ולרומם למשיח ולגדל את עצו אשר נתלה עליו והדומה לזה ודינינו וחקינו ממצות שמעון החבר וחוקים מן התורה אשר אנו לומדים אותה ואין ספק באמתתה שהיא מאת האלקים : וכבר בא באון גליון בדברי המשיח לא באתי לסתור מצוה ממצות בני ישראל ומשה נביאם אבל באתי לחזקם ולאמצם :]

NOTÆ.

[1.] *Ubi prima editio habet* אֱדוֹם, h. e. Chriſtianum; *pro eo in ſecundâ ſubſtitu-*

ſubſtitutum eſt פַּרְסִי Perſam, *pueriliter tegendo fraudem, odii Chriſtianorum evitandi causâ. Cur* Chriſtianos *Judæi vocent* Edomæos, *de eo quædam ſunt ex Hebræis producta in Lexico noſtro Talmudico, in voce* אֱדוֹם. *Prolixè autem hanc quæſtionem pertractat Abarbenel Comment. in Eſaiam cap. 34. ubi multa habet blaſphema & impia. Integram ejus Diſſertationem exhibebimus, Deo favente, Lectori ad finem hujus libri, ne hic nimis longâ digreſſione ejus ſeriem turbemus.*

[2.] *Quæ hic uncis ſunt incluſa, ea omnia in ſecunda editione ſunt omiſſa. Nos ex prima editione exhibere ea voluimus.*

ה אמר הכוזרי אין בכאן
מקום לסברא אך הסברא
מרחיק רוב הדברים האלה
אך כאשר תתאמת הראיה
והנסיון עד שיאמין בו כל הלב
ולא ימצא דרך אחרת להאמין
בזולת מה שנתברר אצלו
יתחכם להקש וינהלה לאט
עד שיקרב הרחוק ההוא
כאשר יעשו הטבעיים בכחות
המופלאים אשר הם רואים
שאם יסופר להם עליהם
מבלי ראותם היו מכחישים
אותם וכאשר רואים אותם
מתחכמים ושמי' להם סבות
מן הכוכבים והרוחניות ולא
ידחו הראות אבל אני אינני
מוצא דעתי נוחה לקבל
הדברים האלה מפני שהם
חדשים לי ולא גדלתי עליהן
וחובה עלי לחקור בשלמות
עד שאמצ' העקר ו

ואחר כן קרא לחכם
מחכמי ישמעאל ושאל אותו
על חכמתו ומעשהו ואמר לו

V. *Coſri* adhæc reſpondit ei (*ſc. Chriſtiano*); Sana ratio hanc fidem nõ admittit; ſed refellit majorem iſtorum partem. [1.] Saltem ſi verificarentur per rationes ſufficientes, aut Experientiam, ita ut ea credere cogeretur omne cor, neque aliam viam inveniret ad aliter credendum; tùm utique ſolertiâ & ſapientiâ aliquid excogitari poſſet ad illud probandum, & ſenſim ac paulatim nos eò deducendum, ut id quod remotum (*abſurdum*) videbatur, facile & propinquum evaderet (*h. e. nobis perſuaderetur*); prout Phyſici faciunt in Virtutibus admirandis (*occultis*) quas Viſu percipiunt, [2.] quas, ſi ipſis duntaxat narrarentur, neque ipſimet viderent, pro falſis haberent: poſteaquam autem eas vident, ſolerter excogitant illarum cauſas, ex virtute Planetarum & Spiritualium influxuum, neque id quod vident, negant aut rejiciunt. Egò verò non invenio, quâ ratione in animum meum inducere poſſim, ut iſta amplectar, quia mihi prorſus ſunt nova (*nunquam viſa*) neque in illis ſum educatus. Incumbit autem mihi, ut Perfectionem quæram, cujus fundamentum habeam & inveniam.

Advocavit itaque dehinc (*Coſri*) *Sapientem Iſmaëlitam*, & illum etiam de Sapientia (*h. e. Doctrinâ*) & Actionibus ejus interrogavit. Hic

respondit ei; Nos credimus Unitatem & Æternitatem Dei, Creationem mundi, & Prosapiam *(generis humani)* ab Adamo; Corporeitatem (vel Incorporationem, Incarnationem) à Deo removemus in universum: si tale quid in nostris libris videatur reperiri, illud explicamus, & dicimus, quòd sit metaphoricum, & ad Captum Intellectus nostri accommodatum: confitemur item, Verba libri Legis nostræ esse verba Dei, & illum ipsum *(librum)* demonstrare & testari de se ipso sufficienter, illum esse à nobis recipiendum; eò quòd nullus homo sit, qui similem librum componere possit; [3.] imò ne unicum quidem simile caput: credimus insuper Prophetam nostrum *(Mahometum)* esse Sigillum vel Signaculum Prophetarum, & abrogare omnem Legem antiquiorem ipsâ, vocare omnes populos ad Legem Ismaëliticam; & Retributionem seu Præmium obedientis ei esse, quòd reducturus sit animam ipsius in corpus in horto Edenis, ibique fruiturus sit amænitate & voluptate infinitâ, in Cibo, Potu, Venere, omniq; adeò eo, quod desiderare possit anima ipsius: contumacis verò & increduli pœnam esse, Detrusionem ejus in ignem inextinguibilem, ubi in æternum non finientur neque desinent cruciatus ejus.

אנחנו מקיימים האחדות והקדמות לאלקים ית' והחדוש לעולם והיחש אל אדם ונרחיק הגשמות בכלל ואם יראה ממנו שום דבר ב בדברינו נפרשהו ונאמר כי הוא דרך העברה וקירוב לשכלינו עם הודאתינו כי ספר תורתינו דברי אלקים והוא בעצמו מופת התחייבנו ב בקבולו בעבור עצמו מפני שאין אדם יכול לחבר ספר אחר כמוהו ולא נפרשה אחת מפרשיותיו ושנביאנו הוא חותם הנביאים ומבטל כל תורה הקדומה לו וקורא כל האומות אל תורת ישמעאל וגמול השומעו השבת רוחו אל גופו בגן עדן ונעימות לא יחסר במאכל ומשתה ומשגל וכל אשר תאוה ג נפשו ועונש הממרה הליכתו אל אש לא תכבה ולא יתמו יסוריו לעולם :

NOTÆ.

[1.] *Initium hujus Sectionis non potuimus ad verbum reddere, sed sensum exprimere voluimus, qui eò tendit, Religionem Christianam, neq; in Sana ratione, neq; in Sensu & Experientia esse fundatam, quæ duo sint fundamenta, propter quæ fidem alicui rei adhibemus.*

[2.] *Ut E. G. in Magnete, cujus virtutem, si tantùm audirent homines, non crederent: dum autem eam sensu ipso vident & experiuntur, hinc ad causas excogitandas & inveniendas deducuntur.*

[3.] *Quidam codices legunt,* נפרש *vel* ולא נפרשה imò ne explicare quidem possumus vel licitum nobis est unum ejus caput; propter ejus

 excellen-

excellentiam. *Nam*, ſcribit Muſcatus, חק לישמעאל הוא לבלתי לחקור על דתם Statutum habent Iſraëlitæ, ne quis inquirat in Legem ipſorum, *h. e. circa eam ſpeculetur, & eam explicare vel rationibus confirmare conetur. Sic ſcribit Abarbenel ad Eſa.* 54. *v. ult.* Iſmaëlitas non confirmare legem ſuam Argumentis vel rationibus, ſed eos, qui illi contradicunt & ſe opponunt, occidere.

ו אמר לו הכוזרי מי שרוצין
ליישר אותו בדבר האלקים
ולברר אצלו כי האלקים מ
מדבר עם בשר ודם והוא
מרחיק זה צריך לברר אצלו
דברים מפורסמים שאין
מדחה להם ולואי שיאמין
עם זה כי הבורא דבר עם
אדם ואם ספר תורתכם
מופת לכם והוא בלשון
ערבי אין מכיר מופתו והאות
שלו לועז כמוני וכאשר יקרא
באזני אינני מבדיל בינו ובין
זולתו מלשון הערבי עד ש
שאאמין שהוא האות:

VI. *Coſri*; Si quis aliquem eò perducere velit, ut amplectatur Verbum Dei, & evidens ipſi reddere, quòd Deus loquatur cum Carne & Sanguine; talem, inquam, qui id negat; eum oportet id facere rebus notis & evidentibus, quæ refutari nequeant. Atque utinam vel ſic ei perſuaderi poſſit, [1.] *Deum loqui cum Homine.* Quòd ſi Liber Legis veſtrę Vobis ſufficienter demonſtrat (*autoritatem ſuam Divinam*), qui Arabicâ linguâ eſt conſcriptus; non tamen agnoſcet demonſtrationem hanc, & *πaμμ* ejus barbarus (*qui linguam illam non intelligit*) qualis ſum ego; nam ſi coram me legatur, nullam facturus ſum ego differentiam inter illum, & quemvis alium librum Arabicum, donec illud ſignum ego credidero.

N O T Æ.

[1.] *Iſta verba in quibuſdam libris omittuntur. In impreſſis libris ſcribitur* עד שיאמין donec credat, *ſc. barbarus aliquis, illud ſignum. R. Jehudah putat legendum* עד שאאמין, *uti nos expreſſimus.*

ז אמר לו החכם וכבר
נראו על ידו מופתים לא
הושמו לאות בקבל ת
תורתו:

VII *Sapiens Iſmaëlita* reſpondit ei: Multa quidem ſatis prodigiorum & miraculorum conſpecta ſunt per manum ejus (*Mahometi*); ſed non poſita ſunt in ſignum (*ad permovendū ſc. homines*) ut recipiant Legem ejus; (*quia Liber ipſe per ſe de Divinitate ſua docet*).

ח אמר הכוזרי אין הדעת
נוחה להודות שיש לבורא
חברה עם בשר ודם כי
אם במופת שנהפך בו טבע
הדברים כדי שיודע כי זה

VIII. *Coſri*; Mens noſtra nullo modo adduci poteſt ut fateatur, amicitiam & familiaritatem intercedere Deo cum Carne & Sanguine, niſi per prodigium, vel miraculum tale, quo ipſa rerum natu-

ra invertatur, ut constet, à nemine alio id præstari posse, nisi ab eo qui creavit res omnes ex nihilo. Deinde necesse est, ut res illa fiat coram ingenti hominum multitudine, qui eam oculis suis videant, neque per relationem aut traditionem ad eos veniat; Dehinc diligenter in eam est inquirendum, eaq; variis modis probanda, ita ut nulla in animis hominum dubitatio relinquatur, ac si per Phantasiam aut Præstigias ea facta esset. Et tamen sic vix admittent animi hominum, quòd hujus & futuri Mundi, Angelorum, Cœlorum, & Luminarium cœlestiũ Creator, Societatem seu familiaritatem ineat cum Materia ista vili & contemptibili, Homine, inquam, & cum eo loquatur, petitiones ejus impleat, & desideriis ejus satisfaciat.

IX. *Sapiens Ismaëlita.* Annon Liber Legis nostræ *(Alcoranus)* totus plenus est rebus gestis Mosis & Israëlitarum? Nec quisquam negare potest ea quæ *(Deus)* fecit cum Pharaone: quòd fiderit mare, & liberaverit electos suos; quòd submerserit eos quibus iratus fuit: quòd de cœlo demiserit Manna & coturnices, quibus eos in deserto per 40. annos cibavit: quòd cum Mose locutus sit in monte Sinaj: quòd subsistere fecerit Solem in gratiam Josuæ; quòd eum juverit contra potentissimos Anakæos: ea item quæ antea fecit in Diluvio, & Subversione Sodomæ & Gomorrhæ. Annon hæc omnia sunt certa & manifesta? Neque ullus hîc est suspicandi locus, ista vel per præstigias facta, vel imaginaria & figmenta esse.

X. *Cosri*; Video, consulendos mihi esse Judęos, quia illi sunt reliquię filiorum Israël. Observo enim, ab illis argumen-

לא יוכל עליו אלא מי שברא הדברים מאין ושיהיה הענין ההוא לפני המונים יראוהו בעיניהם ולא יגיעם בספור ובקבלה ושיחקרו על הדב' ויבחנוהו בחינה אחר בחינה עד שלא יפול בלב אדם ספק כי יש בו צד דמיון או צד כשפים ולואי שתקבלנה הנפשות הדבר הגדול הזה שבורא העולם הזה והעולם הבא והמלאכים והשמים והמאורים יתחבר אל החומר הנבז הזה רל האד' ושידבר עמו וימלא משאלותיו ויעשה בקשותיו :

ט אמר החכם והלא ספר תורתינו מלא מדברי משה ובני ישראל ואין מדחה במה שעשה בפרעה ושבקע את הים ושהציל את בחיריו וטבע את אשר קצף עליהם והוריד להם המן והשליו אשר האכילם אחרי כן ארבעים שנה במדבר ושדבר עם משה בהר סיני והעמיד השמש ליהושע ועזר אותו על ה הגבורים בני ענק ומה שעשה קודם לכן מן המבול ומהפכת סדום ועמור' הלא זה דבר ידוע ומפורסם ואין בכל צד סברא שהיה בתחבולה ולא בדמיון :

י אמר חכוזרי אני רואה שצריך אני לשאול ליהודים מפני שהם שארית בני ישראל

מפני שאני רואה שהם הטענה והראיה לכל בעל דת כי יש לבורא תורה בארץ ואחר כן קרא חכם מחכמי היהודים ושאל אותו על אמונתו :

gumenta & rationes petere omnes eos, qui Legem & Religionē aliquã habent, pro Legis divinæ authoritate *(quia sc. tàm Christianus, quàm Ismaëlita, in responsis suis, Israëlitarum mentionē fecerunt)*. Accersivit itaq; *Sapientem Judeum*, eumq; etiã de fide sua interrogavit.

יא אמר לו החבר אנחנו מאמינים באלהי אברהם יצחק ויעקב המוציא את בני ישראל ממצרים באותות ובמופתים ובמסות והמכלכלם במדבר והמנחילם את ארץ כנען אחר אשר העבירם את הים והירדן במופתים גדולים ושלח משה בתורתו ואחר כן כמה אלפי נביאים אחריו מזהירים על תורתו מיעדים בגמול הטוב לשומרה ועונש הקשה לממרה אותה ואנחנו מאמינים בכל מה שכתוב בתורה והדברים ארוכים :

XI. *Hebræus ille respondit ei*; Nos credimus in Deum Abrahami, Isaaci, & Jacobi, qui eduxit filios Israël ex Ægypto, [1.] cum signis, prodigiis, & miraculis; qui sustentavit eos in deserto, & hæreditate possidendam dedit ipsis terram Canaan, posteaquam illos traduxisset per Mare & Jordanem, cum prodigiis magnis; qui cum Lege sua misit Mosen, & tot mille postea Prophetas post ipsum, homines ad observationem Legis adhortantes, & præmia quidem observantibus promittentes, pœnas verò graves inobedientibus denuntiantes; credimus deniq; omnibus iis, quæ scripta sunt in Lege. Sed prolixiora illa sunt, *(quàm ut hîc recitari omnia queant)*.

N O T Æ.

[1.] Respicit ad locum Deut. 4. ℣. 34. *Aut nunquid tentavit Deus aliquis, ut acciperet sibi gentem aliquam è medio gentis alterius*, בְּמַסֹּת בְּאֹתֹת וּבְמוֹפְתִים *cum miraculis, signis & portentis* &c. Vocem מַסּוֹת sumunt pro *miraculis*, sicut & Chaldæus transtulit, בְּנִסִּין.

יב אמר הכוזרי מסכים הייתי שלא אשאל יהודי מפני שידעתי אבוד זכרם וחסרון עצת' כי השפלות והדלות לא עזבו להם מדה טובה והלא היה לך לומר היהודי כי אתה מאמין בבור' העולם ומסדרו ומנהיגו ובמי שבראך והטריפך והדומה

XII. *Cosri*; Constitueram antea, nullum Judæum interrogare, quòd scirem intercidisse pœnē memoriam ipsorum, & simul inopiam consilii ipsorum. Illorum enim Humiliatio, Depressio, & attenuatio, nullam relinquunt ipsis qualitatem bonam *(Virtutem laudabilem)*. Annon verò, Judæe, dicendum tibi erat, quòd credas in Creatorem mundi, ejusque Rectorem & gubernatorem, qui te creavit & alit,

quæque his ſunt ſimilia? Quæ eſt argumentandi vel loquendi ratio uniuscujuſque, qui fidem & religionem aliquam habet, propter quam ille ſectatur Veritatis agnitionem, & Conformitatem (*cum ea in operibus*) ut quàm ſimillimus Creatori fiat in Juſtitia, & Sapientia.

XIII. *Judæus*: Quam tu dicis religionem, ea λογιστικὴ eſt, h. e. rationalis, ſolâ ſpeculatione nitens (*quæ nullis probationibus & demonſtrationibus externis, veluti ſignis, prodigiis, miraculis, ſenſu perceptis, ſed ſolis rationibus & ſpeculationibus Intellectûs, confirmatur*), & plurimis adhuc dubitationibus obnoxia. Quod ſi enim de ea requires Philoſophos, ne de unica quidem vel Actione vel Sententia eos conſentientes invenies: quia ſcilicet illorum Argumenta ſunt ex parte Demonſtrativa, quædam ex parte ſatisfaciunt, ut mens in illis poſſit acquieſcere (*h. e. probabilia, topica*); alia prorſus ſunt inſufficientia (*i. e. ne probabilia quidem*) multò minus demonſtrativa.

XIV. *Coſri*; Judæe, video principium ſermonis tui ſatis eſſe bonum. Pluribus itaque tecum agere conſtitui.

XV. *Judæus*; Sed principium verborum meorum eſt Demonſtratio, & talis Probatio, quæ nullâ aliâ probatione & demonſtratione indigeat.

והדומה לספורים האלה
אשר היא טענת כל מי
שיש לו דת ובעבודה הוא
רודף האמת והשוה להדמות
לבורא בצדקו ובחכמתו :
יג אמר החבר זה שאת'
אומר היא הדת ההקשית
מביא אליה העיון ונכנסים
בה ספקות רבות ; ואם
תשאל הפילוסופים עליה
אינך מוצא אותם מסכימי'
על מעשה אחד ולא על
דעת אחד מפני שהם טענות
יש מהם מה שהם יכולים
להעמיד עליהם מופת ומהם
מה שיספיקו בם דבר ש
שתתיישב הדעת עליו ומהם
מה שלא יספיקו בם כל שכן
שיעמידו בם מופת :
יד אמר הכוזרי רואה אני
דברך היהודי טוב מפתיחתו
ואני רוצה עתה שאוסיף
לדבר עמך :
טו אמר החבר אבל פתיחת
דברי היא המופת ועוד כי היא
הראיה אין צריך עמה לא
ראיה ולא מופת :

N O T Æ.

R. Jebuda Muſcatus exiſtimat, banc ſectionem 15. cobarere cum 13. Judæi enim ſermonem ibi fuiſſe à Coſri §. 14. interruptum, quem nunc continuet; opponens ſuas Probationes, probationibus & rationibus Philoſophorum & aliorum.

XVI. *Coſri*; Quî hoc?

XVII. *Judæus*; Si veniam mihi dederis præmittendi quædam, declarabo tibi hanc rem. Vi-

יו אמר הכוזרי ואיך הוא זה :
יז אמר החבר אם תתן לי
רשות להקדים לך הקדמות

אבאר לך כי אני רואה דברי
כבדים עליך ונקלים בעיניך :

rem. Video enim mea verba tibi esse difficilia, & levia in oculis tuis.

יח אמר הכוזרי הקדם
הקדמותיך ואשמעם :

XVIII. *Cosri*; Age, profer tua principia, & audiam ea.

יט אמר החבר אלו היו
אומרים לך כי מלך הודו איש
חסד ראוי לרוממו ולתת
כבוד לשמו ולספר מעשיו במה
שיגיע אליך מצדק אנשי ארצו
ומדותם הטובות ושמשאם
ומתנם באמונה ההיית
חייב בזה להגידו ולהאמינו :

XIX. *Judæus*; Si quis tibi diceret, Regem [1.] Indiæ esse virum Pium, laude, honore, cujusq; facta celebrentur, dignissimum; eò quòd videas, subditos illius esse viros justos, virtutibus præditos, in negotiando integros & fideles; an existimares, te hinc obligatũ fore ista profiteri & credere?

N O T Æ.

[1.] *R. Jehudah dicit, illum ideò Indiæ meminisse, quòd ea longissimè abfuerit à terra Regis Cusar: quamvis enim utraq; sit Orientalis, in latitudine tamen esse differentiam. Terram enim Cusar esse in Climate sexto, Indiam verò partim in secundo, partim in tertio.*

כ אמר הכוזרי ואיך הייתי
חייב בו ואני מסופק אם צדק
אנשי הודו מעצמם ואין להם
מלך או צדקתם מחמת מלכם
או אם משני הפנים יחד :

XX. *Cosri*; Quomodo obligari possem ad hanc rem, cùm dubius essem, an Justitiam illam haberent Indi à seipsis, sine Rege? an verò eam haberent à Rege? an deniq; utroque modo?

כא אמר החבר ואם היו
באים אליך שלוחיו בתשורות
הודיות אינך מסתפק שאינם
נמצאים אלא בארץ הודו
בארמנות המלכים בכתב
מפורסם שהוא מאתו ועמו
רפואות שהם רופאות אותך
מחלייך ושומרות עליך ב
בריאותיך וסמי מות לשונאיך
והנלחמים בך שאתה יוצא
להם בהם וממית אותם
מבלי כלי מלחמה ההיית

XXI. *Judæus*; Quod si verò ad te venirent Legati ipsius cum muneribus Indicis, de quibus indubium esset, quòd nullibi nisi in India reperirentur in Palatiis Regum; (*Respicit ad Dationem Legis & Tabularum, quibus Decalogus insculptus erat*) cum literis item, (*vel*; Cum Scriptura. *Respicit ad Scriptionem Tabularum, de qua dicitur*; Et Scriptura erat Scriptura Dei) quæ manifestè evincerent, illas ab eo (*Rege*) venire, & pręsentissima in se continerent pharmaca, quę te tùm à morbis tuis curarent, tùm valetudinem tuã tibi confirmarent, & conservarent; aromata denique lethifera pro inimicis & hostibus tuis, quibus instructus, contra eos exire posses, eosque sine ullis armis bellicis devincere; (*vide Exod. 23.25. & seqq.*) an jam

obſtrictus eſſes, illi obedire, eumq; venerari?

XXII. *Coſri*; Omninò: ſic enim recederet à me Dubium primum; An Indi Regem aliquem habeant, necne? & crederem ulteriùs, Regnum & Res ejus me quoq; tangere, (vel, *ad me usq, pertingere*; vel, *Et crederem illud, eò quod Regnum ſeu Fama Regni ejus, ad me perveniſſet*).

XXXIII. *Judæus*; Si quis autem ex te de Illo quæreret, quomodo velles eum deſignare & deſcribere?

XXIV. *Coſri*; Nominibus & Attributis mihi evidenter declaratis: quibus dein adderem alia, mihi antea quidem dubia, per hęc verò poſtrema, manifeſta & certa facta (*à notis ſc. ad ignota procedendo & argumentando*).

XXV. *Judæus*; Eodem planè modo reſpondi ego tibi, cùm me interrogaſſes. Sic incepit Moſes loqui cum Pharaone, dicens; *Deus Hebræorum miſit me ad te*, Exod. 7. ℣. 16. h. e: Deus Abrahami, Iſaaci, & Jacobi; quia hiſtoria illorum nota erat inter gentes; quòd ſc. Res Divina aliqua ſe cum ipſis conſociaverit, eos duxerit, & miracula illis fecerit; Non verò dixit; *Deus cœli & terræ miſit me ad te*; neque etiam, *Creator meus*, vel, *Creator tuus*. Sic quoq; exorſus eſt Deus ipſe verba ſua ad populum Iſraëliticum; *Ego ſum Dominus Deus tuus, qui te eduxi è terra Aegypti*, Exod. 20. ℣. 2. non verò; *Ego ſum creator mundi, & creator veſter*. Sic ergò & ego incepi, cùm me de Fide mea percontatus eſſes, reſpondendo tibi per id, ad quod credendum & confitendum obſtrictus ſum ego & totus populus Iſraëliticus, quibus hæc ad oculum ſunt demonſtrata, & deinceps per conſtantem & continuam traditionem, quę

חייב להיות סר אל משמעתו ואל עבודתו ׃

כב אמר הכוזרי כן הוא והיה הספק הראשון סר ממני אם יש לאנשי הדו מלך אם לא והייתי אז מאמין שמלכותו ודבריו נתעים אלי ׃

כג אמר החבר ואם ישאלך השואל עליו במה תתאר אותו ׃

כד אמר הכוזרי בתארים אשר התבררו אצלי ואחבר אליהם אשר היו ספק אצלי והתבררו באלה האחרונים ׃

כה אמר החבר על הדרך הזה השיבותיך כאשר שאלתני וכן פתח משה לדבר עם פרעה כשאמר לו אלקי ה העברים שלחני אליך ר״ל אלקי אברהם יצחק ויעקב מפני שהיה דברם מפורסם אצל האומות כי התחבר אליהם דבר האלקי והנהיג אותם ועשה נפלאות ולא אמ׳ אלדי השמים והארץ שלחני אליך ולא בוראי ובוראיך וכן פתח דבריו אל המון ישראל אנכי יה׳ אלקיך אשר הוצאתיך מארץ מצרי׳ ולא אמר אני בורא העולם ובוראכם וכן פתחתי לך כאשר שאלתני על אמונתי השיבותיך מה שאני חייב בו וחייבין בו כל קהל ישראל אשר התברר אצלם המעמד ההוא בראות עיניהם ואחר כן הקבלה

ex Vi-

הנמשכת שהיא במראה העין׃

כו אמר הכוזרי אם כן אני רואה שתורתכם אינה נתונה כי אם לכם ואין חייב בזה זולתכם׃

כז אמר החבר כן הוא וכל הנלוה אלינו מן האומו' בפרט יגיעהו מן הטובה אשר ייטיב הבורא אלינו אך לא יהיה שוה עמנו ואלו היה חיוב התורה מפני שבראנו היה שוה בה כל בני אדם הלבן והשחור משתוים עמנו כי הכל בריאותיו אך אנו חייבין בזה שהוציאנו ממצרים והתחברות כבודו אלינו מפני שאנחנו הסגולה מבני אדם׃

כח אמר הכוזרי אני רואה אותך מתהפך היהודי וכבר שב דבורך רזה אחר שהיה שמן׃

כט אמר החבר בין רזה בין שמן הרחב לי לבך עד שאפר' אותו׃

ל אמר הכוזרי אמור מה שתרצה׃

לא אמר הכוזרי בדין הענין הטבעי נתחייב לקיחת המזון והגידול וההולדה. וכחותם

ex Visione oculari profluxit, propagata.

XXVI. *Cosri*; Si res ita habet, videtur Lex vestra nemini nisi vobis solis data, neq; alios de ea teneri. (*Quia Israëlitas solos eduxit Deus ex Aegypto*).

XXVII. *Judaus*; Omninò ita res habet: omnis tamen qui se nobis adjunxerit de aliis gentibus, ad illum in specie pertinget quoque de bono quo Deus nobis benefacit, licet in Fide nostra nobis non sit prorsus æqualis (vel, *non tamen credimus quòd in participatione illa bonorum & præmiorum nobis æqualis sit futurus, æqualem nobiscum partem habiturus. Confer cum hoc §. 111.*) Quod si debitum Legis, (*h. e. obligatio ad Legem observandam*) esset ex fundamento creationis nostræ, æquales essent albus & ater (*eadem esset omnium gentium ratio*): omnes enim sunt creaturæ ejus. Nos verò debitores sumus Legis (*h. e. obstricti ad eam*) ideò, quia nos eduxit ex Ægypto, & Gloria ejus se nobis adjunxit & associavit. Unde nos vocamur הַסְּגֻלָּה *Peculium (Dei, populus peculiaris)* inter homines (*electum à Deo ex universo genere humano, vide Deuter. 14. v. 2.*)

XXVIII. *Cosri*; Videris mihi te mutare, Judæe; sermo enim tuus jam macrescit, qui antea pinguis videbatur (*quòd sc. videatur absurdum, ut unus populus præ alio talem prærogativam habeat; nedum populus Judaicus, omnium contemtissimus & abjectissimus*).

XXIX. *Judaus*; Sive macer sit, sive pinguis, perinde est: dilata mihi modò cor tuum, donec eum explicuero.

XXX. *Cosri*; Dicito, quicquid tibi libuerit.

XXXI. *Judaus*; Jura (*seu Proprietates*) rerum naturalium sunt; Assumptio alimenti vel nutrimenti, Accretio, Generatio, & Virtutes seu Facultates illarum (*veluti Attractrix, Retentrix, Concoctrix, Expultrix*)

harumq; conditiones. Et hæc propria sunt Plantarum seu Vegetabilium, & Animantium, exceptis, Terrâ, Lapidibus, Mineralibus seu Metallis, & Elementis.

XXXII. *Cosri*; Hoc axioma generale egeret quidem explicatione particulari: sed verum est.

XXXIII. *Judæus*; Re animali h. e. Animâ sensitivâ appropriantur Animantia omnia, quam consequuntur Motus, Voluntates, Qualitates seu proprietates (animales) Sensus tàm visibiles quàm occulti (*externi & interni*), Desideria seu Cupiditates, & similia.

XXXIV. *Cosri*; Et hoc planum est, neque negari potest.

XXXV. *Judæus*; Re Intellectuali appropriatur Rationale (*animal, homo*), præ omnibus aliis animantibus; quam consequuntur Virtutes Ethicæ, Oeconomicæ, & Politicæ, aliæq; gubernandi & regendi Leges (*quales sunt, quæ pro Divinis habentur*).

XXXVI. *Cosri*; Et hoc verum est.

XXXVII. *Judæus*; Quemnam verò inter hos gradus tu supremum arbitraris?

XXXVIII. *Cosri*; Gradum Sapientum magnorum.

XXXIX. *Judæus*; Ego loquor tantùm de illo dignitatis gradu, qui suos dominos differentiâ essentiali discernit; prout Vegetabile differt à Minerali, Homo item à Bestia. Nam differentia quoad Magis & Minus, est infinita, quia est Differentia accidentalis, & revera nullum gradum constituit.

XL. *Cosri*; Si ita res habet, in Sensu præditis nullus gradus est præstantior gradu Hominum.

וכל הנאיהם ותתיחד בזה הצמח ובעלי חיים מבלעדי האדמה והאבני' והמוצאים והיסודות ׃

לב אמר הכוזרי זה כלל שצריך לפרוט אותו . אבל אמת הוא ׃

לג אמר החבר ובענין הנפשי התיחדו בעלי חיי' כלם ונתחייבו מהם תנועות ו וחפצים ומדות וחושים נראים ונסתרים ותאוות וזולת אלה ׃

לד אמר הכוזרי גם זה מבואר אין דרך לדחותו ׃

לה אמר החבר ובדין הענין השכלי התיחד המדבר מכל החיי' והתחייב ממנו כל ת תקון המדות והמעון והמדינה ושאר הנהגות ונמוסים מנהיגים ׃

לו אמר הכוזרי גם זה אמת ׃

לז אמר החבר ואיזו מדרגה אתה חושב למעלה מזאת ׃

לח אמר הכוזרי מעלת החכמים הגדולים ׃

לט אמר החבר איני רוצה לומר אלא מעלה תפריד את בעליה פרידה עצמית כהפרד הצמח מן הדומם והפרד האדם מן הבהמה אבל הפרידה ברב ומעט אין לה תכלית מפני שהיא פרידה מקרית ואינה מעלה על דרך אמת ׃

מ אמר הכוזרי אם כן אין מעלה כמורגשים יתירה על מעלת בני אדם ׃

XLI. *Ju-*

מא אמר החבר ואם ימצא אדם שיבא באש ולא יוזק בו ויעמד מבלי מאכל ולא ירעב ויהיה לפניו זוהר שאין העין יכולה להסתכל בו ולא יחלה ולא יחלש וכאשר יגיע אל תכלית ימיו ימות לרצונו כמי שיעלה על מטתו לישן ויישן בעת ידוע ובשעה ידועה עם ידיעת העבר והעתיד מה שהיה ומה שיהיה הלא המעלה הזאת נפרדת בעצמה ממעלת בני אדם׃

מב אמר הכוזרי אבל המעלה הזאת אלהית מלאכותית אם היא נמצאת והיה מדין הענין האלקי לא מן השכלי ולא מן הנפשיי ולא הטבעי׃

מג אמר החבר אלה קצת תארי הנביא שלנו אשר אין עליו חולק אשר נראה על ידו להמון התחברות הדבר האלקי בהם ושיש להם אלוה מנהיגם כרצונו ולתת לאיש בדרכיו וכפרי מעלליו וכפי עבודתם והמרותם והגיד להם הנעלם והודיע איך היה חדוש העולם ויחס בני אדם קודם המבול ואיך נתיחסו אל אדם והאיך היה יחס המבול ויחס השבעים אומות אל שם חם ויפת בני נח והיאך נפרדו הלשונות

Cosri Pars I.

XLI. *Judaus*; Quod si verò jam reperiretur Homo, sine detrimento & læsione ingrediens in ignẽ, sine cibo & potu aliquandiu vivens, & famem non sentiens, splendorem in facie sua habens, quẽ nullus oculus posset intueri; nunquam ægrotans, neq; debilior evadens, & ad finem dierum suorum progressus volenter scienter moriens, perinde ut quis lectum conscendit ad dormiendum, & obdormit, tempore & horâ certâ, & cum his omnibus præterita & futura sciret, quæ facta sunt & futura erunt; annon hic gradus insigniter differret à gradu cæterorum hominum? (*In hoc paragrapho indigitat Mosen, de quo hæc omnia referunt Sacræ literæ, & vult probare, Deum singulariter se ei communicasse, & per eum Israëlitis, ut sequitur*).

XLII. *Cosri*; (Omninò): Sed hic gradus est Divinus & Angelicus, si quidem reperiatur, estq; entium Divinorum, non Intelligibilium (*Hominum*), vel Animalium, vel Naturalium (*vegetabilium*).

XLIII. *Judaus*; Atqui hęc sunt de proprietatibus Prophetæ nostri, quibus nemo contradicit, per cujus manum (*per quem, mediante quo*) apparuit populo, Rem Divinam se conjungere cum illo, & quòd habeant Deum, qui secundum voluntatem suam eos regit & gubernat, ac unicuique secundum vias suas & fructum operum suorum reddit, prout scilicet ei obedientes vel inobedientes fuerint: Hic idem eis indicavit occulta, notum fecit quomodo Mundus fuerit creatus, Genealogiam generis humani ante diluvium usque ad Adamum primum, historiam Diluvii, Originem septuaginta gentium à Semo, Chamo, & Japheto, Divisionem linguarum, singulorum Habitationes, Artium inventiones seu

inventores, Urbium exstructiones, Annos denique mundi à Noacho ad hoc usque Tempus. (*Muscatus scribit*; Quamvis Moses non indicaverit in Lege sua annos singularum generationum ad nostra usq; tempora, tamen verum est quòd hic Author dicit; quia dum ipse indicavit supputationem annorum ad sua usque tempora, perinde id est, ac si id fecisset usque ad nostra etiam. Nam ab ejus tempore deinceps per continuam Traditionem ab uno tempore ad aliud series ista chronologica fuit propagata & continuata. *Conf.* §. 47.).

XLIV. *Cosri*; Hoc quoque mirum sit, si habeatis numerum seu supputationem certam à Creatione Mundi!

XLV. *Judæus*; Inde omninò nos numeramus, nec vel inter duos Judæos ab India usque in Æthiopiam est differentia.

XLVI. *Cosri*; Quot ergo numeratis hodiè (*annos*)?

XLVII. *Judæus*; Quater mille & quingentos, quorum specialis supputatio declarata est in Pentateucho nostro, à diebus Adami, Sethi, & Enoschi, usq; ad Noachum, Semum, Heberum, Abrahamum, Isaacum, Jacobum, & Mosen, qui fuerunt Cor (*seu medulla quasi*) generis humani & peculium (*cimelium*) ejus, quorum unusquisque habuit liberos (*sibi similes*): reliqui fuerunt instar corticum, patribus suis nequaquam similes, quibus proinde Res Divina (*Deus*) se non adjunxit. Cùm ad viros istos divinos relata esset æra seu supputatio, eorum fuerunt pauci, non multi, donec Jacobus genuit duodecim Tribus, qui omnes digni fuerunt Re Divinâ, & tum primùm Divinitas translata fuit in cætum magnum, atque per illos facta fuit supputatio (vel, *per hos à Patribus ad filios propagata fuit annorum supputatio*): Nos verò numerum annorum

Priscorum

ואיך שכנו והיאך צמחו ה
המלאכות ובנין המדינות ושני
העולם מאדם ועד עתה :
סד אמר הכוזרי גם זה
תמה אם אצלכם מנין ברור
מבריאת העולם :
סה אמר החבר בו אנו מונים
ואין בין שני יהודים מחלקת
מהדו ועד כוש :
סו אמר הכוזרי וכמה אתם
מונין היום :
סז אמר החבר ארבע אלפים
וחמש מאות ופרטם מבואר
בספר החומש שלנו מימות
אדם ושת ואנוש. עד נח עד
שם ועבר אל אברהם יצחק
ויעקב עד משה ואלה היו לב
האדם וסגולתו ולכל אחד מהם
היו בנים והשאר כקלפות
אינם דומים לאבות ולא
התחבר בהם הענין האלהי
ונמנה המנין לאלה האלהיים
והיו יחידים ולא רבים עד
שהוליד יעקב אבינו שנים
עשר שבטים כלם ראויים
לענין האלהי ושכרה האלהו׳
בקהל רב ובהם הירה המנין
ואנחנו קבלנו מנין שני ה

חקדמונים ממשה ונדע כמה שיש ממשה ועד עתה :

Priſcorum accepimus à Moſe, & ſcimus quot anni ſint à Moſe ad hoc uſque tempus.

N O T Æ.

Ex initio hujus paragraphi liquet Antiquitas hujus Diſputationis, quòd ſcilicet primus ejus author vixerit Anno mundi, juxta Judæorum ſupputationem 4500. hodiè verò numerant 5420. Ergo ante annos 920. vixit. Sic ſcribit R. Jehudah Hallévi, qui floruit circa Annum Chriſti 1140. hanc hiſtoriam contigiſſe 400. antè annis.

Cæterùm quod dicit, Judæos habere certum annorum numerum inde à Creatione Mundi uſq; ad ſua tempora, neq; de eo eſſe ullam inter Judæos differentiam; *R. Aſarias in Meor Enájim ſcribit, Authorem ita intelligendum, quòd hîc intendat potiſſimùm probare Creationem Mundi à Deo, & quòd ille certum ſui ortus habuerit principium; ſupputationem referre ita, ut communiter eſt recepta à Judæis. Quod ad Supputationem à Creatione Mundi attinet, de ea equidem Scripturam non eſſe in dubium vocandam, ſed tamen quandam eſſe circa eam ſententiarum differentiam, idq; in his tribus, 1. de duratione ſervitutis Aegyptiacæ, quæ tamen non multorum ſit annorum; 2. de Annis durationis Templi primi, quod ſummatim ſtetiſſe dicunt 410. annis, cap. 1. Tractatus Joma & Avoda ſara, item in Erchin cap. 2. contrà alios plures ei annos aſſignare; Philo 440; Joſephus alicubi 470, alibi 466 cum dimidio; Abraham ben Dior 430, vel 433. Alii aliter; 3. de Annis durationis Templi ſecundi, cui aſſignant communiter 420 annos; de quo numero alii authores etiam varient, cùm ad particulares ſupputationes deveniant. Vide eum de his prolixè differentem cap. 35, & 36. item 41, & 42. Quod autem ad Annos attinet à Moſe expreſſos usq; ad Diluvium, Geneſ. 5. de eo ſcribit cap. 8. ejuſdem libri,* Veram eam eſſe numerationem, quam Hebræi codices habent, & laudat Auguſtinum, quòd licet is aliâs LXX Græcorum verſionem valdè extollat, tanquam Divinâ inſpiratione, & Spiritu Prophetico exaratam, ita ut tàm hanc, quàm Hebræam, Divinæ & Canonicæ authoritatis eſſe exiſtimet; tamen in ſupputatione annorum ab Adamo ad Diluvium, Hebræorum codicum fidem afferat, & patronum eorum agat, ſcribens, non credibile eſſe, Judæos, populum longè lateq; diſperſum, potuiſſe libros Hebræos univerſaliter adulterare, qui omnes hic inter ſe conſentiant, *lib. 15. de Civ. Dei cap. 13.*

מח אמר הכוזרי זה הפרט מרחיק המחשבה הרעה מן הלב מהכזב וההסכמה כי דבר כזה אי

XLVIII. *Coſri*; Particularis hæc cenſio omnem animo eximit cogitationem ſiniſtram vel ſuſpicionem, quaſi ea vel falſa,

vel ex compacto ita contexta esset. In tali enim re fieri non potest, ut vel decem inter se consentiant & conveniant, quin confundantur (*dissentiant*) & mysterium suæ collusionis (*& falsitatis*) ipsimet prodant; vel per alios, quibus hæc persuadere satagunt, refutentur. Multo minus in populo multo & magno, item in supputatione propinqua (*qualis fuit supputatio annorum à Creatione Mundi, tempore Mosis, Anni sc. duntaxat 2500.*) falsitas & mendacium locũ habere possunt.

XLIX. *Judeus*; Sanè Abrahamus Pater noster ipsemet fuit in sæculo Divisionis Linguarum, & remansit cum propinquis suis in Lingua Heberi avi sui, hancque ob causam עִבְרִי *Hebræus* vel *Eberæus* vocatur. Eum sequutus est Moses quadringentis post annis (*duntaxat*), quando mundus plenus erat Sapientiâ vel cognitione cœli & terræ: Cumque ad Pharaonem venisset, Sapientes Ægypti, & Sapientes filiorum Israël, diligenter inquisiverunt in eum (*in ejus facta*), propterea quòd non fide plenâ ipsi crediderint, Creatorem loqui cum Homine, donec verba Dei ipsa eos audire fecit in Decalogi promulgatione. Quin & postea populus ejus idem factitavit (*dum sc. sæpiùs ei rebellarunt, & vocationem ejus in dubium vocarunt*); idque non ex ignorantia vel imprudentia, sed prudenter, quòd metuerent, (*subesse miraculis & factis Mosis*) præstigias ex notitia disciplinarum cœlestium & Astrologicarum, aliarumve artium (*Magicarum sc. quarum omnium Mosen peritum esse credebant, quasi sc. per illas præscivisset, Mare eo momento quo id percussit fissum iri, ut Berosus finxit*); At illæ artes examen & inquisitionem non sustinere possunt, quia sunt falsæ & adulterinæ; Res verò Divina, instar auri purificati, quò magis exploratur, eò magis confirmatur. Et quâ ratione cogitare quis posset, illos sibi persuaderi passuros fuisse, Linguas (*plures*) quæ à 500. circiter annis ante ipsos

כזה אי אפש' שיסכימו אליו עש"ר מבלי שיתבלבלו ויגלו סוד הסכמותם או יזחו דברי מי שירצה לברר אצלם דבר כזה כל שכן המונים רבים והמנין קרוב אין הכזב והשקר יכול להכנס עליו :

מט אמר החבר אבל אברה' אבינו היה עצמו בדור הפלגה ונשאר הוא וקרוביו בלשון עבר אבי אביו ולזה נקרא עברי ובא משה אחריו לארבע מאות שנה והעולם מלא מחכמ' שמי' וארץ ובא אל פרעה וחכמי מצרים וחכמי בני ישר' חוקרים עליו על אשר לא האמינו לו אמונה שלימה כי הבורא מדבר עם אדם עד שהשמיעם דבריו בעשרת הדברים וכן היו עמו ולא מסכלותם אבל מחכמתם מיראתם תחבולות החכמות השמימיות בעבור הכוכבים וזולתם מאשר לא יעמדו למחקר מפני שהם כמו דבר המזויף והענין האלהי כזהב המזוקק הולך ומוסיף ואיך יעלה בדעת שידומה אצלם

כי הלשונו' אשר היו לפניהם חמש מאות שנה היו לשון עבר לבדה ונפלגה בבבל בימי פלג ויחס אומר כך וכך אל שם ואומה כך וכך אל חם וארצות' כך היתכן לאדם היום לאמת אצלינו כזב ביחס אומות מפורסמות ובדבריהם ובלשונותם ויהיה הדבר פחות מחמש מאות שנה :

אמר הכוזרי זה לא יתכן ואיך יתכן זה ואנחנו מוצאים החכמות בכתב ידי מחבריהם מחמש מאות שנה והדבר מי שהיה חמש מאות שנה לא יעבור הכזב על הגלותו כמו היחסי' והלשונות והכתיבות : נ

אמר החבר והיאך לא היו חולקים על משה במה שאמר היו עמו תובעים אותו כל שכן זולתם : נא

אמר הכוזרי אלה דברים מקובלים חזקים ומיוסדים : נב

אמר החבר האתה רואה שהלשונות קדמו' אין להם תחלה : נג

אמר הכוזרי אבל הם חדשו' מוסכם עליהם מורה על זה חבורם מן השמות והפעלים והמלות והם מן האותיות הלקוחות ממוצאי הדבור : נד

ipsos fuerunt, fuisse (*prius*) Linguá Hebręam solam, divisam postmodum in Babele temporibus Phalegi; Prosapiam item & originē populi talis referendam ad Japhetum, alterius ad Semum; rursum alterius ad Chamum; has item & illas, ipsorum terras fuisse, (*si sc. id falsum fuisset, vel falsum quid admixtum habuisset*)? An cuiquam hodiè persuadere possemus mendacium de Origine seu Familia populorum notorum, de illorum rebus, & Linguis, quorum historia à non integris quingentis annis repetenda esset?

L. *Cosri*; Hoc nequaquam fieri posset, quanto minus ergo illud? Invenimus etenim Artes vel Scientias descriptas manu authorum ipsorum à quingentis annis. Quod ergo quingentos āños non excedit, de eo nō potest falsitas aut mendaciū fingi, quin fraus detegatur & manifesta fiat; uti sunt Origines Gentium, Linguarum, & Scripturæ.

LI. *Judæus*; Quomodo ergo non contradixissent Mosi in iis quæ (*hu de rebus*) dixit (*& scripsit, si res aliter habuisset*), & vel illius populus (*Israëlitæ*) ejus dicta examinassent, (*probationes eorum requisivissent*) vel saltem alii?

LII. *Cosri*; Res hujusmodi, quæ per traditionem continuam habentur, sunt solidæ & optimè fundatæ.

LIII. *Judæus*; Itaq; an existimas, Linguas esse æternas, nullumq; habere principium?

LIV. *Cosri* (*Nequaquam*): imò sunt novæ, sed ortæ ex consensu vel instituto (*non Naturales*). Quod evincit illarum compositio ex Nominibus, Verbis, & Particulis, quæ singula ex literis constant, desumptis ex pronunciatione (*vel organis*) Sermonis (*tale enim artificium in reliquorum animalium Lingua, quâ suos effectus sono confuso, indistincto, & inarticulato exprimunt, non conspicitur*).

LV. *Judæus*; An unquam vidisti aliquem, effingentem ex corde suo (*ex seipso*) linguam aliquam, aut an de tali audivisti?

LVI. *Cosri*; Hoc neque vidi, neq; audivi: sine dubio autem tandem pervenietur ad generationem aliquam, ante quam nulla lingua fuerit ex consensu populi alicujus instituta, sine alio populo, & lingua sine ulla alia lingua (*h.e. pertingetur ad linguam aliquam quæ ab uno aliquo, sine populi vel linguæ alterius ope ac subsidio, sit orta*).

LVII. *Judæus*; An unquam audivisti de populo aliquo, qui de Hebdomada dissentiat, cujus principium sit à die primo, & finis in Sabbatho (*qui non habeat talem septimanam, & numerandi dies rationem per septenarium, cujus dies septimus Sabbathum vocetur. Vide his similia quædam apud Ab. Esram, ad Exo. 16. 1.*)? Nũ fieri posset, ut de hoc ita convenirent & consentientes essent Tzinenses (*in extremo Orientis habitantes. De* Tzin צין *vide par. 2. §. 19.*) usq; ad extremas Insulas Occidentis sine aliquo principio, conventu, vel consensu?

LVIII. *Cosri*; Hoc fieri non posset, nisi per consensum universalem omnium; hoc verò absurdum & incredibile videtur; aut dicendum, homines omnes esse filios Adami, vel filios Noachi, aut alterius alicujus, atque ita per traditionem habere Septimanæ observationem à patre suo. (*Confer inf. par. 2. §. 20.*)

LIX. *Judæus*; Hoc volebam audire (*omnia referenda esse ad Adamum primum*, עקרו של מין *generis humani stirpem & radicem, & ab eo per Traditionem ista ad posteros propagata esse*). Porrò de numerandi ratione per Denarium, omnes etiam consentiunt in Oriente & Occidente. (*Confer par. 4. §. 27.*) Quę ratio impulit eos ut subsisterent in Denario, nisi quòd sic acceperint ab eo qui id incepit (*qui primus est hujus rei author & inventor*)?

LX. *Cosri*; Nunquid verò non infringit hanc tuam fidem, quòd de In-

נה אמר החבר הראית ב
בודה לשון מלבו או שמעת
עליו ׃
נו אמר הכוזרי לא ראיתי
ולא שמעתי ואין ספק שהגיעו
אליה בדור מהדורו׳ ולא היתה
קודם לשון שהסכימו עליה
כהסכמת עם מבלתי עם על
לשון מבלתי לשון ׃
נז אמר החבר השמעת על
אומה שחולקת בשבוע הידוע
שהתחלתו מיום ראשון ו
השלמתו בשבת היתכן שישוו
בזה אנשי הצין עם אנשי איי
המערב מבלי התחלה והקהל
והסכמה ׃
נח אמר הכוזרי לא יתכן
זה אלא בהסכמה מן הכל וזה
רחוק או שיהיו המדברים כלם
בני אדם או בני נח או זולתם
ויהיה השבוע אצלם מקובל
מאביהם ׃
נט אמר החבר זה רציתי
לשמוע וכן מנין העשרה הסכים
כל אדם עליו במזרח ובמערב
אי זה טבע יביא לעמוד בעשרה
אלא שהוא מקובל ממתחיל בו
ס אמר הכוזרי ואיך לא
יפגום עליך אמונתך זאת מה

de In-

שאומרי' על אנשי הודו כי יש מקומות אצלם ובנינים וברור אצלם כי יש להם מאות אלפי שנה :

60 ס אמר החבר היה זה מפגים על אמונתי אלו נמצא זה באמתה מוחזקת או בספר שמסכימים עלין הכל מבלי מחלוקת במנין ידוע ולא ימצא זה אך הם אומה מופקרת ואין אצלם דבר ברור והם מכעיסים את אנשי התורות בכמו אלו הדברים כאשר הם מכעיסי' אותם בצלמיהם ואליליהם : ותחבולותם ואומרים כי הם מועילים להם ובוזים למי שאומר כי יש אצלו ספר מאת האלהים וחברו בזה ספרים מעטים חברים יחידים מבני אדם נפתה בהם מי שדעתו קלה כקצת ספרי החוברים שכותבים בהם מניני עשרת אלפי שנים או כמו ספרי העבוד' הנכטית שזוכרי' שם שמות ינבושאר וצגרית ורואני : ואמרו כי הם קודם אדם ושינבושאר היה רבו של אדם הראשון והדומה לזה :

סב אמר הכוזרי אמור כי טענתי עליך באומה המופקרת

de Indis referunt, apud ipsos esse loca & ædificia, inde à centum mille annis?

LXI. *Judæus*; Equidem hoc infringeret & labefactaret fidem meam, si proficisceretur à populo authentico & approbato, aut à libro, in quem de certo numero omnes, sine dissensione, consentirent. Atqui hoc non reperitur: sed sunt (*illi Indi*) populus prophanus (*liber, barbarus, cujus nemo habet rationem*), nec quicquam apud illos certi est (*aliis tot, aliis tot numerantibus*): insuper moris ipsorum est hujusmodi rebus viros Legum (*seu, religionem habentes*) irritare ac lacessere, quemadmodum eos lacessunt suis Imaginibus, Idolis, & Præstigiis, dicentes, ea sibi multum prodesse, & alios contemnentes, qui dicunt, se Librum à Deo habere: adhæc paucos duntaxat his de rebus Libros conscripserunt, compositos à singularibus & particularibus quibusdam (*non publico & communi consensu approbatos, unde & à nemine digni judicati fuerunt qui refutentur*), quibus nullus nisi excors & non sanæ satis mentis seducatur; veluti sunt quidam libri illorum Astrologici, in quibus de decem millibus annorum garriunt; Item Libri העבודה (quidam reddunt, *de Agricultura*) הנכטית De aspectibus, (*alii hæc duo conjungunt & pro uno sumunt. Vide More Nevochim par. 3. cap. 29. & 30. & 37. ubi alia quoq; ex istis libris adducuntur. Libri illius Vetus Interpres reddidit* De Agricultura Ægyptiorum), in quibus mentionem faciunt nominum ינבושאר *Janbusar* צגרית *Tzagrith*, & רואני *Roane*, quos dicunt ante Adamum vixisse, & *Janbusarem* ajunt Præceptorem fuisse Adami primi, & similia.

LXII. *Cosri*; Fac me argumentatum esse contra te à populo bar-

baro, & tali, qui nulla in re inter se consentiant, & benè mihi respondisti ad hoc; quid verò dicis de Philosophis, qui & exercitati sunt in Physicis, accuratissimiq; & subtilissimi, & de Æternitate Mundi consentiunt, quæ nec decem, nec millenorum est millium, sed res quæ nullum prorsus habet principium? (*secunda editio addit* ותכלית Et finem: *sed Muscatus scribit eam redundare, quia hîc tantùm de Ortu & principio mundi agatur*).

LXIII. *Judæus*; Philosophi ideò non culpandi sunt; quia non hęreditate acceperunt (*à majoribus suis*) Sapientiam aut Legem. Sunt enim Jevánim, (*Jones, Græci*): Javan autem (*à quo originem ducunt*) fuit ex filiis Japheti, qui habitarunt in Aquilone: Sapientia verò, hæreditate accepta ab Adamo, quæ est Sapientia à virtute Divinâ profecta, non fuit nisi in semine Semi, qui Peculium fuit Noachi, à quo peculio (*à cujus successoribus*) ea nec cessavit, nec cessabit unquam; inde ab Adamo. In Græcia nulla fuit Sapientia, nisi ab eo tempore quo illi potentiam acquisiverunt (*super Persas; Cùm sc. Alexander Macedo Darium vicit, & ejus Regnum sibi subegit*): tùm enim translata est ad eos Sapientia à Persis, ad Persas autem venit à Chaldæis (*quia Cyrus, gener Darii, interfecit Belschatzarem, Regem Babelis ultimum*). Illo tempore exsurrexerunt inter illos Philosophi illi celebres (*veluti Aristoteles, & ejus Sectatores*) non priùs, nec etiam postea: ab eo enim tempore, quo Imperium translatum est ad Romanos, nullus celebris inter eos Philosophus extitit in hunc usque diem. (*Conferatur cum hoc §. qua author scribit par. 2. §. 67.*)

ובעם שאינם מסכימי׳ על דעת אחת והשבת התשובה בזה ומה תאמר בפילוסופים והם כאשר הם מן המחקר והדקדוק והסכימו על הנצחות והקדמות לעולם ואין זה עשרת אלפים ולא אלפי אלפים אלא דבר שאין לו תחלה ותכלית ׃

סג אמר החבר ׃ הפילוסופי׳ אין להאשים אותם מפני שהם עם שלא נחלו חכמה ולא תורה מפני שהם יונים ויון מבני יפת השוכנים בצפון והחכמה שהיא ירושה מאדם והיא חכמה המחוזקת בכח אלהי איננה כי אם בזרע שם שהיא סגלת נח לא פסקה החכמה ולא תפסוק מן הסגלה ההיא מאדם ולא היתה החכמה ביון אלא מעת שגברו ונעתקה החכמה אליהם מפרס ואל פרס מכשדים וקמו בהם הפילוסופים המפורסמי׳ בימים ההם לא קודם לכן ולא לאחר מכן ומעת ששבה המלכות לרומיים לא קם בהם פילוסוף מפורסם עד עתה ׃

N O T Æ.

Quod hîc tradit de Sapientia vel Philosophia Græcorum; quòd eam originaliter habeant ab Hebræis, idem docet par. 2. §. 66. Eadem de re passim alii quoq; gloriantur,

riantur, atq; adeò Græcos vocant Fures Sapientiæ, *qui eam quasi furto surripuerint à Judæis, de ea, tanquam de suo, gloriantes, quasi ipsi inventores ejus essent; Omnes enim artes primò ab Hebræis provenire, & his Originem suam debere. Videamus in hanc rem quosdam Authores:*

R. Schem Tobb in ספר האמונות *Portâ 3. cap. 4.* והאמת המתפלספים גנבו החכמות וזייפום כי אין ספק כי ספרים רבים חברו הקדמונים כי ידוע הוא ספר חנוך ורבי שמעון בן יוחאי מביאו. בספר הזהר וכתוב בו מן החכמות והתבונות וחכמת הכוכבים והמזלות וממשלתם ומשטרם : Verum est, quòd Philosophi furati sint artes, & adulterarint eas: Nullum quippe dubium est, quin multi libri à Priscis (Hebræis) conscripti fuerint. Sic constat de libro Enochi, quem R. Simeon ben Jochai adducit in libro Zohar. In eo multa scripta fuerunt de artibus & disciplinis Philosophicis, de Scientia itẹm syderum & astrorum; eorumque dominio. *Et, post pauca quædam interjecta:* Cùm deportati essent Patres nostri in Babyloniam, Prophetæ item & Sapientes, necessariò ab illis multa didicerunt Chaldæi; exinde Persæ; pòst etiam quędam acceperunt Gręci, qui illa deinceps pro suis venditarunt; ac si à seipsis ea invenissent, & excogitassent. *Sic in præfatione illius libri;* הנה להם חכמה בדברים רבים והם פסולת מחכמת בני ישראל Habebant illi gentiles sapientiam rerum multarum, quę nihil aliud sunt, quàm fæces & scorię Sapientię filiorũ Israëlis &c.

In libro Iggéres baale Chájim; portâ 3. cap. 7. *cùm Græculus quidam de sua gente gloriaretur, eamq; in omni scientiarum genere omnium perfectissimam jactaret, dictum fuit ipsi ab astante Exorcistâ;* Et unde habetis istas artes ac disciplinas, quarum mentionem facis, & de quibus gloriaris, nisi quòd eas accepistis à filiis Israël, tempore Ptolemæi? quasdam à Sapientibus Ægypti, qui eas transtulerunt in terram vestram, & postmodum illas vobis attribuistis. *Ad quod Græcus respondit:* Verum est quod hic dicit: nam plerasque disciplinas accepimus ab aliis populis. Nisi enim hoc esset, unde Persæ haberent peritiam Astrologiæ, nisi eam accepissent ab Indis? Et unde Israëlitæ haberent scientiam magiæ, præstigiarum, incantationum, adjurationum dæmonum, Talismanum & Imaginum spirituali virtute præditarum, ad expellendos dæmones, nisi Salomon ista accepisset ab exteris gentibus, quando eas subegit &c. Quædam etiam habuerunt filii Israël à Prophetis &c.

Ephodeus in Præfatione Gram. suæ: Noli existimare, Majemonidem, quando loquitur de gradibus Philosophorum in cognitione rerum naturalium & divinarum, respicere ad ea, quæ his de rebus scripserunt Philoso-

Philoſophi Græcorum, ut Ariſtoteles, & qui eum ſunt ſecuti, uti communis eſt opinio; ſed ad id quod de his rebus ſciri poteſt in rei veritate, ſive id reperiatur in libris Græcorum, ſive in aliis. Quò ſi quid per demonſtrationes indubias ſciverunt, veluti in Logicis, & Mathematicis, id nequaquam Græcis attribuendum. Quicquid enim apud illos reperitur ex ſcientiis iſtis ſpeculativis, id omne acceperunt à filiis Iſraël, tempore captivitatis ipſorum.

In libro Schevíle Emúnah R. Meir Aldábi, Toletani, ſect. 8. *eadem de re multa habentur, ubi oſtendit*, כי כל החכמות הנמצאות ביד חכמי האומות הם לקט ופיאה שהניחו להם חכמינו quòd omnes artes ac diſciplinæ quæ hodiè inter alios populos habentur; nihil aliud ſint, quàm ſpicilegium, quod ipſis reliquerint Sapientes Iſraëlis; *multa ibi adducens de priſcorum Sapientum Hebræorum in omni diſciplinarum genere ſapientiâ. Inter cætera, iſta ſcribit:* Cùm operam dediſſem libris Philoſophorum extraneorum, intellexi in illis nonnulla, & deprehendi quędam quæ mihi recta videbantur, pleraque autem diſſentiebant à veritate. Unde miratus ſum de illis quæ in iis invéni bona: initio enim exiſtimavi, nihil in illis eſſe boni; eò quòd Sapientes noſtri ſeriò nos ab illorum lectione dehortentur. Diu itaque ſtupens, dixi hac de re; מי נתן הכהן בבית הקברות *Quis dedit Sacerdotem inter ſepulchra?* (unde iſta bona in horum ſcriptis?) Tandem inveni in libro quodam ſcriptum; Cùm Jechonias Rex Judæ in exilium abductus eſſet, & Synedrii Aſſeſſores atque ſapientes Iſraëlis unà cum eo, ſicuti dicitur; החרש והמסגר אלף 2. Reg. 24. ℣. 16. ad quem locum Rabbini noſtri commentantur; הֶחָרָשׁ quando aperit, loquitur, omnes ſunt חֵרְשִׁים muti; quando verò claudit, nemo aperit. Tum ergo à Sapientia illorum didicerunt Sapientes Græciæ, & hæc ſunt illa veritati conſentanea, quæ ſparſim habentur in ſcriptis Philoſophorum: ſed his admiſcuerunt plurima ſua mendacia, quæ deſtruunt verba Rabbinorum noſtrorum. Nam quod non ab illis didicerunt, id quoque non potuerunt ſolidè & verè intelligere &c. *Et mòx:* Præterea inveni ſcriptum, quòd Ariſtoteles Græcus, quem omnes cæteri ſequuntur, & ex cujus ſcriptis ſua hauriunt, Præceptor fuerit Alexandri Macedonis, qui toti Mundo imperavit. Cùm itaq; Alexander cepiſſet Hieroſolymam, præfecit Ariſtotelem Præceptorem ſuum Theſauro Salomonis. Tunc Ariſtoteles perſcrutatus libros Salomonis, eos accepit, & ſub ſuo nomine publicavit, addens illis errores ſuos; libros autem Salomonis abſcondit, ut ſic perſuaderet Mundo, Ariſto-

telem

telem ipſum hæc omnia compoſuiſſe. Hæc itaq; videns, gaviſus ſum, & dixi; Certum eſt, quòd fundamenta artium, ut & res iſtæ veræ, quas habent Iſmaëlitæ & Edomæi, h. e. Chriſtiani, ſint à filiis Iſraëlis; cætera autem quæ à ſeipſis ſunt commenti, ſunt ipſorum. *Hactenus ille. Idem habetur in libro* תורת עולה.

In libro Juchaſin *mihi fol.* 157. *col.* 2. Inveni ſcriptum, Platonem accepiſſe ſapientiam, h. e. *Philoſophiam* à Prophetis; Socratem accepiſſe ab Achitophele, & ab Aſaph Karchita. Sic ſcribitur in libro תורת העולה par. 1. cap. 11. Scito, me vidiſſe in libro quodam antiquisſimo, in quo deſcripti fuerunt Philoſophi juxta formam ſuam, & ſapientiam ſuam, quòd Socrates, quem Divinum vocarunt, primus per Philoſophiam invénerit, quòd ſit Ens aliquod abſtractum; quodque ſuam ſapientiam acceperit ab Aſapho, & ab Achitophele.

Iſaac Abarbenel in Náchalas avos, ſeu Comment. in Pirke avos, cap. 1. *ubi de Simeone juſto agitur, ſcribit*; In Epiſtola quadam, quam Ariſtoteles ſcripſit, qui fuit Præceptor Alexandri Magni, & ubique in ejus comitatu ipſum ſequutus eſt, reperitur, illum loquutum eſſe cum Simeone juſto, de Rebus naturalibus: ſed cùm inter ſe loqui cepiſſent de rebus Theologicis & Divinis, Simeonem mirabilem ſe præſtitiſſe, adeò ut Ariſtoteles obſtupuerit ſuper ejus in Divinis ſapientia. Ibidem etiam habentur quædam ſingularia & particularia, de quibus dixit; מה ממרה שהשיבני השמעוני Ita mihi reſpondit Simeon.

R. Aſarias in libro מאור עינים *cap.* 22. *fol* 91. *col.* 2. *citat R. Joſephum ben Schem tobh, in Præfatione Commentarii* ספר המדות *Ethicorum ſcribentem*; ſe vidiſſe in Ægypto librum, in quo ſcriptum fuerit, quâ ratione Ariſtoteles, in fine dierum ſuorum, palàm & ingenuè confeſſus & amplexus ſit omnia quæ ſcripta ſunt in Lege Moſis, & factus fuerit גר צדק Proſelytus juſtitiæ. *Idem ſcribit haberi in libro* Magen Abraham *Rabbi Perizolæ*. R. Aſarias tamen huic rei nullam fidem dedit. Vide de his Schalſchélet hakkabbálah fol. 99. col. 1. & R. Jehudam Muſcatum ad §. 65.

Sic ſcribunt, Ariſtotelem in libro התפוח Hattappúach, (*de quo vide Bibliothecam Rabbinicam*) in omnibus, de quibus antea contra Legem Moſis ſenſerat, ſententiam mutaſſe, ea revocaſſe, & planè in alium hominem converſum fuiſſe. *Majemonides autem librum illum fictitium & fabuloſum, falſoq; Ariſtoteli, unà cum alio quodam* בית הזהב Domus aurea, *dicto, adſcribi exiſtimat.*

Abarbenel

Abarbenel in Prophetas ad Jerem. cap. 1. fol. 98. col. 2. scribit: Scriptura docet, quòd Jeremias inceperit prophetare temporibus Josiæ, decimo tertio regni ejus anno: post vastationem (urbis & Templi) profectus est in Ægyptum, & substitit ibi per annos multos sine prophetia usq; ad diem mortis suæ. Et Sapientes Græcorum testantur, quòd Plato cum ipso in Ægypto loquutus fuerit. Quâ ratione elapsi sunt à principio Prophetiæ ipsius, usque ad ejus mortem, plures quàm 50. anni. Videatur de hoc Augustinus de doctrina Christiana lib. 2. cap. 28. & Retractat. lib. 2. cap. 4. Seldenus autem existimat, committi hic parachronismum; nam Jeremiam aliquot sæculis ante Platonis ortum floruisse.

R. Schem tobh ben Joseph, ben Phalkira, in ספר המעלות*, quem Manuscriptum olim accepi à Jacobo Romano, Judæo Constantinopolitano, de Studio Philosophiæ agens, scribit:* Quod si aliquid inveni apud Philosophos, quod consentiat cum verbis Sapientum nostrorum vel cum Scriptura, de eo ubique monui; idque ideò, ut constet, quòd veri Philosophi utplurimùm nobiscum sentiant, ac propterea illorum verba non sint rejicienda, sicut quidam faciunt; ואני חושב והוא האמת כי הפילוסופים הקדמונים קבלו הפילוסופיא משם ועבר ואברהם אא"עה ושאר האבות וכ"ש משלמה ע"ה שהיו באים מארבע רוחות העולם לשמוע את חכמתו כמו שאמר וכו': Et omninò existimo, ipsaque est Veritas, Philosophos antiquos accepisse Philosophiam à Schemo, Hebero, Abrahamo, & reliquis Patribus nostris; inprimis autem à Salomone, ad cujus sapientiam audiendam confluxerunt ex omnibus quatuor mundi plagis, sicut dicitur; *Omnesq; habitatores terræ quærebant faciem Salomonis, ut audirent sapientiam ejus,* 1. Reg. 10. 24. Tunc scilicet, quisque quod vel ex ipso, vel sub ejus nomine audivit, in lingua sua consignavit, sicut hodiè moris est inter omnes populos, ut artes ac disciplinas ex aliis linguis in suam transferant. Sic fecerunt olim Græci, qui omnes libros Philosophicos in linguam suam transtulerunt. Et de Ptolomæo memoratur, quòd ad Sacerdotes Hierosolymitanos miserit, ut in linguam suam ipsi transferrent libros artium ac disciplinarum quos haberent. Et ipse Salomo conscripsit Libros Physicos & Theologicos; qui verò per exilia perierunt. Quod enim dicitur; *Loquutus est præterea de Arboribus, à cedro quæ est in Libano, ad hyssopum quæ egreditur de pariete; loquutus est insuper de Animalibus, & de Volatilibus, & de Reptilibus, & de Piscibus,* 1. *Reg.* 4. 33. id testatur, quòd scripserit libros de proprietatibus omnium animalium, de illorum Tem-

rum Temperamentis, naturis, & compositionibus; quae omnia pertinent ad Philosophiam naturalem, & Theologiam &c.

Quod hic author existimat, inde etiam Philosophiæ & Theologiæ aliquam cognitionem hausisse Græcos, quòd Libri Hebræorum in ipsorum linguam fuerint translati, eò facit, quod nonnulli scribunt, Libros Sacros Mosis & Prophetarum etiam ante LXX. Interpretes in linguam Græcam conversos fuisse.

Hinc scribit Ludovicus Vives ad August. lib. 8. de Civitate Dei, cap. 11. Et Aristobulus Judæus ad (Ptolemeum) Philometora *libro primo*, sicut Eusebius citat; *Legem*, inquit, *nostram in multis Plato sequutus est: apertè namq; in multis singula examinasse videtur.* Mosaica enim volumina ante Alexandrum, & ante Persarum imperium traducta fuerant: unde plurima, sicut & Pythagoras Philosophus ille accepit. *De hoc Aristobuli libro*, cujus meminit Eusebius, legitur in *Supplemento Chronicorum*; quòd Aristobulus iste librum scripserit Ptolemæo, qui complexus sit centum capita de lege Mosis. R. Asarias in libro Meor enájim cap. 9. scribit, *hujus Aristobuli Opus magnum, Græcâ linguâ scriptum, exstare in illustri Bibliotheca Florentina; apud Fratres item Benedictinos Mantuæ; ex quorum uno audiverit, longè præstantius id esse, quàm Opera Philonis. Addit*; Fortè etiam apud alios exemplaria habentur; utinam illud possim rescire, aut Deus cor alicujus tangat, qui illud transferat in Linguam Latinam vel Italicam, qui honor habitus est Josepho & Philoni! *Conradus Gesnerus in Bibliotheca sua scribit*; Aristobulum hunc fuisse unum ex 72. Interpretibus. *Quo fundamento, vel quâ authoritate, mihi non constat.* Sed sufficiant ista obiter hîc aspersisse. Qui plura hac de re scire cupit, & quid tam Patres Christiani, quàm Gentiles Scriptores de ea senserint, consulat Joh. Seldenum de Jure Naturæ & Gentium lib. 1. cap. 2.

סד אמר הכוזרי וכי זה מ
מחייב שלא נאמין לארסטו.
בחכמתו :

LXIV. *Cosri*; Sed num propterea minùs Aristoteli credendum & fides habenda in Sapientia (*Philosophiâ*) ipsius?

סה אמר החבר כן מפני ש
שהטריח את שכלו ומחשבתו.
בעבור שלא היתה בידו קבלת
ממי שיאמין בהגדתו וחשב
בתחלת העולם וסופו והיה
קשה על מחשבתו לצייר ה
התחלה כאשר היה קשה גם
כן הקדמות אך הכריע ה
הקשותיו

LXV. *Judæus*; Omninò: nam Aristoteles defatigavit ingenium & cogitationes suas, eò quòd nullam habuit Cabalam seu Traditionem à tali, cujus relationi fidem tribuere posset. Itaque cogitavit ipse de Mundi principio & fine, & æquè difficile ipsi fuit concipere ejus Principium, ac Æternitatem. Prævaluerunt & præponderarunt

tamen apud ipſum rationes inclinantes ad Æternitatem, in cogitatione ipſius, non ſollicitus inquirere in numerum annorum, eorum qui ipſum præceſſerunt, & quomodo propagatum, vel, unde ortum ſit genus humanum? Quod ſi extitiſſet Philoſophus inter ipſos, qui habuiſſet Traditiones hac de re certas & experientiâ comprobatas, quas rationibus refutare non potuiſſet, æquè occupatus fuiſſet ad rationibus & probationibus ſuis confirmandam Novitatem Mundi, utut difficilem, ac confirmavit Æternitatem, quæ longè difficilioris eſt probationis. (*Conf. par.* 4. §. 3. Imò ſi Philoſophi Græci vidiſſent Prophetas Prophetantes &c.)

LXVI. *Coſri*; Num ergo per demonſtrationem habetur præponderatio (*in hac re*) quæ diffundatur in Intellectu (*h. e. quæ prævaleat, eiq́; indubiè eam probet & perſuadeat*)?

LXVII. *Judæus*; Unde haberemus Demonſtrationem in Quæſtione hac (*ſc. de Aeternitate Mundi. Conf. lib. More par. 2. in fine cap. 25. & authorem noſtrum* §. 89.)? Abſit á Deo, ut Lex (*ejus*) talia contineat, quæ per Rationes aut Demonſtrationes refutari queant: ſed agit Lex Miraculis, (*demonſtrationibus non Intellectualibus, ſed miraculoſis*) & Mutatione conſuetudinum (*ordinariorum naturæ curſuum*) vel creando res (*novas*) vel convertendo rem unam in aliam, ad pro-

חקשותיו הנוטים אל הקדמות
במחשבתו המופשטת ולא
ראה לשאול על מנין שני מי
שהיה לפניו והיאך נתיחסו בני
אדם : ואלו היה הפילוסוף
באומה שינחל מקובלות
ומפורסמות שאינו יכול לדחות
אותם היה מתעסק בהקשותיו
ומופתיו להחזיק חחדוש עם
קשיו כאשר החזיק הקדמות
אשר הוא יותר קשה לקבל :

סו אמר הכוזרי וכי יש ה
במופת הכרעה תתפשט
בשכל :

סז אמר החבר ומאין לנו
מופת בשאלה הזא' חלילה
לאל שתבא התורה במה
שידחה הראיה או מופת אך
תבא התורה בנפלאות ושנות
המנהגים לבריאת דברים
או להפך דבר אל דבר אחר
להורות על חכמת בורא
העולם ויכלתו לעשות מה
שחפץ בעת שיחפוץ : ושאלת
החדוש והקדמות עמוקות
וראיות שתי הטענות גם כן
שוות עד שתכריע החדוש
הקבלה מאדם ועד נח ומשה
בנבואה אשר היא מאין ספק
יותר נאמנת מן ההקשה ואם

bandam Creatoris Mundi Sapientiam, ejusque Potentiam ad faciendum quicquid vult, & quandocunque vult. Cæterùm quæſtio de Novitate & Æternitate Mundi profunda eſt, & rationes vel argumenta utrinque ſunt æqualia (*neutra evidentem & invictam faciunt præponderationem in Intellectu*), unde Novitas præponderat per Cabalam ſeu Traditionem quæ habetur ab Adamo ad Noachum & Moſen per Prophetiam, quæ ſine dubio fidem majorem meretur, quàm Ratiocinatio

(*Specu-*

היה מצטרך בעל התורה
להאמין ולהודות בהיולי בחומר
קדמון ועולמים רבים קודם
העולם לא היה בזה פגם
באמונתו כי הוא מאמין כי
העולם הזה הוא חדש מזמן
ידוע. ותחלת האדם אשר היו
בו אדם וחוה :

סח אמר הכוזרי די לי באלה
הטענות המספיקות בשער
הזה ואם תארך חברתי עמך
אטריחך להראות לי הטענות
המספיקות אבל שוב אל גלגול
הזה שיהיה לבורא הגופו'
והרוחות והנפשות והשכלים
והמלאכים אשר נתעלה
שהתקדש והתגדל מהשגת
השכלים כל שכן מהחושים
חבור עם הבריאה הזאת
הנבזה המגונה בחמרה ואם
היא נפלאה בצורתה כי בקטן
שברמשים מפליאת חכמתו
מה שאין הדעת משגת אותו :

סט אמר החבר בדברך זה
לא הוצרכתי בדברים רבים
להשיבך האתה מיחס זאת
החכמה הנמצאת בבריאת
הנמלה דרך משל אל גלגל
או אל כוכב או לזולתו מבלתי
הבורא היכול המשער אשר

(*speculativa, quæ multis manet dubiis & exceptionibus obnoxia*). Et licet necesse haberet Vir Legis, (*qui amplectitur Legem Mosis*) credere & admittere Æternitatem Materiæ primæ (*juxta sententiam Platonis; qui statuit, Materiam esse æternam, & Formas novas: Vide More par. 2. cap. 13. & cap. 25.*) & Mundos plures extitisse ante hunc Mundum, nullatenus tamen labefactaretur ejus fides: nihilominus enim crederet, Istum Mundum esse novum & à certo existere tempore, primosque homines, qui in eo fuerunt, esse Adamum & Evam (*quia Scriptura, quæ apud eum est certissima regula, & de cujus veritate non potest dubitare, hoc ei confirmat*).

LXVIII. *Cosri*; Sufficiunt ista hac vice de præsenti materia, & in eis acquiesco: quòd si verò diutiùs tecum conversari datum fuerit, aliâs te urgebo, ut Argumenta solidiora mihi proferas. Nunc reverterere in orbitam verborum tuorum (*è qua digressus es, §. 27. ubi dixit; Et gloria ejus se nobis associavit & adjunxit,*) & ostende, Quomodo in animis vestris confirmetur (*vobis certum sit*), Creatori Corporum, Spirituum, Animarum, Intelligentiarum, & Angelorum, qui longè sublimior, sanctior, & major est, quàm ut Intellectu apprehendi, nedum Sensibus percipi possit; commercium intercedere cum Creatura hac vili & turpi, ratione materiæ, admirandâ licet ratione formæ suæ? Nam & in minimo reptili tam admiranda ejus elucet sapientia, ut nulla eam mens assequi possit & concipere.

LXIX. *Judæus*; Ad verba isthæc tua non necesse habeo multis tibi respondere. An tu Sapientiam illam, quæ, exempli gratiâ, elucet in Formicæ creatione, attribues Sphæræ, Planetæ, vel alii alicui rei, quàm Creatori Omnipotenti, & æquo diribitori, qui unicuique rei

suum demensum, sine additione & diminutione (*sine excessu, & sine defectu, non plus nec minus, quàm cujusq; conditio exigit*) largitur.

LXX. *Cosri*; Attribui potest hoc Naturæ.

LXXI. *Judæus*; Quid verò est Natura?

LXXII. *Cosri*; Est virtus seu vis quædam, ut in Artibus & Disciplinis (*Philosophicis*) traditur; qualisnam verò illa sit, ignoratur. Sapientes autem, seu Philosophi, id noverunt procul dubio.

LXXIII. *Judæus*; Tantundem illi de ea sciunt ac nos. Philosophus (*Aristoteles*) eam definit, Principium & causam motus & quietis ejus cui inest primò, & non per accidens.

LXXIV. *Cosri*; Hoc perinde est ac si diceret; Rem illam quæ à seipsa movetur, & à seipsa quiescit, habere Causam per quam moveatur & quiescat; & Causam illam esse Naturam.

LXXV. *Judæus*; Imò hoc est quod vult dicere, cum accuratione magna, & subtiliter distinguendo inter illud quod agit per accidens, & inter illud quod agit per naturam (*per se*). Verba duntaxat & termini perterrefaciunt vel confundunt audientes. Interim hoc est quod illi per Naturam intelligunt.

LXXVI. *Cosri*; Si res ita habet, video illos Nominibus istis nos seducere, & facere, ut Naturam cum Creatore confundamus (*vel, Creatori æquemus*) quando vocamus Naturam, *Sapientem*, *Efficientem* vel *Agentem*; & fortassis tandem etiam *Creantem*, juxta illorum sententiam.

LXXVII. *Judæus*; Ita res habet: Ele-

נתן לכל דבר חקו מאין תוספת וחסרון :

ע אמר הכוזרי וזהו ה המיוחס אל פעל הטבע :

עא אמר החבר ומה הוא הטבע :

עב אמר הכוזרי הוא כח מהכחות על ששמענו בחכמות ואין אנו יודעים מה הוא אבל החכמים יודעים אותו בלי ספק :

עג אמר החבר אבל ידיעת' בו כידיעתינו גדר אותו ה הפילוסוף כי הוא ההתחלה והסבה אשר בה ינוח וינוע הדבר אשר הוא בו בעצם ולא במקרה :

עד אמר הכוזרי כאלו הוא אומר כי הדבר אשר ינוע מ מעצמו וינוח מעצמו יש לו סבה מה בה ינוח וינוע והסיבה ההיא היא הטבע :

עה אמר החבר זה הוא שרצה לומר עם דייקות רב ודקדוק והפרש בין מה שיפעל במקרה ממה שיפעל בטבע והדברים מבהילים השומעים אבל העולה מידעתם בטבע זה הוא :

עו אמר הכוזרי אם כן אני רואה שהתעונו בשמו' האלה ושמונו משתפים עם הבור' באמרנו הטבע חכם פועל ואפשר בורא על טעם ר דבריהם :

עז אמר החבר כן הוא אבל

יש ליסודות ולשמש ולירח
ולכוכבי' פעלים על דרך ה
החמום והקירור וההרטבה
והיובש והתלויים בהם מבלי
שניחס להם חכמה רק עבודה
אבל הציור והשיעור וההזרעה
וכל אשר יש בו חכמה לכונה
לא יתיחס כי אם לחכם יכול
משער ומי שקורא אלה
שמתקנין החומר בחמום ו
ובקרור טבע לא יזיק כשמרחיק
מהם החכמה כאשר ירחיק
מהאיש והאשה יצירת הולד
בהתחברם אך הם עוזרים
לחומר המקבל צורת האדם
והצורה מאת המצייר החכם
ואל יהיה רחוק בעיניך הראות
רשמי ענינים אלקיים נ
נכבדי' בעולם הזה התחתון
כשיהיו החומרים ההם נכונים
לקבל אותם וזהו שורש ה
האמונה ושורש המרי :

menta, Sol, Luna, & Stellæ cæteræ, habent equidem operationes quasdam, veluti calefaciendi, refrigerandi, humectandi, & exsiccandi, quæque ab his dependent (*nempe qualitates secundas, veluti, emolliendi, indurandi* &c.); neque tamen attribuimus illis Sapientiam, sed Ministerium duntaxat (*vel, juxta aliam lectionem* על דרך העברה nisi figuratè & metaphoricè) vis autem formatrix (*formam dandi*) mensuratrix (*ad debitam & competentem proportionem perducendi unumquodq;*), & proseminandi, ut & omnia ea quibus Sapientia inest cum intentione certa (*προαιρετική*), non attribuenda sunt nisi Sapienti & Omnipotenti: Si quis illa, quæ materiam per Calorem aut Frigus præparant, velit Naturam appellare, non peccabit, si removeat ab illis Sapientiam, quemadmodum removetur à Viro & Muliere generatio infantis per ipsorum conjunctionem: suppeditant enim duntaxat materiam quę recipit Formam humanam; forma autem est à Formatore Sapiente. Proinde non est quod absurdum sit in oculis tuis, si videas Notas & vestigia rerum Divinarum pręstantissima in mundo hoc inferiore, si materiæ illæ sint aptæ ad recipiendum eas. Atque hoc est fundamentum Fidei, & Rebellionis, (*seu Infidelitatis*).

Conferatur cum hoc Paragrapho, quæ author scribit par. 3. §. 23. & parte 5. sub §. 20. Propositione seu Regulâ 2. quæ incipit; Secundò, ut confiteamur causas secundas.

פח אמר הכוזרי ואיך יהיה
שור' האמונ' הוא שורש המרי:

פט אמר החבר כן כי הדברים
אשר יכונו לקבל הרשמים
ההם האלקיים אינם ביכולת
אדם ולא יוכלו לשער כמותם
ואיכותם ואם ידעו עצמם לא
ידעו זמניהם אך הויתם וחבורם
והזמנ

LXXVIII. *Cosri*; Quomodo idem potest esse fundamentū Fidei & Infidelitatis?

LXXIX. *Judæus*; Hoc pacto; Quia Res illæ, quæ aptæ vel dispositæ sunt ad recipiendas notas & characteres illos Divinos, non sunt in potestate hominis, neque possunt (*homines*) æstimare vel determinare debitam illarum quantitatem & qualitatem;

והזמון להם צריך בזה אל ידיעת שליכה מפורשת תכלית הביאור מאת האלקים ומי שהגיעו הדבר הזה וקיים אותו על גבוליו ותנאיו בלב שלם הוא המאמין ומי ש שהשתדל לתקן הדברים לקבל הענין ההוא במחקר וסברות והקשות ממה שימצא בספרי החוזים והורדת הרוחניות ועשיית הצלמים והטלסמאות הוא הממרה כי הוא מקריב הקרבנות ומקטיר הקטורת מהקשה וסברא ואיננו יודע אמתת מה שראוי וכמה ואיך ובאיזה מקום ובאיזה עת ומי מבני אדם ואיך ראוי להתעסק בענין ההוא וענינים רבי׳ ספורם יארך ככסיל אשר נכנס באוצר רופא מפורסם כי רפואותיו מועילות והרופא איננו בו ובני אדם היו מכוונים אל האוצר ההוא לבקש ה התועלת והכסיל ההוא היה נותן להם מן הכלים ההם והוא לא היה מכיר הרפאו׳ ולא במה ראוי להשקו׳ מכל רפואה ורפואה לכל איש ואיש והמית אנשים רבים ברפואות ההם אשר היו מועילות להם ואם יזדמן שיקבל תועלת אחד מהם בכלי מן הכלים ההם ישו

& licet hæc ſciant, neſciunt tamen illorum tempora (*Hebr.* זְמַנֵּיהֶם, *an fortè legendum,* וּזְמוּנֵיהֶם *preparationes eorum, ut mox ſequitur*), ſed ad ipſorum generationem, compoſitionem, & præparationem requiritur Scientia perfecta, clarisſimè expoſita à Deo ipſo; Ideò is, cui res iſta obtingit, quiq; eam juxta omnes ejus requiſitos modos & conditiones obſervat, idque corde perfecto, eſt Credens: Qui verò conatur aliquid præparare ad rem illam (*Divinam*) recipiendam per cauſas naturales, opiniones, & ratiocinationes, qualia reperiuntur in Libris Aſtrologorum, & Magorum, de ratione deducendi ſpiritualitatem (*è cœlo & aſtris ſpiritualem influentiam in hæc inferiora*), & conficiendi Imagines & Taliſmánim (*quid per hæc intelligatur, vide in Lexico noſtro Talmudico in voce* טלסם) is eſt *Rebellis, Infidelis*; quia offert oblationes, & adolet ſuffitus ex ratiocinatione & opinione ſua, ignorans quid faciendum ſit, quantum item, ubi, quo tempore, à quibus, & quomodo verſandum ſit in hoc negotio, ut & multa alia, quorum recenſio prolixa nimis foret (*Confer cum his, quæ Author habet par. 3. §. 23*). Talis ſimilis eſt ei qui eſt intromiſſus in Theſaurum, ſeu pharmacopæum celebris & periti alicujus Medici, in quo quidem ſalubres continentur medicinæ, ſed medicus eis deeſt; itaque hominibus ad illud pharmacopœum contendentibus, & ſalutare quid quærentibus, depromit è thecis Stultus ille, pharmacorum imperitus, & ignarus quantum de ſingulis ſit propinandum & præſcribendum unicuique, atque inde medicinis illis, quæ per ſe ſalubres ſunt, plurimos necat & interimit: &, ſi contingat, ut ex vaſculo aliquo utile quid depromat, quod alicui proſit, illi (*medicinæ*) hoc adſcribunt, & dicunt illam

juvare;

בני אדם אליו ויאמרו כי אותו הוא המועיל עד אשר יראו לזולתו תועלת במקרה יטו גם כן אליו ולא ידעו כי המועיל בעצמותו אמנם הוא עצת הרופא ההוא החכם אשר חבר הרפואות ההם והיה משער אות' כראוי והיה מצוה החולה שיזמן מה שצריך לרפואה ממאכל ומשקה ותנועה ומנוחה ושינה וקיצה ואויר ומשגל וזולתם ועל הדרך הזה היו בני אדם קודם משה זולתי מעט מזער נפתים בנימוסי הכוכבים והטבעים ונעתקים מנימוס אל נימוס ומאלוה אל אלוה ואפשר שמחזיקים ברבים מהם ושוכחים מנהיגם ומנהלם ומשימם סבה לתועלות והם בעצמם סבה לנזקים כפי החכנה והזימון אבל המועיל בעצמו הוא הענין האלקי והמזיק בעצמו הוא העדרו ׃

פ אמר הכוזרי נשוב אל ענינינו והודיעני איך קמה תורתכם ואיך פשטה ונראתה ואיך נתחברו הדעות אחרי אשר היו חלוקות ובכמה שנים נתיסדה האמונה ונבנתה עד שנתחזקה ונשלמה כי התחלות הדתות מבלי ספק לא תהיינה כי אם ביחידים שמתגברים לעזור הדבר אשר

juvare; donec aliud videant itidem per accidens utilitatem afferens, & tum de eo similiter dicunt, illud prodesse, ignorantes, consilium & peritiam Medici per se esse id, quod salutem præstat, qui scilicet medicinas illas componit, debitaque quantitate miscet, & ægroto omnia præscribit quæ ad sanitatem recuperandam sunt observanda, circa cibum & potum, motum & quietem, somnum & vigilationem, Aerem, thorum conjugalem, & alia. Eadem prorsus ratione homines ante Mosen, paucis exceptis, seducti fuerunt legibus seu doctrinis superstitiosis Stellarum, Syderum, & Rerum naturalium (*quibus Virtutes adscripserunt*) & translati ab una Lege (*superstitione*) ad aliam, & ab uno Deo ad alium (*quia unumquemq; Planetam vel Stellam, vel etiam Rem naturalem talem, Deum vocarunt, ut videre est par. 4. §. 1.*) & fortè aliquando plures simul sunt amplexi; obliviscentes interim Ejus qui omnia illa regit, gubernat, virtutibusque salutaribus & utilibus instruit, quæ per se possunt æquè esse causæ noxiæ, pro qualitate & dispositione (*subjectorum recipientium*); utilitas verò omnis per se est à Re (*virtute & voluntate*) Divina: damnum, ab Ejus privatione. (*Confer cum his par. 3. §. 23. & 53.*)

LXXX. *Cosri*; Revertamur ad propositum nostrum, & indica mihi, Quomodo orta sit Lex vestra? quomodo propagata & conspicua facta? quomodo animi hominum, qui antea diversa sentiebant, in unum conjuncti fuerint (*ad eam amplectendam*)? quot item annorum spatio Fides (*vestra*) sit fundata, & exstructa, donec ea confirmata & ad perfectionem deducta fuit? Principia enim Religionum sine dubio nonnisi à paucis & singularibus quibusdam

primò proficiſcuntur, qui omni ſtudio contendunt juvare (*promovere*) rem illam quam Deus vult patefacere vel manifeſtare (*juxta ipſorum opinionem*): hi deinceps paulatim multiplicantur, & porrò adjuvantur vel à ſeipſis, vel Rex aliquis exſurgit conatus illorum promovens, & populum ad rem illam cogens (*Confer par. 2. §. 1.*).

LXXXI. *Judæus*; Hac ratione non exſurgunt & propagantur niſi Leges ſeu Religiones Intellectuales, quarum origo & principium eſt ab Homine aliquo, qui cùm vires acquirit, & ſucceſſum vel aſſenſum, dicit, ſe adjutum & edoctum eſſe à Deo, & ſimilia. Lex autem quæ à Creatore (*Deo*) originem ſuam trahit, derepentè exſurgit. Ipſo dicente ei, *Eſto*; & *Eſt*, ſicut in Creatione Mundi.

LXXXII. *Coſri*; Percellis nos his tuis verbis, ſocie (Judæe).

LXXXIII. *Judæus*; Sed res ipſa magis percellit (h. e. *Res & hiſtoria ipſa, quo modo orta & propagata ſit Lex noſtra, ſi ſecundum ſuas circumſtantias particulares referatur, longè magis percellit, quàm generalis iſta narratio*). Nam Filii Iſraël tùm erant in gravi ſervitute conſtituti, ſexcenta millia virorum (*ſupputati*) à filio viginti annorum & ulteriùs, familiis ſuis diviſi in duodecim tribus, è quibus ne unus quidem ſe ſubduxit, vel in aliam terram (*ex Aegypto*) profugit, neque etiam ullus peregrinus in illos irrepſit, exſpectantes definitum tempus, quo Deus patribus ipſorum, Abrahamo, Iſaaco, & Jacobo, promiſerat, ſe daturum ipſis in hæreditatem terram Canaan. Terra autem Canaan tùm temporis erat in manu (*poteſtate*) ſeptem populorum in ſum̃a felicitate & potentia conſtitutorum: filii verò Iſraël in extrema erant paupertate & miſeria ſub manu Pharaonis, qui filios ipſorum ne multi-

ירצה האלקים להראותו והם הולכים ורבים ונעזרים בעצמם או שיקום להם מלך עוזר ויכריח ההמון על הדבר ההוא:

פא אמר החבר לא יקום ויגדל על הדרך הזה אלא הנימוסים השכליים אשר התחלתם מן האדם וכאשר יגבר ויעזר יאמר כי הוא נעזר מן הבורא ומלומד והדומה לזה אבל הנימוס אשר התחלתו מהבורא הוא קם פתאום ואמר בו היה ויהי כבריאת העולם:

פב אמר הכוזרי הבהלת אותנו בדבריך החבר:

פג אמר החבר אבל הענין מבהיל יותר כי היו בני ישראל משועבדים במצרים שש מאות אלף רגלי מבן עשרים שנה ומעלה מתיחסים אל שני עשר שבטים לא נמלט מהם איש ולא ברח אל ארץ אחרת ולא נכנס ביניהם נכרי מ מייחלים המועד אשר יעד בו אל אבותם אברה' יצחק ויעקב שינחילם את ארץ כנען וארץ כנען היתה בעת ההיא בידי שבע אומו' בתכלית ההצלחה והחזקה ובני ישראל בתכלית הדלות והעני ביד פרעה הורג את בניהם שלא ירבו

ושלח משה ואהרן עם ח
חולשתם ועמדו כנגד פרעה
עם חזקתו באותות ובמופתים
ובשנוי המנהגים ולא יכול
להסתר מהם ולא לצוות
עליהם ברע ולא למנוע עצמו
מעשר מכות. אשר חלו ב
במצרים במימיה ובארצם
ובאוירם ובצמחיהם ובבהמתם
ובגופם ובנפשותם שמת
מהם ברגע אחד בחצות לילה
כל בכור בבתיהם ואין בית
אשר אין שם מת זולתי בתי
בני ישראל וכל המכות האלה
היו באות באזהרה ובהתראה
ובמועד ומסתלקות כדי ש
שיתברר כי הם בכונה מאת
אלוה חפץ עושה חפצו בעת
שיחפוץ לא מצד הטבע ולא
מצד הכוכבים ולא מצד כשפים
ולא במקרה ואחר יצאו בני
ישראל בדבר השם בלילה
ההוא בעת שמתו בכוריהם
מעבדות פרעה והלכו דרך ים
סוף ומנהלם עמוד הענן ועמוד
אש הולכים לפניהם ומנהיגים
אותם ונגידיהם וכהניהם
שני הזקנים האלקיים משה
ואהרן היו בעת שנתנבאו בני
שמונים שנה ויותר ועד העת
ההוא לא היה להם מצות כי
אם מעט מורש' מן היחידים
ההם מאדם ועד נח ולא

multiplicarentur necavit. Eo tempore misit (*Deus*) Mosen & Aharon, qui, nullis viribus licet præditi, restiterunt Pharaoni potentissimo cum signis, prodigiis, & mutatione rerum naturæ ordinariarum & consuetarum (*miraculis*), coram quibus ille se nec abscondere potuit, neq; malo ipsos afficere, neque etiam se subtrahere decem plagis, quæ Ægyptiis, in Aqua, Terrâ, Aere, Plantis, Pecoribus, Corporibus, & Animabus, incubuerant, cùm unico momento, circa mediam noctem, omnia primogenita in ædibus ipsorum morerentur, nec vel una domus reperiretur, in qua non esset mortuus, præterquam domus Israëlitarum. Omnes etiam istæ plagæ immissæ fuerunt prævià admonitione & comminatione, & certo tempore; eodem etiam modo ablatæ; ut constaret, illas provenire ex intentione certa, à Deo voluntate prædito, & voluntatem suam, quandocunq; voluerit, faciente; non verò à Natura, vel à Planetis & Syderibus, vel à præstigiis Magicis, vel ex Accidenti. Postea juxta verbum Dei egressi sunt filii Israël, eadem nocte quâ mortui fuerunt primogeniti Ægyptiorum, è servitute Pharaonis, proficiscentes viâ maris rubri, Columnâ nubis & Columnâ Ignis ipsos ducentibus, & præeuntibus: Rectores verò, Principes, & Sacerdotes ipsorum, duo illi Divini Senes, Moses & Aharon, fuerunt octoagenarij, quando Prophetico munere functi sunt, & ultrà (*ut legitur Exod. 7. ad quem locum Iben Esra notat, de nullis aliis Prophetis legi, qui in senectute sua prophetarint, nisi de his, eò quòd cæteris omnibus præstantiores fuerint*). Usque ad illud tempus nulla Præcepta adhuc habuerunt, nisi [1.] pauca quædam hæreditariò accepta, per singulares illos viros (*qui Peculium fuerunt*) inde ab

Adamo, & Noacho, quæ non abrogavit Moses, sed adauxit (*dictante Deo, confirmatis simul etiam illis prioribus, & Legi suæ insertis*). Pharaone ipsos persequente non indiguerunt armis bellicis, neque etiam populus bello erat assuetus, sed Deo in illorum gratiam mare findente, per medium ejus ipsi transiverunt, Pharaone & exercitu ejus in eo submersis, & prostratis, in oculis filiorum Israëlis. Sed historia prolixa nimis est, & notoria.

בטלם משה אבל הוסיף עליהם ואחר כן רדף אחריהם פרעה ולא נצטרכו אל כלי מלחמה ולא היו העם מלומדי מלחמה ובקע עליהם את הים ועברו בתוכו וטבע בו פרעה וחילו והשליכם הים מתים לעיני בני ישראל והדבר ארוך וידוע :

NOTÆ.

[1.] *Majemonides, in Tractatu de Regibus & Bellis, cap. 9. scribit*; Sex præcepta data sunt Adamo, 1. de Idololatria, 2. de Deo benedicendo, 3. de Effusione sanguinis; 4. de Scortatione, 5. de Rapina, 6. de Judiciis. Etiamsi enim hæc quoque per traditionem accepimus à Mose, & ex Lege ea habeamus, tamen videntur illi fuisse data. Noacho additum fuit præceptum de non edendo membro de animali vivo, sicut dicitur; *Veruntamen carnem cum anima ejus, quæ est sanguis ejus, ne comedatis*, *Genes.* 9. 4. Et sic fuerunt 7. præcepta. Hâc ratione permansit res usq; ad Abrahamum. Cùm veniret Abraham, ulteriùs ipsi datum fuit præceptum Circumcisionis. Idem etiam author est Precationis matutinæ. Isaacus separavit Decimas, & addidit Precationem Vespertinam. Jacob addidit præceptum de non edendo nervo femoris, Genes. 32. ℣. ult. & insuper precationem Nocturnam. In Ægypto de aliis præceptis mandata accepit Amram, donec tandem veniret Moses, & Lex suam perfectionem est adepta. *Hactenus Majemon. Ita, juxta illorum sententiam, plures fuerunt, per quos Leges ante Mosen fuerunt latæ, quàm Adamus & Noachus. Quòd horum duorum tantùm mentionem faciat Author noster, brevitatis studio factum ab eo existimat Muscatus, & quòd hi duo primi quasi fuerint Patres totius generis humani; Adam inde à prima Creatione, Noach post Diluvium.* Cæterùm de Septem præceptis Noachidarum videatur eruditè & diffusè, Joh. Seldenus, De Jure Naturæ & gentium lib. 1. cap. 10.

LXXXIV. *Cosri*; Hæc utique revera est Res (seu, *Virtus*) illa Divina, (*cujus suprà mentionem fecit*, §. 27. 43. 79.) ac proinde meritò, quæcunque ab ea Præcepta dependent (*sunt profecta*), sunt acceptanda

פד אמר הכוזרי זהו הענין האלקי באמת ומה שנתלה בו מן המצות ראוי לקבלו כי

אין נכנס בלב מאמתו ספק לא
מכשפים ולא מתחבולה ולא
מדמיון ואלו נדמה להם
המכות והבקע הים ועברם
בתוכו לא ידומה להם הצלתם
מן העבדות ומות מעבידיהם
וקחתם שללם והשאר ממונם
אצלם וזה עקשות מ
מאפיקורוסים ׃

פה אמר החבר ואחרי זה
יותר מזה שעמדו במדבר
ארבעים שנה מקום אין זרע
והוריד להם לחם נברא יום יום
מלבד השבת אכלוהו ארבעים
שנה ׃

פו אמר הכוזרי גם אלה אין
בהם מחזה מה שמתמיד
ארבעים שנה לשש מאות
אלף איש והנלוים אליהם ירד
ששה ימים ויסתלק יום השבת
אם כן חובה לקבל השבת
מפני שהיה הענין האלקי
נדבק בו ׃

פז אמר החבר השבת מוזהר
עליו מזה ומבריאת העולם
בששת ימי בראשית וממה
שאני עתיד לזכרו והוא שהעם

ceptanda (*tanquam Divinitatis testimoniis & miraculis, tam abundè confirmata*). Non enim ullius eam credentis animum læva occupare potest suspicio, de incantatione, præstigiis, vel quasi imaginaria illa fuissent. Nam, si maximè id suspicari quis posset de Plagis (*Aegyptiis immissis*), de Maris fissione (*uti Berosus Chaldaus fecit*), & de transitu Israëlitarum per illud; nequaquam tamen his artibus attribui potest Liberatio illorum ex servitute, Mors eorum qui in servitute eos detinebant, & Ablatio spoliorum ac cæterarum facultatum illorum (*utpote quæ actu ipso, & revera facta fuerunt*). Frivola hæc sunt & perversa cavilla hominum Epicureorum (*qui talia fingunt & comminiscuntur*).

LXXXV. *Judæus*; Atqui his magis terribile est, quòd per quadraginta annos substiterunt in deserto, loco inculto & sterili, & illis Panem creatum (*Manna de cælo. Conf. §. 91.*) demisit (*Deus, Res illa Divina*); quòd item ille Panis singulis diebus descenderit, præterquàm in Sabbatho, idque per totos illos quadraginta annos.

LXXXVI. *Cosri*; Et hæc quoque non possunt negari (*quin sint Divina*); quòd sc. per annos quadraginta continuos, sexcentis millibus viris, hoc contigerit, quòd item sex diebus (*panis ille*) descenderit; Sabbatho verò sublatus fuerit. Ex hoc verò colligitur, Recipiendum esse Sabbathum, eò quòd res Divina huic rei adhæsit. (vel sic; *Et hæc quoq; non possunt negari, quæ contigerunt 600000. viris. Quæ verò his sunt adjuncta, Descensio* (panis) *per sex dies, ejusq; Ablatio in die Sabbathi, videntur obligare ad recipiendũ Sabbathum, eò quòd res Divina huic rei adhæsit*).

LXXXVII. *Judæus*; De observatione Sabbathi monemur tùm hinc, tùm ex Creatione mundi sex diebus factâ, tùm ex hoc quod jam sum dicturus: Populus (*Israëliticus*) quamvis credidissent in id per quod venit Moses (*h. e. Mosis Divinum gradum & vocationem, quòd divi-*

Adamo, & Noacho, quæ non abrogavit Moses, sed adauxit (*dictante Deo, confirmatis simul etiam illis prioribus, & Legi suæ insertis*). Pharaone ipsos persequente non indiguerunt armis bellicis, neque etiam populus bello erat assuetus, sed Deo in illorum gratiam mare findente, per medium ejus ipsi transiverunt, Pharaone & exercitu ejus in eo submersis, & prostratis, in oculis filiorum Israëlis. Sed historia prolixa nimis est, & notoria.

במלם משה אבל הוסיף עליהם ואחר כן רדף אחריהם פרעה ולא נצטרכו אל כלי מלחמה ולא היו העם מלומדי מלחמה ובקע עליהם את הים ועברו בתוכו וטבע בו פרעה וחילו והשליכם הים מתים לעיני בני ישראל והדבר ארוך וידוע ׃

N O T Æ.

[1.] *Majemonides, in Tractatu de Regibus & Bellis, cap. 9. scribit*; Sex præcepta data sunt Adamo, 1. de Idololatria, 2. de Deo benedicendo, 3. de Effusione sanguinis; 4. de Scortatione, 5. de Rapina, 6. de Judiciis. Etiamsi enim hæc quoque per traditionem accepimus à Mose, & ex Lege ea habeamus, tamen videntur illi fuisse data. Noacho additum fuit præceptum de non edendo membro de animali vivo, sicut dicitur; *Veruntamen carnem cum anima ejus, quæ est sanguis ejus, ne comedatis, Genes.* 9. 4. Et sic fuerunt 7. præcepta. Hâc ratione permansit res usq; ad Abrahamum. Cùm veniret Abraham, ulteriùs ipsi datum fuit præceptum Circumcisionis. Idem etiam author est Precationis matutinæ. Isaacus separavit Decimas, & addidit Precationem Vespertinam. Jacob addidit præceptum de non edendo nervo femoris, Genes. 32. ℣. ult. & insuper precationem Nocturnam. In Ægypto de aliis præceptis mandata accepit Amram, donec tandem veniret Moses, & Lex suam perfectionem est adepta. *Hactenus Majemon. Ita, juxta illorum sententiam, plures fuerunt, per quos Leges ante Mosen fuerunt latæ, quàm Adamus & Noachus. Quòd horum duorum tantùm mentionem faciat Author noster, brevitatis studio factum ab eo existimat Muscatus, & quòd hi duo primi quasi fuerint Patres totius generis humani; Adam inde à prima Creatione, Noach post Diluvium.* Cæterùm de Septem præceptis Noachidarum videatur eruditè & diffusè, Joh. Seldenus, De Jure Naturæ & gentium lib. 1. cap. 10.

LXXXIV. *Cosri*; Hæc utique revera est Res (seu, *Virtus*) illa Divina, (*cujus suprà mentionem fecit*, §. 27. 43. 79.) ac proinde meritò, quæcunque ab ea Præcepta dependent (*sunt profecta*), sunt acceptanda

פד אמר הכוזרי זהו הענין האלקי באמת ומה שנתלה בו מן המצות ראוי לקבלו כי

אין נכנס בלב מאמתו ספק לא מכשפים ולא מתחבולה ולא מדמיון ואלו נדמה להם המכות והבקע הים ועברם בתוכו לא ידומה להם הצלתם מן העבדות ומות מעבידיהם וקחתם שללם והשאר ממונם אצלם וזה עקשות מ מאפיקורוסים :

פה אמר החבר ואחרי זה יותר מזה שעמדו במדבר ארבעים שנה מקום אין זרע והוריד להם לחם נברא יום יום מלבד השבת אכלוהו ארבעים שנה :

פו אמר הכוזרי גם אלה אין בהם מחזה מה שמתמיד ארבעים שנה לשש מאות אלף איש והגלוים אליהם ירד ששה ימים ויסתלק יום השבת אם כן חובה לקבל השבת מפני שהיה הענין האלקי נדבק בו :

פז אמר החבר השבת מוזהר עליו מזה ומבריאת העולם בששת ימי בראשית וממה שאני עתיד לזכרו והוא שהעם

ceptanda (*tanquam Divinitatis testimoniis & miraculis, tam abundè confirmata*). Non enim ullius eam credentis animum læva occupare potest suspicio, de incantatione, præstigiis, vel quasi imaginaria illa fuissent. Nam, si maximè id suspicari quis posset de Plagis (*Aegyptiis immissis*), de Maris fissione (*uti Berosus Chaldæus fecit*), & de transitu Israëlitarum per illud; nequaquam tamen his artibus attribui potest Liberatio illorum ex servitute, Mors eorum qui in servitute eos detinebant, & Ablatio spoliorum ac cæterarum facultatum illorum (*utpote quæ actu ipso, & revera facta fuerunt*). Frivola hæc sunt & perversa cavilla hominum Epicureorum (*qui talia fingunt & comminiscuntur*).

LXXXV. *Judæus*; Atqui his magis terribile est, quòd per quadraginta annos substiterunt in deserto, loco inculto & sterili, & illis Panem creatum (*Manna de cœlo. Conf. §. 91.*) demisit (*Deus, Res illa Divina*); quòd item ille Panis singulis diebus descenderit, præterquàm in Sabbatho, idque per totos illos quadraginta annos.

LXXXVI. *Cosri*; Et hæc quoque non possunt negari (*quin sint Divina*); quòd sc. per annos quadraginta continuos, sexcentis millibus viris, hoc contigerit, quòd item sex diebus (*panis ille*) descenderit; Sabbatho verò sublatus fuerit. Ex hoc verò colligitur, Recipiendum esse Sabbathum, eò quòd res Divina huic rei adhæsit. (vel sic; *Et hæc quoq; non possunt negari, quæ contigerunt 600000. viris. Quæ verò his sunt adjuncta, Descensio* (panis) *per sex dies, ejusq; Ablatio in die Sabbathi, videntur obligare ad recipiendū Sabbathum, eò quòd res Divina huic rei adhæsit*).

LXXXVII. *Judæus*; De observatione Sabbathi monemur tùm hinc, tùm ex Creatione mundi sex diebus factâ, tùm ex hoc quod jam sum dicturus: Populus (*Israëliticus*) quamvis credidissent in id per quod venit Moses (*h. e. Mosis Divinum gradum & vocationem, quòd divi-*

nitus missus, & Spiritu Dei instructus sit) ex miraculis illis (*quæ patravit*); tamen hoc in animis ipsorum dubium remansit, Quomodo Deus loquatur cum homine, ut principium Legis non sit ex consilio & cogitatione hominis alicujus, auxilio & robore à Deo confirmati & adjuti? eò quòd absurdum ipsis videretur, Sermonem alii competere vel attribuere, quàm homini; quia sc. Sermo est affectio Corporea. Ideò hunc scrupulum ex animis ipsorum volens Deus eximere, præcepit illis, ut se sanctificarent sanctificatione internâ & externâ, inter quæ vel præcipuum erat, Separatio à consuetudine mulierum, (*Exod.* 19. 15.), & Præparatio ad audiendum verba Dei (*Exod.* 19. 11.). Sic ergo sanctificavit, & præparavit se populus ad gradum Propheticum, & ad audienda verba Dei facie ad faciem. Quod triduo pòst factum, præcedentibus signis & prodigiis maximis, tonitruum, fulgurum, terræmotuum, & ignis qui circumdederat montem Sinaj. Hic Ignis per quadraginta dies mansit, populo vidente & Ignem, & Mosen in illum ingredientem & ex eo egredientem. Et tùm audivit populus Sermone claro & articulato Decem Præcepta, quæ continent Substantiam & fundamenta (*compendium, summam*) Legis, quorum unum est Præceptum de Sabbatho, quod equidem jam antea in Descensu Mannæ datum fuerat. Ista Decem præcepta non accepit populus, vel à singularibus aut paucis quibusdam, vel à Propheta aliquo; sed à Deo ipso data sunt; veruntamen non eâ illi, quâ Moses, facultate erant præditi, ut rem illam magnam (*in posterum amplius*) viderent. Ab eo tempore crediderunt, talem

עם מה שהאמינו במה שבא בו משה אחר המופתים האלה נשאר בנפשותם ספק איך ידבר האלקים עם האדם כדי שלא תהיה התחלת התורה מעצה והמחשבה מחמת אדם ואחר יחברהו עזר ואומץ מאת האלקים מפני שהיה רחוק הדבור בעיניה' מזולת אדם בעבור שהדבור גשמי ורצה ה' להסיר הספק הזה מלבותם וצוה אותם להתקדש הקדוש' הצפונה והגלויה ושם הדבר הנחוץ בזה פרישות מן הנשים והזמן לשמוע דברי אלקים והתקדש העם ונזדמן למדרגת הנבואה ולשמוע דברי האלקים פנים בפנים והיה זה אחר שלשה ימים בהקדמות אותות גדולות מקולות וברקים ורעמים ואש שסבבה את הר סיני ונשארה האש ההיא ארבעים יום רואין אותו העם ורואין את משה בא בתוכה ויוצא ממנה ושמע העם דבור צח בעשרת הדברים הם אמות התורה ושרשיה אחד מהן מצות שבת וכבר קדמה מצותו עם הורדת המן : ואלה עשרת הדברים לא קבלם ההמון מאנשים יחידי' ולא מנביא כי אם מאת האלקים נתנו אבל לא היה בהם כח כמשה לראו' הדבר הגדול ההוא והאמינו העם מן היום ההוא כי משה מדובר בו

per Mo-

בדבור התחלתו מאת הבורא
לא קדמה למשה בו מחשבה
ולא עצה שלא תהיה הנבואה
כאשר חשבו הפילוסופים
מנפש יזדככו מחשבותיה ו
ותדבק בשכל הפועל הנקרא
רוח הקדש או בגבריאל ו
ויעזרוהו .וישכילוהו ואפשר
שיתדמה לו בעת ההוא בחלום
או בין שינה וקיצה כאיש
מדבר עמו ושומע דבריו בנפשו
לא באזניו ובמחשבתו לא
בעיניו ואז יאמר כי הבורא דבר
בו יוסרו אלה הסברות במעמד
הגדול ההוא ומה שנלוה אל
הדבור האלקי מן המכתב ה
האלקי שחקק עשרת הדברות
האלה בשני לוחות אבנים
יקרות ונתן אותם אל משה
וראו אותם מכתב אלקים
כאשר שמעו אותם דבור
אלקי ועשה להם משה
במצות האלקים ארון והקים
עליו המשכן הידוע ונשאר זה
בין בני ישראל כל ימי הנבואה
כתשע מאות שנה עד שמרו
העם ונגנז הארון וגבר עליהם
נבוכד נצר והגלם :

per Mosen sermonem proferri, cujus principium sit à Deo, & de quo Moses priùs nec cogitationem, nec deliberationem habuerit. Non enim sunt verba Prophetiæ, ut Philosophi senserunt, ab Anima purificatâ, Intellectui Agenti adhærente, qui vocatur Spiritus Sanctus, vel [1.] Gabrieli, quos ajunt adjuvare & perficere Intellectum, adeò ut ei videatur tempore illo, seu in somnio aut somno, seu inter vigilandum, ac si vir cum ipso loqueretur, cujus verba audiret in animo, non auribus, in cogitatione, non oculis; & tùm dicere, Creatorem secum loquutum esse. Istæ Opiniones tolluntur per Panegyrin illam magnam (*in monte Sinaj, in qua Deum loquentem audiverunt*) & per Scripturam Divinam, Sermonem comitantem, dum Decem illa præcepta insculpsit (*Deus*) in duabus tabulis è lapidibus pretiosis, easque Mosi dedit, in quibus viderunt & agnoverunt Scripturam Divinam, prorsus ut ex ore Dei audiverant: Moses dein, ex mandato Dei, fecit pro illis Arcam, & erexit super eâ tabernaculum, quod inter Israëlitas duravit toto tempore Prophetiæ per noningentos annos, donec populus rebellavit Deo: Tùm abscondita fuit Arca, [2.] & prævaluit ipsis Nebucadnezar, ac in captivitatem abduxit eos.

N O T Æ.

[1.] *Muscatus existimat, illum respicere ad id, quòd Rabbini illud Genes. 3. v.* 22. En homo factus est כאחד quasi unus ex nobis; *explicant*, כגבריאל sicut Gabriel; *quia scil. de eo apud Danjelem etiam dicitur*; Et ecce איש אחד Vir unus in medio eorum, indutus lineis, Dan. 10. 5. *& R. Isaac Latiph id explicare de Intellectu agente in libro* שער השמים *Portâ* 1. *cap.* 15. *& Portâ* 3. *cap.* 1. *& in* צנזי המלך *in principio cap.* 24.

[2.] Per noningentos annos) *sic infrà par.* 2. *§.* 23. *ab initio. Muscatus*

ita supputat: Templum ædificatum est anno 480. *ab egressu filiorum Israël ex Aegypto*, 1. *Reg.* 6. *v.* 1: *in exstructione consumpti sunt* 7. *anni, ibid. v. ult. Templum stetit* 410. *annis, qui additi faciunt* 497. *annos, tribus tantùm de* 900. *deficientibus, qui non destruunt numerum rotundum & plenum. Itaq; quod de* 900. *annis dicit, intelligendum non præcisè, sed circiter. Confer par.* 3. §. 39. *sub finem. Cæterùm de Arcæ absconsione videatur Dissertatio nostra de Arca fœderis cap.* 22.

LXXXVIII. *Cosri*; Qui vos audit dicentes; Deum loquutum esse cum populo vestro, & scripsisse ei Tabulas lapideas, aliaque similia, jure vobis attribuet Corporeitatem (*quòd Deum corporeum faciatis*); quin & vos hoc nomine non culpandi estis. Stationes h.e. Apparitiones enim & Actiones illæ manifestę & magnę negari non possunt. Excusandi etiam estis, quòd rejiciatis omnem ratiocinationem & speculationem Intellectualem (*quia reipsâ & per experientiam aliter edocti estis*).

פח אמר הכוזרי מי ששומע
דבריכם כי האלקים דבר עם
המוניכם וכתב להם לוחות
וזולת זה הדין עמו שייחס
עליכם דעת ההגשמה וגם
אתם אין להאשימכם כי אין
מנוחה למעמדות הגלוים
הגדולים האלה ויש לדון אתכם
לזכות בהשלכת ההקשה
והעיון השכלי׃

LXXXIX. *Judæus*; Absit, ut Deo adscribamus falsitatem & mendacium, aut ut aliquid occurrat in Lege, quod Intellectus non admittat, vel falsitatis redarguat. *Primum* Decalogi præceptum est, ut credamus in Deum: *Secundum* est prohibitio de non colendis diis aliis, & non faciendo sculptili, imagine & similitudine ulla, h.e. de non incorporando (*Deo, de nullo corpore ei affingendo, nec corporeâ imagine eum exprimendo*). Et quî quęso Illum non eximeremus à Corporeitate, cùm nonnullas ejus creaturas ab ea excipiamus, veluti Animam rationalem, quæ revera Homo est? Nam id quod loquitur nobiscum e. g. per Mosen, quod intelligit, quod dijudicat, non est ejus lingua, nec cor, nec cerebrum, sed hæc sunt instrumenta duntaxat Mosis: Moses est Anima rationalis intelligens, quæ nec est Corpus, neq; loco determinatur, nullo loco exclusa, neq; ulli loco inclusa

פט אמר החבר חלילה לאל
מן השקר ושיבא בתורה מה
שהשכל מרחיק אותו וישימהו
שקר ותחלת עשרת הדברים
הוא הצווי שנאמין באלקים
והשני האזהרה מעבוד אלקים
אחרים ומעשות פסל ותמונה
ותבנית וכללו של דבר ו
מהגשים ואיך לא נרוממהו
מהגשמות ואנחנו מרוממי׳
קצת מבריאותיו מהגשמות
כנפש המדברת אשר היא
האדם באמת כי אשר י
ידבר עמנו ממשה וישכיל
וינהיג איננו לשונו ולא לבו
ולא מוחו אך אלה כלים
למשה ומשה נפש מדברת
מכרת איננה גשם ואיננה
נגבלת במקום ולא יצר ממנה

מקום.ולא תצר היא מהכלל
בה צורות כל הברואים ואנחנו
מתארים אותה בתארים
מלאכותיים רוחניים כל שכן
בורא הכל ית' אמנם הדין
עלינו שלא נדחה מה שקבלנו
מן המעמד ההוא ונאמר שאין
אנחנו יודעים איך נגשם הענין
עד ששב דבור וקרע את אזנינו
ולא מה שברא לו יתברך
ממה שלא היה נמצא וכל מה
שהעביר לו מן הנמצאים כי לא
יחסר לו יכולת כאשר נאמר
כי הוא יתברך ברא את
הלוחות וכתב אותם כתב
חרות כאשר ברא את השמי'
במאמרו בלבד ורצה יתברך
ונגשם על השיעור אשר חפץ
ועל המתכונת אשר חפץ
ונחרת בהם הכת' בעשרת
הדברים כאשר נאמר כי קרע
את הים ושמהו לחומות
עומדות מימין העם ומשמאלם
ומסלות מסודרות ורחבות
וארץ ישרה לכו כה מבלי
טורח ולא עכוב וכן הקריעה
והבנין והתקון מיוחס אליו
יתברך לא נצטרך בו אל כלי
ולא אל סבות אמצעי' כאשר
יצטרך בפועל הברוא' כי המים
עמדו במאמרו ונצטיירו בחפצו
וכן יצטייר האויר המגיע אל
אוזן הנביא בצורות האותיות

clusa (*de verbo ad verbum*; nullus ei locus est nimis angustus, neque illa toti nimis angusta), sed omnium creaturarum formas capiens & concipiens, quamq; proprietatibus & attributis Angelicis & Spiritualibus describimus; quantò ergo magis id faciemus de Deo? (*Itaq, nullâ ratione nobis affingi potest Corporeitas de Deo*). Jure tamen facimus, quòd non rejiciamus vel negemus ea, quæ accepimus in Divina illa Statione; dicentes, nos ignorare, quomodo incorporata (*corporea facta*) sit illa res, quæ Sermo facta est, auresque nostras penetravit (*ut illud auribus nostris perceperimus*), quid item creaverit sibi Deus quod antea nòn extiterit (*intelligit Tabulas lapideas, quibus Legem insculpsit*) & quid ex Entibus in illud transire fecerit (*in eas scribendo*); quia non deest Deo potentia. Dicimus nempe, quòd creârit Deus Tabulas, & inscripserit eis Scripturam exaratam (*incisam*) sicut creavit Cœlum & Stellas, per Verbum suum nudum; & quòd per ejus nudam voluntatem incorporatæ sint (*Tabulæ*) eâ quâ voluit mensurâ, & eâ quâ voluit formâ; quòd item Decem præcepta eis inscripserit & insculpserit, sicut dicimus, quòd fiderit Mare, & Muros ex eo fecerit, à dextera & sinistra populi, semitas item per illud ordinatas, plateas, & terram planam, per quam sine molestia & impedimento transirent. Quâ ratione ad Fissionem (*maris*), Exstructionem (*murorum illorum*) & Complanationem (*viæ & terræ*), quæ Deo attribuuntur, non opus habuit Instrumentis, neque Causis secundis, prout illis opus est in Operatione vel Actu Creaturarum; Aquæ enim constiterunt per ipsius Verbum, & formatæ sunt per ejus voluntatem; Pari ratione formatur (*à Deo*) Aer, ad aures Prophetæ pertingens cum

שהם

formatione literarum exprimentium res illas, quas (Deus) Prophetam vult audire facere, vel Populum.

XC. *Cosri*; Hæc ratio ſufficit.

XCI. *Judæus*; Non abſolutè decerno & pronuncio, hoc & non alio modo rem ſe habere: fieri enim poteſt, ut profundior ſit, quàm ego cogitare poſſim. Hoc autem hinc elicio & concludo; Eum qui vidit Stationes (*ſanctas illas & Divinas apparitiones & revelationes*), credere debere, res illas à Deo immediatè eſſe, quia ſunt ſimiles creationi primæ, credendum item eſſe Legi, quæ in illis (*ſtationibus*) data fuit, Mundum deniq; eſſe novum, & à Deo creatum; ſicuti conſtat, Illum creaſſe Tabulas, & Manna, aliaque ſimilia; ſimul etiam tolli ex animo credentis hæc, dubia Philoſophorum, & Patronorum Æternitatis Mundi.

XCII. *Coſri*; Cave tibi, Amice, ne decliñes (*modum excedas*) in recenſione laudum populi tui, & omittas (*diſſimules*) ea quæ publicè nota & decantata ſunt; Rebellionem videlicet populi in ipſis his Stationibus ſacris. Audivi enim, eos, durantibus illis, confeciſſe Vitulum, eumque coluiſſe, derelicto Deo.

XCIII. *Judæus*; Peccatum hoc, quod tantopere exaggeratur in ipſis (*Peccati hujus exaggeratio ab aliis facta*), teſtimonium eſt Magnitudinis & excellentiæ ipſorum. Magnus enim eſt is, cujus peccata notantur, & famâ differuntur.

XCIV. *Coſri*; Hîc quoque modum excedis, & effugium quæris pro excuſatione populi tui. Quodnam enim majus eſſe poſſit peccatum, quam hoc? Et quis gradus ſupereſt poſt hunc? (*quis gradus hoc eſt ſuperius*)

XCV. *Ju-*

שהם מורות על הענינים שהוא חפץ להשמיעם אל הנביא או אל ההמון ׃

נ אמר הכוזרי זאת הטענה מספקת ׃

נא אמר החבר ואינני גוזר שהיה הענין על הדרך הזאת ואולי הוא על דרך יותר עמוק ממה שיעלה ממחשבתי אך העולה מזה האמנת מי שראה המעמדות האלה כי הענין ההוא מאת הבורא מבלי מצוע מפני שהם דומות לבריאה הראשונה והצירות ותאמין הנפש בתורה הנתנת להם עם האמונה כי העולם חדש וכי ה׳ בראו כמו שאתם ראים שברא הלוחות והמן וזולתו ויסורו מלב המאמין ספקות הפילוסופים ובעלי הקדמות ׃

נב אמר הכוזרי הזהר החבר שלא תטה בספור שבחי עמך ותעזוב מה שנתפרסם ושנודע ממרים עם אלה המעמדות כי שמעתי שבתוך זה עשו עגל ועבדוהו מבלתי האלקים ׃

נג אמר החבר חטא ש שהגדילוהו עליהם לגדולתם והגדול מי שחטאיו ספורים ׃

נד אמר הכוזרי וזה מנטותך ועזרך לעמך ואי זה עון גדול מזה ואי זו מעלה תשאר אחר זה ׃

אמר החבר הרפה לי נה
מעט עד שאבא' אצלך גדולת
העם ודי לי לעד שהשם בחרם
לעם ולאומה מבין אומות
העולם וחול הענין האלקי על
המונם עד שהגיעו כלם אל
מעלת הדבור ועבר הענין אל
נשיהם. והיו מהם נביאות
אחר שלא היה חל הענין
האלקי כי אם ביחידים מבני
אדם אחר אדם הראשון כי
אדם היה שלם מבלתי תנאי כי
אין טענה בשלמות מעשה
מעושה חכם יכול מחומר
בחרו לצורה אשר חפץ בה
ולא מנע מונע ממזג שכבת
זרע האב ולא מדם האם ולא
מהמזונות וההנהגה בשני
הגדול והינקות התחלפו'
האויר והמים והארץ כי יצרו
כמגיע לתכלית ימי הבחרות
השלם ביצירותיו ובמדותיו
והוא אשר קבל הנפש על
תומה והשכל על תכלית מה
שביכולת האנושי והכח ה
האלקי אחר השכל רוצה לומר
המעלה אשר בה ידבק באלקים
וברוחניים וידע האמתות
מבלי למוד אבל במחשבה קלה
וכבר נקרא אצלינו בן אלקי'
וכל הדומי' לו מזרעו בני אלקים
והוליד בנים רבים ולא היה

XCV. *Judaus*; Permitte mihi quæso paulisper tibi exponere Magnitudinem populi nostri. Satis mihi ad hanc rem testimonii est, quòd Deus illos sibi elegerit in populum & nationem, ex omnibus nationibus Mundi, quòd item Res Divina etiam super communi plebe illorum requieverit, adeò ut omnes pertigerint ad Gradum Sermonis (*prophetandi*) & Res illa Divina super Mulieres quoq; transiverit, atq; ex illis Prophetissæ extiterint (*veluti Mirjam, & aliæ Prophetissæ*); cùm Illa antea nonnisi in paucis & singularibus quibusdam domicilium habuerit inde ab Adamo primo. [1.] *Adamus* enim perfectissimus fuit sine ulla conditione & exceptione: quia nullus exceptioni vel objectioni locus est circa Perfectionem Operis immediatè facti ab Opifice Sapientissimo & Omnipotenti, & ex materia quam Ipse elegit pro forma quam ei indere voluit, in quo etiam nihil impedimenti intervenire potuit, vel à temperamento seminis paterni, vel sanguinis materni, vel à Ciborum & nutrimenti qualitate, vel à diæta & regimine in annis educationis & pueritiæ, vel à mutatione aëris, aquæ, & terræ. Creatus enim fuit Adamus, tanquam perfectè assecutus ætatem juvenilem ratione membrorum & qualitatum (*corporearum, veluti virium, statura &c.*): Idem accepit Animam in integritate perfectissima, & Intellectum in summo, qui in hominem competere potest, gradu; Facultatem insuper, post Intellectum, Divinam, h. e. Gradum quo Deo & Rebus spiritualibus adhæsit, & rerum veram notitiam habuit sine institutione, cogitatione solâ: unde vocatur à nobis [2.] *Filius Dei*, omnes item ex ejus semine prodeuntes & ei similes, *Filii Dei*. Hic Adamus genuit equidem filios multos, nullus

tamen ex eis dignus vel idoneus fuit, qui in ejus locum succederet, nisi *Abel*, quia ipsi similis fuit. Hunc cùm frater ejus Kain occidisset, quòd ipsi hanc dignitatem & prærogativam invidéret, in ejus locum datus ei fuit *Sethus*, qui similis Adamo fuit, ejusq; peculium & cor, reliqui instar corticis: Peculium Sethi fuit *Enosch*, & sic usq; ad *Noachum* in singularibus personis res divina permansit, qui omnes similes fuerunt Adamo; & *Filii Dei* vocantur; perfecti nempe in Corporis dotibus & qualitatibus, in Statura, in Longitudine dierum, Sapientiâ, & Robore. Et ab his (*non à cæteris*) nos supputamus & æras ducimus; ab Adamo sc. ad Noachum, & à Noacho ad *Abrahamum*. Fieri equidem potest, ut ex his aliquis fuerit, cui Res illa Divina non adhæsit, veluti Therach (*pater Abrahami*): attamen Abrahamus filius ejus, fuit discipulus אבי אביו avi sui *Heberi*, præterquam quòd Noachum quoque vidit & audivit (*nam Abraham fuit* 58. *annorum, cùm moreretur Noachus, juxta Aben Esram in paraschâ* נח), Sicque adhæsit ipsis Res Divina continuè ab Avis ad Nepotes, & Abraham fuit Heberi peculium & discipulus, hujusq; rei gratiâ vocatur עִבְרִי q. *Heberæus*; Heber peculium Semi; *Semus* peculium Noachi, quia ipse hæreditate nactus est Climata temperata, quorum medium & præstantissimum fuit Terra Canaan, quæ est terra Prophetiæ; Japhet autem concessit in Aquilonem, Cham in Meridiem. Ex *Abrahami* porrò filiis peculium fuit *Isaacus*, unde reliquos suos filios omnes à terra hac peculiari procul amandavit, ut propria esset Isaaci: *Isaaci* peculium fuit *Jacobus*, rejecto Esavo fratre ipsius; quia Jacobus dignus habebatur terrâ illâ: *Filii Jacobi* omnes Peculium fuerunt, digni

מהם ראוי להיות במקום אדם אלא הבל כי הוא היה דומה לו וכאשר הרגו קין אחיו מפני קנאתו בו על המעלה הזאת נתן לו תחתיו שת והיה דומה לאדם והיה סגלה ולב וזולתו כקליפה וסגולת שת אנוש וכן הגיע הענין עד נח ביחידים היו כלם דומים לאדם ונקראים בני אלקים שלמים בבריאתם ובמדתם ובאריכות הימים וחכמות ויכולת ובימיהם אנו מונים מאדם ועד נח וכן מנח ועד אברהם ואפשר שהיה מהם מי שלא דבק בו הענין האלקי כתרח אבל אברהם בנו היה תלמיד לאבי אביו עבר ועוד שהשיג נח בעצמו והיה הענין האלקי דבק בהם מאבות אבותם אל בני בנים ואברהם היה סגולת עבר ותלמידו ועל כן נקרא עברי ועבר היה סגולת שם ושם סגולת נח מפני שהוא יורש האקלימים השוים אשר אמצעיתם וחמדתם ארץ כנען אדמת הנבואה ויצא יפת אל צפון וחם אל דרום וסגולת אברהם מבניו יצחק והרחיק כל בניו מהארץ הזאת המסוגלת כדי שתהיה מיוחדת ליצחק וסגולת יצחק יעקב ונדחה עשו אחיו מפני שזכה יעקב בארץ ההיא ובני יעקב כלם סגולה היו כלם ראויין

לענין האלקי והיה להם
המקום ההוא המיוחד בענין
האלקי וזה היה תחלת חול
הענין האלקי על קהל אחרי
אשר לא היה נמצא כי אם
ביחידים וישמרם האלקי
ויפרם וירבם ויגדלם במצרים
כאשר יגדל האילן אשר שרשו
טוב עד שהוציא פרי שלם דומ׳
לפרי הראשון אשר נטע ממנו
רוצה לומר אברהם יצחק
ויעקב ויוסף ואחיו והיה מן
הפרי משה ואהרן ומרים
וכמו בצלאל ואהליאב וכמו
ראשי המטות ושבעים הזקנים
אשר היו ראוים לנבואה
מתמדת וכיהושע בן נון וכלב
בן יפונה וחור בנה של מרים
וזולתם רבים ואז היו ראויים
להראות האור עליהם ו
וההשגחה ההיא הרבונית ואם
היו ביניהם ממרים היו נגעלים
אך הם בלי ספק סגולה כאשר
הם בתולדתם וטבעם מן
הסגולה ויולידו מי שיהיה סגולה
ונזהרו׳ באב הממרה בעבור
מה שיתערב בו מן הסגולה
אשר תראה בבנו או בבן בנו
כפי מה שתזדכך הטפה כמו
שאמרנו בתרח וזולת ממי שלא
נדבק בו הענין האלקי אך
בשורש תולדתו שיוליד סגולה
מה שלא היה כן בתולדת כל
הנולד מחם ויפת ונראה כזה
בענין הטבעי כי כמה יש מבני
האדם שאינו דומה לאב כלל
אך הוא דומה לאבי אביו ואין
ספק

digni Re Divinâ, & ad illos pertinuit Locus Rei Divinæ dicatus. Hic jam primò omnium requievit Res Divina in Cœtu & Congregatione aliqua plurium, quæ antea nonnisi in paucis & singularibus personis resedit: & Deus custodivit, fœcundavit, multiplicavit, & magnificavit eos in Ægypto, quemadmodum Arbor, quæ bonam habet radicem, succrescit, donec fructum bonum, priori, de qua plantata est, similem proferat; Abrahamo sc. Isaaco, Jacobo, Josepho, & fratribus ejus. Talis fructus erant, *Moses & Aharon, Mirjam, Bezaleel, Oboliab, Principes tribuum, Septuaginta seniores*, qui digni fuerunt Prophetiâ continuâ (*Prophetia dono continuo*): *Josua filius Nun*, Caleb filius Jephynneh, Chur filius Mirjam, & alii multi: tum etiam digni fuerunt quibus appareret Lux & Providentia Divina gratiosa; Si qui inobedientes & degeneres inter ipsos fuerunt, qui expurgatione opus habuerunt, sine dubio tamen fuerunt Peculium, quatenus ratione nativitatis & naturæ suæ de Peculio fuerunt, & gignere poterant qui Peculium fierent, & sciebant, in Patre etiam rebelle aliquid de Peculio admixtum esse, quod se exsereret in filio aut nepote ejus, prout sc. gutta (*seminis*) purificaretur, sicuti id videmus in Theracho, & aliis, quibus Res Divina non adhæsit, nisi in radice generationis, quòd gerituri essent Peculium; quod non ita factum fuit in generationibus descendentium à Chamo, & Japheto. Simile quid cernere est in rebus Naturalibus: quoties enim accidit inter homines, ut Filii patribus prorsus non sunt similes,

formatione literarum exprimentium res illas, quas (*Deus*) Prophetam vult audire facere, vel Populum.

XC. *Cosri*; Hæc ratio sufficit.

XCI. *Judæus*; Non absolutè decerno & pronuncio, hoc & non alio modo rem se habere: fieri enim potest, ut profundior sit, quàm ego cogitare possim. Hoc autem hinc elicio & concludo; Eum qui vidit Stationes (*sanctas illas & Divinas apparitiones & revelationes*), credere debere, res illas à Deo immediatè esse, quia sunt similes creationi primæ, credendum item esse Legi, quæ in illis (*stationibus*) data fuit, Mundum deniq; esse novum, & à Deo creatum; sicuti constat, Illum creasse Tabulas, & Manna, aliaque similia; simul ètiam tolli ex animo credentis hæc, dubia Philosophorum, & Patronorum Æternitatis Mundi.

XCII. *Cosri*; Cave tibi, Amice, ne declines (*modum excedas*) in recensione laudum populi tui, & omittas (*dissimules*) ea quæ publicè nota & decantata sunt; Rebellionem videlicet populi in ipsis his Stationibus sacris. Audivi enim, eos, durantibus illis, confecisse Vitulum, eumque coluisse, derelicto Deo.

XCIII. *Judæus*; Peccatum hoc, quod tantopere exaggeratur in ipsis (*Peccati hujus exaggeratio ab aliis facta*), testimonium est Magnitudinis & excellentiæ ipsorum. Magnus enim est is, cujus peccata notantur, & famâ differuntur.

XCIV. *Cosri*; Hic quoque modum excedis, & effugium quæris pro excusatione populi tui. Quodnam enim majus esse possit peccatum, quàm hoc? Et quis gradus superest post hunc? (*qui gradus hoc est superius*)

שהם מורות על הענינים שהוא חפץ להשמיעם אל הנביא או אל ההמון ׃

צ אמר הכוזרי זאת הטענה מספקת ׃

צא אמר החבר ואינני גוזר שהיה הענין על הדרך הזה ואולי הוא על דרך יותר עמוק ממה שיעלה ממחשבה אך העולה מזה האמנת מי שראה המעמדות האלה כי הענין ההוא מאת הבורא מבלי מצוע מפני שהם דומות לבריאה הראשונה והיצירה ותאמין הנפש בתורה הנתנת להם עם האמונה כי העולם חדש וכי ה׳ בראו כמו שאתם רואים שברא הלוחות והמן וזולתו ויסורו מלב המאמין ספקות הפילוסופים ובעלי הקדמות ׃

צב אמר הכוזרי הזהר החבר שלא תטה בספור שבחי עמך ותעזוב מה שנתפרסם ושנודע ממרים עם אלה המעמדות כי שמעתי שבתוך זה עשו עגל ועבדוהו מבלתי האלקים ׃

צג אמר החבר חטא ש שהגדילוהו עליהם לגדולתם והגדול מי שחטאיו ספורים ׃

צד אמר הכוזרי וזה מנטותך ועזרך לעמך ואי זה עון גדול מזה ואי זו מעלה תשאר אחר זה ׃

XCV. *Ju-*

צה אמר החבר הרשה לי מעט עד שאבאר אצלך גדולת העם ודי לי לעד שהשם בחרם לעם ולאומה מבין אומות העולם וחול הענין האלקי על המונם עד שהגיעו כלם אל מעלת הדבור ועבר הענין אל נשיהם והיו מהם נביאות אחר שלא היה חל הענין האלקי כי אם ביחידים מבני אדם אחר אדם הראשון כי אדם היה שלם מבלתי תנאי כי אין טענה בשלמות מעשה מעשה חכם יכול מחומר בחרו לצורה אשר חפץ בה ולא מנע מונע מכח שכבת זרע האב ולא מדם האם ולא מהמזונות וההנהגה בשני הגדול והינקות והתחלף האויר והמים והארץ כי יצרו כמגיע לתכלית ימי הבחרות השלם ביצירותיו ובמדותיו והוא אשר קבל הנפש על תומה והשכל על תכלית מה שביכלת האנושי והכח האלקי אחר השכל רוצה לומר המעלה אשר בה דבק באלקים וברוחניים וידע האמתות מבלי למוד אבל במחשבה קלה וכבר נקרא אצלנו בן אלקי׳ וכל הדומי׳ לו מזרעו בני אלקים והוליד בנים רבים ולא היה

XCV. *Judæus*; Permitte mihi quæso paulisper tibi exponere Magnitudinem populi nostri. Satis mihi ad hanc rem testimonii est, quòd Deus illos sibi elegerit in populum & nationem, ex omnibus nationibus Mundi, quòd item Res Divina etiam super communi plebe illorum requieverit, adeò ut omnes pertigerint ad Gradum Sermonis (*prophetandi*) & Res illa Divina super Mulieres quoq; transiverit, atq; ex illis Prophetissæ extiterint (*veluti Mirjam, & aliæ Prophetissæ*); cùm Illa antea nonnisi in paucis & singularibus quibusdam domicilium habuerit inde ab Adamo primo. [1.] *Adamus* enim perfectissimus fuit sine ulla conditione & exceptione: quia nullus exceptioni vel objectioni locus est circa Perfectionem Operis immediatè facti ab Opifice Sapientissimo & Omnipotenti, & ex materia quam Ipse elegit pro forma quam ei indere voluit, in quo etiam nihil impedimenti intervenire potuit, vel à temperamento seminis paterni, vel sanguinis materni, vel à Ciborum & nutrimenti qualitate, vel à diæta & regimine in annis educationis & pueritiæ, vel à mutatione aëris, aquæ, & terræ. Creatus enim fuit Adamus, tanquam perfectè assecutus ætatem juvenilem ratione membrorum & qualitatum (*corporearum, veluti virium, staturæ &c.*): Idem accepit Animam in integritate perfectissima, & Intellectum in summo, qui in hominem competere potest, gradu; Facultatem insuper, post Intellectum, Divinam, h. e. Gradum quo Deo & Rebus spiritualibus adhæsit, & rerum veram notitiam habuit sine institutione, cogitatione solâ: unde vocatur à nobis [2.] *Filius Dei*, omnes item ex ejus semine prodeuntes & ei similes, *Filii Dei*. Hic Adamus genuit equidem filios multos, nullus

tamen ex eis dignus vel idoneus fuit, qui in ejus locum succederet, nisi *Abel*, quia ipsi similis fuit. Hunc cùm frater ejus Kain occidisset, quòd ipsi hanc dignitatem & prærogativam invidéret, in ejus locum datus ei fuit *Sethus*, qui similis Adamo fuit, ejusq; peculium & cor, reliqui instar corticis: Peculium Sethi fuit *Enosch*, & sic usq; ad *Noachum* in singularibus personis res divina permansit, qui omnes similes fuerunt Adamo; & *Filii Dei* vocantur; perfecti nempe in Corporis dotibus & qualitatibus, in Statura, in Longitudine dierum, Sapientiâ, & Robore. Et ab his (*non à cæteris*) nos supputamus & æras ducimus; ab Adamo sc. ad Noachum, & à Noacho ad *Abrahamum*. Fieri equidem potest, ut ex his aliquis fuerit, cui Res illa Divina non adhæsit, veluti Therach (*pater Abrahami*): attamen Abrahamus filius ejus, fuit discipulus γνήσιος avi sui *Heberi*, præterquam quòd Noachum quoque vidit & audivit (*nam Abraham fuit* 58. *annorum, cùm moreretur Noachus, juxta Aben Esram in parascha* נח), Sicque adhæsit ipsis Res Divina continuè ab Avis ad Nepotes, & Abraham fuit Heberi peculium & discipulus, hujusq; rei gratiâ vocatur עִבְרִי q. *Heberæus*; Heber peculium Semi; *Semus* peculium Noachi, quia ipse hæreditate nactus est Climata temperata, quorum medium & præstantissimum fuit Terra Canaan, quæ est terra Prophetiæ; Japhet autem concessit in Aquilonem, Cham in Meridiem. Ex *Abrahami* porrò filiis peculium fuit *Isaacus*, unde reliquos suos filios omnes à terra hac peculiari procul amandavit, ut propria esset Isaaci: *Isaaci* peculium fuit *Jacobus*, rejecto Esavo fratre ipsius; quia Jacobus dignus habebatur terrâ illâ: *Filii Jacobi* omnes Peculium fuerunt,

dignì

מהם ראוי להיות במקום אדם
אלא הבל כי הוא היה דומה לו
וכאשר הרגו קין אחיו מפני
קנאתו בו על המעלה הזאת
נתן לו תחתיו שת והיה דומה
לאדם והיה סגולה ולב וזולתו
כקליפה וסגולת שת אנוש וכן
הגיע הענין עד נח ביחידים
היו כלם דומי׳ לאדם ונקראים
בני אלקים שלמים בבריאתם
ובמדתם ובאריכות הימים
וחכמות ויכולת ובימיהם אנו
מונים מאדם ועד נח וכן מנח
ועד אברהם ואפשר שהיה
מהם מי שלא דבק בו הענין
האלקי כתרח אבל אברה׳ בנו
היה תלמיד לאבי אביו עבר
ועוד שהשיג נח בעצמו והיה
הענין האלקי דבק בהם מאבות
אבותם אל בני בנים ואברהם
היה סגולת עבר ותלמידו ועל כן
נקרא עברי ועבר היה סגולת
שם ושם סגולת נח מפני
שהוא יורש האיקלימים השוים
אשר אמצעיתם וחמדתם ארץ
כנען אדמת הנבואה ויצא
יפת אל צפון וחם אל דרום
וסגולת אברהם מבניו יצחק
והרחיק כל בניו מהארץ הזאת
המסוגלת כדי שתהיה מיוחדת
ליצחק וסגולת יצחק יעק׳
ונדחה עשו אחיו מפני שזכה
יעקב בארץ ההיא ובני יעקב
כלם סגולה היו כלם ראויין

לענין האלקי והיתה להם המקום ההוא המיוחד בענין האלקי וזהו היה תחלת חול הענין האלקי על קהל אחרי אשר לא היה נמצא כי אם ביחידים וישמרם האלקי ויפרם וירבם ויגדלם במצרים כאשר יגדל האילן אשר שרשו טוב עד שהוציא פרי שלם דומ' לפרי הראשון אשר נטע ממנו רוצה לומר אברהם יצחק ויעקב ויוסף ואחיו והיה מן הפרי משה ואהרן ומרים וכמו בצלאל ואהליאב וכמו ראשי המטות ושבעים הזקנים אשר היו ראוים לנבואה מתמדת וכיהושע בן נון וכלב בן יפונה וחור בנה של מרים חולתם רבים ואז היו ראויים להראות האור עליהם ו והשגחה ההיא הרבונית ואם היו ביניהם ממרים היו נעלים אך הם בלי ספק סגולה כאשר הם בתולדתם ובטבעם מן הסגולה ויולידו מי שיהיה סגולה ונזהרי' באב הממרה בעבור מה שיתערב בומן הסגולה אשר תראה בבנו או בבן בנו כפי מה שתזדכך הטפה כמו שאמרנו בתרח וזולת ממי שלא נדבק בו הענין האלקי אך בשורש תולדתו שיוליד סגולה מה שלא היה כן בתולדת כל הנולד מחם ויפת ונראה כזה בענין הטבעי כי כמה יש מבני האדם שאינו דומה לאב כלל אך הוא דומה לאבי אביו ואין

digni Re Divinâ, & ad illos pertinuit Locus Rei Divinæ dicatus. Hîc jam primò omnium requievit Res Divina in Cætu & Congregatione aliqua plurium, quæ antea nonnisi in paucis & singularibus personis resedit: & Deus custodivit, fœcundavit, multiplicavit, & magnificavit eos in Ægypto, quemadmodum Arbor, quæ bonam habet radicem, succrescit, donec fructum bonum, priori, de qua plantata est, similem proferat; Abrahamo sc. Isaaco, Jacobo, Josepho, & fratribus ejus. Talis fructus erant, *Moses & Aharon, Mirjam, Bezaleel, Oboliab, Principes tribuum, Septuaginta seniores*, qui digni fuerunt Prophetiâ continuâ (*Prophetiæ dono continuo*): *Josua filius Nun*, Caleb filius Jephynneh, Chur filius Mirjam, & alii multi: tùm etiam digni fuerunt quibus appareret Lux & Providentia Divina gratiosa; Si qui inobedientes & degeneres inter ipsos fuerunt, qui expurgatione opus habuerunt, sine dubio tamen fuerunt Peculium, quatenus ratione nativitatis & naturæ suæ de Peculio fuerunt, & gignere poterant qui Peculium fierent, & sciebant, in Patre etiam rebelle aliquid de Peculio admixtum esse, quod se exsereret in filio aut nepote ejus, prout sc. gutta (*seminis*) purificaretur, sicuti id videmus in Theracho, & aliis, quibus Res Divina non adhæsit, nisi in radice generationis, quòd udgenituri essent Peculium; quod non ita factum fuit in generationibus descendentium à Chamo, & Japheto. Simile quid cernere est in rebus Naturalibus: quoties enim accidit inter homines, ut Filii patribus prorsus non sunt similes,

ſed Avis? ubi non eſt dubitandum, quin radicaliter illa natura & ſimilitudo latitaverit in Patre, quamvis ſenſibus externis id non apparuerit, prout Natura Heberi in filiis ejus latuit, donec ſe prodidit in Abrahamo. [3.]

ספק כי הטבע החוא והדמיון ההוא היה צפון באב ואף על פי שלא נראה להרגשה כאשר היה צפון טבע עבר בבניו עד שנראה באברהם ׃

NOTÆ.

[1.] *De Perfectione Adami Primi legitur quoq; in* ספר האמונות *R. Schem Tof, fol. 68. col. 1. 2.* Adamus primus ſtatim à ſua nativitate fuit חכם גדול Sapiens magnus, & ingreſſus eſt in vias Prophetiæ, loquutusque eſt Deus cum eo. Et neceſſariò fatendum eſt etiam Philoſophis ipſis, ſi ſtatuant Creationem Mundi, שנברא שלם בשכלו לא כמו קטן בן יומו quòd creatus ſit perfectus in intellectu ſuo; non verò inſtar parvuli infantis. Hac ratione enim opus habuiſſet nutrice, quæ ipſum lactaſſet & educaſſet; Præceptore item &c. *Et mox*: Quando creatus fuit Adamus, non creatus fuit ſecundum formam & diſpoſitionem ordinariam (*corporum humanorum*), ſed בריאה רכה עד מאד וזכה קרוב לבריה רוחנית creatura ſubtiliſſima & puriſſima, proximè accedens ad corpus ſpirituale: accedebant etiam Scientiæ in perfectione ſua, ſcivitque & intellexit omnes Mundos. Huc tendit quod Sapientes noſtri dixerunt; *Statura Adami fuit à terra uſq; ad cœlum, vel, ab una extremitate mundi ad alteram. In Schalſcheleth bakkabbala ab initio*: אין ספק שלהיות אדם יציר כפיו של הקבה היה שלם בכל החכמות טבעיות ואלהיות הנכללות בתורת משה ולכן נוכל לומר שהיה ממדרגת מרעה ושלמה בכל מה שאפשר ׃ Nullum eſt dubium, quin Adamus, ceu πλάσμα manuum Dei Benedicti, perfectus fuerit in omnibus ſcientiis, humanis & Divinis, comprehenſis in Lege Moſis; ac proinde dicere poſſumus, quòd fuerit in gradu Moſis & Salomonis, quantum poſſibile fuit &c. *Videatur & Tzerór Hammór in ſect.* בראשית, *ubi & Nominis Dei Tetragrammati notitia ipſi tribuitur*; Poſtquam, *inquit*, omnibus Creaturis nomina indidiſſet Adamus, quæſivit ex eo Deus; Quodnam verò eſt Nomen meum? Reſpondit Adamus, יהוה, quia Tu es המהות לכל המציאות quidditas omnis exiſtentiæ. Hoc nempe eſt quod dicitur; *Ego ſum* יהוה, *hoc eſt Nomen meum, Jeſa. 42. v. 8.* quod ſcilicet ego apud meipſum concepi, & quod Adamus mihi impoſuit. Summopere utique hoc eſt admirandum, quòd ſcientia Adami pertigerit etiam ad cognitionem Dei, Nominisque illius, quod Deus ipſe ſibi deſtinaverat *&c.*

Quærunt verò etiam: Utrum Adamus & Eva eodem perfectionis gradu creati

du creati fuerint? *De perfectione Corporis non dubitant Hebræi, sed de perfectione mentis & Intellectus, videntur differentiam statuere. Hinc scribitur iterùm in Tzerór hammór*; Creato Adamo simul etiam fuit mulier creata. Hinc Mulier non peculiari opus habuit Lege vel mandato (*quæsivit enim Author prius*; Cur Gen. 2. 16, 17. præceptum illud Adamo tantùm sit datum, & in singulari numero conceptum?): nam præceptum Adamo datum, illam quoqe comprehendebat, quia erat ejus pars. Sic non opus fuit, ut Deus peculiariter animam in nares ejus insufflaret; quia enim non è terra, sed è costa Adami fuit creata, Deus autem jam antè animam viventem Adamo inspirarat, particeps ejus facta fuit Eva per illam costam, quæ tamen fuit exigua pars. Hinc mulieres manserunt imperfectiores, unde & Rabbini nostri ajunt; הנשים דעתן קלה *Mulierum scientia tenuis est.*

Pluribus hanc quæstionem tractat Abarbenel in Legem, fol. 20. col. 3. Caussa, *inquit*, cur Scriptura Gen. 1. 27. bis dicat בצלם אלהים *Ad Imaginem suam* creavit Deus hominem; *ad Imaginem Dei* creavit illum; hæc mihi videtur esse, quòd voluerit indicare; quamvis Deus creaverit Hominem marem & fœminam, tamen ambos non creatos esse in eodem perfectionis gradu; neque de ambobus æqualiter dicitur, *Et creavit Deus Hominem.* Quamvis enim ejusdem fuerint speciei, tamen non ex æquo fuerunt ad Imaginem Dei. Ideò dicitur; *In Imagine Dei creavit illum, masculum & fœminam creavit illos*; indicans his verbis, Adamum solum creatum fuisse in Imagine Dei: Ille enim fuit primarius finis & intentio in creatione; quamvis propter conservationem speciei masculum & fœminam creârit. Virilitas autem & Fœmineitas (*hoc est, Sexus*) non sunt de Imagine Dei, sed spectant ad conservationem & propagationem sui similis. Et hoc respectu conveniunt cum cęteris animantibus, non in Imagine Dei. Hinc scire potes, quare non dicatur de Adamo; *secundùm speciem suam*; sed, *Masculum & fœminam creavit eos*; quia longè alia fuit ratio Adami, quàm cæterorum animalium, in quibus fœmina eodem est gradu, quo mas, & æqualis ipsi in natura & existentia. Hinc de illis dicitur, *secundum speciem suam*; sine ulla prærogativa viro supra fœminam concessa. In homine verò primaria creationis Intentio fuit Vir, qui solus creatus dicitur in Imagine Dei, sicuti in singulari numero dicitur; *In Imagine Dei creavit eum*; quia nimirum ille est, qui videt abscondita sapientiæ, non fœmina, quæ non habet sapientiam nisi in colo. Mulier enim creata duntaxat est propter finem secundarium, ut viro

viro esset adjutorium, & ad conservationem speciei, prout Scriptura explicat in Creatione ejus. *Lambertus Danæus in Antiquitatibus, pag. 42.* Dico, marem quidem & fœminam, ad eandem unius & ejusdem Dei veri imaginem conditos esse; ejus tamen Imaginis radios, vivacitatem, splendorem, aciem & vim, in Adamo, quàm in Eva, in mare quàm in fœmina, majorem, efficaciorem & potentiorem fuisse, ut in eodem corpore fortior manuum est dextera. Unde & per maritum uxor præceptum Dei didicerat, etiam ante peccatum; & eam Satan per serpentem potiùs quàm Adamum adortus & aggressus est, tanquam infirmiorem: & prima peccavit Eva, non Adam, Gen. 3. 1: 1. Tim. 2. 14. Nam & in Angelis quoque alii aliis à Deo conditi sunt excellentiores, quanquam omnes ab initio suæ originis erant ad Dei imaginem, & eam quidem lucidiorem quàm homo, creati.

[2.] *R. Moses Nachmanides scribit ad Genes. 6.* Mihi videtur, Adamum & uxorem ejus vocari בני האלהים *Filios Dei*, quia immediatè fuerunt opus manuum ejus, & Deum solum, nec alium Patrem agnoscebant *&c. Vide eum.*

[3.] *Hinc scribitur in Zohar ad Genes. 26. 1.* הק״ב אוריך רוגזיה עם רשיעיא בגין דיפוק מנהון גועא טבא בעלמא Deus Benedictus longanimitate suâ differt iram erga impios, ut ex ipsis prodeat surculus bonus in mundo, sicut Abrahamus prodiit à Theracho, qui erat surculus bonus, & radix præstantissima in mundo. *Et in Talmud Maß. Bavabasra cap. 8. scribunt;* אין מעבירין נחלה אפילו מברא בישא לברא טבא דלא ידעינן חי זרעא נפיק מיניהו Non transferunt hæreditatem, ne quidem à filio malo in filium bonum, quia nescimus, qualenam semen ab illo sit proditurum. *Vide simile quid de Ezechia in Berach. cap. 1. fol. 12. col. 2. & apud Abarb. ad 2. Reg. 20.*

XCVI. *Cosri;* Hæc in veritate est dignitas procedens ab Adamo: Adamus autem fuit inter creaturas terrenas; vobis verò debetur dignitas super omnia in terra existentia. Sed, Ubi hæc dignitas remansit in peccato illo (*confectione & adoratione vituli, Deo derelicto, uti fuit sup. §. 94.*)?

צו אמר הכוזרי זאת באמת היא הגדולה הנמשכת מאדם ואדם היה הגדול שבבריאות הארץ ונתחייבה לכם הגדולה על כל הנמצאים בארץ אבל איה הגדולה הזאת מן החטאת הזאת׃

XCVII. *Judæus;* Quia Omnes populi eo tempore coluerunt figuras seu Imagines, & Philosophi ipsi, licet demonstrationes adduxerint pro Unitate (*& proinde Incorporeitate*)

צז אמר החבר כי האומות כלם בזמן ההוא היו עובדים צורות ואלו היו הפילוסופים מביאים מופת על היחוד

ועל האלקות לא היו עומדים מבלי צורה שמכונים אליה ואומרים להמונם כי הצורה הזאת ידבק בה ענין אלקי וכי היא מיוחדת בדבר מופלא נכרי ומהם מי שמיחס זה אל האלקים כאשר אנחנו עושים היום במקומות המכובדות אצלינו עד שאנו מתברכים בהם ובעפרם ואבניהם : ומהם מי שמיחס אותו אל רוחניות כוכב מן הכוכבים או חיל מן החיילים או מערכת מזל וזולת זה ולא היו מסכימים ההמון על תורה אחת אלא בצורה מורגשת שמכונים אליה והיו בני ישראל מצפים למה שיעד אותם משה שיוריד להם ענין מאת האלקים שיראו אותו ויקבילוהו כאשר היו מקבילים עמוד הענן ועמוד האש בצאתם ממצרי׳ אשר היו מביטי׳ אליו ומקבלים ומגדלים אותו ומשתחוים נכחו לאלקים וכן היו מקבילים עמוד הענן אשר היה יורד על משה בדבר אתו האלקים והיו עומדים בני ישראל ומשתחוים נכחו לאלקים וכאשר שמעו העם דברי עשרת הדברים ועלה משה אל ההר להוריד להם הלוחות כתובים ולעשות להם ארון

reitate) Dei, ejusque Divinitate, (*h. e. Dominio & gubernatione*) tamen non caruerunt Figurâ, ad quam intentionem & devotionem suam dirigebant, & de qua plebi suæ dicebant, quòd illi Figuræ adhæreat Res Divina, atque peculiarem habeat miramque virtutem & proprietatem. Hanc aliqui illorum attribuerunt Deo, quemadmodum & nos hodieque de locis quibusdam, in honore & veneratione inter nos habitis, facimus, adeò ut in vel de illis, imò de illorum pulvere (*terra*) & lapidibus, benedictionem nos consequi persuasi simus, (*qualia sunt Templa, & Aedes sacræ, Scholæ &c*): Alii adscribunt eam Spiritualitati, seu Spirituali virtuti alicujus Planetæ, vel exercitui alicui integro (*h. e. pluribus Stellis simul de reliquo exercitu stellarum*) vel signis Zodiaci, & similibus: neque consentiebant vel assensum præbebant plebs in ullam Legem (*seu, religionem & cultum*) nisi mediante Figurâ aliquâ sensibili, ad quam suam devotionem dirigebant. Sic Israëlitæ respiciebant ad id, quod Moses promiserat, se facturum ut ipsis descenderet aliquid à Deo, quod viderent & ante se propositum haberent, quemadmodum habuerunt ante se Columnam nubis & Ignis (*vide par. 4. §. 3. & 5.*) cùm egrederentur ex Ægypto, quam respiciebant, sibi proponebant, venerabantur, coramque quâ Deo se incurvabant. Sic propositam sibi habebant Nubem illam, quæ descenderat super Mosen, quùm Deus cum ipso loqueretur, coram quâ Filii Israël stabant, & Deum adorabant. Eadem ratione fecerunt cùm audivissent verba Decalogi, & Moses ascendisset in montem, ut inde ipsis deferret Tabulas scriptas, & Arcam faceret, quò aliquid Visibile habérent, coram quo suam Intentionem

להזת

& Devotionem peragerent, in quo esset Fœdus (*Lex*) Dei, & Creatura Divina (*In Hebraeo est* הָרִבּוֹנִית q. d. Dominica, Divina; *pro quo alii legunt* הָרְצוֹנִית Voluntaria, *quasi dicas*; Non imaginaria, vel metaphorica, sed vera, Dei beneplacito & voluntate miraculosè creata); Tabulæ nimirum *Legis conf. p. 2. §. 28.*); prȩter alia quȩ Arcȩ adhærebant, veluti Nubes, Gloria, & Miracula propter eam facta. Populus itaq; dum prȩstolabatur, ut descenderet Moses, idque in eodem, in quo erant, statu, sine ulla mutatione suarum rerum, ornamentorum, vel vestimentorum, in quibus comparuerant in Die illo Stationis Sinaiticæ, eadem formâ & specie permanentes, & Mosen exspectantes; Moses autem ab illis per quadringenots dies emanéret, nullo sumpto viatico, neque, nisi sub conditione eodem die revertendi, ab ipsis discessisset (*sic scribit Aben Esra & R. Levi, Mosen non dixisse ipsis, quòd per* 40. *dies esset emansurus. Aliter Talmudici in Tract. de Sabb. cap.* 9. *f.* 89. 1.); tùm sinistra cogitatio quosdam de Populo illo magno occupavit & invasit, (*quasi Moses mortuus esset*) & inceperunt in partes & contraria studia scindi, variaque consilia & cogitata agitare; adeò ut quidam illorum necessarium duxerint, (vel, נצטרפו *consenserint*) Cultûs Divini objectum sensibile quærere, quod sibi, ad imitationem aliorum populorum, propositum haberent, neque tamen abnegarent Deum, qui illos ex Ægypto eduxit; sed quod eis duntaxat proponeretur, ut coram illo se sisterent, quando enarraturi essent Mirabilia Dei sui, quemadmodum Philistæi fecerunt, quando dixerunt; *Quia Deus illic est*; & quemadmodum nos facimus de Cœlo, omnique re, cujus motum scimus esse duntaxat à Voluntate Dei, non fortuitò, vel ex voluntate hominis, vel à Natura.

להיות להם דבר נראה שיכונו נגדו שבו יהיה הברית לאלקי׳ והבריאה הרבונית רוצה לומר הלוחות זולת מה שדבק בארון מהענן והכבוד ומה שנראה בעבורו מ מהמופתים ונשארו העם מצפים לרדת משה והם על ענינם לא שנו תארם ועדים ובגדיהם אשר עמדו בהם יום מעמד הר סיני אך נשארו בתכונתם ממתינים למשה ובושש מהם ארבעים יום והוא לא לקח צידה ולא נפרד מהם אלא על מנת שישוב ליומו אז גברה המחשבה הרעה על קצת ההמון ההוא הגדול והתחילו המון העם להחלק מחלקות ומרבים העצות והמחשבות עד שנצטרכו מהם אנשים לבקש נעבד מורגש יכונו נגדו כשאר האומות מבלי שיכחשו באלקות מ מוציאם ממצרים אבל שיהיה מונח להם להקביל אליו כ כשיספרו נפלאות אלקיהם כאשר עשו הפלשתים בארון שאמרו כי האלקים שם וכאשר אנחנו עושי׳ בשמי׳ ובכל דבר שאנו יודעים שתנועתו אמנם היא בחפץ האלקים מבלי מקרה ולא רצון אדם ולא טבע

Peccatum

וחטאתם היתה בציור אשר
נאסר עליה' ושיחסו ענין אלקי
אל מה שעשו בידם ורצתם
מבלי מצות האלקים ויש להם
התנצלות במה שקדם
מהמחלוקת ביניהם ולא הגיעו
עובדיו אל שלשת אלפי איש
מכלל שש מאות אלף שהיו ·
אבל התנצלות הגדולים
שסייעו בעשותו היה בעבור
שיראה הממרה מהמאמין
כדי להרוג הממרה העובד אותו
ונחשב להם לעון מפני ש
שהוציאו המרי מן הכח הצפון
אל גבול המעשה ולא היה
העון ההוא יציאה מכלל
עבודת מוציאם ממצרים אך
היה מרי לקצת מצותיו כי הוא
יתברך הזהיר מן הצורות והם
עשו צורה והיה להם להמתין
שלא יקבעו לעצמם דבר
שיקבילוהו וימשכו אחריו ו
ומזבח וקרבנות וזאת היה
מעצת מי שהיה ביניהם מן
החוזים והאצטגנינים חשבו
שיהיו פעולתם הסבריו' ק
קרובות מן המעשים האמתיים
והיה ענינם בזה כענין הכסיל
אשר זכרנו שנכנס בחנות
הרופא והמית האנשים אשר
היה מועילם ברפואות ההם
קודם לכן עם שלא היתה
כונת העם לצאת מעבודת
האלקים אך היו חושבים שהם

Peccatum autem ipſorum fuit in factione formæ vel figuræ, ipſis prohibitæ, & quòd Rem Divinam attribuerunt ei, quod manibus ſuis fecerunt pro ſuo lubitu & arbitrio, ſine mandato Dei. Excuſationem tamen merentur propter præcedentem inter ipſos diſſenſionem, & quòd de ſexcentis millibus, non ad tria millia virorum pertigit numerus eorum, qui Vitulum coluerunt. Primatûm verò (*veluti Aharonis, & aliorum*) qui juverunt confectionem ejus, excuſatio eſt, quòd voluerint, ut hac ratione manifeſti fierent & diſcernerentur Contumaces & Inobedientes à Credentibus, quò Inobedientes, Vitulum colentes, morte afficerentur. Pro peccato autem hoc ipſis imputatum eſt, eò quòd ſic Rebellionem ſeu Contumaciam è potentia occulta in Actum deduxerint. Peccatum tamen illud non erat apoſtaſia univerſalis á cultu ejus, qui ipſos ex Ægypto eduxit, ſed incurrebat in quædam duntaxat ejus præcepta. Deus enim prohibuit nobis Figuras & Imagines; ipſi verò Imaginem fecerunt: & exſpectare debuiſſent (*Moſen*), neque ſibimet ipſi Rem aliquam effingere loco Dei, quam ante ſe videant & ſequantur; vel Altare, vel Oblationes. Hoc verò profluxit ex conſilio Aſtrologorum & Genethliacorum qui inter ipſos fuerunt, exiſtimantes Actiones horum contingentes non multum differre ab Actionibus veris. Accidit verò eis hac in parte idem quod Stulto illi, cujus ſuprà meminimus, qui in officinam Medici intromiſſus, iiſdem medicinis, quibus nonnullos antea in vita conſervavit, alios occidit. Quamvis intentio populi non fuerit, deficere à Cultu Dei, ſed exiſtimarunt, ſe cultui ejus operam dare vel ſtudere, unde ve-

nerunt ad Aharonem, intima cordis sui sensa ei denudantes (*quod non fecissent, si aperta fuisset idololatria & apostasia à Deo*): hinc etiam Aharon juvit confectionem ejus (*vituli*): reus verò factus est, quòd Contumaciam ipsorum ex potentia in actum deduxerit. Res illa nobis videtur longè maxima, quia inter plerasque gentes hodiè nullæ Figuræ vel Imagines coluntur: illo verò tempore res levis fuit habita, quia omnes nationes tùm habuerunt Imagines quas coluerunt. Si fecissent vel exstruxissent pro suo arbitrio Domum aliquam pro Cultu Divino, ad quam suam Devotionem dirigerent, in qua oblationes offerrent, eamq; honorarent, id nobis non adeò grave videretur, quia hodiè solemus hujusmodi Domos (*Templa*) facere, eas venerari, magnifacere, & benedictionem Divinam ex eis nobis polliceri; quinimò de illis dicere, Majestatem Divinam in illis habitare, & Angelos circumcirca illas castrametari. Quod si hæc non necessaria essent pro congregatione cætuum nostrorum, res nobis videretur peregrina, sicuti tempore Regum fuit, qui prohibebant homines, conantes Domos facere pro Cultu Dei, quas vocabant בָּמוֹת; imò pii Reges illa destruebant; ne aliam domum venerarentur, quàm illam, quam elegerat Dominus, & illam formam, quam præceperat. Neque in ea (*domo Domini*) absurdæ & alienæ visæ sunt Figuræ illæ, quas Dominus facere præceperat, Cherubini nempe. At puniti fuerunt illi qui coluerunt Vitulum, & occisi fuerunt, ter mille scilicet viri de sexcentis millibus (*quia sine mandato Dei illum fecerant*). Interim tamen non

משתדלים בעבודה ועל כן
באו אל אהרן לגלות מצפונם
ועל כן סייע בעשותו ונאשם
בהוצאתו מריהם מן הכח אל
המעשה והדבר ההוא הוא
גדול מאד בעינינו מפני שאין
בזמן הזה צורות נעבדות ברוב
האומות והיה קל בזמן ההוא
מפני שהיו עושים כל האומות
צורות לעבוד אותם ואלו
היתה חטאת' שעשו בית
כרצונם לעבודה לכוין אליו
ולהקריב בו הקרבנות ולכבדו
לא היה דבר גדול בעינינו
מפני מה שאנחנו נוהגים
בו היום מעשות בתים
ובחירתנו אותם וגדלנו להם
והתברכנו בהם ואיפשר ש
שנאמר שהשכינה חלה בהם
והמלאכים חונים סביבותיהם
ולולי הצורך להתחברות ק
קהלינו היה הדבר הזה נכרי
כאשר היה בימי המלכ'. שהיו
מוחין באנשים משתדלים שהיו
עושים בתים לעבודה והיו
נקראים במות והיו חסידי
המלכים הורסין אותם כדי
שלא יגדלו זולתי הבית אשר
בחר בו האלקים והתבנה
אשר צוה בה ולא היה דבר
נכרי בה הצורות אשר צוה
הוא בהם מהכרובים ועם כל
זה נענשו האנשים אשר
עבדו העגל ביום ההוא
והרגום והיה מספר כלם
שלשת אלפי איש מכלל שש
מאו' אלף ולא פסק המן ל

desiit

לרדת למאכלם והענן לסכך
עליהם ועמד האש להנחותם
והנבואה מתמדת ונוספת
בניה' ולא נעדר מהם דבר
מכל אשר נתן להם זולת שתי
הלוחות אשר שברם משה
והתפלל להשיבם והושבו להם
וכופר להם העון ההוא :

נח אמר הכוזרי כבר עזרת
עצתי במה שעלה בדעתי ובמה
שראיתיו בחלומי כי אין האדם
מגיע אל הענין האלקי אלא
בדבר אלקי רוצה לומר ב
במעשים שיצום האלקים
ואם לא היה כן רוב בני אדם
משתדלים אפילו החוזה
והקוסם ועובד האש ועובד
השמש והמשני' וזולתם :

נט אמר החבר כן הוא וכן כל
תורותינו כלם כתובות בתורת
מדבור האלקי' עם משה
וממנה שכתב משה ונתן
להמון הגדול ההוא בקבוצם
במדבר לא נצטרכו בם לקבלה
ולא להוראת פרשה ופרשה
ומצוה מצוה ותכונת הקרבנות
ואיך מקריבים אותם ובאי
זה מקום ולאיזה צד ואיך
נשחטים ואיך עושים בדמם
ובנתחיהם ממלאכו' חלוקות
כלם מבואר מאת האלקים
שלא יחסר מהם דבר קטן
ויפסד הכל כמו ההויות הטבעיו
אשר הם מתחברות מיחסים
דקי' לא תשיגם המחשבה
לדקותם אשר אם יארע
מבטול מעט ביחסי' ההם
היתה

desiit ipsis Manna descendere pro cibo, neque etiam desiit Nubes ipsos obtegere, vel Ignis eos ducere; Prophetia etiam continuabatur, & in dies augebatur inter ipsos; nihil denique ipsis, de omni eo quod Deus eis dederat, subtractum fuit, nisi Duæ Tabulæ, quas Moses confregit; orante verò ipso ut redderentur, redditæ fuerunt; & sic expiata (*remissa*) fuit illis hæc iniquitas ipsorum.

XCVIII. *Cosri*; Nunc juvisti consilium meum, quod animo versabam, & quod in Somnio videbam. Non enim potest homo ad Rem Divinam (*ad Deum*) pertingere nisi per Res divinas, h. e. per Opera à Deo præcepta. Quod si non ita esset, maxima pars hominum eò conniterentur, ut Astrologi, Divini, Cultores Ignis, Solis, Duorum Deorum cultores, &alii.

XCIX. *Judeus*; Ita est: & sic omnes nostræ Leges exceptæ sunt ex ore Dei ipsius cum Mose loquentis, & à Mose scriptæ, populoque illi magno, in deserto congregato, datæ, in quibus proinde non opus habuerunt aliâ Cabbalâ (*h.e. traditione παρεμπεσόντω,*) vel explicatione cujusq; periodi vel præcepti, de qualitate oblationũ, de modo illas offerendi, quo loco, & ad quod latus (*altaris*) aut quâ ratione sint mactandæ, quid item de sanguine, & partibus illorum sit faciendum; cùm omnia hæc sint explicata à Deo ipso, ut ne minimus quidem in iis sit defectus, unde totum corrumpi posset; prout id fit in Generabilibus naturalibus, quæ composita sunt ex proportionibus vel proprietatibus subtilibus (*qualitatum, & humorum*), quę ob subtilitatẽ suam cogitatione

comprehendi non possunt, ut, si vel exiguum vitium ipsis accidat in proprietatibus illis, generatum totum corrumpatur, ita ut illa planta, illud animal, aut illud membrum ex. gr. totum vel vitietur, vel intereat. Sic traditum est (*in Lege*), quomodo dissecanda sit bestia offerenda, quid de unoquoque membro sit faciendum, quæ sint comedenda, quæ comburenda, quis comedere, & quis comburere illa debeat, quis item ex classibus eorum, quibus id mandatum, offerre debeat; quomodo comparati esse debeant illi qui offerunt, ut nihil illis insit vel defectus aut impedimenti; illorum ornamenta & vestimenta, præsertim Pontificis maximi, cui licentia & facultas data fuit ingrediendi in locum Rei Divinæ, locum, inquam, Habitationis & præsentiæ Divinæ, Arcæ & Libri Legis (*in Sanctum Sanctorum*); quæ item his omnibus annexa & observanda sit Sanctificatio (*veluti abstinentia ab uxoribus, & ebrietas*) & Puritas (*à contactu rei immundæ*); Gradus purificationum, sanctificationum, & precationum; quæ omnia sigillatim recensere & enarrare, prolixioris fuerit operæ. Fundantur tamen in Lege scriptâ Mosis, & eo quod transtulerunt (*acceperunt*) Rabbini nostri (*per Traditionem oralem*), quæ utraque habentur ex Colloquio Dei cum Mose in monte Sinaj; Sic forma Tabernaculi tota ostensa fuit Mosi in monte Sinai; Tabernaculum ipsum, Tentorium, Mensa, Candelabrum, Arca, Atrium Tabernaculi; ejus Columnæ, Tegumenta, omnia denique ejus opera ostensa fuerunt ipsi in Imaginibus spiritualibus, quarum formæ erant corporeæ, prout sc. fieri & confici debuerunt. Pari ratione Palatii illius magni, quod ædificavit Salomon, forma spiritualis ostensa fuit Davidi: & Forma ac structura

היתה נפסדת ההויה ההיא ולא היה הצמח ההוא או החי ההוא או האבר ההוא דרך משל אלא מופסד או נעדר וכן זכר איך תנותח הבהמה ה הנקרבת ומה יעש' באבר אבר ומה שיש לאכילה ומה שיש לשריפה ומי יאכל ומי ישרוף ומי יקריב מן הכתות אשר המצוה בהם לא יעברום ואיך תהיה תכונת המקריבים עד שלא יהיה בהם פגם עם תכשיטיהם ומלבושיהם וכל שכן מלבוש כהן גדול אשר נתן לו רשות לבא אל מקום הענין האלקי מקום השכינה והארון והתורה ומה שנתלה בזה מן הקדוש' והטהרה ומדרגות הטהרות והקדושות והתפלות דבר שיאריך ספורו אך סומכים בו על קריאת התורה ומה שהעתיקו רבותי' והכל מדברי אלקים עם משה וכן תכונת המשכן כלה הראתה למשה בהר סיני המשכן והאהל והשולחן ו והמנורה והארון וחצר המשכן ועמודיו ומכסיו וכל מלאכותיו הראו לו רוחניות וצורותם גשמיות כאשר התנו לו וכן הבית הגדול אשר בנה שלמה הראה לדוד צורתו רוחניות והבית העולמי הקדוש אשר

יעדנו בו הראה לנביא יחזקאל
צורתו ותכונתו ואין בעבודת
האל סברא ולא הקשה ולא
התחכמות ואלו היה כן היו
הפילוסופים מגיעים ברוב
חכמתם ושכלם לכפל במה
שהגיעו בני ישראל ׃

ק אמר הכוזרי בכמו זה
תנוח הנפש לקבל התורה
מבלי ספק ולא פקפוק שיבא
נביא לעבדים משועבדים
ולחוצים וייעד אותם שיצאו
מעבדותם בעת ההוא
מבלי איחור על התכונה ההיא
ושיכניסם אל ארץ כנען והיא
ביד שבע אומות כל אחת מהם
חזקה מהם והודיע לכל שבט
חלקו מהארץ קודם שיגיעו
אליה והתקיים הכל בזמן
מועט במופתים נוראים זה
מאמת גדולת השולח וכבוד
השלוח וגודל מעלת העם אשר
עליהם לבדם שולח ואלו
היה אומר כי אני שלוח ליישר
כל העולם ולא היה דברו
מגיע עד חציו היה פגם
בשליחותו מפני שלא נשלמה
כונת הבורא בשליחותו והיה
מונע בהשלמת שליחותו היות
ספר תורתו עברי והיה מעמס
וטורח ולאות רב על אומות
שבא והודו וכוזר להבינו
ולעשות מה שכתוב בו אלא
אחרי מאות שנים שיקר

structura Sanctę illius Domus æternę (*Templum tertium*), nobis promissæ, ostensa fuit Prophetæ Ezechieli. Neque enim in Cultu Dei Opinio communis, Ratiocinatio, Sapientia humana, ullum habent locum. Quod si id esset, Philosophi, sapientiâ & ingenio suo insigni, duplo longiùs hîc processissent, quàm filii Israëlis (*duplo plus præstitissent & assequuti essent*).

C. *Cosri*; Hac ratione permovetur Anima ad recipiendum vestram Legem (*Fidem, Religionem*) sine dubitatione & hæsitatione ulla; quòd Propheta (*Moses*) venerit ad Servos mancipatos & oppressos, ipsisque promiserit, quòd hoc tempore, sine ulla mora, hoc modo, egressuri sint è servitute sua, & in terram Canaan introducendi, quæ tunc in manu septem erat populorum, quorum quisq; potentiâ illis erat superior; unicuiq; etiam tribui suam in terra illa portionem assignavit, antequam in illam venirent, omniaque temporis brevi spatio, cum terribilibus miraculis, impleta fuerint; Hoc confirmat tùm authoritatem & magnitudinem Legantis, tùm gloriam Legati, tùm Dignitatem & præcellentiam Eorum ad quos solos ablegatur. Quod si dixisset; *Missus sum ad dirigendum totum Mundum*, interim autem verbum ejus non pervenisset nisi ad dimidium, manca fuisset ejus legatio, quia illâ non perfecisset Intentionem Creatoris mittentis; impedimentum etiam & obstaculum objecisset expeditioni ipsius Liber Legis ejus, linguâ Hebræâ scriptus; difficillimum, molestissimum, & laboriosissimum (*imò impossibile*) fuisset Sabæis, Indis, Cosaréis (*Persis*) eam intelligere, aut quod in ea scriptum est, facere; nisi post plures centenos annos fortè contingeret, ut immu-

tarentur, (*Judæi fierent*) vel per Victoriam ab illis reportatam (*ad eam adigerentur, conf. par. 2. §. 33.*), vel per Viciniam, aut Rationes Prophetæ (*Mosis*) ipsius (*in Lege scriptas*), aut Prophetæ alterius, ad Legem ejus acceptandam persuaderentur ac permoverentur.

CI. *Judæus*; Non vocavit Moses ad Legem suam, nisi populum suum, & Viros linguæ suæ: his etiam solis promisit Deus, quòd illos perpetuò sit ad Legem suam observandam hortaturus per Prophetas. Quod etiam reipsâ præstitit per totum tempus gratiæ & beneplaciti, quo Divinitas inter ipsos habitavit.

CII. *Cosri*; Annon verò magis expedivisset, ut universum mundum direxisset, & hoc magis congruum & conveniens Sapientiæ Divinæ fuisset?

CIII. *Judæus*; Annon etiam sic melius fuisset, ut animalia omnia essent rationalia? Jam videris oblitus esse ejus quod antè dictum (§. 47. & 95.) de propagatione seminis Adami (*posteritatis ejus*), & quâ ratione Res Divina consueverit commorari in Uno & Singulari aliquo, qui Cor esset fratrû, ac Peculium Patris, lucem illam (*Divinam*) recipiens, reliqui verò instar corticis, non recipientes eam; donec venissent Filii Jacobi, qui omnes rationem Peculii & Cordis habebant, à reliquis hominibus proprietatibus quibusdam Divinis distincti, quibus reddebantur, ac si Species & substantia quædam essent Angelica, omnes ad gradum Propheticum aspirantes, & magna etiam ex parte eum assequentes; quia sc. Operibus Deo gratis, Sanctitate, Puritate, & Conversatione Prophetarum, Illi propinqui fuerunt. Scias etenim, quòd si quis incidat in Prophetam (*in Prophetæ alicujus consortium &*

אליהם להשתערת עליהם בעבור נצחון או שכונה או בראיות הנביא בעצמו או נביא אחר שמעיר ומזהיר על תורתו :

קא אמר החבר לא קרא משה לתורתו זולתי עמו ואנשי לשונו ויעד אותם הבורא להזהיר על תורתו כל הימים על ידי הנביאים ועשה כן כל ימי הרצון והזמן שהיתה ה השכינה ביניהם :

קב אמר הכוזרי והלא היה יותר טוב שיישר הכל והיה זה יותר נכון וראוי בחכמה :

קג אמר החבר והלא היה יותר טוב שיהיו החי׳ כלם מדברים אם כן כבר שכחת מה שקדם בהמשך זרע אדם והיאך חל הענין האלקי באיש שהיה לב האחים וסגולת האב מקבל לאור ההוא וזולתו כקליפה איננו מקבל אותו עד שבאו בני יעקב כלם סגולה ולב נבדלים מבני אדם בענינים מיוחדים אלהיים שמים אותם כאלו הם מין אחד ועצם אחד מלאכותי מבקשים כלם מעלת הנבואה ורובם מגיעים אליה בעבור שהיו קרובים אליה במעשים הנרצים והקדושה והטהרה ופגיעת הנביאים ודע כי כל אשר יפגע נביא בעת פגעו אותו ושמעו

דברי האלהים מתחדשת לו
רוחניות ונפרד מסוגו בזכות
הנפש והשתוקקה אל המדרגו'
ההם והדבקו בענוה ובטהרת
זאת תהיה אצלם הגדולה
הנראית והאור הבהיר בגמול
העולם הבא כי המבוקש ממנו
איננו אלא שתשוב נפש האד'
האלהית תפרד מחושיו ו
ותראה העולם ההוא העליון
ותהנה בראיית האור ה
המלאכותי ושמיעת הדבור
האלקי כי הנפש ההיא תהיה
בטוחה מן המות כשיכלו כלי
הגופים : וכאשר תמצא
תורה שמגיעים בחכמותיה
ומעשיה אל המדרגה הזאת
במקום אשר צותה ועם
הענינים אשר צותה בהם היא
מבלי ספק התורה שמובטח
בה להשאיר הנפשות אחר
כלות הגופות ו

tium & colloquium), eo ipſo tempore quo in eum incidit, & verba ejus Divina audit, in ſe ſtatim innovari & exoriri ſentiat aliquid Spirituale, [1.] quo à reliquo genere ſeparatur (*quo alius quaſi homo fiat*), quoad Animæ Puritatem, ejus Appetentiam ad gradus illos (*propheticos*) & Studium humilitatis & Sanctitatis. Atq; hæc res (*hæc dignitas & prærogativa*) conferet ipſis (*Iſraëlitis*) illuſtrem dignitatem & ſplendorem in Retributione Vitæ æternæ. Nihil enim aliud quæritur ab eo (*homine*), niſi ut anima ejus fiat Divina, à ſenſibus ſuis abſtrahatur, & videat Mundum illum ſuperiorem, aſpectuque Lucis ejus Angelicæ, & auditu Sermonis Divini, fruatur. Talis quippe anima tuta eſt à morte, quando organa ejus corporea deficiunt. Cùm itaque invenitur talis Lex, per cujus Sapientiam & Opera ad gradum hunc pervenitur, obſervata in Loco de quo præceptum (*Divinum*) extat, & cum debitis conditionibus & circumſtantiis; illa procul dubio eſt Lex (*Fides, Religio*), de qua certũ eſt, quòd Animas, poſt conſumptionem corporum, vivas & ſuperſtites ſit conſervatura.

NOTÆ.

[1.] *Muſcatus ſcribit ad hæc verba*: ימצאו בסוג האדם שני מינים Inveniuntur in genere humano duæ ſpecies; אדם טבעי שהם עכו״ם *Homo naturalis*, quò pertinent gentes idololatricæ; ואדם אלהי & *Homo Divinus*, quales ſunt Iſraëlitæ: Unde de eis dicitur, אדם אתם Vos *Homo eſtis*, Ezech. 34. 31. אתם קרויים אדם ואין ע״א קרויים אדם h. e. *Vos vocamini* homo, *non verò Idololatræ & gentiles, ut habetur in Bava metzia fol.* 114. *col.* 2. Vult itaque his verbis docere author, differentiam Viri talis, ad propheticum gradum aſſurgentis, à gradu hominis naturalis & divini; quòd longè excellentiorem ab abundantia influentiæ ſpiritualis nanciſcatur gradum. Simul nota, Judæos reliquas gentes omnes, & inter has cumprimis Chriſtianos, non pro Hominibus habere, ſed in Beſtiarum gradum referre, qua de re alibi fortè plura dicturi ſumus.

אמר

CIV. *Cosri*; Mihi videntur Promisſiones aliorum (*populorum*) pinguiores & unctiores Promisſionibus veſtris (*quia in ſpecie magis explicant quâ gloriâ, quibusq; deliciis ſint fruituri*).

CV. *Judæus*; (*Verum hoc*): Sed omnes illæ demum ſunt implendæ poſt mortem: neque in hac vita quicquam de illis comparet, nihil etiam eſt quod de illis doceat (*ſufficienter teſtetur*).

CVI. *Coſri*; Et ego quoque neminem hactenus eorum, qui illas credit, vidi optantem accelerationem illarum: quin potiùs, ſi in illorum poteſtate ullâ eſſet ratione, eas in millenos uſque annos rejicere & retardare, & in vinculis hujus vitæ, ſub mundi hujus jugo, & in laboribus atque moleſtiis ejus manere, id eligerent & præferrent.

CVII. *Judæus*; Quid verò dicis vel judicas de eo, qui videt hujuſmodi conſortia & collegia Angelica? (*Prophetarũ, vide ſup. §. 103*)

CVIII. *Coſri*; Sine dubio talis vir optabit, ut anima ejus perpetuò ſit à ſenſibus ſeparata, & luce illâ fruatur. Quod nihil aliud eſt, quàm Mortem expetere & deſiderare.

CIX. *Judæus*; Verùm Promisſiones noſtræ conſiſtunt in noſtra cum Deo conjunctione per Prophetiam, & quod ei eſt annexum (*dono ſc. Spiritus Sancti, ut Muſcatus explicat*); ut & in eo quòd Res Divina ſe nobis conjungat cum Magnificentiâ, Gloriâ & Miraculis. Idcirco non dicitur in Lege; *Si feceritis hoc præceptum, introducam vos poſt mortem in hortos, & ad voluptates* (ſicut Mahomet in Alcorano); ſed dicitur; *Vos eritis mihi in populum, & ego ero vobis in Deum* (Jerem. 7. 23.) Item; *Ego* (ipſemet) *vos ducam*, Exod. 19. 5. Et *quidam ex vobis ſtabunt* (hoc eſt miniſtrabunt) *coram me*, (*ut Sacerdotes & Levi-*

קד אמר הכוזרי אני רואה
שיעודי זולתכ' שמנים ודשנים
מיעודיכם :

קה אמר החבר אבל הם כלם
אחרי המות ואין בחיים מהם
מאומה ולא דבר שיורה
עליהם :

קו אמר הכוזרי ולא ראיתי
אחד מן המאמינים ביעודי'
ההם שהוא מתאוה למהירותם
אבל אם היה ביכלתו לאחרם
אלף שנים וישאר במסורת
החיים ובעול העולם ועצבונו
היה בוחר בזה :

קז אמר החבר ומה תאמר
במי שהוא רואה אלה
המעמדים הגדולים ה
המלאכותיים :

קח אמר הכוזרי מבלי ספק
שהו' מתאוה שתתמיד נפשו
על הפרידה מחושיו ותשאר
נהנית באור ההוא והוא מה
שמתאוה המות :

קט אמר החבר אבל יעודינו
הדבקנו בענין האלקי בנבואה
ומה שהוא קרוב לה. והתחבר
הענין האלקי בנו בגדולה
ובכבוד ובמופתים ועל כן איננו
אומר בתורה כי אם תעשו
המצוה הזאת אביאכם אחרי
המות אל גנות והנאות אבל
הוא אומ' ואתם תהיו לי
לעם ואני אהיה לכם לאלקים
ואנהיג אתכם ויהיו מכם

מי שיעמוד לפני ומי שיעלה לשמי׳ כאשר היו הולכי׳ בין המלאכים וקוראים להם המלאכים בן אדם כדי להכירם בין המלאכים העומדים בתוכם ויהיו גם כן מלאכים הולכים ביניהם בארץ ותראו אותם יחידים ורבים שומרים אתכם ונלחמים לכם ׃ ותתמידו בארץ אשר היא עוזרת על המעלה הזאת והיא אדמת הקדש ויהיה שבעה וטובתה ורעתה בענין האלקי כפי מעשיכם ויהיה נוהג כל העולם על המנהג הטבעיי זולתכם כי תראו עם שכינתי שתהיה בתוכם מטוב אדמתכם וסדר גשמיכם שלא יעברו עתיהם הצריך להם ושתגברו על אויביכם במתי מספר מה שתכירו בו כי אין ענינכם נוהג על המנהג הטבעי אבל בחפץ כאשר תראו אם תמרו ם מהבצורת והנגף והחיה הרעה והעולם כלו בשלוה ואז תדעו כי ענינכם מנהיג אותו דבר שהוא גדול מן הענין הטבעי ׃ והיה כל זה והתורה הזאת וכל יעודיה מובטחים לא יפול מהם דבר ויעודיה כלם כולל אותם שורש אחד והוא יחול קורבת האלקים ומלאכיו ׃ ומי שיגיע אל המעלה הזאת לא ירא מן המות ותורתינו כבר הראית לנו זה עין בעין

& Levita, Ibid. v. 6.): Alii erunt, qui ascendent in cœlum prout hîc fuerunt (corpore & animâ, ut Moses, Elias, Ezechiel) versantes inter Angelos, & ab iis appellabuntur. בן אדם Filii Hominis, *ut dignoscantur inter Angelos inter quos versantur: Angeli etiam ambulabunt inter vos in terra, & videbitis illorum nunc paucos, nunc plures, vos custodientes, & pro vobis pugnantes: Constanter agetis & permanebitis in terra illa, quæ hanc dignitatem promovet, in Terrâ nimirum Sanctâ, ejusq; tùm abundantia, & bonitas,* (seu felicitas, pax &c.) *tùm malitia,* (sterilitas &c.) *circa rem Divinam, erit juxta opera vestra* (secundum promissiones, &c. comminationes Legis): *Totus mundus regetur secundum consuetudinem & cursum naturæ ordinarium, exceptis vobis, quia videbitis, Majestate meâ vobis præsente, tùm Terræ vestræ bonitatem, tùm corporum vestrorum* Συκραςίαν; *tempora sua debita non transgressura, & vos inimicis vestris exiguâ manu prævalentes, unde dignoscere poteritis, res vestras non regi consuetudine naturali, sed juxta voluntatem & beneplacitum Dei; prout etiam videbitis, si inobedientes fueritis, Annonæ charitatem, Siccitatem, Pestem, Bestias malas, ubi totus mundus reliquus erit in pace & tranquillitate, Res vestras regi à quopiam Naturâ superiore & majore.* (Nota, *singula hæc equidem non iisdem verbis in Lege Mosis haberi, sed quoad sensum*). Et hæc omnia, Lex, inquam, tota, & omnes Promissiones ejus, ita sunt certa, ut ne verbum quidem unicum de iis excidat: omnesque Promissiones ejus unico comprehenduntur Fundamento, Spe videlicet appropinquationis ad Deum ejusque Angelos. Et quicunque ad gradum istum pertingit, non timebit sibi à Morte, id quod Lex nostra ad oculum (*viris exemplis*) nobis ostendit.

Illustrabo rem parabolâ vel similitudine: Sint E.g. quidam amici, qui versentur in deserto, & eorum unus proficiscatur in Indiam, obtinens à Rege Indiæ gloriam & magnificentiam; eò quòd illi *(Regi)* constet, hunc esse de illis sodalibus, quorum Patres ipsi noti fuerunt à longo tempore, & familiares ejus; accipiens insuper dona pretiosa, quæ afferret cæteris suis sodalibus; vestitus ab eo vestibus desiderabilibus; adjungens ei & cum eo mittens quosdam de servis suis, nullo cogitante, quòd illi à Rege sint emittendi, & in desertum illud profecturi; porrò etiam præceptis vel mandatis eum instruens, & fœdus cum eo pangens de recipiendo servitio vel cultu ejus *(quòd ipsi sint servituri, & eum culturi)*; Sic ergo rediens ad sodales suos cum Legatis illis Indicis, magno cum gaudio eos exceperunt, omnique honore afficere studuerunt, & exstruxerunt pro illis magnificum palatium, in quo eis habitationem assignarunt. Denuò itaq; Socii illi Legatos miserunt in Indiam, qui eò venientes faciem Regis nullo negotio viderunt, ope Legatorum illorum priorum, qui illis viam proximam & rectam ostenderunt; unde postmodùm omnibus innotuit, quòd, si quis velit in Indiam proficisci, facilè id facere possit, si famulitio Regis sit adscriptus, & ejus Legatos honoret, qui ipsum ad regem deducant; neque habent quod quærant, quare famulitium vel servitium hoc in nos recipiemus? Causa enim ad oculum patet, id fieri, ut Amici regis fiant, & quòd Amicitia ejus sit maximum & summum bonum. Socii isti sunt *Filii Israëlis*: primus ab illis *(in Indiam)* proficiscens, est *Moses*: alteri proficiscentes sunt reliqui *Prophetæ*: Legati Indici,

והמשל בזה חברי' שהיו עומדים במדבר והלך אחד מהם אל הודו ופגע ממלך הודו כבוד גדולה מפני שידע שהוא מן החברים ההם והיה יודע אבותיה' מקדם והיו מאוהביו ונתן לו מתנו' יקרות שנשא אות' אל חבריו והלבישו בגדי חמודות ושלח עמו מעבדיו אנשים ולא עלה על לב איש שיצאו מלפני המלך ולא שילכו אל המדבר ההוא וצוהו ב במצות וכרת עמו ברית לקבל עבודתו ובא אל חביריו עם השלוחי' ההם ההודיים ושמחו בהם החברים ההם והשתדלו בכבודם ובנו להם ארמון שהושיבום בו ושבו החברים ההם שולחים שלוחים להגיע אל ארץ הודו ולראות פני המלך מבלי טורח בעזר אלה השלוחים שהיו מ מורים אותם הדרך קרובה והישרה וידעו כלם כי מי שרוצה ללכת אל ארץ הודו הוא קל עליו מאד כשידבק בעבודת המלך ויכבד שלוחיו המגיעים אותו אליו ולא הוצרכו לשאול למה נעבוד העבודה הזאת כי העלה נראית לעין כדי להתחבר במלך וחברתו היא הטובה הגדולה: והחברים הם בני ישראל וההולך ה הראשון הוא משה וההולכים האחרים הם שאר הנביאים

והשלוחים ההודיים הם ה
השכינה והמלאכים והבגדים
החמודות הם האור המושכל
אשר חל בנפשו מהנבואה
והאור המורגש אשר חל על
פניו והמתנות היקרות ה
השלוחות הם השני לוחות
בעשרת הדברים ובעלי ה
הנימוסים האחרים לא ראו
מכל זה מאומה אך אמרו להם
קבלו עבודת מלך הודו כאשר
קבלו עליהם החברים ההם
ואחרי המות תגיעו אל המלך
ואם לא תעשו ירחיק אתכם
ויענה אתכם אחרי מותכם
ומהם מי שאמר לא בא
אלינו אדם שיגיד לנו שיהיה
אחרי מותו בגן עדן או בגיהנם
ורובם הגבירו סדור ענינם
וחבור עצתם וקבלו העבוד׳
ויחלו נפשות׳ במצפון יחול
חלוש אך בנראה יחול חזק
ונאמן ומתגדלי׳ ומתפארי׳ על
עמי הארץ שהם באמונה
ואיך יתפארו אלה בטענת מה
שיגיע אליו אחרי מותם על מי
שיגיע אליו בחייו והלא טבע
הנביאים והחסידים קרוב אל
הקיימים בעולם הבא יותר
מטבע מי שלא קרב אל ת
המדרגה הזאת ׃

קי׳ אמר הכוזרי כמה הוא
רחוק מן הדעת שיהיה האדם
כלה בטבעו אבד גופו ונפשו
זולתי הפילוסופים על דעתם ׃

Indici, ſunt *Majeſtas Divina*, & *Angeli*. Veſtimenta deſiderabilia ſunt, *Lux Intellectualis*, quæ resédit in anima ejus (*Moſis*) per Prophetiam, & *Lux ſenſibilis*, quæ comparuit in facie ejus: Munera pretioſa miſſa, ſunt *Duæ Tabulæ* cum Decem Præceptis: Cæterarum Legum (*religionum*) cultores quod attinet, illi de his omnibus nihil vident, ſed dicitur ipſis tantùm; Rècipite cultum Regis Indiæ, quemadmodum eum receperunt iſti Socii, & poſt mortem pervenietis (*admittemini*) ad Regem; quod ſi hoc non feceritis, repellet, & affliget vos poſt mortem veſtram. Unde quidam ſunt, qui dicunt, Nullus adhuc ad nos venit, qui dixerit, ſe poſt mortem ſuam fuiſſe in Paradiſo, vel Gehenna; alii verò confirmant, & acceptant hoc conſilium, & recipiunt cultum illum, internè quidem & occultè ſpe debiliſſimâ, externè vero fortiſſimâ & certiſſimâ, magnificè glorian tes, & jactantes fidem ſuam inter homines plebejos (*ut Iſmaëlitæ faciunt*). Quomodo verò ſolidè gloriari poſſunt tales de eo, quod demùm poſt mortem ſuam exſpectant, ſuper eos, qui jam in hac vita ejus fiunt compotes? Annon probabile & veroſimile magis eſt, Prophetas & Viros Sanctos ſuperſtites futuros in vita æterna, quàm alios, qui ad hunc gradum non pertigerunt? (*ſic vult oſtendere, Conjunctionem Iſraëlitarum cum Deo in hac vita, quam multis modis ipſis Deus probavit, eſſe pignus & ſignum certiſſimum Conjunctionis in Vita æterna. Conf. par. 3. §. 20. 21.*).

CX. *Coſri*; Quàm procul à ſana ratione diſtat, dicere, Homines omnes naturâ ſuâ eſſe corruptibiles, & quoad corpus & animam interitui obnoxios, ſolis exceptis juxta opinionem ſuam Philoſophis? (*quia credunt, per*

Apprehensionem Intellectualem hominem conjungi cum Intellectu Agente, vide sup. §.1.) Item, quod nonnulli aliarum Legum (*Religionum*) sectatores dicunt, Hominem reviviscere, vel, æternam & beatam vitam consequi per unicum tantùm Verbum ore suo prolatum, cùm fortè nihil aliud per totam vitam suam addidicerit, quàm illud Verbum, imò ne quidē sensum illius Verbi intelligat. Quantæ efficacitatis & præstantiæ illud Verbum esse oportet, quod (*eum qui id profert*) transferre potest à Gradu Bestiarum, ad Dignitatem Angelorum; qui verò illud non profert, ad Gradum Bestiarum reducere, qui antea fuerat Philosophus sapientissimus, per totam vitam suam bonum faciens, & dignitates illas appetens?

ועוד יאמרו אנשי התורות שהוא ישוב חי לעד בנעימי בעבור מלה שהוא אומר בפיו ואפשר שאיננו יודע כל ימיו זולתי המלה ההיא ואפשר שלא יבין ענינה כמה גדולה מעלת המלה שתעתיק ממדרגת הבהמות אל מעלת המלאכים : ומי שאינו אומר המלה ההיא ישוב בהמה אפילו אם יהיה פילוסוף חכם עושה טוב כל ימיו כוסף אל המעלות ההם :

NOTÆ.

Puto, illum in his postremis verbis respicere ad Christianos, & per hoc Unicum Verbum intelligere nomen Jesu: vel, quòd dicant, Hominem solâ fide justificari & salutem consequi, sine operibus Legalibus. Conf. inf. §. 115. & par. 4. 23. ubi similis phrasis occurrit, in initio utriusq; paragraphi.

CXI. *Judæus*; Nos non abjudicamus ulli homini Præmium Operum ipsius bonorum, ex quocunque etiam populo ille fuerit: nobis tamen videtur Felicitas perfecta esse penes populum Deo in vita sua propinquum & conjunctum, & eadem proportione dijudicamus eorum præcellentiam apud Deum, post mortem ipsorum.

קי״א אמר החבר אין אנחנו שוללי משום אדם גמול מעשיו הטובים מאי זה אומה שיהיה אבל אנחנו רואים הטובה הגמורה לעם הקרובים בחייה' ואנו עורכים מעלתם אצל אלדים אחרי מותם בערך ההוא :

CXII. *Cosri*; Juxta hanc similitudinem ergo æstimabitur contrario modo dignitas & præstantia eorum (*Israëlitarum*) in sæculo futuro, si pro dignitate & gradu illorum hodierno in hoc mundo æstimetur! (*propterea quòd hodie extra terram suam in terra aliena, captivitate & servitute constituti, omnibusq; favoris Divini signis privati, omnium populorum sint abjectissimi*).

קי״ב אמר הכוזרי והתמד ה הדמיון הזה בהפך ועריך מעלתם בעולם הבא כמעלתם בעולם הזה היום :

CXIII. *Ju-*

קיג אמר החבר אני רואה שאתה מגנה אותנו בדלות ובסכנות ובהם היו מתפארים גדולי האומות האלה כי אין הנוצרים מתפארים אלא במי שאמר מי שהכה על לחייך הימיני הכן לו השמאלי ומי שלוקח טליתך תן לו חלוקך והנ״ע הוא וחביריו וההולכים אחריו מאות מן השנים מן הבוז והיסורין וההרג אל ענינים נפלאים וידועים והם הם הפארם ׃ וכן בעל תורת ישמעאל וחביריו עד שגברו ׃ ובאנשים ההם היו מתפארים ומתגדלים לא במלכים האלה אשר גברה שאם רחבת מלכותם ונפלאו מרכבותם אם כן ערכנו מקורבת האלקים יותר קרוב ממה שאם היתה לנו גדולה בעלם הזה ׃

קיד אמר הכוזרי כן הוא אלו היתה כניעתכם ברצון אבל היא בהכרח וכאשר תמצא ידכם תהרגו אויביכם ׃

קטו אמר החבר מצאת מקום חרפתי מלך כוזר כן הוא אלו היה רובינו מקבל מהדלות כניעה לאלקים ובעבור תורתו לא היה מניחנו הענין האלקי כל הזמן הארוך הזה אבל

CXIII. *Judæus*; Animadverto te nos contemnere propter tenuitatem & paupertatem noſtram, de qua tamen gloriantur præcipui populorum aliorum. Nam Chriſtiani (*nota, vocem hanc* נוצרים, *quæ in prima editione habetur, in ſecundâ eſſe omiſſam*) non in alio gloriantur, niſi in eo, qui dixit; *Quicunq; te percuſſerit ſuper maxillam tuam dexteram, obverte ei & ſiniſtram: & qui vult tibi auferre pallium, ei da etiam tunicam, Matth. 5.* (i. e. de Chriſto, qui hoc dixit). Quinimò tùm Ipſe (*Chriſtus*) tùm Socii (*Diſcipuli*) ejus, & omnes ſequentes ipſum per aliquot centenos annos, per contemptum, afflictiones, perſecutiones, cædes, ad res mirabiles & notorias (*h. e. in ſtatum mirum, & publicè notorium*) pertigerunt. Et hi ipſi ſunt, de quibus gloriantur. Eadem etiam ratio fuit Iſmaëlitarum; donec (*utriq;*) prævaluerunt (*vires & robur acquiſiverunt*). Et in his hominibus (*Chriſto, Apoſtolis, & diſcipulis ejus*) gloriantur & magnificant (*jactant*) ſeſe iſti populi, non in Regibus, Majeſtate eminentibus, Regnum ſuum amplificantibus, & curruum multitudine admirandis & formidabilibus (*conf. par. 4. §. 22.*). Quocirca æſtimatio noſtri à propinquitate noſtra cum Deo, potior eſt & plauſibilior, quàm ſi magnam dignitatem & magnificentiam obtineremus in hoc Mundo.

. CXIV. *Coſri*; Ita quidem res haberet, ſi veſtra humiliatio & depreſſio eſſet voluntaria. Atqui eſt coacta: &, ſi in veſtris eſſet viribus, occideretis omnes inimicos veſtros!

CXV. *Judæus*; Inveniſti locum (*anſam, occaſionem*) probris afficiendi me, Rex Coſar. Ita autem res habet; Si major noſtrûm pars reciperet afflictionem, ut ſe coram Deo humiliaret, & propter Legem ejus; non derelinqueret nos Res Divina tam longo tempore; ſed minima

pars est ita comparata; merces tamen & præmium manet majorem partem, quia ferunt jugum captivitatis partim coactè, partim volentes: Nam si vellent, prolato verbo possent sibi exactores suos conciliare sine labore & molestia (*conf. par. 4. §. 23. Confessione sc. nudâ, si se ad eorum religionem accommodarent, & dicerent, se credere, quod illi credunt*). Et hujus rei merces (*quòd sc. hoc nolint facere*) non perit apud justum Judicem. Quòd si verò portaremus captivitatem & calamitatem hanc unicè propter Dei gloriam, prout decet, essemus Decus seculi illius quod exspectamus per Messiam, & acceleraremus tempus salutis futuræ, quam speramus. Nos verò non æquales nobiscum facimus omnes qui amplectuntur Legem nostram, per Verbum tantùm prolatum (*oralem confessionem*), sed requirimus etiam Opera, quibus inest labor & defatigatio animæ; veluti sunt Purificationes seu Baptismi (*Proselyti enim religionẽ Judaicam amplectentes, baptizandi erant*), Studium (*discenda sunt eis quædam Judaicæ religionis fundamenta, antequam in fœdus recipiantur*), Circumcisio, Opera Legalia multiplicia (*circa observationem & impletionem præceptorum observanda*), & ut in omnibus se cũ nostris moribus conforment (*more nostro vivant & utantur*): Circa conditiones & causas Circumcisionis, præcipua cujus semper recordari debent est, quòd sit Signum (*Sacramentum*) Divinum, à Deo positum in membro concupiscentiæ fortissimæ, ut ea vincatur, neq; quis eâ utatur, nisi prout decet & par est, in debitâ & licitâ emissione seminis (*cum fœminâ sibi Lege licitâ & permissâ*), & tempore, ac modo decenti (*ut se priùs sanctificet, & alia circa eam à Rabbinis præcepta observet*), si fortè prosperetur (*semen illud emissum*) ut dignum fiat, quod recipiat Rem Divinam. Qui (*ex proselytis se nobis adjungentibus*) hæc observat, is & semen ejus magnam habebunt partem in Appro-

המעט ממנו על הדעת הזאת ויש שכר לרוב מפני שהו נושא עול הגלות בין הכרח ורצון כי אלו הירה רוצה הירה חבר לנוגש אותו במלה שיאמר בלי טורח וכמו זה אינו אבד אצל השופט הצדיק ואלו היינו סובלים הגלות הזה והחלות הזרה לשם האלהים כראוי היינו לפאר הדור שהיינו מצפים עם המשיח והיינו מקרבים עת הישועה העתידה שאנו מיחלים אותה ׃ ואנחנו אין אנחנו משוים עם נפשותינו כל הנכנס בתורתינו במלה בלבד אבל במעשים שיש בהם טורח על הנפש מטהרה ולימוד ומילה ומעשים תוריים רבים ושינהג במנהגינו ומתנאי המילה וסבותיה שיזכור תמיד כי היא אות אלקית שמה האלקים באבר התאוה הגוברת לגבור עליה ולא ישתמש בה אלא כראוי בהנחת הזרע כראוי ובעת שראוי וכאשר ראוי אולי יהיה מצליח יצלח לקבול הענין האלקי ׃ ומי שדבק בדרך הזה יהיה לו

ולזרעו חלק גדול מן הקורבה
אל האל יתברך ועם כל זה לא
ישתוה הגר הנכנס בתורתינו
עם האזרח כי האזרחים לבדם
הם ראוים לנבואה וזולתם
תכלית ענינם שיקבלו מהם
ושיהיו חכמים וחסידים אך לא
נביאים והיעודים ההם אשר
ערבו לך כבר קדמו חכמינו
לספר גן עדן וגיהנם ומדדו
אותם לאורך ולרוחב וספרו
הנעימות והיסורין ביותר מה
שספרו שאר האומות הקרובות
ודברתי עמך עד עתה על מה
שבא במקרא בדברי הנביאים
כי לא נזכר בהם יעודי העולם
הבא הרבה בביאור כאשר
נזכר הדבר בדברי החכמים
ואמת הוא כי בדברי הנבואה
שישוב העפר שבגוף האדם אל
הארץ ותשוב הרוח אל האלקי
אשר נתנה ׃ ובדברי הנבואה
תחיית המתים לעתיד ושליחת
נביא שמו אליהו כבר שולח
בזמן העובר ולקחו האלקים
כאשר לוקח זולתו שהוא לא
טעם טעם מיתה ׃ ויש בתורה
תפלת מי שהתנבא ברוח

in Appropinquatione ad Deum benedictum; & tamen, utut hæc omnia adſint, non æquatur Peregrinus accedens ad Legem noſtram Indigenæ (*nato Judæo*): quia Indigenæ ſoli apti ſunt ad Prophetiam, reliquorum (*advenarum*) præcipuum opus & *ἔργον* eſt, ut eam ab illis accipiant, & ut fiant Sapientes & Pii, non Prophetæ (*quod ad Obadiam attinet, qui peregrinus fuit, extraordinarium eſt,* ולא ישחת הכלל בעבור האחד היוצא מכללו *& unicum exemplum non infringit Regulam, inquit Muſcatus. Vide apud eum plura*). Quod verò ad Promisſiones illas tuas ſuaves (*ſpirituales ſc.*) attinet, de iis quoq; Sapientes noſtri jam pridem ſcripſerunt, dum mentionem faciunt *Horti Edenis* (*Paradiſi*) & *Gehennæ*, eorum menſuræ tùm in longitudine, tùm in latitudine (*vide Muſcatum, quò reſpiciat*), voluptatum item ac deliciarum, ut & contrà pœnarum (*in gehenna*); imò magis de his ſcriptum reliquerunt, quàm alii populi: Egò verò hactenus non collocutus ſum tecum, niſi de iis quæ habentur in Scriptura in Prophetis, apud qnos non tam crebra, frequens & clara mentio Promisſionum Vitæ æternæ, ſicut in ſcriptis Sapientum noſtrorum. Sic in libris Propheticis habetur, quòd *Pulvis corporis humani reverſurus ſit in Terram, Spiritus verò ad Deum, qui dedit eum*, Eccleſ. 12. v. 7. Sic diſertè in ea habetur *Reſuſcitatio mortuorum futura* (*veluti apud Ezechielem cap.* 37. & Jeſaiam c. 26. 19. Vivent mortui tui, cum cadavere meo reſurgent &c. *Danjel. cap.* 12. 2. 3. Et multi dormientium in terra pulveris expergiſcentur; hi ad vitam æternam, illi ad opprobrium, & contemtum ſempiternum, &c.); *De miſſione Prophetæ Eliæ*; qui jam antea miſſus fuerat tempore præterito, & à Deo aſſumtus fuit, ſicut adhuc alius (*Enochus*), ut non guſtarit mortem, Malach. 4. ℣. 5. 6. Extat etiam in Lege Precatio cujuſdam per Spiritum Sanctum prophetantis,

quâ oravit pro ſeipſo, ut moriatur morte rectorum, & ut extremum ejus ſit ſicut extremum filiorum Iſraël (*Bileamus ſc. Numer. 23.v.10.*). Sic quidam è Regibus (*Saul*) conſuluit Prophetam mortuum (*Samuelem, per Pythoniſſam evocatum*), qui prophetavit ei de omnibus ipſi eventuris, quemadmodum prophetaverat in vita ſua; Quamvis enim quod Rex ille fecit in Lege noſtra ſit prohibitum (*conſulere ſc. mortuos*), docet tamen hoc, populum temporibus Prophetarum credidiſſe, Animas, poſt corporum conſumptionem & interitum, eſſe ſuperſtites: ideò enim conſuluerunt mortuos. Eódem tendit initium cujuſdam noſtræ Precationis, quam ſciunt etiam mulieres & parvuli, nedum ſapientes; *Deus mi, Animam, quam indidiſti mihi mundam, illam tu creaſti, finxiſti & inſufflaſti mihi, eam cuſtodis in medio mei, & iterum à me reſumpturus es, & mihi in futuro ſæculo reſtituturus. Quandiu in me eſt anima, confiteor coram te, Domine Deus mi, quòd Tu ſis Dominus omnium actionum. Benedictus ſit, qui Cadaveribus mortuis animas reſtituit.* Sic Hortum Edenis ipſum, de quo homines tam multa ſcribunt & loquuntur, non aliunde, quàm ex Lege deſumpſerunt: per eum autem intelligitur Gradus, qui præparatus fuit pro Adamo, & in quo, niſi peccaſſet, in æternum permanſiſſet. Sic גיהנם Gehenna locus erat notus propè Hieroſolymam, vallis ſcilicet, in qua Ignis nunquam extinctus fuit, & oſſa immunda, morticina, & reliquas res immundas, comburebant. Vox autem Hebræa eſt compoſita (*ex* גיא בן הנם, *vide 2. Reg. 23.10. Jerem. 7.32.* &c.).

CXVI. *Coſri*; Si ita eſt, nihil novi

האלקים שהתפלל על עצמו שימות מות ישרים ותהיה אחריתו כאחרית בני ישראל ׃ וכבר שאל אחד מהמלכי׳ נביא מת והתנבא לו בכל מה שיבא עליו כאשר היה מתנבא לו בחייו ואם היה מעשה המלך ההוא אסור בתורתינו רוצה לומר הדרישה אל המתים הוא מורה כי היו העם מאמינים בימי הנביאים כי הנפשות נשארות אחר כלות הגופות ועל כן היו שואלים המתים ופתיחת תפילתנו שיודעים אותה הנשים והקטנים כל שכן החכמים אלקי׳ נשמה שנתת בי טהורה אתה בראתה ואתה יצרתה אתה נפחתה בי ואתה משמרה בקרבי ואתה עתיד ליטלה ממני ולהחזירה בי לעתיד לבא כל זמן שהנשמה בקרבי מודה אני לפניך ה׳ אלקי שאתה הוא רבון כל המעשים ברוך המחזיר נשמות לפגרים מתים ׃ וגן עדן עצמו אשר הרבו בני אדם לזכרו לא לקחו אותו כי אם מן התורה והיא המדרגה אשר הוכנה לאדם ולולי שחטא היה עומד בה לנצח וכן גיהנם הוא מקום ידוע קרוב לירושלם גיא שאין האש נכבית ממנו היו שורפין בו עצמות הטומאה והנבלות ושאר הטומאות והמלה עברית מורכבת ׃

קיו אמר הכוזרי אם כן אין

(apud

חדוש אחרי תורתכם אלא חלקיות מדברי גן עדן וגיהנם ותכונתם והכפלת דברים והרבותם׃

(apud alias gentes) habetur ultra Legem vestram; nisi quædam particularia de Horti Edenis & Gehennæ qualitatibus, formâ, & structura *(quæ illi ulteriùs describunt)* & quòd eadem aliis pluribusque verbis dicant.

אמר החבר גם זה איננו חדש כי החכמים הרבו בזה מאד עד שלא תשמע ממנו מאומ' שלא תמצאנו לחכמים כאשר תבקשנו׃

CXVII. *Judæus*; Neque hoc est novum: nam Sapientes nostri de his quoque copiosissimè scripserunt; adeò ut nihil quicquam sis apud alios inventurus, quod non etiam apud Sapientes nostros, si quæsiveris, reperias.

NOTÆ.

De Retributione & Præmiis Bonorum & Malorum, Horto Edenis & Gehennâ, prolixè consuli potest R. Moses bar Nachman, parte ultimâ libri Toras haâdam, *quam vocat* שער הגמול Portam retributionis, *ubi pleraq; habet, quæ veteres Rabbini de his scripserunt, & quædam notatu non indigna.*

De Resurrectione mortuorum ex professo & fusè agit Abarbenel in Nâchalas avos, *fol.* 139. *& seqq. item Præfatione in Esaiam, ubi dicit, Esaiam clariùs vidisse & docuisse eam, quam omnes reliquos Prophetas. Inter alia seqq. loca pro ea ex illo adducit*

Cap. 18. 4. Quiescam *(sc. à strepitu hujus mundi)* & aspiciam in habitaculo meo *(h. e. revertar & aspiciam in corpore meo priore)*: sicut calor serenus super herbam, sicut nubes rorida in æstu messis.

Cap. 24. 17, 18. Quia cataractæ de cœlo aperientur *(revertente sc. animâ)* & contremiscent fundamenta terræ *(quando sc. resuscitabitur corpus)*: confringendo confringetur terra, dissipabitur terra *&c. Et v.* 21, 22, 23. Erit præterea in die illo visitabit Dominus exercitum excelsi in excelso, & Reges terræ super terram; Et congregabuntur congregatione vinctorum in carcere: claudenturque in carcere, & post multos dies visitabuntur. Itaque erubescet Luna, pudore afficietur Sol, quia regnabit Dominus exercituum in monte Sijon, & in Jerusalem, & coram senibus ejus erit gloria.

Cap. 26. 19. *Vivent mortui tui, cadavera mea resurgent, expergiscimini, & laudate habitatores pulveris, quia ut ros olerum ros tuus, & terra mortuos projiciet.*

Cap. 25. 8. Perdet mortem in sempiternum *(hoc est, non futura est mors æterna, sed ad certum tempus, quo sc. futura est Resurrectio)*.

Cap. 66. 8. Quis unquam audivit simile, & quis vidit simile? an

edita est in lucem Terra die unâ? an parietur gens vice unâ quod parturivit, etiam peperit Sjon filios suos? An ergo venire faciam ad partum, & non parere faciam, dixit Dominus? aut ego, qui generare facio, prohibebo ne pariant, dixit Dominus Deus tuus? Lætamini cum Jerusalem, & exultate in ea omnis qui diligitis eam, gaudete cum ea gaudio universi qui lugetis super eam, (*quibus verbis vult, Prophetam dicere voluisse, Resurrecturos in resurrectione eos, qui mortui fuerunt in captivitate, & dignos futuros, qui lætentur in Jerusalem. Ideò porrò dicere*): Videbitisque, & gaudebit cor vestrum, ossaque vestra tanquam herba germinabunt, *v.* 14. *Et v.* 24. Et egredientur, videbuntque cadavera virorum qui prævaricati sunt in me *&c.*

Sed nolo omnia hic referre. Qui vult, videat eum. Multa verò huc trahit, quæ non de Die judicii & resurrectione, sed de Diebus Messiæ Propheta dixit. Et ille ideò ad Resurrectionem refert, quia statuunt Judæi communiter, Resurrectionem cum Adventu Messiæ conjunctam fore. De his verò alias, si Deus volet, ex professo agemus.

FINIS PRIMAE PARTIS.

❋❋❋❋❋❋❋❋❋❋❋❋❋❋❋❋❋❋❋❋❋❋❋❋❋❋❋❋

PARS SECVNDA.

המאמר השני

I. POsthæc referunt Annales Cosræorum, Cosræum revelasse arcanum Somnii sui Duci suo exercitus, & Somnium hoc monuisse ipsum, ut quæreret Opus Deo gratum in montibus Harsan: Ambobus ergo illis, Rege, & Duce exercitus ejus, ad montes illos, qui sunt in deserto ad mare, contendentibus, nocte quadam accidisse, ut pervenerint ad Speluncam, in qua Viri quidam Judæi per totum Sabbathum quiescebant,

ואחרי כן היה מענין הכוזרי מה שהוא נדע בספרי כוזר מגלותו סוד חלומו לשר צבאו והיה החלום הנשנה עליו שיבקש המעשה הנרצה אצל האלקים בהרי הרסאן ולכתם שניהם המלך ושר צבאו אל ההרים ההם אשר במדבר על הים: והיאך הגיעו בלילה אל אותה המערה שהין

&illis

שובתין לשם אנשים מהיהודים
בכל שבת ; והיאך נראו
אליהם ונכנסו בתורתם תמולו
במערה ההיא ושבו אל א
ארצותם ולבם על דת היהודים
והיו מסתירים אמונתם עד
שיתחכמו לגלות סודם מעט
מעט לקצת אנשים מסגולתם
עד שרבו וגלו מצפינם ;
והתחזקו על שארית הכוזרים
והכניסום בתורת היהודים
והביאו החכמים והספרים
מכל הארצות ולמדו התורה
ומה שהיה מהצלחתם
וגבורתם על שונאיהם וכבוש
הארצות ומה שנגלה להם
מהמטמונים ומה שהגיע אליו
חילם מן הרבוי עד מאות אלפים
עם אהבתם בתורה והכספם
אל בית המקדש עד שהקימו
תבנית המשכן אשר עשה
משה והיו מכבדים אזרחי
ישראל ומתברכים בהם כאשר
נזכר בספריהם וכאשר למד
המלך התורה וספרי הנביאים
לקח החבר ההוא לרב והיה
שואל אותו שאלו עברית
ותחלת מה ששאל אותו על
השמות והמדות המיוחסות אל
הבורא יתברך ומה שנראה
בקצתם מן ההגשמה עם
הרחקת הדבר ההוא אצל
השכל וכן מרחקת אותו התור'
בביאור ;
ב אמר החבר שמות הבורא
כולם חוץ מהמפורש הם

& illis visis, amplexos esse Legem ipsorum, ac in spelunca illâ circumcisos fuisse: postmodum in terram seu regiones suas revertisse: Et quamvis in corde suo Religioni Judæorum addicti fuerint, fidem tamen suam occulte & clam habuisse, donec, singulari adhibitâ prudentiâ, paulatim arcana sua quibusdam de peculio suo (*sibi familiarissimis, & intimæ admissionis amicis*) revelassent: Hac ratione multiplicatos, palàm, quòd hactenus clam fovebant, professos esse, & reliquis Cosræis potentiores fuisse, eosque etiam ad Legem Judæorum adduxisse: Viros dein Sapientes, & Libros, ex omnibus regionibus conquisivisse, Legemque didicisse: prosperè illis omnia cessisse, inimicis suis prævaluisse, terras cepisse & subegisse, atque absconditos thesauros reperisse, ita ut potentia ipsorum ad centum millia virorum excreverit, Legem diligentes, & singulari Domûs Sanctuarii desiderio accensi, ut similitudinem erigerent Tabernaculi Mosaici, & indigenas natosque Judæos honore prosequerentur, & in illis sibi benedicerent; uti hæc omnia in Libris ipsorum commemorantur. Rex itaque, Legis & Prophetarum studio addictus, accersivit Rabbinum quendam Judaicum pro Præceptore, quem de quæstionibus Hebraicis interrogavit & consuluit. Primum autem, de quo illum rogavit, fuit *de Nominibus & Proprietatibus*, quæ attribuuntur *Deo benedicto*; quorum quædam Corporeitatem vel Incorporationem videntur Deo attribuere, quamvis tùm Intellectus & sana ratio, tùm etiam Lex (*Mosis*) ipsam aperte rejiciat.

II. *Judæus*; Nomina Dei omnia, excepto Nomine Tetragrammato,

ſunt proprietates & ſimilitudines acceſſoriæ, (*non exprimentia ipſam Dei eſſentiam*) deſumptæ ab Affectionibus creaturarum, ſecundum Ejus Decreta, & Opera. E. g. Vocatur רַחוּם *Miſericors*; Quando nempe hominis alicujus miſerabilem rerum ſtatum in meliorem convertit, attribuitur Deo Miſericordia & Gratia; quæ apud nos (*homines*) ſignificant Debilitatem aliquam animæ, & Fremitum naturæ (ſeu, *viſcerum*). Hæc verò non competunt in Creatorem; ſed Ille eſt Judex juſtus, decernens uni homini paupertatem, alteri divitias, ſine ulla in eſſentia ſua mutatione, neque unius miſeretur, & alteri iraſcitur. Tale quid cernere eſt in Judicibus mundanis, quando illi, de jure dicendo rogati, judicant ſecundum Legem, & alios quidem abſolvunt, alios verò condemnant, ubi omnia dependent à pronunciatione ſententiæ Judicis, ſine ulla in ipſo mutatione. Sic vocatur Deus quandoq; אֵל רַחוּם וְחַנּוּן *Deus miſericors & gratioſus*; aliâs, אֵל קַנּוֹא *Deus zelotypus & ulciſcens*; nec tamen mutatur de proprietate ſeu affectu uno in alium. Summa: Attributa Dei (excepto Nomine Tetragrammato Benedicto) dividuntur in *tres* partes. Quædam ſunt *Activa*, quædam *Acceſſoria*, quædam *Negativa*. *Activa*, deſumpta ſunt ab Actionibus à Deo provenientibus per media naturalia; ut, *Pauperem faciens*, *Ditans*, *Humilians*: item; *Exaltans*, *Miſericors*, *Gratioſus*, *Zelotypus*, *Ulciſcens*, *Potens*, *Munificus*, & ſimilia. *Acceſſoria*; ut, *Benedictus*, *Laudatus*, *Sanctus*, *Altus*, *Exaltatus*, petita ab Exaltatione loquentium de eo: Hæc licet ſint mul-

מדות ותבניות טפליות נלקחות מהפעליות הברואי׳ לו כפי גזרותיו ומעשיו נקרא רחום כשהוא מתקן ענין מי שהיו בני אדם מרחמי׳ עליו לרוע ענינו מיחסים אל הבורא הרחמים והחנינה ואמתתם אצלינו חלישות הנפש והמיית הטבע ׃ ואין זה ראוי לו יתברך אבל אמנם הוא שופט צדק גוזר בריש אדם אחד ועושר אדם אחר מבלי שישתנה בעצמותו ולא ירחם על אחד ולא יכעום על אחר ואנחנו רואים כזה בשופטי בני אדם כששואלין אותם כדינין ודנין במה שמחייבת התורה ויהיו אנשים זוכים בדין ואחרים חייבים והכל תלוי מניב השופט ודינו בלי השתנות בו שנוי ׃ וכן השם פעם יקרא אל רחום וחנון ופעם יקרא אל קנוא ונוקם והוא יתברך איננו משתנה ממדה אל מדה וכללו של דבר כי המדות מתחלקות זולתי השם המפורש יתברך לשלשה חלקים שתהיינה מעשיות או טפליות או שולליות ׃ ׃ והמעשיות נלקחות מהמעשים הבאים ממנו כאמצעים טבעיים כמו מוריש מעשיר משפיל אף מרומם רחום וחנון קנוא ונוקם גבור נדיב והדומים להם והטפליו׳ כמו ברוך ומבורך מהולל קדוש רם ונשא נלקחית מרוממות המדברים לו ואלה

tiplicia,

אם הם רבות אינם מחייבות לו
רבוי ולא מוציאות אותו
מהאחדות : אבל השולליות
כמו חי ואחד וראשון ואחרו'
סופר עליו באלה כדי לשלול
ממנו הפכם לא לקיים לו אלה
על הדרך שאנחנו מבינים מהם
כי אין אנחנו מבינים חיים כי
אם בהרגשה ותנועה וכבר
התעלה מהם : ואנחנו אומרים
עליו שהוא חי לשלול ממנו
תאר המות מפני שמחשבת
הלב קודמת כי מי שאינו חי
הוא מת ולא יחוייב זה אצל
השכל אך כבר תשלל מהזמן
דרך משל החיות ולא יחוייב
שיהיה מת אחר שאין מדרכו
קבול החיים והמות כמו שלא
תחוייב ממאמרך שהאבן איננה
חכמה שתספר עליה שהיא
כסילה וכאשר האבן פחותה
משתקבל החכמה והכסילו' כן
העצם האלקי יתברך מרומם
מלקבל החיים והמות : כאשר
איננו מקבל האור והחשך אבל
אם ישאל השואל אותנו הישנו
העצם ההוא אור או חושך
היינו אומרים על דרך העברה
אור מיראתינו שיקדים ל
למחשבה שמה שאינו אור הוא
חושך : אבל על האמת יש לנו
לומר שאין מקבל האור והחשך
אלא הגופות הטבעיות :
והעצם האלקי איננו גוף על כן
לא יסופר באור ולא בחושך
אלא על דרך דמיון או לשלול
ממנו המדה הפחותה : וכן לא
יקבל

tiplicia, nullam tamen inferunt in Deo multitudinem, neq; eximunt eum ab Unitate. *Negativa* autem, veluti *Vivus*, *Unus*, *Primus*, *Ultimus*, prædicantur de eo, ad negandum de Ipſo contrarium illorum, non ad affirmandum illa eo modo, quo nos ea intelligimus. Nos enim non intelligimus *Vitam*, quam per Senſum & Motum, à quibus Deus eſt exemptus. Dicimus itaque de Deo, quòd ſit *Vivens*, ut negemus de eo attributum Mortis: quia cogitatio cordis præſupponit, eum qui non vivus eſt, eſſe mortuum, quod tamen non ſequitur ſecundum Intellectum: nam Ex. gr. de Tempore negatur Vita, non tamen ſequitur, quòd ſit Mortuum, quia non eſt capax Vitæ & Mortis, ſicut non ſequitur, quando dicis, Lapidem non eſſe Sapientem, prædicari poſſe de illo, quod ſit Stultus. Quemadmodum itaque Lapis depresſioris conditionis eſt, quam ut recipere poſſit Sapientiam & Stultitiam: ſic Eſſentia Divina ſublimior eſt, quàm ut recipiat Vitam & Mortem, ſicut neque admittit Lucem aut Tenebras. Quod ſi autem quis ex nobis quæreret; Utrum Eſſentia illa Lux ſit, an Tenebræ? diceremus quidem per modum translationis, quòd ſit Lux, metuentes ſcilicet, ne Cogitatio præſumat vel præſupponat, id quod non eſt Lux, eſſe Tenebras; Revera tamen nobis dicendum eſſet, Lucem & Tenebras non recipere niſi corpora naturalia; Eſſentia itaque Divina cùm non ſit Corpus, non poteſt de ea dici, quòd ſit

[illegible]x, [illegible] per similitudinem, aut ad negandam de Eo proprietatem aliquam viliorem. Sic Vitam & Mortem non recipiunt nisi Corpora naturalia: Essentia verò Divina illis longe est eminentior & sublimior: Itaq; si dicamus, Illum Vitam habere, sed nō sicut Vitam nostram, intentio nostra est, nos nullam unquam aliam Vitam intellexisse quàm Vitam nostram, & perinde, ac si diceremus; nos nescire quid sit (*Vita Dei*). Quod aliquando vocatur אל חי vel אלהים חיים *Deus Vivus*, est attributum, quod ei datur respectu Idolorum, (vel, *opposite ad Idola*) quæ sunt Dii mortui, nullam edentes actionem. Eadem ratione vocatur *Unus*, ad negandam de Ipso Multitudinem, non ad affirmandam Unitatem, prout nos eam intelligimus. *Unum* enim nobis est, cujus partes invicem cohærent, & assimilantur, veluti cùm dicimus, *Os unum*, vel, *Manus una*, *Nervus unus*, *Aer unus*, *Aqua una*: quandoque dicitur etiam per similitudinem de Corpore cohærente & compacto per Diem, vel Annum unum. Essentia autem Divina exempta est à Cohæsione & Separatione vel Divisione, unde *Una* dicitur ad negandam Multitudinem. Sic dicitur *Primus*, ad negandam de eo Posterioritatem, non ad affirmandum de eo Principium: & *Ultimus* ad negandam de eo Consumptionem, non ad affirmandum de eo Finem. Ista attributa omnia nequaquam inhærent Essentiæ Dei (vel, *dependent ab ea*), neque etiam Illa (*Essentia Dei*) per ea multiplicatur. Sed *Attributa dependentia à Nomine Dei essentiali Tetragrammato* sunt Opera creata sine mediis naturalibus, ut; *Formans lucem*, & *Creans Tenebras*, *Faciens mirabilia magna solus*; scil. per solum suum decretū & voluntatem, sine alia causa mediâ.

יקבל החיים והמות אלא הגופות הטבעיות והעצם האלקי מרומם ונעלה מהם ואם יאמר חיים לא כחיותינו הוא כונתינו כי לא הבננו אנחנו מעולם חיים כי אם חיינו וכאלו אנו אומרים לא נדע מה הוא: ומה שאומר אל חי ואלקים חיים הוא מדה כנגד מדת אלקי העמים שהם אלקים מתים לא יהיה מהם מעשה ועל הדרך הזה נאמר אחד לשלול ממנו רבוי לא לקיים לו האחדות המובנת אצלינו כי האחד אצלנו מה שנדבקו חלקיו זה בזה והתדמו כאשר תאמר עצם אחד ויד אחד ומים אחדים ותאמר בזמן על דרך הדמיון בגוף המתדבק יום אחד ושנה אחת ׃ והעצם האלקי מרומם מהדבקה והפרידה ונאמר אחד לשלול הרבוי וכן הראשון לשלול ההתאחרות לא לקיים לו ההתחלה וכן אחרון לשלול ממנו הכליון לא לקיים לו תכלה וכל המדות האלה אינם דבקות אל עצם כבודו ולא מתרבה בהם אבל המדות התלויות בשם המפורש יתברך הם היצירות מבלי מצועים טבעיים כמו יוצר אור ובורא חשך ועושה נפלאות גדולות לבדו רוצה לומר בגזרתו וחפצו מבלי מצוע סבה אחרת

ואפשר שזה רצה באמרו וארא אל אברהם אל יצחק ואל יעקב באל שדי רוצה לומר בדרך הכרה והנצחון כמו שאמר לא הניח אדם לעשקם ויוכח עליהם מלכים ולא ברא להם מופת כאשר ברא למשה ועל כן אמר ושמי יי' לא נודעתי להם רוצה לומר ובשמי ה' מפני שבית באל שדי תשרת לשניהם ועשה עם משה וישראל מה שלא הניח ספק בנפשות שבורא העולם ברא את הדברים ההם בריאה חדשה מכוונת כמו מכות מצרים וקריעת ים סוף והמן ועמוד הענן וזולתם לא מפני שהם גדולי' מאברהם יצחק ויעקב אך מפני שהם רבים והיה הספק בלבבם: והאבות היו בתכלית האמונה ובַרי הלבב שאפילו לא היו פוגעים כל ימותם כי אם רעה לא היתה אמונתם באלקים נחלשת ולא היו צריכים אל כל זה ונקרא אותו חכם לבב מפני שהוא עצם החכמה ואין החכמה מדה לו אבל אמיץ כח מן המדות המעשיות:

ג אמר הכוזרי איך תעשה במדו' שהם יותר גשמיות כמו רואה ושומע ומדבר וכותב על הלוחות ויורד על הר סיני ושמח במעשיו ומתעצב אל לבו:

ד אמר החבר הלא דמיתיו לך בשופט צדק שאין חטאה

mediâ. Hoc fortè ſenſu dictum eſt; *Et apparui Abrahamo, Iſaaco, & Jacobo per* אֵל שַׁדַּי *Deum omnipotentem*, Exod. 6. 3. h. e. per cædes & victorias (*illis conceſſas*), juxta id quod dicitur; *Non permiſit homini, ut vim inferret ipſis, & corripuit propter eos, Reges*, 1. *Chron.* 16. 21. non autem creavit ipſis miracula & prodigia, ſicut creavit Moſi; ideò dicitur porro (*in antè citato loco*) וּשְׁמִי יי' לֹא נוֹדַעְתִּי לָהֶם; ubi בְּאֵל שַׁדַּי in ב, quia וּבִשְׁמִי eſt pro וּשְׁמִי utriq; voci ſervit, ut ſenſus ſit, *Et per nomem meum* יהוה *non innotui ipſis*. Moſi autem & Iſraëlitis ea fecit, quæ nullum in animis dubium relinquerent, quin Creator Mundi illas quoque res (*illa miracula & prodigia*) fecerit ceu creaturam novam ſingularem (*de novo creârit*); veluti ſunt, Plagæ Ægypti, Fiſſio maris rubri, Manna, Columna nubis, & alia; non quòd illi majores fuerint Abrahamo, Iſaaco, & Jacobo; ſed quia illorum fuerunt multi, & in corde ſuo dubitarunt; Patriarchæ verò illi fidem in ſummo gradu perfectam habuerunt, ut & puritatem cordis, ita ut ſi per totam vitam nil præter mala & adverſa illis obveniſſent, fides tamen illorũ in Deũ non debilitata fuiſſet, neq; his omnibus opus habuiſſent. Vocatur denique (Deus) חֲכַם לֵבָב *Sapiens corde*, Jobi 9. ℣. 4. quia Ipſa Sapientia eſt, & Sapientia non eſt proprietas in eo; ſed אַמִּיץ כֹּחַ *Fortis robore*, ibidem, eſt ex Proprietatibus Activis.

III. *Coſri*; Quid verò facies de illis Proprietatibus, quæ magis Corporales ſunt; veluti, *Videns, Audiens, Loquens, Scribens in tabulis, Deſcendens in montem Sinaj, Lætans in operibus ſuis, Dolens in corde ſuo?*

IV. *Judæus*; Annon comparavi tibi illum (*Deum*) cum Judice juſto, in cujus

in cujus proprietatibus nullum eſt peccatum? Sic (*ad hujus exemplum*) cùm ex ejus Judiciis provenit Salus & gloria populi, dicitur *Eos diligere, Lætari in illis*: ſi contra alios decernat ut deſtruantur illorum domus, & ipſimet internecioni dentur, dicitur de eo contrarium, quod *Abominetur* eos, & *Iraſcatur* illis. Sic cum Aer, & reliqua corpora per Voluntatem ejus fiunt, & per ſermonem ejus formantur (h. e. *Et ſermo intelligibilis, ac Verba per ejus voluntatem formantur, quæ ad aures Prophetarum, & virorum ſanctorum, perveniunt*) dicitur *Scribens* & *Loquens* (*confer par.* 1. § 89.). Sic formantur ex Corpore ſubtili, ſpirituali, quod à nobis vocatur Spiritus Sanctus, formæ ſpirituales, quæ dicuntur *Gloria Domini* (*conf. p.* 4. § 3.), & quandoq; impropriè & tropicè יהוה *Deus*, tantùm, ut; *Et deſcendit Dominus* (i. e. *Gloria Domini*) *ſuper montem Sinaj*, Exod. 19. 20. De his verò ulterius agemus, quando de Scientiis acturi ſumus (*par.* 4. § 3.).

V. *Coſri*; Pone, te liberatum eſſe ab omnibus Proprietatibus, (*h. e. difficultatibus vel abſurdis, eas conſequentibus*) ita ut ex eis nulla inferatur in Deo pluralitas, quid verò te liberabit à Voluntate, quam tu Deo attribuis, Philoſophi autem ab eo removent?

VI. *Judæus*; In vado res eſt, & in promptu nobis eſt liberatio, ſi nihil præter Voluntatem nobis objiciatur. Dicemus enim ei; Tu Philoſophe, quænam eſt illa Res, quæ, ſecundum tuam ſententiam, Cœlos fecit circulariter perpetuò moveri, & Sphæram ſupremam ſuſtinentem omnes, nullo loco circumſcriptam, (*quia extra eam nihil eſt, quod illam ambiat, quamvis ei locum per accidens attribuant, nempe Centrum Mundi, circa quod moveatur, & à quo non recedat*, ſcribit Muſcatus), nunquam in motu ſuo declinantem, Globum

במדותיו ויוצא מדיניו הצלחת
עם וכבודם ויקרא אהבם
ושמח בהם ונוזר על אחרים
בהריסת בתיהם והחרים
אותם ויסרו עליו בהפך זה
שרוא מואס אותם וכועס
עליהם ושהאויר וכל הגופים
נפעלים לרצונו ומצויירים
בדבורו כאשר הצטיירו השמים
והארץ ונקרא כותב ומדבר :
וכן מצוייר מן הגשם הדק
הרוחני הנקרא אצלם רוח
הקדש הצורות הרוחניות הנקר
כבוד ה ונקרא על דרך העברה
ה׳ בלבד כמו וירד ה על הר
סיני ואנחנו עתידים להוסיף על
הענין הזה ביאור כאשר נדבר
על החכמות :

ה אמר הכוזרי אמור שתהי׳
נציל מכל המדו׳ עד שלא נ
נתחייב רבוי מה יצילך מִמדת
החפץ שאתה מיחס אותה אל
הבורא והפילוסוף מרחיק
אותה ממנו :

ו אמר החבר כבר קרבנו
אל ההצלה אם לא יטעון עלינו
ביותר מהחפץ נאמר לו אתה
הפילוסוף מה הדבר אשר שם
אצלך השמי׳ סובבים תמיד
והגלגל העליון נושא הכל ואין
מקום לו ואין נטייה בתנועתו
וכדור הארץ מרכז עומד ב

באמצעיתו מבלי נטיה ולא סבה ׃ ושם סדר הכל על מה שהוא עליו מהכמות והאיכות והתמונות ולא תוכל להמלט מהודות בדבר ההוא כי לא בראו הדברים את עצמם ולא קצתם את קצתם והדבר ההוא שם האויר מצייר בשמע בעשרת הדברי׳ ושם המכתב מצייר חרות בלוחות קרא אותו אתה חפץ או דבר או כאשר תרצה ׃

ז אמר הכוזרי ככר התבאר לי סוד המדות ונתגלה לי הבנת ענין כבוד ה׳ ומלאכות ה׳ ושכינה ושהם שמות נופלים על דברים נראים אצל הנביאים כמו שאמר עמוד ענן ואש אוכלת ועב וערפל ואש ונוגה וכאשר נאמר על האור בבקר ובערב וביום המעונן כי האור ניצוץ מן השמש אף על פי שהיא נסתרת ונאמר שהאור והניצוץ מעצם השמש ואינו כן אך הגופות הנפעלות בנכחם ויאורו בהם ׃

ח אמר החבר כן הכבוד נ ניצוץ אור אלקי מועיל אצל עמו ובארצו ׃

Globum item Terræ centrum, in medio ejus (*orbis vel Sphara*) conſiſtentem, abſque ulla declinatione aut circumgyratione? Quis item eſt, qui omnibus hunc ordinem, in quo conſpiciuntur, aſſignavit, quoad quantitatem, qualitatem, & figuram? Hic ſanè non effugere poteris, quin cogaris Rem illam confiteri & admittere. Res quippe iſtæ non creaverunt ſemetipſas, neq; etiam à ſe invicem creatæ ſunt. Rem autem illam, quæ reddidit Aërem formatum in Auditione Decem præceptorum (*qua Aërem ita formavit, ut illa decem præcepta diſtinctè & articulatè ex Aëre audirentur*), quæq; Scripturam ſimiliter formatam in Tabulis exaratam conſtituit; vocatu Voluntatem, aut Verbum, vel quomodocunque volueris (*mihi perinde eſt. Confer cum his, quæ dicit par. 5. ſub finem §. 2. & §. 7. Conveniunt ferè cum iis quæ habentur Jobi 38. v. 1. 2. 3. & ſeqq. de quo videatur Muſcatus*).

VII. *Coſri*; Hactenus expoſitum mihi eſt myſterium Proprietatum Divinarum, & ſimul declaratum, quomodo intelligendum ſit, quod legimus de *Gloria Domini*, de *Angelis Domini*, & *Majeſtate* ſeu *Præſentia Divina*; quòd ſcilicet hæc ſint Nomina, quæ dicuntur de rebus, quæ videntur à Prophetis, ut dicatur *Nubes Domini*, *Ignis conſumens*, *Nubes denſa & Caligo*, *Ignis & ſplendor*, *vel*, *Splendor ignis*, quemadmodum de Luce matutina & veſpertina, vel in die nubiloſo, dicimus; Lucem illam eſſe radium à Sole, etiamſi Solem non videamus; imò dicimus Lucem & radium illum eſſe ab ipſo Sole, cùm tamen id non ſit, ſed à corporibus (*vaporibus*) in quæ Sol agit per illorum oppoſitionem, unde illuſtrantur (*& radios illos ad nos ſpargunt, qui pro illorum vaporum quantitate & qualitate ſunt diverſi*).

VIII. *Judæus*; Sic etiam *Gloria Dei* eſt Radius Lucis Divinæ (*incidens in ſubtile aliquod corpus, & per illud ad nos veniens*) quo Deus dignatur Populum ſuum & Terram ejus.

IX. *Cosri*; Quod de *Populo* dicis, jam satis mihi declaratum est: quod verò de Terra addis, dum ais; *Et in terra ejus*, id difficulter possum capere.

X. *Judæus*; Non est quod mirum tibi videatur in oculis tuis, Terram aliquam certâ & appropriatâ aliquâ qualitate ab aliis differre. Vides enim loca in quibus vel planta aliqua, vel metallum, vel animal, producantur & vivant, quæ in aliis locis non reperiuntur, quorum etiam Incolæ formis & moribus ab aliis differunt. Et pro Temperamenti ratione se habet quoque Animæ perfectio, vel imperfectio.

XI. *Cosri*; Sed de nulla ego audio prærogativa, quam habeant Incolæ terræ Israëlis supra cæteros populos.

XII. *Judæus*; Verùm sic quoque Mons vester, *(videtur respicere ad id, quod §. 1. dictum fuit de Montibus Harsan)* de quo dicis, quòd Vineæ in eo feliciter crescant, nisi in eo vites plantentur, & debito modo colantur, nullas producet uvas. Dignitas autem & prærogativa propria & prima *(Prophetia sc. & Adhæsio rei Divinæ)* propriè spectat ad Populum, qui Peculium & Cor est, uti suprà dixi (*par. 1. §. 47.*): Terra equidem etiam confert aliquid, sed observatis Operibus & Legibus, ab ea dependentibus, quæ id ei sunt, quod cultura Vineæ. At non potest Peculium hoc particeps fieri Rei Divinæ in alio loco quàm hoc, quemadmodum non potest vinea prosperari alio in monte.

XIII. *Cosri*; Quî hoc? Annon inde ab Adamo primo usque ad Mosen, prophetarunt in terra alia? Abraham in Ur Chaldæorum, & postea Ezechiel & Danjel in Babylonia, Jeremias in Ægypto?

ט אמר הכוזרי מאמרך אצל עמו כבר התבאר לי אבל מ מאמר' ובארצו קשה לקבלו :

י אמר החבר אל יקשה בעיניך שתתיחד ארץ בדבר מכל הארצות ואתה רואה מקום שמצליח בו צמח מבלתי צמח ומוצא מבלעדי מוצא וחיה מבלעדי חיה ומתייחדים יושביו בצורות ומדות מבלעדי זולתם ובמצוע המזג תהיה שלמות הנפש וחסרונה :

יא אמר הכוזרי אינני שומע עם השוכני' בארץ ישרא' יתרון על שאר אנשי העולם :

יב אמר החבר כן הרכם זה שאתם אומרים שמצליח בו הכרם אלו לא היו נוטעים בו הגפנים ועובדים העבודה הראויה להם לא היה עושה ענבים : והמעלה המיוחדת הראשונה היא לעם שהיא סגולה ולב כאשר זכרתי ויש לארץ עזר בזה עם המעשים והתורות התלויות בה אשר הם כעבודה לכרם אבל לא יתכן לסגולה הזאת להגיע אל הענין האלקי בבלעדי המקום הזה כאשר לא יתכן שיצליח הכרם בבלעדי ההר הזה :

יג אמר הכוזרי ואיך הוא זה וכב' נבאו מאדם הראשון ועד משה בארץ אחרת אברהם באור כשדים ואחר כן יחזקאל ודניאל בבבל : וירמיה במצרים :

XIV. *Ju-*

יד אמר החבר כל מי ש
שהתנבא לא נתנבא כי אם
בה או בעבורה הנה נתנבא
אברהם כדי שיעבור בה ו
ויחזקאל ודניאל מפנ״ה וכבר
הי״ו נמצאי׳ בבית ראשון וראו
בו השכינ׳ אשר בהמצאה הי״ה
מגי״ע לנבואה כל המוכן לה
מהסגלה אבל אדם הראשון
הי״א היתה אדמתו ובה מת
כאשר קבלנו כי במערה א
ארבעה זוגות אדם וחוה
אברהם ושרה יצחק ורבקה
יעקב ולאה והי״א הארץ
הנקראת לפני ה׳ הנאמר עליה
תמיד עיני ה׳ אלקיך בה ועליה
נפלה הקנאה והחמדה בין
הבל וקין בתחלה כשרצו
לדעת אי זה מהם הרצוי להיות
במקום אדם וסגלתו ולבו
לנחול את הארץ ולהדבק בענין
האלקי ויהיה זולתו כקליפה
ואירע מה שאירע מהריגת
הבל ונשאר קין ערירי ונאמר
ויצא קין מלפני ה׳ שיצא מגורש
מהארץ הזאת שבה היו והיה
נע ונד בארץ וכן נאמר ביונה
ויקם יונה לברוח תרשישה
מלפני ה׳ לא ברח כי אם ממקום
הנבואה והשיב אותו האלקים
ממעי הדגה ונבא בה:
וכאשר נולד שת בדמות אדם
כמו שאמר ויולד בדמותו כ
בצלמו היה במקום הבל:

XIV. *Judeus*; Quicunque prophetavit unquam, prophetavit vel in ea, vel per & propter eâ. Abraham prophetavit, ut transiret in eam, (*Genes*.12.1.). Ezechiel & Danjel propter eam (*quia prophetarunt de Iſraëlitarum, è captivitate Babylonica, in eam reditu*), & quia prӕterea jam antea fuerunt in Templo primo, Majeſtatemque Divinam in eo viderunt, per cujus præſentiam ad Prophetiam pertingebant quicunque de Peculio ejus capaces erant. Adami verò hæc Terra fuit propria, & in ea quoque mortuus eſt, quemadmodum per traditionem accepimus, quòd in Spelunca (*Abrahami, de qua Geneſ*.23.) quatuor ſepulta ſint paria; Adam & Eva; Abraham & Sara; Iſaac & Rebecca; Jacob & Leah; Hæc ipſa eſt Terrâ, quæ vocatur לִפְנֵי יי *Coram Domino*, (*Gen*. 4. 16. *ubi dicitur*; Et egreſſus eſt Cain à coram Domino), & de qua dicitur; *Semper ſunt oculi Domini in ea*, (Deut. 11. 12.) & propter quam æmulatio & invidia incidit inter Abelum & Cainum jam ab initio, dum ſcire voluerunt, quis illorum dignus ſit futurus ſucceſſor Adami, ejusque Cor & peculium, ad hæreditate posſidendam terram illam, & Rei Divinæ participationem, quis've inſtar corticis (*rejectitii*), unde poſtea etiam accidit, ut Cain Abelem interfecerit, & ſolitarius manſerit, deque eo dictum ſit; *Et exivit Cain à facie Domini*; quia ſc. expulſus fuit è terra illa, in qua fuerant; *& fuit vagus & profugus in terra*; ſicut quoq; dicitur de Jona; *Et ſurrexit Jonas, ut fugeret Tarſiſam* מִלִּפְנֵי יי *à coram*, vel, *à facie Domini*, Jonæ 1. 3. Non fugit Jonas à facie Domini, ſed à loco Prophetiæ; reduxit autem eum Deus in eam è ventre Ceti, & prophetavit in ea. Cùm autem natus eſſet Seth ad ſimilitudinem Adami, ſicut dicitur; *Et genuit in ſimilitudine ſua, ſecundum imaginem ſuam*,

Gen. 5. ℣. 3. ideò ille succesſit in locum Abelis, ſicut dicitur; *Quia poſuit mihi Deus ſemen aliud loco Abelis, quem occidit Cain*, Gen. 4. 25. dignusque fuit qui vocaretur *Filius Dei*, ſicut Adamus: denique etiam meruit hæres fieri Terræ illius, quæ in proximo eſt ab Horto Edenis gradu, (*Gen. 13. 10.*) Propter hanc Terram quoque æmulatio orta eſt inter Iſaacum & Iſmaëlem, Iſaaco primario, Corde ſc. & Peculio, manente, Iſmaële autem corticis inſtar rejecto, quamvis de eo dictum ſit; *Ecce benedicam ei, & creſcere faciam eum, multiplicaboq; eum vehementiſſimè*, Gen. 17. ℣. 20. bono ſc. temporali: De Iſaaco autem ſequitur ibidem; *Et fœdus meum pangam cum Iſaaco*, ℣. 21. quo indicatur Adhæſio Rei Divinæ, & Bonum ſæculi futuri, vitæ æternæ: Cum Iſmaële enim, & cum Eſavo (*pro* לְעֵשָׂו *in altera editione eſt* לפרסי Perſâ) nullum fuit, licet proſperitate aliquâ &. illi affecti fuerint. Propter hanc quoque Terram æmulatio incidit inter Jacobum & Eſavum de Primogenitura, & Benedictione (*paternâ*), tandem tamen Eſau; quamvis fortior, fuit rejectus præ Jacobo, utut debiliore. Prophetia etiam Jeremiæ in Ægypto, in ea (*terra Iſraëlis*) & propter eam fuit, ut & Prophetia Moſis, Aharonis, & Mirjam in Paran: Sinaj enim & Paran fuerunt de termino terræ Canaan, quia fuerunt ad mare rubrum, ſicut dicit Deus; *Et ponam terminum tuum à mari Suph, usq; ad mare Philiſtæorum, & à Deſerto usq; ad fluvium*, Exod. 23. 31. *Deſertum* enim hoc eſt Deſertum *Paran*, de quo alibi dicitur; *Deſertum magnum & terribile hoc*, Deut. 1. 19. Eſt enim (*deſertum hoc*) terminus ejus (*terræ Iſraëlis*) Meridionalis: *Fluvius* autem, Euphrates ſcilicet, terminus ejus Aquilonaris. In hac Terra etiam fuerunt Altaria Patriarcharum, in quibus exauditi fuerunt per Ignem ſupernum (*de*

כמו שאמר כי שת לי אלהים זרע אחר והיה ראוי שיקר' בן אלקי' כאדם: וזכה לארץ ההיא שהיא מדרגה למטה מגן עדן ועליה נתקנאו יצחק וישמעאל ונדחה ישמעאל כקליפה אף על פי שנאמר בו הנה ברכתי אותו במאד מאד בטובה ה העולמית ונאמר ליצחק אחר כן ואת בריתי אקים את יצחק רוצה לומר הדבקו בענין האלקי והטובה בעולם הבא ואין לישמעאל ברית ולא לעשו ואם הצליחו: ועל הארץ הזאת נפלה הקנאה בין יעקב ועשו בבכורה ובברכה עד שנדחה עשו עם חזקתו מפני יעקב עם חולשתו ונבואת ירמיה במצרים בה ובעבורה וכן נבואת משה ואהרן ומרים בפארן כי סיני ופארן מגבול ארץ כנען מפני שהם מן ים סוף כמו שאמר יתברך ושתי את גבולך מים סוף ועד ים פלשתים וממדבר עד הנהר ומדבר הוא מדבר פארן: והוא הנאמר בו המדבר הגדול והנורא ההוא כי הוא גבולה הדרומי והנהר הוא נהר פרת גבולה הצפוני ובהם המזבחות שהיו לאבות אשר נענו בהם באש העליונה

והאור האלקי ׃ וכבר היתה
עקידת יצחק אבינו בהר שלא
היה בו ישוב הוא הר המוריה
ונתגלה הדבר בימי דוד כשהיה
מיושב כי הוא המקום המיוחד
המוכן לשכינה וארונה היבוסי
עובד וחורש בו כמו שאמר
ויקרא אברהם שם המקום
ההוא ה' יראה ׃ ובאר בדברי
הימים כי בית המקדש בנוי
בהר המוריה ושם מבלי ספק
המקומות שראויים להקרא
שערי השמים הלא תראה
יעקב אבינו שלא תלה המראות
אשר ראה לא בזכות נפשו ולא
באמונתו ובר לבבו אבל תלה
אותם במקום כמו שאמר ויירא
ויאמר מה נורא המקום הזה
ועליו אמר קודם לזה ויפגע
במקום. רוצה לומר המקום
המיוחד והלא תראה כי הועתק
אברהם מארצו כאשר הצליח
והיה אז ראוי להדבק בענין
האלקי והיה לב הסגלה ההיא
וההעתק היה אל המקום אשר
בו תגמר השלמתו כאשר ימצא
עובד האדמ' אילן שפריו טוב
במדבר ומעתיקו אל אדמה
נעבדת מטבעה שיצליח בה
בשרש ההוא ומגדלו שם וישוב
פרדסי אחר שהיה מדברי
וירבה אחר שהיה מעט שלא
היה נמצא אלא בעת שיזדמן

num (*de cœlo descendentem*) & Lucem Divinam. Ligatio Isaaci Patris nostri facta est in monte, in quo nullus fuit locus habitabilis, in monte scilicet Moria, & postea tempore Davidis, quando habitabilis factus est, revelatum est, hunc ipsum esse locum Majestatis Divinæ habitationi dicatum & accommodum, dum Arauna Jebusseus ibi coleret & araret, 2. Sam. 24. sicut dicitur; *Et vocavit Abraham nomen loci illius, Dominus apparebit vel videbitur* (sc. aliquandò in eo), Genes. 22. 14. Et in libris Chronicorum clarè docetur, Domum Sanctuarii exstructam fuisse in monte Moriæ, 2. Chronic. 3. 1. Ibi quoque dubio procul fuerunt illa loca, quæ vocari meruerunt. *Porta cœlorum* (*ut Genes. 28. 17.*). Nunquid enim vides, Jacobum Patrem nostrum non suspendisse Visiones quas vidit, vel in animæ suæ puritate (*h. e. suo merito, & suis operibus*) vel sua fide, sed Loco adscripsisse, sicut dicitur; *Et timuit, & dixit, Quàm venerandus est locus iste!* Genes. 28. 17. Item ab initio statim Visionis; *Incurrit autem in locum quendam*, ℣. 11. In locum sc. hunc peculiarem & singularem. Sic nonne Abrahamo quoque, cùm è terra sua translatus fuit, prosperè omnia cesserunt, & aptus tùm factus est cui adhæreret Res Divina, quique esset Cor peculii illius? Translatione quippe factâ in eum Locum, in quo perfectio ipsius consummaretur: quemadmodum sæpè videmus Agricolam, si inveniat in deserto (*loco inculto*) Arborem, cujus fructus sunt boni, eam feliciter transplantare in terram cultam, ibi fovere, ejusque curam gerere, ut Hortensis fiat, quæ antea erat sylvestris, multiplicetur, quæ antea erat rara; quia scilicet non reperiebatur, nisi fortassis aliquando, & in hoc vel illo loco, fortuitò (*nullo*

certo tempore vel loco). Idē evenit de Prophetia in ſemine ejus (*Abrahami*) in terra Canaan. Multi enim erant viri ejus (*Prophetiæ ſc. hoc eſt, viri Prophetæ*) quamdiu fuerunt in terra Canaan (*ſub Templo primo: nam ſub Templo ſecundo ceſſavit Prophetia*), obſervatis ſimul cauſis aliis eam (*Prophetiam*) juvantibus, veluti ſunt, Purificationes (*Legales*), Cultus & officia ſacra, & Oblationes; inprimis quamdiu Majeſtas Divina inter ipſos habitabat, & Res Divina quaſi ſpeculabatur & obſervabat, quis dignus eſſet cui adhæreret, ut ipſi eſſet in Deum (*conf. par. 5. §. 10.*) quales fuerunt *Prophetæ & Viri ſancti*: prout & Intellectus ſpeculatur & obſervat eum, cujus naturalia ſunt perfecta, Anima, & Mores ſeu qualitates dignæ & adæquatæ, ut in eo perfectè habitet, quales fuerunt *Philoſophi*; quemadmodum etiam Anima obſervat eum, cujus Facultates naturales habent eam perfectionem, ut excellentioris gradus fiat capax; & in eo reſidet, uti ſunt *Animalia*; quemadmodum denique Natura obſervat Temperamentum in qualitatibus ſuis æquale, in quo reſideat, uti ſunt *Plantæ*.

XV. *Coſri*; Hæc ſunt generalia axiomata Sapientiæ, quæ ſpecialiori magis explicatione indigérent: ſed hîc non eſt nunc ejus rei locus. Poſtea ulteriùs te de illis conſulam in loco de Sapientia (ſeu, *Philoſophia, par. 5. §. 10.*). Abſolve nunc cœptum tuum ſermonem de Prærogativis Terræ Iſraëlis.

ובמקום שיזדמן ׃ וכן שבה הנבואה בזרעו בארץ כנען רבו אנשיה כל ימי עמדם בארץ כנען עם הענינים העוזרים מהטהרות והעבודות ו והקרבנות כל שכן המצא השכינה והענין האלקי כמו צופה למי שראוי להדבק בו שיהיה לו לאלקים כמו הנביאים והחסידים כאשר השכל צופה למי שנשלמו טבעיו ונשתוה נפשו ומדותיו שיחול בו על השלמות כפלוסופים וכמו שהנפ׳ צופה למי שנשלמו כחותיו הטבעיים השלמה מזומנת למעלה יתירה ותחול בו בחיים וכמו שהטבע צופה למזג השוה באיכותיו שיחול בו ויהיה צמח ׃

טו אמר הכוזרי אלה כללי החכמה שצריכים לפרוש ואין זה עתה מקומו ואחר זה אשאל אותך עליהם במקום החכמה והשלם עתה דבריך בספור מעלות ארץ ישראל ׃

טז אמר הכוזרי היתה מועמדת להיישיר כל העולם מוכנת לשבטי בני ישראל מעת הפרד הלשונות כמו שנאמר בהנחל עליון גוים ולא נתכן לאברהם שידבק בענין האלקי ושיכרות

XVI. *Judæus*; Terra Iſraëlis fuit conſtituta (à Deo) ut ex ea dirigatur totus Mundus (*quia è Tzijon egreſſa eſt Lex, & Verbum Domini ex Hieroſolyma, non quod omnes homines eâ digni ſint,* inquit Muſcatus); deſtinata verò (*pro habitatione*) tribubus filiorum Iſraël, jam ab eo tempore quo Linguæ ſunt diviſæ, ſicut ſcriptum eſt; *Quando hæreditates diſtribuit Ex-*

celſus gen-

עמו הברית אלא אחר שיה'ה
בארץ הזאת במעמ' בין ה
הבתרים ומה תאמר כהמון
סגולה היו ראויים להקרא
עם ה' בארץ מיוחדת נקראת
נחלת ה' ובעתים קבועים
ממנו יתברך לא מהסכמה
עליהם ולא נלקחת מחכמת
הכוכבים ולא מזולתה נקראו
מועדי ה' בטהרות ועבודות
ודברים ומעשים משוערים
מאצלו ית' נקראים מלאכת
ה' ועבודת ה':

יז אמר הכוזרי כסדר הזה
ראוי שיראה כבוד ה' לאומה
הנקרא עם ה':

יח אמר החבר הלא תראה
איך קבלה הארץ שבתות כמו
שאמר שבת הארץ ושבתה
הארץ שבת לה' ולא נתן רשות
למוכרה לצמיתות כמו שאמר
והארץ לא תמכר לצמיתות
כי לי כל הארץ ודע כי שבתות
ה' ומועדי ה' אמנם הם תלויים
בנחלת ה':

יט אמר הכוזרי הלא תחלת
קביעות הימים מן הצין מפני
שהוא תחלת המזרח ליישוב:

celsus gentibus, quando separavit filios hominum, statuit terminos populorum secundum numerum filiorum Israëlis &c. Deuter. 32. 8-14. Abraham ipse non idoneus fuit ut adhæreret Rei Divinæ, & ut Fœdus cum ipso pangeret (*Deus*), nisi posteaquam fuit in hac Terra, in Divina illa Statione inter Segmenta, Genes. 15. 10. Et quid dicas de Multitudine tota Peculii? Illi utique digni fuerant habiti vocari *Populus Domini* in *Terra* hac singulari, quæ vocatur *Hæreditas Domini*, & per *Tempora* à Deo ipso constituta, non vel hominum consilio & arbitrio ficta, vel ex Scientia Astrorum, vel aliis causis desumpta, quæ vocantur מוֹעֲדֵי יְיָ *Solennitates vel Tempora constituta Domini*, transacta per Purificationes, Cultus sacros, res, & opera, à Deo ipso determinata, unde vocantur מְלֶאכֶת יי *Opus Domini*, עֲבֹדַת יי *Cultus Domini, Divinus* (*quæ omnia in Terra duntaxat sancta licet ritè peragere & observare*).

XVII. *Cosri*; Hac ratione sanè conveniens est, ut Gloria Domini conspiciatur in Populo, qui vocatur *Populus Domini*.

XVIII. *Judæus*; Annon vides, quomodo Terra illa ipsa acceperit Sabbatha, sicut dicitur; *Sabbathum Terræ*, Levit. 25. 6. Item; *Et Sabbathum aget terra Domino*, Ibid. ÿ. 2. neque potestatem dedit (*permisit*) vendere eam absolutè, sicut dicitur; *Et terra non vendetur absolutè, quia mea est terra*, ibid. ÿ. 23.? Scito autem, *Sabbatha & Tempora statuta Domini*, dependere ab *hæreditate Domini*.

XIX. *Cosri*; Annon verò initium constitutionis Dierum petendum est ex צין *Tzin*, quæ est principium Orientis Orbis terrarum habitabilis.

NOTA.

Continetur hic objectio contra id, quod sub finem §. præcedentis dixit, Sabbatha, reliquaq; tempora festa & solennia dependére à Terra sancta; quòd naturæ conveniens videatur, ut principium dierum referatur ad Tzin vel Sinas. צין *autem vel* Sin

vel Sin *hic non est desertum* Sin, *in quo castrametati sunt filii Israël, cùm proficiscerentur è mari algoso, Exod.* 16. 1. *neq; desertum* צין Tzin, *in quo castrametati sunt, cùm proficiscerentur ex* Ezjion gaber, *de quo Num.* 33. 36. *quia ista loca vicina fuerunt terræ Israëlis, quæ non procul abest à medio terræ; sed Sinarum regio, Terra Orientalis ultima, juxta Geographos Hebræos, Arabes, & ipsum Ptolemæum. Sic R. Meir Aldabi Toletanus, in libro* שבילי אמונה *f.* 20. *Terram in septem Climata distinguens, de Climate primo scribit;* ראשיתו ממזרח מקצוי מדינות מלך צין כמה שימשך לדרום *h. e.* Principium ejus Orientale est ab extremitatibus provinciarum Regis Tzin sive Sinitarum, quatenus protrahitur versus meridiem &c. *Videatur & R. Abraham bar Chija, in* צורת הארץ *cap.* 6.

XX. *Judæus;* Imò principium Sabbathi non aliunde petendum est, quàm ex Sinaj (*ubi præceptum ejus publicè & solenniter est datum*); & ex *Allus*, ubi eis primùm descendit Manna (*Loci hujus mentio Num.* 33. 13, 14. *ubi equidem hujus rei expressè non meminit Scriptura, sed sic est communis Hebræorum sententia. Videatur Séder olam, Ramban, & alii*). Neque enim ingreditur (*incipit*) Sabbathum, nisi occumbente Sole post Sinaj in extremum Occidentis (*gradum*); unde postea sub terra occultatus, progreditur, vel devolvitur ad Tzin, quæ est principium Orbis habitati; ita ut in Sinis Sabbathum dicatur octodecim demùm horis post terram Israëlis. Terra enim Israëlis est in medio Orbis habitabilis, unde cùm Terræ Israëlis Sol occidit, tùm est media nox Sinitis; & Meridies terræ Israëlis est Sinensibus Occasus Solis. Atque hoc est mysterium Fixionis dierum, exstructum super octodecim horis, sicut & Rabbini nostri dicunt; *Si Luna nova fiat ante meridiem, in confesso est, quòd videatur circa Occasum Solis;* quod intellexerunt de Terra Israëlis, quæ est locus Legis; locus item in quem ejectus fuit Adamus ex horto Edénis in nocte vel (*ut alii Codices habent*) in vespera Sabbathi, (*de hoc*

כ אמר החבר והלא התחלת השבת אינה כי אם מסיני ומאלוש קודם לכן שירד המן בו תחלה ואין השבת נכנס אלא על מי שבא עליו השמש אחר סיני על המדרגה עד אחרית המערב ואחר כך עד אשר תחת לארץ ואחר כך עד הצין אשר הוא מזרח הישוב ויקרא השבת לצין אחר ארץ ישראל בשמונה עשר שעות מפני שארץ ישראל באמצע לישוב וכאשר בא השמש לארץ ישראל הוא חצי הלילה בצין וחצי היו' לארץ ישראל הוא בא השמש לצין וזה הוא סוד הקבוע אשר הוא נבנה על י״ח שעות כמו שאמרו נולד קודם חצות בידוע שנראה סמוך לשקיעת החמה והכונה היא לארץ ישראל שהיא מקום התורה והוא המקום שהורד בו אדם מגן עדן בליל שבת ומכנו תחלת המנין סמוך

לששת ימי בראשית והתחיל
אדם לקרוא שם לימים
וכאשר נושבה הארץ ורבו בני
אדם היו סופרים הימים כאשר
יסד אותם אדם ועל כן לא
יחלקו בני אדם בשבעת ימי
השבוע ואל תשען עלי באלו
שהתחילו מחצות יום סוף
היישוב במערב והוא בוא
השמש בארץ ישראל וכו נברא
האור הראשון ואחר כך ה
השמש מפני שהיה אור ובא
לעתו והיה לילה ליישוב והלך
הסדר להקדים הלילה על היום
כמו שאמר ויהי ערב ויהי בקר
וכן הזהירה התורת מערב ועד
ערב תשבתו שבתכם : ואל
תשען עלי באלה החדשים
המבינים גונבי החכמה ולא
היתה כונתם לגנוב אבל מצאו
חכמות מסופקות מעת
שנפסקה הנבואה והתחכמו
משכלם וחברו חבורים אשר
נתנדה סברתם ומכלל זה
ששמו הצין תחלה ליום בהפך
התורה לא בהפך גמור מפני
שהם מסכימים עם אנשי
התורה בתחלת היום שהוא

(*de hoc vide Pirke R. Eleaſaris cap.* 11. *& R. Muſcatum hic, & ſup. ad* §. 14.) & unde initium numerationis cepit continuò poſt ſex dies creationis: ibi Adamus incepit vocare dies nomine ſuo: & poſtquàm deinceps terra fuiſſet incolis repleta & multiplicata, numerare perrexerunt dies prout Adamus conſtituerat. Unde nulla eſt inter homines diſſenſio de ſeptem diebus Septimanæ. Neque eſt quod mihi hìc illos objicias, qui à Meridie incipiunt, in extremo Occidentis terræ habitatæ. Nam hoc ipſum eſt tempus occaſus Solis in terra Iſraëlis (*ac proinde nulla eſt differentia*), & in eo (*ſc. tempore occaſûs*) creata fuit Lux prima, & poſtea demùm Sol (*cùm in firmamento ſuſpenſa fuerunt luminaria, die quarto*): Lux enim illa (*prima*) poſteaquàm creata fuit, ſtatim & eo ipſo quaſi momento iterùm occidit, & facta eſt Nox terræ habitabili *in oppoſitione Antipodum, apud quos tùm diem fuiſſe neceſſe eſt*): Indeque perpetuus ordo obtinuit, ut Nox præponatur Diei, ſicut dicitur (*in hiſtoria Creationis*); *Et fuit veſpera, & fuit manè:* Item (*in Lege*); *A veſpera ad veſperam quieſcetis in Sabbatho veſtro*, Levit. 23. 32. Noli etiam mihi hìc objicere Aſtrologos iſtos recentiores, fures Sapientiæ (*impoſtores, excogitantes ſcientias & principia falſa ex ſuo cerebro, & pro veris venditantes*); quorum quidem intentio non fuit furari (*h. e. decipere & hominibus imponere*), ſed quia invenerunt Artes ac Diſciplinas incertas ab eo tempore quo Prophetia ceſſavit, finxerunt ſibi ex proprio ingenio principia & ſententias, libroſq; de illis compoſuerunt, prout ipſorum Ratio & opinio ipſis dictavit. Ex horum (*figmentorum*) numero eſt, quòd Tzin vel Sinas (*extremum Orientis habitabilis locum*) faciunt principium appellationis dierum contra Legem; non tamen abſolutè contra eam, quia convenit ipſis cum Legiſtis (*Iſraelitis*) de principio ipſo Diei, quòd fit ex Tzin;

מצין M

At differentia inter nos & illos est in hoc, quòd nos præponamus Noctem Diei. Necessario autem constituendæ sunt octodecim illæ horæ pro fundamento appellationis Diei septimi (*à quo initium hoc numerationis dierum cepit*): quia inter terram Israëlis, quæ est locus ille in quo inceperunt Dies nominibus vocari, & inter Solem (*occidentem*), quo tempore incipit nominatim vocari Dies Sabbathi in terra Israëlis; (*tempore nempe occasus ejus in extremo Occidentis*) sex intercedunt horæ; neque desinit Nomen Sabbathi, ut exempli duntaxat gratiâ hunc diem sumam (*cùm omnium eadem sit ratio*), tanquam illum diem, in quo cùm incepit Sol circuire à fine Occidentis, & Adam in terra Israëlis eum vidit occumbentem, vocavit initium Sabbathi donec pertigit (*Sol*) ad Zenith ejus, post octodecim horas, & tùm fuit vespera principio τῦ Tzin, vocatumque est ibi initium Sabbathi, & sic fuit finis terminorum appellationis dierum: Nam quod citra τὸ Tzin est (*inter Sinas & terram Israëlis*) vocatur quatenus est Orientale loco illi, è quo incipiunt dies (*h. e. ad Orientem refertur*). Neque enim effugi potest, ut non constituatur communis aliquis locus (*pro nominatione sc. & determinatione dierum*), cujus Orientis principium sit finis Occidentis ipsius (*qui non in puncto consistat, sed latitudinem habeat*): & talis locus respectu terræ Israëlis est principium Orbis habitabilis. Quod non solùm est de Jure Legis, sed & Naturæ. Fieri quippe non potest, ut Dies septimanæ uno & eodem nomine vocentur toti Orbi habitabili, nisi fixum constituamus locum, è quo principium denominationis illorum petatur; & quidem ita proportionatum, ut alterum ejus extremum non sit Oriens alterius, sed al-

מהצין אך המחלוקת שבינינו ובינם בהקדימנו הלילה על היום וצריך שתהיה השמונה עשרה שעות עקר בקריאת היום השביעי מפני שארץ ישראל שהיא מקום התחלה לקריאת שמות הימים בינה ובין השמש בערב שהוחל לקרא לשם שש שעות ואיננו זז להתמיד שם השבת על הדמיון על היום אשר התחילה השמש לסבב מסוף המערב וראה אותה אדם שוקעת והוא בארץ ישראל וקרא תחלת השבת עד שהגיעה אל עומת ראשו אחר שמנה עשר׳ שעות והיתה ערב לתחלת הצין ונקרא שם תחלת השבת והיתה סוף גדרי הקריאה מפני שמה שיש אחריו אמנם נקרא בשהוא מזרח למקום שמבנו מתחילים לימים ואין להמלט ממקום משתתף תהיה תחלת מזרחו אחרית מערבו והוא לארץ ישראל תחלת הישוב ואין זה בדין התורה לבד אבל בדין הטבע גם כן כי לא יתכן שיהיו הימים השבועיים נקראים בשם אחד בעצמו לישוב כלו אלא אם נקבע מקום שיהיה תחלה לקריאה ומקום מתקרב שלא יהיה קצתו מזרח לקצתו

אבל קצתו מזרח גמור וקצתו מערב גמור : ואם לאו לא תשלם לימים קריאת שם ידוע מפני שכל מקום מסבוב אמצע הארץ מזרח ומערב יחד ותהיה הציון מזרח לארץ ישראל ומערב לתחתית הארץ ותחתית הארץ מזרח לציון ומערב למערב והמערב מזרח לתחתית הארץ ומערב לארץ ישראל ואין מזרח ואין מערב תחלה ולא סוף ולא שמות ידועים לימים והסדר נזכר נתן שמות ידועים לימים והתחיל מארץ ישראל אך לקריאת השם רוחב על כל פנים מפני שלא יתכן לזכור מקומות כל נקודה ונקודה מהארץ כי בירושלם עצמה מזרחים ומערבים רבים ושמזרח ציון דרך משל איננו מזרח בית המקדש ועגולי אופקיהם נחלקים על דרך האמת אשר לא ישינום החושים כל שכן דמשק מירושלם ואי אפשר שלא נאמר ששבת דמשק קודם שבת ירושלם ושבת ירושלם קודם שבת מצרים ועל כל פנים נדרה ברוחב : והרוחב אשר נחלקים בו הקטרים בקריאת יום בעצמו הוא שמנה עשרה שעות לא פחות ולא יותר קוראים אנשי הקטר הזה שבת וכבר יצאו אנשי קוטר אחר מן השבת

sed alterum perfectè Orientale, alterum perfectè Occidentale: quod si aliter fiat, non haberi potest certa dierum appellatio: quia quilibet locus ex circuitu medietatis terræ simul est Oriens & Occidens: Sic Tzin est Orientalis terræ Israëlis, & Occidentalis infimo terræ (*Antipodibus*); & vice versâ Terra Antipodum Orientalis est Sinitis, & Occidentalis Occidenti, & Occidens Orientalis est terræ Antipodum, & Occidentalis terræ Israëlis; neque potest esse vel Oriens vel Occidens (*præcise in puncto*) initium vel finis appellationis certæ dierum. Et talis est ordo vel ratio denominationis dierum à nobis commemoratus, initium suum sumens è terra Israëlis. Unde Appellatio nominum dierum omninò requirit latitudinem, quia non possunt commemorari vel recenseri uniuscujusque puncti terræ loca (*ut eorum singulorum ratio habeatur*). Nam in ipsa Hierosolymâ sunt multa Orientalia & Occidentalia; Exempli gratiâ; Oriens Tzijonis, non est Oriens Domus Sanctuarii (*Templi*), & circuli horizontium ipsorum in rei veritate sunt diversi, sensibus imperceptibiles; Ut nil dicam, quantum Damascus distet ab Hierosolyma, ut necessariò nobis dicendum esset, Damascum habere Sabbathum priùs quàm Hierosolyma, & Sabbathum Hierosolymæ prius esse Sabbatho Ægypti, si non admittamus latitudinem (*loci appellationis*). Amplitudo autem, juxta quam distant invicem diametri vel meridiani in appellatione diei ejusdem, est Octodecim horarum, non plus nec minus: unde quando meridiani hujus incolæ vocant Sabbathum, tùm incolæ meridiani alterius è Sabbatho jam sunt egressi, & sic consequenter ab

uno ad alium (*circulo in quatuor partes diviso*) usque dum octodecim horæ sunt completæ ab eo tempore, quo Sabbathum primo suum nomen est sortitum, donec Sol sit verticalis terræ Israelis, & tùm prorsus desinit (*nova*) Sabbathi appellatio, neque ullus est, qui de novo vocet hunc diem Sabbathum, sed incipit tum Dies alio nomine vocari. Ideò dixerunt Rabbini nostri; *Si Luna nova fiat ante meridiem, certum est, quod videatur circa Occidentem Solem*; q. d. *Si fiat nova ante meridiem Sabbathi Hierosolymis, certum est, quod videatur in die Sabbathi circa occasum Solis*; quia Nomen diei ibi continuè adhuc durat per octodecim horas, posteaquam desiit appellatio in loco primo (*i. e. in Terra Israëlis, unde Sabbathum suum nomen accépit*), donec Sol revertatur è regione verticis (*in Tzenith*) terrę Israëlis post diem & noctem, & Luna apparére incipit ei, qui est in principio Orbis habitabilis respectu terræ Israëlis in Sabbathi vespera. Cum quo consentit quod iterùm Rabbini nostri dicunt, שצריך שיהיה לילה ויום מן החדש. Et tùm jam desinit nomen Sabbathi in Orbe, incipitque dies primus, non obstante quòd incolæ terræ Israelis jam antè egressi fuerint ex nomine diei Sabbathi, & versentur in medio Diei primi. Nam intentio est, Nomen Diei septimi extendere super totum Orbem, ut si dicatur tam ei qui est in Tzin (*Oriente*), quàm ei qui est in Occidente; *Quo die fixistis Novum annum?* respondere possint (*omnes*); *In die Sabbathi*, exempli gratiâ; etiamsi aliquis illorum è festo jam sit egressus, dum alter adhuc in eo est, pro illorum diverso à terra Israelis

קטר אחר קטר עד שתשלמנה שמנה עשרה שעות מן העת שהתחלה בו קריאת השבת עד שתהיה השמש לעומת ראש ארץ ישראל ותסתלק הקריאה מהיום ההוא ולא ישאר אדם שיקרא היום ההוא שבת אבל מתחיל בקריאת שם אחר ועל כן אמרו נולד קודם חצות בידוע שנראה סמוך לשקיעת החמה כאלו אמר נולד קודם חצות יום שבת בירושלם בידוע שנראה ביום שבת סמוך לשקיעת החמה והוא ששם יום השבת התמיד. שמנה עשרה שעות אחרי שנפסקה קריאת מקום ההתחלה עד שתשוב השמש לעומת ראש ארץ ישרא' אחר יום ולילה :
והתחיל להראות הירח למי שהוא בתחלת הישוב לארץ ישרא' בשבת בערב והסכים עם מה שאמרו רבותינו שצריך לילה ויום מן החדש וכבר נסתלק שם השבת מן הישוב והתחיל יום ראשון אף על פי שיושבי ארץ ישראל יצאו משם יום השבת ושבו בתוך יום ראשון כי אמנם הכונה השם השביעי הפושט בכל הישוב שיאמר למי שהיה בצין ולמי שהיה במערב באיזה יום קבעתם ראש השנה ויאמרו יום השבת על הדמיון אף על פי שאחד מהם כבר היה יוצא מהמועד כשיהיה האחר במועד כפי מקומות מארץ

[illegible] Tzijone, Mich. 4. 2. [illegible] summa [illegible] & [illegible], [illegible] Jacob & [illegible] deprecatus & [illegible] dere [illegible] pter Dei [illegible] sed ostensa ei [illegible]) lis, idq; summum [illegible] v. 2.). Quin & [illegible], Persæ, Indi, Græci, & [illegible], [illegible] expetiverunt & optarunt, ut pro se sacrificia Deo offerre, & preces fundere possint in loco illo nobilissimo; hinc etiam [illegible] in locum illum erogarunt pecunias, quamvis alia statuta tenerent (*h. e. aliam religionem haberent*), & Legem Judaicam non amplecterentur: hinc denique est, quod summis laudibus hunc locum extulerunt, quamvis Majestas Divina non amplius in eo compareat, quod item omnes nationes peregrinationes eo [illegible], eamque desiderent, nobis solis exceptis propter captivitatem & oppressionem nostram. Ea verò omnia, quæ Rabbini nostri de ejus præstantia scripserunt, referre, operosum foret.

[illegible] יארך ספורו :

NOTÆ.

Paragraphus hic uti prolixus, ita satis difficilis est. Continet autem summatim responsionem ad Objectionem praced. §. factam, Initium numerationis Dierum, ac

rum, ac proinde etiam Sabbathorum & Festorum, petendum esse ex Orientis parte ultima, ubi primùm Sol oritur. Respondet autem primò *per negationem hujus principii, & assertionem suæ thesis, ex terra Israelis rationem numerationis petendam esse. Rationes negationis potissimum has affert,* 1. *quia Lex de Sabbatho data sit in terra Israëlis, ac proinde probabile esse, juxta eam quoq; diei rationem esse intelligendam,* 2. *quia jam Adamus, e paradiso ejectus, numerationem dierum in hac terra constituerit & introduxerit, à primo Sabbathi creationis die, in cujus vespera creatus fuerit:* 3. *quia rationem hanc numerandi posteri Adami deinceps observârint,* 4. *quia principium diei, tàm secundum Legem, quàm secundum naturam, fieri debeat à vespera seu occasu Solis, non ab ejus ortu.* Secundò *occurrit quibusdam objectionibus & exceptionibus, quæ contra hanc sententiam moveri possunt aut moventur, ubi ulterius has suas rationes declarat & confirmat, inter alia hoc præcipuè ostendens, quòd licet pro diversitate locorum & situum, alii aliâ horâ & tempore diem inchoent, tamen per hoc ratio numerationis dierum septimanæ & festorum ab initio ab Adamo instituta, à posteris ejus observata, & per Legem confirmata, non tollatur. Prolixum & operosum foret singula, quæ ex principiis Astronomicis & Geographicis affert, hîc explicare. Lectoris id relinquimus industriæ. Qui tamen circa hæc curiositatem suam explere cupit, consulat R. Jehudæ Muscati in hunc librum Commentaria, in quibus diffuse de singulis agit, & mentem authoris explicat. Quædam ad hujus rei illustrationem habet Seldenus in libro de Jure Naturæ & Gentium lib. 3. cap. 11. quæ hîc placet apponere: Posteaquam illic prima hujus paragraphi verba adduxisset, sic ea dein explicat:* Zin, *inquit,* heic est Sinarum, seu צין regio, plagæ Orientalis ultima; ita scilicet Scriptoribus tàm Arabicis & Hebraicis, quàm Ptolemæo ejusque sequacibus, censita. Objectio est: *Non'ne inde, scilicet ab oriente ultimo, ratio dierum enumerandorum ineunda?* Minimè, inquit R. Jehudah. Nam a rerum initiis dierum enumeratio erat eadem, quâ utimur nos in terra Israëlitica, id est, à vespera ad vesperam. Id quidem scimus etiam ex Sabbathi observatione, cujus initium in Allusa & Sinaj. Et quicquid ibi statutum reperitur, ita aptandum est terræ Israëliticæ, cujus gratiâ Lex data est, ac ubi primus parens noster Adam dies sic à vespera ad vesperam numerare, & in periodos septenarias distribuere cœpit, ut à Solis è terra Israëlitica in Occidentem discessu, seu, à tempore quo terræ Israëliticæ Sol occidit (quæ sic velut naturalis habetur & primaria dierum civilium, id est 24. horarum, numerandorum Epocha) dierum initia, adeoq; Periodi septenariæ sint deducendæ. Atq; ita necesse erit, ut horarum octodecim spatio, tum Sab-

tùm Sabbathum, tum quilibet alius pariter dies, incipiat in terra Israëlitica, antequam in Orientis ultimo, seu, apud Sinas incipiat, similisque in aliorum dierum initiis, veluti primario illi secundariis, pro longitudinis diversitate, ratio sit habenda. Exempli gratia; cum in adjecta figura Sol per circulum A B C D graduum 360. circum tellurem E F G H spatio XXIV. horarum feratur, diesque, juxta jam dicta, à Cardine G C, qui Occasus est Solis τῷ F Terræ Israëliticæ seu Umbilici telluris heic locum occupanti, incipiat; palàm est, diei initium telluris Umbilici, seu τῷ F incolis, XVIII. horis priùs haberi, quàm suum ex ejusmodi numerandi ratione initium habeant Sinæ in extremo Orientis, qui τῷ E designantur. Nam, ut G C Solis occasus est τῷ F, ita F B τῷ E, seu Sinis. Et inter G C & F B, per D A, arcum 270. graduum intercipi, id est, XVIII. horas, nemo non videt. Qui sensus est Rabbini, quem citavimus, ejusque sequacium. Pendére vides hanc dies numerandi in terra Israëlitica positam epocham ex eo quod est, Adamum ibi sic numerare cœpisse, adeoque illam regionem primùm tenuisse. Unde & טבור הארץ eam nuncupant Hebræi, seu *Umbilicum tellúris*, quemadmodum oppositum in globo telluris locum, seu H in adjecta figura, טבור הים *Umbilicum Maris*.

אמר הכוזרי השמיעני קצת כא
מה שיזדמן לך מדבריהם ׃
אמר

XXI. *Cosri*; Recense mihi nonnulla, quæ tibi succurrunt, ex verbis illorum.

XXII. *Judæus*; Ex iis, quæ hæc de re dicunt, sunt sequentia; *Omnes quidem faciunt ascendere in terram Israëlis, sed non omnes faciunt exire è terra Israelis* (extat in Talm. Ketubhot cap. ult. & apud Majemon. in הלכות אישות, ubi vide. Sensus est; *Omnes quidem possunt cogere domesticos suos, ut secum proficiscantur ad habitandum in terra Israelis; sed non omnes &c.*). Item; *Mulierem, quæ non vult ascendere cum marito suo in terram Israelis, judicant, ut cogatur exire sine dote; & vice versa, quando vir nolet ascendere cum Uxore sua in Terram, ut eam ire permittat, & dotem ipsi largiatur* (Ibidem): Item; *Perpetuò habitabit homo potius in terra Israëlis, in urbe cujus incolæ majori ex parte sunt gentiles, quàm extra Terram in urbe, cujus major pars sunt Israëlitæ: Omnis enim Judæus, qui habitat in terra Israëlis, similis est ei qui Deum habet: & omnis Judæus, qui habitat extra hanc Terram, similis est ei qui nullum Deum habet &c. sicut dicitur de Davide*; Quia expulerunt me hodie, ne adhæream hæreditati Domini, dicentes, Vade, servi Diis alienis, 1.Sam.26.19. *Unde colligimus, Omnem Judæum, qui habitat extra terram Israëlis, esse ac si esset Idololatra.* Quin & terræ Ægypti attribuerunt dignitatem supra reliquas terras, (*Ketubb. f. 112. col. 1. Non est præstantior terra, quàm terra Aegypti, sicut dicitur*; Sicut hortus Domini, sic terra Ægypti, Genes.13.10. *neq; in terra Aegypti præstantior est, quàm Tzóan &c.*) & ab ea ad alias terras argumentati sunt à Majori ad Minus, dicentes; *Si Aegyptus, propter quam percussum est fœdus, est prohibita, quanto magis cætera terra, (h.e. Si Aegyptus, quæ, quasi fœdus ipsi cum Deo intercessisset, ut terrarum optima esset & præstantissima, exceptâ tamen terrâ Israël, est probibita, nec licet habitare in ea* &c. Muscatus putat illum respicere ad dictum Rabbinorum, quod extat in libro Siphre, & adducitur in Jalkut Paraschâ שופטים, ubi inter cætera; ומה מצרים שהברית כרותה עליה עבירה מחזירתן לשם שאר הארצות שאין הברית כרותה עליהן עאכו) Sic dicunt porro; *Sepultus in*

כג אמר החבר כמה שאמרו בענין הזה הכל מעלין לארץ ישר' ואין הכל מורידין · ודנו האשה שאינה רוצה לעלות עם בעלה לארץ ישראל שתצא שלא בכתובה והפכו והוא כאשר האיש אינו רוצה לעלות עם אשתו בארץ שיוציא ויתן כתובה · ואמרו לעולם ידור אדם בארץ ישראל אפי' בעיר שרובה גוים ואל ידור בחוצה לארץ אפילו בעיר שרובה ישראל שכל הדר בארץ י ישראל דומה למי שיש לו אלוה וכל הדר בחוצה לארץ דומה למי שאין לו אלוה וכן בדוד הוא אומר כי גרשוני היום מהסתפח בנחלת ה' לאמר לך עבוד אלקים אחרי' לומ' לך שכל הדר בחוצה לארץ כאלו עובד עבודה זרה · וכבר שמו לארץ מצרים מעלה על שאר הארצות האחרות ושפטו על זולתה מקל וחומר ו ואמרו ומה מצרי' שנכרת עליה ברית אסור שאר ארצות לא כל שכן ו ואמרו כל הקבור

ב"אי כאלו קבור תחת המזבח
ומשבחים מי שמת בה יותר
ממי שנשוא אליה מת ממה
שאמרו אינו דומה קולטתו
כח"יים לקולטתו אחר מיתה ;
אבל אמרו במי שהיה יכול
לדור בה ולא דר בה שאסור
לשאת אותו אליה לאחר
מותו שאמרו בחייכם ונחלתי
שמתם לתועבה ובמיתתכם
ותבאו ותטמאו את ארצי והיה
מהקפדת רבי חנינא כאשר
שאלו אותו אם מותר שילך
פלוני לחוצה לארץ שייבם אשת
אחיו שאמר אחיו נשא נכרית
ברוך המקום שעקרו והוא ירד
אחריו ; ושאסרו מכירת קרקע
לנכרי ושאסרו מכירת קורות
הבית והניחו חרב ושאמרו אין
דנין דיני קנסות אלא בארץ
ישראל ושלא יצא העבד
לחוצה לארץ וזולת זה הרבה ;
ועוד אמרו אוירא דארץ ישראל
מחכים ומאהבתם אותה אמרו
כל המהלך ארבע אמות בארץ
ישראל מובטח לו שהוא בן
עולם הבא ; ואמר רבי זירא
לכופר שרצה לעבור עמו בנהר
בלי מקום מעבר מתאותו לעבור
בארץ ישראל דוכתא דמשה
ואהרן לא זכו ליה מי יימר
דזכינא ליה ;

כג אמר הכוזרי אם כן אתה
מקצר בחבת תורתך שאין

pultus in terra Israëlis, est quasi sepultus esset sub Altari. Sic *laudant eum qui moritur in ea, magis quàm eum qui deportatur in eam mortuum,* dum ajunt; *Longè alia est ejus ratio quem vivum colligit, quàm is quem colligit post mortem.* Imò dicunt, *Non licere eum, qui potuisset habitare in ea, & non habitavit in ea, post mortem in eam deferre* (In Talmud Hierosol. in principio capitis הנושא). His *Vivis*, applicant ibi quod Jeremias ait cap. 2. 7. *Et hæreditatem meam posuistis in abominationem*; *Mortuis*, quod ibidem sequitur; *Et ingressi estis, contaminastisq; terram meam*; Huc attendit R. Chanina, cùm aliquando interrogatus, *Num licitum esset, ut ille N. proficisceretur extra terram Israëlis, ad jus Leviri præstandum uxori defuncti sui fratris,* respondisset; *Frater ejus duxit uxorem Gentilem & Idololatricam, & mortuus est; Laus Deo, qui occidit eum; & ipse vult descendere post eum.* Sic prohibuerunt, *ne quis vendat fundum, vel trabes domûs, Gentili vel Idololatræ alicui.* Dixerunt etiam; *Non exercentur judicia criminalia, nisi in terra Israëlis* (Talm. Sanhed. cap. 1.): Item; *Non egredietur servus extra eam* (Talm. Gittin cap. 4. in Mischna), & similia multa. Item; *Aer terræ Israëlis sapientem reddit* (Bava Bathra cap. 9.). Ex vehementi erga eam affectu & amore dixerunt etiam; *Quicunq; ambulat quatuor cubitos in terra Israëlis, is certus est, quòd sit Filius seculi venturi* (Ketubh. cap. ult. Sic R. Sira dixit ad quendam hæreticum, cum quo voluit trajicere flumen, sine loco transitus, (*quamvis nullum ibi vadum esset*), ob summum desiderium transeundi in terram Israëlis; *Loco, quo Moses & Aharon non fuerunt digni ut habitent, quis dicit, Ego sum eo dignus futurus?*

XXIII. *Cosri*; Si hæc ita habent, ipsemet non satisfacis Legi tuæ,

quòd Locum hunc non pro ſcopo tibi proponas, & domicilio vitæ mortisquetuæ, inprimis cùm dicas (*in Oratione quadam*); *Miſerere Tzijonis, quia ea eſt locus Vitæ noſtræ*, & credas, quòd Præſentia Divina ad eam ſit reverſura. Et, ſi nullam aliam præcellentiam haberet, quàm continuationem Majeſtatis & præſentiæ Divinæ per nongentos annos, æquum eſſet, ut generoſæ animæ ejus deſiderio tangerentur, quò per eam meritum acquirant & quaſi purificentur (*per ejus aërem*): quemadmodum nobis contingere videmus in Locis Prophetarum & Virorum ſanctorum, nedum in ea Terra, quæ eſt *Porta cœli* (*vide par.* 4. §. 17.). Et in hoc conſentiunt omnes populi. Chriſtiani (*hæc vox in ſecunda editione eſt omiſſa*) dicunt; *Animas ad eam, vel, in ea congregari, & ex ea aſſumi in cœlum.* Iſmaëlitæ ajunt, *eam eſſe locum, è quo Propheta ipſorum aſcendit in cœlum, Locum item in quo ſit futurum ultimum judicium.* Quin & omnes omnibus in locis hanc pro ſcopo ſibi proponunt, & feſta ibi agunt (*vide ſub finem* §.20.). Itaque videtur mihi tua incurvatio verſus eam, & veneratio quam erga eam teſtaris, eſſe hypocritica, aut certè ex conſuetudine duntaxat profecta, ſine certa intentione & devotione. Priſci veſtri Patres potiùs elegerunt habitare in ea, quàm in ullis locis nativitatis & cognationis ſuæ; quin imò maluerunt in ea eſſe peregrini, quam in ſuis locis indigenæ (*ut Abraham, qui exivit è terra, & cognatione ſua, in terram Canaan*; *& Jacob, de quo Gen.* 37. 1. Habitavit Jacob in terra peregrinationum patris ſui in terra Canaan); Et quamvis tùm temporis nondum in ea apparuerit Majeſtas Divina, ſed repleta fuerit variis ſceleribus & Idololatriâ; his tamen non obſtantibus, nullum aliud deſiderium priùs habuerunt, quàm ut poſſint ſubſiſtere in eâ; quinimò nequi-

אתה משים מגמתך המקום הזה ותשימנו בית חייך ומותך ואתה אומר רחם על ציון כי היא בית חיינו ותאמין כי השכינה שבה אליו ואלו לא היתה לה מעלה אלא התמדת השכינה בה באורך תתק שנה היה מן הדין שתכספנה הנפשות היקרות ותזכרנה בה כאשר יקרה אותנו במקומות הנביאים והחסידים כל שכן היא שהיא שער השמים וכבר הסכימו כל האומות על זה הנוצרים אומרים שהנפשות נקבצות אליה ומכנ' מעלין אותן אל השמים והישמעאלים אומרים כי היא מקום עליית הנביאים אל השמים ושהיא מקום מעמד יום הדין והוא לכל מקום כונה וחג אני רואה שהשתחויתך וכריעתך נגדה חונף או מנהג מבלתי כוונה וכבר היו אבותיכם הראשונים בוחרים לדור בה יותר מכל מקומות מולדתם ובוחרים הגרות בה יותר משהיו אזרחים במקומותם כל זה עם שלא היתה בעת ההיא נראית השכינה בה אבל היתה מלאה זמה ועם כל זה לא היתה להם תאוה אלא לעמוד בה ושלא

לצא׳ ממנ׳ כעתות הרעב אלא במצות האלקים והיו מבקשים לנשוא עצמותם אליה ׃

מ כד אמר החבר הובשתני מלך כוזר והעון הזה הוא אשר כנענו מהשלמת מה שיעדנו בו האלקים בבית שני כמה שאמר רני ושמחי בת ציון כי כבר היה הענין האלקי מזומן לחול כאשר בתחלה אלו היה מסכימים כלם לשוב בנפש חפצה אבל שבו מקצתם ונשארו רובם וגדוליהם בבבל רוצים בגלות בעבודה שלא יפרדו ממשכנותיהם ועניניהם ושמא על זה אמר שלמה אני ישנה ולבי ער כנה הגלות בשינה והלב הער התמדת הנבואה ביניהם ׃ קול דודי דופק קריאת האלקי׳ לשוב ׃ שראשי נמלא טל על השכינ׳ שיצאה מצללי המקדש ומה שאמר פשטתי את כתנתי על עצלותם לשוב ׃ דודי שלח ידו מן החור על עזרא שהיה פוצר בהם ונחמיה והנביאים עד שהודו קצתם לשוב הודאה בלתי גמורה ואמרו כשל כוח הסבל ונתן במצפון לבם ובאו הענינים מקצרים מפני קצורם כי הענין האלקי איננו חל על האיש אלא כפי הזדמנותו לו אם מעט מעט ואם הרבה הרב׳ ואלו היינו מזדמנים לקראת

ne quidem tempore famis egressi sunt ex ea, nisi ex mandato Dei: ossa denique sua eò transferri voluerunt.

XXIV. *Judæus*; Pudore affecisti me, Rex Cosar. Iniquitas autem hæc inde est, quòd caremus perfectione eâ, quam Deus nobis promisit in Templo secundo, quando dixit; *Canta, & lætare filia Tzijon*, Zachar. 2. 14. Res enim Divina utique parata & præstò esset, sicuti ab initio, si omnes consensissent ad revertendum (*in eam*) animo alacri & prompto: sed quidam (*ex captivitate Babylonica*) reversi sunt, major autem pars, & præcipui eorum, remanserunt in Babylonia, malentes manere in captivitate sub servitute, ne abstraherentur à suis habitaculis & possessionibus. Et fortassis hac de re dixit Salomon; *Ego dormio, & cor meum vigilat*, Cantic. 5. 2. (per τὸ *Dormire* intelligens Captivitatem, & per *Cor vigilans*, Continuationem Prophetiæ inter ipsos); *Vox dilecti mei pulsantis*; (Vox sc. Dei vocantis ad revertendum); *Quia caput meum repletum est rore*; (de Majestate Divina egrediente ex umbrosis locis Sanctuarii): Quòd verò ait; *Tunicam meam exui*, ℣. 3. de ipsorum ad revertendum segnitie intelligit. *Dilectus meus manum suam misit per foramen*; de Esra eos ad revertendum urgente, ac Nehemia & Prophetis, adeò ut (*ipsorum monitu moti*) quidam ad revertendum assenserint & acquieverint, licet assensu imperfecto; sicut dicitur; *Debilitatæ sunt vires portantu*, Nehem. 4. ℣. 10. Dedit itaque eis Deus occulta cordis eorum, & sortiti sunt res imperfectas propter imperfectionem ipsorum. Non enim requiescit Res Divina super homine, nisi pro ejus præparatione & dispositione, vel parva, vel magnâ. Itaque si in oc-

cursum Dei Patrum nostrorum iremus corde perfecto, & animo alacri, obtineremus ab eo idem quod olim Patres nostri in Ægypto, neque aliud quicquam est, dum (*in Precibus nostris*) dicimus; *Incurvate vos ad montem Sanctitatis ejus*: Item; *Incurvate vos ad scabellum pedum ejus*: Et; *Qui redire facit Majestatem suam in Tzijonem*; & similia, quàm Cantus galli, vel alterius cujuspiam similis avis: quia non cogitamus, quidnam his verbis dicamus, prout rectè dixisti, Rex Cosar.

XXV. *Cosri*; Hæc mihi de his sufficiunt: Velim nunc ut quædam mihi concilies & explanes, quæ legi de Oblationibus. Ex iis quæ Intellectus difficulter potest capere, est, quod dicitur; *Oblationem meam*; *Panem meum*; 'לְאִשַּׁי *Ignibus meis*, *Odorem quietis*, *vel*, *gratum meum*, Numeror. 28. 2. quomodo sc. de Oblationibus dicatur, quòd sint *Oblatio Domini*, *Ejus Panis*, *& Odor?*

XXVI. *Judæus*; Vocabulum 'לְאִשַּׁי *Ignibus meis*, explanat omnem difficultatem: Vult enim dicere; *Oblatio illa*, *Panis*, *& Odor quietus vel gratus*, *quæ Mihi attribuuntur* (quæ dicuntur esse Mea) *sunt Ignium meorum*, h. e. Ignis verbo (*& voluntate*) Dei effecti, cujus cibus sunt Oblationes; reliquam deinde partem comedentibus Sacerdotibus. Scopus autem est docere Ordinem illum elegantem, quo observato, resideat in eo (*populo*) Rex (*Deus*) gloriosè, non localiter. Pro exemplo *Rei Divinæ* sume *Animam Rationalem*, quæ habitat in Corpore naturali brutali: Dum æqualiter se habent ejus (*nempe Corporis*) qualitates, & facultates superiores atq; inferiores (*animæ vegetativa & sensitiva*) rectè sunt dispositæ ad rem excellentiorem & præstantiorem.

אלקי אבותינו בלבב שלם
ובנפש חפצה היינו פוגעים
ממנו מה שפוגעים אבותינו
במצרים ; ואין דבורנו השתחוו
להר קדשו והשתחוו להדום
רגליו והמחזיר שכינתו לציון
וזולת זה אלא כצפצוף הזרזיר
והדומה לו שאין אנחנו ח
חושבים על מה שנאמר בזה
וזולתו כאשר אמרת מלך כוזר ;
כה אמר הכוזרי יספיק לי זה
בענין הזה וארצה עתה
שתקרב לי מה שקראתיו
בקרבנות ממה שיקשה על
השכל לקבלו ממה שאמר
את קרבני לחמי לאשי ריח
ניחוחי ; ואמר על הקרבנות
כי הם קרבן ה' ולחמו וריחו ;
כו אמר החבר מה שאמ'
לאשי מישר כל קשה הוא
אומר כי הקרבן ההוא והלחם
וריח הניחוח אשר הם מ
מיוחסים אלי אמנם הם לאשי
ר"ל האש הנפעלת לדברו ית'
אשר מאכלה הקרבנות ואחר
כן יאכלו הכהנים שאר חלקה
והכונה בזה תקון הסדר כדי
שיחול בו המלך חול גדולה
לא חול מקום ושום דמיון
הענין האלהי הנפש המדברת
החלה בגוף טבעי בהמי כאשר
נשתוו טבעיו ונסדרו כחתיו
העליונים והתחתונים סדור
נכון לענין יותר נעלה מענין
הבהמות היה ראוי שיחול מלך

השכל אצלו לדורות אותו
ולישרו ולהתחב' אצלו כל עת
אשר ישאר הסדר ההוא וכאש'
יפסד הסדר יפרד ממנו ויחשת
לכסיל כי השכל צריך למאכל
ולמשתה ולריח בעבור שרואה
אותו כי הוא כתמיד בהתמדת'
נפרד בהפרדם ואיננו כן · וכן
הענין האלהי מטיב לכל רוצה
הטוב לכל ובעת שיסודר דבר
ויכן לקבל הנהגתו לא ימנע
ממנו לאצול עליו אור וחכמה
ודעת וכאשר יפסד סדרו לא
יקבל האור ההוא ויהיה
הפסדו : והתעלה הענין האלהי
מהשיג אותו שנוי או הפסד
בכל מה שיש בסדר עבודת
מהעבודה והקרבנות ו
והקטורת והזמירות והמאכל
והמשתה על תכלית הטהרה
והקדושה נאמ' בהם עבודת
ה' ולחם אלהיך וזולתי זה והכל
כנוי לרצונו בסדר הטוב באומה
והכהנים וקבולו מנחתם על
דרך הדמיון וחולו אצלם
לכבוד להם והוא נעלה
ונקדש מן ההנאה במאכלם
ובמשתיהם אך מאכלם ל
לנפשותם כמו שעכול ה
האצטומכא והכבד כאשר היה
נתקן ואחר כן יתקן הצלול
ממנו בלב והצלול שבצלול ב
ברוח יתקן הלב והרוח והמוח
במזון ההוא ויתוקנו גם כן כלי

ſtantiorem quàm competat bruto, tùm idoneum eſt ut habitet in eo Intellectus ceu Rex, ad illud docendum, dirigendum, & ei ſe conjungendũ, quamdiu Ordo & τάξια illa conſervatur; quando verò ea deſtruitur, tùm ab eo (*corpore*) ſeparatur. Unde ſtultis & ignaris videtur, ac ſi Intellectus indigeat cibo, potu, & odoratu, quia vident per eorum continuum uſum conſervari, per eorum ſubtractionem deſtrui; cùm tamen non ita ſit. Sic Res Divina, quæ benefacit omnibus, benè vult omnibus, quamdiu res conſevatur in ſuo ordine, & idonea manet ad recipiendum ejus Regimen, non deſinit effundere in eam Lucem, Sapientiam & Scientiam: quando verò Ordo ejus deſtruitur, non recipit (*res*) Lucem illam, & ſequitur deſtructio illius (*rei*); cùm tamen nullam ſentiat vel mutationem vel corruptionem ex ullo eorum, quæ circa Cultum ſacrum fiunt, veluti ſunt Oblationes, Suffitus, Pſalmodiæ, Cibi, & Potus, cum puritate & ſanctimonia facta, & *Cultus Domini*, atq; *Panis Dei tui*, vocata, Lev. 21. 8. Omnia quippe hæc ita cognominantur, quòd Deus velit Ordinem hunc bonum obſervari à populo (*Levitis & Iſraëlitis*) & Sacerdotibus; quod item munera & oblationes ipſorum gratas habeat & acceptet, & inter eos gloriosè habitet; quamvis Ille longè ſublimior & ſanctior ſit, quàm ut utilitatem aliquam à cibo & potu eorum accipiat, ſed pro animabus ipſorum inſerviat. Quemadmodum ſc. cùm digeſtio, vel Concoctio (*cibi*) in Stomacho & Hepate debito modo peragitur, & poſtea purius ex eo ad cor defertur, & puriſſimum in Spiritum, benè ſe habet Cor, Spiritus & Cerebrum, per cibum illum; ſimul etiam benè ſe habent Organa

concoctionis, & reliqua membra, per Spiritus qui ad ea perveniunt per Nervos, Arterias, Muſculos, & Venas; Summa; Temperamentum totum rectificatum & comparatum eſt ad recipiendum Regimen Animæ rationalis, quæ eſt Subſtantia abſtracta, proximè accedens ad ſubſtantiam Angelorum, de quibus dicitur; *Quorum habitatio cum carne non eſt*, Dan. 2. 11. Et habitat in corpore inſtar Regis vel Imperatoris non localiter, neque ullum uſum percipit à cibo illo; Exempta enim & immunis eſt ab eo; Sic res Divina non habitat niſi in Animâ recipiente Intellectum. Anima porrò non conjungitur niſi cum Spiritu Caloris naturalis, qui nequit eſſe ſine loco, & colligatur cum Corde ſicut Flamā e. g. cum ellychnio: Cor opus habet continuo affluxu ſanguinis: Sanguis autem non generatur niſi mediantibus organis Concoctionis; unde (*cor*) Stomacho opus habet, Jecore, reliquiſque eorum miniſtris: Sic indiget Cor Pulmone, Gutture, Naſo, Aſperâ arteriâ, nervo movente nervum pectoris pro reſpirationis uſu, ad æquabile reddendum temperamentum cordis per aërem ingredientem, & fumum egredientem; Opus etiam habet, ad conſumendas ſuperfluitates alimentorum, organis facultatum expultricum excrementorum & urinæ: ex quibus commemoratis omnibus conſtat corpus: Indiget inſuper Translatione corporis ex loco uno in alium, ad quærenda ſibi neceſſaria, & fugienda noxia; Membris item, quibus poſſit illa vel ad ſe recipere, vel à ſe depellere, veluti Manibus, & Pedibus: Præter hæc quoque neceſſarii ipſi ſunt Conſiliarii, monentes

העכול ושאר האיברים ברוחות ההולכות אחריהם מן הדפקים והעצבים והורידים ; וכללו של דבר שיהיה המזג כולו מתוקן ומזומן לקבול הנהגת הנפש המדברת אשר היא עצם נפרד קרוב לעצם המלאכים שנאמר בהם די מדרהון עם בשרא לא איתוהי: ויחול בגוף חול מלכות והנהגה לא חול מקום והיא לא נהנית מהמזון ההוא מאומה כי היא נעלה ממנו והענין האלהי לא יחול כי אם בנפש מקבלת השכל והנפש לא תתחבר כי אם ברוח חם טבעי אי אפשר לו בלתי מקום שיקשר כהקש' הלהב בראש הפתילה דמיון הפתילה היא הלב והלב צריך אל משך דם והדם לא יתהוה כי אם בסבת כלי העכול על כן הוצרך אל האצטומכא הכבד ושמשיהם ; וכן נצטרך הלב אל הריאה והגרון והאף והקרום והמיתר המניע למיתר החזה לעבודת הנשימ' להשוות מזג הלב באויר הנכנס והעשן היוצא והוצרך לבער מותרי המזונות אל כלים מכחו' דוחות וכלי היציאה והשתן והיה הגוף מכל אשר זכרנו והוצרך אל העתקת הגוף ממקום למקום לבקשת מה שצריך אליו ולברוח ממה שיזיקהו וכלים שיביאו אליו וידחו מעליו והוצרך אל ידים ורגלים והוצרך אל יועצים מתרים במה שיירא ממנו

nentes

ויקוה אותו יודעים מה שהיה
כותבים ומזכירים מה שעבר
להזהר מכמוהו לעתיד או ל
לקוותו ; והוצרך אל החושים
הנראים והנסתרי' והיה
הראש מחניהם בעזרת הלב
והמשכתו והיה הגוף כלו
מסודר אחר שב אל הנהגת
הלב אשר הוא מחנה הראשון
לנפש ואם תחול במוח הוא
חול שני במצוע הלב וכן נסדר
החיות האלהי כאשר אמר
יהושע בזאת תדעון כי אל חי
בקרבכם נפעלה האש בחפץ
האלהים ברצותו באומה
והיתה אות קבול מנחתם
ותשורת' כי האש הוא הדק
והנעלה מכל אשר תחת גלגל
הירח מהגופות והיה מקום
חולה שומן חלבי הקרבנות
ועתרם ועשן ענן הקטורת
והשמנים בדרך האש אשר
איננה נתלית כי אם בחלב
בשומן ובשמן כחום טבעי אשר
הוא נתלה בדק השמן מהדם ;
וצוה האל ית' במזבח העולה
ובמזבח הקטורת והמנורה
ואחר כן העולות וקטורת
הסמים ושמן המאור ושמן
המשחה אלם מזבח העולה
להדבק בו האש הגלויה ומזבח
הזהב לאש היה יותר קלה ודקה
אבל המנורה היה יותר
קלה ודק להדבק בה אור

nentes de iis à quibus ipsi metuendum, vel quid ei sit sperandum, scientes præsentia, conscribentes item quasi, & in memoriam revocantes præterita, ut vel sibi inposterum à similibus caveat, vel illa prævideat & exspectet: Denique etiam opus habet Sensibus, tàm exterioribus quàm interioribus, qui principales suas castrametationes (*h. e. Sedes*) habent in atrio Cordis & ejus conservatione: Totum quippe corpus ritè ordinatum & dispositum est, quando refertur ad regimen Cordis, quod est sedes primaria ipsius Animæ; quod si resideat in Cerebro, secundariò illud fit mediante Corde. Eadem quoque ratio est Vitæ Divinæ, sicut Josua ait; *In hoc cognoscetis, quòd Deus vivat in medio vestri*, Jos. 3. 10. Quando Deus beneplacitum habet in populo, efficitur per ejus Voluntatem Ignis, in signum, quòd Deus oblationes & dona illorum acceptet: nam Ignis est subtilissimum & supremum, omnium corporum quæ sunt sub Sphæra Lunæ. Residentiæ ejus (*sc. Ignis Divini*) locus fuit Pinguedo adipum, sacrificiorum, ועתרם & Vapor eorum (*ab eis ascendens*); exinde Fumus nubis suffitus; deniq; Olea; ad instar ignis (*artificialis*) qui non dependet nisi ab Adipe, Pinguedine, & Oleo, sicut & Calor naturalis dependet à subtilissimo oleo sanguinis: Deinde præcepit Deus (*facere*) Altare Holocausti, Altare suffitus, & Candelabrum; postea Holocausta, Suffitum aromaticum, Oleum luminaris, & Oleum Unctionis: Altare Holocausti inserviebat, ut ei adhæreret Ignis manifestus (*in pinguedine adipum oblationum, & vapore eorum, ac proinde fuit crassior*): Altare Aureum fuit pro Igne leviore & subtiliore: sed Candelabrum fuit pro Igne adhuc subtiliore, ut ei adhæreat Lu-

החכמה

החכמה והדעת והשולחן
להדבק בו הטובות הגופיות
כמו שאמרו רבותי' הרוצה
להתחכם ידרי' הרוצה ל
להתעשר יצפין : וכל אלה
עבודות לארון ולכרובים אשר
הם במדרגת הלב והריאה
מרחפת עליו והוצרך לאלה
כלים ושמשים כמו הכיור
וכנו ומלקחים ומחתות
וקערות וכפות ומנקיות
וסירות ומזלגות וזולת זה
והוצרך אל דבר שישמור א
אותם המשכן והאהל ומכסהו
ולשמור הכל חצר המשכן
וכליו והוצרך לנושאים לכל
אלה ובחר האלקים לזה
בני לוי שהם הקרובים כל שכן
מעת העגל שנאמר ויאספו
אליו כל בני לוי ובחר לנכבד
שבהם והוא אלעזר הכהן
לנכבד שבדברים והדק שבהם
כמו שאמר ופקודת אלעזר בן
אהרן הכהן שמן המשחה
וקטורת הסמי' ומנחת התמיד
ושמן המאור כל אלה אשר
נתלית בהם האש הרכה
והדקה ואור החכמה והדעת
ואור הנבואה באורים ותומים
ולנכבדת שבכתות הלוים
אחריו והם בני קהת לשאת
האברי' הפנימים כמו הארון
והשלחן והמנורה והמזבחות
וכלי הקודש אשר ישרתו בהם
ובהם נאמ' כי עבודת הקודש

men Sapientiæ & Scientiæ; Mensa verò eò faciebat, ut ei adhærerent Bona corporalia, sicut Rabbini nostri dicunt; *Qui vult Sapiens fieri, adeat Meridiem: qui vult dives fieri, adeat Septentrionem.* Omnes verò isti cultus referebantur ad Arcam & Cherubinos, quæ gradum obtinent Cordis & Pulmonis ei incubantis (vel, *illud foventis*). Habebant autem ista opus aliis Instrumentis & Ministris, veluti Conchâ & basi ejus (Exod. 30. ℣. 28.), Forcipibus, Trullis, Scutellis, Cochlearibus, vel, Acerris, Crateribus, Ollis, Fuscinulis, & similibus: Præterea requirebatur aliquid quod hæc omnia custodiret; Tabernaculum sc. & Tentorium, atq; Operimentum ipsius; & ad hęc omnia iterum Atrium Tabernaculi, & quæ ad id pertinebant. Insuper & Bajulis opus fuit, qui omnia ferrent, ad quod Deus elegit filios Levi, qui Proximi seu Primi fuerunt, inde à tempore vituli, sicut dicitur; *Et congregati fuerunt ad eum omnes filii Levi*, Exod. 32. 26. & ex his elegit præstantissimum, qui fuit Eleasar Sacerdos, ut ferret rem omnium præstantissimam & subtilissimam, sicut dicitur; *Præfectura autem Eleasaris, filii Aharonis Sacerdotis, esto Oleum luminaris, & Suffitus aromaticus, & mincha jugis, oleumq; unctionis*; Num. 4. 16. à quibus omnibus dependet Ignis purissimus & subtilissimus, Lumen Sapientiæ & Prophetiæ, Lumen denique Prophetiæ per Urim & Thummim: Proximæ post eum (Eleasarum) classi, quæ erat Levitarum, Filiorum Kehat, impositum erat ferre Membra interiora, veluti, Arcam, Mensam, Candelabrum, Altaria, & Vasa sancta, de quibus dictum est; *Quia ministerium rei sanctæ incumbit ipsis, humeris portabunt*, Numeror. 7. ℣. 9. quemadmodum

עליהם בכתף ישאו כאשר אין לאיברים הפנימים עצמות שעוזרים על נשיאתם אבל הכחות והרוחות נושאי׳ אותם במה שדבק בהם: ולמי שתחתם מהלוים והם בני גרשון נשיאת האיברים הרכי׳ החיצוניים והם יריעות המשכן ואהל מועד מכסהו ומכסה התחש ומסך ולמי שתחתם והם בני מררי לשאת האיברים הקשים קרסיו קרשיו בריחיו עמודיו ואדניו: ונעזרו שתי הכתות בנשיאתם בעגלו׳ כמו שאמר שתי העגלות לבני גרשון וארבע עגלות לבני מררי כפי עבודתם כל זה בסדר ותכונת חכמת אלהית: ואינני גוזר חלילה שהכונה מעבודה הזאת הוא הסדר הזה אשר זכרתיו אבל מה שהוא יותר נפלא ונעלה ושהיא תורה מאת האלקי׳ יתבר׳ ומי שקבלה קבול שלם מבלי שיתחכם בה בשכלו הוא מעולה ממי שיתחכם בה וחקר אך מי שנטה מהמדרגה העליונה ההיא אל המחקר טוב שיוציא בהם מוצאי החכמה משיעזבם לסברות רעות ולספקות המביאות אל האבדון:

admodum sc. membra interiora nulla habent ossa, quibus juvetur portatio eorum, sed facultates & spiritus portant vel ferunt ea illic ubi hærent: Levitę, qui his suberant, erant Filii Gerson: horum munus erat ferre membra subtiliora externa, ut, Aulæa Tabernaculi, Tentorium conventus, Tegumentum ejus, & Tegumentum è pellibus caprarum: Illis qui sub his erant, filiis Merari, incumbebat ferre membra duriora, Ansulas, Tabulas vel Asseres, Vectes, Columnas & Stylobatas ejus: & hæ duæ catervæ adjuvabantur plaustris, sicut dicitur; *Duo plaustra filiis Gerson, & quatuor plaustra dedit filiis Merari, pro Ministerio eorum*, Num. 7. 7. (NB. videtur esse lapsus memoriæ authoris, vel aberratio Translatoris: In textu est: *Duo plaustra & quatuor boves dedit filiis Gerson pro ministerio eorum: quatuor autem plaustra & octo boves dedit filiis Merari, pro ministerio eorum*). Et hæc omnia fuerunt de ordine & dispositione sapientiæ Divinæ: neque tamen dico (absit!) Intentionem & scopum totum hujus Cultûs fuisse Ordinem istum, cujus memini, sed aliquid magis admirandum & excellens: & ad docendum, quòd hæc Lex sit à Deo Benedicto, & illum, qui eam recipit corde perfecto, sine ulla scrupulositate sapientiæ propriæ intellectus sui, esse præstantiorem, quàm eum, qui suam in ea sapientiam vult ostentare, & curiosiùs in eam inquirere. Si quis autem fortè deflexerit à gradu illo supremo ad scrutandum & inquirendum, satius ei est, ut inde educat Conclusiones Sapientiæ (*Philosophicas, ad stabiliendam Legem, conf. par. 5. §. 1.*) quàm ut illis relictis amplectatur Opiniones malas, & Dubia quæ deducunt ad Interitum.

NOTÆ.

Paragrapho hoc ostendit, quo sensu Oblationes dicantur Oblatio Domini, Panis Domini, Odor gratus Domini? *videlicet non ideò quod ex eis aliquam utilitatem percipiat Deus, sed ut indicetur, quòd Ordinem hunc sacrificiorum & cultuum præscripserit populi Israëlis causâ, ut ille per ejus observationem aptus & idoneus sit ad Rem, ut loquitur, Divinam recipiendam, & Deus per illam in medio ipsorum habitet, seq; cum illis conjungat. Quomodo hoc fiat, vel, cur Deus hac ratione voluerit coli & cum populo suo conjungi, ejus rei rationem non esse curiosiùs investigandam, quòd nos mortales rationes consiliorum Divinorum inquirere nec debeamus, nec possimus; ac proinde in ejus voluntate & præceptis acquiescere debeamus, scribit Muscatus. Illustrat hanc rem similitudine, quâ totum Cultum Tabernaculi Mosaici comparat cum Homine Temperamentum exactè proportionatum & perfectum inde à nativitate adepto; quòd sicuti tale Corpus nactus, aptus sit ad recipiendam, non solùm Formam nobilissimam, sc. Animam rationalem, & omnes ejus facultates, in gradu excellentissimo & eminentissimo, sed & insuper Lucem Divinam, per Prophetiam, & similia Dona: ita quoq; Populus ille, qui hunc Ordinem cultuum sacrorum, prout à Deo præscriptus est, ritè observat, aptus ac idoneus sit, ut Deus se ei conjungat non solùm per Legem & Præcepta, aliaq; beneficia, sed & ut quidam ex illis per donum singulare Prophetiæ & Sp. Sancti, ad Angelicum quasi gradum ascendant. Itaq; præscriptum esse hunc ordinem à Deo, non quòd aliquis inde usus ad Ipsum redeat, sed quòd ipsi placuerit hâc viâ & ratione inter ipsos habitare & præsentiam suam exhibere, & ut ipsi ad hæc recipienda idonei reddantur. Sicut ait Christus Joh.* 14. 21. Qui tenet mandata mea, & servat illa, is est qui diligit me: qui autem diligit me, diligetur à Patre meo, & ego diligam eum, & ipsi conspicuum exhibebo me ipsum: *& v.* 23. Si quis diligit me, sermonem meum servabit, & Pater meus diliget eum, & ad eum veniemus, & apud eum habitabimus. *Similitudinem hanc declarat, institutâ comparatione inter Tabernaculum, ejusq; Cultum, & Corpus humanum animatum tale, prout descriptum, quam explanat & exhibet Muscatus in Tabula, quem Lector, si placet, adeat: quia satis est prolixa.*

Benè autem sub finem §. addit, se non decernere, quòd præceptorum Cultus hujus Mosaici & Legalis hic unicus & solus scopus fuerit, sed aliquid adhuc magis admirandum & eximium sub eo occultatum fuerit. *Quid id fuerit, Judæi, quorum facies velo Mosaico obtecta est, quiq; cæcitate à Deo percussi sunt, non vident, neq; intelligunt; nos verò Christiani id ex Novo Testamento, per Dei gratiam, & certiùs, & evidentiùs addiscimus. Aplicatio interim*

terim illa, quam Author habet, non omninò est inepta, & tolerari atq; admitti aliquo modo potest, relata ad tempus Tabernaculi Mosaici stantis & vigentis; alterâ tamen, quam Apostolus in Epist. ad Hebræos ostendit, quâ hæc omnia ad Christum referuntur, quæq; præcipua est, non omissâ & exclusâ. Scopus ejus fuit Regi explicare, quòd ex his phrasibus & loquendi rationibus non sequatur, Deo aliquid corporale attribui.

כז אמר הכוזרי הפליאת ה
החבר במה שדמית אלא
שהראש וחושיו לא שמעתי לו
דמיון ולא לשמן המשחה:

כח אמר החבר אמת הוא
ששורש החכמה מופקד בארון
אשר הוא במדרגת הלב ושם
עשרת הדברי' ותולדותיהם
והוא התורה מצדו במה שאמר
ושמת אותו מצד ארון ברית
ה' ומשם תצאנ' השתי החכמות
חכמת התורה ונושאיה
הכהנים וחכמת הנבואה
ונושאיה הנביאים והם היו
כמו היועצים המתרים ה
המזהירים את האומה
והמזכירים והכותבים והם ראש
האומה:

כט אמר הכוזרי אם כן אתם
היום גוף בלא ראש ובלא לב:

ל אמר החבר כן הוא כאשר
אמרת ועוד ולא גוף אבל
עצמות מפוזרות כמו העצמות
היבשות אשר ראה יחזקאל
ועם כל זה מלך כוזר העצמות
אשר נשאר בהם טבע מטבעי
החיי' וכבר היו כלים לראש
וללב ורוח ונפש ושכל טובים

XXVII. *Cosri*; Admirabilem te, ô Socie, in hac Similitudine & Comparatione præstitisti. Verùm nullam audivi Similitudinem Capitis & Sensuum ejus, uti nec Olei Unctionis.

XXVIII. *Judæus*; Verum quidem hoc est: sed Fundamentum Sapientiæ repositum fuit in Arca, (*quæ rationem habuit Cordis*) hoc est, In ea fuerunt Decem Præcepta (*Tabulæ lapideæ Decem præceptorum*): horumque proles (*præcepta reliqua*) Lex videlicet Mosaica, ad ejus latus, sicut dicitur; *Et pones eum* (librum Legis) *à latere Arcæ fœderis Domini*, Deuter. 31. 26. Et ab his egrediuntur duæ Sapientiæ, (vel, *egreditur duplex Sapientia*); Sapientia videlicet *Legis*, quam portabant Sacerdotes; & Sapientia *Prophetarum*, (*præfigurata per Oleum unctionis, quod effusum fuit super caput Sacerdotis, scribit Muscatus*,) quam portabant Prophetæ. Et hi fuerunt quasi Consiliarii, Monitores, & Ὑπομνηματογράφοι, & Caput Populi.

XXIX. *Cosri*; Si ita sit, estis hodiè Corpus sine Capite & Corde.

XXX. *Judæus*; Ita est, quemadmodum dixisti; imò ne Corpus quidem habemus, sed Ossa duntaxat dispersa, sicut Ossa illa arida, quæ vidit Ezechiel. Attamen, Rex Cosar, Ossa talia, in quibus adhuc aliquid vigoris & vitæ superest, quæque olim fuerunt organa Capitis & Cordis, Spiritus item, Animæ, & Intellectus, meliora sunt Corporibus formatis ex

lapide & calce, cum capite, oculis, auribus, & reliquis membris, in quibus nullus unquam Spiritus vitalis fuit, neque esse potest: sed sunt figuræ similes figuræ Hominis, non autem sunt Homines (*conf. sup. par.* III. *§.* 9.).

XXXI. *Cosri*; Ita omninò est, ut dicis.

XXXII. *Judæus*; Nam (*cohæret cum §.*30.) populi Idololatrici mortui, qui volunt assimilari populo vivo, sed nequeunt ulterius assequi, quàm Similitudinem aliquam externam, exstruunt Domũ Deo, & non apparet in illâ signum Dei; Abstinentiæ & Sanctimoniæ student, ut ipsis appareat Prophetia, & non apparet: Profanè egerunt, irritarunt Deum, & rebellarunt ei, neque tamen descendit super eos Ignis è cœlo, vel plaga aliqua repentina, unde evidenter colligerent, pœnam ipsorũ esse à Deo. Et hujus rei causâ (*quia non possunt similes fieri populo vivo*), licet infortuniũ patiatur, vel invadatur cor eorum, h.e. Domus, vel Templum, ad quod illi intentionẽ suam dirigunt (*in quo spes suas collocant*), non tamen mutantur Res eorum (*h.e. ipsi tamen non mutantur, sicut mortuus, licet cor ejus lædatur, nõ mutatur*), sed mutantur pro ipsorũ Multitudine vel Paucitate, Potentia vel Imbecillitate, Concordiâ vel Discordiâ (*sc. in Bellis & prœliis*) vel naturaliter & per accidens (*in aliis rebus*). Ad nos verò quod attinet, quando infestatur Cor nostrum, h.e. Domus sanctuarii nostri, perimus, quando sanatur, sanamur & nos, sive simus pauci sive multi, & quocunque in Statu existat Rector & Rex noster, vel qui nobis dominatur. Qui verò nos in hoc nostræ Dispersionis & Captivitatis statu conservat & corroborat, est Deus vivus.

בהגופות מצויירות מאבן וסיד בראשים ועינים ואזנים וכל האיברים ולא חלה בהם מעולם רוח חיה ואי אפשר שיחול בהם אך המה צורות דומות לצורות אדם ואינם אדם :

לא אמר הכוזרי כדברך כן הוא :

לב אמר החבר כי האומו' עכום המתות אשר חשבו להדמות לאומה החיה לא יכלו אל יותר מן הדמיון הנראה הקימו בתים לאלקים ולא נראה בהם לאלקים אות : הפרשו והנזרו להראות עליהם הנבואה ולא נראתה : החניפו והכעיסו ובעטו ולא ירדה עליהם אש מן השמים ולא מגפת פתאום כדי לברר אצלם שהוא עונש מאת האלקים ועל הענין ההוא נפגע לבם רוצה לומר הבית ההוא שהם מכוונים אליו ולא נשתנה ענינ' אבל ענינם משתנה כפי רובם ומיעוטם וחזקתם וחולשתם ומחלקותם וחבורם ועל דרך הטבע והמקרה : ואנחני כשימצא פגע את לבנו אשר הוא בית מקדשינו אבדנו וכאשר ירפא נרפא אנחנו בין שנהיה רב או מעט ועל אי זה ענין שיהיה מנהיגנו ומלכנו והמושל בנו והמחזיק אותנו בענין הזה שאנחנו בו מהפזור והגלות אל חי :

XXXIII. *Cosri*;

לג אמר הכוזרי כן הוא כי לא יעלה במחשבה שאומה מן האומות יקרה בגלות הזאת שלא תשתנה לאומה אחרת כל שכן עם אורך הזמן הזה ׃ וכמה אומות אבדו שהיו אחריכם לא נשאר להם זכר ׃ מהם אדום ומואב ובני עמון וארם ופלשת וכשדים ומדי ופרס והברהמ״ים והצב״ים וזולתם רבים ׃

XXXIII. *Cofri*; Sic eſt: quia aliàs cogitari non poſſet, ut Gens aliqua in hujusmodi captivitatem veniat, & non mutetur in gentem aliam, accedente præſertim tantâ temporis longitudine. Etenim quot quæſo populi poſt vos perierunt, adeò ut nulla planè ipſorum ſuperſit memoria, uti Idumæi, Moabitæ, Ammonitæ, Aramæi, Philiſtæi, Chaldæi, Medi, Perſæ, [1.] Brachmanides, [2.] Zabii, & alii multi?

N O T Æ.

[1.] *Heb.* הברהמ״ים) *Muſcatus ſcribit*; Fortaſſis ſunt populi, qui ſuam originem aſcribunt Abrahamo, ac ſi diceres, האברהמ״ים *Abrahamides*, ſicut *Hagareni* dicuntur ab *Hagar*. Fieri etiam poteſt ut fuerint ex filiis concubinarum, quibus Abraham dedit dona, & eas dimiſit &c.

[2.] צב״ים) *Muſcatus iterùm*: Fortaſſis ſunt מאנשי הצאבה Zabii, quorum meminit Majemonides in More par. 3. cap. 29. 30. Vel ſunt ex iis quorum mentio fit Geneſ. 10. ℣. 2. *Et Schemêber*, מֶלֶךְ צב״ים *Rex Zebojim*. Vel ſunt Sabæi, quorum mentio fit Eſa. 45. 14. & Ezech. 23. 42.

לד אמר החבר ואל תחשוב כי מה שסייעתיך בדבריך הודאה ממני שאנחנו כמו הדבר המת אבל יש לנו התחברות בענין ההוא האלקי בתורות אשר שמם ברית בינינו וביניו כמילה שנאמרה בה והיתה בריתי בבשרכם לברית עולם ׃ והשבת שנאמר בה כי אות היא ביני וביניכם לדורותיכם מלבד ברית אבות וברית התורה אשר כרת אתנו פעם אחת בחורב ושנית בערבות מואב עם הגמול והעונש התלויים בה הנזכרים בפרשת כי תוליד בנים וכמו פרשת והיה כי יבאו עליך ושירת האזינו וזולתי זה

XXXIV. *Judæus*; Non eſt autem quod exiſtimes eò quòd tibi in verbis tuis adſtipulatus ſum (§. 30.); me tibi confeſſum eſſe & conceſſiſſe, (*abſolutè ſc.*) nos eſſe inſtar rei mortuæ, ſed eſt nobis adhuc Conjunctio aliqua cum Re illa Divina per Leges, quas Fœderis loco poſuit inter ſe & nos; veluti eſt *Circumciſio*, de qua dicitur; *Et erit fœdus meum in carne veſtrâ in fœdus perpetuum*, Geneſ. 17. ℣. 13. Item *Sabbathum*, de quo dictum eſt; *Quia ſignum eſt inter me & vos in generationes veſtras*, Exod. 31. 13. præter *Fœdus* cum Patribus noſtris initum, & *Fœdus Legis*, quod *primò* nobiſcum pepigit in Horeb, *ſecundò* in campeſtribus Moab, unà cum præmiis & pœnis ei annexis, quæ recenſentur Deut. 4. ℣. 25. & 30. 1. & Deut. 32. aliisque in locis

Neque sumus in gradu Mortuorum, sed sumus in gradu Ægroti (*vide Muscat. Alia lectio* הנשחף) contabefacti, de cujus curatione omnes Medici desperant, qui verò sanitatem sperat miraculosè, & inusitato planè modo, sicut Scriptura ait; *An reviviscent ossa ista* &c.? Ezech. 37.3. Perfectè autem describitur ibi ubi dicitur; *Ecce prosperabitur servus meus* Esa. 52.13. ex statu sc. illo, in quo *nulla ei forma neq; decor est, coram quo omnes faciem suam abscondunt, qui vilissimus est, & quem nihili reputamus*; propter summam sc. ejus deformationem & mutationem, quemadmodum à rebus sordidis, quas homo nonnisi cum nausea potest aspicere, faciem suam avertit; *Contemptus, & abjectissimus virorum, vir dolorum, & familiaris morbo.* Esa. 53.2.3.

XXXV. *Cosri*; Quomodo verò hoc accommodari potest ad Israëlem, cùm dicatur ibi; *Certè morbos nostros ipse pertulit*, ✝. 4. Israëlitis autem nihil accidit, nisi propter iniquitates ipsorum proprias?

XXXVI. *Judaeus*; Israëlitæ inter populos sunt instar Cordis ad reliqua membra, quod pluribus, quàm omnia, ægritudinibus est obnoxium, simul etiam omnium sanissimum.

XXXVII. *Cosri*; Hoc mihi latiùs explica.

XXXVIII. *Judaeus*; In continuis quippe Cor est ægritudinibus, & invadunt illud quovis tempore, Curæ, Solicitudines, Mœrores, Timores, Vindictæ cupiditas, Odium, Amor, & varia pericula: Temperamentum etiam ejus variè, pro varietate mutationis temporum, mutatur, secundum magis & minus; præterquàm quòd etiam Cibi mali & insalubres, Potus insalubris, Motus, La-

ואין אנחנו במעלת המת אף אנחנו במעלת החולה הנשחף שנתיאשו מרפואתו כל ה הרופאים והוא מקוה רפואה מצד המופת ושנוי המנהג כמו שאמ' הכתוב התחיינה ה העצמות האלה : ונשלם המאמר בהנה ישכיל עבדי מן לא תאר לו ולא הדר וכמסתר פנים ממנו נבזה ולא חשבנוהו רוצה לומר משנוי הנראה ורוע מראהו כמו דברים ה המטונפים שיש לאדם א אסטניסות להביט אליהם ומסתיר פניו מהם נבזה וחדל אישים איש מכאובות וידוע חולי :

לה אמר הכוזרי ואיך יהיה זה משל לישראל והוא אמר אכן חליינו הוא נשא וישראל לא מצא אותם מה שמצאם כי אם בעונותם :

לו אמר החבר ישראל ב באומות כלב באיברים הוא רב חליים מכלם ורב בריאות מכלם :

לז אמר הכוזרי הוסף לי עוד ביאור :

לח אמר החבר שהוא ב בחלאיים מתמידים ופוגעים אותו בכל עת מדאגות ויגונו' ופחד ונטירה ושנאה ואהבה וסכנות ומזגו עם העתים בהפוך ובשנוי מתוספת ו ומגרעת מבלעדי המאכלים הרעים והמשתה הרע ו והתנועות והטרחים והשינה

bores &

והקיצה כלם פועלים בו ‫:‬
חולתו מן האיברים במנוחה ‫:‬

לט אמר הכוזרי כבר נתבאר
לי איך הוא רב חליים מכל
האיברי' באר לי איך הוא רב
בריאות מכלם ‫:‬

מ אמר החבר היתכן ש
שתתעכב בו ליחה שתעשה
בו מורסא או סרטן או תבלול
או חבורה או בטול ההרגש'
או רפיון כאש' יתכן להתעכב
בשאר האיברי' ‫:‬

מא אמר הכוזרי זה לא יתכן
כי ביותר מעט מזה והיה המות
ושהלב בזכוך הרגשתו מפני
זכות דמו ורב כחו הוא מרגיש
בדבר המועט שיפגעהו ודוחה
אותו מעליו בעוד שתשאר בו
יכולת לדחות וזולתו אינו
מרגיש הרגשתו ומתעכבת בו
הליחה עד שיעשו ממנה
החלאים ‫:‬

מב אמר הכוזרי אם כן צערו
והרגשתו הם מביאים עליו רב
החלאי' והם הסבה לדחותם
מעליו בהתחלת פגיעתם קודם
שיתישבו ‫:‬

מג אמר הכוזרי כן הוא ‫:‬

מד אמר החבר וכן הענין ה
האלקי ממנו כמעלת הנפש מן
הלב ועל כן אמר רק אתכ'
ידעתי מכל משפחות האדמה
על כן אפקוד עליכם ‫:‬ ואלה
הם החלאים אבל הבריאות
מה שאמרו רבותינו מוחל
לעונות עמו ישר' מעביר ראשון

bores & Defatigationes, Somnus, Vigiliæ &c. in illud agunt; reliquis membris in quiete & tranquillitate permanentibus.

XXXIX. *Cosri*; Satis mihi declaratum est, quâ ratione Cor præ reliquis membris sit pluribus expositum ægritudinibus: Expone mihi etiam, quomodo sit omnium sanissimum?

XL. *Judæus*; Num competit ei, ut in eo moretur Humor, ex quo fiat Ulcus, Cancer, Suffusio, vel Pustula? aut Sensationis cessatio vel remissio? prout id fieri potest in reliquis membris?

XLI. *Cosri*; Hoc fieri non potest: nam minimum horum foret mors præsentanea, & quia cor purissimo suo sensu, propter puritatem sui sanguinis, & multiplicem virtutem suam, minimam quamque rem sentit, quæ ipsi accidit, eamque à se depellit quamdiu in eo vis depellendi superest: Alia verò membra non ita exactè sentiunt, unde in illis humor vitiosus detinetur, ex quo dein oriuntur morbi.

XLII. *Judæus*; Itaque sagacitas & sensus ejus multos ei adferunt morbos, & eadem causa sunt, ut illos ab initio statim invasionis illorum à se depellat, antequam confirmentur & inveterascant.

XLIII. *Cosri*; Ita est.

XLIV. *Judæus*; Sic gradus Rei Divinæ relatus ad nos est, qualis est Animæ ad Cor (vel, *sic se habet Res Divina ad nos, ut Anima ad Cor*). Idcirco dicitur; *Tantummodò vos novi ex omnibus familiis terræ, idcircò visitabo super vos omnes iniquitates vestras*, Amos 3. 2. ubi habemus *Morbos & ægritudines*. De *Sanitate* autem habemus in eo quod Rabbini nostri dicunt; *Ignoscens iniquitatibus populi*

ראשון

sui Israëlis, מעביר ראשון ראשון *transire faciens primum primum*; quia sc. non finit iniquitates nostras morari super nobis, ut totalem nostrum interitum causentur, sicut fecit Emorræis, de quibus dicitur; *Quia hucusque non est perfecta iniquitas Emorrhæi*, Genes. 15. 16. relinquens sc. eum, donec confirmaretur morbus iniquitatum ejus, & eum occideret. Et quemadmodum Cor à radice & substantia sua (*in se & substantia sua*) æqualis & rectificati est temperamenti, ad recipiendam animam vitalem; sic Israëlitis, ratione radicis & substantiæ ipsorum (*Patrum ipsorum, Abrahami, Isaaci & Jacobi*) adhæret Res Divina. Et quemadmodum Cor pluribus obnoxium est morbis quàm reliqua membra, à concupiscentiis Hepatis, Stomachi, & Testiculorum, ex pravo ipsorum temperamento: sic Israëlitas comprehendunt morbi ex continua ipsorum inter Gentes conversatione, sicut dicitur; *Et commiscuerunt se cum Gentibus, & didicerunt opera ipsorum*, Psal. 106. 35. ut haud absurdè ad hujusmodi morbos applicari possit, quod dicitur: *Certè morbos nostros ipse perfert*, Esa. 53. Et dum nos sumus in angustia, mundus est in quiete. At afflictiones nostræ causa sunt restaurationis Legis nostræ, & selectionis purissimi tritici (*à paleis*), separationisq; scoriarum è medio nostri: per nostri autem purificationem & reformationem adhæret seu habitat Res Divina in mundo (*per nos*), sicut nosti quòd ex Elementis generentur primò Metalla, deinde Plantæ, exinde Animalia, post hæc Homo, & denique Peculium Hominum. Et propter hoc peculium fiunt omnia cætera, quòd ei adhæreat Res Divina: Peculium autem illud, propter peculium peculii, quales sunt Prophetæ & Viri Sancti (*conf. par. 1.*

ראשון כי איננו מניח עונותינו להתעכב עלינו והיו גורמים לאבדנו לגמרי כאשר עשה האמורי שאמר עליו כי לא שלם עון האמורי עד הנה והניחו עד שהתחזק חולי עונותיו והמיתו אותו וכאשר הלב מ כשרשו ועצמו שוה המזג דבקה בו נפש החיה כן ישראל מצד שרשם ועצמם וכאשר ישיג הלב משאר ה האיברים חלאים כתאוות הכבד והאצטומכא והביצים מרוע מזגם כן ישראל ישיגום החלאים מהתדמות׳ בגוים וכמו שאמר ויתערבו בגוים וילמדו מעשיהם: ואל יהי רחוק בעיניך שיאמר בכמות זה אכן חלינו הוא נשא: ואנחנו בצרה והעולם במנוחה הצרות המוצאות אותנו סבת לתקנת תורתינו ובור הבר ממנו ויציאת הסיגים מתוכנו ובבורנו ותקוננו ידבק הענין האלקי בעולם כמו שידעת כי היסודות נהיו להיו׳ מהם המוצאים ואחר כן הצמח ואחר כן החיים ואחר כן האדם ואחר כן סגולת האדם: והכל נהיה בעבור הסגולה ההיא להדבק בה הענין ה האלהי והסגולה ההיא בעבור הסגולה כמו הנביאים ו

והחסידים ועל זה הדרך נסדר
מאמר האומר תן פחדך ה'
אלקינו על כל מעשיך ואחר כן
תן כבוד לעמך ואחר כן צדיקים
יראו וישמחו מפני שהם סגולת
הסגולה:

מה אמר הכוזרי כבר העירות
החבר ודמית והשבת להעיר
ולדמות אבל היה צריך שנראה
בכם מהפרושים והעובדים
יותר ממה שהם בזולתכם:

מו אמר החבר כמה קשה
עלי שכחתך מה שהקדמתי
לך מן השרשים והודית אתה
בהם הלא הסכמנו כי לא יתכן
להתקרב אל האלקי' כי אם
במעשים מצווים מאת האלקים
התחשוב כי הקורבה היא
השפלות והכניעה והחמרה
להם:

מז אמר הכוזרי כן עם הצדק
וכן אני חושב וכן קראתי
בספריכם כמו שאמר מה ה'
אלקיך שואל מעמך כי אם
ליראה: ואמר מה ה' דורש
ממך כי אם עשות משפט
ואהבת חסד וזולת זה הרבה:

מח אמר החבר אלה והדומה
להם הם החקים השכליים
והם ההקדמות וההצעות
לתורה האלקית קודמת
לה בטבע בזמן אי אפשר ב
בלעדיהם בהנהגו' איזו קהלה

par. 1. *à* §. 31. *ad* 47.). Et juxta hunc ordinem procedit dictum illius qui dixit; *Da pavorem tuum, Domine Deus noster, super omnia opera tua*; & postea; *Da gloriam populo tuo*; dehinc, *Justi videbunt & lætabuntur*; eò sc. quòd ipsi sunt Peculium peculii.

XLV. *Cosri*; Rectè hactenus, Socie, de his monuisti, & comparationes has instituisti; verùm ita necessarium esset, plures inter vos reperiri debere viros Sanctimoniam profitentes (פרושים *qui se à mundo & societate hominum separant, solitariam in sylvis, montibus, desertis, vitam agentes*) & Cultores Dei (*Cultui Divino totos & unicè addictos, & ejus causâ corpus suum variè affligentes*), quàm inter alios populos (*quòd verò non est*).

XLVI. *Judaus*; Perquàm molestum mihi est, quòd oblitus sis eorum fundamentorum quæ antè tibi dixi, quæque tu amplexus es & admisisti. Annon convénit inter nos, Non posse appropinquare hominem ad Deum, nisi per opera à Deo præcepta? An existimas Appropinquationem esse Humiliationem, Demissionẽ, & similia?

XLVII. *Cosri*; Ita sanè est, siquidem hæc conjuncta sint cum Justitia & pietate (*ut referantur ad Dei gloriam*), & sic ego existimo, sic quoque legi in libris vestris, sicut dicitur; *Quid petit Dominus Deus tuus à te, nisi ut timeas Dominum Deum tuum?* Deut. 10. 12. Item; *Quid requirit Deus à te, nisi ut exerceas jus & benignitatem?* Mich. 6. 8. & similia multa.

XLVIII. *Judaus*; Hæc & similia, sunt Statuta Intellectualia (השכליים *quæ naturalis ratio & intellectus ipse, seu justa & æqua, observanda judicat,* Leges naturæ) & sunt προγυμνάσματα vel principia & præparatoria ad Legem Divinam, præcedentia éam naturâ & tempore, sine quibus nulla hominum societas potest consiste-

re, adeò ut ne quidem ipsi latrones queant esse sine justitia inter sese, utpote sine qua ipsorum societas non posset subsistere. Et cùm eò pervenisset Israëlitarum rebellio & contumacia, ut istas Leges Intellectuales (*naturales*) & Politicas negligerent, sine quibus nulla congregatio conservari potest (sicut nullus homo singularis carere potest rebus naturalibus, ut putà Cibo, Potu, Motu, Requie, Somno, Vigiliâ); & tamen retinerent cultus Oblationum, & similes Leges Divinas acroamaticas (*ab auditu solum & authoritate Dei dependentes*), perinde ac si in his levioribus acquiescerent, dixit; *Utinam custodiretis Leges, quas minima quæq; congregatio observat, observando justitiam & viam bonam, gratiasq; agendo Deo Creatori pro bonis ejus!* Leges enim Divinæ non perficiuntur, nisi perfectis seu, perfectè observatis Legibus Politicis & Intellectualibus: & ab his proficiscitur Justitia, & Gratiarum actio pro Bonis Creatoris: qui has non observat, quomodo observabit Oblationes, Sabbathum, Circumcisionem, & alias, quas Intellectus humanus nec affirmat, nec negat (*non capit*)? Quibus filii Israëlis peculiari privilegio sunt donati, ceu auctario Legum civilium & politicarum, & per quas Rei Divinæ fiunt compotes (*conf. par. 3. §. 7.*); ignorantes, quæ sit earum intentio, quare sc. ita sint latæ, & non aliter, sicuti nec sciunt, quomodo descenderit Gloria Domini inter ipsos, vel Ignis Domini super Oblationes ipsorum? quomodo audiverint Sermonem Dei (*conf. par. 1. §. 89.*)? quomodo item evenerint eis omnia, quæ ipsis evenerunt, quæ mentes non admitterent & crederent, nisi pu-

שתהיה מבני אדם עד שקהל הלסטים אי אפשר שלא יקבלו הצדק ביניהם ואם לא לא היתה מתמדת חברתם וכאשר הגיע המרי מבני ישראל אל ענין שהקלו בתורות השכליות והמנהגיו' אשר אי אפשר מבלעדיהם לכל קהלה כאשר אין אפשר לכל יחיד מבלעדי הדברים הטבעיי' מאכילה ושתייה ותנועה ומנוחה ושינה ויקיצה והחזיקו עם זה בעבודות בקרבנות וזולתם מן התורות האלקיות השמעיות הסתפק מהם בפחות ואמר ולואי שתשמרו התורות ששומרים אותם הפחות שבקהלות מקבלת הצדק והדרך הטובה וההודאה בטוב הבורא כי התורות האלקיות לא תשלמנה אלא אחר השלמת התורות המנהגיות והשכליות ובתורות השכליות קבלת הצדק וההודאה בטוב הבורא ומי שלא החזיק באלה איך מחזיק בקרבנות ובשבת והמילה וזולתם ממה שאין השכל מחייבו ולא מרחיקו והם התורות אשר בהם התיחדו בני ישר' תוספת על השכליות ובהם היה להם יתרון הענין האלהי ולא ידעו איך יתחייבו אלו התורות כאשר לא ידעו איך ירד כבוד ה' ביניהם ואש ה' על קרבנותם ואיך שמעו דבור האל ואיך אירע להם כל מה שאירע ממה שאין הדעות

מקבלות אותו לולי המעמדות
וראות העין אשר אין בו כדחה
ועל הדרך הזה נאמ להם
ומה ה' דורש ממך ; ועולותיכם
ספו על זבחיכם וזולת זה ממה
שדומה לו ; היתכן שיחזיק
הישראלי בעשות משפט ו
ואהבת חסד ויעזב המילה
והשבת ותירות הפסח ושאר
התורות ויצלח ;

מט אמר הכוזרי לא כפי אשר
הקדמת אבל דעת הפילוסופי'
יהיה אדם חסיד ולא ירגיש
באי זו דרך שיתקרב אם ב
בהתיהד או בהתנצר או בזולת
זה או בדבר שיבדה לעצמו
וכבר שבנו אל ההקשה ו
והסברא השכלית והתחכמות
ויהיו כל בני אדם משתדלים
לקבוע תורה במה שכב'אה
אליו הקשתם וזה בטל ;

נ אמר החבר והתורה ה
האלהית לא העבידה אותנו
בפרישות אך בדרך השוה
ולתת לכל כח מכחות הנפש
והגוף חלקו בצדק מבלי רבוי
כי הרבוי בכח אחר קצור בכח
אחר ומי שנט' עם כח התאות
קצר בכח המחשבה ; ובהפך
מי שנטה עם הנצחון קצר
בזולתו ואין רב התענית עבודה
למי שתאותיו חלושות ו

blicæ Stationes, & Oculares visiones, quæ sunt irrefutabiles, accessissent? *vide par.* 1. *à* §. 83. *ad* §. 87. Et hoc sensu dictum est eis; *Nunc ergò quid à te requirit Deus* &c. Item; *Holocausta vestra adjicite ad Sacrificia vestra*, &c. (*quæ ibi sequuntur*) Jer. 7. 21. & his similia. Numquid enim fieri posset, ut Israëlita aliquis faciendo Judicium, & amando Benignitatem; Circumcisionem verò, Sabbathum, Pascha, & reliquas Leges omittendo, prosperaret?

XLIX. *Cosri*; Nequaquam, juxta ea quæ præmisisti, sed ex sententia Philosophorum potest esse Homo Sanctus, qui tamen nullam certam amplectatur Religionem cui se adjungat, & cui perinde est sive fiat Judæus, sive Christianus, sive alterius religionis, sive sibi ipsi propriam religionem fingat (*conf. par.* 1. §. 1.). Sed hac ratione revertimur ad puram Ratiocinationem, Opinionem intellectualem, & Propriam Sapientiam, omnesque homines conabuntur figere sibi Legem (*religionem*) talem, qualem Ratiocinatio illorum ipsis dictaverit. Hoc verò frivolum est & vanum.

L. *Judæus*; Lex verò Mosis non imponit nobis Servitutem vel jugum per הפרישות Vitam separatam & Sanctam, sed viam præscribit & rationem vivendi æquabilem (*tolerabilem*), ut unicuiq; facultati animæ, & corporis, tribuamus demensum suum secundum justitiam, sine Excessu & superfluitate (*conf.* 3. *par.* 22.): nam quod uni parti vel facultati nimium tribuitur, detrahitur facultati alteri; veluti; qui Concupiscentiæ suæ nimis largitur, detrahit facultati Cogitativæ, & vice versâ: & qui הנצחון Victoriæ cupiditati vel Ambitioni nimis deditus est, deficit in aliis: Neq; Jejunium multũ pro Cultu censetur in eo, cujus cupiditates

& facultates sunt debiles, quique corpore est macilento: sed huic melius est, ut oblectet, curet & reficiat corpus suum: Neque etiam Diminutio Facultatum & opum Cultus habetur, quando illa fit de eo quod est superfluum, & sine labore, si etiam opes illæ eum non impediant à comparanda sapientia, & ab operibus bonis; nedum quando familiam habet & liberos, & cupit eas expendere ad Dei gloriam: tali quippe amplę opes sunt necessariæ & requisitæ. Summa: Lex nostra divisa est (*medium tenet*) inter Timorem, & Amorem ac Lætitiam, ut ad Deum accedere possis per utramvis harum; neque Humiliatio tua tempore Jejunii propiùs te Deo adjungit, quàm Lætitia tua in diebus Sabbathorum & Solennitatum; siquidem lætitia tua fiat debita cum intentione, devotione, & corde perfecto. Et quemadmodum ad Preces requiritur Cogitatio & Intentio: sic Lætari secundum præcepta & Leges ejus (*Dei*), requirit Cogitationem & Intentionem; ut sc. læteris ob Præceptum ipsum, ex amore præcepti, & agnoscas eum qui benè tibi facit per illud (*præceptum*), perinde ac si venires in ejus hospitium, invitatus ad mensam ejus, & deliciis ipsius fruendum; ac proinde illi hoc nomine in occulto & in propatulo (*privatim & publicè*) gratias ages; quin &, si lætitia te incessat ad cantandum vel etiam saltandum, pars Cultus illud quoque censebitur, & Conjunctionis cum Re Divina. Hæc autem (*quantum sc. unicuiq; facultati sit tribuendum, ut suprà fuit &c.*) non reliquit Lex in medio & arbitraria omnibus, sed sunt sub traditione (*limitata variis specialibus præceptis & Legibus, quas Israëlitis dedit*): non enim est in potestate vel facultate hominum, distribuere vires facultatum corporis & animæ. Hinc-

וכחותיו חלושים וגופו רזה אבל טוב שיעדן גופו : ולא המעטת הממון עבודה כאשר יזדמן כן המותר מבלי יגיעה ולא יטרידהו קנותו מן החכמה והמעשים הטובים כל שכן למי שיש לו טפול ובני ומאוויו להוציא לשם שמים אך הרבוי יותר נכון לו וכללו של דבר כי תורתינו נחלקת בין היראה והאהבה והשמחה תתקרב אל אלקיך בכל אחת מהנה ואין כניעתך בימי התעניות יותר קרובה מן האלקים משמחתך בימי השבתות והמועדים כשתהיה שמחתך בכונה ולב שלם : וכמו שהתחנונים צריכים מחשבה וכונה כן השמחה במצותו ובתורתו צריכים מחשבה וכונה שתשמח במצוה עצמה מאהבתך המצוה בה ותכיר מה שהטיב לך בה וכאלו אתה בא באכסנייתו קרוא אל שולחנו וטובו ותודה על זה במצפון ובגלוי ואם תעבור בך השמחה אל הנגון והרקוד היא עבודה ודבקה בענין האלקי ואלה הדברים לא הניחה אותה התורה מופקרים אבל כלם תחת מסורת מפני שאין ביכולת בני אדם לחלק תקנת

כחות הנפש והגוף: ושיער מה
שראוי להם מהמנוחה ו
והתנועה ושיער מה שתוציא
הארץ עד שתשבות בשמיטה
ויובל וינתן ממנה המעשרות
וזולתי זה: וצוה על שביתת
השבת ושביתת המועדים
ושביתת הארץ והכל זכר
ליציאת מצרים וזכרון למעשה
בראשית מפני ששני הענינים
דומים מפני שנעשו בחפץ
האלקים לא במקרה ולא
בטבע: וכאשר אמר יתברך כי
שאל נא לימים ראשונים
אשר היו לפניך: השמע עם
קול אלקים או הנסה אלקים
והיתה שמירת השבת היא
בעצמה ההודאה באלהות
אבל כאלו היא הודאה מעשית
כי מי שמקבל מצות שבת
בעבור שבה היה כלות מעשה
בראשית כבר הודה בחדוש
מבלי ספק ומי שהודה בחדוש
הודה במחדש העושה ית'
ומי שלא קבלה יפול בספקות
הקדמות ולא תזך אמונתו
לבורא העולם אם כן שמירת
השבת מקרבת אל הבורא
יותר מהפרישות והנזירות:
וראה היאך שב הענין האלהי
הדבק באברה' ואחר כן בהמון
סגולתו ובארץ הקודש' מביא
הענין מדרגה אחר מדרגה
ונזהר בזרע עד שלא נמלט
מהם אחד והניח אותם בטוב
שבמקומות והפרם והרבם

Hinc æſtimavit, quantum ipſis conveniat Motûs & Quietis; quantum proferre debeat Terra, donec quieſcat in Anno Intermiſſionis & Jubilæo; Dationem Decimarum, & alia: Sic præcepit Celebrationem Sabbathi & Solennitatũ, ut & Sabbathiſmũ Terræ; hæcque omnia in memoriam exitûs ex Ægypto, & ut eſſent memoriale Operis Creationis, quia ambo hæc ex æquo facta ſunt ex voluntate & beneplacito Dei, non per accidens, vel naturaliter, ſicut Deus Benedictus ait; Deuteron. 4. verſ. 32. *Interroga nunc dies priſcos, qui fuerunt ante te* &c. ℣. 33. *Num audierit ullus populus vocem Dei loquentis è medio Ignis* &c. ℣. 34. *Aut num tentaverit Deus*, &c. Et obſervatio Sabbathi ipſa, eſt Confeſſio Deitatis, ſed Confeſſio quaſi practica. Qui enim recipit præceptum Sabbathi ideò, quia in eo conſummatum ſit Opus Creationis, is utique jam confitetur Novitatem Mundi: qui verò fatetur Novitatem, confiteri quoque neceſſe habet Innovatorem & Creatorem Deum Benedictum; qui verò non recipit illud (*præceptum*) incidit in dubitationem de Æternitate (*Mundi*), neque pura vel clara eſt fides ejus in Creatorem Mundi. Ex quibus conſequitur, Obſervationem Sabbathi magis nos Deo propinquos reddere, quàm Phariſaiſmum, & Naſireatum (*quàm ſeparatam & ſanctam vitam*, ut *ſuprà*). Ad hæc animadverte, quã ratione Res Divina adhærendo Abrahamo, & dein Multitudini peculii ejus, & in terra ſancta, deduxerit totam rem gradatim ad perfectionem ſuam; quàm accuratè inſuper vigilaverit in ejus ſemine, adeò ut ne unicus quidem exciperetur, eosque collocaverit in locorum optimum (*terram*

Aegypti, & in eâ in terrâ Gosen) ibidemque mirum in modum fœcundarit & multiplicârit, usq; dum eos inde transtulisset, & plantasset in Terrâ peculio destinatâ; Unde vocatur *Deus Abrahami, & Deus Isaaci, & Deus Jacobi*, Exod. 4. quemadmodum vocatur, *Insidens vel inhabitans in Cherubinis* (in Arca), Psal. 80. 2. *Habitans in Tzijone*, Psal. 9. 12. *Habitans in Hierusalem*, Psal. 135. 21. (*quæ tria respectum habent ad tres illos Patriarchas, vide Muscat.*) comparando (*hæc tria loca*) cum Cœlis, sicuti alibi similiter dicitur; *Habitans in cœlu*, Psal. 123. 1. eò sc. quòd Lux ejus in his (locis) visa fuerit & apparuerit, sicut videtur in cœlis, quamvis mediante populo (*propter populum*) qui dignus erat accipere Lucem illam, quam ipse super eos effudit. Et hoc vocatur *Amor Dei*, cujus fides & confessio præscripta est in precatione quæ incipit אהבת עולם אהבתנו *Amore, vel, Dilectione perpetuâ dilexisti nos*; ut ad animum revocemus, Principium nostri esse ab ipso & non ex nobis. Quemadmodum ex. gr. dicimus de Animali, quòd non creaverit se ipsum, sed quod Deus illud formarit, prout vidit materiam formę illi convenientem: sic Deus est qui incepit educere nos ex Ægypto, ut essemus ei in populum peculiarem, & ipse nobis in Regem, sicuti iteratò vel sæpiùs dixit; *Ego sum Dominus Deus vester qui eduxi vos ex Aegypto, ut essem vobis in Deum*, Levit 11. ℣. 45. & 22. 33. & 25. 38. Num. 25. 41. Item; *Israël, in te gloriaturus sum*. Esa. 49. 3.

LI. *Cosri*; Quantopere, bone Deus, exorbitat vel extravagatur hujus loci dictum! Nimis libera & liberalis est loquutio dicere, *quòd Creator glorietur in Carne!*

הרבוי ההוא המופלא עד שהעתיק אותם ונטעם באדמה הראויה לסגולה ונקרא אלהי אברהם ואלהי יצחק כאשר נקרא יושב הכרובים ויושב ציון ושוכן ירושלם לדמותם בשמים כמו שאמר היושבי בשמים מפני הראות אורו באלה כהראותו בשמי' אך במצוע עם ראוים לקבל האור ההוא והוא מאציל אותו עליהם ונקרא זה ממנו אהבה והיא אשר נקבעה לנו ונתחייבנו להאמינה ולהודות עליה באהבת עולם אהבתנו כדי שנשי' אל לבנו שההתחלה ממנו לא ממנו אנחנו כמו שנאמר בבריאת החי על דרך הדמיון שהוא לא ברא את עצמו אך האלהים יצרו והתקינו כאשר ראה חומר שראוי לצורה ההיא כן הוא יתברך המתחיל להוציאנו ממצרי' להיות לו לעם סגולה ויהיה לנו למלך כאשר הוא אומר ושונה אני ה' אלהיכם המוציא אתכם ממצרים להיות לכם לאלהים ׃ ועוד שאמר ישראל אשר בך אתפאר ׃

נא אמר הכוזרי כמה יצא המאמר במקום הזה יציאה גדולה ׃ ומאלה המליצה מחילה רבה שיהיה הבורא מתפאר בבשר ׃

LII. *Judæus*;

נב אמר החבר ההיה זה קל
בעיניך בבריאת השמש ׃

נג אמר הכוזרי כן מפני ג
גודל מעשיה מפני שהיא אחר
הבורא הסבה בהויה ובח
ובעבורה מסתדר הלילה והיום
ופרקי השנה וההווים המיצאים
והצמח והחיים ובאורה הבהיר
תהיה הראות והמראי׳ ה
הנראים ואיך לא יהיה
בריאתה תפארת לעושה
אצל המדברים ׃

נד אמר החבר והלא אור
הלבבות יותר דק ומעולה מאור
הראו׳ והלא היו כל אנשי ה
העולם בעורון ובתעות קודם
בני ישראל זולתי היחידי׳ אשר
זכרנום והיה מהם עם
שאומרים שאין בורא ו
ושאין חלק מן העולם יותר
ראוי שיהיה נברא ממה
שיהיה בורא אך הכל קדמון ׃
ועם אחר אומרים שהגלגל
הוא הקדמון ובורא הכל
ויעבדוהו ׃ ועם אחר טועים
שהאש הוא עצם האור ו
והמעשים החזקים והמופלאים
והיא שראויה לעבוד ושהנפש
היא אש ׃ ועם אחר עובדים
זולת זה משמש וירח וכוכבים
וצורו׳ בעלי חיים נתלות בצורות
הגלגל ׃ ועם אחר עובדים
מלכיהם או חכמיהם וכלם
מסכימים שאין נראה בעולם
דבר יוצא מן המנהג והטבע
עד אשר הפילוסופים אשר

אשר דק

LII. *Judæus*; An hoc levius & facilius foret tibi, si diceretur de Sole? (*quòd sc. de ejus creatione glorietur Deus*)?

LIII. *Cosri*; Omninò; propter magnitudinem ejus operationum: Ipse enim (*Sol*) post Deum causa est generationis, & per illum, ac propter illum, ordinantur Nox & Dies, Anniq; tempora; Generabilia; veluti Mineralia, Plantæ, Animantia: Per Lucem ejus claram fit Visus, & Colorum apprehensio: Cur itaque ejus Creatio non Gloria esset Creatori apud Ratione præditos?

LIV. *Judæus*; Annon verò Lux Cordium subtilior & nobilior est Luce visus (*externi*)? Et annon omnes mundi homines in cæcitate & errore fuerunt ante filios Israëlis, exceptis singularibus illis, quorum alibi meminimus (*par.1.§.47. & §.95.*)? Quidam enim eorum fuerunt, qui asserebant, Non esse Creatorem, neque de ulla mundi parte magis dici posse, quòd sit Creata, quàm quòd sit Creator, & omnia esse æterna. Alii asseruerunt, Sphæram cœlestem (*Cælum*) esse æternam, & Creatorem omnium, unde & illi cultum exhibuerunt (*Vide More par 3. cap. 29.*) Alii delirabant, Ignem esse substantiam (*Causam*) Lucis, & operationum omnium fortissimarum & admirandarum, ac propterea illum colendum esse; Animam item esse Ignem (*vide Aristot. lib. 1. de Anima*). Alii fuerunt, qui colebant Solem, Lunam, & reliquos Planetas: figuras item Animalium, quæ sunt in duodecim signis Zodiaci: Alii coluerunt Reges & sapientes suos: Omnes autem in hoc consentiebant, nihil in mundo conspici inusitatum & præternaturale (*miraculosum*), adcò ut etiam ipsi Philosophi, qui sub-

tilioris & sagacioris erant ingenii, quique fassi sunt, Causam primam non esse similem cæteris rebus; ratiocinatione tamen suâ eò inclinarint ut dixerint, Deum non agere in mundum, multò minus in particularia, à quorum scientia ipsum propter Eminentiam ejus eximunt (*quorum scientiam illum habere negant*); nedum ut in eis aliquid mutet; Donec tandem purificatus & illustratus esset Cœtus ille, qui dignus habebatur, super quo Lux habitaret, cui prodigia tremenda fierent, & in cujus gratiam consuetudines seu ordinarii Naturæ cursus mutarentur, cuique ad oculum patefieret & apparéret, Mundum habere Dominatorem, Conservatorem, Ordinatorem, (Gubernatorem) & Creatorem, qui sciat omnia tam parva quàm magna in eo, qui retribuat seu præmiis afficiat pro Bono, & pænis, pro Malis; & fieret (*Cœtus iste*) Causa Directionis seu rectificationis Cordium, & nemo eorum, qui ipsos sequuntur, possit egredi è fundamentis illorum, adeò ut hodiè omnes mundi incolæ confiteantur Mundi Novitatem, & Creatoris Mundi Æternitatem, hujusq; rei Demonstratio sint Filii Israëlis, & ea quæ ipsis vel in ipsorum gratiam facta sunt, quæque contra ipsos sunt decreta (h. e. *tam miraculosæ liberationes ipsis factæ, quàm etiam pœna ipsis inflictæ. Vide par. 1. §. 43. & par. 2. §. 32. & 58.*)

דק עיונם וזכה מחשבתם והודו
בסבה ראשונית אינה דומה
לשאר הדברי' נטו בהקשתם
שאין לו מעשה בעולם כל
שכן בחלקיות שמרוממים
אותו ומבדילים אותו מידיעתם
וקל וחומר שיחדש בהם חדוש
עד שנזדככה הקהילה ההיא
שהיתה ראויה לחול עליה
האור ולעשות לה המופתים
הנוראים ולשנות להם
המנהגים ונראה עין בעין כי יש
לעולם מושל ושומר ומסדר
ויוצר יודע הקטן והגדו' שבו
גומל על הטוב ומעניש על
הרע והית' סבה להישרת
הלבבות וכל מי שבא אחריהם
לא יוכל לצאת מיסודותיהם
עד ששבו כל יושבי העולם
מודי' בחדוש העולם ובקדמות
לבור' העולם ומופתם על זה בני
ישראל ומה שנעשה להם
ומה שנגזר עליהם :

נה אמר הכוזרי זה פאר גדו'
וישבו ביאור שהוא פלא ובאמת
נאמר לעשות לו שם עולם
ותעש לו שם כהיום הזה
לתהלה לשם ולתפארת :

נו אמר החבר הלא תראה
איך הציע דוד בשבח התורה
שהקדים ספור השמש ב
במזמור השמים מספרים

LV. *Cosri*; Hæc est Gloria magna (*vide §. 51.*) & est in ea Lux admirabilis! Unde verè dicitur; *Ad faciendum sibi Nomen perpetuum*, Esa. 63. 12. Item; *Et comparasti tibi Nomen sicut est hodiè*, Nehem. 9. 10. Item, *In Nomen, laudem & gloriam*, Deut. 26. 19.

LVI. *Judæus*; Annon vides quomodo David, de laude Legis acturus, præmittat ei sermonem de Sole, Ps. 19. qui incipit; *Cœli enarrant gloriam*

כבוד אל וזכר אורה הכולל חכות עצמה ויושר דרכה ויופי מראיה וסמך לזה תורת ה' תמימה משובת נפש והתלה בו כאלו אמר אל תתמהו מן הספורים האלה כי התור' יותר בהיר' וגלויה ומפורסמת ומועילה ומעולה ולולי בני ישראל לא היתה התורה ועוד כי לא היתה מעלתם בעבור משה אבל מעלת משה היתה בעבורם כי האהבה לא היתה כי אם בהמון זרע אברהם יצחק ויעקב ובחר במשה להגיע הטוב אליהם על ידו ואנחנו אין אנו נקראים עם משה אלא עם ה' כמו שאמר עם ה' אלה ועם אלקי אברהם ואין ראיות החוקים האלקיים דקות המלות ונשיאות גביני העינים והעלם. הגבורת והרבות בתחנ' ובתפלה ובתנועו' ובמאמרים שאין אחריהם מעשים כי המחשבות הזכות אשר ראייתם מעשים מטבעם שהם קשים על נפש האדם אך הוא עושה אותם בתכלית התאוה והאהבה בהליכה אל מקום מהמקומות לחוג שלש פעמים בשנה ומה שדומה מן ההוצאות והטורח והנאה עושהו בתכלית השמחה והגילה בהוצאת מעשר ראשון ובמעשר שני ובמעשר עני והראיון

gloriam Dei; laudans primò Lucem ejus in genere, tùm Puritatem ſubſtantiæ, Rectitudinem viarum ſeu itinerum, & Pulchritudinem colorum ejus; Deinde his ſubjungit, Legem Domini eſſe perfectam, convertentem animam, & quæ præterea ibi habentur, ac ſi voluiſſet dicere; *Ne miremini de rebus iſtis quas dixi* (de Sole): *nam Lex Domini longè eſt clarior, illuſtrior, manifeſtior, utilior, & præſtantior.* Niſi autem fuiſſent Iſraëlitæ, non fuiſſet Lex: neque dignitatem ſuam habuerunt propter Moſen, ſed Moſes dignitatem ſuam habuit ab ipſis. Amor enim Dei complexus eſt multitudinē ſeminis Abrahami, Iſaaci, & Jacobi: Moſen autem elegit, ut per manum ipſius bonum ad eos perveniret. Nam non vocamur Populus Moſis, ſed, *Populus Dei*, ſicut dicitur; עם יי' אלה (*hunc locum non reperio: puto reſpici ad locum 2. Reg. 9. 6. ubi legitur*, אל עם יי' אל ישראל, *Super populum Domini, ſuper Iſraëlem*) Item; *Populus Dei Abrahami*, Pſal. 47. 10. Neque probationes & argumenta Statutorum Divinorum ſunt, Subtilitas verborum, Elatio ſuperciliorum, vel Abſconſio pupillarum, Multiplicatio precum, orationum, motionum (*geſtuum*) & verborum, quæ nulla ſequuntur opera; ſed Cogitationes puræ, quæ probantur & oſtenduntur per Opera. Quorum aliqua naturâ ſuâ gravia & moleſta ſunt Animæ hominis, & tamen facit ea ſummo cum deſiderio & amore; veluti proficiſcendo ad feſta tribus vicibus in anno ad locum certum (*quem elegit Dominus, Deut 12. 5.*): alia ſunt, quæ non ſine magnis impenſis & moleſtiis fieri poſſunt, quæ verò etiam cum ſumma hilaritate & alacritate facit: Decimas pendendo, primā, ſecundam, & pauperis, Compari-

tionem ternam in anno Hierosolymis (*in tribus principalibus anni festis*); derelictionem proventuum terræ in Annis intermissionis & Jubileis; Sumptus Sabbathorum, festivitatum, & cessationis ipsorum à labore; Dona primitiarum & primogenitorum; Dona sacerdotii; Primitias vellerum ovium (Deut. 18.4.) Primitias pastorum (Numer. 15.20.) ut nil dicam de Votis, Spontaneis oblationibus, & quod quisque debebat pro omni peccato ex superbia vel errore commisso, Pacificis sive Eucharisticis sacrificiis, & oblationibus faciendis pro variis accidentibus, quæ alicui contingunt ex pollutionibus partus, fluxûs, lepræ, & aliis pluribus. Quæ omnia constituta sunt ex Præcepto Dei, non ex Intellectu & Sapientiâ vel δοκησισοφία humana (neque enim in viribus Carnis foret hæc singula determinare & æstimare juxta suum ordinem, consuetudinem, & proportionem, sine metu lapsus & hallucinationis), ac si (*Ipsemet ceu justus & æquus Aestimator*) censuisset Israëlem (*quemque in Specie*), proventus terræ Canaan, ejus Germina, Jumenta; ut & Tribum Levi. In deserto autem de censibus istis omnibus præcepit, quia scivit, censu & æstimatione istâ ritè ordinatâ, Israëlitas divites mansuros, Levitis nihil quicquam defuturum, neque ullam tribum aut familiam ad tenuitatem redactum iri, sicut præcepit, ut in Jubileo omnia in eum statum redeant, quo fuerunt Anno primo, quo terra distributa fuit: quorum particularia omnia & singula vix libro comprehendi possent. Et qui illa rectè intellexerit, & consideraverit, agnoscet, ea non esse à cogitatione Carnis (*à ratione humana profecta*). Laudetur & exaltetur is qui excogitavit ea: *Non fecit sic ulli genti,* ideoq;

ועזיבת תבואת הארץ ב
בשמטות ויובלים והוצאת
השבתות והמועדי' ושביתתם
ומתנות בכורים ובכורות
ומתנות כהונה וראשית
הגז וראשית עריסות מבלעדי
הנדרים והנדבות ומלבד מה
שהוא חייב בו על כל זדון
ושגגה והשלמים ומה שהוא
חייב בו מן הקרבנות על
המקרים אשר יפגעוהו מן
הטומאות ועל כל לידה שתהיה
לו וכל זיבה וכל צרעת וזולת
זה הרבה כל זה במצות מאת
האלקים לא משכל בני אדם
והתחכמותו ואין ביכולת
הבשר לשער את זה על סדרו
ומנהגו וערכו ולא יירא להכנס
בו מכשול כאלו שיער ישראל
ושיער תבואת ארץ כנען צ
צמחיה ובהמתה ושיער שבט
לוי וצות במדבר בערכים האלה
מפני שידע כי כשיסתדר הערך
הזה ישארו ישראל עשירים
ולא יחסר ללוים דבר ולא
יגיע העניין לדלו' שבט או מ
משפחה כאשר צוה בשנת
היובל לשוב הכל כאשר היתה
בשנה ראשונה מחלוק הארץ
בחלוקים ודקדוקים יצרו
הספרים להכילם ומי שהתבונן
בהם יכיר שאינם ממחשבת
בשר ישתבח ויתרומם חושבם
לא עשה כן לכל גוי ומשפטים

בל ידעום ונשאר הסדר הזה
בשני הבתים כמו אלף ותק
שנה ואלו הלכו העם על
הדרך הנכונה היה מתמיד
כימי השמים על הארץ :

כז אמר הכוזרי אתם היום
במנוחה גדולה מאלה
החובות הגדולות ואי זו עדה
תוכל לשמור כל הסדר הזה :

ideoq; judicia ista non noverunt, Ps.147.20. Permansit autem Ordo iste in utraque Domo (*in utroque Templo*) per annos circiter 1500. & si Populus continuò perrexisset incedere in via recta, perpetuò ita mansisset *juxta dies cœli super terram* (*Deut.11.21. h.e. quamdiu Cœlum super terram est mansurum*).

LVII. *Cosri*; Vos ergo hodiè estis in magna quiete & tranquillitate ab istis officiis magnis obeundis. Sed quis est ille cætus, qui omnem hunc præscriptum ordinem observare possit?

§. 57. Prima editio legit במבוכה גדולה In perplexitate magna) *Altera lectio praferenda. Sic observat R. Asarias in Meor enajim, cap. 36. fol. 116. col. 2. in versione Hebraica R. Jehuda Cardanielis legi*; אתם היום בהשקט ומרגוע Vos hodiè estis in quiete & tranquillitate. *Et hanc lectionem ille dicit esse rectam. Sensus videlicet est*; Cùm tam multa & molesta sint, quæ secundum Legem sunt observanda, Judæos hodiè valdè esse tranquillos, quòd ad illa officia omnia obeunda extra Terram sanctam non obligentur &c.

כח אמר החבר העדה שצופה
שעונש' וגמולה לעתה ב
בתוכה רוצה לומר השכינה
הלא תראה מה שאמר יהושע
לא תוכלו לעבוד את ה' כי
אלקים קדושים הוא : וזה
עם מה שהיתה בו עדתו מן
החסידות והזהירות בענין שלא
נמצא בהם. עוכר בחרם
יריחו זולת עכן לבדו מששׁ
מאות אלף איש והיה מעניש
הכל לעתו מה שהיה ומה
שהיה מעונש מרי' בצרעת

LVIII. *Judæus*; Ille cætus, qui videt, quòd Præmia & Pœnæ ejus suo quæque tempore præstò sint, inter illos est Præsentia Divina (*h.e. qui ad oculum videt, particularem providentiam Dei, tam per præmia, quàm per pœnas, omni tempore pro se vigilare & operosam esse*). Annon vides, quid Josua dixerit; *Non potestis colere Deum: quia Deus sanctissimus est, non parcet sceleribus vestris, atque peccatis vestris, Si dereliqueritis Dominum, & servieritis Deo alieno, convertet se & malefaciet vobis, consumetq; vos, posteaquam benefecerit vobis* &c. Jos.24.19; Quamvis enim cætus vel Ecclesia ejus esset adeò sancta & religiosa, ut nullus inter ipsos inventus fuerit transgressionem circa res devotas Jerichuntis committens, præter unicum Achanem, ex 600000. viris; tamen puniebat (*Deus*) statim omnes propter id quod factum fuit (*ab uno*). Sic nota est Pœna Lepræ, Miriamæ inflicta; *Num. 10. vers. 10.* Pœna Nadab & Abihu; Pœna

Uzæ & Beth Schemeſchitarum, propterea quòd inſpexiſſent in Arcam Domini. Et ex ſignis præſentiæ Divinæ eſt quoque hoc, quòd ea per pœnam peccatorum pauciorum ſe exeruerit *(per lepram mirabilem)* in Parietibus ædium & Veſtimentis; quando verò multiplicata fuerunt, invaſerit ipſa corpora; ſecundum ſc. magis & minus. Ad quam ſapientiam ſubtilem Sacerdotes conſtituti erant, qui cognoſcebant, quidnam in ea (*Lepra*) eſſet Divinum, in quo conſiderando hebdomadatim occupabantur (*Levit.13.*) ſicuti fecerunt circa Mirjam (*Numer.12.15.*); quid item in ea eſſet ex Temperamento (*naturale*), quænam confirmata & inveterata, & quæ non. Quæ Scientia fuit admiranda; de qua commonuit Deus, quando dixit; *Cautus eſto circa plagam lepræ, ut obſerves valdè, & ut facias ſecundum omnia, quæ vos docuerint: Sacerdotes Levitici*, Deut. 24. 8.

ועונש נדב ואביהוא ועונש עוזא ועונש אנשי בית שמש כי ראו בארון ה' ומה שהיה ממופתי השכינה שיראה המעט מן העונות לעתם בקירות והבגדים וכאשר ידבק הענין יראה בגופים על מדרגות מן החזק והדלות ׃ והכהנים מועמדים לחכמה הזאת הדקה ולהכיר מה ממנה אלקי ומצפים בו שבועים כאשר צפו במרים ומה ממנו מזגי מתישב ובלתי מתישב ׃ והיא חכמה מופלאה הזהיר אליה הבורא יתברך במה שאמר השמר בנגע הצרעת לשמור מאד ולעשות ככל אשר יורו אתכם הכהנים הלוים ׃

N O T Æ.

[1.] *Quòd hîc dicit; Pœnam lepræ in Parietibus ædium, & Veſtimentis primùm ſe exſeruiſſe, ob peccata pauciora; in Corporibus autem hominum ipſis, peccatis multiplicatis, eo reſpicit ad id, quod Muſcatus citat ex Medrash Ruth, in hunc ſenſum*; Deus miſericors pænas infligens, non ſtatim incipit ab animabus (*h.e. à corpore & vita hominis*). Diſcimus id exemplo Jobi, qui primò mulctatus fuit in ſuis facultatibus; exinde punitus in filiis & domeſticis ſuis; poſtea demùm in corpore ſuo. Sic in Aegypto pœnæ inceperunt à facultatibus ipſorum, primò percutiens vites eorum, & ficus eorum, (*Pſ.105.33.*) & grandini tradens beſtias eorum (*Pſ.78.47*); poſthæc demùm percutiendo primogenita ipſorum. Eodem modo Plaga lepræ primò invaſit domum hominis, &c, ſiquidem iterùm abceſſerit; eruendi fuerunt lapides ejus (*infectè, Lev.14.39*); ſi non; demolienda fuit domus (*ver.ſeq.*): deinde invaſit veſtes, & ſiquidem iterum abſceſſerit, benè erat: ſin minus, comburendæ erant (*Lev.13.54.*): tandem occupabat corpus; ſi mox abſceſſerit, benè; ſin minus, ſecludebatur ex conſortio reliquorum hominum extra caſtra, ibid. *Cum his conſentientia*

ſcribit

ſcribit Majemon. in More par.3.47. Don Aben Jechijah Cantic. 5. & Alschich ad Job.1. Muſcatus de hoc ſcribit, Ordinem hunc in Lepra equidem non obſervare Scripturam; interim tamen rem ita ſe habere, liquere ex exemplo Jobi, & Aegyptiorum.

כט אמר הכוזרי היש אצלך
בזה דברים מספיקים ומקרבי'
אותם לשכל:
ס אמר החבר כבר אמרתי לך
שאין ערך בין שכלינו ובין
הענין האלקי וראוי שלא נ
נטרח לבקש עלת אלה ה
הגדולות והדומה לזה אבל
אני אומר אחר בקשת ה
המחילה מכלתי שאגזור שהוא
כן שאפשר שתהיה הצרעת
והזיבות תלוי בטומאת המת
כי המות הוא ההפסד הגדול
והאבר המצורע כמת והזרע
הנפסד כן מפני שהיה בעל
רוח טבעי מוכן להיו' טפה
שיהיה ממנה אנוש והפסדו
כנגד כח החיו' והרוח ואיננו
משיג בהפסד הזה לרוב דקותו
אלא בעלי הרוחות הדקות
והנפשות חשובות ה
המשתדלות להדבק באלהות
או בחלומות האמתיות ו
והמראות הברורות ועוד יש
טעם שימצאו כובד בעצמם
בעוד שלא רחצו מקריים
וכבר נוסה שמפסידי' במגעם
הדברים הדקים כפנינים

LIX. *Coſri*; Habesne de his quædam, quæ Intellectui poſſint ſatisfacere, & illi ea perſuadere, (*quædam probabilia, & rationi conſentanea.*)

LX. *Judæus*; Jam antè dixi tibi, nullam eſſe proportionem inter Intellectum noſtrum & Rem Divinam, neque decere, ut laboremus in inveſtiganda cauſa rerum iſtarum magnarum (*par. 1. §. 78. & 99.*). Dico autem tibi, (præmiſsâ tamen proteſtatione, me non abſolutè decernere & affirmare quòd ita ſit) probabile eſſe, Lepram & Fluxum (*mulierum & virorum*) dependiſſe à Pollutione mortui. Nam Mors eſt corruptio & deſtructio maxima; & Membrum Leproſum eſt quaſi mortuum (*velut alii legunt*; eſt ſimile carni mortuæ): Eodemque modo ſe quoque habet Semen corruptum; quia fuit ſpiritu naturali præditum, & aptum ut fiat gutta è qua generetur homo (*alii*; quia fuit aptum ad recipiendum Spiritum vitalem naturalem); Corruptio autem ejus contraria eſt facultati vitali & ſpirituali (*alii*; quando autem corrumpitur, ſimile eſt mortuo). Corruptio verò iſta non ſentitur vel animadvertitur, ob ſummam ejus ſubtilitatem, niſi ab iis, qui præditi ſunt Spiritibus ſeu ingeniis ſubtilibus, & animis generoſis, quorum ſtudium eſt, vel in conjunctione cum Re Divina, vel in Somniis veris, & Viſionibus claris (*divinis, uti Prophetæ olim & Viri Spiritu ſancto præditi & acti*). Quod vel ex hac ratione patet, quia tales ſentiunt in ſeipſis gravitatem, quandiu non lavantur ab accidenti, ſeu fluxu ſuo nocturno; quemadmodũ & experientia docet, quòd contactu

ſuo corrumpant res ſubtiles, veluti margaritas aut gemmas, & vina: Plerique etiam noſtrûm mutationem ſentiunt ab acceſſu ad mortuos, & à ſepulchris; imò conſternatur animus noſter aliquandiu ſi ſimus in domo, in qua fuit mortuus: Qui verò craſſioris & ſtupidioris eſt naturæ, ad hæc nihil immutatur. Huic ſimile quid videmus in Intellectualibus, ut qui quærit imbuere Animam & Mentem ſuam ſcientiis demonſtrativis, vel eandem purificare & diſponere ad Preces & Orationes, impedimentum ſentiat à cibis craſſis, vel à nimio cibo & potu: item à converſatione cum mulieribus, conſortio ſcurrili, vel Cantionibus & carminibus amatoriis & ludicris.

LXI. *Coſri*; Hæc mihi ſufficiunt ad ſolutionem Dubii hujus, quo Animus meus dubius tenebatur; Quare ſcilicet hæc ſuperfluitas (*Semen ſc. genitale*) polluat, quamvis tota ſit ſpiritualis; Urina verò & Stercus non polluant, quamvis tetrum odorem, & aſpectum fædum habeant, ac præterea etiam longè ſint copioſiora. Sed supereſt mihi adhuc dubium de Lepra ædium & Veſtimentorum!

LXII. *Judæus*; Jam dixi tibi, hoc accidiſſe ex Receſſione virtutum Majeſtatis Divinæ. Nam ea in Iſraële eſt idem quod ſpiritus in Corpore humano (altera editio ita habet; Præſentiam Divinam in Iſraële, habere gradum Spiritûs in Corpore humano) ac ipſis conferre Vitam Divinam, ſplendorem item & gloriam in ipſorum corporibus, ornamentis (*veſtimentis*), & habitaculis: quando verò aufertur, conſilium ipſorum infatuatur, corpora obbruteſcunt, vel conſumuntur, forma & pulchritudo eo-

מאמר שני

והיינוה ורובנו משתנה מ
מקרבת המתים והקברו
ומתבלבלת נפשנו זמן מה
בבית אשר היה בו מת ומי
שהוא עב הטבע אינו משתנה
לזה כאשר אנחנו רואי דמיון
זה בשכליות מי שהוא מבקש
לזכות נפשו ומחשבתו ב
בחכמות המופתיות או זכו
נפשו לתחנה ולתפלה מוצא
נפשו למזונות העבים ו
ולתוספת המאכל והמשתה
היזק וכן ימצא היזק מישיבת
הנשים וחבורת הליצני
והתעסק בשירי האהבה ו
והשחוק :

סא אמר הכוזרי זה מספיק
לי בהתרת מה שתכתפק הנפש
למה זה מטמא זרה המותר
העצמי רוצה לומר הזרע וכלו
רוח מה שאיננו מטמא השתן
והצואה עם כיעור ריחו ומראהו
ועם רובו ונשאר עלי ספק צרע
הבית והבגד :

סב אמר החבר כבר אמרתי
לך כי זה מריחוק כחות השכינה
כי היתה בישראל כמעלת
הרוח בגוף האדם מעלה
אותם החיות האלקית ונותנת
להם זיו והדר בגופותם ו
ובתכונתם ובמשכניהם ובעת
שמתרחק מהם מסתכלת
עצתם ויתבערו גופיהם ו
וישתנה יופים וכשהיא
מתרחקת מיחידים נראה על
אדמת האיש ההוא סימן

התרחק אור השכינה ממנו כאשר נראה התרחק הרוח פתאום בעבור פחד או דאגה משנה הגוף ונראה בנשים ובנערים בעבור חלישות רוחם שיעשו גופותם מקומות שחורים וירוקים מהיצאה בלילה והם מיוחדים זה אל השדים ואפשר שיקרה מזה ומראית המתים וההרוגים חליים קשים בגוף ובנפש :

tudo eorum mutatur. Et quando recedit à Singularibus (*populi*), conſpicitur in Terra vel regione & loco viri illius (*Singularis*) ſignum aliquod Elongationis Majeſtatis Divinæ, prout videmus repentè abſcedente ſpiritu ex Metu, aut Triſtitia, mutari corpus. Sic in Mulieribus & Pueris, ſi noctu egrediantur, ob debilitatem ſpiritûs ipſorum oriuntur in corporibus ipſorum loca flava & viridia (*ex metu ſc. & pavore*). quod ipſi attribuunt Dæmonibus: Imò quandoque etiam ex hoc (*egreſſu ſc. nocturno in tenebris*) & aſpectu mortuorum vel occiſorum, graves ſequuntur Morbi, tùm corporis, tùm Animi.

N O T A.

De Lepra ædium & veſtimentorum, ceu ſignis præſentiæ & providentiæ ſingularis erga populum Iſraeliticum, quædam ex Hebræis exhibebimus D. V. ſeorſim ſub finem libri.

סג אמר הכוזרי אני רואה תורתכם נכלל בה כל דק ועמוק מהחכמות מה שאין כן בזולתה :

LXIII. *Coſri*; Video in Lege veſtra comprehendi omnes omnium Scientiarum ſubtilitates & profunditates, quod non ita eſt in aliis.

סד אמר החבר והסנהדרים היו מצוים שלא תעלם מהם חכמה מהחכמות האמתיות והדמיוניות וההסכמיות עד שהכשפים והלשונות היו ידעים ; ואיך ימצא תדיר שבעים זקנים חכמים אם לא תהיינה החכמות מתפשטות קיימות באומה ובעת שימות זקן אחד יעמוד אחר תחתיו כמוהו ואיך לא יהיה זה וכלם צריכים אליהם בתורה :

LXIV. *Judæus*; Synedrii aſſeſſoribus mandatum fuit, ne ipſos latéret ulla Scientia, ſeu vera, (*quæ ſuas habet demonſtrationes*), ſeu Imaginaria, (*Magica, veluti Divinationum, Incantationum Exorciſmorum, ſortium &c.*) ſeu ex Conſenſu & Inſtituto hominum excogitata, adeò ut etiam Incantationum Magicarum, & Linguarum variarum peritiam habere debuerint. Et quomodo ſemper reperiri potuiſſent LXX. Sapientes, niſi Sapientiæ & Diſciplinæ omnes latè diffuſæ & perpetuæ fuiſſent in populo, ut decedente Sene uno, ſtatim, in ejus locum, alius ipſi æqualis ſubſtitui poſſet? Imò quomodo aliter eſſe potuiſſet, cùm his omnibus ad Legem (*intelligendam & explicandam*) opus habuerint? *Naturalibus* ſcientiis opus habebant pro-

הטבעיות כהם צריכים אל'ה' בעבודת הארץ לדעת הכלאים ולהזהר מהשביעית וערלה ובהכרת הצמח ומיניו כדי שישארו על מה שנבראו עליו ולא יתערב מין במין ׃ רל לדעת אם חשעורה נקראת כנדרוס דרך משל ממין השעורה ׃ או השיפון ממין חטה ׃ או הכרבתור ממין הכרוב ׃ ובידיעת כחות שרשיהם ושיעור הפשטם בארץ שישאר לשנה אחרת ומה שאינו נשאר לדעת כמה ינוח בין מין למין במקום ובזמן ובהכרת מיני החיים לענין הזה ולענין אחר במה שיש לו ארס ובמה שאין לו ארס ׃ וידיעת חטרפות אשר היא יותר דקה מכל מה שזכר אותו ארסטו מידעת כמיתי החיים להרחי' מאכילת המתה ׃ ובמעט אשר נשאר בידינו מן החכמה הזאת מה שהדעות תמהות עליו ובידיעת המומים אשר בעבורם מתעכבי' ח הכהנים מעבודה ׃ ומומי ח הבהמות שאינם ראוים לקרבן ׃ והבדלת מיני הזיבות לאיש ולאשה ׃ וכמות הקפי'

pter Agriculturam, ut ſcirent quænam ſint כלאים *heterogenea*, & ut ita obſervare poſſent jura שביעית & ערלה Quietis terræ Anni ſeptimi, & fructuum triū primorum à plantatione arboris annorum (*Lev.*19.23. Vide Majem. in Jad, par.2. & in More par.3.cap.37.): ut item Plantas & earum ſpecies poſſent dignoſcere, ut illæ remanerent prout creatæ ſunt, neque ſpecies una cum altera commiſceretur; hoc eſt, ut Exempli gratiâ ſcirent, an Hordeum illud, quod vocatur כנדרוס *Χόνδρος Alica*, ſit Species Hordei? An שיפון *σίφων* vel *Secale* ſit Species Tritici? An כרבתור (*pro hoc in Talmud legitur* תרובתור *in Kilajm ab initio*) ſit ſpecies Braſſicæ? Sic intelligere debebant vires Radicum earum, & ſcire, quouſque illæ ſe diffundant in terra (*Conf. Talm. Kilaim à fine cap.2. usque ad caput 7. & Rambam in fine cap.4.* הלכות כלאים) quid relinquendum ſit in ſequentem annum, & quid non; ut ſcirent, quantum ſpatium, tum temporis, tum loci, obſervandum ſit inter unam ſpeciem & alteram. Cognoſcere quoque ipſos oportebat Species *Animalium*, tùm hujus rei cauſâ (*ut ſcirent qua ſint* כלאים *heterogenea*); tùm propter alias rationes; veluti, quodnam habeat venenum, & quodnam non habeat venenum: Noſcere debebant, quæ ſint טרפות Animalia illegitima & illicita, quę ſciētia ſubtilior eſt quàm omnia ea quę Ariſtoteles de his ſcripſit: qui videlicet morbi in illis ſint lethales & mortē cauſentur Animalibus; ut ſcirent vitare Eſum animalis moribundi. Paucisſima illa, quæ nobis de hac ſcientia ſuperſunt, talia ſunt ut ſuper iis mentes noſtrę obſtupeſcant: Scienda ipſis erant *Vitia*, propter quæ *Sacerdotes* arcebantur à functione ſua: vitia item *Beſtiarum*, ad *Oblationes ineptarum*: Differentia inter *Fluxum Mulierum & virorum*; *Tempus mulierum menſtruatarum*

הגדות ובחלקי החכמות ההם
מה שאין בשר ודם יכול עליו
בדרך סברתם מבלי עזר אלהי:
ובחכמת הגלגלים והליכותם
מה שהעבור קצת תולדותיה
וגדולת מעלת תוכן העבור
ידועה ומה שנקבע בה לאומה
הזאת הדלת החומר החזקת
הצורה : ואיך איננה כן
והיא איננה מורגשת בין
האומות ממיעוטה ודלותה
וגלותה ומחברת אותה
שארית התורה האלהית
חבור שהם בו כאחד : ומן
המופלא שבה העבור על
העקר המקובל מבית דוד
מתקופת לבנה שלא נשתנה
מכמה אלפים ומאות שנים :
וכבר נשתנו קבועי הקובעים
מיון וזולתם והוצרך בהם
לתקון ותוספת אחר מאה
שנה וזה נשאר על אמתתו
מפני שהוא נתלה בנבואה :
ואלו היה נכנס בו שום שנוי
בחלק אחד בעקר היה היום
הזה גורם ההפסד הגדול מאד
לרוחק מה שימצא בין המולד
והראיה : וכן מבלי ספק היתה
אצלם תקופת החמה וזולתה
מהכוכבים : אבל חכמת
המוסיקא חשובה באומה
שהיא מחלקת הנגונים ומעמדת
אותם על הגדולים שבעם והם
בני לוי מתעסקים בנגונים בבית

tarum &c. In quarum ſcientiarum partibus plurima ſunt, quæ caro & ſanguis ſuâ ratione aſſequi non poteſt, ſine ſpeciali auxilio Divino. Præterea requirebatur in ipſis *Scientia Sphærarum cœleſtium & itinerum* ſeu motûs ipſarum, cujus ex parte proles eſt *Intercalatio*. Hujus præſtantia & dignitas nota eſt vel ob ea quæ figuntur per eam (*feſta ſc. novilunia &c.*) à populo iſto, reſpectu materiæ tenuiſſimo, ſed formæ reſpectu fortiſsimo: quod quidem aliter eſſe nequit, cùm vix ſenſu inter reliquos populos deprehendatur ob ſuam paucitatem, paupertatem, & exilium; conjungitur tamen per reliquias Legis Divinæ, per quam uniuntur & conjunguntur in unum. Ex cujus populi maximè mirabilibus eſt Intercalatio tradita à Domo Davidis, circa revolutionem Lunæ, neque à tot millenis & centenis annis unquam mutata. Mutatæ ſunt Temporum Fixiones apud Græcos, & alios, ut poſt centenos aliquot annos opus habuerint correctionibus & emendationibus: hæc verò permanſit in priſtino ſuo ſtatu, propterea quòd dependet à Prophetia. Etenim ſi ab initio vel in unicâ ejus parte mutatio incidiſſet, hodiè id corruptionem maximam cauſaretur circa interſtitium ſeu ſpacium inter Lunam novatam & ejus Phaſin ſeu Apparitionem. Ita ſine dubio etiam habuerunt cognitionem Revolutionis Solis, & reliquorum Planetarum. (*De certitudine calculationis & intercalationis Judæorum, videatur hic Muſcatus, qui nonnulla hac de re notatu digna affert ex libro Jeſod ólam*). *Muſica* verò ſcientia in populo noſtro fuit præſtantiſsima, quæ Melodias ſeu modulandi modos diſtinguebat, & maximis in populo demandata fuit, filiis ſc. Levi, qui

הנכבד R

eam exercebant in Domo omnium præstantissimâ *in Templo*), & temporibus præstantissimis (*in festis, & oblationum tempore*), non solliciti de sui sustentatione; Accipiebant enim eam ex Decimis: neque ullâ aliâ curâ & cogitatione districti erant, quàm Musicæ. Ars hæc autem honoratissima erat inter homines, prout revera per se non levis neque vilis est, & populus, qui ei operam dabat, ex radice erat nobilissima, & natura purissima; quin & ex Capitibus & Principibus nonnulli circa eam occupati erant, ut David & Samuel (*1. Paral. 9.22.*). Quid verò censes? Existimasne illos Musicæ peritos fuisse secundum ejus modos, an verò non?

LXV. *Cosri*; Tunc temporis citra dubium fuit perfectissima, & variè excitans & afficiens animos, sicut de ea dicitur, quòd permoveat & transferat animã ab una proprietate (*affectu*) ad alteram. Quod hodiè de ea scitur, nihil est ad comparationem ejus quod fuit olim: quia hodiè contemptibilis reddita est, dum ei operam dant ancillæ, & vilissimi quique homines. Proinde descendit vel decidit à dignitate suâ, sicut & vos eâ excidistis.

הנכבד בעתי' הנכבדי' ולא הוצרכו להתעסק בצרכי ה הפרנסה במה שהיו לוקחים מהמעשרות ולא היה להם עסק זולתי המוסיקא והמלאכה נכבדת אצל בני אדם כאשר היא בעצמה אינה גרועה ולא פחותה והעם מחשיבות השרש וזכות הטבע כאשר הם ומראשיהם במלאכה דוד ושמואל ומה תחשו' במוסיק' ההיו יודעים אותה על אופני' אם לא ׃

כה אמר הכוזרי שמה מבלי ספק נגמר' ושמה היתה מעוררת הנפשות כאשר יאמר עליה שהיא מעתקת את הנפש ממדה אל הפכה ולא יתכן שתהיה היום בערך ממה שהיתה מפני ששבה פחותה בהתעסקות בה השפחות והמבוערי' מבני אדם אך ירדה עם חשיבותה כאשר ירדתם אתם עם חשיבותכם ׃

NOTA.

De Musicæ olim perfectione & præstantia, ut & ejus utilitate, similiter scribit Ephodeus in præfat. Gram suæ: Hæc, *inquit*, res in summa perfectione fuit dum stabat sanctuarium, tàm Vocalis, quàm Instrumentalis, ac pro maxima arte habebatur. Et par est, ut ei assimiletur hoc Sanctuarium, Sanctuarium, inquam, Jah, (h.e. *Lex, & Scriptura, ut sc. similiter cantu & modulando legatur*), quamvis nos hodiè ejus cognitione destituti simus. Philosophi dicunt, Musicam practicam maximam habere vim ad movendos affectus, & corrigendum temperamentum hominis, ita ut arcanâ quadam virtute etiam sanitati possit eum restituere: Eadem gignit Lætitiam, tristitiam, & alia accidentia in anima. Et existimo, hanc

hanc ob causam scribi in quorundam Psalmorum titulis למנצח *Vincenti*, vel, *Victori*, quòd illi Psalmi peculiarem habuerint virtutem vincendi, ad facultates quasdam animæ emendandas & rectificandas; David enim ex perfectissimis fuit in illa arte. Et Instrumenta quædam Musica plurimum ad hoc conferunt; unde ad Saulem dicitur; *Quærant virum scientem psallere cum cithara, ut quùm fuerit super te Spiritus Dei malus, psallat manu suâ, & benè sit tibi*, 1. Sam. 16. 16. Et mox: *Et respondit unus è servis, ac dixit, Ecce vidi filium ipsi Isaj Bethlachmitæ, scientem psallere* &c. Quin & ex proprietatibus ejus fuit excitare Virtutem Propheticam, sicut dicitur; *Sumite mihi psaltem: quumq́, psalleret psaltes, fuit super eum manus Domini*, 2. Reg. 3. 15. Atque illa species cantici seu melodiæ, quæ has proprietates habuit, vocata fuit *Canticum Domini*, de quo dicitur; *Et quomodo cantaremus canticum Domini in terra alienigenarum*, Psal. 137. 4.

ס אמר החבר ומה תאמר בחכמת שלמה וכבר דבר על כל החכמות בכח אלקי ושכלי וטבעי והיו אנשי העולם באים אליו להעתיק חכמתו אל ה האומות עד מהודו ; וכל ה החכמות הועתקו שרשיהן וכללם מאתנו אל הכשדים תחלה ואחר כך אל פרס ומדי ואחר כך אל יון ואח׳ כך אל רומי ובאורך הזמן ורב המצועים לא נזכר בחכמות שהם הועתקו מן העברים אך מן היונים והרומיים והמעלה לעברית בעצם הלשון ומה שנכלל בה מהענינים :

LXVI. *Judæus*; Ecquid verò dicis de *Sapientia Salomonis*, qui loquutus est de omnibus scientiis, Theologicis, Intellectualibus, & Naturalibus, & ad quem omnes totius mundi homines venerunt, etiam ex ipsa India, ut deferrent Sapientiam ejus ad alios? Et certè omnium scientiarum & disciplinarum fundamenta & principia delata sunt à nobis primò ad Chaldæos, deinde ad Persas & Medos, pòst ad Græcos, denique ad Romanos, ita ut per longitudinem temporis, & variis aliis intervenientibus, tandem non amplius dicatur de Scientiis, quòd ab Hebræis sint ortæ & traductæ, sed à Græcis & Romanis. Præcellentiam tamen habent Hebræi respectu Linguæ, & rerum in ea comprehensarum.

NOTA.

De Sapientia Salomonis vide prolixam Dissertationem apud Abarbenelem ad 1. Reg. cap. 4.

סז אמר הכוזרי היש לעברית מעלה על לשון הערב היא יותר

LXVII. *Cosri*; An ergo *Lingua Hebræa* præstantior est Linguâ Arabicâ? Annon

oculis nostris videmus, quòd hæc sit perfectior, & amplior quàm illa?

LXVIII. *Judæus*; Idem nempe accidit illi, quod Dominis ejus: attenuata est & ipsa, per attenuationem illorum, & angusta reddita per diminutionem ipsorum; cùm in se, & per se, sit Linguarum nobilissima, uti constat tam ex *Cabala & Traditione*, quàm ex Opinione & *Ratione*. Per *Traditionem* enim habetur, quòd hæc sit Lingua, quâ locutus est Deus cum Adamo & Eva, & eâ usi sint etiam illi ambo (*Adam & Eva*) prout illud evincunt Etymologiæ Nominum illorum; veluti *Adami* qui אָדָם dictus ab אֲדָמָה: Sic אשה Ischa *Vira*, ab אִישׁ *Viro*: חוה *Eva*, à חַי vel חַי He, *Vita* קַיִן *Kajn*, à verbo קָנָה Acquisivit, שֵׁת *Scheth* à שָׁת *Schat* Posuit: נח *Noach* à נָחַם *Nacham* Consolatus est; attestante hac de re Lege Dei. Et continuâ traditione retrò usque ad Heberum, Nóachum & Adamum, habetur, quòd hæc ipsa fuerit Lingua Heberi, & ab ipso appellata sit Hebraica, quia in ea mansit tempore Divisionis & Confusionis Linguarum. Loquutus equidem fuit Abraham Aramicè in Ur Chaldæorum, quia Lingua Aramæa est Lingua Chaldaica, sed lingua Hebraica fuit ipsi lingua sancta (*quâ in omnibus sacris est usus*); Aramica, lingua prophana & communis: Sic tulit eam Ismaël in Arabiam. Unde tres istæ linguæ factæ sunt affines & consimiles, Aramæa, Arabica, & Hebræa, tùm in Flexionibus, tùm in Constructionibus; Lingua autem Hebræa sola est omnium præstantissima. Eadem verò ejus dignitas & præstantia habetur quoque *ex sana Ratione*; respectu sc. Populi, qui eâ utebatur, & linguâ ornatâ ac disertâ opus habebat; inprimis Prophetæ,

שלמה ורחבה ממנה ואנחנו רואים את זה בעינינו :

סח אמר החבר מצא אותה מה שמצאו נושאיה נתדלדלת בדלותם וצרה במיעוטם והיא בעצמה החשובה שבלשונו מקבלה וסברא הקבלה שהיא הלשון אשר דבר בה השי' עם אדם וחוה ובה דברו שניהם כאשר יורת על זה הגזר אדם מאדמה ואשה מאיש וחוה מחי וקין מקניתי ושת משת. ונח מ מינחמנו עם עדות התורה וקבלת דור אחר דור עד עבר עד נוח עד אדם ושהיא לשון עבר ובעבורו נקראת עברית מפני שנשאר עליה עת הפלגה ובלבול הלשונות וכבר היה אברהם מדבר בארמית באור כשדים שהארמית היא לשון כשדים והיתה לו העברית לשון מיוחד' לשון הקדש והארמית לשון חול וכן נשאה אותה ישמעאל אל הערב והיו אלו שלש לשונות מתשתפות מתדמות הארמית והערבית והעברית בשמותיה' ו ובתהליכותיה' ובשמושיהם והיתה לשון הערבית לבדה המעולה שבהם ומעלתה מדרך הסברא לפי העם המשתמשים בה ומה שהיה צריך אליו מהמליצה. כל שכן עם הנבואה הפושטת. ביניהם

והצירך אל האזהרה ואל ה
הנגונים והזמירות ומלכיהם
משה ויהושע ודוד ושלמה
היתכן שיחסר להם מליצה
בעת שהיו צריכים אליה לדבר
כאשר תחסר לנו היום בעבור
שאבד הלשון ממנו הראית
ספור התורה המשכן והאפוד
והחשן וזולתם כשהוצרכו אל
שמות נכריות היאך מצאו
אותם עד תומם וכמה נאה
סדר הספור ההוא וכן שמות
העמים ומיני העופות והאבנים
ומזמורות דוד והתרעם איוב
והתוכחו עם רעיו ותוכחות
ישעיה ונחמותיו וזולתם :

Prophetæ, qui frequentes inter ipsos erant, in suis ad populum exhortationibus: Eandem exigebant Psalmodiæ, Hymni, & Cantica (*in Dei laudem dicenda*). Et an decuisset, ut ipsorum Reges, Moses, Josua, David, Salomon, eloquentiâ, & ornatè quidvis dicendi facultate, destituti essent, si quando eâ opus haberent, sicuti nos hodiè in multis deficimus, quia Lingua (*vel* Linguæ usus) inter nos interiit? Considera in Lege nostra, in descriptione Tabernaculi, Vestitûs Sacerdotum, & aliis, cùm vocibus vulgò inusitatis opus habuerunt ad singula exprimenda, quàm accuratè eas invenerint, & quàm eleganter omnia illa sint descripta? Huc refer Nomina populorum, Species animantium, & Gemmarum, Psalmos & Cantiones Davidis, Murmurationem Jobi, ejusque cum sociis suis Disputationem, Redargutiones & Consolationes Prophetæ Esaiæ, & similia.

N O T A.

De Lingua Hebrææ Origine, Antiquitate, Dignitate & Præstantia, videatur Dissertatio nostra peculiaris de hoc argumento.

סט אמר הכוזרי תכליתך בזה
ובזולתך שתשוה אות' עם
זולתה מהלשונות בשלמות
ואיה המעלה היתירה בה אבל
יש יתרון לזולתה עליה בשירים
המחוברים הנבנים על הנגונים :

ע אמר החבר כבר התבאר לי
כי הנגונים אינם צריכי' אל
המשקל בדבור ושבריק ו
והמלא יכולים לנגן בהודו לה'
כי טוב כנגון לעושה נפלאות

LXIX. *Cosri*; His omnibus & similibus nihil aliud agis, quàm ut eam cum cæteris Linguis æques, quoad perfectionem. Ubi verò manet præcellentia ejus super alias? Imò aliæ Linguæ eam superant in Carminibus, secundum certum pedum ac syllabarum numerum & quantitatem artificiosè compositis.

LXX. *Judæus*; Sanè constat mihi, Cantiones vel Carmina non requirere dimensionem quantitatis & numeri syllabarum ac pedum, & posse tam versus breviores, quàm longiores (vel, *tàm carmina artificio hoc carentia, quàm secundum illud composita*) æqualiter cani, veluti, הודו לַיהוה כִּי טוב; & לְעֹשֵׂה נִפְלָאוֹת גְּדֹלוֹת (*ubi posterius Stichum, prius duabus syllabis superat; in modulatione sc. duas illas Syllabas*

fauviter abforbendo Pfal. 136.ỳ.1.& 4; nempe juxta Muficam eorũ, qui in ea refpiciunt ad actiones *ad rem ipfam, non verba, & eorum accurationem, velut Ifraelitæ faciunt*). Verùm quod attinet ad Carmina & Poëmatia, quæ vocantur אנשאריא & funt ligata, (*h.e. ad certas dimenfiones & numeros adftricta & alligata*), in quibus pulcherrimum eft Compofitio artificiofa; ea non curant, propter majorem utilitatem & præftantiam, quam refpiciunt.

LXXI. *Cofri*; Quænam ergo illa eft?

LXXII. *Judæus*; Hæc: quod fcopus & intentio Linguæ fit, ut id, quod eft in animo Loquentis, ingrediatur in animum Audientis. Hæc verò Intentio non poteft plenè perfici, nifi de facie ad faciem, h.e. oraliter. Magnam enim habent verba ore prolata prærogativam præ Verbis fcriptis, unde & Rabbini ajunt; *Difce ex ore Scribarum, & non ex ore librorum.* Subfidium enim habetur in verbis ore prolatis, fubfiftendo feu moram faciendo, ubi paufa eft & diftinctio, continuando & pergendo, ubi eft cohærentia; Vocis item intenfione, remisfione, nutu, nictatione, admiratione, interrogatione, recitatione fimplici (*fine admiratione, vel interrogatione*) fperatione, Timore, Motibus & Geftibus, quibus omnibus deftituitur oratio nuda & fimplex, quinimò poteft etiam loquens juvare orationem motibus oculorum, fuperciliorum, toto capite, & manibus, iisq; fignificare Iram, benevolentiam, humilitatem, fuperbiam, idque quoufq; & quantum ipfi libébit. Et in exiguis, quæ de lingua noftra creatâ fuperfunt, reliquiis, reperiuntur res quædam fubtiles & profundæ, quafi naturaliter ei infitæ, quæ faciunt ad rerum, intelligentiam, & funt loco actionum vivarum illarum, quæ oretenus fiunt, Accentus

נדולות זה בניגונים בעלי
המעשים אבל בשירים ה
הנקראים אנשאריא והם
החרוזים האמורי' אשר בהם
הוא נאה החבור לא הרגישו
עליהם בעבור המעלה שהיא
מועילה ומעולה יותר :

עא אמר הכוזרי ומה היא :

עב אמר החבר כי המכוון מן
הלשון הכנס מה שיש בנפש
המדבר בנפש השומע וזאת
הכונה לא תגמר על תומה אלא
פנים בפנים מפני שלדברים
הנאמרים מעלה על הדברי'
שבכתב וכאשר אמרו מפי ס
סופרי' ולא מפי ספרים מפני
שנעזרי' בדברי' שבעל פה
בעמידה במקום ההפסקה
ובהתמד' במקום הסמוך :
ובחוזק הדבור ורפיונו :
וברמיזות ובקריצו' מתמיהא
ושאלה והגד' ויחול והפחד
ותחנה ותנועות שמקצרת
בהם המליצה הפשוטה ואפשר
שיעזר המדבר בתנועות עיניו
וגבותיו ובכל ראשו ובידיו ל
להבין הכעס והרצון והתחנון
והגאוה על השיעור שהו' רוצה
ובשארית הזאת אשר נשארה
כלשוננו הנוצרת הברואה
ענינים דקים ועמוקים נטבעו
בה להבין הענינים ולהיותם
במקום המעשים ההם שהם
פנים בפנים והם הטעמי' אשר

יקראו .בה המקרא מציירין
בהם מקום ההפסק והסמוך
ומפריד מקום השאלה מן
התשובה וההתחלה מן
ההגדה ; והחפזון מן המתון
והצווי מן הבקשה שיחובר
בהם חבורים ומי שזו כונתו
מבלי ספק שהוא דוחה ה
המחובר כי המחובר לא יתכן
לאמרו אלא על דרך אחת והוא
סומך ברוב במקום הנפרד
ועומד במקו' הסמוך ולא יתכן
להזהר מזה אלא בטורח גדול ;

עג אמר הכוזרי באמת נ
נדחתה מעלה שמעית בעבור
מעלה ענינית כי החבור
מהנה השמע והמסורת הזאת
כוללת ענינים ; אבל אני
רואה אתכם קהל היהודים
שאתם טורחים להגיע אל
מעלת החבור ולהדמות
בזולתכם מהאומות ותכניסו
העברית במשקליהם ;

עד אמר החבר וזה מתעותינו
ומריינו לא די לנו הנחתנו
המעלה הזאת אלא שאנחנו
מפסידים תוכן לשוננו שהוא
מושם לחברה ונשיבהו ל
למחלוקת ;

עס אמר הכוזרי ואיך הוא זה ;

עו אמר החבר הלא ראית
מאה אנשים קוראים במקרא
כאלו הם איש אחד פוסקים

Accentus nimirum, cum quibus leguntur Biblia, quibus locus pausationis, & continuationis sermonis designatur, interrogatio à responsione distinguitur; Exordium à narratione; Festinatio à tarditate, Præceptum à Petitione. De quibus peculiares libri sunt conscripti. Qui hanc intentionem habet, is sine dubio non curat orationem illam rhythmicam vel metricam, & ad certas leges adstrictam: Nam oratio talis non potest nisi uno modo fieri, & conjungit sæpè ea quæ sunt separanda, subsistit & pausam vel distinctionem facit, ubi pergendum, nec, nisi magno labore, hæc possunt evitari.

LXXIII. *Cosri*; Sanè rectissimè & justissimè rejicitur titillatio Aurium, præ Utilitate Rerum. Nam oratio ligata voluptate afficit auditum: hæc verò Traditio punctorum & Accentuum complectitur res (*& eas faciliùs & feliciùs immittit in animum audientis*). Verùm video vos quoque Judæos studere, ut assequamini artificium hoc Compositionum metricarum & Rhytmicarum, & alias gentes hac in parte imitari, Linguam Hebræam etiam legibus earum conformando, & accommodando.

LXXIV. *Judæus*; Hoc est ex erroribus & peccatis nostris. Non sufficit scilicet nobis relinquere gradum & dignitatem istam rerum vel realem; sed insuper corrumpimus qualitatem Linguæ nostræ, quæ cùm data sit ad nos conjungendos, nos eam convertimus in materiam discordiæ.

LXXV. *Cosri*; Quî verò hoc?

LXXVI. *Judæus*; Annon vides, centum viros ita legere in Scriptura ac si unicus duntaxat essent, eodem tempore pausantes,

בעת

& eodem lectionem, veluti unus essent, continuantes?

LXXVII. *Cosri*; Equidem animadverti & observavi hoc, neque ejus simile vidi vel apud Edomæos, h.e. Romanos, vel apud Arabes, non etiam potest id observari ab eo qui legit Carmina, seu Poëmata. Indica quæso mihi, unde huic linguæ sit iste decor & prærogativa? & quomodo eam corrumpat & destruat Dimensio Poëtica?

LXXVIII. *Judæus*; Quia componimus vel conjungimus in ea (inter) duas quiescentes literas (*nulla vocali propria notatas*) & non conjungimus (inter) tres motiones (*literas vocali propriâ notatas, quæ cum litera conjuncta syllabam facit*) nisi necesitas eò adigat, & oratio vel prolatio deflectit ad literam quiescentem (vel potestate, vel actu) Hæc virtus (*h.e. accurata ista & certis legibus ac regulis limitata & ordinata lectio*) prodest ad unanimem, conformem & promptam alacremque lectionem, memoriam juvat, & efficit, ut res ipsa faciliùs in animum penetret. E contrario, Dimensiones illæ Carminum poëticæ ista omnia corrumpunt, & primò literas illas quiescentes Schevatas faciunt mobiles, deinde mobiles quiescentes, penacuta acutitona, & contrà; Confundunt item vel promiscuè legunt אוֹכְלָה & אוֹכֵלָה, item אָמְרוּ & אָמְרוּ, item אוֹמֶר & אוֹמֵר, item שַׁבְתִּי & וְשַׁבְתִּי, quorum unum est Præteritum, alterum Futurum. Latior & major libertas est in ratione Poëmatum nostrorum sacrorum (*quorum usus est in Festis quibusdam in Synagogis, ex Machsor & aliis*); quia illa non destruunt proprietatem linguæ, siquidem debita cautio observetur. Attamen quod ad Usum Carminum illorum, certâ pedum & syllabarum dimensione constantium, attinet, idem nobis circa illa accidit,

בעת אחת ומחברים קריאתם כאחד :

נז אמר הכוזרי כבר ה התבוננתי בזה ולא ראיתי כמוהו לא באדום ולא בערב ולא יתכן זה במקרא השירים הודיעני מאין היתה המעלה הזאת ללשון הזאת ואיך תפסיד אותו המשקל :

נח אמר החבר מפני שקבצנו בה בין שני נחים ולא קבצנו בין שלש תנועות אלא על ידי הדחק ובא הדבור נוטה אל הנח והועילה זאת המעלה אל חחברה והחריצות על הקריאה והקל בעבור הזכרון והכנס הענין בנפש ותחלת מה שיפסיד במקצב השיר ענין אלה השני נחים וינוח המלעיל והמלרע וישוב אוכלה ואוכלה שוה ואמרו ואמרו ואומר ואומר וכן יהיה שבתי ושבתי על מה שיש ביניהם מן ההפרש העבר והעתיד : וכבר היה לנו רוחב בדרכי הפיוט אשר איננו מ מפסיד לשון כשנשמרו בה אבל השיגנו באמירת המחובר

מה שהשיג את אבותינו במה שנא' עליהם ויתערבו בגוים וילמדו מעשיהם ׃

accidit, quod olim Patribus noſtris, de quibus dictum eſt; *Et commiſcuerunt ſe cum gentibus, & didicerunt opera eorum,* Pſal.106. 35. (*h. e. ea non habemus à Majoribus & Patribus noſtris, ſed Gentilibus Græcis, Arabibus &c. & ad illorum imitationem ea facimus.*)

N O T Æ.

Paragrapho hoc intendit Author oſtendere, primò *unde fiat, quòd plures poſſint apud Hebræos in Textu ſacro conſonâ & æquali lectione ſimul legere, ut nulla inter eos audiatur diſſonantia, ſed eodem tempore ſeu ſyllabas & voces, ſeu periodos, vel incidant & ſuſpendant, vel promoveant & continueut; & quanta ſit hujus rei utilitas:* deinde, *quòd Metrica & ad certos numeros & menſuras adſtricta carminum dimenſio, quam hodierna Poëſis ſequitur, hujus rei fundamenta deſtruat, ac proinde non ſit progenies Hebræorum veterum, ſed novum inventum, ab aliis populu, præſertim Arabibus, mutuatum & aſcitum.*

Medium, quo prius *probat, continetur periodo paragraphi primâ, cujus verba ita ſunt obſcura, ut ne quidem Hebræi ipſi eorum mentem aſſequantur, & magno Oedipo opus habeant. Hinc ſcribit Muſcatus, hujus libri Gloſſator;* וזה אחד מן המקראות בחבור הלז שהרעיש כל העולם כולו כי לא ידעו מה הוא *i. e.* Hic locus eſt unus ex iis in hoc libro, qui commovent totum mundum: quia nemo ſcit, quid ſibi velit. *In ejus tamen ſenſu & mente inveſtiganda anxiè ſudavit & laboravit. Dicit, phraſin hanc,* קבוץ שני נחים *Componere vel conjungere duas quieſcentes, poſſe tribus modis intelligi;* vel, *de duabus literis quieſcentibus in fine vocis; ut in* הָהָלְכוּא hehálechú, אָבוּא Abho, *in quibus duæ ultimæ literæ quieſcunt;* vel, *de duabus literis quieſcentibus, quarum una eſt occulta, altera expreſſa, ut in* קָם Kám, *ubi ſub Kametz latet Aleph quieſcens occultè, & Mem eſt expreſſum, nullam vocalem habens, ac proin quieſcens, ita ut perinde ſit, ac ſi eſſet* קָאם; vel, *de duobus Scheva concurrentibus in fine vocis in unam ſyllabam,* ut in וַיֵּבְךְּ, יָפְתְּ, תֵּסְףְּ. *Rejectis duobus primis modis, ipſe amplectitur tertium de duobus Scheva in fine vocis. Ad hujus ſententiæ illuſtrationem & confirmationem adducit locum ex R. Jehúdah Chijug, primo Grammatico Hebræorum, in quo eadem phraſis, & eadem pænè verba hoc ſenſu de duobus Scheva occurrunt, quamvis in re ipſa de illorum pronuntiatione aliqua videatur eſſe differentia. Locus ille ex R. Jehudah Chijug ita habet;* לא יחברו העבריים בין שני נחים שאינם נעלמים כי אם במקום ההפסקה והשלמת הדבורים · ואם יתחבר שוא עם שוא באמצע המלה או באחריתה השני מתנועע חוץ ממקום ההפסקה ותנועתו בכל דבריהם על הדרך שזכרתי בשוא שהוא בתחלת המלה כמו יִשְׁמְרוּ יִשְׁמְעוּ כי השין שוכן והמם נע וכו׳ וכן וַיֵּבְךְּ תֵּסְףְּ · יָפְתְּ אֱלֹהִים · וַיַּפְתְּ בסתר לבי · וַיֵּשְׁבְּ · יִשְׁתְּ ·

יולדת · שמת · אלה כולם מתנועעים באחרונה בעבור הסמכם עם שיש אחריהם · ובמקום ההפסקה ישכנו וינוחו כמו וישא עשו קולו ויבך · ויש לך לדעת כי העבריים לא יחברו ג' אותיות מתנועעות במלה שאין שם אהחע או אותיות הכפל *h. e.* Non componunt vel conjungunt Hebræi (*in unam syllabam*) duas quiescentes non occultas (*h.e. duo Scheva quiescentia*, vel, *duas literas cum Scheva expresso notatas, quæ literæ ideò quiescentes vocantur, quia nullâ vocali propriâ sunt notatæ*), nisi in Pausâ & fine sententiæ (*ut Genes. 27. 38.* וישא עשו קולו ויבך, *ubi est ad Silluk in fine versus, & Genes. 45. 14. ad Athnach in medio versû*). Quod si in medio vocis Scheva cum Scheva conjungatur, vel in ejus fine (*ubi oratio vel lectio continuanda, non sc. in pausa*) tùm posterius movetur (*pronuntiatur*) excepto si sit in loco Pausæ. Motio autem ejus ubique fit eo modo, quo dixi fieri motionem τῦ Scheva initialis: ut ישמרו legitur *Jisch-merú*, sic ישמעו *Jisch-meú.* Schin enim quiescit (*syllabam terminat, Schevâ, quod sub eo, quiescente*) & Mem movetur (*syllabam sequentem inchoat*) &c. Sic ויבך *Va-jef-che*, תוסף *Tos-phe*, יפת *Japh-te*, ישב *Jesch-be*, ישת *Jas-te*, יולדת *Jo-lad-te*; hæc (*Scheva*) omnia moventur in fine, quia conjunguntur cum voce sequenti (*in continuatione sententiæ*); sed in pausa terminant syllabam & quiescunt; ut; *Et sustulit vocem suam* ויבך *Va-jesch.* Sciendum etiam est, Hebræos non conjungere in voce una tres literas mobiles (*cum vocali propriâ notatas*) sine intercedente aliquâ ex litteris אה"חע (*vel expressâ, vel occultâ & subintellectâ*, vel literâ geminatâ (*aut dagessatâ*). *Hactenus R. Jehudah Chijug.* Cujus verba videntur Muscato illustrare phrasin præsentem ambiguam, quòd ea sit de duobus Scheva concurrentibus in fine vocis intelligenda. Quamvis in hoc diversimodè sentire videantur, quòd Author noster Scheva in fine vocis geminum utrumque faciat quiescens absolutè & ubique; R. Jehudah nonnisi in pausa & fine sententiæ; in continuata sententia pronuntiari & conjungi cum proximè sequenti voce (*ut Prov. 30. 6.* אל תסף על דבריו *juxta R. Jehudam legendum*, Al tos-phe al-deva-rav, *juxta nostrum Authorem*, Al tosph al &c.) *Hanc verò sententiam R. Jehuda hoc argumento impugnat Ab. Esra, quòd ea non possit locum habere, quando proximè sequens vox à Scheva incipit; sic enim duo Scheva mobilia concurrerent, unum finale vocis præcedentis, alterum initiale vocis sequentis; ut in* ויפת אלהים; *deinde etiam ex eo, quòd Author Accentuum hujusmodi vocibus aliquando Athnach accentum pausantem apposuerit. Muscatus autem ad hoc respondet, & sententias istas inter se conciliat. Prolixè etiam explicat sensum ultimorum verborum R. Jehudæ Chijug. Nobis verò nunc non tantum est otii,*

est otii, ut in his tricis enodandis tantum opera insumamus, & ea omnia huc transferamus. Lectoris curiosi & otio magis abundantis id relinquimus industria. Hoc adhuc monemus, eandem phrasin recurrere in nostro Authore §. seq. 80. ubi Muscatus iterum scribit, id intelligendum de duobus Scheva in fine vocis quiescentibus, ob magis concinnam, decoram, & promptam legendi rationem.

Samuel Arcuvolti *in libro Arúgas babbóśem cap. 5. vult posterius Scheva esse mobile semper, etiam in fine vocis, neq; ejus motionem impedire Scheva initiale proximè sequentis vocis, eò quòd sint in diversis vocibus: Regulam eam, de non legendis duobus Scheva continuis, non valere de iis, quorum unum est in fine praecedentis, alterum in principio dictionis sequentis.*

Alio verò sensu, quàm Muscatus, hac verba explicat cap. 28. Ejus verba hîc Latine apponemus; Cùm ore proferimus verba Scripturæ, penacuta non sunt facienda acuta, & vice versâ; ubi Accentus sunt pausantes, pausa & respiratio facienda; ubi nulli Accentus pausantes sunt, oratio continuanda & promovenda; cavendum, ne literam mobilem faciamus quiescentem, quiescentem mobilem: nam & hęc est utilitas Grammaticæ quòd ingredi faciat verba in animum auditoris, & illa memoriæ imprimat, sicut Rabbinus ille dixit ad Regem Cosar, par. 2. §. 78. Cùm enim Rex quæsivisset ex eo; *Unde Lingua sancta haberet hanc præstantiam, ut centeni in Scriptura legentes, legere possint ac si essent Vir unicus, eodem tempore pausantes, & lectionem eodem tempore continuantes? Et quomodo hanc legendi rationem destruat Oratio metrica?* Rabbinus ille respondit ei; *Quia componimus vel conjungimus in ea inter duas quiescentes, & non conjungimus inter tres motiones, nisi necessitas eò adigat, & oratio inclinat (definit, terminatur) in quiescente. Quæ conjunctio (conjuncta & concordans lectio) & promptitudo vel accuratio, prodest ad juvandam memoriam, & animo imprimendum res lectas. Dimensio verò ista metrica primò corrumpit rationem istarum duarum quiescentium, deinde confundit penacuta cum acutitonis, &* וְאוֹכְלֶ֫ךָ *&* אָכְלֶ֫ךָ *promiscue legunt* (Scheva pro arbitrio facientes vel mobile, vel quiescens, nulla habitâ ratione regularum Grammaticarum). Verba ista quia in oculis multorum, & præstantissimorum sunt instar verborum libri obsignati, idcirco constitui ad illorum explicationem quædam hîc in medium proferre, ad ostendendum, Rabbinum illum appositè & sufficienter ad quæstionem à Rege Cosar propositam respondisse. Præmitto itaque, quod notum est, Grammaticos uti verbo קָבַץ pro numero plurali, vel, formatione in numerum pluralem. Sic constat בי״ת interdum sumi pro ב׳ הכלי *Beth* Instrumenti, vel Subjecti; ut בי״ן פארן, id est, בפארן

In Paran, בֵּין תֹּפֶל, id est בְּתֹפֶל *In Tophel*, Deuter. 1. 1. Itaq; quando Cosar vel Cosroës interrogavit, Unde Hebræa lingua hanc prærogativam habeat, ut centum simul possint legere ac si essent vir unus? respondit ei Socius seu Rabbinus; quia nos ex numero singulari formamus pluralem per duas literas quiescentes (*nullâ vocali notatas*), nempe ים in masculinis, ut גֶּבֶר, גְּבָרִים ; דָּבָר, דְּבָרִים ; sic in fœmininis ות, ut מְלָאכוֹת à מְלָאכָה, תְּכוּנָה à תְּכוּנוֹת ; non autem flectimus in numerum pluralem per tres motiones (*vocales longas*), quia id ingratum auribus sonum páreret; Ex. gr. à דָּבָר non dicimus דָּבָרִים, neque à גָּמָל, גָּמָלִים, sed dicimus דְּבָרִים, גְּמַלִּים cum Scheva ab initio ad diminuendas motiones seu syllabas. Sic in Verbis; ut, à פָּקַד dicimus פְּקַדְתֶּם, non פָּקַדְתֶּם. Nam licet Scheva hîc pronuntietur, tamen non constituit syllabam, nec est propria vocalis, quia lectio ejus fit diversimodè; Propria autem vocalis semper eodem modo legitur. Quandoque tamen, necessitate aliquâ coacti, non mutamus vocalem in Scheva; ut à גַּנָּב dicimus גַּנָּבִים, non גְּנָבִים; idque propter Dagesch, quod non potest sequi post Scheva mobile. Sic etiam inclinat vox in litera quiescente; nam dicimus דְּבָרִים *Devarim*, cum accentu in ultima, non autem acuimus τὸ Beth, *Debbárim*, ut fit in nominibus dualibus, quæ non nisi unam quiescentem habent; ut יוֹמַיִם, שָׁמַיִם, שׁוֹקַיִם, בִּרְכַּיִם, פַּעֲמַיִם, in quibus vox non inclinat vel incidit in quiescentem, quia sunt penacutitona. Atque ex his omnibus, & similibus regulis Grammaticis redit decor & elegantia ad Linguam ipsam, & gratia ac venustas ad lectores, ut uno eodemque modo legant, neque unus vocem aliquam in penultima, alius in ultima syllaba acuat. Porrò ulteriùs hac de re agitur in libro Cosri §. 80. Summa responsi huc redit; Toni vocum certas moderationes, & quasi incisiones & suspensiones (Heb. vocat הָעֲמָדוֹת) causari ut plures simul eodem modo legere possint, etiam in illis dictionibus, in quibus duæ syllabæ sunt acuendæ, ut מוֹשְׁבוֹתֵיכֶם, ubi acuendum est Cholem literæ Mem, & Cholem literæ ב. In his conveniunt & concordant omnes qui simul legunt, quam prærogativam & præcellentiam lingua Hebræa habet præ reliquis linguis, quæ non habent tot in una voce העמדות suspensiones vel incisiones syllabarum: & hoc idem etiam conducit ad memoriam. Dimensio autem metrica, quæ ex sententia authoris Cosri non est ex Hebræorum progenie, destruit istas duas quiescentes, in quibus vocis prolatio inclinat vel incumbit in quiescente, neque in Carminibus illis hoc observa-

observatur. Ex gratiâ, in Carminibus R. Emannuelis cap. 2. habetur;

רְאוּ יַעֲלֶה אֲשֶׁר שֶׁמֶשׁ וְסַהַר · שְׁחוּחַ הוֹ־לְכוּת נֶגְדָּהּ וְקִדְרוּת

Sic cap. 9. dicit;

בְּכִסְלוֹ אֶ־הְיֶה שָׁלֵו וְאוֹדֶה · לְצוּר רוֹכֵב בְּגַאֲוָתוֹ שְׁחָקִים

Juxta dimensionem vel scansionem metricam tonus vocis וקודרות esse debet in litera Koph (*ut illa syllaba acuatur*), & in voce שחקים in Cheth, contra analogiam Grammaticam; quia juxta ejus Regulas prolatio istarum vocum debet inclinare in literam quiescentem (*acuendo ultimam syllabam*): Deinde voces penacutas & acutas confundit in reliquis quoque vocibus, ut in אהיה, ואודה, quas ille facit penacutitonas, cùm secundum Grammaticas leges sint acutitonæ: tertiò destruit quoque naturam τῦ Scheva, mobile facit quiescens, & quiescens mobile; ut in voce וקודרות, juxta analogiam Grammaticam Scheva sub Daleth est mobile, propter vocalem longam præcedentem; juxta dimensionem autem carminis est quiescens. Ita ut metricum Carmen nullam facit differentiam inter ואוכלה (Veóchelâh) Genes. 27. 25. quod est prima persona Futuri, & Scheva sub Caph habet mobile, & significat, *Et comedam*; & וְאָכְלָה Veóchla, quod est Imperativus, & Aleph in eo est radicale.

Sic Arcuvolti. *Minus tamen ad authoris mentem videtur esse hæc expositio, quia præcipuum ejus fundamentum constituit in Verbo* קִבֵּץ, *quatenus apud Grammaticos* Numerum pluralem, *vel*, Flectere in numerum pluralem, *significat. Atqui R. Jehudah Chijug pro verbo* קִבֵּץ *in eadem phrasi substituit* חִבֵּר *quod eam significationem non habet. Itaq;* קִבֵּץ *videtur hic propriè sumi, pro* Congregare, Componere. *Sic etiam reperitur alicubi in Michlol Kimchii, & apud Aben Esram in libro Tzachuth &c.*

• *Sive autem hoc, sive illo modo, Verba Authoris explicentur, mirum est, illum ad probandum institutum suum satis amplum, nonnisi ex uno vel alterutro horum illud probare. Muscatus dicit, illum ex multis unum & alterum tantùm voluisse exempli loco adducere, ut inde colligatur, quantum utilitatis & commodi ex aliis quoq;, & Grammatica cognitione redeat, & quantopere in ejus fundamenta peccet nova Poëseos ratio, quæ licentiam sibi sumit passim pro lubitu ea subvertendi. Et postea §. 80. ulterius utilitatem hanc Grammaticarum observationum prosequitur.*

אמר הכוזרי אשאל אותך עט
התדע למה מתנועעים ה
היהודים בקריאת העברית:

LXXIX. *Cosri*; Quæro ex te num scias, quare sese hinc inde moveant Judæi, quando legunt Hebraicè?

LXXX. *Judeus*; Dicunt, id fieri ad excitandum calorem naturalem [1.]. Ego verò existimo, id non ob aliam causam fieri, quàm ob eam, de qua hactenùs egimus. Nam quia plures illorum possunt simul legere ac si unus essent, hinc quandoque decem, aut plures, ad unum librum congregantur (qua de causa etiam nostra Volumina Legis majora sunt) [2.], quorum unusquisque singulis momentis cogitur se subinde inclinare, ad inspiciendas voces, (quia Liber est in terrâ) & retrocedere (*ut alius locum faciat*). Et hæc fuit *Causa prima* hujus rei. Postmodùm, ex jugi & continuâ istâ inspectione cum motitatione, abiit hoc in consuetudinem (*ut assuescant semper se movére, quando legunt, nihil tale cogitantes, etiam cùm privatim legunt*). Denique etiam faciunt hoc, alii alios imitando, prout homines facere solent. In aliis autem populis unusquisque legit in libro suo proprio, & vel ad oculos suos illum admovet, vel ipse ad eum se demittit, prout sc. ipsi lubuerit, à nemine alio impeditus, unde nec necesse habet eâ ratione se inclinare & retrocedere.

[3.] Post hæc (*præter ea sc. quæ suprà dicta sunt §. 28. ad præstantiam Linguæ Hebrææ agnoscendam facit*) Nobilitas Punctationis (*in genere*) & (*in specie*) [4.] Septem Regum, exquisitissima item accuratio, & utilitates, quæ hauriuntur ex differentia inter Kametz & Pathach, Tzere & Sægol; veluti quòd inserviunt ad discernendum inter Præteritum & Futurum, ut in [5.] וְשָׂמְתִּי & שַׂמְתִּ ואברכהו וַאֲברכהו; [6.] inter Verbum item & Nomen; ut חָכָם (*cum duobus Kametz est Nomen*) & חָכַם (*quod est Verbum*); inter He interrogativum, & He hajedíah veluti הָעוֹלָה הוּא לְמַעְלָה, Eccles. 3. vers. 21. Præter hæc sunt alia, quæ fa-

פ אמר החבר אמרו כי ב
בעבור הע״ר החום הטבעי
ואינני סבור שהוא אלא מצד
הענין שאנחנו בו מפני שהיו
יכולים לקרוא רבים מהם
כאחד היה יכול שיתקבצו בהם
עשרה או יותר על ספר אחד
ובעבור זה היו ספרינו גדולים
ויצטרך כל אחד מהעשרה
שיטה בכל עת לעיין התיבה
וישוב והוא נוטה ושב תמיד
מפני שהספ׳ בארץ והיה זה
הסבה הראשונה ואחר כן
שב מנהג מפני ההסתכלות
והראיה בנדודם תדיר ולהדמות
למי שרואין אותם כאשר הוא
בטבעי בני אדם ׃ וזולתינו
קורא כל אחד בספרו ומקרבו
אל עיניו או יקרב הוא אליו
כפי רצונו כבלי שיצר עליו ח
חביריו ואיננו צריך שיטה ו
וישוב ׃ ואחרי זה מעלת
הנקוד ומסורת השבעה מלכים
ומה שיש לנו מהדיוק ו
ומהדקדוק והתועלות היוצאות
מהפרש אשר בין הקמץ ו
והפתח ובין הצרי והסגול ו
ותועלותם בענינים להבדיל בין
העובר והעתיד בהם כמו שמתי
ושמתי וכן אברכהו ואברכהו
ויבדיל בין פעל לתאר כמו חכם
וחכם ובין הא השאלה והא
הידיעה כמו העולה היא למעלה

וזולת זה ממה שהם מועילים מיופי סדר גלגול הדבור בקבוץ השני נחים עד שתבא בדבור העברי קריאה יהיו שוין בה קהלה מבלי טעות: ולטעמי׳ עוד תנאים אחרים כי צדדי הדבור בעברית בדרך החלוקה משני׳ קמוץ ופתיח׳ ושבר ובחלוקה אחרת קמוץ גדול והוא קמץ והקמוץ בינוני והוא חולם וקטן והוא שורק ופתיחה גדולה והוא פתח וקטנה והוא סגול ׃ ושבר גדול והוא חירק קטן והוא צרי והשבא מנעת באלה כלם בתנאי׳ והיא התנועה לבדה בלי תוספת וזולתה מביאה נח אחריה והקמץ יהיה סמוך לו נח משוך ולא יהיה סמוך לו דגש בתכונה הראשונה ואם יבא סמוך לו דגש יתירה בעבור דוחק ב התכונה השנית או השלישית ונחו המשוך הא או אלף כמו ברא וקנה ויכול שיבא אחר הנח משוך נח נראה כמו וקאם שאון החולם יבא אחריו נח משוך והנח שלו ואו או אלף כמו לא לו ואפשר שיבא אחריו נח נרא׳ כמו שור שמאל חצרי יבא אחריו נח משוך ונחו אלף או יוד כמו יוצא ויוצא׳ ׃

quæ faciunt ad elegantiam ordinis & consequutionis in oratione, veluti conjunctio duorum Scheva in fine vocis (*ut sup. fuit §. 78.*) unde prodit in Sermone Hebræo Lectio uniformis & æqualis à tota Ecclesia, sine ullo errore. Accentus insuper adhuc alias habent conditiones seu proprietates.

[7.] Nam modi Sermonis Hebræi (*ratione vocalium cum quibus voces efferuntur*) primò dividuntur in Kametz, Pathach, & Chirek; deinde in Kametz magnum, quod propriè est Kametz; in Kametz medium, quod est Cholem; & in parvum, quod est Schurek; in Pathach magnum, quod propriè est Pathach; & parvum, quod est Sægol; in Chirek magnum, quod est Chirek propriè; & parvum, quod est Tzere; [8.] Scheva autem pronuntiatur cum his omnibus, sub certis conditionibus, & est vocalis solitaria, sine additione (*nullam post se trahens literam quiescentem*): Cæteræ verò vocales post se trahunt quiescentem (*literam, seu expressam, seu non expressam*): Kametz post se trahit quiescentem occultam, sed post illud non sequitur Dages forte, secundum affectionem linguę primam, (Analogiá sc. & proprietatem literarum & vocum); quod si sequatur post illud Dages, fit illud irregulariter ratione secundæ affectionis linguæ (*h. e. propter εὐφωνίαν & decorem pronuntiationis seu orationis*) vel tertiæ, h. e. Accentus; Consona autem ejus quiescens est ה vel א, ut in בָּרָא, & קָנָה &c. videre est: Quandoq; tamen post quiescentem subintellectam, sequitur quiescens expressa, ut in שָׁאוֹן, קָאם: Sic post Cholem trahitur tacitè quiescens, quæ est ו vel א, ut לֹא לוֹ; potest etiam illud sequi quiescens expressa, ut in שׂמֹאל, שׁוֹר: Post Tzere sequitur vel trahitur itidem quiescens, eaq; vel א, vel ׳, ut, יוֹצֵא, יוֹצְאֵי:

He autem non sequitur post illud naturaliter & secundum affectionem Linguæ primam, sed juxta affectionem secundam. Schurek, vi omnium trium proprietatum Linguæ, post se trahit Quiescentem, Dages, ut & quiescentem expressam: Quiescens autem ejus litera est Vav sola, ut ללון · לוקח · אֵלוּ. צׄ Chirek eadem est ratio quæ צׄ Schurek, ut לִי לִבִּי : Post Pathach & Sægol nulla sequitur vel trahitur primò & propriè quiescens secundum affectionem linguæ primam, sed juxta secundam, vel propter accentum, vel in pausa & fine sententiæ.

Affectio (Linguæ) prima est, secundum quam considerantur singulæ literæ & dictiones, nullâ habitâ ratione *εὐφωνίας*, vel devolutionis orationis totius, quæ constat ex continuatione vel cohærentia verborum, & pausâ vel distinctione, vocibus magnis & parvis &c. Sic aptantur septem Reges (*vocales*) secundum primam & propriam suam qualitatem sine variatione vel anomalia; Scheva item secundum naturam suam, sine Gája.

Affectio secunda considerat Elegantiam & Decorem conjunctorum verborum & consecutionem eorum. Jam fieri potest, ut in affectione prima aliquid mutetur ad emendandam & ornandam secundam.

Affectio tertia consistit [9.] in Accentibus, & potest illa mutare aliquid in duabus præcedentibus affectionibus.

Ab affectione prima non alienum est, ut continuò se invicem sequantur tres Vocales mobiles, sine intercedente litera quiescente vel Dagesch, sed motio Schevata (*Scheva mobile*) post Scheva mobile, *imò* tres & plures, prout id usitatum est in lingua Arabica: Alienum

ויוצאי : אבל ההא איננה
באה אחרי הצרי כטבע ו
ובתכונה הראשונה אך באה
בתכונה השנית השורק מ
מתנועע על השלש תכונו יבא
אחריו המשוך ויבא אחריו
בדגש והנח הנראה ונחו
הוא לבדו כמו אלו ללון ולוקח
החירק כמו השורק כמו לי ולין
לבי : הפתח והסגול לא יבא
אחריהם נח משוך בתכונה
הראשונה אבל תמשכם ב
בתבונה שנית להשען עליה
או לטעם או למקו' הפסק
הפרק והתכונה הראשונה
תקבל תנאיה כשאתה מעיין
באות אות ותיבה תיבה ולא
תרגיש על תקנת גלגול הדברים
המחוברים מחבור. והפסק
ומלה גדולה וקטנה וזולת זה ו
ואז יכוננו לך השבעה מלכים
על תכונתם הראשונה מבלי
חלוף והשבא על ערכה מבלי
געיא : והתכונה השנית
מעיינת ביופי חבור המלות
וגלגולים ואפשר שישונה כן
התכונה הראשונה לתקן
השנית והתכונה השלישית
מעלת הטעמים ואפשר שישונה
משני התכונו' הקודמות ואיננו
נכרי בתכונ' הראשונה רדיפת
שלש תנועות שלא יכנס ביניה'
נח ולא דגש אבל באה תנוע'
שבאיה אחר תנועה שבאית
שלש ויותר כאשר יעבור זה

בערבי : אבל זה נכרי בתכונה השנית : ובעת שיזדמנו שלש תנועות בתכונה הראשונה תמשך אחת מהם בתכונ' השנית בשיעור נח כי העברית קשה לה רדיפת שלש תנועות אלא בפגיעת הכפל כמו שורך או אותיות אחהע כמו נהרי נחלי אם תרצה תמשיך ואם תרצה תמהר : וכן הכשיר התכונה הראשונה קבוץ שתי תנועו' זאת אחר זאת נמשכות כשיעור שני נחים : וראתה תכונה השנית כי הדבור הזה לא יהיה נאה והפילה אחד משני המשכים והשאיר השני כמו שמתי ושמתי וכל הדומה לו הלא תראה פעל וחביריו הדבור בו בהפך הנקוד תמשך הענין והוא פתח ותניח הפא והוא קמץ ומשיכת העין איננה כי אם להשען לא לנח רפה ועל כן השאירו אמר לי ועשה לי על התכונה הראשונה מפני שנשענו על המלה הקטנה : וכן אנו רואין פועל בשני קמצין והוא פעל עבר : ונבקש עלת זה ונמצאהו באתנח או בסוף פסוק : ונאמר שזה הנח נתיישב בתכונה השנית בעבור העמידה וההפסק ונמצא הענין הזה הולך כן עד שנמצא עוד פעל

Aljenum verò eſt ab affectione ſecunda. Quando ergo juxta affectionem primam occurrunt tres motiones, producitur una illarũ juxta affectionem ſecundam, ad menſuram quieſcentis; quia in lingua Hebræâ dura eſt conſequutio trium mobilium, niſi intercedat vel litera geminata; ut שָׂרֹךְ, vel litera aliqua gutturalis אהחע; ut נְהָרֵי, נְחָלַי : quod ſi voles, protrahes, Na-ha-re, Na,cha,le: ſi voles, accelerabis (*ná-haré*). Sic admittit affectio prima conjunctionem duarum motionum, inſtar duarum quieſcentium; Affectio autem ſecunda, videns orationem talem non eſſe elegantem, abjicit unam ex duabus, & relinquit ſecundã, ut, [10.] וְשַׂמְתִּי, שַׂמְתִּי, & ſimilia. In verbo פָּעַל & quæ ſunt illius formæ, contra leges punctationis vides produci (*acui accentu tonico*) ſecundam radicalem Ajin pathachatam, & quieſcere (*non acui*) primam (*Pe ſc.*) Kametzatam? Protractio ſeu productio autem illa ſecundæ radicalis ſolùm fit, ut vox illa in fine ritè terminetur in ultima litera; non propter aliquam quieſcentem (*tacitè ſub Pathach comprehenſam, vel ſubintellectam & incluſam, uti eſt poſt* ־), ſed ut ſic innitatur & terminetur in ultima litera mobili. Ideò in אָמַר לִי, & גָּלָה לִי (*in quibus & ſimilibus ei ſubjungitur particula monoſyllaba*) reliquerunt (*accentum in penultima*), juxta proprietatem primam, quia innituntur particulę ſequenti parvæ & cum ea conjunguntur. Sic invenimus aliquando Verbum Præteritum cum duobus Kametz, cujus cauſam ſi inveſtigaverimus, inveniemus eam eſſe in Athnach aut Sophpaſuk. Dicemus itaque, iſtam quieſcentem (*quæ ſequitur occultè poſt Kametz ſecundum*) eſſe ex proprietate ſecundâ, propter pauſam vel finem periodi. Atq; hoc ita frequenter fieri depre-

בשני קמצים בזקף ונבקש
עלתו ונמצאה: מקום הפסק
בענין והיה דינו שיהיה
אתנח או סוף פסוק לולי ד
דחקים אחרים הצריכו שלא
יפל באתנח ולא בסוף פסוק
כאשר נמצא גם כן פתחי
באתנח ובסוף פסוק: על זולת
ההלוך ההוא כמו וילך ויאמ׳
וזקנתי ותשברנ׳ ונמצא עלת
ויאמר מפני ההקפדה על הענין
מפני שאין דין ויאמ׳ לעמוד
בו מפני צרכו אל מה שאחריו
בהשלמת הענין אלא המעט
כמו כאשר אמר כי ענינו שלם
בה שבא על מה שקדם והוא
ראוי לקמץ מפני שהוא מקום
הפסק: אך וילך ותשברנה
מפני שקשה להעתי׳ השבר
אל קמצה גדולה מבלי גלגול
אבל העתיקוהו אל פתח ושמא
זקנתי מהדר׳ הזה בעבור
ששרשו זקן והעתיקו הצרי
בעמידה אל פתח וכן נתמרה
מפעל וכל אשר בא על משקלו
מלעיל משוך הפא והוא בסגול
עד שנחשוב שאם לא משכו
הפא היה מביא צורך הדבור
העברי למשוך העינ׳ וישו׳ מלרע

hendimus, ut verba etiam reperiantur notata cum duplici Kametz ad Sakeph (*Accentum distinctivum minorem*), cujus rei itidem nulla alia causa est, quàm pausa & incisio ac distinctio orationis; propter quam jure deberet ibi esse Athnach aut Silluk, nisi alia impedimenta vel obstacula essent, quæ postulant; ne illa orationis pars incidat in Athnach vel Sophasúk. Sic etiam aliquando invenimus ad Athnach & Silluk quædam cum Pathach notata, præter illam consuetudinem modò dictam; ut זָקַנְתִּי, Genes. 18. 13. וַיֹּאמַר, Num. 11. 27. וַיֵּלַךְ, Jobi 27. 21. תְּשַׁבְּרֶנָּה, Psal. 37. 15. Causa in וַיֹּאמַר (*cur sc. ibi Pathach propter Accentum non mutatum sit in Kametz*) est sensûs ratio; non enim convenit, ut in pausa & in fine periodi dicatur; *Et dixit*: quia id necessariò aliquid requirit, & cohæret cum sequentibus, ad perficiendam sententiam. Pauca tamen hîc excipiuntur; veluti; כַּאֲשֶׁר אָמָר, *Quemadmodum dixit*, Genes. 21. 1. ubi sententia est perfecta, quia refertur & respicit ad præcedentia, unde meritò Kametzatum est, quia est in loco pausæ. Sed in וַיֵּלַךְ, & תְּשַׁבְּרֶנָּה, Pathach adhibitum est, quia durum est, nec quadrat ut Tzere mutetur in Kametz, sine intercedente devolutione (*ut sc. non prius mutetur in aliam vocalem, quæ possit deinde mutari in Kametz*); ac propterea mutatum est in Pathach (*quod deinde regulariter in pausa potest & solet mutari in Kametz*). Et fortè ob eandem causam quoque Pathach est in זָקַנְתִּי ad Silluk, quòd radix ejus sit זָקֵן, unde Tzere in pausa mutarunt in Pathach.

Sic miramur de [11.] פֶּעַל, & quæ ejus formæ sunt Nominibus, cur scilicet illa sint penacuta, primâ literâ, quæ cum Sægol notata (*quæ nullam post se trahit & includit quiescentem*) productâ accentu tonico! At cogitandum, si non produceretur prima radicalis, necessitatem sermonis

ויהיה בין העין והלמד נח רפה אחר סגול וזה דבר תמה ואין תמה בפא כי אי אפשר להבליע נח ומקום הנח רק ׃ והמשך ההוא שהוא מלעיל אמנם הוא במקום נח נראה כנגד פֵּן עֶל לא כנגד פא על שכאשר הירד באתנח ובסוף פסיק שב פעל כנגד פא על וראינו צורך המשך כאשר אמרנו בשמתי ושמתי וכן נתמה משער ונער וחביריהם על המשך הפא שלהם והיא פתח ונחשב ונראה שהוא במקום פעל ואמנם נפתחו בעבור אחהע ׃ ועל כן לא נשתנה בסמוך כאש' ישתנה נהר וקהל וזהב בסמוך כי הוא על משקל דבר ׃ וכן אעשה יעשה אבנה אקנה בסגול עם נח רפה ונחשוב בדמיון הראשון שהוא אפעל יפעל ונראה שעין הפעל לא נבנה על משך אבל על נח נראה עם פתח לעולם ויש לנו אמתלא על שלא נוקד בפתח גדול וחיו אומרים אעשה בעבור שלא תפול פתח על הא נחת אלא בקמץ והקמץ משוך ועין הפעל איננו משוך כל עקר אלא אם תעתק אליו תנועה

monis Hebræi requisituram, ut produceretur secunda radicalis, & fieret vox Mihrah seu Acuta, literâ quiescente occultatâ & inclusâ post alterum Sægol inter secundam & tertiam radicalem: Id verò foret mirum (*insolens*) cùm non sit mirum de prima radicali, quia ea non potest esse sine quiescente, loco utpote quiescentis vacuo ibi existente. Productio itaque illa penacuta est loco literæ quiescentis apparentis, q.d. פֶּן עֶל *pen-gel*, non פֶּא עֶל *pé, ngel*: quando autē incidit in Atnach aut Silluck, est quasi פֶּן עָל. Unde videmus necessitatem productionis illius, sicut diximus de שַׂמְתִּי & וְשַׂמְתִּי. Sic ibidem miramur de forma שַׁעַר נַעַר (*& similibus cum duplici Patach*) cur in iis acuatur & producatur prima radicalis illorum, notata cum Pathach. Fit autem illud ideò, quia duplex Pathach in illis est loco duplicis Sægol, Pathachata autem sunt propter mediam literam gutturalem, unde non mutantur in constructione sicut mutatur זָהָב ,קָהָל ,נָהָר in constructione, quia sunt formæ דָּבָר. Sic אֶעֱשֶׂה ,יַעֲשֶׂה ,אֶבְנֶה ,אֶקְנֶה desinentia in Sægol quiescente ultimâ literâ (ה,) existimamus primâ fronte, (*quando sc. illa pronuntiari audimus*) illa esse formæ אֶפְעַל ,יִפְעַל: videmus autem secundam radicalem terminari non in literâ quiescente occultâ, sed apparente seu expressâ (*He*), & quidem cum Sægol perpetuò. Cur non punctetur cum Pathach magno, (*h.e. Pathach propriè sic dicto, ad formam* אֶפְעַל) nempe אֶעֱשָׂה, ejus rei hæc est ratio, quòd Pathach nunquam incidat in He quiescens, sed Kametz (h. e. *quòd ante* ה *quiescens in fine nunquam ponatur Pathach, sed Kametz*): Kametz autem per se est productum (*& includit post se literam quiescentem occultam,*): Secunda verò radicalis nullo modo, nec unquam producitur (*i.e. cum vocali longa effertur, in hac forma*) nisi ad eam

transferatur vocalis aliqua mobilis, aut proximè sequatur א, ut in אֶצָּא. Cum Sægol itaque punctandum fuit אֶעֱשֶׂה; quia est vocalium minima, & sæpè in Tzere convertitur ac pro eo usurpatur, si quando opus est juxta proprietatem secundam aliam vocalem in ejus locum substituere in distinctione sententię & pausâ, & quasi nullus apparet in his τῷ He locus, nisi in pausatione, aut in accentu, adeò ut sæpiùs post illud sequatur Dagesch, ut; אֶעֱשֶׂה לְּךָ, Item אֶבְנֶה לִּי, ubi in pronuntiando non apparet, (non animadvertitur) quod non ita fit in Tzere; in וַיָּבֹא לִי, אָבִיא, אֵצֵא. Nunquam enim post illud venit Dagesch: Tzere autem venit propter apparentiam τῷ Aleph. Quàm exigua τῷ He fuerit habita ratio (*h. e. quàm nihili reputetur in illis He in pronuntiatione*), vel hinc apparet, quòd sæpè illud abjiciatur è scriptura & voce; ut in וַיַּעַשׂ וַיִּקֶן וַיִּבֶן. Et qui quæso posset residere ה in Tzere (*propriè sc. & naturaliter*)? Apponitur itaque vocalis levissima, nempe Sęgol; sc. juxta affectioné primam, donec eam affectio secunda deinde transferat seu mutet in Tzere, in pausa. Sic miramur de מַעֲשֶׂה, מַרְאֶה, מִקְנֶה, & aliis hujus formæ, quòd illa in constructione habeant Tzere, extra constructionem autem Sægol, & videtur nobis contrarium esse debere. Quando verò cogitamus, tertiam radicalem, quæ est ה, quasi nihil reputari, ac si illæ voces tantùm essent מִקֶן, מַרְאָ, מַעַשׂ, non competebat eis alia vocalis quàm sægol: necessitate autem flagitante (*sc. in constructione*) ut appareret in quiescente literâ occultâ, ut in מַעֲשֵׂהוּ, מַרְאֵהוּ, מַרְאָם מַעֲשָׂם convertitur Sęgol in Tzere, quod fit in constructione loco Pathach, quod est in

או תפול על אלף כמו אצא ׃ וראוי להעתיק אעשה אל סגול מפני שהוא המעט שבתנועות ישוב וישתתף עם הצרי כשיצטרך בתכונה השנית לישבו תמורתו בעמידה וכמעט שלא יראה לה באעשה מקום אלא בהפסק או בטעם ויקל הדגש עמה אעשה לך אבנה לי עד שלא תראה מה שאין כן באצא ואבא ויבא לי ׃ ולא יבא אחריו דגש ויבא לפני צרי בעבור הראות האלף והלא תראה קלותם בהא עד שהפילוה מן הכתב והלשון בויבן ויקן ויעש ׃ ואיך תתישב בצרי אבל היא נותנת המעטה שבתנועות והיא הסגול ׃ זה בתכונה הראשונה עד שתעתיקנה התכונה השנית אל הצרי בהפסק ׃ וכן נתמה ממראה וממעשה ומקנה וחביריהם מפני שנראה אותם בסמוך בצרי ובלתי סמוך בסגול ונהיה סבורים שהאמת בהפוך זה ׃ וכאשר נחשב על למד הפעל הנחה והיא ההא כי היא נחשבת כאין וכאלו השמות האלה אינם כי אם מרא מעש מקן לא היתה ראויה לזו הסגול עד שיבוא צורך להראותה בנת רפה במראם ומעשם ומראיהן ומעשיהן הושב הסגול צרי לעמוד בעת הסמוך במקום הפתח במראם ומעשם ׃

ואשר באה על התכונה הראשונה ולא שינתה אותו התכונה השנית בנקוד אלא בדבור בין שהוא נפרד בצרי וסמוך בסגול ואפשר שימשכהו הטעם כמו בן יאיר בן שמעי ותוא על תכונתו הראשונה בסגול ואפשר שיחפזנו הטעם מלרע שהוא בצרי: ולמחבר החכמה הדקה הזאת סודות נעלמים ממנו ואפשר שעמדנו על קצתם וכוון בהם להעיר על הפרושים כאשר אמרנו בהעולה הוא למעלה ובמה שמבדיל בין העובר והעתיד ובין הנפעל העומד והנפעל העובר וינקדו נאסף אל עמי בקמץ וכאשר נאסף בפתח וינקדו וישחט בקמץ ואם אינם במקום הפסק דבור זה היה במקום הפסק ענין והרבה שמניגים הסגול הבא אחר הזרקא מנהג האתנח והסוף פסוק והזקף בזולת התכונה הראשונ' ואלו הייתי מרחיב בשער הזה הייתי מאריך הספר ולא הראיתי לך כי אם מעט מהחכמה הזאת הדקה ושאינה מופקדת אבל היא בעלות ובמסורות:

est in מראש מעשם. Sunt etiã quædã in quibus affectio prima nõ mutatur per secundam in punctatione, nisi בדבור h.e. ratione accentus, vel, ob accentum, sermonem promoventem; Veluti בֵּן, quod, cùm absolutum est, scribitur cum Tzere; constructum, cum Sægol, & sic quandoque cum accentu Merca ut in בֶּן יָאִיר בֶּן־שִׁמְעִי Esth. 2. 6. ubi (*scriptionis sc. ratione*) juxta primam proprietatem est cum Sægol (*in* בֶּן יָאִיר *quia sensûs ratione est constructum*); quandoque cum accentu accelerante est cum [12.] Tzere, (*quia sensus ratione est absolutum*).

Denique habuit author Scientiæ vel Artis hujus rationes nobis occultas, quarum aliquas fortassis assequimur, quibus voluit monére de certis expositionibus (*quibus voluit deducere nos ad expositionem & intelligentiam sensûs*) sicut diximus de הָעוֹלָה היא למעלה Eccles. 3. 12. (*sc. in* הָעוֹלָה ה *esse He hajedíah, non He interrogationis, quia est cum Kametz*): Sic etiam quòd distinxit inter Præteritum & Futurum (veluti וַאֲבָרְכֵהוּ וְאֲבָרְכֵהוּ, ubi ו facit Futurum, ו Præteritum): inter Præteritum & Participium Niphal, veluti נֶאֱסָף (*cum Kametz*) Genes. 49. 29. est Participium, נֶאֱסַף (*cum Pathach*) Num. 27. 13. est Præteritum. Sic וַיִּשְׁחָט punctatur cum Kametz etiam extra pausam seu distinctionem sententiæ, ratione habitâ sensus (*non Accentus*). Sæpè etiam Sægol solent mutare quod venit post Sarka, perinde ut solet fieri in Athnach & Soph-pasuk, vel Sakephkáton, non habitâ ratione proprietatis Linguæ primæ. Quod si autem vellem me dilatare in hæc materia, prolixus nimis evaderet liber. Neq; enim nisi paucissima de hac scientia tibi tradidi, quæ subtilis est, neque ratione destituta, sed suas habet causas & rationes, easque à Majoribus sic acceptas (*vide par. 3. à §. 25. ad 35.*)

NOTÆ.

[1.] *Quia per ejus excitationem homo fit alacrior, sicut è contra sedendo & quiescendo torpor oritur, & sopor facilè hominem obruit, neque ita feliciter lecta retinet memoriâ. Meminit hujus rei Ephodeus in Præfatione, Regulâ de Scripturæ lectione septimâ, & addit, de hac consuetudine fortè intelligendum, quod Exod. 2. 18. legitur*; Et omnis populus videbant voces, & timebat populus, & moverunt se;

[2.] *Meminit hujus rei iterum Ephodeus Regula decimâ, & addit:* Ita fuit in temporibus illis, quibus magno numero, centenis, millenis, imò myriadibus, Legis studio vacabant, adeò ut & opifices, quando à labore suo otiosi fuerunt, nihil aliud egerint; Nunc autem, quando plures sunt Libri quàm Scribæ, & opifices cùm otiosi sunt sequuntur vanitates, ludunt alcis, latrunculis, vel aliis ludis, hæc causa cessat, & remanet causatum, ex consuetudine antiquorum. *Muscatus scribit, olim non tantùm Librum Legis ita in magnis membranis, & grandioribus characteribus scribi solitum fuisse, sed etiam Prophetas, & Hagiographa.*

[3.] *Hîc jam continuat Author in præcedentibus cœptum Discursum de præcellentia Linguæ Hebrææ supra alias, & præter ea quæ* §.78. *adduxit, alia jam affert Grammaticalia, ad hujus Linguæ proprietatem spectantia, è quibus ejus eximiam præstantiam & accurationem ostendit. Ad scopum & intentionem ejus assequendam scribit Muscatus, sciendum esse, Linguæ Hebrææ proprietatem juxta authoris mentem tripliciter considerari*; Primò *respectu literarum & vocum singularum, prout illæ sunt punctandæ & pronuntiandæ juxta naturam suam, nullâ prorsus ratione habita ordinis, consequutionis & elegantiæ orationis totius*; Secundò *respectu Elegantiæ vocum conjunctarum, & constructionis orationis totius*; Tertiò *respectu moderationis Lectionis juxta Accentus, ut ea sensui & rebus lectis sit congrua & conveniens.* De primâ *proprietate illum agere à verbis* מבלי טעות *Inde usque ad* העולה היא למעלה: *usque ad,* ואחרי זה מעלת הנקוד וכו' *de proprietate secunda: Verbis sequentibus,* ולטעמים עוד תנאים אחרים *de proprietate tertia: Hinc & ulteriùs illum in specie explicare singula fusiùs, quæ in genere hactenus dixerat.*

[4.] *Per* Septem Reges *non intelligit Accentus (de his enim postea demùm agit) sed sic veteres vocabant Vocales omnes proprias (excepto Scheva), & ita numerabant; Kametz, Tzere, Chirek, Cholem, Schurek, Pathach, Segol; sub his reliquas etiam comprehendentes, Kametz-chatuph, Kibbutz, & Chirek breve. Qui volet, consulat hic Muscatum, Aben Esram in libro Tzachut, & Tractatum nostrum de Punctis pag.202.*

[5.] Hoc

[5.] *Hoc exemplum* 'וְשַׂכְתִּי' שַׂכְתִּי *hic videtur esse alienum & irreptitium. Quamvis enim* 'וְשַׂמְתִּי *possit Futurum esse, id tamen non fit ratione punctationis, sed habetur ex conjunctione vocum & orationis serie.*

[6.] *Hic nullum exemplum apponit, quomodo Tzere & Segol differentiam faciant inter Nomen & Verbum. Fit id in* אוֹמֵר *&* אוֹמֶר; *Cum Tzere est Participium; cum Segol est Nomen &c.*

[7.] *Hîc jam in specie redit ad ostendendam accurationem illam linguæ Hebrææ, quam habet ratione Punctorum vocalium. Dicit*, Vocales dividî priùs in Kamez-Pathach, & Chirek; *ubi Muscatus existimat illum per Kamez intelligere* Cholem, *& respicere ad id quòd istæ tres vocales à veteribus Grammaticis vocentur* מוֹסְדִים *Fundamentales, quòd reliquæ ratione figuræ suæ ex his oriantur. Quod ipsum etiam hîc docet author, dum ostendit, quomodo septem illæ vocales, quæ suprà nominatæ sunt, omnes sub his comprehendantur, & ad eas referantur, dum ait*; deinde dividuntur *in* Kametz magnum, *quod propriè est Kametz*; *in* Kametz medium, *quod est Cholem*; *&* Parvum, *quod est Schurek* (& hæ tres oriuntur ex Kametz quod ille vocat, h. e. ex Cholem); in Pathach magnum, *quod propriè est Pathach*; *&* Parvum, *quod est Segol* (hæc duo referuntur ad Pathach); in Chirek magnum, *quod est Chirek*; *& Parvum, quod est Tzere* (hæ duæ referuntur ad Chirek).

[8.] *De modis pronuntiandi Scheva apud veteres, & quomodo omnium reliquarum vocalium naturam induat, prolixè tradunt Grammatici Hebræorum, R. Jehudah Chijug, Aben Esra, Kimchi, Ephodeus, Balmesius, alij, & hoc quoq; loco ex iis Muscatus.*

[9.] *In Hebræo exemplari utriusq; editionis legitur*, והשלישית מבלי הטעמים Tertia proprietas est sine accentibus. *Quæ lectio procul dubio vitiosa & corrupta est. Itaq; Muscatus legendum putat*, מעלת הטעמים Nobilitas vel præstantia Accentuum, *quod nos sequuti sumus*; *aut* תבלי הטעמים Tertia proprietas sunt condimenta Accentuum, *quòd Accentus dictionibus gustum & saporem addant, ut condimenta cibis.*

[10.] *Muscatus ita explicat*; 'שַׂמְתִּי quando Milhel seu penacutum est, congregantur in eo duæ partes dictionis movendæ, una post aliam se invicem consequentes ad mensuram duarum quiescentium, ac si diceretur 'שָׂמַמְתִּי; Et quia est ex quiescentibus secundâ radicali Vav, cujus radix est שׂוּם; & quiescens occulta, quæ post Kamez trahitur in קָם est Aleph, quod aliquando exprimitur, ut in וְקָאם Hos. 10. 14. loco sc. secundæ radicalis Vav, prout literæ יהוא inter se permutari solent; hinc quando

quando dicimus שַׁמְתִּי׳ ,קַמְתִּי׳ &c. ſine Kametz, quod doceat de ſecunda radicali; juxta authorem noſtrum, reductio accentus ad penultimam ejus defectum ſupplet; quòd ex productione Spiritus quieſcens naſcatur, atque ſic duæ motiones juxta menſuram duarum quieſcentium ſe invicem conſequuntur, in שָׁם nempe Vav quieſcens occultè, & Mem quieſcens apertè, quæ ambæ debent inveniri in radice שום; *ut ſc. קַמְתִּי׳ dicatur quaſi קָאַמְתִּי׳ ex quo prima motio cum Kametz eſt abjecta, & retenta ſecunda τῦ Pathach.*)

[11.] Hic reddit cauſam, quare ea Nomina quæ ſunt formæ דֶּרֶךְ ,מֶלֶךְ *ſint penacuta; cùm Segol non trahat poſt ſe literam aliquam quieſcentem, ac proinde non produci poſſe videatur. Cauſam videtur dicere eſſe hanc, quòd ultima non poſſit acui ſeu produci in pronuntiando. Si enim id fieret, traheretur poſt Segol ſecundum quieſcens, ex ſuſpenſione ſc. illa ſpiritus in pronuntiando naſcens. Id verò dicit eſſe inſolens in fine vocis, juxta affectionem linguæ ſecundam. Quòd in* אֱמֹר *& ſimilibus ultima acuatur, id hoc non infringere, quia alia ſit ratio Verborum, quàm Nominum.*

[12.] *Sic Maſora Genes 30.19. quatuor numerat* בֵּן*, quæ ante Makkaph habent Tzere: & vice verſâ ſeptem, cum Accentu & Segol.*

[13.] *Muſcatus ſcribit, illum reſpicere ad duo* וַיִּשְׁחָט*, quæ leguntur ſic cum Kametz ad Schalſchéleth (qui non eſt ex diſtinguentibus) Levit. cap. 8. 15. & 23. Horum verò poſterius tantùm in noſtris libris ſcribitur cum Schalſchéleth, prius cum Reviah. Adducuntur hæc duo etiam à Kimchio in Michlol fol. 20. b. & 21. a. pro exemplis eorum, quæ extra pauſam cum Kametz notantur.*

Sed prolixum nimis foret, omnes iſtas ſubtilitates Grammaticas, quarum hic meminit, vel explicare, vel examinare. In quibusdam enim à communibus Grammaticorum regulis recedit, & ſuas peculiares opiniones habet. Quædam adeò dubiè proponuntur ab eo, ut vix ejus mens poſſit percipi, aut certè non niſi magno labore. Non ea nobis hoc tempore atas, non meus, non otium, his ſpinis evolvendis immorari. Neq; fortè Lectoribus omnibus grata foret nimis ſcrupuloſa hic diligentia. R. Muſcatus ea in re ſatis operosè ſuam induſtriam exercuit, nec tamen ubiq; ſibi ſatisfecit. Cui tamen vel volupe, vel per alia integrum eſt, profundiùs in illa inquirere & penetrare, non ſine fructu eum conſulet. Nos cum authore nunc ad alia progredimur.

LXXXI. *Coſri*; Hæc mihi ſufficiunt, ad amorem hujus linguæ apud me conciliandum. Porrò precor te, ut nunc te mecum conferas ad explicandam rationem Veri Dei Cul-

אמר הכוזרי די לי בזה לחבוב הלשון אצלי ואני מחלה פניך שתעתק עמי אל תואר העובד אלקי׳ אצלכם: ואחר פח

כן אשאל אותך על טענתכם
על הקראים ׃ ואחר כן
אבקש ממך בדעות ובאמונה
שרשים ואחר כן אשאלך על
מה שנשאר בידכם מן החכמות
הראשונות ׃

Dei Cultoris inter vos. Poſtmodum etiam te rogabo, ut quæ contra Karræos habeatis, mihi exponas: Dehinc petam à te quædam de fundamentis articulorum fidei ſciendorum & credendorum; denique etiam de reliquiis quæ vobis ſuperſunt ex artibus ac diſciplinis veteribus (*Philoſophicis ſc. Phyſicis præſertim, Metaphyſicis, & ſimilibus*).

FINIS SECUNDAE PARTIS.

PARS TERTIA.

מאמר שלישי

אמר החבר מנהג ה
העובד א
אצלנו א
איננו נגזר מן העולם שלא יהיה
למשא עליו וימאס החיים שהם
מטובות הבורא חוכר טובתו
עליו בהם כמו שנאמר את
מספר ימיך אמלא והארכת
ימים אבל אוהב העולם ׃
ואריכות הימים מפני שהוא
מקנה אותו העולם הבא
וכל אשר יוסיף טובה יעלה
מדרגה לעולם הבא אך הוא
מתאוה זה אלו היה מגיע
למדרגת חנוך שנאמר בו
ויתהלך חנוך את האלקים או
למדרגת אליהו זכור לטוב ׃
ולהפנות עד שיתיחד לחברת

I. *Judæus*; Conſuetudo ſeu Ratio vivendi Cultoris Dei (*Religioſi*), *apud Nos* eſt hæc: Non ſe abſcindit & ſeparat à Mundo, ne (*hæc ſeparatio*) ipſi fiat onus, & Vita tædio, quæ eſt ex præcipuis Dei donis, in qua (*homo*) commemorat Dei erga ſe beneficia, ſicut dicitur; *Numerum dierum tuorum implebo*, Exod. 23. 26. Item; *Et prolongabis dies*, Deut.22.7. verùm diligit mundum, & longitudinem dierum, quatenus per eam acquirit mundum venturum (*vitam æternam*), & quò quis plus boni facit (*in hac vita*) eo altiorem gradum ſibi ſtruit ad mundum futurum. Appetit autem & deſiderat hoc (*nempe Solitudinem, & ſeparationem à conſortio hominum*) tùm demùm, ſi pertingat ad gradum Enochi, de quo legimus: *Et ambulavit Enoch coram Deo*, Genes.5.24. aut ad gradum Eliæ, fauſtæ memoriæ. Ita verò ſolitariam vitam agendo, unitur cum

המלאכים ולא יהיה משתומם
ביחידות ובבדידות אבל הם
צוותו וישתומם במלא עם מפני
שנעדר ממנו עניני העולם
השפל ונתוסף עמו ראות מלכו'
שמים אשר לא יהיה צריך
עמה למאכל ולמשתה ולכמו
אלה תהיה ראויה הבדידות
השלמה ׃ אך מתאוים המות
מפני שהגיעו אל התכלית אשר
אין אחריה מדרגה שיקוו
תוספתה ׃ ולחכמים ה
המתפלספים אהבה בבדידות
כדי שתזככנה מחשבותם ליל
מסברותם התולדות האמתיות
עד שיגיעו אל האמת במה
שנשאר עליהם מספקות
ורוצים עם זה פגיעת תלמידים
שיביאו אותם אל המחקר
והזכרון כמי ששגה בקבוץ
הממון והוא שלא להתעסק
אלא עם מי שיסחור כדי
שירויח עמו וזאת מדרגת
סקראט והדומה לו ׃ ואלה
היחידים אין תקוה להגיע
למדרגת' אבל בהמצ' השכינ'
בארץ הקדושה בעם המוכן
לנבואה היו אנשים נפרדים
ושוכנים במדברות מתחברים
עם מי שדומה להם לא היו
מתבודדים לגמרי אבל היו
נעזרים על חכמות התורה
ומעשיה המקרבי' אל המדרגה
ההיא בקדושה ובטהרה והם

consortio Angelorum; unde non molesta ipsi est Vita solitaria & anachorismus; illi enim (*Angeli*) sunt sodalitium ejus; quinimò odit multitudinem & frequentiam populi, quia vacuus est à cura rerum mundi hujus inferioris, & plenus Visione & Contemplatione Regni cœlorum, quod non indiget cibo & potu. Qui ita sunt comparati, illis competit Solitudo perfecta: Mortem desiderant, quia pervenerunt ad summum (*in hac vita*) gradum, quo majorem & altiorem sperare non possunt. Sapientes *Philosophorum* amant Solitudinem, ut purificentur & defæcentur cogitationes ipsorum, ad gignendas ex opinionibus suis veras consequentias, quò sic pertingant ad veram cognitionem eorum quæ ipsis erant dubia; simul tamen amant aliquando congressum Discipulorum, cum quibus ingenium & memoriam exerceant; sicut scilicet qui oberrat (*totus occupatus est*) in conquirendis divitiis, odit aliorum conversationem & commercium, quàm eorum cum quibus negotiari possit, lucri faciendi causâ. Hic fuit gradus Socratis, & ejus similium. Ad horum Solitariorum seu anachoretarum gradum non est quod pervenire speres. Et quandiu Majestas Divina præsens fuit in Terra Sancta, & in Populo ad Prophetiam disposito & præparato, plures extiterunt, qui se à mundo separaverunt, & in desertis habitaverunt, conversantes tamen cum sui similibus, nec prorsùs & omninò solitariè viventes. Adjuti autem fuerunt Sanctitate & puritate hac ad assequendam Sapientiam Legis, & ejus operum, quorum ope ad gradum illum (*quem quæsiverunt; Propheticum sc.*) pervenitur. Et hi sunt, qui vocantur *Filii*

בני הנביאים · ואך בזמן
הזה ובמקום הזה והעם הזה
ואין חזון נפרץ עם מיעוט
החכמה הקנויה והעדר
החכמה ההיא הטבעית מי
שהכניס עצמו להנזר בפרישות
כבר הכניס נפשו ביסורין וחולי
נפשי וגשמי ותראה עליו
דלות החלאים ויהיו סבורים
בני אדם שהוא דלות הכניעה
והשפלות וישוב נאסר מואס
בחייו מפני קיצתו במאסריו
ומכאוביו לא מתאותו לבדידות
ואיך לא יהיה כן והוא איננו
דבק באיר אלהי שימצא בו
צוות הנביאים ולא הגיע
לחכמות שמספיקים להתעסק
בהם ולמצוא עריבות בם שאר
חייו כפילוסופים ואמור כי הוא
ירא וחסיד אוהב שיפגע אלקיו
בבדידות והעמידה והתחנ'
והתפלה במה שהו' יודע
מהתחנוני' והבקשות אלה
החדשות אין להם עריבות כי
אם ימים מעטים בעוד שהם
חדשי' וכל אשר ישנו על הלשון
לא תפעל להם הנפש ולא ימצא
להם כניעה ולא חנינה וישאר
בעתי היום והלילה ונפשו
תתבעט בכחתיה אשר נטבע'
עליהם מהשמע והראיה והדבור

tur *Filij Prophetarũ*. [1.]Hoc verò noſtro tempore, (*quando Majeſtas & Præſentia Divina abſceſſit*) in hoc Loco (*extra Terram ſanctam*) & in hoc Populo, deficiente Viſione illâ olim copioſâ, rarâ exiſtente & parcâ Sapientia illâ habituali (*per Spiritum ſanctum infuſâ, ut olim in Elia & Enocho*), ſublatâ etiam inter nos Scientiâ illâ Naturali (*qualem habebant Philoſophi, Socrates & alij*); quicunque jam conatur ſe per Seceſſum à mundo ſeparare, is conijcit animam ſuam in afflictiones & morbos corporis & animi, unde videtur hominibus, ac ſi attenuatio illa, quæ ex morbis in eo conſpicitur, ſit ex humiliatione illâ, tandemque, ita afflictus, abominatur vitam ſuam, ex tædio afflictionum & dolorum ſuorum, non ex amore & deſiderio ſolitudinis. Et quî quæſo aliter fieri poſſet? cùm non adhæreat Luci Divinę (*ſicut Enoch, Elias, & Filii Prophetarum, de quibus ſuprà*) in qua habetur Societas Prophetarum (*Angelorum, ut ſuprà*), neque aſſecutus ſit Scientiarum (*humanarum & naturalium*) cognitionem ſufficientem, per debitum ad eas diſcendas ſtudium, ut in iis ſuavitatem & dulcedinem (*delectationem*) reperiat per reliquum vitæ ſuæ tempus, ſicut Philoſophi. Dices; Illum tamen eſſe Dei Timentem, Sanctum, libenter converſari cum Deo in ſolitudine, ſtando, precando, deprecando, & orationes quasvis quas tenet, recitando, (*atq; ita ex his delectationem capere*)! Hæc verò ſunt nova, neq; delectationem pariunt niſi ad dies paucos, dum adhuc ſunt nova, & quo magis in lingua inveteraſcunt (*per crebram & jugem repetitionem*) eo minus iis afficitur anima (*ex conſuetudine ſc. in naturam tranſeuntia*), neq; iis adeſt vel humiliatio vel devotio: Quin imò diu noctuq; animâ ejus ipſum ſollicitante per facultates ei impreſſas, Auditum, Viſum, Sermonem, Me-

ditationem, Occupationem, Esum, Potum, Appetitum concubitus, Studium divitiarum, Oeconomiæ & rei familiaris, Beneficentiæ exercendæ erga pauperes, & per opes suas quoque Legis & Religionis studium fovendi & promovendi, (*quorum omnium curâ tangitur & afficitur anima*), si in his aliquem defectum vel impedimentum aliquod experiatur, tandem pænitebit, quòd animam suam his adstrinxerit; pœnitentiamque ejus augebit, quando se à Re Divina elongatum sentiet, ad quam appropinquare laboravit.

והעיון והעסק והאכילה ו והשתיה והמשגל והריוח ב בממון ותקנת ביתו ועזרת דלים ועזר התורה בממונו כשיראה שום קלקול הלא ישאר מתחרט על מה שקשר נפשו אליו ויוסיף בחרטתו ר רוחק מהענין האלקי אשר טרח להתקרב אליו :

N O T Æ.

[1.] *In libro* חובת הלבבות, *in* שער הפרישות *cap. 3. in quo tres Ordines seu Classes constituuntur Virorum Sanctorum, se propter gloriam Dei & amorem Legis à mundo Separantium*; Prima classis dicitur esse eorum, qui ut summum gradum הפרישות Sanctimoniæ teneant, להדמות באישים הרוחניים & Angelis assimilentur, derelinquunt omnia quæ ipsos abstrahunt à Deo, וברחו מן הישובאל המדברות והישימון וההרים הגבוהים מקום שאין צוות ולא חברה & ex locis habitatis fugiunt in deserta & solitudines, ubi nullum habeant sodalitium & consortium, comedentes herbas terræ & folia arborum, & vestientes se pannis laceris & laneis &c. *Et cap. 6.* וכן היה מנהג בני הנביאים בדור ההוא ואשר לפניו שיניחו העסק בישוב העולם וההשגחה בעניני הגופות ויצאו למדברות כדי שתתיחד נפשם ומחשבתם לאלהים : Sic fuit consuetudo Filiorum Prophetarum illo sæculo (*Eliæ sc.*) & antè, ut omnia negotia mundana, & curam rerum corporalium relinquerent & in deserta se conferrent, ut Anima & Cogitatio ipsorum unicè in Deo defixa esset. *An fortè huc quoq; referendum exemplum Johannis Baptistæ, de quo dicitur, Lucæ cap. 3. v. 2. quòd verbum Domini ad ipsum factum sit* in deserto, *& Matth. 3. 1.* Temporibus illis affuit Johannes Baptista prædicans in deserto Judææ. *Sic Mar. 1. 4. Sic in victu, potu, amictu quoq;, severioris & austerioris vitæ, ad imitationem Prophetarum & filiorum Prophetarum, exemplum illum præbuisse Scriptura docet. Ut enim Evangelistæ de eo scribunt, illum vestimentum habuisse* ex pilis camelorum: *ita Hebræi quoq; scribunt*, Pilosam vestem *olim viros Sanctos gestare solitos fuisse. Colligunt id ex Zach. 13. 5. ubi legitur*, Et in die illa pudore afficientur Prophetæ, quisq; à visione sua, quam prophetaverit, nec induentur ultrà pallio piloso, ut men-

ut mentiantur. *Ad quem locum iterùm in allegato loco ex Chóvas hallevávos scribitur;* זה מורה כי הוא היה לבוש החסידים מקדם והיו לובשים אותו אנשי הדור ההוא להחניף Hoc docet, Palliũ pilosum fuisse antiquitùs vestem virorũ Sanctorum; quâ viri generationis illius hypocriticè usi fuerunt. *In Tal. Tract. de Sabbatho fol. 56. col. 2. mentio fit cujusdam qui vocabatur* נתן דצוציתא? *De eo Baal Aruch scribit:* Quare eum sic vocârunt? שהיה לו חלוק שיער של עזים, ששורטין את בשרו שהא לו כפרה שהיה בעל תשובה quia habebat indusium è pilis caprarum, qui incidebant carnem ejus, quia agebat pœnitentiã.

ב אמר הכוזרי אם כן ספר לי מעשה החסיד שבכם היום:

II. *Cosri*; Si ita sit, expone mihi Actiones vel agendi rationem Viri Pii & Sancti (חָסִיד) inter vos hoc tempore!

ג אמר החבר החסיד הוא הנזהר במדינתו משער ומחלק לכל אנשית טרפם וכל ספקם וינהג בהם בצדק: לא יונה אחד מהם ולא יתן לו יותר מחלקו הראוי לו וימצאם בעת צרכו אליהם שומעים לו ממהרים לענותו בעת קראו יצום ויעשו כמצותו ויזהירם ויזהרו:

III. *Judaus*; הֶחָסִיד *Sanctus & Pius* est, qui prudenter in civitate sua omnibus & singulis dimetitur & distribuit demensum suum, omnemque sufficientiam; justitiam observat, neminem opprimit vel defraudat, nullique ultra portionem ei debitam & convenientem largitur, ut tempore necessitatis eos ad nutum sibi obsequentes habeat, promptos ad ipsum exaudiendum quando clamaverit, ad exequendum quod mandaverit, & omittendum quod prohibuerit.

N O T A.

Hoc paragrapho descriptionem parabolicam proponit Viri Religiosi Judaici horum temporum; quam in sequentibus per particularia ejus officia & exercitia, tùm erga seipsum, tùm erga proximum, tùm erga Deum, ulteriùs illustrat & declarat.

ד אמר הכוזרי על חסיד שאלתיך לא על מושל:

IV. *Cosri*; De Viro Sancto & Religioso rogavi te, non de Dominatore & Principe.

ה אמר החבר החסיד הוא מי שהוא מושל נשמע בחושיו וכחתיו הנפשיים והגופיים ומנהיגם ההנהגה הגופית כמו שנאמר ומושל ברוחו מלוכד עיר: והוא המוכן לממשלה

V. *Judaus*; Atqui חָסִיד *Vir sanctus* revera est *Dominator*, ad nutum suum habens sensus, & facultates suas omnes, tam animales, quàm corporales, easque regimine corporali regens (*Sic distinguit hoc regimen, quâ homo seipsum regit, à regimine civili, & œconomico*) sicut dicitur; *Qui dominatur Spiritui suo, melior est quàm qui capit urbem*, Prov. 16. 32. Et meritò nomen *Dominatoris* ei competit! Nam si

Gubernator esset civitatis alicujus, eodem modo per Justitiam eam gubernaret, quâ regimen exercet in corpus & animam suam. *Facultates* ἐπιθυμητικὰς Concupiscentiæ refrænat, & cohibet eas ne in excessu peccent, largiendo ipsis portionem suam, & suppeditando ea, quæ impleant defectum eorû; veluti cibum & potum sufficientem, quantum sc. æquum est pro iis (*non quantum appetunt*); Lotionem item (*h.e. quæ ad voluptatem pertinent decentem*) & quæ ad eam necessaria eodem modo. *Deinde* in ordinem cogit & continet Facultatem irascendi ὀργιστικὴν quærentem vel appetentem victoriam, dando ei portionem suam per Victoriam utilem in Scientiis, Artibus, & reprehensione hominum malorum. *Sensibus* dat suum, quoad ipsis conducit: Manibus, Pedibus, & Linguâ suâ utitur ad res necessarias & utiles; ut & Auditu, Visu, & Sensu communi, qui illos (*Sensus exteriores*) sequitur; Post hæc Phantasiâ, Cogitatione, imaginatione, & memoriâ: Dehinc appetitu & voluntate, quæ præcedentibus omnibus utitur: Universa autem simul sunt veluti ministri servientes imperio Intellectus (*Intellectui*): neque derelinquit ullam ex istis facultatibus & membris, ut alicui plus tribuat quàm par est & ei debetur, reliquis verò minus. Posteaquam his omnibus necessaria procuravit; Naturalibus quidem (*facultatibus*) somnum & quietem sufficientem; Vitalibus, vigilationem & motum debitum pro negotiis mundanis, tùm inclamat vel convocat cætum suum, instar Dominatoris vel Imperatoris, cujus voci totus exercitus ejus obsequitur & paret, ut adhæreat Gradui su-

כי אלו היה מושל במדינה היה נוהג בה בצדק כאשר נהג בגופו ונפשו ׃ וחסם הכוחות המתאוים ומנע אותם מן הרבוי אחר אשר נתן להם חלקם המספיק להם מה שימלא חסרונם מהמאכל המספיק והמשתה המספיק על הדרך השוה והרחיצה וכל צרכיה על דרך שוה גם כן וחסם הכחות הכעסנים המבקשי׳ לנצוח אחר אשר נתן להם חלקם בנצחון המועיל בדברי ה החכמות והדעות וגערת האנשים הרעים ׃ ונתן לחושים חלקם במה שמועיל לו ומשמש בידיו ורגליו ולשונו בענין הצורך ובחפצו המועיל וכן השמע והראות והרגש׳ המשתתפת הולכת אחריה׳ ואחר כן היצר והרעיון ו והמחשב והזכרון ׃ ואחר כן הכח החפצי המשתמש בכל אלה ׃ והם משמשים עובדים לחפץ השכל ׃ ולא עזב אחד מאלו הכחות ו והאיברים שירבה במה שהוא מיוחד בו ויפחית הנשארים ׃ וכאשר עשה צרכי כל אחד מהם ונתן לטבעיים מה שיספיק להם מהמנוחה והשינה ולחיונים מה שיספיק מהקיצה והתנועה במעשה העולם אז יקרא על עדתו כמושל הנשמע שקורא אל חילו השומע לעזור לו ולהדבק

dui su-

במדרגה שהיא למעלה
ממנה ׃ רוצה לומר המדרגה
האלהית אשר היא למעלה
מהמדרג׳ השכלית ׃ ויסדר
עדתו ויתקנה ודומה לסדר
שסדר משה עליו השלום
לעדתו סביבות הר סיני ומצוה
הכח החפצי שיהיה מקבל
ושומע לאשר יבא מאצלו מצוי
ויעשהו לעתו וישמש בכחות
ובאיברים כפי אשר יצוה מבלי
המרות ׃ ויצוה אותם שלא
יפנה אל השדי׳ המחשביי׳
המתדמים ולא יקבלם ולא
יאמין בם עד שיועץ את השכל
ואם יכשיר מה שיש אצלם
יקבלם ואם לא ימרם ויקבל
החפצי זה ממנו ויסכים ל
לעשותו ומישר כלי המחשבת
ומפנה אותה מכל אשר קדם
מהמחשבות העולמיו׳ ׃ ומצוה
המדמה להמציא ההדור ש
שבצורות הנמצאות אצלו
בעזר הזכרון לדמות אליו
הענין האלקי המבוקש כמו
מעמד הר סיני ומעמד אברהם
ויצחק בהר המוריה וכמו משכן
משה וסדר העבודה וחול
הכבוד בבית המקדש וזולת
זה הרבה ׃ ומצוה השומר
לשמור את זה ולא ישכחהו
ויגער במחשבי ושדיו מבלבל
האמת ומספקו ויגער בכעסני
ובתאוני מהטות החפצי והניעו
והטרידו במה שיש אצלם

dui superiori, h. e. Gradui Divino, qui est supra Gradum Intellectualem; Dehinc eum (*cœtum*) ordinatè disponit & instruit, ad instar ordinis illius, quo Moses b. m. disposuit cætum suum circa montem Sinaj; Facultati *Volendi* mandat, ut jussa sua accipiat obsequenter, illa promptè exsequatur, facultatibusque & membris reliquis, prout præceperit utatur, sine ulla resistentia; eidem etiam præcipit, ne respiciat ad Dæmones cogitationum imaginariarum (h.e. *imaginationum falsarum*: sic mox rursum. *Conf. Majemonidem in More par.1. cap.7. & par.3. cap.47. ubi vocem* שד Dæmonis *vel* Dæmonij *etiam hoc sensu usurpat*), eos neque audiat, neque fidem illis habeat, donec consuluerit Intellectum; si ille eas approbarit, admittere illas posse, sin minus, illis esse resistendum; hæc Voluntati (ab Intellectu) esse accipienda, & promptè facienda: Organa dein *Cogitationis* dirigit & in ordinem cogit, evacuando eam ab omnibus cogitationibus mundanis, quæ antea in ea erant: *Imaginatrici* Facultati imperat, ut sibi fingat figuras omnium præstantissimas, ope memoriæ vel reminiscentiæ imaginando Rem aliquam Divinam; veluti Stationem seu conventum Sinaiticum (*tempore Legis latæ*), Historiam Abrahami & Isaaci in monte Moriæ; Tabernaculum Mosis; Ordinem cultuum Divinorum; Habitationem Gloriæ Divinæ in Domo sanctuarij, & alia similia plura: *Conservatrici* facultati mandat, ut hæc omnia fideliter custodiat, neque eorum obliviscatur: Cogitatricem & ejus dæmones increpat, ne veritatem confundant, & dubiam reddant; Ὀργιστικὴν & Ἐπιθυμητικὴν objurgat, ne

מהכעס

Voluntatem abducant, permoveant ac impellant ad Iram & Cupiditatem ad quæ feruntur (*proclives sunt*): His præmissis, regit Facultas volendi omnia membra ei subservientia, ut id faciant cum diligentia & alacritate, stent (*ad precandum*) quando standum est impigrè, se incurvent, quando se incurvare jubentur, sedeant, quando sedendum est, oculis ad eam respiciant, ut servus respicit ad Dominum suum, manus ab actionibus suis cessent, & complicentur una supra alteram (*ut in oratione faciendum, manus compositas pectori imponendo, dextrâ sinistræ impositâ*) pedes ritè & æquabiliter se disponant (*de hoc quoque observando in Oratione monent Rabbini, vide Majem. in* הלכות תפלה *cap.* 5. *& Massechez Berachos cap.* 1. *omnia enim hæc respiciunt ea, quæ in Oratione observanda monent*): omnia denique membra stent quasi consternatione & metu perculsa, ad facienda mandata Imperatoris sui, nullum curantes vel dolorem vel damnum (unde in cap. Talm. אפילו אם נחש כרוך על עקבו אין עומדין scribunt: לא יפסיק *Quod si etiam serpens circumvolvat se calcaneo orantis, non cessabit*), lingua consentiat cum cogitatione, nil quicquam ei addat, neque orationem suam, veluti ex consuetudine aut à natura, effutiat, instar galli gallinacei aut psittaci, sed cum singulis verbis cogitatio & intentio sit conjuncta. Et hoc Tempus (*Orationis*) est Cor Temporis ejus, & Fructus illius; cætera verò tempora sunt tanquam Viæ perducentes ad illud: hujus appropinquationem & adventum unicè desiderat, quia in ea similis fit Spiritualibus (*Angelis*) & elongatur à Brutalibus, Fructusq; præcipuus Diei & Noctis ejus (*viri sancti*) sunt [1.] tria tempora Precationis; Fructus autem Septimanæ est Sabbathum, quod constitutum vel destinatum est ad vacandū Rei Divinę (*Deo*) & ejus Cultui cum hi-

מהכעס והתאוה : ואחר זאת ההצעה ינהיג הכח החפצי כל האיברים המשמשים אותו בזריזות וחריצות ושמחה ויעמדו בעת העמידה מבלי עצלה וישתחוו עת שיצווים להשתחוות וישבו בעת הישיבה : ומביטות העינים הבטת העבד אל אדניו ויעמדו הידים ממעשיהם ולא תתקבץ האחת עם האחת ותשוינה הרגלים לעמידה : ויעמדו כל האיברים כנבהלים היראים לעשות מצות מנהיגם לא ירגישו על מיחוש ולא על הפסד אם יהיה להם ויהיה הלשון מסכים עם המחשבה לא יוסיף עליו ולא יבטא בתפילתו על הדרך והמנהג והטבע כמו הזרזיר והנבגא : אלא עם כל מלה מחשבה וכונה בה ותהיה העת ההיא לב זמנו ופריו ויהיו שאר עתותיו כדרכים המגיעים אל העת ההוא : ותאוה קרבתו שבו מתדמה ברוחניים ויתרחק מהבהמיים : ויהיה פרי יומו ולילו השלש עתות ההם של תפלה : ופרי השבוע יום השבת מפני שהוא מועמד להדבק בענין האלקי ועבודתו

בשמחה לא בכניעה כאשר
התבאר זה : והסדר הזה
מהנפש כסדר המזון מהגוף
מתפלל לנפשו ונזון לגופו ו
ומתמדת עליו ברכת התפלה
עד עת תפלה אחרת כהתמדת
כח סעודת היום עד שיסעוד
בלילה וכל אשר תרחק עת
התפלה מהנפש היא הולכת
וקודרת במה שפגע אותה
מעסקי העולם כל שכן אם
יביאהו הצורך לחברת נערים
ונשים ורעים וישמע מה
שיעביר זכות נפשו מדברים
כעורים ונגונים שתטה הנפש
אליהם ולא יוכל למשול בה :
ובעת התפלה מטהר נפשו
מכל מה שקדם ויתקנה לעתיד
עד שלא יעבור שבוע על זה
הסדר עד שיתקן הנפש והגוף
וכב׳ נקבצו מותרים מקדירים
עם אורך השבוע לא יתכן
לטהרם ולנקותם אלא ב
בהעמדת עבודת יום עם מנוחת
הגוף ואז ירצה הגוף בשבת
את אשר חסר לו מששת ה
הימים ויהיה נכון לעתידו
וכן הנפש תזכור מה שחסרה
עם טרדת הגוף וכאלו היא
ביום ההוא מתרפאת מחלי
שקדם ומתעתדת למה שידחה
ממנה החולי בעתיד דומה למה

cum hilaritate & lætitia, non cum afflictione & triſtitia, prout explicatum eſt. (*par.* 2. *§.* 50.). Atque hic Ordo vel hoc officium Animæ perinde ſe habet ut Ordo alimenti corporis (*quemadmodum enim Corpus quotidiè indiget ſuo alimento, ita Anima quoq; indiget alimento ſpirituali*): Precatio prodeſt Animæ ipſius, ut Alimentum corpori (vel, *Quod eſt alimentum corpori, id precatio eſt animæ*): conſervatque eam (*animam*) Benedictio Precationis unius, uſque ad Tempus precationis alterius, ſicut virtus prandii conſervat (*vires corporis*) uſque ad tempus cœnæ: & quò longiùs abeſt tempus precationis ab anima, eo magis illa obſcuratur & afficitur à negotiis mundanis ipſi occurrentibus; Inprimis ſi neceſſitas flagitet vel cogat ipſum intereſſe conſortio puerorum, mulierum, & improborum hominum, & audiat quæ puritatem animæ ipſius turbant, veluti Sermones obſcænos, & Cantiones vanas, ita ut ad illa inclinet (*illis delectetur anima*) neque ei dominari poſſit (ſc. animæ): Tempore verò Precationis purificat animam ſuam ab omnibus præteritis, & pro futuro eam confirmat, ita ut nulla ſeptimana tranſeat, quâ non hunc ordinem obſervet, ut ſanus ſit animâ & corpore (vel, *ut ſic animam & corpus corroboret*). Et quia fieri nequit, ut non quædam ſuperflua & turbida congregentur per ſeptimanam, ea expurgari non poſſunt, niſi per juge exercitium cultus Divini in die Sabbathi, & quietem corporis. Tunc enim corpus reparat id quod ipſi per ſex ſeptimanæ dies deceſſit, & paratius de novo redditur in futurum: Anima reminiſcitur ejus quod ex labore & defatigatione corporis deperdidit, & quaſi ſanatur eo die à morbo præcedente, præparaturque ad id, quod ab ea morbum inpoſterum poteſt depellere, quem-

admodum Job olim singulis septimanis fecit filiorum suorum causâ (*postquam in orbem transivissent dies convivii ipsorum, holocausta secundum eorum numerum offerendo septimo die, & eos sanctificando*) sicut dicitur; *Fortè peccaverunt filii mei*, cap. 1. v. 5. Post hæc (*expurgationem hebdomadariam*) sequitur Medicina Menstrua, quæ est Tempus illud, quo omnia mensium & dierum accidentia exterguntur & expurgantur, sicut dicitur; *Quia nescis quid paritura sit dies*, Prov. 27. 1. Exinde succedunt Tria Festa majora, ad quæ se parat: hinc Jejunium illud magnum (*in Die Expiationum*), quo purgatur ab omni iniquitate præcedente, & consequitur id, quod antea ipsi adhuc deerat in Diebus, Septimanis & Mensibus, anima liberatur ab erroribus cogitatioum, iræ, & concupiscentiæ, ab iisque perfectissimè revocatur & convertitur, tàm in cogitatione, quàm in Opere ipso. Quod si non possit perfectè corrigi & emendari cogitatio, propter fortitudinem Imaginationis eorum, quæ antea se audivisse recordatur, inde à diebus pueritiæ, veluti cantionum vel ænigmatum ludicrorum, & similium, cavebit sibi tamen ab opere, & confitebitur super illis imaginationibus vagisque cogitationibus, & proponet sibi, linguâ suâ eas non proferre, nedum in actum educere, sicut David ait; *Cogitatio mea non transgredietur os meum*, Psal. 17. 3. Jejunio, quod eo die observat, propè similis evadit Angelis, quia illud perficit eum per humilitationem, depressionem, stationem, incurvationem, cantica, laudes; quinimò omnes ejus facultates eo die jejunant à negotiis naturalibus, & occupantur in Legalibus, ac si nulla brutalis in eo natura (*facultas*) esset.

Et tale:

שהיה עושה איוב בכל שבוע בבניו כמו שהוא אומר אולי חטאו בני : ואחר כן יהיה עתיד לרפואה החדשית שהיא זמן כפרה לכל תולדותם רוצה לומר תולדות החדשים וחדושי הימים כמו שאמר כי לא תדע מה ילד יום : ואחרי כן יהיה עתיד לשלש רגלים : ואחרי כן אל הצום הנכבד אשר בו ינקה מכל עון שקדם וישיג בו מה שחסר לנו בימים ובשבועים ובחדשים : ותנקה הנפש מהבלבולים המחשביים והכעסיים והתאוויים ותשוב מנטות אליהם תשובה גמורה בין במחשבה בין במעשה : ואם לא תתכן התשובה מ מהמחשבה בעבור גבורת הרעיונים עליה במה שקדם לה מזכרון מה ששמעה מימי הנעורים משירים וחידות וזולתם תנקה מהמעשה ותתודה על הרעיוני' ותקבל שלא תזכרם בלשונה כל שכן שתעשם וכמו שנ' זמותי בל יעבר פי וצומו ביום ההוא צום שהוא קרוב בו להתדמות במלאכים מפני שהוא גומרו בכניעה ובשפלות ובעמידה ובכריעות ותושבחות ותהלות וכל כחותיו הגופיים צמים מהענינים הטבעיים מתעסקי' בתוריים כאלו אין בו טבע

בהמ׳ וכן יהיה צום החסיד בכל עת שיצום שיענה בו הראות והשמע והלשון ולא שרידם בזולת מה שיקרב אותו אל האלהי׳ וכן הכחות הפנימי׳ מדמיון ומחשבה וזולתי זה ועם זה יהיו המעשים הטובים הידועים :

Et tale est Jejunium Viri sancti omni tempore, ut in eo affligat, tùm Visum, Auditum, & Linguam, neque illa occupet in aliis, quàm iis, quæ ipsi accessum ad Deum faciunt; tùm etiam facultates interiores phantasiæ, cogitationis, & alias. Et cum his (*his omnibus observatis*) fiunt *Opera bona* γνωστὰ (*nempè à natura, & Intellectu hominis, sicut Apostolus ad Rom.* 1. 19. Διότι τὸ γνωστὸν τοῦ Θεοῦ φανερόν ἐστιν ἐν αὐτοῖς.

N O T Æ.

[1.] *Tria hæc Precationis tempora sunt, Matutinum, Meridianum, & Vespertinum, quæ Hebræi vocant* שַׁחֲרִית, מִנְחָה, עַרְבִית. *Hæc tria tempora jam tempore Prophetarum fuisse observata, colligitur ex Dan. cap.* 6. *v.* 10. *ubi de Danjele dicitur, quòd* tribus temporibus in die *se incurvarit super genua, & orârit.* Primum *incipiebat horâ tertiâ* (*quæ nonæ nostræ matutinæ respondet*); Secundum *horâ sextâ* (*nobis duodecimâ, vel circiter*); Tertium, *horâ nonâ*, (*quæ tertiæ nostræ respondet*); *Hinc Actor.* 3. 1. Petrus & Johannes simul ascendisse dicuntur in Templum, sub horam precationis *Nonam.* Sic ibid. cap. 10. v. 3. dicitur de Cornelio, quòd cùm assiduè precaretur, *horâ circitèr nonâ* viderit Angelum. Ibid. v. 10. Petrus ascendit in solarium ut precaretur, circa horam sextam (h. e. *circa meridiem, unde mox esuriisse dicitur*). v. 30. Cornelius Centurio usque ad horam nonam jejunat, & horâ nonâ precatur. *Hæc erant tria tempora Davidis, qui Psal.* 55. *v.* 18. *dicit*; Vesperè, manè, & meridiè loquor, & tumultuor, & exaudit vocem meam. Hinc inquiunt Hebræi; צריך אדם להתפלל שלשה פעמים ביום כנגד שלש פעמים שהיום משתנה : Tenetur homo orare tribus vicibus in die, quòd dies quotidiè ter mutetur. *De his passim multa scribunt Hebræi.*

אמר הכוזרי מה המעשים הידועים :

VI. *Cosri*; Quænam sunt illa Opera bona nota?

אמר החבר המעשים המנהגיים והחקים השכליים הם הידועים ו אבל האלהיים הנוספים עליהם לחול באומה אל חי שיחייב שינהיגנה אינם ידועים עד שיבאו מאצלו מפורשים

VII. *Judæus*; Opera Moralia ac politica, Statuta item Intellectualia γνωστὰ sunt: sed Divina, iis superaddita, ut in Populo Deus vivus habitet, qui eum regat, non sunt nota, donec ab ipso Deo explicata habeantur. Præterea, neque Opera illa Ethico-Politi-

ca, & Intellectualia penitus nobis ſunt nota. Nam licet illorum ſubſtantiam ſciamus, neſcimus tamen menſuram eorm (*proportionem, & circumſtantias obſervandas*). Sic ſcimus equidem, Manſuetudinem, Humilitatem, eſſe debitum (h.e. *his virtutibus eſſe ſtudendum*): Oppresſionem ſeu Defraudationem, & laſciviam cum mulieribus, congreſſum item cum fœminis propinquis, eſſe turpia vitia: Parentes eſſe honorandos, & ſimilia; at determinatio & menſura harum rerum, ita ut ſint ſalutares omnibus, nonniſi à ſolo Deo dependet. Quod verò attinet ad Opera Divina, Intellectus noſter ad illa non pertingit, neque tamen etiam illa rejicit, (vel, *neque illa ab eo videntur, illarum rationem non aſſequitur, pro* נִדְחִים *enim in quibusdam exemplaribus eſt* נִרְאִים): ſed habentur ex auditu, & acceptantur ab eo, quemadmodum ægrotus Medicum audit & ei obtemperat in medicinis, & regimine ſibi præſcripto obſervando (*non inquirens in cauſas & rationes illorum*). Sic Circumciſio procul diſtat & abeſt à Ratione, nec quicquā videtur facere ad gubernationem hominis, vel ad mores ejus formandos; & tamen eam ſuſcepit Abraham, utut naturæ ſummè gravem & adverſam, cùm jam centenarius eſſet, in ſeipſo, & in filiis ſuis, & ſignum (*ſacramentum*) erat ei, Rem Divinam ipſi & ſemini ejus adhæſuram, ſicut dicitur; *Et erigam fœdus meum inter me, & inter te, & inter ſemen tuum poſt te*; Geneſ. 17.7.

VIII. *Coſri*; Sanè recepiſtis Legem hanc (*de Circumciſione*) prout decet, & magno ſtudio eam obſervatis in congregationibus, ubi convenitis ad eam, Deum propter eam laudando, & fundamenta ſeu rationes ejus commemorando, atq; inde etiam benedictio-

מפורשים ומחולקים ועוד כי אין המנהגיים והשכליים החם ידועים שאם נדעם בעצמם לא נדע שיעורם כי אנחנו יודעים שהענוה חובה: ומוסר הנפש בכניעה ובשפלות חובה: וההונאה מגונה וההפקר עם הנשים מגונה: והביאה על קצת הקרובות מגונה וכבוד האבות חובה וכדומה לאלה: אך הגבלת זה ושעורו עד שיהיה טוב לכל איננו כי אם לאלהים ית': אבל המעשים האלהיים אין שכלינו מגיע אליהם ואינם נדחי' אצל השכל והם נשמעי' כאשר ישמע החולה אל ה הרופא ברפואותיו והנהגותיו: הלא תראה המילה כמה היא רחוקה מן ההקשה ואין לה דרך אל ההנהגה וכבר קבל אותה אברהם עם קושי הענין על הטבע והוא בן מאת שנה בנפשו ובבניו והיתה אות בו להדבק בו ובזרעו הענין ה האלהי כמו שאמר והקימותי את בריתי ביני ובינך ובין זרעך אחריך:

ח אמר הכוזרי באמת ק קבלתם התור' הזאת כראוי ועשיתם אותה בהשתדלות גדולה במקהלים בהזדמן אליה לשבח עליה ולזכור שרשיה ועלתה בברכה

וזולתכם טרח להדמות אליכם
ועלה בידו הצער מבלי ההנאה
אשר ימצאנה מי שהוא חושב
בסבה אשר בעבורה סובל
הצער הזה :

ט אמר החבר וכן שאר ה
הדמיונים לא יכלה אומה
מן האומו' להתדמות אלינו
בדבר הלא תראה אשר קבעו
יום למנוחה במקום יום
השבת היוכלו להדמות אלא
כאשר ידמו צורת הצלמים אל
צורת בני אדם החיים :

אמר הכוזרי כבר חשבתי
בעניניכם וראיתי שיש לאלהים
סוד בהשאירכם ושהוא שם
השבתות והמועדי' מהגדול
שבסבות בהשאיר תארכם
והדרככם כי האומות היו
מחלקות אתכם ולוקחות
אתכם לעבדים בעבור בינתכם
וזוך דעתכם והיו משימים
אתכם עם אנשי המלחמה לולי
אלה העתים שאתם שומרים
אותם השמירה הזאת המעולה
מפני שהם מאת האלהים
ולעלות חוקות כמו זכר
למעשה בראשית זכר ליציאת
מצרים זכר למתן תורה : וכלם
ענינים אלהיים אתם מוזהרים
בשמירתם : ולולי הם לא
היה אחד מכם לובש בגד נקי
ולא היה לכם קבוץ לזכרון
תורתכם מפני שפלות נפשכם
בהתמדת הגלות עליכם ולולי

benedictionem consequimini. Alij (*Heb.* ישמעאל, וזולתכם, *pro quo in aliis editionibus est*, ופרס Ismaëlitæ & Persæ, *qui circumcisionem etiam observant*) laborant quidem vobis hac in parte similes fieri, sed dolorem inde tantùm sentiunt, sine voluptate, quam ille solus invenit, qui de causa cogitat, propter quam dolorem illum sustinet.

IX. *Judeus*; Sic in cæteris etiam non perfectè assimilatur nobis in quoquam ulla natio (*2. editio habet*, ישמעאל ופרס Ismaëlita & Persa). Sic constituerunt alium certum diem in locum diei Sabbathi: Itaque non aliter nobis assimilantur, quàm Imago picta, figuræ Hominis viventis.

X. *Cosri*; Sæpè cogito de rebus vestris, & videtur mihi, Deum singulari & arcano consilio vos superstites relinquere (*vide par.4. §.23.*) & Sabbatha, reliquaq; Statuta tempora hanc maximè ob causam constituisse, ut conservaret speciem & formam aliquam vestræ gloriæ. Nam populi reliqui vos inter se dividerent, & assumerent in servos propter vestram prudentiam, & claritatem vel perspicacitatem Intellectus vestri, quinimò etiã militiæ suæ adscriberent, nisi ista essent tempora, quæ laudatissimè observatis, tùm quòd à Deo sint profecta, tùm alias gravissimas ob causas, ut putà, in memoriam Operis Creationis (*Diem Sabbathi*), Exitus ex Ægypto (*Pascha*) Dationis Legis (*Festum Pentecostes*) quæ omnia sunt Res Divinæ, observandæ vobis injunctæ. Absque istis temporibus esset, nullus ex vobis indueret vestimentum mundum, neque ullam haberetis congregationem pro commemoratione Legis vestræ, propter animę vestræ, per continuum exilium, humiliationem & dejectionem:

Absque his etiam esset, ne quidem unicum recreationis diem haberetis per totam vitam vestram. Hac verò ratione septimam dierum vestrorum partem habetis pro Quiete corporis & animæ. [1.] Hanc Quietem nulli Reges habent, quia illorum animæ die quietis suæ non sunt tranquillæ, sed eo laborant & sese defatigant: qui verò ita moventur & se defatigant, illorum animæ non sunt in perfecta quiete: Absque his denique esset, omnis vester labor esset pro aliis, quia prædæ facilè esset expositus. Itaque sumptus, quos in hos dies impenditis, lucrum vestrum est in sæculo hoc, & in sæculo futuro, quia sumptus illi fiunt ad gloriam Dei.

הם לא הייתם מתנעמים יום אחד באורך ימיכם וכבר היתה לכם בזה ששירית ימיכם מנוחת הגוף ומנוחת הנפש אין המלכים יכולים עליה מפני שנפשותם אינם מתישבות ביום מנוחתם כי אם יצטרכו ביום ההוא ליגיעה ותנועה היו נעים ויגעים ואין נפשותם במנוחה שלימה ׃ ולולי הם היה כל יגיעכם לזולתכם מפני שהוא מזומן לשלל אם כן הוצאתכם בהם ריוח לכם בעולם הזה ולעולם הבא שהוצאה בהם לשם שמים ׃

N O T A.

[1.] *Nam 52. sunt Dies Sabbathi in anno, dies festi & solennes 7. qui conjuncti faciunt 59. Hi si supputentur, faciunt 354. dies. Residui sunt 11. ad complendum Annum solarem, qui constat diebus 365. Hi verò dies pauci non impediunt hanc distributionem. Quod si verò supputatio fiat juxta Annum lunarem, qui constat diebus 354. calculus prodit justus.*

XI. *Judæus*; Porrò Vir Sanctus inter nos cautus est & studiosus ad observanda præcepta Rerum istarum Divinarum; veluti, Sabbathum, Dies festos, & Legum de illis à Deo mandatarum: Vitat congressus cum fœminis illicitis, & Heterogenea in Plantis, Vestimentis, & Animalibus: Observat Annum Intermissionis, & Jubileum: cavet sibi ab Idololatria, & iis quæ ab ea dependent: Non quærit rerum occultarum scientiam, nisi à Propheta, vel Urim & Thummim, vel Somniis fidis (*divinis*): Aures non præbet Divinatoribus, Auguribus, Ariolis, & Incantatoribus: Cavet sibi à mulieribus menstruo, aut seminis profluvio

יא אמר החבר החסיד ממנו נזהר במצות אלה הדברים האלקיי׳ רוצה לומ׳ המילה והשבת והמועדי׳ ותורותם המצוים מאת האלקים ׃ ולהשמר מן העריות והכלאים בצמח ובבגדים ובחיים ׃ ובשמיט׳ וביובל ולהשמר מע״ז ומה שנתלה בה ׃ ולהשמר מדרוש ידיעת הנעלם מזולתי הנבואה או האורים והתומים או החלומות הנאמנים ׃ ולא ישמע אל קוסם ואל חובר ואל מעונן ומנחש ׃ ולהשמר מהנדות והזבות

laboran-

ולהשמר מבעלי חיים הטמאים במאכלו ובמגעו ומן הצרעת ׃ ולהשמר מהדם והחלב מפני שהם חלק אשי ה' ושמירת מה שהוא חייב בו על כל עבירה בשוגג ומזיד מקרבן זולת מה שהוא חייב בו מפדיון בכור והבכורים ועל כל לידה שתהיה לה קרבן ׃ ומה שנראה ממנו בזיבו' וצרעת קרבן ומנחה בלעדי מה שהוא חייב בו ממעשר ראשון ושני ומעשר עני והראיון שלש פ פעמים בשנה והפסח ותורותיו שהוא קרבן ה' חייב בו כל אזרח בישראל והסוכה והלולב והשופר ומה שהוא צריך מהכלים וכלי הקדש הטהורים למנחות ולקרבנות האלה ומה שהוא חייב בו מהקדושה ותהרה ושמירת הפאה והערלה וקדש הילולים ׃ וכללו של דבר שישמור מ מהענינים האלקיים מה שיוכל להיות נאמן באמרו לא עברתי ממצותיך ולא שכחתי מלבד הנדרים והנדבות והשלמים ומה שהוא מקבל על עצמו מ מהנזירות אלה והדומה להם הם התורות האלקיו' והשלמת רובם בעבודת הכהנים אבל התורו' המנהגיות כמו לא תרצח לא תנאף לא תגנוב לא תענ' ברעך וכבוד אב ואם

laborantibus, ab animalium inmundorum esu & contactu, ut & à Lepra; à Sanguine item & ab Adipe, quia sunt pars Ignitorum sacrificiorum Domini: Observat diligenter, quas oblationes offerre debeat pro omni transgressione seu ex errore, seu ex superbia commissâ, præter eas de quibus tenetur pro Redemptione primogeniti, primitiarum, & de omni partu pro quo oblatio est facienda (*vide Lev.*12.): Oblationes item & Minchas offerendas pro fluxu & Lepra, præter Decimam primam & secundam, Decimam item pauperis, de qua tenetur: Comparitionem tribus vicibus in anno (*in tribus festis*) coram Domino: Pascha cum requisitis ejus, quod est Sacrificium Domini de quo tenetur omnis indigena in Israele: Festum Tabernaculorum, Palmarum, Buccinæ (*id est novi anni*): Leges observandas circa vasa (*propria*) & vasa sancta munda pro minchis istis & oblationibus (*Deo offerendis*): Sanctificationem & Purificationem (*sui*) mandatam: Cavet sibi, ne attondeat comam capitis, neque dissipet extremitatem barbæ, Levit 19.27. à Præputio, & à Sanctitate laudum (*quid hoc sit, vide Levit.*19. *v.* 23. *&* 24. *ubi hæc phrasis* קדש הלולים *habetur*): Summa: observat de rebus divinis quicquid potest, ut ipsi credatur quando dicit; *Non præterivi ullum de præceptis tuis, neq; oblitus sum*, Deut. 26. ÿ. 13. præter Vota, Spontanea, Pacifica vel eucharistica, & Nasireatum, quem sponte in se suscipit. Hæc, & his similia, sunt *Leges Divinæ*, quarum major pars perficitur Ministerio Sacerdotum. *Leges morales* & civiles (*quas vir sanctus observat*) sunt ex. gr. *Non occides*; *Non mœchaberis*: *Non furaberis*: *Non dices falsum testimonium contra proximum tuum*: *Honorabis patrem & matrem*: *Diliges proximũ*

ואהבת

tuum ficut te ipsum: Diliges peregrinum: Non mentiemini quisq; in proximum suum: Vitatio fœnoris & usurarum: Statera justa, pondera justa, epha (mensura) *justa, & hin justum* (vide Levit. 19. 36.) *Relictio spicilegii, racemationis & anguli in agro*, & similia. *Leges Animales* (Intellectuales, naturâ ex parte notas, *quas Sanctus vir observat*), quæ sunt & Philosophicæ (*quia Philosophi etiam acumine ingenii sui eas ex parte assequuti sunt*) sunt ex. g. *Ego sum Dominus Deus tuus*, &c. *Non erunt tibi Dii alij: Non assumes nomen Domini Dei tui in vanum*; cum pluribus tamen additionibus, quæ explicantur in Lege hac (*quia Philosophi non perfectè eas intellexerunt*); quia Deus solus novit arcana filiorum hominum (*cogitationes*), præsertim ipsorum actiones & sermones, & bonis pariter & malis retribuit secundum opera eorum. Et quia oculi Domini discurrunt per universam terram, Vir *Sanctus* nihil agit, vel cogitat, vel loquitur, quin credat, Oculos (*Dei*) videntes sibi adesse, & tàm pro bonis, quàm pro malis retributuros, omniaque pravè & perversè dicta & facta sua visitaturos. Itaque ambulat & sedet, metu quasi atque terrore continuo perculsus, & pudore operum suorum (*mundanorum*) causâ suffusus, quemadmodum è contrario gaudet & lætatur, animoque gestit tempore cultus divini, beneficii loco Deo acceptum referens, & prædicans, quando dolorem & molestiam percipit cultus Divini causâ. Summa: credit & amplectitur id quod dici solet; *Semper considera tres res, & non incides in manus transgressionis; Cogita quòd supra te sit Oculus videns, Auris audiens, & quòd omnia tua opera in libro scripta sint*: Persuasus est, verissimum esse quod David

ואהבת לרעך כמוך ואהבתם את הגר ולא תכחשו ולא תשקרו איש בעמיתו והתרחק מן הנשך והרבית והזהר ב במאזני צדק אבני צדק ואיפ' צדק והין צדק ׃ ועזיבת הלקט והעוללות והפיאות והדומה לזה ׃ והתורות הנפשיות והם הפילוסופיות כמו אנכי ה' אלהיך ולא יהיה לך אלהים אחרי' ולא תשא את שם ה' אלהיך עם תוספת מה שנתבאר בתורה הזאת כי הוא יתברך ידע מצפוני בני אדם כל שכן מעשיהם ודבריהם ושהוא גומל על הטוב ועל הרע מהם ׃ וכי עיני ה' משוטטות בכל הארץ ואין החסיד מתעסק ולא חושב ולא מדבר עד שיאמין שעמו עינים רואו' וצופות וגומלות אותו על הטוב ועל הרע ופוקדות עליו כל מעוות מדבורו ומעשהו והוא הלך ויושב כירא וחרד ה המתבייש ממעשיו לעתים כאשר הוא שמח ושש ותיקר נפשו אצלו בעת העבוד' וכאלו הוא זוכר טובתו לאלקיו כ כשהוא סובל הצער בעבדתו ׃ וכללו של דבר שהוא מאמין ומקבל מה שנא' הסתכל בשלשה דברים ואי אתה בא לידי עבירה דע מה למעלה ממך עין רואה ואזן שומעת וכל מעשיך בספר נכתבין ׃ ויראה

שמה שאמר דוד המעגה הנאמנה הנטע אוזן הלא ישמע אם יוצר עין הלא יביט ׃ וכל מה שאמר במזמור ה׳ חקרתני ותדע יחשוב כי כל איבריו מושמים בחכמה וסדר ושעור ויראה אותם נשמעים לחפצו והוא איננו יודע מה שראוי להניע מהם על הדמיון שירצה לקום ומצא כל האיברים כעוזרים השומעים כבר הקימו גופו והוא לא ידע האיברים ההם וכן כשירצה ללכת או לשבת ושאר המצבים ולזה רמז באמרו אתה ידעת שבתי וקומי ארחי ורבעי זרית וכל דרכי הסכנת ׃ ויותר מזה דק ועמוק ממנו אברי הדבור תראה התינוק מדבר כל מה שהוא שומע והוא אינו יודע באי זה אבר באי זה עצב ובאי זה מיתר ראוי לדבר ׃ וכן כלי החזה בטעמי הנגון הוא מדמ׳ אותם ומתקנם ואיננו יודע באי זה דבר כאלו יוצרם ממציאם ומעבידם לו בכל העתים ובצרכו והדבר כן או קרוב לכן מפני שאין ענין הבריאה דומה לענין המלאכ׳ כי האומן כ כשהוא עושה רחים על הדמיון וילך לו יעשו הרחי׳ מה ש שבעבורו נעשו והבורא יתברך בורא האיברים ונותן להם כוחות וממשיך להם עם הרגעים ואלו היו מעל׳ על לב הסתלקו׳ השגחתו והנהגתו רגע אחד

David dixit; *An qui plantavit aurem non audiet, & qui oculum formavit, non aſpiciet?* Pſal.94.9. Et quotieſcunque in Pſalmo legit; *Perſcrutatus es me Domine, & tu cognoſcis me,* Pſal.139.1, cogitat omnia ſua membra ſumma cum ſapientia, ordine, & menſura, ſic conſtituta eſſe, videtque illa voluntati ſuæ parére, cùm ille ſæpe neſciat quid vel an movendum ſit. Ex. Gr. Quando vult ſurgere, omnia membra quaſi ſe invicem juvantia & ad nutum ſuum obſequentia reperit ad erigendum corpus, ipſo neſciente, & membra illa non noſcente: Sic cùm vult ambulare, ſedere, aut alio modo ſe componere. Hoc innuit David, dum ℣. 2.3. inquit; *Tu noſti* (non ego) *ſedere meum, & ſurgere meum, viam & accubitum meum cingis, omnibusq; viis meis aſſuevisti.* His (*actionibus*) ſubtilius, & profundum magis eſt quod in Organis ſermonis obſervatur. Cernis puerum loquentem quicquid audit, ignarum quo membro, quo muſculo vel arteriâ loquutio fiat: ſic idem (*puer*) organis pectoris dextrè exprimit & imitatur melodias muſicas, neque tamen novit, quâ re ſeu facultate hoc efficiat, perinde ac ſi illa (Deus) unoquoque tempore, pro neceſſitate ejus, ipſi crearet, formaret, & ſervire faceret. Atque hoc, vel ſimili modo, hîc ſe res habet, quia Creatio non eſt ſimilis Operi: Artifex enim quando ex. gr. facit molam & poſtea abit (*eam derelinquit*), mola faciet id cujus gratiâ facta eſt: Deus Benedictus autem creat membra, & ſimul indit illis facultates, easq; in ſingula momenta conſervat, ita ut ſi vel unico momento providentiam & gubernationem ſuam ſubtraheret, totum mundum

perire necesse esset. Quandoque ergo Vir Sanctus cogitat, quòd omnes sui motus non sui sunt, tum Deo attribuit primas eorum partes, qui illos primò creavit, deinde continuo auxilio fovet, ut perfici possint; & perpetuò ipsi videtur, ac si Majestas Divina sibi adesset, & Angeli secum conjuncti potentiâ & virtute suâ. Et si in Sanctitate confirmetur & robustus evadat, atque in talibus sit locis, quae Praesentiae Divinae conveniunt (*in Terra sancta*) consociant se ei actu, ut oculis suis eos videat, in gradu à Prophetia proximo, quemadmodum praestantiores è Sapientibus Templi secundi Figuras tales (*Angelicas*) videbant, & Filiam vocis audiebant (*de* Filia vocis, *vide Lexicon Talmudicum*). Et hìc est gradus *Chasidaeorum* seu *Virorum Sanctorum*, supra quem proximè est gradus Prophetarum. Accipit autem Vir Sanctus à gloria Rei Divinae quicquid accipit, tanquam servus à Domino suo (*ex gratia*) qui ipsum creavit, ipsi benefacit, ipsumque (*ipsius actiones*) observat, ad eum vel praemio vel poenâ afficiendum. Neque mirum tibi sit (*quasi his contrarietur*) quod Sanctus (*manè postquam surrexit*) dicit antequam ingrediatur Locum secretum; *Glorificemini glorificati Sancti* (Angelos sic compellando, vide Synagog. Judaic. cap. 4. & Ritualia Judaeorum) &c. quomodo sc. id ad gloriam Dei faciat? & posteaquam ex co loco egressus est, iterùm Gratias agat per precationem, quae incipit; *Qui creavit hominem in sapientia?* Insignis enim est valdè ista Precatio in sensu suo, optimèque item disposita sunt verba ejus apud eum, qui recto oculo eam intuetur & considerat! Incipit primò à *Sapientia*, & definit in; *Qui sanat omnem carnem, & facit mirabiliter*; his verbis docens, mi-

היה נפסד העולם כולו ׃
וכשיהיה החסיד חושב זה בכל
תנועותיו איך לא תתיצרנה
תנועותיו ׳ כלם כבר נתן בהם
חלק הבורא אשר בראם תחלה
וממשיך להם כעזר תמיד
בהשלמתם והוא לעולם כאלו
השכינה עמו והמלאכים
מתחברי׳ עמו בכוח ואם יחזק
בחסידות ויהיה במקומות
הראוים לשכינה יחברוהו
בפעל ויראה אותם עין בעין
למטה ממדרגת הנבואה ׃
כאשר היו טובי החכמים בבית
שני רואים הצורות ושומעים
בת קול והיא מדרגת החסידים
ולמעלה ממנה מדרגת
הנביאים ׃ ויקבל החסיד מכבוד
הענין האלקי הנמצא עמו מה
שראוי לקבל העבד מאדוניו
שבראו והטיב לו והוא צופה
לגמלו או לענשו ׃ ואל יגדל
בעיניך מה שאומר החסיד
קודם הכנסו בבית הכסא
התכבדו מכובדים קדושים
כבוד לשכינה והתודותו אחרי
יציאתו בברכת אשר יצר את
האדם בחכמה ׃ וכמה נחלה
הברכה הזאת בענינה וכמה
מתוקנות מלותיה למי שהוא
מסתכל בהם בעין האמת
שהקדים תחלה בחכמה וחותם
ברופא כל בשר ומפליא ל
לעשות ׃ ללמד על פליאת

מה שברא בחיים מהכחות
הדוחים והמחזיקים וכלל כל
החיים באמרו כל בשר ׃ וקושר
מצפונו בענין האלקי בתחבולות
מהם מצות כתובות ומהם
מקובלות והוא נושא התפילין
על מקום המחשבה והזכרון
מהראש ואוצל מהם רצועה
מגעת אל ידו כדי שיראה
אותה עם השעות ׃ ותפילין
של יד על מבוע הכחות רוצה
לומר הלב ונושא הציצית כדי
שלא יטרידוהו חושיו בעולם
וכמו שאמר ולא תתורו אחרי
לבבכם ואחרי עיניכם ׃
והכתוב בתפילין היחוד והגמול
והעונש וזכר יציאת מצרים
מפני שהיא טענה שאין בו
מדחה כי לענין האלדי ה
התחברות בברואים והשגחה
עליהם וידיעה במעשיהם
אחר כן מתגלגל בכל חושיו
לתת חלק האלקים בהם וכבר
קבלנו כי המעט שבשעורי׳
אשר יצא האדם בהם ידי חובתו
מהתושבחות הם מאה ברכות
לא פחות מהם המפורסמות ׃
ואחר כן ישתדל להשלימם

cens, mirabile eſſe, quòd creaverit in homine Facultates expultrices & retentrices, comprehenditque omnia animantia, inquiens, *Omnem carnem.* Exinde alligat (*applicat ſibi manè poſt evacuatum corpus*) arcana (*cordi & animo impreſſa*) Rei Divinæ per ſolertes quaſdam inventiones, quæ partim ſunt præcepta ſcripta (*Lege ſcriptâ mandata*) partim ex orali Traditione profecta; geſtando ſc. *Tephillin* (*phylacteria*) tùm in loco Cogitationis & Memoriæ, in *Capite*, è quibus lorum unum uſque ad manum dependére ſinit, ut ſingulis horis & momentis illud in conſpectu habeat: tùm etiam *Tephillin manuum*, ſuper ſcaturiginem facultatum cordis (*Pulſum*). Sic geſtat ציצית *Tzízis* (*Veſtem quadrangulam cum fimbriis ſeu peniculamentis, vide Synag. Judaic. cap. 4.*) ne eum (*in precando*) avocent ſenſus ejus circa res mundanas, ſicut dicitur; *Ut non aſpiciatis poſt cor veſtrum & oculos veſtros*, Numer. 15. 39. Scriptura τῶν *Tephillin* continet Unitatem Dei (*ex Deut. 6. v. 4.*) Prœmia & Pænas, ſeu, Promisſiones & Comminationes, (*ex Deut 28. 1.*) Commemorationem item Egreſſus ex Ægypto (*ex Exod. 13. 5. 11.*): quia ea eſt Argumentum irrefragabile tùm Conjunctionis Rei Divinæ cum Creaturis, tùm Providentiæ, tùm & ſcientiæ Dei actionum ipſarum (*vide par. 1. §. 25.*) Tùm omnibus ſuis ſenſibus devolvitur ad Deo illarum partem tribuendam (*per laudes & gratiarum actiones*). Traditione accepimus, minimam Precum ſummam, ut ritè ſuo defungatur in Dei laudibus officio, eſſe centum Precationes, quæ (*ex libris Precum*) notæ ſunt (*vide Rambam in Jad chaſakah, in* הלכות תפלה *cap. 7. & Synagog. Judaic. cap. 5.*) non pauciores: & ſi quaſdam omittat illarum (*notarum & ordinariarum*) ſtudet eas perficere & ſupplere, per benedictiones quas recitat ſuper Odoriferis, ſuper Cibis, Auditionibus (*Bonis & malis nuntiis, quæ audit*) & Viſionibus

(*rebus quas videt; veluti quando videt locum, in quo miracula olim facta sunt, dicit;* Benedictus sit, qui Patribus nostris fecit miracula in hoc loco, &c.): & quò plures recitat, eo propiùs accedit ad Deum, sicut David dicit; *Os meum annunciabit justitiam tuam, omni die salutem tuam, quia non novi eorum numerum*, Psal. 71. 15. quibus verbis vult dicere; *Laus tua quidem est innumera, recipiam tamen eam in me omni die, neq; de ea unquam detraham.* Et cum his omnibus dubio procul ingrediuntur in animum adæquatè & commensuratione Legali (*Legi adæquatè*) Amor & Timor Dei, ita ut neque in Sabbathis & Diebus bonis (*festis*) Lætitia impellat hominem ad risum, lusum, voluptatem, otium, aut intermissionē Precationum recitandarum; *neq;* Timor eousque hominem occupet, ut de remissione & condonatione peccatorum desperet, & in perpetua anxietate & sollicitudine versetur, omnemque à Deo præceptam lætitiam, ex bonorum, quæ gratiosè Deus ei largitus est usu, auferat & tollat, sicut dicitur; *Et lætaberis de omni bono, quod dederit tibi Dominus Deus tuus*, Deuter. 26. ℣. 11. sicque diminuat Laudem ejus pro Bonitate Dei, quia Laudatio sequitur Lætitiam: *Pro eo quòd non coluisti Dominum Deum tuum in Lætitia & hilaritate cordis, propter abundantiam omnium rerum, servies inimicis tuis, &c.* Deut. 28. 47. 48. *neq;* denique Zelus intempestivus redarguendi proximum, vi ejus quod dicitur, *Corripiendo corripies proximum tuum*, Levit. 19. 17. vel ex æmulatione Sapientiæ ortus, eum transversum rapiat ad Iram, & Vindictæ cupiditatem, aut animi claritatem & serenitatem in Precando turbet. Imprimit posthæc etiam cordi suo (Sanctus) Justificationem judiciorum

בריחנים ומאכלים ושמועות
ומראות יברך עליהם וכל אשר
יוסיף יהיה תוספת מקרבת אל
האלקים וכמו שאמ׳ דוד פי
יספר צדקתך כל היום תשועתך
כי לא ידעתי ספורות רוצה
לומר כי שבחך לא יכללהו
המנין אבל אקבלנו עלי כל ימי
ולא אמנע ממנו תמיד ׃ ו
והאהבה והיראה מאין ספק
נכנסות בנפש עם אלה הענינים
ומשוערים בשעור תורי כדי
שלא תביא השמחה בשבתות
וימים טובים אל מה שמביא
אל השחוק והתאוה והבטלה
ולהמנע מהתפילות בעתם
כראוי ושלא תוציא היראה
אל גבול שמיאש מהמחילה
והסליחה וישאר דואג כל ימיו
ויעבור כל מה שצוה הבורא
מהשמחה במה שחננו כמו
שאמר ושמחת בכל הטוב
אשר נתן לך ה׳ אלהיך וימעט
שבחו על טובת האלקים כי
השבח הולך אחרי השמחה
ויהיה כמו שאמר בו תחת
אשר לא עבדת את ה׳ אלהיך
בשמחה ובטוב לבב ועבדת
את אויביך וגו׳ ושלא תוציאנו
הקנאה בחובת תוכיח את
עמיתך ובדברי החכמות לידי
הכעס והנטירה ותטרד נפשו
מהזדככות ובעתות התפלות
וישיב בלבו צדוק הדין ישוב

שיהיה לו למגן ולמסתור מ
מהפגעים והצרות ההוות
בעולם כשיתישב בנפשו צדק
בורא החיים ומטריפם ומנהיגם
בחכמתו ושאין הדעות מ
משיגות פרטיה אבל משיגות
בללית גמרה שהם רואות
בתקון הבריאה בהם ומה
שכלל מהפליאות המורו' אל
כונת חכם וחפץ יודע ויכול
באשר שם לקטון וגדול מהם
מה שהוא צריך לו מהחושים
נסתרים ונראים ורוחות
ואיברים ושם הכלים מפיקים
ראוים לרוחות ושם לצבועים
מדות הגבורה וכלי הדריסה
והטרף ושם לארנבת ולאיל
בלי הבריחה ומדת המורך :
ומי שמחשב בבריאת האיברים
ותועלותיהם וערכם מן הרוחות
יראה בנוה מהצדק והסדור
החכמי מה שלא ישאיר בלבו
ספק בצדק הבורא ואם יבא
שנון המחשבה להראות לו
העול על הארנבת באשר היא
מאכל לצבועים והזבוב ל
לעכביש ישיב עליו השכל ו
וינער בו לומר איך איחס העול
אל חכם שנתברר לי צדקו
ושאינו צריך אל העול ואלו
היה צידת הצבועים לארנבת

ciorum Dei idque fortissimè, (*in Precatione quadam, quam vocant* צִרּוּק הַדִּין Justificationem Judicii Dei: *qua incipit* הַצּוּר תָּמִים פָּעֳלוֹ) ut ista impressio ipsi sit pro Scuto & latibulo in quibusvis calamitatibus & afflictionibus hujus mundi, dum animo suo reputat Justitiam Dei omnia animantia creantis, conservantis, & sapientiâ sua regentis, cujus (*divinæ sapientiæ & justitiæ*) particularia mentes humanæ non possunt assequi, sed sola universalia ex eleganti Creationis illorum ordine vel dispositione, & admirandis multis in ea elucentibus, quæ docent de intentione (*Creatoris*) sapientis, volentis, Scientis, & omnipotentis, singulis à minimo usque ad maximum illorum, sensus necessarios, tam internos quàm externos, Spiritus, & membra largientis, organa item Spiritus educentia (*per membra distribuentia*); draconibus, vel, pardis fortitudinem, & membra rapiendi ac rapta dilacerandi; leporibus & cervis organa fugiendi (*celeriter currendi*) & animi mollitiem. *Et qui* consideraverit membrorum singulorum creationẽ, usus, & cum Spiritibus communionem (*quomodo singulorum naturæ convenienter, tùm quoad quantitatem, tùm quoad qualitatẽ, illi distribuantur*) in iis summam (*Creatoris*) justitiam, & ordinem sapientissimum videbit, ut nullus in ejus animo de Justitia Creatoris scrupulus remaneat. Quod si ex acutiore & accuratiore consideratione ipsi fortè scrupulus exoriatur, & iniquum videatur, si e.g. Lepus præda & esca fiat aliorum animantium, musca araneæ, mox respondebit ei Intellectus, & increpabit eum, dicendo; Quomodo attribuerem Iniquitatem (*Creatori*) Sapientissimo, cujus Justitia mihi est perspecta, quique non opus habet ut iniquitatem exerceat; quod si venatio leporis à dracone (*vel alio simili animali rapaci*)

& muscæ ab aranea fieret accidentaliter (*ut nulla appareret hac in re causa, & natura provida ordo*) dicerem, illud fieri per accidens (*cum Epicureis, vide par. 5. à §. 3. usq, ad §. 8.*) Atqui ego video Creatorem illum sapientissimum, prudentissimum, & justissimum, esse eum, qui instrumenta venandi vel rapiendi eis tribuit, veluti Leoni robur, fortitudinem, dentes, & ungues, Araneæ commemoratæ solertiam, & telam texendi artificium, ut sine institutione vel magistro retia contexere sciat ad capiendam muscam, organaque ad hoc opus perficiendum necessaria suppeditavit; quinimò etiam muscas pro esca & alimento ipsi præparavit, sicut multos pisces pro aliorum (*majorum*) piscium alimento ordinavit: *An* de his aliud dicam, quàm, Sapientiam in iis elucere, quam ego nequeo comprehendere, & ut Justificem (*justum prædicem*) eum, qui vocatur *Rupes, cujus opus integrum est & perfectum*, Deut. 32. ℣. 4? Is in cujus animo solidè hæc *infixa sunt*, similis evadet illi *Nahumo Gamsu*, de quo referunt, illum de omni afflictione, quæ ipsi obtingebat, dixisse, גַּם זוּ לְטוֹבָה *Etiam hoc in bonum mihi cedet*, vitam aget perpetuò suavem & jucundam, levesque ipsi fient adversitates omnes; imò lætabitur de illis, quando sentit, iniquitates suas hac ratione alleviari, quemadmodum is, cujus debitum exsolvitur, lætatur quòd illud à se sit ablatum; lætabitur de præmio & retributione sibi recondità; lætabitur, quòd ille suo exemplo doceat homines patientiam, & justificationem judiciorum Dei; lætabitur deniq;, quòd hinc sibi acquirat Nomen bonum, & gloriam. Atque ita comparatus est & se gerit (*Sanctus*) in Afflictionibus suis propriis & privatis. Idem verò quoque facit in Calamitatibus

וצידת העכביש לזבוב במקרה הייתי אומר בטענת המקרה: אך אני רואה החכם החוזה המנהיג הצדיק הוא אשר שם כלי הציד לאריה מהגבורה ויכלת ושנים וצפרני' ושם לעכביש נזכר לתחבולה ושם לו הארינה לבוש מבלי למידה יארוג השבכים לזבוב ושם לו כלים ראוים למלאכה הזאת וזמן לו הזבוב למחיה ולמזון כאשר זמן הרבה מדגי הים לדגים אחרים האומר על זה שיהיה אלא חכמה שאינני משיגה ואצדיק מי שנקרא הצור תמים פעלו: ומי שנתיישב על נפשו זה יהיה כמו שאומרים על נחום איש גם זו כל אשר תמצאהו צרה אומר גם זו לטובה ויחיה חיים ערבים תמיד ותקל עליו הצרות אבל אפשר שישמח בהם כשירגיש לעון שיש עליו כמי שיפרע חובו והוא שמח במה שהקל מעליו ממנו וישמח לשכר ולגמול הצפון לו: וישמח במה שהוא מלמד לבני אדם הסבל והצדקת דין הבורא וישמח במה שיש עליו בזה משם הטוב והתפארת זה בצרות המיוחדות בו וכן יעשה בצרות הכוללות כשיעבירו

בלבולי המחשב על לבו אורך
הגלות ופזור האומה ומה שהגיע
אליה מהדלות והמיעוט יתנחם
תחלה בצדוק הדין כאשר
אמרתי ואחר כן בנכוי עונותיו
ובשכר הצפון לעולם הבא
ובהדבק בענין האלקי בעולם
הזה ואם ייאשנו שטנו מזה
כאמרו התחיינה העצמות האלה
לגודל מה שנכחדנו מגוי
ונשכח זכרנו וכמה שנאמר
יבשו עצמותינו ואבדה
תקותינו נגזרנו לנו יחשוב
ביציאת מצרים ובכל מה
שנאמר בכמה מעלות טובות
למקום עלינו ולא יהיה רחוק
בעיניו איך נשוב לקדמותינו
אפי׳ אם לא ישאר ממנו אלא
אחד וכמו שאמר אל תיראי
תולעת יעקב כי מה הוא
הנשאר מן האדם כששב
תולעת בקברו ׃

יב אמר הכוזרי כמו זה יהיה
בגלות חיי ערבי ופרה פרי
תורתו בעולם הזה ובעולם הבא
ומי שהוא סובל הגלות מתקצף
כמעט שהוא מפסיד עולמו
ואחריתו ׃

יג אמר החבר וממה שיוסיף
לו ערבו על ערבות שיברך

mitatibus publicis *(Ecclesiæ & populi totius)*, cùm perplexæ animum ejus invadunt cogitationes, ob longitudinem exilii, & dispersionis populi, ejusdem paupertatem & attenuationem vel diminutionem; Hîc primò omnium consolatur & erigit se per Justificationem judicii (*Dei*), sicut dixi; deinde per Subtractionem, peccatorum suorum (h.e. *cogitando per exilium peccatorum suorum gravitatem diminui, & expiari*); tertiò consideratione præmii sibi repositi in Vita æterna, & conjunctionis cum Re Divina in hac quoque Vita. Si eum Satanas ipsius (*concupiscentia ejus mala*) velit ad desperationem adducere, dicendo (*sicut olim dixit Ezechiel*). *Num revivifcent ossa ista? An revivifcerent ossa ista?* Exech.37. ℣.3. cò quòd scilicet (*in præsenti hoc exilio*) penitùs pœnè excisi simus à gente, memoriaque nostri (*coram Deo*) quasi perierit, adeò ut nobis illud Ezechielis applicare, & dicere possimus, *Exaruerunt ossa nostra, periit spes nostra, succisi sumus nobis*, ibid. ℣.11. tum cogitabit (*sanctus noster*) de Exitu ex Ægypto, & de infinitis aliis Dei in nos collatis beneficiis & dignitatibus, neque absurdum vel impossibile ipsi videbitur, ut revertamur in pristinum nostrum statum, etiamsi non nisi unicus è nobis superstes maneret, sicut dicitur; *Ne timeas vermicule Jacobi*, Esa. 41. ℣. 14. Quid enim superstes manet de homine, quando in vermes redigitur in sepulchro?

XII. *Cosri*; Qui ita comparatus est, is in ipsa captivitate vitâ fruetur jucundâ, & uberes producet Lex ejus fructus in sæculo hoc, & in sæculo venturo: qui verò impatienter & cum indignatione fert captivitatem, parum abest, quin perdat mundum hunc & mundum futurum.

XIII. *Judæus*; Hanc ejus jucunditatem augebit, si Deum laudet

תמיד

& benedicat semper, tùm pro omnibus quæ ipse invenit in hoc mundo, quàm pro iis, quæ inveniunt ipsum, (h.e. *pro omnibus tam bonis, quàm malis, quæ ipsi eveniunt*).

XIV. *Cosri*; Et quomodo hoc fiet, cùm Benedictiones tales quoque sint laboriosæ & molestæ?

XV. *Judæus*; Annon rectiùs de homine perfecto (*justam & maturam ætatem assecuto*) dicitur, quòd sentiat Voluptatem ex cibo & potu, quàm de Infante vel Bestia, quemadmodum Bestiæ etiam magis competit Voluptas quàm Plantæ, etiamsi Planta quoque perpetuò nutriatur? (*quia Voluptas est & augetur ex notitia & sensu*).

XVI. *Cosri*; Ita est, propter excellentiam sensus, & perceptionis voluptatis (*in homine perfecto*). Nam si e.g. Ebrio, dum in ebrietate sue constitutus est, afferatur quicquid concupiverit de cibo & potu, Musicamve suavissimam audiverit; si item conjungatur cum persona amatâ, aut amasia ejus ipsum (*in hoc statu*) amplexetur, & hæc postea ipsi ubi ab ebrietate sua ad se reversus fuerit indicentur; nil nisi mœstitiam in ipso creabunt, omniaq; pro damno, nō pro lucro, reputabit; quia Voluptatum istarū non particeps factus est eo tempore, quo eas sentire, & voluptatem ex illis percipere potuisset.

XVII. *Judæus*; Præparatio ad voluptatem percipiendam, ejusque sensus, si simul cogitetur, quòd antea quis ea caruerit, duplicat voluptatem. Hancque utilitatem percipit ex Benedictionibus (*Dei pro iis laudationibus*) is qui eas cum intentione & devotione peragere est assuetus, quia illæ imprimunt speciem voluptatis in anima, & causantur laudationem ejus, qui eam ex gratia largitur, sine qua quis eâ caréret, sicque augetur Lætitia ob eam.

תמיד על כל מה שהוא מוצא
מן העולם ומה שמוצאו ממנו ׃
יד אמר הכוזרי ואיך הוא
זה והברכות טורח יותר ׃
טו אמר החבר הלא האדם
השלם יותר ראוי שיספר ב
בהרגשת ההנאה במה שיאכל
וישתה מהתינוק והבהמה
כאשר הבהמ׳ יותר ראויה
להנאה מהצמח אף על פי
שהצמח נזון תמיד ׃
טז אמר הכוזרי כן הוא
ליתרון החוש וההרגש בהנאה
כי אם היו מביאים אל השכור
כל אשר יתאוה והוא בענין
שכרותו ממאכל ומשתה וישמע
הנגונים ויתחבר עם מה
שיאהב ויחבקהו אהובתו ׃
ויספר לו כל זה כשירפא
משכרותו היה דואג על זה
ויחשוב הכל הפסד ולא ריוח
מפני שלא באו לידיו ההנאות
ההם והוא בענין שירגיש
וינעם בהם ׃
יז אמר החבר ההזדמנות
להנאה והשגתה ושיחשב
בהעדרה קודם לכן כופל
ההנאה וזה מתועלת הברכות
למי שהוא רגיל בהם בכונה
והכנה מפני שהם מציירו׳ מין
ההנא׳ בנפש והשבח עליה למי
שחננה וכבר היה מוזמן
להעדרה ואז תגדל השמחה בה

כמו שאתה אומ' שהחיינו ו
וקיימנו: וכבר היית מזומן למות
ותודה על שהחייך ותראה זה
ריוח ויקל בעיניך החולי והמות
כאשר יבא מפני שכבר חשבת
עם נפשך וראית שרוחת עם
בוראך שאתה ראוי להעדר
ממך כל טוב בטבעך כי עפר
אתה והט בלך בחיים והנאות
ותודה על כן ובעת שיסירם
ממך תודה ותעבוד ותאמר ה'
נתן וה' לקח יהי שם ה' מבורך
ותהיה נהנה כל ימיך ומי שאינו
אוחז הדרך הזה אל תחשוב
כי הנאתו הנאה אנושית אך
הנאה בהמית איננו מבינה
כאשר אמרנו בשכור וכן יעלה
החסיד אל לבו ענין כל ברכ'
ויבין הכונה ממנה ומה שהוא
נתלה בה הנה יצייר ביוצר
המאורו' סדר עולם העליון
וגודל האישים ההם וגודל
תיעלותם ושהם אצל בוראם
כקטן שברמשים ואם הם
גדולים בעצמם לגודל ת
תועלותינו בהם: והראיה
שהם אצל בוראם כאשר
אמרתי שחכמתו והנהגתו ב
ביצירת הנמלה והדבורה
איננה מקצרת בחכמתו
והנהגתו לשמש ולגלגל אך

ob eam. Sic cùm dicis; *Qui vivificavit nos & conservavit nos* (*in Precatione quadam*); indicas te Morti obnoxium & expoſitum fuiſſe, ac ſimul gratias agis, quòd in vita conſervârit te, videturque hoc tibi eſſe lucrum, morbus item & mors, quandocunque illa eveniant, levia eruntin oculis tuis, quia animo tuo reputaſti, & vides, quòd lucratus ſis cum Creatore tuo, quia cùm potuiſſet te privare (h.e. *tibi non conferre, denegare*) omni bono naturæ tuæ, ut qui pulvis es & terra, ex ſua bonitate contulit tibi vitam, & innumera alia commoda, pro quibus proin meritò gratias illi agis: Quando hæc iterum à te aufert, rurſum gratias agis, & dicis; *Dominus dedit, Dominus abſtulit, ſit Nomen Domini benedictum*, Job.1. Atque ſic voluptate frueris (*lætus animo es*) omnibus diebus tuis (*quando hac ratione pro omnibus tàm bonis quàm malis, Deum celebras & laudas*). Qui hanc viam non tenet (*hanc agendi rationem non obſervat*), is non perſuadeat ſibi, voluptatem ſuam eſſe humanam, ſed brutalem, quam ipſemet non intelligit, ſicut de Ebrio ſuprà diximus. Sic in ſingulis Benedictionibus animo ſuo expendit Vir Sanctus earum ſenſum, intentionem (*primam*) & quæcunque ab ea dependent (*eâ comprehenduntur*); veluti in (*Benedictione, quæ incipit*) יוֹצֵר אוֹר *Creans lucem*, concipit & imaginatur ſibi Ordinem mundi ſuperioris, magnitudinem ſingularium illius, maximum item quem habent uſum & utilitatem, quodq́ue, licèt ob maximum quem ex illis percipimus uſum, maxima nobis videantur, apud Creatorem tamen ſunt perinde ac minimum reptile. Cujus rei argumentũ & probatio inde ſumitur, quia Sapientia & Gubernatio ejus in creatione Formicæ & Veſpæ non minus eſt conſpicua, quàm in Sole & Sphæris ſeu Orbibus cœleſti-

bus; imò signa Sapientiæ & Gubernationis ejus in Formica & Vespa, vel Api magis sunt subtilia & admiranda ob parvitatem illarum. Hæc secum reputabit, ne Luminaria (*& corpora illa*) cælestia nimis magna videantur in oculis ejus, & inde Sathan illum seducat ad dogmata eorum, qui Spirituales influentias asserunt & credunt (Heb. אנשי הרוחניות, *quo intelligit eos, qui ope scientiæ Astrologicæ putant deduci posse ex corporibus cælestibus influentias & virtutes in figuras & imagines quas conficiunt, vide & sup. p. 1. § 79.*), & existimet, illa prodesse vel nocere posse à se ipsis (*Sapientia sc. prædita*) cum non ita sit, sed per qualitates suas omnia agant, ut Aër, & Ignis (*vide par. 1. § 77.*) juxta id quod Job dicit; *Num aspexit lucem (i. e. Solem) quando splendebat, & Lunam, à qua pretiosum abit? Et seduxit sese in abscondito cor meum, & osculata est manus mea os meum. Etenim hoc fuisset iniquitas judicata, quia abnegassem Deum desuper*, cap. 31. 26. 27. 28. Sic in (*Benedictione quæ incipit*) אַהֲבַת עוֹלָם recolet animo, quòd Res Divina adhæreat cætui præparato vel destinato ad ejus receptionem, sicut Lux adhæret Speculo puro; tum quòd Lex ab ipso lata primum fuerit benevolentiæ ejus signum, quo apparuit Regnum ejus in Terra, sicut apparet in Cælo. Neque decrevit Sapientia Divina creare Angelos in Terra, sed Homines, ex semine & sanguine, in quibus naturalia (*quatuor Elementa, & eorum qualitates*) prævalerent, & virtutes vel vitia, pro syderis vel temperamenti bonitate vel malitia, dominarentur, sicut in libro Jezirah explicatur; Cum ergo ita purus est ex eis vel unus aliquis singularis, vel integer cætus, tum residet super eo Lux Divina, & gubernat eum modis admirandis & tremendis, ordinem mundi naturalem excedentibus, vocaturque id à nobis *Amor (Dei)* & *Lætitia (ex eo orta)*; Neque reperit Res Divina

סימני החכמה והשגחה יותר דקה ונפלא׳ בנמלה ובדבורה עם קטנותם יחשוב בזה כדי שלא יגדלו בעיניו המאורו׳ ויסיתהו השטן בקצת דעות אנשי הרוחניות ויעלה בלבו שהם מועילים ומזיקים בעצמם ואיננו כן אבל באיכותם. כרוח וכאש ויהיה כמו שאמר אם אראה אור כי יהל ויפת בסתר לבי וכן יתן אל לבו באהבת עולם הדבק הענין האלקי בעדה המוכנת לקבולו כהדבק האור במראה הזכה ושהתור׳ מאצלו התחלת חפץ ממנו להראות מלכותו בארץ כ כהראותה בשמים ולא גזרה החכמה שיברא מלאכים בארץ אבל אדם מזרע ודם מתגברים בהם הטבעיים ומתנצחים בהם המדות כפי התחלפות הצלחה ורוע המזל כאשר נתבאר בספר יצירה ׃ וכאשר יזך מהם יחיד או קהל יחול עליו האור האלקי וינהיגנו בנפלאות ובנוראות יוצאות מסדר העולם הטבעי ויקרא זה ממנו אהבה ושמחה ולא מצא הענין

האלקי מקבל בסבירות לדברו דבק בסדר אשר צוה בו ואחרי המאורות והגלגלי' אלא חסידי בני אדם היו יחידים מאדם ועד יעקב ואחר כן שבו קהל וחל עליהם הענין האלקי לאהבה להיות להם לאלקים וסדרם במדבר כסדר הגלגלים ארבעה דגלים כארבעת רבעי הגלגל ושני' עשר שבט כשנים עשר מזלות ומחנה הלויים בתוך המחנות כאשר אמר בספר יצירה והיכל קדש מכוון ב באמצע והוא נושא את כלם וזה כלו מורה על אהבה ויהיה משבח עליה ויסמוך לזה קבולו התורה בקרי' שמע ואח' כן במה שכולל אמת ויציב מהענינים הניחצים לקבלת התורה כאלו אחר שנתבאר לו כל אשר קדם והבין אותו והכירו אסר על נפשו אסר והעיד עדים שקבלו כאשר קבלוהו האבות לבניו וכן יקבלוהו הבנים עד עולמי עד כמו שהוא אומר על א אבותינו ועלינו ועל בנינו ועל דורותינו דבר טוב וקיים חק ולא יעבור: ואחר כן מסדר הקשרים אשר בהם ישלמו קשרי היהודים והוא שידרה

Divina subjectum idoneum, verbo ejus aures præbens, & ordinis à se præscripti observans, post Luminaria, & Orbes cœlestes, nisi Sanctos homines, qui inde ab Adamo, usque ad Jacobum, semper unici & singulares fuerunt. Post (*Jacobum*) autem eruperunt in integrum Cœtum, & commorata est super ipsis Res Divina per Amorem, ut esset ipsis in Deum, ordinavitque & disposuit eos in Deserto juxta ordinem Orbium cœlestium, quaterna sc. vexilla, juxta quatuor quadrantes Orbis cœlestis (*Zodiaci, cujus duodecim signa in quatuor partes dividuntur, & sic divisa quatuor revolutiones anni faciunt*)., & Duodecim tribus juxta Duodecim illa signa: tribum autem Levi in medio castrorum, sicut dicitur in libro Jezirah, & Templum Sanctum (*Rem Divinam, Arcam*) in medio, quod (*virtute suâ*) sustinet omnia. Universa hæc docent de Amore (*signa sunt singularis erga nos Dei Amoris*), propter quem Deum laudat (*Sanctus, in precatione* אַהֲבַת עוֹלָם, *in cujus explicatione hucusq; versatus est author.*). Huic (*benedictioni*) subjungit, quòd recipiat in se Legem in (*lectione*) שְׁמַע יִשְׂרָאֵל *Audi Israël* (*Dominus Deus noster est Deus unus*) & iis, quæ in (*benedictione*) אֱמֶת וְיַצִּיב in hunc sensum de recipienda lege continentur, quasi, post præcedentia omnia sufficienter ipsi declarata, cognita & perspecta, obligatione seipsum obligaret, & testes advocaret contra se, quòd illa omnia acceptet, eodem modo quo ea acceptarunt Patres ejus ante ipsum, & filii ejus sint accepturi in æterna sæcula, sicut in illa (*Precatione* אמת ויציב) dicit, *Super Patres nostros, & super nos & super filios nostros, & super generationes nostras* &c. *est verbum ejus bonum* &c. *statutum quod non præterit.* Posthæc ordinat (*in Oratione illa eadem, recitat, recenset*) Vincula quibus perficiuntur vincula Judæorum (h. e. *Articu-*

los fidei Judæorum præcipuos, per quos cum Deo conjunguntur, quibusq; ruptis, ista unio & conjunctio dissolvitur; continendo Dei Opt. Max. Deitatem, Æternitatem, & Providentiam erga Patres nostros, quòd item Lex sit ab Illo (*profecta*), pro quadam rerum omnium Demonstratione commemorat Exitum ex Ægypto, dum ait; *Verissimum est, quòd tu sis Dominus Deus noster. Verum est, quòd a sæculo sit nomen tuum, & auxilium sis patrum nostrorum: verum est, quòd ex Aegypto nos redemeris, Domine Deus noster.* Qui hæc omnia perfectè agit cum intentione purissima, is est verus Israëlita, & sperare potest, adhæsurum se Rei divinæ, quæ adhæret filiis Israelis præ cæteris populis Idololatricis; huic facile erit stare coram Majestate Divina; hic orabit & exaudietur. Tenetur autem Redemptionem Precationi subjungere summâ festinatione & promptitudine, sicuti ante diximus, & accinget se ad Orationem peragendam conditionibus dictis, idque in Precibus publicis totius Ecclesiæ. Nam preces privatæ hominis singularis sunt liberæ, quibus locum assignarunt in Oratione שומע תפלה *Audiens precationem*, pro eo qui voluerit. In Precatione seu benedictione prima (τῶν *Schmóne esre*, seu, *octodecim*) quæ vocatur אבות animo recolet excellentiam & dignitatem Patrum, & quòd Fedus Dei sit perpetuum, nec in seculum sit recessurum, sicuti in ea ait; *Et adducit Redemptorem filiis filiorum ipsorum.* In Benedictione secundâ, quæ vocatur גבורות, quòd Deus in mundo hoc exerceat Dominium continuum, non verò, sicut existimant (*Philosophi*) quòd omnia haut naturaliter (*secundum naturam inditam ipsis constanter agant, neq; Deus istorum naturam immutare possit, quæ experientiâ est comprobata*) Item, quòd Deus

כאלהיתו יתברך ובקדמותו ו
ובהשגחתו על אבותינו ו
ושהתורה מעמו ובראיה על
כל זה והוא החתום ביציא׳
מצרים כמו שאמר אמת שאתה
הוא ה׳ אלקינו אמת מעולם
הוא שמך ועזר׳ אבותינו ואמת
ממצרים גאלתנו ה׳ אלקינו
ומי שהשלים כל אלה בכונה
גמורה הוא ישראל אמתי וראוי
לו שיקוה להדבק בענין האלקי
הדבק בבני ישראל מבלעדי
שאר האומות ויכל עליו לעמוד
לפני השכינה וישאל ויענה
ונתחייב לסמוך גאולה לתפלה
בתפלה החריצות והזריזות
כאשר הקדמנו ויעמוד לתפלה
על התנאים אשר קדם זכרם
בברכות הכוללות כל ישראל כי
הבקשה והתפלה במה שבת יחיד
בני היחיד איננה אלא מן הרשות
וכבר קבעו לזה מקום בשומע
תפלה כמו שהוא רוצה ו
ויתן אל לבו מהברכה ה
הראשונה הנקראת אבות
מעלת אבות ושברית האלקי
קיים להם עד עולם לא ימוש
כמו שהוא אומר ומביא גואל
לבני בניהם : ומהברכה
השנית נקראת גבורות כי
לאלקי בעולם הזה ממשלה
מתמדת ואיננו כאשר חושבים
שוא על הטבעים אשר נסים

ויתן אל לבו שהוא מחיה
המתים בעת שירצה עם רוחק
זה מהקשת הטבעים וכן משיב
הרוח וזולתו ; ובחפצו מתיר
אסורים וזולתו וכבר התבאר
זה מעניני בני ישראל : ואחר
שיאמין באבות וגבירות שהם
מדמות שהוא יתברך נתלה
בעולם הזה הגופני ירוממהו
ויקדישהו ויגדלהו שישיגהו
או יתלה בו דבר מספורי
הגופניים בקדושת השם
יתברך והיא אתה קדוש : ויתן
אל לבו מהברכה הזאת כל
אשר ספרוהו בו הפילוסופים
מהקדושה והרוממות אחר
שיקיים אלהותו ומלכותו
באבות וגבורות כי בהם
נתברר אצלנו שיש לנו מושל
ומצוה ולולי הם היינו
מסתפקים בדברי הפילוסופים
עם אנשי הקדמות : והתחייב
להקדים אבות וגבורות על
קדושת השם ולאחר ש
שמקדישהו ומרוממהו בזה
יתחיל בבקשת צרכיו בכלל
כל ישראל כי התפלה הנענית
אינה כי אם לקהל או לאחד
שיהיה במקום קהל והוא
נעדר בזמננו זה :
יח אמר הכוזרי ולמה זה
הלא שיתיחד האדם יותר טוב

Deus *vivificet mortuos* quo tempore voluerit, quamvis absurdum videatur rationi Philosophorum, quod Deus *flare faciat ventum* &c. quòd *pro sua voluntate solvat vinctos* &c. quod patet ex historia filiorum Israëlis (*quos ex Aegyptiaca servitute eduxit in libertatem*). Posteaquam ex Benedictionibus his, אבות & גבורות, fortasſis ſibi perſuadet, illas docere, Deum Benedictum aliquo modo dependére à mundo hoc corporali (*aliquam affinitatem & similitudinem cum eo habere*); exaltabit, ſanctificabit, & magnificabit ipſum ab omni re corporea (*super omnem rem corpoream*) quæ de eo concipi poſſet, in (*Benedictione*) Sanctificationis Dei, quæ incipit אַתָּה קָדוֹשׁ *Tu es Sanctus* (conf. par. 4. §. 3. in Nomine קדוש) & hac Benedictione ad animum ſuum revocabit omnia quæ Philoſophi de Sanctificatione & Exaltatione Dei ſcripſerunt, poſteaquam ejus Deitatem & Regnum in (*Benedictionibus*) אבות וגבורות aſſeruit & ſtabilivit, quia in illis nobis declaratur, quòd habeamus Dominatorem, & Præcipientem (*Legulatorem*): ſine illis (*duabus benedictionibus*) acquieſceremus in verbis Philoſophorum & credentium Æternitatem Mundi. Præmittendæ itaque ſunt אבות, & גבורות Sanctificationi Dei. Et poſteaquam ita eum ſanctificavit & exaltavit, tùm demum incipiet petere neceſſitates ſuas formulâ precandi univerſali pro neceſſitatibus totius Iſraëlis (*Ecclesiæ*). Nulla enim precatio exauditur, niſi vel totius Eccleſiæ, vel unius alicujus, qui ſit loco totius Eccleſiæ. Tales autem hoc noſtro tempore nulli reperiuntur.

XVIII. *Coſri*; Quorſum verò hoc? Nunquid melius eſt, ut homo

privatim oret, & ſeceſſum quærat, & hac ratione mens ejus magis eſt ſerena, cogitatio magis vacua? (ſicut ſt. Chriſtus ait; Tu verò cùm oras, introito in conclave tuum, & clauſo oſtio tuo ora Patrem tuũ, Matth. 6.6.)

XIX. *Judæus*; Ita eſt; ſed præſtantiam & prærogativam habet Cœtus vel Eccleſia multis modis. *Primò*, Eccleſia tota non orat pro eo, quod ſingulari aut privato ſit damnoſum; privatus autem aliquis & ſingularis poteſt orare pro eo, quod fortasſis aliis privatis poſſit eſſe damnoſum, & vice verſà hi alii fieri poteſt ut orent, quod illi ſit damno. De conditionibus autem Orationis quæ exaudiri debet, eſt, ut contineat talia quæ utilia ſint toti mundo, neque ullâ ratione vel modo damnoſa. *Secundò*, rarò accidit, ut privata oratio perficiatur ſine errore & lapſu (*ut cogitationibus ſuis non evagetur homo, & ad alia convertatur*). Hinc conſtituerunt & ordinarunt nobis, ut privatus oret Preces totius Eccleſiæ, & ut ejus oratio fiat in Eccleſia, in qua, ſi fieri poſſit, non pauciores ſint congregati quàm decem, ut, quod in quibuſdam deficit ſeu per errorem, ſeu per prævaricationem, per alios compenſetur & perficiatur, atque ſic a cunctis ſimul Precatione perfectâ, & cum Intentione purâ factâ, benedictio maneat ſuper omnes, & ad ſingulos pars ejus perveniat. Nam Res Divina eſt inſtar Pluviæ, quæ totam aliquam terram irrigat, quando illa eâ eſt digna. Et quamvis fieri poſſit, ut quidam in ea ſingulares illâ non ſint digni, illi tamen eâ fruuntur propter majorem partem [1.]: Sic contrà ſubtrahitur aliquando Pluvia toti alicui Terræ, quamvis tota illa Terra eâ non ſit indigna, ſed fieri poſſit, ut in ea adhuc ſint aliqui ſingulares eâ digni; ſubtrahitur tamen

ותהיה נפשו זכה ומחשבתו פנויה יותר ׃

יט אמר החבר אבל היתרון לקהל מכמ׳ פנים מהם כי הקהל אינם מתפללים במה שיש הפסד ליחיד והיחיד אפשר שיתפלל במה שיש בו הפסד ליחידים אחרים ואפשר שיש ביחידי׳ ההם מי שיתפלל במה שיש בו הפסדו ׃ ומתנאי התפלה הנענית שתהיה במה שיועיל העולם ולא יזיקהו בשום פנים ׃ ומהם שמעט הוא שתשלם תפלה ליחיד מבלי שגגה ופשיעה ׃ וכן קבעו לנו שיתפלל היחיד ת תפלת הצבור ושתהיה תפלתו בצבור בעוד שיוכל לא פחות מעשרה כדי שישלם בקצתם מה שיחסר בקצתם בשגגה או בפשיעה ויסתדר מהכל תפלה שלמה בכונה זכה ותחול הברכה על הכל ויגיע לכל אחד מהיחידים חלקו ממנה כי הענין האלקי כ כמטר מרוה ארץ מהארצות כשתהיה האר׳ כלה ראויה לו ואפש׳ שיכלול בה מי שאינו ראוי לו מהיחידים ויצלחו ב בעבור הרוב ובהפוך זה שימנע המטר מארץ מהארצות מפני שהארץ כלה אינה ראויה לו ואפשר שיכלול בה יחידים היו ראויים לו ונמנע מהם

בעבור הרוב אלה דיניו יתברך
העולמיים ואצלו יתברך הגמול
ליחידי' ההם בע"הב ועוד ש
שבעולם הזה יתן להם תמורה
טובה וישיב להם בקצת טובה
יהיו בה נכרי' משכניהם אך
מעט שינצלו מהעונש הכולל
הצלה גמורה ומשל מי ש
שהתפלל לצורך עצמו כמשל
מי שהשתדל לחזק את ביתו
לבדו ולא רצה להכנס עם
אנשי המדינה בהעזרם על
חזוק חומותם הוא מוציא
הרבה ועומד על הסכנה ואשר
יכנס במה שנכנסים בו הצבור
מוציא מעט ועומד בבטחה כי
מה שמקצר ממנו אחד משלימו
אחר ותקום המדינה בתכלית
מה שיש ביכולת ויהיו א
אנשיה מגיעים כלם אל
ברכתה בהוצאה מועטת
עם הדין וההסכמה ׃ ועל כן
קורא אפלטון מה שיוציא כצד
התורה חלק הכל ובעוד ש
שיתעלם היחיד מחלק הכל
והוא שיש בו תקנת צבורו
אשר הוא חלק ממנו וחשב
כי יותירנו לעצמו הוא חוטא
על הכל וחוטא לנפשו יותר כי
היחיד בכלל צבור כאבר ה
האחד בכלל הגוף אלו היה
מקפיד הזרוע על דמו כשיצטרך
אל ההקזה היה נפסד הגוף
בלו ותפסד

tamen eis quoq; propter majorem partem. Et ſic quidem fit ſecundum judicia Dei mundana ſeu temporalia. Quod autem ad ſingulares attinet illos (*qui judiciis his una cum impiis involvuntur*) iis apud Deum retributio parata eſt in ſæculo futuro (*vita æterna*); quin & in hoc mundo alio aliquo bono hoc eis compenſat, quo eos afficit, ut eo dignoſcantur à vicinis ſuis; rarò autem accidit, ut evadant Pœnas publicas & communes totaliter & abſolutè. Qui pro ſuis tantùm neceſſitatibus orat, ſimilis eſt ei, qui conatur munire ſuam ſolùm domum, neq; vult communes ſubire ſumptus cum reliquis civibus, eos adjuvando in reparandis muris ipſorum: Talis magnos facit ſumptus, & perpetuo verſatur in periculo: Qui verò commune ſubit onus vel opus cum Eccleſia tota, is parum expendit, & habitat ſecure. nam quod uni deeſt, ſupplet alter, & ſic tota civitas in ſummo robore exiſtit, civesque ejus omnes participes fiunt benedictionis (*felicitatis*) ejus, per exiguos ſumptus, quos faciunt ſecundum jura (*civitatis*) & ex communi conſenſu, vel, unanimiter. Ideò vocat Plato id, quod ſecundum jura & Leges expenditur, *Partem Totius*. Unde ſi privatus vel ſingularis aliquis ſe ſubducat à Parte Totius, in quo videlicet ſita eſt Salus totius Eccleſiæ, cujus ille eſt pars, & cogitat, ſe id ſibi ſervaturum, & in ſuos uſus converſurum, ille peccat erga Totum (*Bonum publicum*) & erga ſeipſum vehementer. Privatus enim quiſque comprehenditur ſub Eccleſia, ſicut [2.] Membrum unum comprehenditur ſub corpore, & illius pars eſt. Veluti ſi Brachium vellet parcere ſanguini ſuo, quando neceſſitas (*corporis*) requirit venæſectionem, damno afficeretur totum corpus, & ſimul etiam

pateretur Brachium. Proinde privatus quisque paratus esse debet ad sufferendos dolores omnes, usq; ad mortem ipsam, pro Bono & salute Totius (*publicâ*), & præcipuum atq; potissimum, quod privato debet esse curæ, est Pars Totius, ut sc. eam conferat (*ad conservationem Totius*) neq; ab ea se subtrahat. Quia vero hanc rem non assequitur Ratio, ideo præcepta de ea dedit Deus, præcipiendo dare Decimas, Dona, Oblationes, & alia similia, quæ sunt Pars Totius, de Facultatibus. De Actionibus & Operibus, (*præcepit hujus rei causa observare & quasi attribuere*) Sabbatha, Ferias, Festa, Annos intermissionis, Jubileos, & similia: Circa Verba præcepit Orationes, Benedictiones, Laudes; Circa Qualitates, vel affectiones animi; Dilectionem, Timorem, Lætitiam. Petitionum (*in Oratione*) prima meritò esse debet, Petitio Intellectus & Scientiæ, quia per hæc homo eò pertingit ut conjungatur cum Creatore: Ideò præmittit (*Sanctus noster*) חונן לאדם דעת *Qui largitur gratiose homini scientiam* &c. (peculiaris precula), quæ conjungitur cum proxime sequenti, הרוצה תשובה *Qui delectaris pœnitentia*, ut illa Sapientia, Scientia, & Prudentia ipsum dirigant in Viam Legis & Cultus Divini, sicut dicit (*in ista precula*); *Converte nos, Pater noster, ad Legem tuam, appropinquare fac nos, Rex noster, ad cultum tuum.* Quia verò homo sine peccato & prævaricatione esse nequit, ideò necesse habet abhinc orare pro Remissione

כלו ונפסד הזרוע בהפסדו א
אך ראוי ליחיד לסבול הצער
עד המות בצד תקנת הכל
והנחוץ ממה שיעיין עליו היחיד
הוא חלק הכל שיתננו ולא
יתעלם ממנו ׃ ומפני שלא
היה דבר שתשיגהו ההקשה
צוה הבורא במעשרות ו
והמתנות והקרבנו חולת זה
והוא חלק הכל מהממונות ׃
אך מהמעשי׳ השבתות ו
והמועדים והשמטות והיובלים
וכיוצא בהם ׃ ומהמאמרים
התפלות והברכות ו
והתושבחות ׃ מהמדות
האהבה והיראה והשמחה ו
והראויה להקדי׳ מהבקשו׳
בקשת השכל והדעת שבהם
יגיע האדם להתקרב אל אלהיו
על כן הקדים חונן הדעת
הסמיכה אליה שאחריה רוצה
לומר הרוצה בתשובה כדי
שתהיה החכמה והדעת והבינה
דהיא בדרך התורה והעבודה
כמו שהוא אומר השיבנו אבינו
לתורתך ומפני שא׳ אפשר ה
לאדם בלתי חטא ופשע
התחייב להתפלל על סליחת
החטא במחשב׳ ובמעש׳ ב
בברכת חנון המרבה לסלוח
וסומך אל התפלה הזאת
תולדת הסליחה והיא הגאולה
ממה שאנחנו בו ומתחיל ראה

peccatorum commissorum cogitatione, & opere, quod facit in Precatione חנון, in qua dicit, *Benedictus sit Deus, qui multiplicat condonare.* Huic preculæ continuo subjungit prolem quasi & fœtum Remissionis, videlicet Liberationem ex calamitate in qua sumus, cujus initium;

נא בענינו וחותם גואל ישראל : ואחר כן יתפלל על בריאות הגופים והנפשו' וסומך לתפלה הזאת הזדמנות מזונם לשמירת כחם בברכת השנים : ואחר כן יתפלל על קבוץ הגלות במקבץ נדחי עמו ישראל : ויסמוך לו הראות הצדק וחבור הענין האלהי במה שאומר ותמלוך עלינו אתה לבדך : ואחר כן יתפלל לבער הסינים ולעקור הזדון בברכת המינים וסומך לה שמירת הסגולה הזכה באמרו על הצדיקים ועל החסידים : ואחר כן יתפלל להשיב שבות ירושלם ולשומה מקום שכינתו : ויתפלל סמוך לה על משיח בן דוד וישלים מהצרכים העולמיים : ואחר כן יתפלל על קבול התפלות בשומע תפלה : ויתפלל סמוך לה להראות השכינה עין בעין כאשר היתה לנביאים ולחסידים וליוצאי מצרים באמרו ותחזינה עינינו בשובך לציון ויחתום המחזיר שכינתו לציון ויחשוב בלבו שהשכינה נצבת נגדו וישתחוה לנכחה

initium; *Respice quæso afflictionem nostram*, & clausula; *Benedictus sis ô Deus, liberator Israëlis.* Hinc progreditur ad orandum pro sanitate Corporum & Animarum, & illi precationi (*in qua pro eâ orat*) subjungit statim Præparationem alimenti, ad conservandas vires & facultates illorum, in precatione הַשָּׁנִים, (*quam sic vocat ab ultima voce, quia sic definit*, בָּרוּךְ אַתָּה יְיָ מְבָרֵךְ הַשָּׁנִים *Benedictus sis, ô Deus, qui benedicis annis*). Ab hoc pergit ad orandum pro Collectione captivitatum, in (*precatione, cujus finis est*) מְקַבֵּץ נִדְחֵי עַמּוֹ יִשְׂרָאֵל *Colligens expulsos populi sui Israëlis*; & cum ea conjungit votum, ut Justitia Dei conspiciatur, & cum Re Divina iterum conjungantur, dum in prece sequenti dicit; *Regna tu super nos solus.* Postea sequitur precatio, pro comburendis scoriis & exstirpandis superbè peccantibus (*h. e. Apostatis, à fide Judaica deficientibus, in precatione* ולמלשינים *contra hos præcipuè directâ, quam vide in Lexico Talmudico in Radice* שמד), cui mox addit aliam, pro conservando Populo peculii puro (*fido & constanti in fide suâ*) dum ait; עַל הַצַּדִּיקִים *Super justos, & super Sanctos* &c. Dehinc precatur pro reducenda captivitate urbis Hierosolymæ, & ut Deus eam constituat iterum Locum Majestatis suæ; proximè subnectens oratiunculam pro adventu Messiæ filii Davidis; sicq; absolvit petitiones necessitatum suarum Temporalium. Concludit precatiunculâ pro Acceptatione precum suarum, quæ vocatur שׁוֹמֵעַ תְּפִלָּה (*quia ita definit*, בָּרוּךְ אַתָּה יי׳ שׁוֹמֵעַ תְּפִלָּה *Benedictus sis, ô Deus, qui audis precationem*), annectens ei adhuc aliam, quâ petitur, ut Majestas Divina oculo ad oculum conspiciendam se præbeat, quemadmodum olim Prophetis, Viris Sanctis, & exeuntibus ex Ægypto, inquiens inter alia; *Et videant oculi nostri, quando reduces Tzijonem*; claudens; *Qui redire facit Majestatem suam in Tzijon.* Tùm porrò sibi imaginatur in corde suo,

כאשר היו ישראל משתחוים בראותם השכינה ויכרע כריעות מודים בברכת הודאה שהיא כוללת ההודאה בטובות הבורא יתברך והשבח עליהם יחדו וסומך לה עושה שלום שהיא החתימה כדי שתהיה פטירתו מלפני השכינה בשלומו

Majestatem Divinam stare ante se, & ipsum coram ea se incurvare, sicuti olim se incurvarunt Israëlitæ, quùm Majestatem Divinam viderunt, & in genua gratias agendo procumbere, in Precatione מוֹדִים אֲנַחְנוּ *Gratias agimus*, quæ complectitur Gratiarum actionem pro Beneficiis Dei Opt. Max. & debitam pro iisdem Laudationem, cui ultimo loco addit precatiunculam q. valedictoriam, עוֹשֶׂה שָׁלוֹם dictam, (*ab ulti[...] ejus verbis*, עֹשֶׂה שָׁלוֹם בִּמְרוֹמָיו הוּא יַעֲשֶׂה שָׁלוֹם עָלֵינוּ וְעַל כָּל יִשְׂרָאֵל אָמֵן *Faciens pacem in excelsis suis* (in cœlo), *idem faciet pacem super nos*, *& super omnem Israëlem, Amen*), quæ est Conclusio (*precationis* Schmóne ésre), ut discessus ipsius à Majestate Divina sit vel fiat in pace (*bona ejus cum pace*).

N O T Æ.

[1.] *Sic scribit Majemonides in* הלכות תפלה *cap*:8. תפלת הצבור נשמעת תמיד ואפילו היו בהן חוטאים אין הבה מואס בתפלתן רבים לפיכך צריך אדם לשתף עצמו עם הצבור *h.e.* Oratio Ecclesię semper exauditur: & licet inter eos sint quidam peccatores, Deus tamen non aspernatur Orationem illorum. Idcirco debet se homo conjungere cum Ecclesia.

[2.] *Similitudinem hanc videtur desumpsisse ex libro Zohar, in quo Parascha* פנחס *legitur*; Quando justi corripiuntur morbis aut plagis ad expiationem (*ut luant*) pro mundo, tùm expiantur omnia peccata generationis illius. Unde id probatur? מכל שייפי גופא A' membris corporis universis: בשעתא דכל שייפין בעאקו ומרע סגי שריא עליהו שייפא חדא אצטריך לאלקאה בגין דיתאסון כלהון ומנו דרועא דרועא אלקי ואפיקו מניה דמא וכדין הוא אסוותא לכל שייפי גופא · אוף הכא בני עלמא אינון שייפין דא עם דא בשעתא דבעי קודשא בריך הוא למיהב אסוותא לעלמא אלקי לחד צדיקא בינייהו ובגיניה יהיב אסוותא לכולא מנלן; דכתיב והוא מחולל מפשעינו מדוכא מעוונתנו ובחבורתו נרפא לנו ובחבורתו אקזותא דדמא כמאן דאקיז דרועא ובההוא חבורה נרפא לנו אסוותא הוא לנא לכל שייפין דגופא וכו' : Quando omnia membra sunt in angustia, vel ægritudo gravis ea occupat, tùm unum membrum percutitur, ut sanentur omnia. Quodnam est illud membrum? Brachium: Quemadmodum sc. si Brachium percutiatur, & sanguis educatur, sanantur omnia membra corporis: ita se res hîc habet; Homines universi sunt ut membra unius corporis inter se conjuncta; quando Deus vult conferre sanitatem mundo, percutit Justum unum ex ipsis, & propter eum largitur

largitur sanitatem cæteris omnibus. Unde id habemus? Ex eo quod Esa. 53. dicitur; *Ipse autem vulneratus est propter prævaricationes nostras, attritus est propter iniquitates nostras, & per livorem vel vibicem ejus sanati sumus.* Ille Vibex, vel Livor est veluti Sanguinis emissio è brachio; *& per eum sanati sumus*, *h. e.* & per eum sanitas obtigit omnibus membris corporis *&c. Videantur ibi in eundem sensum plura.*

כ אמר הכוזרי לא נשאר לי מקום שאלה מפני שאני רואה כל הענינים מתוקנים ומסודרי' ואשר הייתי תופש עליכם והוא מיעוט מה שאני רואה בתפילותיכם מזכרון העולם הבא כבר השיבותני עליו כי מי שהוא מתפלל ל להדבק באור האלהי בחייו עד שהוא מתפלל לראותו בעיניו ויתפלל על מדרגת הנבואה ואין קורבה לאדם אל האלהים גדולה ממנה כבר התפלל מבלי ספק על מה שהוא גדול מ מהעולם הבא ואם יגיע אליו יגיע אל העולם הבא כי מי שדבקה נפשו בענין האלהי והיא טרודה במקרה הגוף ומכאוביו כל שכן שתדבק בו כשתתיחד בו ותעזוב אלה הכלים המלוכלכים :

XX. *Cosri*; Non habeo quod porrò quæram, quia omnia video optimè esse ordinata & disposita. Unum quod in vobis carpo, est, quòd tam paucam & parcam video vos mentionem facere Seculi futuri (*Vitæ æternæ*); ad quod verò tu mihi quoq; respondisti. Nam qui orat, ut in vita sua conjungatur cum Luce Divina, & quidem eò usque ut oculis suis eam videat; qui etiam orat pro Gradu Prophetico (*assequendo*) quo nullus gradus est propior accedendi ad Deum, is dubio procul quoque orat pro eo quod maximum est, Vitâ sc. æterna: & si ad illum (*gradum Propheticum*) pertingat, pertinget quoque ad Vitam æternam. Nam is, cujus anima adhæret Rei Divinæ, dum adhuc occupata & onerata est accidentibus corporis, & doloribus ejus, multò magis Illi adhærebit, quando illi soli vacabit, & derelicturus est organa & membra ista contaminata.

כא אמר החבר אוסיף ביאור בזה המשל אדם שבא אל המלך וקרבו המלך קורבה גדולה ונתן לו רשות לבא עליו בכל עת שירצה והיה הוא רגיל אל המלך עד שהיה מ

XXI. *Judæus*; Declarabo tibi hoc meliùs sequenti parabolâ; Homo quidam (*Israël*) venit ad Regem (*Deum Regem mundi*), quem Rex arctissimè sibi adjunxit (*in intimam admissionem & familiaritatem recepit, in populum suum peculiarem eos adoptando, & fœdus cum eis ineundo &c.*), largiens ei facultatem se accedendi quotiescunque & quandocunque vellet; quinimò Regi adeò fit familiaris, ut ab ipso petere audeat, ut ad ipsum in domum suam veniat, & secum prandeat, idque ab eo obtineat, (*sic scribunt in die Impletionum & primorum Sa-*

rum Sacrificiorum Aharonis Levit. 8. ad preces Mosis & Aharonis Gloriam Dei descendisse, & ea consumpsisse: Sic etiam Regem Salomonem post exstructum templum, Deum ad epulum suum in domum à se exstructam invitasse, quod ipsi in sacrificiis & oblationibus praeparaverat; 1. Reg. 8. & id obtinuisse, ut habetur 2. Par. 7. v. 1. Sic orat sponsa Ecclesia, Cant. 4. v. 16. Veniat dilectus meus in hortum suum, & comedat fructum suavitatum ejus. Conf. Apocal. 3. vers. 20.):

Rex porrò mittit ad eum primarios suos Principes (*Angelos, & Visiones ac apparitiones varias Gloriae Dei*) & facit erga eum, quod erga nullum alium facit: Si quando seu per errorem, seu per praevaricationem, homo iste deliquerit, & Rex ab ipso avellatur (*& praesentiam suam ei subtrahat*); ille tamen nihil aliud petit & deprecatur, quàm ut Rex ad pristinam suam consuetudinem redeat, ad ipsum in domum suam iterùm veniat, neque principes suos à se visitando arceat (*sic orant in quadam precatione*; Reduc cultum ad adytum domus tuae; & Ignita sacrificia Israëlis, ac preces eorum celeriter & cum amore ac benevolentia suscipe &c.) Illius urbis cives omnes (*Muscatus scribit, illum indigitare hic Karraeos*) nunquam ei supplices fiebant, nisi quando ingressuri erant iter longinquum (*per mortem sc. hinc discessuri*); rogantes tùm, ut Rex aliquem cum eis mittat, qui ipsos liberet à latronibus, feris animalibus, & aliis viarum accidentibus, certò confisi Regem morem ipsis hac in re gessurum, & post abitum suum ipsorum curam habiturum, licet nullam illorum rationem habuerit; dum essent adhuc in urbe (*in hac vita*); Imò quisque illorum gloriatur supra socium suum, Regem majori gratiâ & favore se prosequuturum, quàm alium; ob hanc scilicet rationem, quòd Regem magis extollat (*laudet ac celebret*) quàm alius. Iste verò homo (*de quo ab initio*) erat peregrinus (*nullius authoritatis, & nihili habitus, ut peregrinus*) nullam mentionem faciens itineris (*in suis ad Regem precibus*) neq; ductores ab-

מבקש ממנו שיבא אל ביתו
ושיהיה בסעודתו והיה עושה
ושולח אליו סגולת שריו ו
ועושה עמו מה שלא היה עושה
עם זולתו ובעת שהיה האדם הזה
שוגג או פושע והיה המלך פוסק
ממנו לא היה מבקש ומתחנן
כי אם שישוב אל מנהגו לבא
אליו ושלא יפסיק שריו מ
מלבקרו : ואנשי המדינה
כלם לא היו מתחננים כי אם
בעת שילכו בדרך רחוקה
שישלח עמם המלך מי שיצילם
מן הלסטים והחיות ופגעי
הדרך והיו בוטחים במלך ש
שיעשה רצונם בזה ושישגיח
עליה' אחר הליכתם אף על
פי שלא השגיח עליה' בהיותם
בעיר והיה מתפאר כל אחד
מהם על חבירו המלך ישגיח
עליו יותר ממנו. שישגיח על
זולתו ובדרך הקשה כי הוא
מרומם המלך יותר מזולתו
והיה האד' הזה נכרי ולא היה
זוכר הליכתו הדרך ולא ה

היה מבקש מי שילוה אותו
וכאשר הגיע עת הליכתו אמרו
לו אנשי העיר תדע כי אתה
מת בדרך הזה המסוכן מפני
שאין לך מי שילוה אותך אמר
להם ומי הוא המלוה אתכם
אמרו לו המלך שבקשנו ממנו
ושאלנו מאתו ללוותינו מיום
היותינו בעיר הזאת ולא
ראינוך אתה שהיית שואל
על זה לעולם אמר להם
משוגעים ומי שהוא קורא
אותו בעת הבטחה הלא כל
שכן שיקוה בעת המגור אפילו
אם לא יפתח פיו בזה והוא
שעונהו בעת השלוה הלא ראוי
לו שיענהו יותר בעת הצרה
ואם אתם טוענים שהוא
משגיח עליכם בעבור שאתם
מרוממי׳ אותו היש בכם מי
שקבל לו עליו מה שקבלתי אני
ומי שמרומם אותו כמוני וסבל
מן הצער בעבור שמור מצותי
מה שסבלתי ונזהר מן ה
הטומאה בעת זכרון שמו מה
שנזהרתי או מי שחלק כבוד
לשמו ולתורתו מה שחלקתי
וכל אשר עשיתי במצותו ו
ובלמדו ואתם מרוממים אותו
מהקשה וסברא ואינו מאבד
שכרכם ואיך יעזבני בהליכתי
בעבור שלא הוצאתי הדבר
בפי כאשר עשיתם אתם מפני
שבטחתי בצדקו : וזה הדמיון
אמנם הוא למי שהתעקש ולא
קבל דברי רבותינו : ואם

res ab eo petens. Cùm itaque appropinquaret tempus diſceſſus ejus, dicunt ad eum cives illi; Scito te in itinere hoc periculoſo certò moriturum, quia neminem habes qui te ducat & comitetur; Ille regerit eis; Et quem vos habetis conductorem? Regem, ajunt illi, quem requiſivimus, & à quo petiimus ut nos comitetur, ex quo hanc urbem incolimus: Te non vidimus unquam tale quid petentem. Ille viciſſim, Amentes vos, inquit! Qui Regem invocavit tempore ſecuritatis, annon ille multo magis ſperabit ab eo auxilium tempore adverſitatis, licet hoc nomine ne os quidem ſuum aperuerit? Et qui ipſum exaudivit tempore tranquillo, annon illum quoque exaudiet tempore anguſtiæ? Et ſi vos inde argumentamini, quòd veſtri curam ſit geſſurus, quia ipſum extollitis; num inter vos vel unus eſt, qui in ſe receperit, quod ego recepi? qui eum exaltet ſicut ego? qui tantas anguſtias ſuſtinuerit propter obſervationem præceptorum ejus, quantas ego ſuſtinui? qui tam accuratè ſibi caverit à pollutione in commemoratione nominis ejus, ſicut ego? qui tantam gloriam Nomini & Legi ejus tribuerit, ſicut ego? Et quicquid ego feci, juxta præceptum & edictum ejus feci: vos verò exaltatis eum ſecundum rationem & opinionem veſtram; & tamen non perdit mercedem veſtram (*non privat vos omni mercede. Vide par. 1. §. 111.*); quomodo ergo desereret me in propoſito meo itinere, quòd nullum hac de re verbum ipſi fecerim, ſicut vos feciſtis? Confiſus ſcilicet ſum Juſtitiæ ipſius. Atq; hæc ſimilitudo eſt pro eo, qui contumax & obſtinatus non recipit verba Rabbinorum noſtrorum.

Quod si verò non, (*sc. non rejiciat ea, sed recipiat verba Rabbinorum nostrorum*) en, Preces nostræ omnes plenæ sunt mentione Vitæ æternæ: Verba item Rabbinorum nostrorum, quæ acceperunt à Prophetis, plena sunt descriptione horti Edenis (*Paradisi*) & Gehennæ, quemadmodum explicavi tibi (*vide par. 1. §. 115.*). Atque sic hactenus exposui tibi, quid homo Sanctus hoc nostro tempore faciat; qualem verò putas eum fuisse, qui fuit tempore prosperitatis nostræ, in loco illo Divino, & in medio populi illius, quorum radix fuerunt Abraham, Isaac & Jacob, quorumque illi fuerunt peculium, (*propagines genuinæ*)? Naturâ impressam habebant *majorum suorum (Abrahami & Saræ.)* verecundiam, nulla erat iniquitas in linguis eorum, vir sanctus inter eos purus erat, neque anima ejus inquinabatur à verbis obscænis quæ audiebat, non adhærebat corpori & vestimentis ejus Immunditia, non polluebatur à fluxu, vel menstruo laborante fœmina, à reptilibus, mortuis, leprâ, & aliis; quia continuè hærebant in sanctitate & puritate, inprimis illi, qui habitabant in urbe Majestatis Divinæ (*Hierosolymæ*), ubi nullos habebant obvios, nisi turmas virorum Sanctorum diversas, veluti Sacerdotes, Levitas, Nasireos, Sapientes, Judices, Moderatores; aut certè videbant turbam populi feriantem & tripudiantem cum voce cantûs & gratiarum actionis tribus vicibus in anno: nil audiebant nisi Cantica Divina, nil videbant nisi Opus Domini; inprimis verò Sacerdotes & Levitæ viventes de pane Domini, & stantes (*ministrantes,*) in Domo Domini inde à pueritia sua, ut Samuel, neque opus habebant quærere victum, sed cultui Divino vacabant omnibus die-

לא הנה תפילותינו כלם מלאו
מזכר העולם הבא ודברי
רבותינו שקבלו מהנביאים מ
מהתבלת גן עדן וגיהנם כאשר
בארתי לך : וכבר ספרתי לך
מה שעושה החסיד בזמננו
זה והיאך אתה סבור שהיה
בזמן ההצלחה ההוא ובמקום
האלהי ובתוך העם ההם
ששרשם אברהם יצחק ויעקב
והם סגלתם מוטבעים על
הצניעות אנשים ונשים אין
עולה בלשונותם והחסיד
ביניהם מזדכך ואין נפשו מ
מתלכלכה בדברי הנבלה
שישמע אותם מהם ואין
נתלית בגופו ובבגדיו ט
טומא' זיבות ונדות ושרצים
ומתים וצרעת וזולת זה
בעבור שהיו דבקים בקדושה
ובטהרה וכל שכן מי שהיה
שוכן בעיר השכינה ואיננו
פוגע כי אם כתות על מדרגות
הקדושה. מכהנים ולוים
ונזירים וחכמים ושופטים
ושוטרים או יראה המון חוגג
בקול רנה ותודות בשלשה
פעמים ואיננו שומע כי אם
שיר ה' ולא רואה כי אם
מלאכת ה' וכל שכן אם יהיה
כהן או לוי יחיה מלחם ה'
ועומד בבית ה' מנעוריו כ
כשמואל ואיננו צריך לבקשת
המחילה ומתעסק בעבודת ה'

כל ימיו מה אתה סביר ב
במעשהו ובזכות נפשו ותקון
מעשיו :

כב אמר הכוזרי זאת מדרגת
התכלית אין אחריה כי אם
מדרג' המלאכים ובדין מקוים
לנבואה בכמות הקבול הזה כל
שכן עם המצא השכינה :
וכמו זאת תהיה העבודה שאין
צריך עמה לפרוש ולהנזר
ואני מבקש ממך עתה ש
שתבאר לי קצת ביאור במה
שאצלך בקרא'ים כי אני רואה
אותם משתדלים בעבודה יותר
מהרבנים ואני שומע טענותם
יותר מכריעו' ויותר מפיקות
לפשט התורה :

bus diebus suis. Quid censes de hujusmodi Virorum Operibus, Animæ puritate, & Actionum rectitudine?

XXII. *Cosri*; Hic est gradus ultimus & perfectissimus, post quem nullus superest, nisi Gradus Angelorum, & jure exspectare possunt Prophetiam (*Prophetia donum, vel, Propheticum gradum*) qui ita ad eam recipiendam præparantur, maximè præsente Majestate Divinâ. Et cum tali Cultu non est necesse se separare (*à mundo*) & in solitudinem recipere (*vide sup.* §. *1.*). Nunc verò peto à te, ut quædam mihi exponas de iis quæ habes de KARRÆIS. Video enim illos in Cultu Divino diligentiores & ferventiores esse RABBANITIS; animadverto etiam, illorum Rationes validiores esse, & Sensui literali Legis convenientiores.

NOTÆ.

Sciendum hic, hodiè adhuc in duas sectas vel duo genera Judæos esse divisos. Prima *est* Rabbanitarum, *qui Hebraicè* רַבָּנִים, vel רַבָּנָאֵי ,רַבָּנָאִים *dicuntur. Hi non tantùm Legem Mosis, cum Prophetarum scriptis, amplectuntur, sed etiam constitutiones, traditiones, & expositiones Rabbinorum, quas in explicanda & observandâ Lege sequuntur. Hi propago sunt veterum* Pharisæorum, *qui sic dicebantur à verbo* פָּרַשׁ *quod* Separare *significat, quasi* Separatos dicas, *primitùs ideò, quòd se à vitiis & prophanis hujus mundi moribus per sanctimoniam vitæ, & severam ac rigidam Legis observationem separarent*; postmodùm *superstitione invalescente, humilitate sanctâ in fastum & superbiam conversâ, & sanctimoniâ verâ totâ in externis ritibus, moribus & actionibus constitutâ, hoc Nomine se à cæteris hominibus de plebe, quos* עַם הָאָרֶץ Populum terræ *vocant, distinguebant, & omnes alios præ se ceu* καθάρματα *contemnebant, adeò ut non solùm ab illorum, ceu prophanorum & pollutorum, conversatione & convictu, sed etiam omni contactu, abstinerent. Unde Pharisæus ille in Evangelio* gratias agit, Deo, quòd non sit ut reliqui homines &c. Lucæ 18. 11. *Hinc Johan.* 18. *v.* 28. non introiverunt Pharisæi in prætorium, ne pollucrentur. *Hinc* à foro & turba hominum promiscuâ venientes, non edebant, nisi prius baptizati vel abluti fuerint, Mar. 7. 4. *quia nempe & Populum*

pulum terræ ipsum, & vestimenta eorum pro immundis habebant, ut à contactu illorum pollui se crediderint. Hinc scribit Majemonides, in הלכות מטמאי משכב *cap.* 10. §. 1. עם הארץ אף על פי שהוא ישראל וישנו בתורה ובמצות הרי הוא ומושב בחזקת טמא ובגדיו מדרס לטהרות ואם נגעו בגדיו באוכלין ובמשקין הרי הן טמאין וכו׳ h. e. Populus terræ (*homo de plebe*), etiamsi is fuerit Israëlita, & studuerit in Lege & Præceptis, habetur pro immundo, & vestimenta ejus sunt מדרס velut calceus immundus mundis: & si vestes ejus contigerint esculenta vel potulenta, fiunt immunda. Quid מִדְרָס sit, explicat Majemonides citato Tractatu cap. 7. §. 1. Videatur & Lexicon Talmudicum in Radice דרס. *Sic legitur in Talmud Cholin fol.* 35. 1. בגדי עם הארץ מדרס לפרושין Vestimenta populi terræ sunt veluti pannus vel calceus hominis fluxu laborantis Pharisæis. *Arias Montanus ad Lucæ* 11. 43. *adducit pro Pharisæorum dogmate*; Populus Terræ (*i. e. seculares homines*) esse debent Scabellum pedum Pharisæorum; *ubi videtur* מדרס *explicare* Scabellum pedum. *Unde hanc expositionem habeat, ignoro. Hebræi aliter explicant. Imò tantam sibi sanctitatem & puritatem imaginabantur, ut Sputum quoq; suum sanctum & purum haberent. Hinc scribit Majemonides in* הלכות שאר אבות הטומאות *cap.* 13. §. 8. כל הרוקין Omnia sputa, quæ Hierosolymis inveniuntur in medio viæ, super illis decreverunt Sapientes, quòd sint immunda, sicut alia; וכל הרוקין הנמצאים בצדדין בירושלם טהורים שהפרושים חן שמהלכים בצדדים כדי שלא יתטמאו במגע עם הארץ At omnia sputa quæ reperiuntur ad latera vel parietes Hierosolymæ, munda sunt: quia Pharisæi ire solent ad parietes & muros platearum, ne polluantur contactu populorum terræ (*hominum plebejorum*). *Sed hæc obiter. Porrò* Pharisæi *dicti videntur successores aut æmuli fuisse* Chasidæorum, *quorum mentio* 1. *Macb.* 2. 42. & 7. 13. & 2. *Macb.* 14. 6. *Hi à* Sanctitate, *quam profitebantur, dicti fuerunt* חֲסִידִים, & חֲסִידָאִים, *vel* חֲסִידָאֵי *quatenus Corpus &* τάγμα *aliquod constituerunt. Videntur orti fuisse, & sic nominari cœpti post tempora Esræ & Prophetarum. Aemuli illi creduntur fuisse, aut surculi* Discipulorum Prophetarum, *de quibus* 2. *Reg.* 2. *qui sub Prophetarum ductu & auspiciis, non tam Studio Theoretico, quàm Practico, & exercitiis pietatis & cultûs Divini videntur operam dedisse. Hæc obiter occasione* Rabbanitarum, *quorum meminit hic Author. Qui plura de his desiderat scire, adeat Josephi Scaligeri Trihæresion contra Serarium, Drusium de tribus sectis Judæorum, Lexicon nostrum Talmudicum in* רב, & פרש. *Hic enim non est locus ex professo de his agendi. Altera Judæorum secta est* Karræorum, *Hebraicè* קְרָאִים *quasi* Scripturarios *dicas, qui rejectis omnibus Traditionibus, Constitutionibus, & Glossis Rabbinorum, soli literæ textus Scripturæ mordicùs adhærent, quam*

קרא

קָרָא Kara, *vel* מִקְרָא Mikra *vocant. Quidam volunt, illos totam Scripturam legere & recipere, alii, Legem tantùm Mosis. Et hoc posterius scribit etiam Leo de Modena, in libello suo Italico De ritibus Hebraicis, parte 5. cap. 1. §. 1. Hinc jactant se veros observatores Legis Mosaicæ. Tales plures hodieq; sunt Constantinopoli, Alkairi, & aliis locis Orientis, item in Russia, ibiq; suas habent Synagogas & suos peculiares ritus. Judæis cæteris Rabbanitis valdè sunt exosi, eos habent pro hæreticis, nulla cum ipsis ineunt connubia, neq; ullum commercium, aut conversationem: quia non observant Leges & Statuta Rabbinorum de Gradibus consanguinitatis in Conjugiis, Divortiis, & Purificationibus mulierum, De cibis vetitis & licitis. Imò licet quidam eorum se velint convertere, & Rabbanitæ fieri, nolunt eos admittere. Sunt propago veterum Sadducæorum, qui olim Immortalitatem animæ, & per consequens etiam Resurrectionem mortuorum, Infernum, & Paradisum negarunt. Karræi autem hi videntes, illos his dogmatibus exosos esse apud omnes Religiones, ea deseruerunt, & in his articulis se cum cæteris Judæis conformarunt. Karræis istis, post imminutam nonnihil Sadducæorum hæresin, de novo originem dedisse ferunt Ananem quendam cum Saule ejus filio, ut videre est in nostro Authore §. 65. confirmante id R. Abraham ben Dior in Cabala Historicâ, cujus verba vide inf. ad §. 35. De his videantur etiam suprà laudati Authores, Scaliger & Drusius: Lexicon item Talmudicum in Radice* קרא, *Johannes Seldenus in Uxore Hebraica, cap. 3. 4. 5. 6. Ejusdem Dissertatio de Anno Civili & Calendario Veteris Ecclesiæ Judaicæ cap. 2. & seqq.*

Hactenus egit author de ratione vivendi Rabbanitarum religiosiorum: nunc ad petitionem Regis quædam refert de Karraitis, quos hoc potissimùm nomine redarguit, quòd Legem pro suo placito & libero arbitrio exponant, rejectis Traditionibus, sine quibus Lex Dei perfectè nec intelligi, nec explicari, nec observari & impleri possit; eo quòd Præceptorum Divinorum circumstantiæ & requisita non omnia sint in Lege scripta comprehensa; & quæ illis desunt, non ex humano arbitrio sint implenda, sed secundum doctrinam à Deo ipso Mosi oraliter traditam, & ab ipso pariter & eodem modo ad posteros propagatam, &c.

כג אמר החבר הלא הקדמתי לך בדברי כי ההתחכמות והסברא בתור' איננו מביא אל רצון האלקי' ואם לא המשניים ואנשי הקדמות ובעלי הרוחניות והנעזרים בהרים ושורפי בניהם

XXIII. *Judæus;* Nonne in superioribus jam præmisi & exposui tibi (*par. 1. §. 79. & 98. & 2. 49.*) quòd propria Sapientia & Opinio in Lege (*explicanda & observandâ, ἐθελοθρησκεία*) non conciliet homini Benevolentiam Dei: secus enim illi, qui credunt duos Deos (*intelligere videtur Christianos*), & Æternitatem Mundi, Artifices imaginum spiritualium (*Astrologi, Magi, vide &*

par. 1. *§.* 79.) Solitariam vitam agentes in montibus (*Eremitæ & Anachoretæ*), & Igni filios suos comburentes, quoque appropinquarent ad Deum (*per suum, quem præ se ferunt Zelum, quoq; & magis ad Deum accederent, & cum eo conjungerentur*). Jam verò diximus, non dari accessum ad Deum, nisi per præcepta Dei ipsius: Ipse enim solus omnium optimè novit eorum mensuram, pondus, tempus, locum, & quæcunque recipienda (*necessaria*) sunt ad perfectam præparationem, ut quis sit Deo gratus, & Rei Divinæ adhæreat. Sic in Opere Tabernaculi de singulis ejus structuris dicitur; *Et fecit Bezaleel Arcam*; *Et fecit propitiatorium*; *Et fecit aulæa*, & sic singula reliqua, *Quemadmodum Dominus Mosi præceperat*, Exod. 39. sine ulla sc. additione & detractione, neque in illis operibus quicquam fuit cum nostra ratione & opinione conveniens (vel, *quod secundum nostram rationem & sententiam fuisset factum*), unde concludit tandem; *Videns ergo Mose universum opus, quòd prorsus fecissent illud, quemadmodum præceperat Dominus, benedixit illis*, Ibid. ℣. 43. Absoluto Tabernaculo, statim subjungitur, *Majestatem Divinam resedisse super eo*, (Exod. 40. 34.); quia scilicet omnia confecta & ad finem perducta erant duabus rebus, quæ sunt Columnæ Legis; *prima* est, ut Lex sit à Deo; *altera*, ut corde fideli acceptetur ab Ecclesia: Tabernaculum enim fuit ex præcepto Dei, & ejus Opus (*confectio*) fuit ab universo cœtu vel Ecclesia, sicut dicitur; *Loquere ad filios Israel, ut accipiant mihi oblationem ab omni viro quem sponte impulerit cor ejus*, Exod. 25:2. liberrimâ sc. voluntate. Hinc Absolutionem ejus quoque statim subsequutus est eventus exspectatus, Majestas sc. & Gloria Divina, si-

באש משתדלים להתקרב אל האלקים וכבר אמרנו שאין מתקרבים אל האלקים כי אם במצות האלקים עצמם בעבור שהוא יודע שעורם ומשקלם חמנם ומקומותם ומה שהוא תלוי באלה הקבלות אשר בהשלמת' יהיה הרצון והדביקה בענין האלקי כמו שהיה במעשה המשכן אשר אמר בכל מלאכה ממנו ויעש בצלאל את הארון ויעש כפרת ויעש יריעות ובכל אחת מהם כאשר צוה ה' את משה רוצה לומר בלא תוספת ומגרעת ואין בדבר מהמלאכות ההם מה שהוא מסכים לדעתנו ולסברתנו וחתם בה באמרו וירא משה את כל המלאכה והנה עשו כאשר צוה ה' כן עשו ויברך אתם משה והיה סמוך להשלמתו חול השכינה מפני שנשלמו בשני הענינים אשר המה עמודי התורה האחד מה שתהיה התורה מאת האלקים והשני שתהיה מקובלת בלב נאמן מהקהל: והמשכן היה ממצות האלקים והיה מעשהו מכל הקהל כמו שנאמר מאת כל איש אשר ידבנו לבו בתכלית החפץ והרצון והתחייב השלמת ה התולדת שהיא השכינה כאשר אמר ושכנתי בתוכם: וכבר

דמיתי לך ביצירת הצמח ו
והחיים ואמרתי כי הצורה
אשר ברא יהוה עצם צמח
מבלתי צמח וחי מבלתי חי א
איננה מן הטבעי' אך מאת
האלהי' יתברך קוראים אותו
החכמי' טבע ואמת הוא כי
הטבעים מזדמנים לקבול ה
המעשה ההוא כפי ערכם
מהחום והקור והלחות והיובש
ויהיה זה תמר וזה גפן וזה סוס
וזה ארי והערכים ההם אין
אנו יכולים לשער אותם
ואילו היינו יכולים לשער א
אותם היינו יכולים לעשות
דם וחלב דרך משל ושכבת זרע
מלחיות שנשער מזגיהם עד
שנוכל לברוא חיים שיחול
הרוח בהם או שנוכל לעשות
מה שיעמוד במקום הלחם
מדברים שאינם מן המזונות
בשערנו החום והלחות והקור
והיובש כל שכן אם נדע ה
הערכים הגלגליים ומעשיהם
העוזרים על דעת החוזים בכל
מה שרוצים להראותו בעולם
הזה וכבר ראינו חרפת כל
מי שהשתדל בהם מהדברים
האלה מבעלי הכימיא ובעלי
הרוחניות בעשות הדבורים
מבשר הבקר והיתושין מהיין

vina, sicut dicitur; *Et facient mihi sanctuarium, ut habitem in medio illorum*, Exod. 25. 8. Antea jam hujus rei similitudinem tibi adduxi (*par. 1. à §. 69. usq. ad 79.*) à creatione Plantarum & Animalium, & dixi; Formam, per quam Planta & Animal est id quod est, & non aliquid aliud, quàm Planta & Animal, non esse à Naturalibus (*veluti ab Elementis, vel Qualitatibus ex quibus constant*) sed à Deo. Sapientes (*Philosophi*) id vocant *Naturam*, quod aliquatenus verum; quia Naturæ eorum præparatæ (*aptæ*) sunt ad recipiendam Actionem (*formam*) illam, per proportionem certam Caloris, Frigoris, Humiditatis & Siccitatis, quæ illis insunt; ita ut hoc fiat Palma, aliud Vitis, aliud Equus, aliud Leo: Proportiones autem illas nos non possumus æstimare (*proportionate observare*). Quod si enim hoc possemus, possemus etiam facere ex. gr. Sanguinem, Lac, Semen genitale, ex humoribus, quorum temperationes vel mixtiones æstimaremus; imò possemus creare Animalia Spiritum habentia, vel aliquid facere quod loco Panis esset, ex rebus quæ non habent alimentandi vim, mensurando exactè calorem, humiditatem, frigiditatem, & Siccitatem; maxime si sciremus exactè proportiones corporum cœlestium, & actionum (*operationum*) illorum, quæ, ex sententia Astrologorum, juvant quicquid illi volunt (*extraordinarii, & cursum ac consuetudinem naturalem excedentis*) ostendere, vel apparere facere. Etenim videmus, quàm turpiter se ludibrio exponant omnes illi, qui talia tentarunt, veluti sunt Chymici vel Alchymistæ, & Artifices imaginum ac figurarum spiritualium (*quorum illi conantur Substantias metallorum in alia permutare; hi Imagines spiritu destitutas spirituales efficere*), qui idem se effecturos putant, quod fit dum (*per*

Calorem naturalem) ex Carne bovis fiunt Apes, & ex Vino Muscæ. Hoc enim habent & invenerunt non ex judicio & Sapientia sua, sed ex Experientia, (*causam ignorantes. Vide hu similia apud Averroëm, ad Metaph. Arist. Lib. 12. Num. 18.*). Quemadmodum ex eadem invenerunt, quod ex concubitu nascatur proles, cùm tamen homo non plus ad eam conferat quàm is, qui semen conjicit in terram idoneam ad illud recipiendum & fœcundandum; Quod attinet ad mensuram proportionum debitarum & requisitarum ad formam humanam, illa non est aliunde, quàm à Creatore, Deo benedicto. Sic Populus ille vivus, qui idoneus & dignus est ut Res Divina in eo habitet, non habet id nisi à solo Deo, & ab Ipso audire oportet mensuram & proportionem (*quâ quis idoneus fit ad eam recipiendam*) neque Sapientiam suam propriam homo cum Verbo ejus debet conjungere (vel, *in illud inferre*), sicut dicitur; *Non est Sapientia, neq; prudentia, neq; consilium, contra Dominum*, Prov. 21. 30. Quâ ratione ergo putas excogitari posse aliquam solertiam, quâ assimilemur Patribus nostris, ut insistamus vestigiis illorum, nec tamen sapientiam nostram, & sensus nostros proprios, inferamus in Legem?

כי זה איננו משעור' וחכמתם
אבל הוא מנסיונות שמצאום
כאשר מצאו המשגל יהיה
ממנו הולד ואין לאדם בה
יותר מהנחת הזרע באדמה
שהיא מזומנת לקבולו ו
ולהצלחתו בה : ושעור ה
הערכים שראויה להם הצורה
האנושית איננו כי אם ליוצרה
יתברך : וכן האומה החיה
הראויה לחול הענין האלקי
בינה איננו כי אם לאלקים לבדו
וצריך לשמוע אותו השעור ו
והערך כמנו ואל יתחכם אדם
עם דברו כמו שאמר אין חכמה
ואין תבונה ואין עצה לנגד
ה' ואיך אתה רואה התחבולה
שנתדמה לאבותינו ללכת
אחריהם ולא נתחכם אנחנו
בתורה :

N O T Æ.

Hoc paragrapho contra Karraitas arguit, non posse cultum Deo gratum esse, nisi fiat eo modo quo Deus ipse coli vult. Hoc vero haberi ex solâ revelatione Divina, nequaquam verò ex acumine Sapientiæ aut Rationis humanæ. Cùm ergo hodiè Revelationibus istis destituantur Rabbanitæ; quærit Judæus ex Cosri, quomodo scire possint modum & rationem illam colendi Deum, quâ utuntur, à Deo esse profectum, ac proinde eos eodem modo Deo servire, ut Patres ipsorum, qui illum immediatè à Deo acceperunt?

XXIV. *Cosri*; Hoc fieri non potest, nisi per translationem seu propagationem Verborum, unà cum Praxi & Operibus illorum (*ut sc. sciamus modum & rationem, secundum quam illi Præcepta Divina observarunt*);

כד אמר הכוזרי אי אפשר ל
לזה אלא בהעתקת דבריהם
וסמך מעשיהם אם ימצא מי

שיאמין בזה מרבים אחרי רבים שלא יעבור על כמותם ח ההסכמה מקבלת התורה ותולדותיה ופירושיה מ ממשה ברורה בלבבות או בספרים :

varunt); ſc. ut exiſtant, quibus credi poſſit, quòd illi à multis poſt multos (*ſine interruptione*), de quibus, propter illorum multitudinem, non poteſt eſſe conſenſûs (vel, *conſpirationis*) alicujus ſuſpicio, acceperint per Traditionem continuam & certam, Legem, ejus Conſectaria, & Explicationes, inde à Moſe, vel in Cordibus, vel in Libris.

N O T A.

Summa reſponſi eſt; hoc non aliter haberi poſſe, quàm per propagationem & Traditionem certam, quæ per homines fidos & omni exceptione majores ad eos devenerit inde à Moſe, qui immediatè illam à Deo accepit; idq; vel Oraliter vel per Scripturam & Librum.

כה אמר החבר ומה תאמר אם ימצא חלוף בספר אחד או בשנים ושלשה :

XXV. *Judæus*; Quid verò dicis, ſi aliquando reperiatur varietas (*lectionis*) in libro uno, duobus, vel tribus?

N O T A.

Hic jam Judæus ipſe Objectionem movet, quomodo in libris inde à Moſe propagatis certitudo haberi poſſit, ubi Librorum lectio variat? Porrò de hujus & ſequentium Paragraphorum ſenſu, uſque ad 33. eorumq; Παρερμηνείᾳ, conſulat Lector Tractatum noſtrum de Punctis par. 1. cap. 3. pag. 26. 27. & ſeqq. Item pag. 84. & Anticriticam par. 1. cap. 19. pag. 336. & ſeqq.

כו אמר הכוזרי יעיינו ברוב הספרים כי הרבים לא יעבור עליה' הכזב ויניחו היחידים וכן במעתיקי' כשיחלקו ה המיעוט ישובו לדעת ה הרוב :

XXVI. *Coſri*; Attendent ad majorem partem exemplarium, quia in plura (*exemplaria*) non facilè poteſt irrepere mendacium (*falſa lectio*), & relinquent exemplaria ſingularia (*pauciora*): ſic quando Interpretes variant & diſſentiunt, minor pars accedet ad ſententiam plurium.

כז אמר החבר ומה תאמר באות שתמצ' בספרים חלוף ההקשה כמו צדו צעדינו ה התראה שהוא צרו ואשר לא נשא לשוא נפשי ישיבוהו נ נפשו חולת זה שלא נוכל לספרם :

XXVII. *Judæus*; Quid porrò dicis de Literis quibuſdam, quæ aliquando in libris variant præter rationem noſtram; ut; צָדוּ צְעָדֵינוּ *Venati ſunt greſſus noſtros*, Thren. 4. 18. ubi videtur legendum צָרוּ (*per Reſch*): Item וַאֲשֶׁר לֹא נָשָׂא לַשָּׁוְא נַפְשִׁי *Et qui non ſuſtulit ad vanitatem animam meam*, quod ſcripſerunt (*in textu*) נַפְשׁוֹ Pſal. 24. 4. & alia plura innumera? (*an, vult dicere, putas, hæc & ſi , in libris corrigenda eſſe ſecundum rationem & opinionem noſtram?*)

XXVIII. *Cosri*; Si Rationi relinquatur dominium super hæc, & similia, mutabit illa mox libros omnes, & *primò* quidem in Literis, *tum* in Dictionibus, *exinde* in Compositionibus (*vocum, h.e. periodis & sententiis integris*), *deinde* in punctatione, & *denique* etiam in Accentibus, sicque mutabitur sensus plurimorum locorum. Quot enim versus sunt, quorum sensum homo potest facile detorquere in contrarium, si vel in una harum traditionum (*Harum rerum per traditionem acceptarum*) aliquid immutet, nedum in omnibus?

XXIX. *Judæus*; Quomodo verò existimas reliquisse Mosen Librum Legis suæ filiis Israëlis?

XXX. *Cosri*; Sine dubio fuit Liber simplex, & nudus, absque Vocalibus & Accentibus, quemadmodum hodiè videmus Libros Legis (*in Synagogis*); quia aliàs fieri non posset, ut omnes (*in Libris Legis hodie sine punctis scribendis*) ita constanter consentirent; quemadmodum fieri non posset, ut de Pane infermentato in Paschate, & reliquis ejus ritibus, quæ sunt μνημόσυνα Exitus ex Ægypto, quibus in animis Israëlitarum Veritas Exitus illius, per actiones illas continuas, confirmatur; ut, inquam, de illis consentirent, & inter se convenirent, nemine dissentiente, vel impediente (*nisi per traditionem continuam inde à Mose hoc haberent.*)

XXXI. *Judæus*; Absque dubio fuit custoditum in cordibus (*animo, seu memoriâ illorum*) de Pathach, Kametz, Chirek, Schevâ (*de punctis, quibus singulæ voces sint efferendæ*), & Accentibus; in corde, inquam, *Sacerdotum*, eò quòd illi his opus haberent ad peragendum cultum suum, & docendum Israëlem; in corde *Regum*, quia illis præceptum erat librum Legis diligenter legere, sicut dicitur;

כח אמר הכוזרי אם תשלוט ההקשה על אלה והדומה להם תשנה הספרים כלם באותיות תחלה ואחר כן במלות ואחר כן בחבורים ואחר כן בנקוד ואחר כן בטעמים וישתנו העניינים וכמה פסוקי' יכול האדם להעתיק ענייניהם אל הפכם בהעתקת אחד מאלה המסורות כל שכן כלם :

כט אמר החבר ואיך תחשוב שהניח משה ספר תורתו אל בני ישראל :

ל אמר הכוזרי מבלי ספק שהיה ספר פשוט מאין נקוד וטעמים כאשר אנחנו רואים ספר תורה היום שאי אפשר שיסכימו עליה' בהמון כמו שאי אפשר שיסכימו על המצה בפסח ושאר תורותיו שהם זכר ליציאת מצרי' שמתישבת בנפשות ישראל אמתת יציאת מצרים במעשים ההם המתמידי' שאי אפשר להסכי' עליהם בשגגה מהשנים מבלתי ש שלא יהיה עליהם מוחה :

לא אמר החבר מבלי ספק שהיה שמור בלבבו' בפתחא והקמץ והשבר והנטייה ו והשבא והטעמים בלב הכהנים מפני צרכם לעבודה ולהורות את בני ישראל ובלב המלכים

מפני שנצטוו והיתה עמו וקרא בו כל ימי חייו ׃ ובלב ה השופטים מפני צרכם אליהם בדינים ׃ ובלב הסנהדרים מפני צרכם אליהם במה שכתוב ושמרתם ועשיתם כי היא חכמתכם ובינתכ׳ ׃ ובלב החסידים כדי לקבל שכר ׃ ובלב אנשי החונף להתגדר בהם ושמו שבע המלכים והטעמים אותות לתכונות התם אשר העתיקום בקבלה ממשה ומה תחשוב על אשר תקנו המקרא בפסוקים תחלה ואחר כן בנקוד ואחר כן ב במסורות על שמירת המלא והחסר עד אשר מנו אותיותיה ובררו כי ויו דגחון חצי התורה ושמירת כל נכרי מקמץ ופתח וצרי וסגול יוצא מן ההקשה התראה שמעשיהם בזה לריק ולבטלה או השתדלות בדברי חוברה ׃

לב אמר הכוזרי אבל ה השתדלות בדבר חוברה עם שמירת התור׳ שלא יהיה דרך לשנותה עם החכמה המופלאה כי נראה מקביעו׳ הנקוד והטעמי׳ סדר שלא יהיה אלא מחכמה נעזרת איננה מערך חכמתינו בשום פנים ולא יתכן שיהיה מקיבל אצל ההמון

Et erit liber Legis cum eo (Rege), *& leget in eo omnibus diebus vitæ suæ*, Deuteron. 17. 19; in corde *Judicum*; quòd illi eo indigerent in judiciis; in corde *Synedrorum*; quòd & illi his opus haberent, juxta id quod scriptum est; *Custodite ergo, & facite, quia hæc est sapientia vestra, & intelligentia vestra, in oculis populorum*, Deut. 4. 6; in corde *Sanctorum quorundam*, ut acciperent mercedem; in corde denique *Hypocritarum*, ut de iis gloriarentur. Deinceps autem constituerunt (*Esras sc. & viri Synagogæ magnæ*) Septem Reges, (*Vocales, vide Mosnájim Aben Esræ, fol. 197. 6.*) & Accentus, in Signa valoribus & potestatibus illis, quas per Kabalam acceperunt à Mose. Quid verò videtur tibi de eo, quòd Scripturam etiam illustrarunt, (seu, *exornarunt*); primò quidem per Versus, deinde per Punctationem, tùm per Accentus, denique per Masóras, seu, criticas observationes de vocibus plenè vel defectivè scribendis, eousque ut etiam numerarint ejus Literas, & notarint, quòd ו in גחון media sit litera Legis; de iis item quæ ἀνωμάλως & irregulariter cum Pathach, vel Kametz, vel Tzere, vel Sægol, (*vel alius punctus*) præter rationem scribuntur; Num tibi videtur, quòd hæc illorum opera fuerit vana & frustranea, an verò cura & studium circa rem debitam & necessariam?

XXXII. *Cosri*; Imò videtur mihi occupatio fuisse circa rem utilem & necessariam, conjuncta cum custodia Legis, ne ullâ ratione ea immutari posset, & Sapientiâ admirabili. Nam ex appositione illa Punctorum & Accentuum apparet & elucet ordo, qui non potest proficisci nisi à Sapientia adjutâ (*divinitus, & extraordinario Sp. S. auxilio, qualis fuit in Esra, & reliquis viris Synagogæ magnæ*) quæ longe alia sit, quàm Sa-

אזא

pientia nostra, nec ullo modo cum ea comparanda: neq; à vulgo vel promiscua multitudine hæc fuissent acceptata, nisi vel à pluribus acceptis (*approbatis, fide dignis, & omni exceptione majoribus*) vel ab uno aliquo tali; Non autem verosimile est, vulgum ab Uno hæc acceptura fuisse, nisi fuisset Propheta, vel adjutus & instructus Re Divinâ (*à Spiritu Sancto actus*): nam contra alium, qui non instructus est re divina, facile argumentabitur alius, Sapientiâ ipsi non inferior, se tantundem facturum ac ipse.

XXXIII. *Judæus*; Si ita se habeat Cabala (*traditio oralis*), nos & Karraitæ tenemur de ea (*admittendâ*); imò unusquisque qui fatetur, Legem istam, quæ hac formâ extat (*in Libris Legis sine punctis & accentibus scriptis*), vocari Legem Mosis (*hi enim fateri coguntur, puncta & accentus, Legi illi addenda, in animis fuisse custodita, & per Cabalam, seu, traditionem oralem inde à Mose propagata, donec per alios fide dignos figuris expressa fuerunt*).

XXXIV. Hæc quidem etiam dicent Karræi (*admittent quod dixisti, de necessitate Cabalæ seu traditionum Punctorum & Accentuum, ad legendum librum Legis*); sed posteaquam jam inveniunt & habent Legem perfectam (*punctis & accentibus notatam*) negabunt, se ulteriore Cabalâ opus habere (*ad explicationem rerum*)!

XXXV. *Judæus*; Si ad istius libri Mosis, nudè sine punctis & accentibus olim scripti, Voces & verba, tantâ turbâ Traditionum opus habemus, Punctorum sc. Accentuum, Distinctionum versuum, & aliarum observationum, quanto magis illis opus habebimus ad intellectum Rerum, & in expositione ejus? Res enim latiùs patent, quàm Verba & voces. An putas, Ex. Gr. quando eis dixit Moses, *Mensis hic erit vobis principium mensium, primus erit vobis in mensibus anni*, Exod. 12. 2. populum non fuisse dubium, an velit dicere (*an intelligat*) Menses Ægyptiorum

אלא כרבים רצוים או מיחיד רצוי ולא יתכן שיקבל ההמון מיחיד אלא אם יהיה נביא או נעזר בענין האלהי כי החכם שאיננו נעזר טוען מי שהוא קרוב לו בחכמתו שיעשה כמעשהו :

לג אמר החבר אם כן ה הקבלה אנחנו והקראין חייבין בה וכל מי שיודה כי התורה הזאת הנמצאת על התכונה הזאת היא נקראת תורת משה :

לד אמר הכוזרי כן אומרים הקראים אבל אחר שמצאו התורה שלימה אינם צריכים אל הקבלה :

לה אמר החבר והנה זה ספר משה הפשוט הצרכנו במלותיו ובדבור בו אל כמה כתות מן הקבלה מן הנקוד ומטעם ומפסק וממסורת על אחת כמה וכמה אנו צריכים בעניניו ופירושיו כי הענין רחב מן המלות מלות התראה כאשר אמר להם החדש הזה לכם ראש חדשים על הדמיון לא נסתפק העם אם רוצה לומר חדשי המצרים

שהיו ביניהם או חדשי הכשדים
שהיו עם אברהם באור כשדים
או רצה חדשי השמש או חדשי
הירח או שני הירח בתחבולות
יסכימם עם שני השמש כאשר
בחכמת העבור הייתי רוצה
שישיבוני הקראים תשובה
מספקת על זה והדומה לו ׃
ואשוב לדעתם כי רצוני ל
להשתדל שישיבוני תשוב'
מספקת כאשר אשאלם על מה
שיתיר החי לאכול ומה ענין
הזביחה ושמא היא נחירה או
הרג כאשר יזדמן ולמה נאסרו
זבחי גוים ומה הוא שיש בין
זבחו והפשטו ושאר מלאכתו
והייתי רוצה שיבאר לי החלב
האסור והוא דבק עם המותר
במעים והקיבה וזולת זה
מנקור הבשר וישמסור אלי
הגדר שבין המותר והאסור כדי
שלא אחלק בו עם חברי וכן
האליה האסורה אצלם היש
לה גדר ושמא האחד יסיר קצת
הזנב ואחד יסיר הכף כמו ש
שהוא ׃ והייתי רוצה שיבאר
לי העוף הטהור מן הטמא זולת
המפורסמים רוצה לומר בין

Ægyptiorum inter quos vixerant! an menses Chaldæorum, qui in usu fuerunt tempore Abrahami, cùm in Ur Chaldæorum esset! an menses Solares, aut Lunares! an Annos Lunares, certis artibus cum Solaribus conciliatos, ut ex scientia Intercalationis constat! Ad hoc, & similia, velim Karræos mihi responsionem sufficientem dare. Itaque, ut ad Karræos revertar, *& ulteriùs eos urgeam*, velim, inquam, illos mihi respondere sufficienter, si quæram ex illis, Quâ ratione bestiæ ad comedendum sint licitæ? & quâ ratione Mactatio (זְבִיחָה) sit perficienda (*ut bestia sit licita, quando dicitur,* וְזָבַחְתָּ Et mactabis, *ut Deuter. 27. 6. &c.*)? an per נְחִירָה narium discissionem (*vide Lexicon Talmud. in* נחר), aut quavis occisione, quomodocunque factâ! cur prohibitæ sint mactationes Gentilium (*2. editio habet* ארמיים Aramæorum, *eodem sensu*)? quæ item sit differentia inter Mactationem ejus (*Gentilis, quæ prohibita*), & ejus Excoriationem, & reliqua opera (i. e. *Cur Mactatio Gentilis sit prohibita, non verò ejus Excoriatio, & alia quædam opera?*) dicant mihi rationem, cur Adeps sit prohibitus, qui proximè adhæret Pinguedini, quæ licita; in Intestinis, ventriculo, & aliis locis carnosis curiosè perquirendis (*ad separandum ab illis omnem adipem*)? Definiant item differentiam quæ hîc est inter licitum & vetitum, ut ego cum sociis meis non contradicam! Sic cùm Cauda ipsis sit prohibita (*quæ nullum habet adipem, qui prohibitus, sed pinguedinem, quæ licita. vide Lev. 3. 9. & 7. 3. &c. & ad hæc loca R. Mosen Nachmanidem contra Karræos, quos Sadduceos vocat, disputantem, ubi etiam differentiam tradit, quæ est inter Adipem, & Pinguedinem*), an definire possunt quousque sit prohibita? fortassis unus auferet partem caudæ, alius acetabulum totum. Explicent mihi differentiæ rationem inter Aves mundas & immundas,

exceptis illis de quibus constat, (*ex Lege*) veluti, Columbâ & Turture (*quæ legitima erant pro oblationibus, & proinde mundas esse constat*)! unde item habeant, quod dicunt, Gallinam, Anserem, Perdicem, & Anatem (*Hebr.* אלברכיה. *Muscatus scribit se nescire quid sit. Schindlerus inter voces Arabicas ponit* בראכה *Boraca, Anas, Fulica, Querquedula*), esse ex immundis! (*cùm Lex de horum munditie vel immunditie nihil tradat*) Sic, ubi dicitur; *Non egredietur quisquam è loco suo, die septimo,* Exod. 16. 29. velim ut mihi indicent terminum (*hujus prohibitionis*); an (*per Locum*) intelligatur cujusque Domus! an conclave! an Quicquid sub ejus est potestate, si atria habeat plura! an porticus, aut vicus, aut urbs, aut suburbium civitatis ejus! cùm hæc dictio ista omnia, & plura, significare possit! Definiant mihi Opera Sabbatho prohibita, eorumque rationem; Cur prohibitum sit ipsis (*Sabbatho*) calamo & atramento corrigere Librum Legis, & permissum, transferre Librum magnum ab uno loco in alium (*veluti Librum eundem Legis*), Mensam, Cibos, Prandium instruere pro Viatoribus, atque adeò laborare & defatigare se quantum homo potest, in gratiam viatorum seu hospitum suorum; ita ut illi sint quieti, ipse verò, imò (quod magis) servi etiam & uxores ejus occupati ac in labore, cùm tamen dictum sit; *Ut quiescat servus tuus, & ancilla tua, sicut tu?* Quare prohibitum sit vehi jumentis gentilium (*Christianorum, & aliorum*) in Sabbatho? quare prohibita mercatura? Velim ex ipsis audire, quomodo ex Paraschâ אלה המשפטים, & כי תצא velint elicere judicia & sententias, de omnibus partibus litigantibus? Si ea, quæ explicata habentur in Lege, sunt occulta, quanto magis occulta ipsa? quia non fundantur nisi in Lege orali. Velim ut mihi ostendant Jura & Judicia omnium

יונה א׳ תור ומאין הוא אומר שאין התרנגולת והאווז ו והקורא ואלברכיה מהטמאים : והייתי רוצה שיתן לי גבול אל יצא איש ממקומו ביום השבת אם הוא ביתו או חצרו או רשותו אם יהיה לו חצרים רבים או מבואו או שכונתו או מדינתו או מגרש עירו אחר שתיבת מקום סובלת זה ויותר מזה : והייתי רוצה שיראה לי גדר המלאכה האסורה בשבת ומה הוא המונע מהקולמוס והקסת להגיה התור׳ והתיר לו לטלטל הספר הגדול והשולחן ושאר ה המאכלים וסעודת האורחים ולטרוח בכל מה שיטרח האדם לאורחיו והם במנוחה והוא ביגיעה ויותר מזה עבדיו ונשיו וכבר נאמר למען ינוח עבדך ואמתך כמוך : ולמה נאסרה רכיבת בהמות הגוים בשבת ולמה זה נאסרה הסחורה ו והייתי רוצה שידין בין כל שני בעלי דינין מסדר ואלה ה המשפטים וכי תצא : והפשוט שבתורה הוא סתום כל שכן הסתו׳ כי לא היו סומכים אלא על התורה שבעל פה : והייתי

רוצה שאראה דיניו ומשפטיו בכל הירושות מפרשת בנות צלפחד או איכות המילה והציצית והסוכה : ויבאר לי מאין הוא חייב בתפלה לאל : ומאין הוא מאמין שיש בית מועד לכל חי וגמול ועונש אחר המיתה : ואיך הם דנין במצות הדוחות זו את זו כמילה עם השבת או הפסח עם השבת מי נדחה מפני מי וזולת זה ממה שיארך ספור כלליו כל שכן פרטיו השמעת מלך כוזר על חבור הקראים בדבר ממה שזכרתי לך בסמך או בקבלה שאין בו ביניהם מחלוקת ממסורת או מנקוד או מטעמים או מאסור והיתר או מדינין :

omnium Hęreditatum ex capite 36. Numer. in quo agitur de filiabus Tzelophchad; item Rationem & modum Circumcisionis, Tzizis, & Tabernaculorum! Exponant mihi, unde illi teneantur de Precibus ad Deum faciendis? Unde habeant quòd certus sit Locus conventus omnium viventium, ut illi credunt (*Mundus, seu Concilium animarum in Paradiso & Inferno, vide par. 1. §. 115.*) Retributio item, & Pœna, post mortem! Quomodo judicent in Præceptis, quorum unum pellit alterum; veluti sunt Circumcisio & Sabbathum; item, Pascha & Sabbathum (*si concurrant, & coincidant*)! Quodnam horum pellatur propter alterum? & alia, quæ recensére jam nimis longum foret vel in genere, nedū omnia particularia persequi. [1.] An audivisti unquam, Rex Cosar, de Libro aliquo Karræorum his de rebus scripto, de quibus egi hactenus, in quo se fundent seu Authoritate præcellentis alicujus Sapientis Viri, seu in Cabalâ aut Traditione aliquâ antiquâ (*ac fidâ & authenticâ*) citra dissensionem inter ipsos, vel circa Masóras, vel circa Punctationem, vel circa Accentus, vel circa Vetita & Licita, vel circa Judicia? (*Ex his varia licet colligere dogmata Karraeorum.*)

NOTA.

[1.] *Libros aliquos Karraeorum hactenus nullos mihi videre licuit. Seldenus duorū meminit, quorum copia ipsi sit facta;* Eorum unus est שער יהודה Porta Jehudę, *agens præcipuè de Incestibus, seu conjugiis prohibitis; impressus Constantinopoli, Anno juxta calculum Judaicum 5322. Christianorum 1582:* Alter Manuscriptus *cujus Author Rabbi Elias ben Mose, Candiensis vel Cretensis. In eo dicit agi,* I. *de Temporibus, ut putà de Die & Nocte, Septimanâ, Mense, Anno:* II. *de Sabbatho:* III. *De Paschate:* IV. *De festivitate Paschali:* V. *De ea quæ est Septimanarum:* VI. *De Incestu seu concubitu illicito. Inter Doctores eorum primos & præcipuos, quos jactant, nominantur infra §. 38.* Ananias, Binjamin, & Saul. *De hoc* Anania & Saule *scribit Abraham ben Dior, Hispanus, in Cabbala sua Historicâ, mihi fol. 31. 2. illos floruisse tempore R. Jehudæ Gaonai, circa Annum 4520.* Hujus, *inquit*, R. Jehudæ temporibus fuit Anan & Saul filius ejus, (שר״י Nomen impiorum putrescat). Anan iste fuit ex בית צור Beth-Tzur, & ab initio quidem fuit Discipulus Sapientum (*h.e. Rab-*

(*h.e. Rabbinorum*) Quia verò in eo deprehenderunt שמץ פסול nonnihil profani, heterodoxi, ideò non promotus fuit in Gaonæum (*Gaonæi erant certa species Doctorum, qui post Amorreos & Sebburæos, adeoq; post completam Gemáram floruerunt. Vide Lexicon Talmud. in Radice* גאון) neque etiam Deus voluit ut fieret רֹאשׁ גָּלוּת Caput captivitatis, Æchmalotarcha. Itaque zelus & ægritudo animi ejus ejecit lutum, & surrexit ad seducendum & abstrahendum populum à Traditionibus Sapientum, quas ex ore Prophetarum acceperant, testes fideles & veraces à veracibus, & factus est זָקֵן מַמְרֵא Senex rebellis (*quis per hunc intelligatur, vide in Lexico Talmudico pag. 1253.*) se opponendo domui Judicii, neque judicibus se submittendo: Composuit in hunc finem libros, ascivit sibi discipulos, & commentus est ex corde suo statuta non bona. Nam post vastationem diminuti & debilitati fuerunt המינים Hæretici (*Sadducæi*) donec iste Anan surgeret, & de novo eos confirmaret. *Hucusq; ille. Idem traditur in Tzemach David par. 1. fol. 50. col. 1. Seldenus in Uxore Hebraica cap. 3. scribit, in libro* שער יהודה *alios etiam quosdam illius secta Scriptores priscos nominari, veluti* R. Japhet, & Levi ejus filium, Joseph Karkesanium, Sahet Sacerdotem, David Principem, Selomo ben Jerucham, Benjamin ben Mose; *& dici*, quamplurimos ejusdem generis alios extitisse, qui Arabicè plerique scripserint: Quin & in Ægypto multos eorum libros à se visos, testari illum R. Jehudam Poki, & à primariis illius sectæ didicisse, ex una illius sectæ societatis Synagoga, propè trecenta illiusmodi Scriptorum volumina à prædatoribus olim esse direpta. *Cæterùm præter citatos à Seldeno libros Karraitarum, extant;* אדרת אליהו Pallium Eliæ, *agens de ritibus Karræorum, editus Constantinopoli, apud Gerson ben Mose, anno undecimo Solymanni Imperatoris, in fol. hoc titulo,* ספר המצות הנקרא אדרת אליהו. *Item* עץ חיים *R. Aharonis Karraita, De Articulis fidei. Item,* מורה אהרן More Aharon, *ejusdem authoris, continens refutationem nugarum Talmudicarum.*

XXXVI. *Cosri*; Nihil tale unquam vidi nec audivi. Video tamen eos hoc magno studio & conatu agentes (*magno zelo duci. Vide sup. §. 22.*)!

XXXVII. *Judæus*; Hoc verò est quod tibi dixi de propria Sapientia & Opinione. Qui enim sibi ipsis ex sua sapientia fingunt cultum Divinum & Idololatricum, eos videmus

לו אמר הכוזרי לא ראיתי ולא שמעתי אבל אני רואה אותם משתדלים בכל כחם ו

לז אמר החבר זה ממה שאמרתי לך מההתחכמות והסברא והמתחכמים בעבודה למלאכת השמי׳ יראה שהם יותר משתדלים מעושי ם

מלאכת ה' המצווים עליה מפני
שאלה במנוחה במה שקבלו
ממלאכת ה' ובטחה נפשם
כהולך בעיר שלא הזדמנו
למחלוקת חולק ; ואלה כהולך
במדבר איננו יודע מה יפגע
והוא מזדמן בשלחים חלוץ
למלחמ' ומלומד בה : ואל
ישיאך מה שאתה רואה
מהשתדלותם ואל יעצלך מה
שאת' רואה מרפיון המקבלים
ר"ל הרבנים כי אלה בקשו
מבצרים להבצר בהם ואלה
שוכנים על ערשותם בעיר
קדומה ובצורה :

לח אמר הכוזרי כל מה ש
שאמרת בדין הוא כי התור'
הזהירה על תורה אחת ומשפט
אחד והקראים כפי סברת' ירבו
התורו' כפי סברת' כל אחד
מהם ועוד כי האחד לא יעמוד
על תורה אחת כי בכל יום
תתחדש לו דעת ותוסיף דעתו
ויפגע מי שישיבהו בטענה
וצריך שיעתק בהעתקת דעתו
ואם נמצאם מסכימים נדע כי
הם מקובלים מאחד או מרבים
שקדמום ומן הדין שנכפור
עליהם ההסכמה ; ונאמר להם
איך הסכמתם במצוה פלונית
והדעת מכרעת בה אל פנים
רבים ואם אמרו כן היתה דעת

demus longè ferventiori zelo præditos, quàm qui peragunt opus Domini, (*qui verum Dei cultum habent*) sibi à Deo pręceptum. Hi namque acquiescunt in eo quod de Opere Dei peragendo acceperunt, & secura est anima illorum (*in eo quod per Traditionem acceperunt*), instar ejus qui in Urbe ambulat, ubi nemo ipsi controversiam movet: Illi autem similes sunt iter facienti per desertum, ubi nescit quid sibi sit occursurum vel eventurum, & proin sese instruit telis & gladiis, paratus ad bellum, & exercens se in eo. Neque te seducat horum zelus quem præ se ferunt, neque segniorem te reddat Remissio & negligentia Cabalam acceptantium, h. e. Rabbanitarum. Illi enim (*Karaitæ*) quærunt munitiones in quas se recipiant; hi verò (*Rabbanitæ*) cubant in spondis suis securi, in urbe antiqua & munita (*Traditione vid. & Cabalâ*).

XXXVIII. *Cosri*; Quicquid dixisti, rectum est. Lex enim hortatur nos ad Legem unam, & Judicium unum: Karraitæ autem, juxta opinionum suarum varietatem, multiplicant quoque Leges, pro uniuscujusque lubitu & arbitrio. Quinimò ne Unus quidem perstat in Lege una: quotidiè enim nova illi oboritur sententia, & scientia ejus augetur, vel incidit in aliquem, qui eum rationibus à sua sententia transferat, ut eam deserat aut mutet. Quod si eos aliquando consentientes deprehendamus, sciendum illos id, seu ab uno, seu à pluribus, qui ipsos præcesserunt, per Cabalam accepisse, ut jure negare possimus ex consensu vel conspiratione illorum hoc procedere. Dicemus igitur illis; Quomodo consentitis & unanimes estis in hoc vel illo præcepto, cùm tamen ratio præponderet in plures alios modos? Si dixerint, *sic fuit sententia Ananu,*

vel Binjaminis, vel Saulus, vel aliorum (vide sup. Notas ad §. 35.); obligabunt seipsos ad admittendam Cabalam ab aliquo antiquiore, & magis fide digno; Rabbinis videlicet nostris; quia horum sunt plures, illorum verò pauciores; & præterea sententia Sapientum nostrorum fundata est in Cabala à Prophetis, horum verò (*Karraitarum sententia*) mera tantùm est opinio; Sapientes nostri sunt ὁμόνοιοι & consentientes; Karraitæ, dissentientes; Sapientum nostrorum verba proveniunt à Loco quem elegit Dominus; adeò ut si etiam ex nuda sua opinione judicarent & pronuntiarent, illorum tamen sententia acceptanda esset; Isti verò (*Karraitæ*) non. Utinam verò audire possem ab ipsis quid respondeant ad quæstionem de loco illo Exod. 12. 2. *Mensis hic erit vobis principium mensium? (vide sup.* §. 35.)[1.] Video illos sequentes Rabbanitas in Intercalatione Adar in Adar, (h. e. *circa mensem anni embolismicis intercalandum; quia illa res non est expreßè in Scriptura mandata, cui soli aliàs innituntur*), & tamen illis opponunt φάσιν seu Apparitionem aut Visionem Lunæ Septembris, dicentes eis; Quomodo jejunium dici Expiationum celebratis nonâ die Septembris? (*h.e. & se opponunt eis in Novilunio definiendo & constituendo, contendentes, Divinâ Lege præceptum esse, ut id fiat juxta Visionem seu Apparitionem Lunæ; Rabbanitæ verò dicunt, ejus rei decisionem spectare ad Domum judicii, & secundum calculum Astronomicum esse faciendam: quod Karraitæ respuunt*). Annon verò meritò pudère eos deberet, (*quòd in uno sequantur Rabbanitas, in altero eis contradicant*)? Ipsi enim nesciunt, an mensis ille sit Augustus, an verò September, quando intercalationem faciunt; aut an sit September, vel October, quando non faciunt intercalationem! Annon dicere jure deberent, Sumus submergentes, & solliciti sumus de conspersione cœni (*sententia proverbialis, cujus sensus; Perinde facimus, ac si is qui in aqua submergitur,*

ענן או בנימין או שאול או זולתם חייבו עצמם טענת הקבלה ממי שהוא יותר קדמון ויותר ראוי להאמין ר״ל רבותינו כי הם רבים ואלה יחידים ודעת החכמי׳ סמיכה על הקבלה מהנביאי׳ ואלה סברא גרידא בלבד והחכמי׳ מסכימים ואלה חולקים ׃ והחכמים דבריהם מן המקום אשר יבחר ה׳ ואפילו אם אלו היו דנים מסברתם גרידא מן הדין היה לקבלם ואלה אינם כן ומי יתן ש שישמיעוני תשובתם בשאלת החדש הזה ואני רואה אותם הולכי׳ אחרי הרבנים בעבור אדר באדר והם מקשים להם בראיית ירח תשרי איך צמתם צום כפור בתשעה בתשרי הלא יבושו והם אינם יודעי׳ אם החדש ההוא אלול או תשרי כשיעברו או אם הוא תשרי או מרחשון כשאינן מעברין והלא היו אומרים אנחנו הטובעים ומה נפחד מ מהבלילה אנחנו לא נדע אם

החדש תשרי או מרחשון או אלול ואיך נקשה למי שאנו הולכים בעקבותיהם ונלמוד מהם התצומ בתשיעי או בעשור לחדש ׃

gitur, neglectâ corporu & vita curâ, eo tantùm angeretur, & id curaret, ne vestes ejus cœno inquinentur, & collutulentur)! Ignoramus scilicet ipsi, an mensi ille (*quo Diem Expiationis celebramus*) sit September, an October, an Augustus, quomodo ergo nos opponimus illis, quorum vestigiis insistimus, & à quibus illud discimus, dicendo eis; Jejunatisne in die mensis nono, an decimo!

NOTÆ.

[1.] *Unicus hic locus prolixam requireret commentationem, si pro necessitate explicandus esset. Dicendum hîc foret de ratione Intercalandi annos apud Hebraos, & qua differentia sit inter Judaos Rabbanitas & Karraitas, quo fundamento utriq; nitantur, & quas sibi invicem objiciant consequentias ex cujusq; opinione & sententia. His de rebus quadam non passim obvia habet doctissimus Seldenus, in Dissertatione suprà citatâ De Anno Civili & Calendario Veteris Ecclesia seu Reipublica Judaica, secundum tùm Talmudicorum, tùm Karraeorum disciplinam; qua lucem aliquam huic loco inferunt. Prolixè eum quoq; explicat & illustrat R. Jehudah Muscatus in suo Commentario, ex quo nonnulla huc transferre lubet, qua & pro nostro authore, & Seldeno ulteriùs illustrando, fortassis inservient Lectori.*

Quaritur nimirum, Quâ in re hîc Karræi dissentiant à Rabbanitis? *Respondet Muscatus:* Apparet illos contra nos argumentari à corruptela aliqua, quæ sequitur ex recepta nostra ratione Intercalandi, juxta quam constituimus tempora stata & solennia. Respiciunt enim ad id quod ex nostra Intercalatione Augustus perpetuò sit cavus (*imperfectus, dies habens duntaxat* 30.) Accidit autem sæpissimè, ut phasis Lunæ postea demum fiat. Ideò juxta phasin & apparitionem Lunæ figendum erit principium novi Anni in die 31. sicut legimus in Talm. Rosch hasschana cap. 1. *Propter sex res Legati egrediebantur, &c. propter Elul seu Augustum, novi Anni causâ*; scilicet, ut scribit Majemonides in Tractatu de Sanctificatione Novilunii cap. 3. *Ut sederent & observarent die* 30. *Augusti: Et siquidem ipsis constiterit, quòd Domus judicii sanctificarint diem* 30. *solebant illum diem solum sanctificare; si non, sanctificabant diem* 30. *&* 31. &c. Nos verò juxta supputationem (*calculationem*) figimus clavos in die 30. nullâ habitâ ratione phaseos Lunæ, sicut iterum Majemonides scribit Ibid. cap. 5. his verbis: *Eo tempore, quo nullum est Synedrium, figimus* (novilunium) *juxta rationem calculandi eam, qua hodiè inter nos est*

nos est usitata, neq; attendimus ad Phasin: Quandoq; tamen accidit, ut eodem illo die, quem nos figimus juxta supputationem istam, Luna quoq; appareat, aliquando pridiè, aliquando postridiè; postridiè rarò, & nonnisi in locis quæ sunt Occidentalia terræ Israëlis. Ideò inveniunt hîc *Karræi* occasionem nobis opponendi, *quòd Fixione nostrâ anticipemus diem unum, quando tardiùs Luna apparet & conspicitur: Et existimant hinc sequi, quòd Dies expiationum sic anticipetur, ac proinde illegitimus sit; quia celebrabitur* Dies nonus, cum deberet esse decimus (*in Septembri*).

Verùm ignorant, & non intelligunt, Visionem Lunæ non figi & determinari nisi à Domo judicii: illi eam determinant juxta os testium Visionis illius; siquidem fuerint Doctores promoti in terra Israëlis, quibus hoc jus est datam unà cum omnibus ejus judiciis & circumstantiis, uti scribit author libri Jesód ólam par. 1. cap. 5. Posteaquam Promotiones in terra Israëlis desierunt, usus obtinuit ita, ut idem Author scribit cap. 6. his verbis; *Prout exposuimus, Jus figendi Capita mensium, Festorum, & Intercalationis annorum, priscis temporibus fuit penes Domum judicii, donec Promotiones desierunt. Videntes ergo Sapientes, & Seniores qui postea extiterunt, quòd Captivitas & Exilium indies invalescat, Sapientia diminuatur, & Israëlitæ attenuentur, ac per universum orbem dispergantur; atq; ita impossibile sit, ut omnes consentiant de Phasi una; quòd deniq; nulla amplius Domus judicii, h. e. nullus amplius Senatus superfit, qui constaret è Promotis Doctoribus terræ Israëlis; itaq; Sapientes Israëlis omnes unanimi saluberrimoq; consilio, & consensu, Deo etiam è cœlo juvante & benedicente, constituerunt & ordinarunt, ut Intercalationes annorum, Fixiones Noviluniorum, Statutorum temporum, fiat juxta Supputationem rectam & correctam, quam nunc ab illis acceptam habemus* &c. *Sic enim fuit inter eos constans Traditio inde à Prophetis. Nam quùm iniquitatum nostrarum causâ non amplius superesset Domus judicii Promotorum Doctorum, atq; cessaret ratio figendi Novilunii juxta phasin; consultum judicarunt, ut res hæc perageretur juxta castigatam supputationem; ut scilicet Anni intercalentur singulis Cyclis decemnovennalibus numeratis inde à Creatione Mundi, idq; juxta ordinem* גו״ח אד״זט (*h. e. anno* 3.6.8.11.14.17.19.) *& ne Novus annus figatur in diebus* אד״ו 1.4.6. *vel Dies expiationum in diebus* בד״ו 2.4.6. *Hic usus obtinuit in toto Israële, & receperunt eum ac si unà cum Lege ex monte Sinai eum accepissent, neq; etiam ab eo recedendum est donec veniat Doctor ille justitiæ* (Messias). *Et retinuerunt filii Israëlis hac ratione consuetudinem majorum suorum, ut tempore Paschatis, Pentecostes, & Festi Tabernaculorum, unum tantùm Diem festum & solennem constituant, sicut in Lege scriptum est; In Novo autem anno*

duos,

duos, quia antea etiam semper duo dies ei destinati fuerunt: Diei Expiationum unum diem aßignarunt, quia semper, ubiq, & omni in loco, nonnisi unum Diem festum ei fecerunt. Sic scribit Aben Esra in Paraschâ אמור: *Summa est: Sapientes nostros b.m. nobis injunxisse, ut in Captivitate nostra innitamur Intercalationi vel Calculationi. Et sic accepimus ex ore Prophetarum: neq, melius quid possumus facere.* Sic Author libri Hachinnuch: Si quæritur, *Quomodo hodiè faciamus, cùm nullos amplius promotos habemus? scito nos ita rem accepisse, quòd R. Hillel Princeps, filius R. Jehudæ Principis, qui maximus & omni exceptione major fuit suo sæculo, promotus in terra Israëlis, idemq, Vir sapientißimus, quòd inquam ille nobis ordinarit Calculandi rationem, novilunia sanctificarit, & Annos futuros omnes intercalârit, usq, dum veniat Elias. Et huic nos innitimur hodiè.*

Porrò hanc eandem Objectionem possent Karraitæ etiam movere circa Fermentatum in Paschate. Nam ecce omnis Adar (*Februarius*), qui proximus est Martio, juxta supputationem nostram perpetuò est Cavus: & ibi quoque Visio Lunæ posset tardare, ut sic concedere deprehenderemur Fermentatum die septimo Paschatis, propter anticipationem Festi die uno. Dicendum autem, quòd hoc cavillum feriat Israëlitas tantùm qui habitant in habitaculis suis (*Hierosolymæ*). Nam comestionis Fermentati in die septimo Paschatis periculum non comprehendit longè ab Hierosolyma remotos; quia illi solent in suis captivitatibus Diem etiam secundum Bonum & solennem facere, & sic locum faciunt Diei septimo, atque etiam octavo, ut immunes sint ab Excidii pœna. Quod autem ad Diem Expiationum attinet, quia ille ubique Unum tantùm Diem habet, omnes Israëlitæ ibi comprehenduntur, neque ullus excipitur à reprehensione illorum, uti existimant; Cùm verò Karraitæ illi, de quibus hîc agitur, non sint in terra Israëlis, sed extra eam, & redargutio illorum sit cum illis, qui cum ipsis habitant; respectu illorum nihil infertur solidi ex verbis illorum, propter alterum illum Diem festum, quem superaddere solent. Verùm ex paucis quæ hactenus audivi, quam rationem Karraitæ observent in figendis solennitatibus, est, quòd hodieque adhuc id faciant juxta phasin Lunæ, quisque pro ratione loci sui. In quodam enim Præstantissimi inter ipsos Scriptoris libro hæc reperiuntur: *Credendum est, Legem voluisse ut Novilunia sanctificentur juxta Phasin. At verò varia sunt quæ phasin Lunæ turbant & incertam reddunt; veluti, quòd Arcus apparens ejus variat ratione latitudinis ab Aequatore, ut in uno loco videatur, in alio non videatur;*

videatur; item quando interveniunt Nubes. Et quidem quod ad Variationem Arcus ejus attinet, certum est, Israelitas eo tempore, quo Prophetas habuerunt, & è locis suis in alia deportati sunt, consecrasse eam juxta phasin, pro ratione cujusq; loci, neq; mutationem seu variationem illam curasse. Neq; etiam curandum est, quod hac ratione quidam illorum eam consecrent hodiè, alii crastino. Nam praeceptum Sabbathi ipsum, cujus violator de poena Excidii tenetur, pro diverso situ locorum variat una, duabus, vel tribus horis: Praeceptum enim dependet à situ loci: Idem judicium est de Luna. Quod verò attinet ad Impedimentum nubium, quae phasin intercipiunt, sicuti nostris est temporibus, ita fuit quoq; olim tempore Regni; ut sc. faciant seu Novilunium pronuntient על פי ההקרבה propè & circiter, probabiliter. *Ita enim probat Lex ut faciamus circa res dubias, uti exposuimus in libro Praeceptorum. Et sic quoq; ad nos rei hujus observandae ratio devénit.* ע״כ

R. Abraham Aben Esra in Paraschâ אמור scribit porrò; *Qui Diem Expiationis per Biduum Jejunio observant, quid lucrantur ista diei Translatione? nam in anno* גט״רד *(b.e. si character Lunaris incurrerit in feriam tertiam ineunte anno communi, ita ut appendices pervenerint ad horas 9. & scrupula 204.) juxta Novilunium necesse est ut jejunent in die octavo, juxta supputationem nostram. Verùm ad quid pervertemus supputationem nobis datam, propter annum alium? Et sic accidit ipsis cum Phasi Lunae.* ע״כ (*Ego haec Aben Esrae verba non assequor: non videntur cohaerere. Forte locus corruptus est*). Videtur his Verbis Aben Esra notasse Karraeos; & quòd illi duobus diebus jejunare soleant in Die Expiationum, ut è dubio Noni & Decimi diei liberentur. Fortassis fundant se in eo quod Scriptura dicit; *Et affligetis animas vestras, nonâ mensis, in vesperâ*, Levit. 23. 32. Ut ipsorum contra nos Objectio sit ex eo quod legimus in Tract. Rosch hasschánah cap. 1. *quòd Legati exiverint in Augusto propter Novum annum; & in Tisri* (Septembri) *propter festa stata solennia.* Quod Rabbi Salomon ita explicat; *Posteaquam Domus judicii sanctificavit Septembrem, Legatos postridie exivisse, & progressos esse quousq; potuerunt usq; ad festum, atq; significâsse, utrum Domus judicii transiverit mensem Augustum, an verò non! ne dubii & soliciti essent de Die Expiationum & Tabernaculorum.* Itaque instantia ipsorum tantùm fuerit de longinquioribus, ad quos Legati non poterant venire ante Diem Expiationum. Nam juxta Sapientes nostros jejunabant quandoque die Nono, quando sc. contigit, ut Domus judicii ipsis insciis Novilunium transegerint. Et audivi qui dixerunt sub nomine authoris libri שבילי לקט, ex quodam illius manuscripto, Morem Karraitarum esse, ut solo Die nono

nono jejunent, ex sensu literali illius loci quem suprà adduxi, & hujus rei causâ Sapientes nostros dixisse; *Quicunq; edit die nono, perinde habetur ac si jejunasset Die nono & decimo (sic videlicet notum faciens, quòd nihil commune habeat cum Karraitis)*. Et quamvis mihi dictum sit de Karraitis hodiernis, quòd non nisi uno die jejunent, annon probabile est, quòd mutata sit Lex ipsorum hodiè ab ea quæ fuit olim? Nam pro lubitu & placito suo multiplicant Leges.

Cùm ergo Karraitæ rete tetenderint gressibus Sapientum nostrorum, æquum est ut incurvetur anima ipsorum cum ignominia & pudore, ut qui foderunt illis foveam, in eam ipsi incidant. Et hoc est quod hic dicit Author noster; *Annon meritò erubescere deberent, cùm ipsimet nesciant &c. quæ sequuntur usq; ad finem paragraphi.* Vult dicere; *Annon pudet eos, quod infamiâ hac notent Sapientes nostros? Annon Karraitæ ipsi ignorarent, quisnam sit revera mensis Tisri, si non haberent directionem & manuductionem quasi Sapientum nostrorum, quæ est ipsis vice oculorum? Nullum enim hîc à seipsis habent consilium ad hoc sciendum, instar cæcorum in tenebris palpantes ad parietem.*

Ecce enim [*a*] dum intercalant annum, juxta Legem quam eos docuerunt Sapientes nostri secundum consuetudinem suam, insistentes vestigiis ipsorum, non ex sua sapientia sciunt vel intelligunt an Mensis ille, in cujus diem decimum Jejunium incidit, & ob quem murmurant contra Rabbanitas, An, *inquam*, mensis ille sit Augustus, an September! &c. Hoc est; SI in rei veritate Annus ille sit intercalandus, & ab eis intercaletur, tùm est September, & sic benè dicunt, quando ajunt; *Quomodo jejunatis jejunium diei Expiationum nono Septembris?* SI non sit intercalandus, tùm Mensis ille, propter quem nobis obmurmurant, ille nempe, in cujus diem decimum incidit Jejunium diei Expiationum, non erit Tisri seu September, sed Elul seu Augustus, juxta supputationem Anni illius intercalati, & malè dicunt, *Quomodo jejunatis jejunium Diei Expiationis nono Septembris?* Augustus quippe est, ut dictum: Appellatio Tisri non competit nisi mensi septimo, in quem incidit Jejunium diei Expiationum: Si enim Annus ille non sit intercalandus, inveniemus mensem septimum anticipatum mense uno, & illi competet nomen Tisri. Illi concedunt esse Augustum, juxta supputationem Anni illius intercalati (*h. e. si Annus ille intercaletur, quod faciunt, cum non deberet fieri*). Sed distinctio non quadrat.

[*b*] Sic è contrario; Quando non intercalant, hîc quoq; sequendo doctrinam

doctrinam Sapientum nostrorum, tùm, SI annus fuerit simplex secundum doctrinam illorum (*& ita rectè intercalatione abstinent*) benè loquuntur Karraitæ, dum mensis Tisri mentionem faciunt. SI verò Annus ille revera intercalandus sit, tùm mentiuntur de mense illo, & dicent id quod non est; nam Nomen mensis Septembris tribuent Octobri. Utique enim si Annus ille intercaletur, inveniemus mensem septimum mense circiter postpositum, & ei competet nomen Tisri, ut dictum. Et largiuntur quidem, quòd sit October, juxta supputationem sc. anni simplicis tùm apud eos consueti & ordinarii. Sed nec hæc distinctio quadrat. Summa: nihil horum intelligunt, sed sunt instar cæcorum, qui Videntem sequuntur. Nam utique ex ore Sapientum nostrorum illi vivunt. *Hucusq; Muscatus.*

Abarbenel ad Exod. cap. 12. versum primum, multa hac de materia etiam contra Karraitas disputat, è quibus hæc illustrantur. Quia verò illa ejus dissertatio satis est prolixa, sub finem hujus libri seorsim eam Lectori harum rerum studioso & avido communicabimus.

Idem ad Levit. 23. v. 2. fol. 261. col. 3. scribit: Loquere ad filios Israëlis & dic eis, מוֹעֲדֵי ״י Solennitates Domini, quas vocabitis מִקְרָאֵי קֹדֶשׁ Convocationes Sanctitatis;) *Vult dicere*; Loquere ad filios Israëlis, & dic eis; Solennitates Domini, convocationes sanctitatis Domini, unaquæque sc. sigillatim & seorsim. Negotium enim solennitatum dependet à Cursu Solis & Lunæ, & ad eas opus est Intercalatione, quam faciant Sapientes Israëlis. Quæ res olim tradita erat Domui judicii magni (Synedrio magno), qui periti erant temporum. Idcircò dicit, *Solennitates Domini, quas vocabitis Convocationes sanctitatis.* Nam juxta ipsorum (Synedrorum) vocationem seu appellationem erat Sanctitas illarum. Illis quippe mandatum erat, ut per Præconem publicè promulgarent, & Legatos per omnes terminos Israëlis mitterent, qui significarent eis Solennitates Domini: Ideò מִקְרָאֵי קֹדֶשׁ erant illæ Solennitates, quas Domus judicii proclamabat & promulgabat, qui Sancti erant. Non enim par est ut quivis Israëlita de principio Lunæ novæ decernat, & sibi ipsi festum figat, ne Unitas legis Divinæ scindatur & dilaceretur in plures, pro arbitrio vel testimonio uniuscujusque, sicut Karraitæ faciunt. Nam Karraitæ habitantes in Ægypto, non celebrant Diem Expiationum eo die, quo Constantinopolitani; & qui habitant Damasci & Hierosolymis, neque cum his, neque cum illis, conveniunt. Quivis enim illorum Festum sibi ipsi comminiscitur.

nifcitur. Idcircò tradidit Deus hanc rem Domui judicii magni: & hac ratione Ifraëlitæ concorditer & unà ferviunt Deo fuo. *Hactenus Abarbenel.*

לט אמר החבר תורתינו ק
קשור' בהלכה למשה מסיני
או מן המקום אשר יבחר ה'
כי מציון תצא תורה ודבר ה'
מירושלם במעמד שופטים
ושוטרי' וכהנים וסנהדרים:
ואנחנו מצווים שנשמע מ
מהשופט הממונה בכל דור
ודור כמו שאמר או אל השופט
אשר יהיה וגו': וסמך לו
אמרו ועשית על פי התורה
אשר יורוך: לא תסורו מן
הדבר: והאיש אשר יעשה
בזדון לבלתי שמע אל הכהן
ומרת האיש ההוא השוה
המרות הכהן והשופט ל
לגדולה שבעבירו' באמרו ו
ובערת הרע מקרבך וסמך לו
וכל העם ישמעו ויראו בעוד
שהסדר נשאר מהעבודה ו
והסנהדרין ושאר הכתות אשר
בהם ישלם הסדר וידבק בהם
הענין האלהי בלי ספק בין
בנבואה בין באומץ והודעה
כאשר היה בבית שני ולא
יתכן לעבור על כמותם ה
ההסכמה מדעתם וכוה

XXXIX. *Judæus*; Lex noftra alligata eft vel Traditioni Mofis è monte Sinaj, aut Loco quem elegit Dominus; *Nam è Tzijon egredietur Lex, & verbum Domini ex Hierofolyma*, Micheæ 4. 2. fcilicet à Collegio Judicum, Moderatorum, Sacerdotum, & Synedrorum. Et mandatum nobis eft, ut audiamus Judicem unicuique generationi vel fæculo præfectum, ficut dicitur; *Et ad Judicem, qui fuerit in diebus illis, &c.* Deut. 17. 9. ftatimque fubjungit; *Et facies juxta verbum, quod indicaverint tibi è Loco illo quem elegerit Dominus* &c. ℣. 10. *Juxta Legem quam docuerint te*, ℣. 11. *Non declinabis à verbo quod dixerint tibi*, ibid. *Vir autem, qui fecerit per fuperbiam, ut non obediat Sacerdoti* &c. *morietur vir ille*; & æquatur inobedientia, in Sacerdotem aut Judicem commiffa, Transgresfioni maximæ, dicendo porrò; *Et auferes malum è medio tui*; & ftatim fubjiciendo; *Ut univerfus populus audiat, & timeat*, ℣. 13. Sic, inquam, jusfi fumus, dum adhuc Ordo cultus Divini, Synedrium, reliquæq; Claffes, à quibus ordo ille perficiebatur, in flore & vigore effent, ipfisque, feu per Prophetiam, feu per Robur Divinum (*per Spiritum Sanctum, quem gradum Prophetiâ inferiorem faciunt, & quem aliâs author vocat* העזר האלהי Auxilium Divinum) feu per extraordinariam Patefactionem cœleftem, quæ in Domo fecunda fuit (*intelligit eam, quam aliâs vocant* בת קול *Filiam vocis, de qua vide Lexicon Talmudicum*) Res Divina adftitit & adhæfit; neque dici vel fufpicio effe poteft, privatam confpirationem & confenfum in tanto illorum numero intercesfiffe (*vide fup. §. 24. & alibi*) ad ea effingenda (*quæ nobis tradiderant per Cabalam circa explicationem Legis & Præceptorum*). Unde

meritò obligati ſumus ad præceptum Megillæ (*libelli & historiæ Eſther legendæ*) & Feſti Purim (*in quo iſta lectio præcepta, vide Synag. Judaic. cap. 24.*), ad præceptum Dedicationis ſeu Encæniorum, (*de qua vide Synag. Judaic. cap. 23.*), & rectè poſſumus dicere, (*ut in aliis Lege præceptis*) *Benedictus ſit &c. qui ſanctificavit nos præceptis ſuis, & præcepit nobis* &c. ſuper Lectione Megillæ ſeu libelli Eſther in feſto Purim; ſuper accenſione candelarum in Feſto Encæniorum; ſuper lectione & abſolutione הלל צ (*quid hoc ſit, vide in Lexico Talmudico in* הלל); ſuper Lotione manuum, ſuper præcepto עירוב mixtionis terminorum ſeu limitum (*de hoc quoq; vide Lexicon Talmudicum in radice* ערב), & aliis (*non Lege diſertè, ſed à Scribis ſeu Rabbinis præceptis*). Quod ſi eſſent Statuta noſtra, prodeuntia vel condita demùm poſt captivitatem, non vocarentur Præcepta, neque teneremur Benedictionem ſuper illis recitare: ſed dicerentur eſſe *Ordinatio, Conſtitutio*, vel *Conſuetudo*. Maxima verò Præceptorum noſtrorum pars referuntur ad Moſen, & ſunt Traditio Moſis è monte Sinai (*accepta*). Et ſic quoque eſſe decet. Nam, an credibile vel veroſimile eſt, Populum, cui non fuit laborandum pro acquirendis alimentis per quadraginta annos, neque pro veſtimentis, neque pro habitatione, cujus maximus erat numerus, quibus Moſes perpetuò aderat, à quibus Majeſtas Divina nunquam recedebat, quibus deniq; generalia præcepta data fuerunt; an, inquam, credibile aut veroſimile eſt, illos de ſpecialibus & particularibus illorum (*præceptorum*) circumſtantiis non ſubinde, & ſingulis quaſi horis ac momentis, Moſen interrogaſſe & conſuluiſſe, eorumque expoſitiones & particularitates ab ipſo accepiſſe, & acceptas propagaſſe? Huc pertinet quod ſcriptum videmus; *Nota feci ſtatuta Dei, & Leges ejus*, Exod. 18. ℣. 16. Item illud; *Quia hæc eſt ſapientia veſtra, & intelligentia veſtra in oculis*

נתחייבנו במצות מגלה ופורי' ומצות חנוכה ויכולנו לומר על מקרא מגלה ולהדליק נר חנוכה ולגמור את ההלל ולקרא ; ועל נטילת ידים ועל מצות עירוב וזולת זה : ואלו היה חוקינו יוצאים אחר הגלות לא היו נקראים מצות ולא היינו חייבי' לברך עליהם אך היו אומרים בהם שהם תקנה או מנהג ורוב מצותינו מסורות אל משה הלכ' למשה מסיני וכן ראוי שיהיה עם שלא הוצרכו לטרוח במזונות ארבעים שנה ולא בלבוש ולא בדירה והם כאשר היו מן הרוב ומשה נמצא עמם והשכינה איננה זזה מהם והיא כבר צוה אותם בכללי המצות היעלה בדעת שלא ישאלו על פרטיהם ו נמחלוקותם עם השעורת ויעתיקו פירושיהם ומחלוקותם וכבר אנו רואים והודעתי את חקי האלקים ואת תורותיו והוא כבר אמר להם באחרונה

כי היא חכמתכם ובינתכם
ומי שרוצה להכזיב הפסוק
הזה יראה ענין הקראים ומי
שהוא רוצה להאמין בו יראה
חכמת המשנה והתלמוד והם
מעט מהרבה מהחכמות
הטבעיות והאלהיות
והמוסריות והגלגליות ויראה
שבאמת ראוי להם להתפאר
על כל העמים בחכמתם וקצת
מצותינו מן המקום אשר יבחר
ה' עם התנאים הנזכרים וכבר
התמידה הנבואה בבית שני
קרוב לארבעים שנה וכבר
שבח ירמיהו עד מאד בנבואתו
אנשי בית שני וחסידותם
וחכמתם ויראתם ואם לא
נסמך על אלה על מי נסמוך
וכבר אנו רואים מה שנקבע
אחרי משה והיתה מצוה כמו
שעשה שלמה שקדש את תוך
החצר והעלה עולות בזולת
המזבח ועשות החג שבעת
ימים ושבעת ימים ומה שכתב
דוד ושמואל מסדר המשוררים
בבית והיו למצות תמידות
ומה שעשה שלמה בבית
שבנה ומה שהניח כמה שעש'
משה במדבר ומה שהעמיד
עזרא בבית שני על קהלו לתת
שלישית השקל ומה שהעמיד
במקום הארון תכונה שתלו
לבניה

oculus populorum, Deuteron. 4. 6. Hunc versum qui vult falsitatis arguere, inspiciat doctrinam Karræorum (*Traditiones orales rejicientium, sine quibus Sapientia & Gloriatio ista locum non habent*); qui verò ei vult credere & fidem habere, inspiciat Mischnam & Gemáram nostram, quæ pauca continent è multis, de Scientiis Naturalibus, Divinis, Moralibus, & Mathematicis, videbitque revera illos posse gloriari de sapientia sua super omnes alios populos. Quædam tamen Præceptorum nostrorum sunt, quæ dependent à Loco quem elegit Dominus, accedentibus conditionibus reliquis commemoratis (*suprà, ab initio hujus §.*). Etenim continuavit seu duravit Prophetia sub Templo secundo per 40. circiter annos. Unde Jeremias in sua Prophetia valdè celebrat Viros Templi secundi, eorumque sanctitatem, sapientiam, & timorem Dei. Si his non niti volumus, quibus quæso nitemur? Numquid videmus, ea quæ post Mosen constituta sunt, etiam Præceptorum vim & dignitatem habuisse; veluti id quod fecit Salomon, *qui sanctificavit medium altaris, & holocausta obtulit non in altari, & solemnitatem seu festum septem dierum, & dedicationem septem diebus fecit*, 2. Paralip. 7. ℣. 7. 8. 9. quòd item David & Samuel leguntur fundasse & *ordinasse Classes Cantorum in domo Domini*, 1. Paralip. 9. ℣. 22. 23. quæ in perpetua præcepta abierunt, quæ iterum Salomon fecit, è legitur nova circa fabricam (*Templi, & instrumentorum ejus, non integre ad-dendo*) Mosaicis quibusdam omissis; quòd item Elias suo Templo secundo constituit tertiam Sicli partem populo impendendam, Nehem. 10. ℣. 32. (*cum Moses dimidium tantum constitueret*); quòd denique in locum Arcæ constituerint (*vel*, in loco Arcæ constituerint), fabricam

aliquam coram qua suspenderunt Propitiatorium, quia sciverunt, (*vel*, ut scirent) Arcam illic esse occultatam?

XL. *Cosri*; Quomodo vero hæc quadrant cum illo; *Non addes ad eam (Legem) neq; auferes ab ea quicquam*, Deuter. 12. 32?

XLI. *Judæus*; Hoc non dictum est nisi ad plebem, ne illi ex proprio suo intellectu & scientia aliquid innovent, & sibi ipsis Leges ex sua ratiocinatione figant & fingant. Monet autem & hortatur, ut audiamus à Prophetis post Mosen, & à Sacerdotibus & Judicibus; sicut dicitur; *Prophetam excitabo eis Deus e medio fratrum ipsorum, sicut te*, &c. Deuter. 18. 18. Et de Sacerdotibus atque Judicibus dicitur, eorum verbis esse obediendum (*vide sup. §. 39.*). Itaque quod dicitur; *Non addetis ad verbum quod ego præcipio vobis*; intelligendum est ita; *Non addetis ad id quod ego præcepi vobis*, primò, *per Mosen*, deinde, *per Prophetam è medio tui*, cum conditionibus ad prophetiam requisitis, suprà comemoratis (*i. e. in quo conditiones illæ reperiuntur*), deniq; *ad id super quo congregati fuerunt* (quod unanimiter decreverunt & pronuntiarunt) *Sacerdotes & Judices*, è loco quem elegerit Dominus; quia à Majestate Divina sunt adjuti, neque convenit illis imputare, quod consensuri fuissent in rem à Lege dissentientem, propter illorum multitudinem, vel etiam errorem commissuri, propter amplissimam ipsorum Sapientiam, tùm hæreditariam (*per Traditionem à Mose*) tùm naturalem habitualem; prout per traditionem accepimus, de Synedrii assessoribus præceptum fuisse, ut scirent omnes Scientias; Inprimis verò, quia nunquam ab ipsis ablata fuit Prophetia, aut saltem id, quod in ejus locum successit,

לפניה הפרוכת בעבור שידעו כי הארון גנוז לשם:

מ אמר הכוזרי איך יתכן זה עם לא תוסיף עליו ולא תגרע ממנו:

מא אמר החבר לא נאמר זה אלא להמון כדי שלא יחדשו משכלם ויתחכמו מדעתם ויקבעו לעצמם תורות מ מהקשתם כמו שעושים הקראים ומזהיר לשמוע מן הנביאים אחרי משה ומן הכהנים והשופטים כמו שאמר נביא אקים להם מקרב אחיהם כמוך וגומר: ואמר בכהנים ובשופטים שיהיו דבריהם נשמעים והיה מאמרו לא תוסיפו על הדבר אשר אנכי מצוה אתכם. לעשות על מה שצויתי אתכם על ידי משה ועל ידי נביא מקרבך מאחיך על התנאים הנזכרים בנבואה וכח שנקבצו עליו הכהני׳ והשופטים מן המקום אשר יבחר ה׳ מפני שהם נעזרי׳ בשכינה ולא יתכן לעבור עליהם שיסכימו בדבר שחולק על התורה בעבור רובם ולא תעבור עליהם הטעות ל לחכמתם הרחבה הירושה והטבעית הקנויה כאשר קבלו כי הסנהדרין היו מצווים לדעת כל החכמות כל שכן שלא נסתלקה מהם הנבואה או כח שעומד במקומה מבת

קול תולדת זה ואמור שלא
לחלוק עם הקראים במה
שהם טוענים עלינו מן המובן
ממחרת השבת שהוא מיום
ראשון ואחר כן נאמר שאחד
מן הכהנים או השופטים או
המלכים הרצוים עם דעת
הסנהדרין וכל החכמי' ראה
כי הכונה מן המספר ההוא
לשום חמשים יום בין בכורי
קציר שעורים ובכורי קציר
חטים ושמירת שבעה שבועות
שהם שבע שבתות תמימי'
ונתן לנו דמיון בתחלת יום
מהשבוע לומר אם יהיה החל
חרמש בקמה מיום ראשון
תגיעו במספר עד יום הראשון
להקיש ממנו שאם תהיה
ההתחלה מיום שני נגיע עד
יום שני והחל הרמש מונח
אלינו בכל עת שנראה שהוא
ראוי נתחיל בו ונספור בו ו
וקבעו אותו שיהיה יום שני
של פסח ולא יהיה בזה סתירה
לתורה והתחייבנו לקבלו
לתורה מפני שהוא מן המקום
אשר יבחר ה' עם התנאים
הנזכרים ושמא היה זה בנבואה

succesſit Filia vocis, & alia (*intelligit hac voce, juxta Muſcatum, Gradum Spiritus Sancti, quem dicunt medium fuiſſe inter Prophetiam, & Filiam vocis*). Quando contra nos argumentantur Karræi [1.] ex loco Levit. 23. ℣. 15. 16. contendentes, מִמָּחֳרַת הַשַּׁבָּת *Craſtinum Sabbathi*, intelligendum præciſè de *Die primo à Sabbatho*, ſeu, *primo Septimanæ* (*literæ ſc. inſiſtentes, & per* Sabbathum, *intelligentes propriè Sabbathum, in memoriam Creationis inſtitutum*) noli ipſis contradicere, & dic per *Craſtinum Sabbathi*, intelligi *Primum*; Poſtea verò dicito eis, quòd aliquis è Sacerdotibus, aut Judicibus aut Regibus, conſentiente Synedrio & Sapientibus, viderint ac deprehenderint, intentionem Præcepti Numerationis illius (*de qua in illo loco agitur*) eſſe tantùm, conſtituere Quinquaginta dies inter Primitias meſſis hordeorum, & Primitias meſſis tritici, & ut Septem ſeptimanæ obſerventur, quæ habeant Septem Sabbatha integra (*hac enim ratione complebuntur quinquaginta dies*): Exemplum hujus rei præbere nobis Scripturam in Die Septimanæ primo, dicendo; Si incipiat falx immitti in ſegetem à die Primo (*ſeptimanæ*), numerabitis (*50. dies*) donec iterùm pertingatis ad diem primum adæquatè; Si incipiat immitti à Die Secundo, eodem modo numerando progrediendum uſque ad diem ſecundum, (*& ſic de aliis*). Prima enim Immiſſio falcis in ſegetem nobis proponitur, quocunque die vel tempore illa fiat & conſpiciatur, pro Termino à quo incipere & numerare debeamus. Conſtituerunt autem (*Sapientes noſtri priſci*) ut hic dies (*à quo numeratio hæc incipienda*) ſit dies ſecundus Paſchatis, neque hæc conſtitutio Legi contrariatur, & tenemur eam acceptare pro Lege, quia profecta eſt à Loco quem elegit Dominus, & conditiones etiam cæteras requiſitas habet (*quæ videantur §. 38.*) Et fortaſſis factum hoc eſt per Prophetiam

à Deo: quod si sit, prout esse potest, absolvemur ab importunitate hominum istorum Fanaticorum & inquietorum.

כאות הבורא ויכול להיות ונהיה נקיים מבלבול ה המבלבלים :

NOTÆ.

[1.] *Levit.* 23. *v.* 10. 11. *dicitur*: Quum ingressi fueritis terram, quam ego do vobis, & quum messueritis messem ejus, tunc afferetis Homer primitias messis vestræ ad Sacerdotem: qui agitabit (agitando offeret) Homer coram Domino, ut sit acceptum pro vobis מִמָּחֳרַת הַשַּׁבָּת *à crastino Sabbathi* agitabit illud Sacerdos. *Et v.* 15. 16. Numerabitis autem vobis מִמָּחֳרַת הַשַּׁבָּת *à crastino Sabbathi*, à die quo obtuleritis Homer agitationis, septem hebdomades plenas, עַד מִמָּחֳרַת הַשַּׁבָּת הַשְּׁבִיעִי *Usq; ad crastinum Sabbathi septimi* numerabitis quinquaginta dies.

Hîc per Sabbathum *intelligunt Karraitæ* Diem Sabbathi proprie sic dictum, *quem vocant* שבת בראשית, *quòd in memoriam Creationis sit institutus*; *Per* Crastinum *primum Septimanæ diem. Rabbanitæ aliter*, proximum sc. à Paschate diem, sive is fuerit simul primus dies septimanę, sive non, *quorum causam hîc agit Author noster. Contra Karraitas disputat etiam ad hunc locum Abarbenel Comment. in Legem f.* 162. *col.* 1. *ex quo nonnulla hîc adducemus*: Quod, *inquit*, dicitur ℣. 11. ממחרת השבת *A crastino Sabbathi*, sciendum, Diem festum solennem primum Paschatis vocari *Sabbathum*, sicut & Dies Clangoris vocatur שַׁבָּתוֹן *Sabbathum*. Et quia Dies primus Paschatis est Dies primus festorum dierum, ideò a festo Paschatis vocatur הַשַּׁבָּת cum He emphatico, q. dicas *Sabbathi illius*: nam in illo die fit prima Solennitatum seu festorum Quies & cessatio ab opere. Nequaquam verò cum Karraitis errantibus dicendum, intelligi præcisè *Crastinum Diem Sabbathi creationis*, h. e. diem primum Septimanæ. Sic ℣. 15. 16. *Et numerabitis a crastino Sabbathi*: quia inde debuit fieri numeratio: dicitur enim Deut. 16. 9. *Ex quo cœperit falx esse in segete*; quocunque demum illud septimanæ die fieri contigerit. Sic dicitur hic; *Et numerabitis vobis à crastino Sabbathi*. Cujus Sabbathi? Explicatur id quando dicitur; *A die quo afferetis Homer agitationis*. Ab hoc quippe die debebant incipere numerare septimanas integras, quæ faciunt 50. dies, à die allationis τȣ̃ Homer, sicut dicitur; *Ex quo cœperit falx esse in segete, incipies numerare septem hebdomadas*. Si ex. gr. ad messem inceperit falx immitti in segetem die secundo Septimanæ, & ab eo die non inciperent numerare usq; ad Crastinum diem Sabbathi proximi, sex transirent dies, & postea adhuc septem septimanæ numerandæ, & sic Dies

Septi-

Septimanarum seu Pentecostes non incideret in quinquagesimum sed quinquagesimum sextum diem; Quod si non fuerint Septimanæ integræ usque ad crastinum Sabbathi septimi, ex quo primùm falx cæpit immitti in segetem, quando sc. ille dies fortè inciderit in diem Septimanæ sextum, tùm non complebuntur 50. dies, sed duntaxat 49. Quocirca non est nobis recedendum à Cabala nostra Sancta, quam nobis tradiderunt prisci, inde à Mose Doctore nostro. Illi enim sciverunt, quòd *Crastinus dies Sabbathi* sit dies Decimus sextus Nisan seu Martii. Dies nempe decimusquintus, qui est dies primus Paschatis, vocatur *Sabbathum*, quia est dies ille, quo Opus omne primùm cessat in festis diebus. Et cur nobis absurdum videatur Diem solennem, per Septenarium numeratum, vocare Sabbathum, cùm Annus intermissionis ob hanc rationem nomine *Sabbathi* vocetur? Sapiens ille Rabbinus Regi Cosræo, parte 3. libri sui, aliam rationem dedit, quæ etiam recta est. Ea verò in hoc loco nobis non est necessaria. *Hæc Abarbenel.*

Videantur & alii Commentatores ad hunc locum, inprimis R. Moses Nachmanides, ut & R. Muscatus prolixè.

מב אמר הכוזרי כבר פסקת בי החבר בכללות האלה אשר לא אוכל להכחישם מחלקים היו בלבי מטענו' הקראים הייתי סבור שאכעיסך בהם :

מג אמר החבר כשיתבררו הכללות אל תתן לבך לחלקים כי הרבה שיכנס בהם הטעות ועוד שאין להם תכלית מפני שהם מסתבכים ולא ימלטו המדברים מבלבולם וזה כמי שנתברר אצלו צדק הבורא ושחכמתו כוללת איננו מביט למה שהוא נראה בעולם מן העול וכמו שאמר אם עשק רש וגזל משפט וצדק תראה ב במדינה אל תתמה על החפץ

XLII. *Cosri*; Jam satisfecisti mihi, Amice, quoad ista generalia, quæ ego non possum refutare. Quoad particulares quasdam Karraitarum rationes, quæ in corde meo sunt (*animo meo inhærent, & aliquem scrupulum mihi movent*), vereor, ne molestiam tibi crearem (*si illas tibi proponerem*).

XLIII. *Judæus*; Si generalia tibi sint clara & evidentia, ne apponas cor tuum ad Particularia (*sc. Karræorum dogmata, noli de illis esse sollicitus*), in quibus facilè est errare, ac præterea sunt illa innumera, quia sunt ita inter se perplexa & intricata, ut fieri non possit, quin, qui de illis loqui volent, confundantur. Veluti qui perspectam habet Justitiam Dei, & Sapientiam ejus Universalem, is non respicit ad prava & perversa quæ in mundo conspiciuntur, sicut dicitur; *Si calumniosam oppressionem pauperis, & subreptionem judicii & justitiæ videris in provincia, ne mireris de voluntate Dei, quia Excelsus, qui est super Excelsum, observat, & excelsi sunt super*

eos, Ecclef. 5.7. Sic cui per demonftrationem conftat, Animam, poft confumptionem carnis, fuperftitem manere, quia non eft corporea, fed fubftantia à corpore immunis, ficut Angeli, is non attendit ad id quod cogitatio ipfi objicit vel dictat, à ceffatione functionum Animæ tempore Somni, vel in morbo cogitationes fuffocante, vel ab eo, quòd Temperamentum corporis fequatur, (*ac proinde corpori commixta, & pereunte eo quoq; pereat*) vel ad alias ejufmodi erroneas cogitationes.

XLIV. *Cofri*; His omnibus mihi non plenè fatisfactum, donec etiam de Particularibus tecum loquutus fuero, licet fortè hoc nomine reprehenfionem incurrero, cùm jam confeffus fim generalia quæ adduxifti.

XLV. *Judæus*; Dicito quicquid volueris.

XLVI. *Cofri*; Annon Pœna Damni explicata eft in Lege, ubi dicitur; *Oculum pro oculo, Dentem pro Dente, ficut dederit vitium in homine, fic dabitur ei*, Levit. 24. 20? (*Rabbanitæ autem, juxta fuam Cabalam & Traditiones hoc exponunt non de Oculo vel Dente ipfo, fed Pretio pro iis perfolvendo: Karraitæ fecundum literã*).

XLVII. *Judæus*; Et annon dicitur ibidem; *Qui percufferit animam jumenti, perfolvet vel compenfabit eam, animam pro anima*, ℣. 18. (*Sic v. 21. Qui percufferit animal, rependet, folvet illud*)? Hîc utique intelligitur Pretii folutio. Quippe non vult dicere; *Si quis percufferit equum tuum, viciffim percute equum ejus*; fed dicit! *Accipe equum ejus* (*& perfolve illum*). Nullam enim haberes utilitatem ex percusfione equi illius. Sic ergo, fi quis tibi ex. gr. manum abfcindat, non dicunt tibi; *Abfcinde viciffim manum ejus*, quia nullus hinc manaret

וכמי שנתברר אצלו במופת
עמידת הנפש אחר כלות הגוף
בעבור שאינה גשמית אבל
עצם נפרד מהגוף כמלאכים
ואיננו מבים אל מה שתקשהו
המחשבה מהעדר פעולות
הנפש בעת השינ' ועם החולי
שהוא מאבד המחשבה ומה
שהוא הולכת אחרי מזג הגוף
וזולת זה המחשבות ה
המבלבלות ׃

מד אמר הכוזרי עם כל זה
אין מספיק לי עד שאשבע מדב'
עמך על החלקים ואם יש
לתפוש עלי בזה אחר אשר
הדיתי בכללים אשר ה
הביאותם ׃

מה אמר החבר אמור מה
שתרצה ׃

מו אמר הכוזרי הלא עונש
הנזק מפורש בתורה במה
שאמר עין תחת עין וכאשר יתן
מום באדם כן ינתן בו ׃

מז אמר החבר והלא נאמר
בו אחר כן ומכה נפש בהמה
ישלמנה נפש תחת נפש הלא
זה הכופר ׃ והלא היה אומר מי
שהכה סוסך הכה סוסו אבל
אומר קח סוסו כי אין לך
תועלת בהכות סוסו וכן מי
שכרת ידך אין אומרין לך קח
ידו שאין בזה תועלת בכרות
את ידו כל שכן שהיה נכנס
בדינין האלה מה שסותר אותו

השכל כפצע תחת פצע ׃ וחבורה תחת חבורה איך יוכל לשער זה שמאימות אחד מהם מפצע ולא ימות האחד מכמותו ׃ ואיך נוכל לשער כמותו ואיך נקח עין ממי שאין לו אלא עין אחת כופר עין מי שיש לו שתי עינים וישאר האחד סומא והשני בעין אחת והתורה אמרה כאשר יתן מום באדם כן ינתן בו ומה צרכי לדבר עמך על אלה החלקים אחרי אשר הקדמתי לך צורך הקבלה עם אמתת המקובל מהם וגדולתם ׃ וחכמתם והשתדלותם ׃

manaret ad te fructus, si & ipsi manum abscinderes: Ut nil dicam, quòd in hujusmodi judiciis multa forent Intellectui seu rationi sanæ contraria, ex; *Fractura pro Fractura, Vulnus pro Vulnere, Livorem pro Livore.* Quomodo enim hæc exactè possemus mensurare & observare? Unus fortassis ex tali vulnere morietur, alius à simili non morietur. Et quomodo exactè quantitatem ejus observare possemus? Quomodo eripiemus oculum ei, qui nonnisi unum oculum habet, pro λύτρῳ & pretio oculi ejus qui duos habuit oculos? Unus sic fiet cæcus, alter tantùm monoculus (*sicq; non erit æqua proportio*). Lex autem dicit; *Quale vitium dederit homini, tale dabitur ei.* Quid verò opus est tecum agere de istis particularibus, cùm jam antè tibi necessitatem Cabalæ & Traditionum probaverim, eorumque à quibus illa profecta est, veracitatem, Magnitudinem, Sapientiam, & Industriam.

N O T Æ.

Contendit hoc paragrapho contra Karraitas, Legem hanc de Talione, non ad literam, sed de Pretii persolutione esse accipiendam. Sic enim eam exponunt Talmudici in Talmud, Báva Káma cap. 8. ab initio. Disputationem quandam super hoc loco, inter R. Saadiam Gáon, & Karraitam quendam, refert Aben Esra, quæ cum mente Authoris nostri prorsus convenire videtur: Rabbi Saadias dixit, Non possumus explicare hunc versum (*Oculum pro Oculo &c.*) ad literam. Nam si quis percusserit Oculum socii sui, ita ut tertiâ parte lucis oculorum suorum privetur, quomodo prorsus simili & æquali plagâ poterit percuti reus, ut non vel in excessu vel defectu peccetur? Fieri enim poterit, ut Visum ei prorsus adimat. Et gravior adhuc est difficultas circa Ustionem, Vulnus, & Vibicem (*de quibus Exod. 21. v. 25.*): Nam si fuerint ista in loco periculoso, contingere poterit, ut inde moriatur alter. Objecit ei Ben Sita (*Karræus quidam*); Annon verò in alio loco dicitur; *Quale vitium quis dederit homini*, כֵּן יִנָּתֶן בּוֹ *tale dabitur* בו *in eo*, Levit. 24. 20! Respondit R. Saadias, Sæpè occurrit *το* ב *Beth* usurpatum loco עַל *Al* Pro, ut sensus sit; כֵּן יִנָּתֶן עָלָיו עוֹנֶשׁ *Talis pro eo ipsi imponatur pœna.* Excepit Ben Sita; Atqui præcedenti ℣. 19. dicitur; *Secundum quod*

dum quod fecit, fiet ei. R. Saadias; Samſon dicit; *Quemadmodum fecerunt mihi, ſic feci eis*, Judic. 15. 11. & tamen non abſtulit eis uxores ipſorum, & eas dedit aliis, ſed retributionem, compenſationem damni accepti rependit eis. Ben Sita regesſit; Si percuſſor fuerit pauper, quomodo pecuniâ puniri vel mulctari poterit? Reſpondit Saadias; Si cæcus excæcaverit oculum videntis, quomodo ille per Talionem puniri poterit? Pauper poteſt fieri dives, & aliquando ſolvere, ſed cæcus in æternum non poteſt vicem rependere. Summa: non poſſumus præcepta Legis perfectè explicare, niſi innitamur verbis Rabbinorum noſtrorum. Quemadmodum enim Legem (*ſcriptam*) accepimus à Patribus: ſic ab iiſdem accepimus Legem oralem, neque inter eas eſt differentia. Itaque verborum horum hic eſt ſenſus; *Oculum pro oculo, niſi detur pretium ejus* &c.

XLVIII. *Coſri*; Utut ſit, bonum tamen mihi videtur ſcire, Quare Deus præceperit cavere ſibi ab Immunditia?

מח אמר הכוזרי עם כל זה טוב הוא בעיני למה צוה השם השמירה מן הטומאה׃

N O T A.

Ex reſponſo paragraphi 49. apparet, Regem ideò hanc quæſtionem proponere, quòd Karræi preceptum de Munditia & Immunditia ſecundum ritus & ſtatuta ſua ſtudioſius obſervent, quàm Rabbanitæ, ut hoc velit dicere; Annon præcepit Deus cavere ſibi ab immunditia omni? Atqui verò hanc quoque Legem accuratiùs obſervant Karræi, quàm vos Rabbanitæ. Itaque non immeritò dixi §. 22. & 37. illos in cultu Dei longè eſſe vobis ferventiores, & magis devotos.

XLIX. *Judæus*; Immunditia & Sanctitas, ſunt duæ res ſe invicem reſpicientes, ita ut non exiſtat una, quin ſimul exiſtat & altera (*inſtar Relatorum*), & ubi non eſt Sanctitas, ibi neque ſit Immunditia. Nam Immunditia nihil aliud eſt quàm Res, quæ dominos ſuos (*h. e. immundos*) vetat, impedit, tangere rem aliquam Sanctam, Deo ſanctificatam & conſecratam, veluti ſunt Sacerdotes, & eorum veſtimenta, Trumæ, Oblationes, Domus Sanctuarii, & alia plura, (*Levit.* 12. 4. *Nullam rem ſacram tanget, & ad ſanctuarium non veniet*. Confer Majem. in More par. 3. cap. 47.): Ita Sanctitas,

מט אמר החבר הטומאה והקדושה שני ענינים זה כנגד זה לא ימצא האחד אלא בהמצא השני ומקום שאין קדושה אין טומאה כי ענין הטומאה איננו כי אם דבר שאסר על בעליו לנגוע בדבר בדברי הקדושה ממה שהוא מקודש לאלהי׳ כמו הכהנים ומאכלם ומלבושם והתרומות והקרבנות ובית המקדש וזולת זה הרבה׃ וכן ענין הקדוש׳

דבר שאם על בעליו לנגוע
בדברים רבים ידועים ו
ומפורסמים ורוב מה שהם
תלוים במעמד השכינה וכבר
חסרנו אותה ומה שאצלנו
היום מאסור שכיבת ה
הנדה והיולדת אינו מפני
הטומאה אבל היא מצוה
גזירה מאת הבורא וכן מה
שאצלנו מהרחקת האכילה
עמה ולהשמר מקרבתה אין
זה כי אם מניעות וסייגות שלא
יתגלגל לשכב עמה אבל חובו'
הטומאה בטלו ממנו מפני
שאנו בחוצה לארץ וכל שכן
בזה שאנו משתמשין בו מ
מהקברות והשקצי' והמצורעי'
והזבים והמתים וזולת זה וכן
אסורה עלינו הנבלה ולא מפני
טומאתה אבל מצוה גזיר'
באסור הנבלה ותנאי הטומאה
תוספת ולולי שאמרו עזרא
תקן טבילה לבעלי קריין לא
היינו חייבין בה חובת התורה
אך חיוב טהרה ונקיות ואם הם
מקבלים אותה על עצמם
לענין הנקיות אין גנאי בזה
מבלתי שיקבלוה לתורה : ואם
לא כבר הם מתחכמים
מסכלות מהם ומשנים התורה

ctitas, est res quæ vetat Dominos suos (*sanctos*, vel, *sanctificatos*, *mundos*) tangere res multas, quæ notæ sunt. Harum verò major pars dependet à sede vel loco Majestatis Divinæ (*Hierosolymâ*, *civitate Dei*, *ubi ejus sanctuarium erat &c.*), quâ hodiè caremus. Quòd inter nos hodiè interdictus est concubitus cum *Muliere menstruatâ*, *& Puerperâ*, id non fit ratione immunditiei, sed duntaxat propterea quòd sic à Deo sit præceptum: sic quòd hodieque nobis injunctum est non edere cum ea (*muliere menstruatâ vel puerpera*), neq; ad eam accedere, non est nisi prohibitio & sepimentum, ne per hęc (*si permissa essent*) deveniretur ad cubandum cum ea. Obligationes enim vel Reatus immunditiei, sublati sunt, vel, desierunt inter nos (*hodiè*); quia sumus extra Terram sanctam (*in terra immunda gentium*) & quidem adeò, ut in ea (*terrâ*, *in qua sumus hodiè*) utamur etiam sepulchris, reptilibus, leprosis, fluxum patientibus, mortuis, & aliis. Sic prohibitum quidem hodiè nobis est *Morticinum*, ast non ratione immunditiei, sed simpliciter ratione præcepti, quo id nobis est prohibitum, cui conditio immunditiei est annexa (vel, *cujus appendix est conditio immunditiei*). Et nisi dixissent (*Sapientes nostri*, in Bava Kama cap. 7.), Esram ordinasse vel sancivisse, ut fluxum nocturnum patientes se lavarent, non teneremur de eo propter Legem (*obligatione Legis*, *Lev.* 15. 1[illegible].), sed simpliciter puritatis & munditiei (*corporalis*) causâ. Quod si itaque illi (*Karrai*) recipiant eam, (*lotionem sc. ab immunditie suâ*) in se ratione munditiei (*corporalis*), nihil id absurdi est, licet eam non accepten ut Legem; si non (*ita recipiant eam*, *sed ut Legem*, vel, *Lege præceptam*, *quod fecisse videntur*), jam produnt se suæ propriæ sapientiæ inniti præ magna stultitia sua, mutant Legem, & causantur hæresin (*Heb*. מינות, תורבים

ונורמים למינות רוצה לומר
חלוק הדעות אשר הוא שורש
הפסדת האומה ויציאתה
מתורה אחת ומשפט אחד כי
כל אשר נקל בו אנחנו על ע
עצמנו מהשתמש בשבתות
בבתינו בעירוב ואם נראה
דבר שאינו נאה יקל אצל מה
שתסבב דעתם מהמחלוקת
והמינות עד שיהיה בבי' אחד
עשרה אנשי' בעשרה דעות
ואם לא יהיו המצות אצלנו
קשורות בגבולי' שלא יעברום
לא היה מובטח בהכנס בה מה
שאין ממנה ויוצא ממנה קצת
מה שיש בה בעבור שהוא
לוקח בהקשו ומטעמו יקל בעיני
הקראים הנאת עבודה זרה
מכסף וזהב וקטורת ויין ועל
האמת המות מבלעדי זה טוב ו
ויקשה בעיניו שהנה מהחזיר
אפילו ברפואה ועל האמת הוא
מעבירות הקלות חייב בהם
מלקות וכן יקל על הנזיר
אכילת הצמוקים והענבים
יותר מהשכרות משכר הדבש
או שכר התפוחים והאמת
הפך זה כי האסור אינו אלא

pro quo in altero exemplari est, (לאפקורוסות) hoc est, divisionem sententiarum (*Schisma*), quod fundamentum est Corruptionis populi, & ejus à Lege una & Judicio uno secessionis, seu, apostasiæ. Nam utut nos hodiè eam levem faciamus (*immunditiam sc. h.e. non ita accuratè eam observemus*), ut Karraitæ; atque commoditatis nostræ causâ receperimus alia, veluti e.g. Commixtionem terminorum in Sabbathis, (*qui termini, limites, conclavia, domus diversæ & longiùs à se distantes commiscentur & conjunguntur, ac si inter se unum esset corpus, ut in die Sabbatho liceat deferre cibum ex uno in aliud: De hoc videatur Majemon. in* הלכות ערובין, *& alii Rituales*), hæcque res non adeò pulchra & bona videri queat, (*quia Karraitæ eam non observant, sed rejiciunt, ut Bartenóra scribit in Commentario super Mischnajos, Erúvin cap. 2. Mischnâ secundâ*) leve tamen est hoc respectu Schismatum, & hæresium, quas causantur sententiæ illorum (*Karraitarum, ex propria sc. opinione excogitatæ & efficta, non ex authentica Cabala accepta*); usque adeò ut reperias (*inter eos*) in domo una decem personas, decem diversas sententias habentes. Etenim nisi Præcepta apud nos circumscripta sint certis limitibus, quos transilire non licet, non immunis erit Lex, quin in eam tùm irrepant quæ non sunt de ea (*multa aliena*) tùm etiam erepant quæ sunt de ea, pro cujusq; scilicet ratiocinatione & arbitratu. Leve est in oculis Karræorum, usum percipere ex rebus Idololatricis, veluti, Argento, Auro, Suffimento, Vino, & tamen mors melior est quàm hoc facere: Contrà grave ipsis est (*peccatum*) usus *Carnis suillæ*, etiam pro Medicina, cùm tamen (*ejus Esus*) revera sit ex peccatis levioribus, quæ nonnisi flagellatione puniuntur (מלקות). Sic levius illi censent, si *Nazirœus* comedat Uvas, seu recentes seu aridas, quàm si inebrietur potu ex Melle vel Pomis confecto, cùm tamen

revera

במה שיצא מהגפן בלבד ואין
הכונה אסור השכרות כאשר
יעלה במחשבה אבל האלקי'
יודע ונביאיו ובחוריו ולא יתכן
להחזיק בסכלים אנשי הקבלה
או הסוברים בזה כי מלת שכר
לאנשי הסברא גלויה וידועה
ויקבלו שיין ושכר האמורה
בנזיר איננו כי אם מעסים היין
ולמצו' גבולי' מדוקדקים ע
עליהם בחכמה ואם לא יראו
במעשה נאי' והרין ירחק
מהם מבלי שיאסור אותם כמו
בשר כוס כוס אשר היא מותר
בעבור שאינו בטוח במות
הבהמה ההיא ולאומר שיאמר
כי תרפא והותרה והטרפה
שנראית בריאה אסורה
מפני שיש לה חולי ממית מבלי
ספק ולא יתכן שתחיה ממנו
ולא שתרפא ונאסרה ו
ועם הסברא וההתחכמות
ישובו הדינין האלו בהפך :

revera sit contrarium (*quia sc. existimant, praeceptum spectare duntaxat Inebriationem, & reliqua tantùm accidentariè ab ea dependere*); nam Prohibitio (*Numer. 6. 3.*) respicit ad ea tantùm quae egrediuntur è Vite (*vide Talm. Nasir cap. 3.*) neque intentio ejus est, prohibere Ebrietatem tantùm vel solam, sicuti primâ fronte videtur: Deus verò, ejusq; Prophetae & electi norunt (*sc. ejus sensum, & rationem*). Neque vel Viri Cabalae, vel Illi qui suam Opinionem hac in parte sequuntur (*Karraitae*) hîc pro ignorantibus vel stultis sunt habendi; Non *hi*; quia significatio vocis שֵׁכָר, quâ eam Karraitae usurpant (*pro potu sc. Inebriante*) utique manifesta & nota est; Non *illi*; quia per Traditionem acceperunt (*Viri Cabalae*) יין & שֵׁכָר quorum in hac Lege fit mentio de Nasireo, Num. 6. 3. non significare, nisi Succum Vini (*in specie de hoc sumi & intelligi*). Precepta quippe habent terminos vel limites subtiles & sapienter illis additos & circumductos (*praecepta alia & specialia, lata à Viris Sapientibus, & Spiritu S. actis*), quae quamvis non videantur opera pulchra (*eximia, magni momenti, ac proinde pro levioribus habentur*), tamen vir diligens elongat se (*cavet sibi*) ab eis; non tamen, quatenus Lege (*Dei*) prohibitis. Hujus generis est *Caro* כוס כוס *Macta, macta* (*sic vocatur Caro de animali moribundo, de vita periclitante, quod propterea festinanter mactare jubent, dicendo*, כוס כוס Macta, macta, *quod est Imperativus à radice* נכס *in qua vide Lexicon Talmudicum*) quae est licita, quia non est certum, bestiam illam morituram; imò dici potest, illam posse sanari, & licitam fieri; Contrà טְרֵפָה Animal à feris discerptum, vel laesum, quod videtur sanum (*in se*), prohibitum est, quia sine dubio morbum habet lethalem à quo neque convalescere, neque sanari potest, unde caro ejus vetita. Quod si in his nostram rationem & propriam sapientiam consuleremus, prorsus inverterentur haec judicia, & contrarium pronunciarent, (*Nam ratio videtur potiùs postulare, ut moribundum & de vita periclitans prohibeatur, & Discerptum, quod*

in se est sanum, permittatur). Idcirco in generationibus Præceptorum (*h. e. ut Muscatus explicat*, In præceptis gignendis & condendis; *vel*, In specialibus præceptorum) non debes sequi tuam opinionem & ratiocinationem, ne in dubia incidas, quæ te inducant in hæresin, neque assentieris & subscribes sententiæ sociorum tuorum in aliquo; quisque enim homo suam propriam habet opinionem; sed considerabis & observabis, quænam fundata sint in Cabala (*Traditione orali*) vel in Scriptura, vel in Consequentiis & Ratiocinationibus congruentibus cum eo quod per Traditionem accepimus (*non Philosophicis & Logicis*); ut scilicet Generationes (*i. e. specialia*) referantur ad Patres (*ad generalia. Vel*; Ut scilicet consequentiæ fluant ex genuinis suis principiis & præmissis). Quod sic elicitur & educitur, illud crede, licet absurdum videatur opinioni & rationi tuæ. Sic absurdum videtur Cogitationi & Opinioni nostræ, non dari *Vacuum*: Rationes autem Intellectuales id evincunt (*sc. non dari Vacuum*). Sic rejicit Opinio, Corpus posse dividi in *Infinitum*; ratiocinatio tamen Intellectualis hoc quoque probat. Sic absurdum est Cogitationi, *Terram esse orbicularem, & partem unam ex centum sexaginta sex partibus circuli Solis (i. e. quòd Sol terrâ major sit centies sexagesies sex vicibus. Vide Majemonidem in* הלכות יסודי תורה *cap. 3. & in Commentario Mischnajoth in Præfat. Mass.* זרעים *&c. R. Abraham in* צורת הארץ *cap. 9. Sic etiam scribit author inf. part. 4. §. 3. Ptolemeus ponit 170. Hanc differentiam alius conciliandam relinquimus)*. Sic quæcunque per demonstrationes Astronomicas traduntur, Ratio rejicit & repudiat. Quæ enim Sapientes permiserunt & prohibuerunt omnia, in iis non sunt sequuti privatam suam opinionem & sententiam, sed conclusiones Sapientiæ hæreditariè ac-

על כן לא תהלך אחר סברתך והקשתך בתולדות המצות פן תפול בספקות יביאוך למינות ולא תסכים דעתך עם חבריך בדבר מהם כי לכל אחד מבני אדם סברא אמנם צריך שתעיין בשרשים מן המקובל והכתוב וההקשות הנוהגות על הסדר המקובל להשיב התולדות אל האבות ומה שיוציאך אליו האמן בו ואם יהיה רחוק אצל סברתך ומחשבתך כאשר תרחיק המחשבה והסברא העדר הרקות וההקשות השכליות מחייבות זה וכאשר תרחיק הסברא שיכול להתחלק הגוף לאין תכלית וההקשה השכלית מחייבת זה וכאש' תרחיק המחשבה שהארץ כדורית ושהיא חלק אחד ממאה וששים פעמים מעגל השמש וכל מה שיש במופתי התכונה ממה שתרחיקהו המחשבה כי כל מה שהתירו חכמים לא היה לסברתם ולא במה שנראה לדעתם אך בתולדות החכמה הירושה המקובלת אצלם וכל

מה שאסרו כן ומי שנלאה להשיג חכמתם ולקח דבריהם כטעמו וסברתו יהיו נכרים בעיניו כאשר הם דברי הטבעים והגלגלים נכרים בעיני עמי הארץ ; והם כשמדקדקין בגבולי הדינין ויורו ההיתר והאיסור באמתת הדין מראים לך מה שאינו נאה מהגבולים ההם כאשר הם מגנים אכילת בשר כוס כוס והוצאת ממון בתחבולות הדינין והתרת ההליכה בשבת בתחבולות מן העירוב ; והתרת הנשים בתחבולה שהנשואים מותרים בהם והתרת השבועות והנדרים במיני הערמות אשר הם עוברים אצל העיון הדיני מבלתי

riè acceptæ, & per Cabalam & traditionem continuam ad ipsos propagatæ; Hanc ipsorum Sapientiam qui non intelligit & assequitur, sed res accipit juxta suum judicium, suamque opinionem, in ejus oculis eæ videbuntur peregrinæ & absurdæ, quemadmodum ea, quæ de Elementis & Sphæris scribuntur, peregrina sunt in oculis hominum plebejorum. Sic quando (*Sapientes nostri*) subtiliter & accuratè determinant Terminos Judiciorum, & docent quid Licitum sit vel Vetitum secundum veritatem judicii, illi (*Karræi suæ opinionis ductum sequuti*) ostendent tibi quædam in illis Terminis seu limitibus, quæ non videntur pulchra (*vel bona, primâ vel externâ fronte, si ad rationis nostræ trutinam expendantur*); Sic carpunt & vituperant comestionem carnis כוס כוס (*permissæ à Rabbinis, ut visum suprà*): Item, Expensas quæ fiunt in judiciis multis à Rabbinis excogitatis (*qualis est* שודא דד״יני, *inquit Muscatus, quando in causa incerta, in qua utriusq; partis rationes ex æquo militant, negotium Judicum arbitrio decidendum committitur; veluti, si quis eandem hypothecam duobus eodem die oppignerarit, & de prioritate quæstio incidit, res committitur* לשודא דד״יני *Arbitrio judicum: sic si quis Testamento hæredem nominet aliquem, cujus nominis duo sunt, neq; ille distinctè exprimat quem illorum hæredem velit, est* שודא דד״יני *penes* Arbitrium judicum, *ut illi expensis circumstantiis, prout ipsis videtur, pronuntient* &c.) Item Permissionem Itionis in Sabbatho, per subtilem inventionem Commixtionis terminorum (*excogitatam à Rabbinis*). Permissionem item mulierum per inventionem earum rerum, quibus nuptiæ (*cum muliere aliqua antea prohibitâ*) fiunt licitæ (*h. e. quibus uxor legitimè acquiritur; Pecuniâ sc. Contractu scripto, & Concubitu. Videatur nostra Dissertatio de Sponsalibus & Divortiis*): Permissionem item & solutionem Juramentorum ac Votorum ingeniosè & callidè inventam (*videatur Talmud Nedárim cap. 1. 2. & seqq.*). Hæc omnia transeunt per considerationem judiciariam, (*hoc est, ut Muscatus explicat, habentur tanquam sepes & termini accurati & subtiles, Legi à Sapientibus positi, ut ea tanto tutius & certius observetur*) sine rigore Legali (*non tanquam*

quam Jura Legalia, Lege ipsâ mandata. Hinc sæpè dicunt de rebus vetitis vel licitis, quòd quædam sint כדאורייתא *Lege ipsâ probibita vel præcepta; alia,* כדרבנן *à Rabbinis. Illa habentur graviora; hæc, leviora).* Ambo verò hæc sunt conjungenda. Nam si solâ fueris usus speculatione Judiciariâ, transibunt in ejus terminos inventa innumera (*nam si fibula hæc laxetur, & cuivis hîc libertas concedatur, homines temerarii facilè quidvis excogitabunt, ut sibi aliquid faciant licitum*): si terminos illos jurium & judiciorum, qui sunt Sepes Legis, deseras, & soli studio ac zelo Legis innitaris (*h. e. iis tantùm, quæ præcisè & expressè Lex præcepit vel probibuit, ut Karraitæ faciunt*), tùm hoc causabitur hæreses ac Schismata, omniaque perdet (*vide sup. ab initio hujus §.*).

ההשתדלה התוריה ; ושני הענינים צריך אליהם כי אם תתיחד העיון הדיני יעברו ב בגבוליו מינים מתחבולות לא יתכן לכפרם ואם תעזוב הגבולים של דינים אשר הם סייג התורה ותסמוך על ה ההשתדלה יהיה סבה למינות ויאבד הכל ;

N O T A

Muscatum monere, hæc ultima verba à; Sic quando &c. *hoc sensu posse accipi & exponi;* Et illi ipsi (*Sapientes nostri*) dum accuratè & subtiliter versantur in terminis jurium vel judiciorum (*constituendis*), & docent quid licitum & quid vetitum sit in Veritate judicii (*præcisè*), simul tamen etiam ostendere, quæ ex illis terminis non sint (*absolutè & per se*) pulchra (*& necessariò observanda*), prout ipsimet vituperant quoque esum carnis כוס כוס (*sicut in Talmud Cholin fol. 37. col. 2. illud Ezech. 4. 14. Motticinum & raptum non comedi; explicatur;* Non comedi unquam carnem כוס כוס; Item Expensas pecuniarias, per artes judicum, vel, specie judicii expressas &c.

L. *Cosri;* Si res ita habeat, fateor jam multò majorem esse præstantiam Rabbanitæ, qui istos duos modos conjungit, quàm Karraitæ, tùm internè, tùm externè. Hac enim ratione bonus corde (*h. e. lætus, hilaris*) erit in Lege sua, eò quod certus est, illam per Traditionem continuam propagatam esse à Sapientibus veracibus, quorum Sapientia à Deo fuit. Quod verò ad Karraitam attinet, licet zelus & fervor ejus sit summus, tamen non poterit lætum & quietum esse cor ejus, quia novit zelum suum meræ inniti Opi-

כ אמר הכוזרי כיון שהדבר כן אני מודה לרבני שמקבץ אלה שני הפנים ביתרונו על הקראי בנרא' ובנסתר ויהיה עם זה טוב לב בתורתו בעבור שהיא מקובלת מהחכמים המאומתי' שחכמתם מאת האלקים כי הקראי ואם תגיע השתדלותו מה שתגיע לא ייטב לבו מפני שהוא ידע שהשתדלותו סברא והקשה

nioni

ולא ייטיב לבו ולא יבטח
שהמעשה ההוא הוא הנרצה
אצל הבורא וידע כי בעמים
הרבה אנשים משתדלים
יותר מהשתדלותו אבל נשאר
לי לשאול אותך בערוב והוא
קלות במצות השבת איך יתיר
מה שאסרו הבורא בתחבולה
ההיא הנקלה והפחותה :

נא אמר החבר חס ושלו'
שיסכימו המון חסידים וחכמים
על מה שיתיר קשר מקשרי
התורה אך הם מזרזים
ואומרים עשו סייג לתורה
ומן הסייגות שהשיגו שאסרו
ההוצאה וההכנסה מרשות
היחיד לרשות הרבים ובהפך
מה שלא אסרה זה התורה
ואחר כן גלגלו בסייג ההוא
גלגול להרוחה כדי שלא
תחשב לעמל השתדלם בתורה
ושיהיה לו ריוח לבני אדם
בהשתמשם ולא יגיעו אל
הריוח ההוא אלא ברשות
והרשות הוא עשות הערוב
כדי שתהיה הכרה בין המותר
לגמרי ובין האסור ובין הסייג :

nioni & Ratiocinationi, unde nec hilari potest esse animo, neque certam fiduciam habere, Opus illud suum Deo esse gratum; quia etiam novit, inter alios populos multos reperiri longè majori zelo præditos & ductos, quàm ipse. Sed restat mihi adhuc, ut te interrogem *de Commixtione terminorum* (*cujus in præced. §. facta mentio*), quæ est de levioribus præceptis Sabbathi; Quomodo videlicet id, quod Deus prohibuit, per illam levem inventionem & vafritiem, possit fieri licitum?

LI. *Judæus*; Absit ut turba Virorum Sanctorum & Sapientum nostrorum consentiat in aliquid quod dissolvat vinculum (*officium*, *debitum*) aliquod Legis. Accingunt illi se duntaxat, & dicunt; *Facite sepem Legi*. Ex illis sepimentis quæ fecerunt est, quòd prohibuerunt aliquid (*Sabbatho*) efferre vel inferre è potestate unius (*è loco privato*), in potestatem plurium (*h. e. in locum publicum*), & contrà; quod Lex non prohibuit: postea devolverunt (*inseruerunt, addiderunt*) in sepimentum istud devolutionem (*i. e. aliquid aliud*) ad dilatationem (*mitigationem, nempe* הָעֵרוּב *Commixtionem terminorum, per quam licitum sit, aliquid ita transferre, quia per eam diversa & vicina loca conjunguntur, ut pro uno habeantur, & sic aliquid de loco uno in alium transferre licitum fiat*), ne molestum haberetur hoc ipsorum circa legem studium, & ut recreationem vel relaxationem haberent ex illius (*mitigationis*) usu, neque ad eam pervenirent (*ejus compotes fierent*) nisi legitimè acceptâ facultate, quam licentiam nanciscuntur faciendo עירוב Commixtionem, ut discernatur inter Licitum & Veritum absolutè, & inter Sepem. (*Ad hæc intelligenda consulendi sunt qui de Hebræorum juribus & Ritibus scripserunt, in Ritibus Sabbathi & Commixtionum, veluti Majemonides in parte primâ, in* הלכות שבת *&* עירובין, *Arba túrim, Schylchan aruch, & alii*).

LII. *Cosri*; Hæc mihi hactenus sufficiunt; sed nondum mihi satis constat, Quomodo עירוב Commixtio hæc conjungat duas potestates, (*nullam video rationem, per quam fiat, ut duo diversa loca, privatus & publicus, ei possint conjungi, ut pro uno loco habeantur & censeantur*)?

LIII. *Judæus*; Si sic (*velis ratiocinari, & rationem Intellectui sufficientem vel satisfacientem quærere singulorum*); nullum Præceptum firmum consistet. Num constat tibi ratio, cur permittantur (*sc. alteri, vel, quomodo acquirantur*) Bona (*immobilia, fundi*)? Pecunia (*bona mobilia*) & servi, per contractum seu emptionem cum apprehensione lintei vel panni (*Heb.* קִנְיָן סודר *vel* הַקְנָאַת; *cujus rationem vide in Lexico Talmudico in voce* סודר), & per Testamentum? Cur fœmina fiat licita, &c, *quæ licita fuit cuivis antea*, omnibus sit prohibita, posteaquam quis ad eam dixit; *Esto mihi desponsata*? & cur iterum aliis licita fiat, posteaquam illicita fuit, si maritus dixerit; *Scribite, obsignate, & date ei libellum repudii*? Et sic de omnibus aliis in Lege Sacerdotum (*in Levitico*), quorum consummatio (*exequutio*) dependet vel ab aliqua Actione, vel à Verbo aliquo. Sic *Lepra vestimentorum & ædium* dependebat ex Sententia Sacerdotis, & juxta eam habebatur pro munda vel immunda (*Levit.* 13.): Sic in *Opere Tabernaculi* non requievit Sanctitas, nisi posteaquam Moses Tabernaculum erexisset, & Oleo unctionis unxisset (*Exod.* 40.): Sic super Sacerdotibus non requievit Sanctitas, nisi per *Impletiones* (*manuum eorum*) & *Agitationem* (*videndum caput octavum Levitici, & de his duobus in specie v.* 27.) & super Levitis per Purificationem (*vide Numeror.* 8. 7. Sic autem facies eis, ut purifices eos &c.) & Agitationem (*ibid. v.* 11. Et agitabit Aharon Levitas agitatione coram Domino). Huc refer *Purificationem immundorum per Aquam separationis*, in qua

נב אמר הכוזרי כבר הספיק לי זה אבל לא חזקה אצלי מלאכת הערוב עד שתהיה מחברת בין שתי רשויות:

נג אמר החבר אם כן לא חזקה אצלך המצוה כלה החזק בעיניך התר׳ הנכסי׳ והממון והעבדים בלקיחת הקנין והצואה והתרת האשה ואסורה אחר שהיתה מותרת באמרו תהא לי מקודשת והתרתה אחר שהיתה אסורה באמרו כתבו וחתמו ותנו גט: וכל מה שיש בתורת כהנים ממה שהשלמתם תלוי במעשה מן המעשים או בדבר מן הדברים וצרעת הבגד והבית התלויה במאמר הכהן טמא או טהור וכל המשכנה לא חלה הקדושה עליה אלא בהקמת משה את המשכן והמשיחה בשמן המשח׳ וכן הכהני׳ לא חלה הקדושה עליהם אלא במלואים ובתנופה והלוים בטהרה והתנופה: וטהר הטמאים במי נדה שבו אפר

הפרה ואזוב ושני תולעת ועץ ארז וחטוי הבית בשני צפרים חיות והמלאכה ההיא : וכפור העונות ביום הכפורים וטהרת מקדש מהטמאות בשעיר עזאזל עם המעשי' התלוים בו וברכת בני ישראל בנשוא אהרן את ידיו ובאמור יברכך ה' והיה חל עם כל המעשה מהמעשים האלה הענין האלקי כי התורה כהויות הטבעיות כלם משוערות מאת הבורא ואין שיעורם ביכולת בשר ודם כאשר תראה ההויות הטבעיות משתערות ומתאזנות ונערכות בהמזגם מן הטבעי' הארבע' ובמעט דבר ישלמו ויתכנו ותחול בהם הצורה אשר היא ראויה להם מחיים וצמחים ויהיה לכל מזג הצורה שהיא ראויה לו ובמעט דבר יפסד הלא תראה הביצה שיפסידה מקרה מעט מחום גדול או קור או תנועה ולא תקבל צורת האפרוח וישלימנה חמום התרנגולת אותה שלשה שבועות ותחול בו הצורה על השלמות ומי זה אשר יוכל לשער המעשים עד שיחול בהם הענין האלקי כי אם האלקים לבדו : וכמו זה טעו בעלי הכמיא והרחוניים

in qua erat de cinere Juvencæ, hyſſopus, coccus vermiculi, & lignum cedrinum, (*Numer. cap.* 19.); *Purificationem domus, per duos paſſeres vivos*, (*Levit.* 14. 49. *& ſeqq.*) & quæ præterea illic agenda præcipiuntur; *Expiationem iniquitatum* in die Expiationum (*Levit.* 16.); *Mundationem Sanctuarii* ab immunditiis per Hircum Aſaſel, (*ibid. ab initio capitis*), cum reliquis quæ eò ſpectabant; *Benedictionem filiorum Iſraëlis*, dum Aharon manus ſuas elevaret, ac dicebat; *Benedicat tibi Dominus* &c. (*Numer.* 6. 24. *&c.*); quas Actiones omnes comitata & ſubſequuta eſt Res Divina (*Effectus Divinus, & præſentiæ ejus demonſtratio*). Actiones enim hæ Legales, ut Generationes Naturales omnes, moderantur & diſpenſantur à Deo, neque earum moderatio & diſpenſatio eſt in poteſtate Carnis & Sanguinis (*hominis, confer ſup.* §. 23.); Prout vides, ea quæ naturaliter generantur, menſurari, ponderari, diſponi (*h. e. menſuram, numerum, & pondus ſuum habere*) per certam mixtionem quatuor Elementorum & qualitatum è quibus conſtant, facillimeq; deinde & exiguâ vel levi re perfici, ut accipiant formam ſibi convenientem, Plantæ ſc. vel Animalis, unumquodq; pro ratione mixtionis ſuæ; exiguâ etiam & levi re corrumpi (*ut formam ſuam non accipiant*): Sic Ovum leve aliquod accidens nimii vel caloris, vel frigoris, vel motûs, corrumpere poteſt, ut non accipiat formam Pulli; perficit autem illud (*ovum*) calor naturalis Gallinæ ſpacio trium ſeptimanarum, ut perfectè forma illa ei inſit. Itaque (*ſi ſc. ita ſit comparatum in Rebus naturalibus*) quis eſſe poſſit alius, qui ita menſuret Actiones (*Legales*), ut eas ſubſequatur Res Divina, quàm Deus ipſe? Quàm ſ errant Alchymiſtæ (*qui ſibi perſuadent, ſe poſſe Cuprum transfor-*

mare in Aurum), & Fabricatores Imaginum ſpiritualium (*de quibus jam ſuprà aliquoties*). *Alchymiſtæ* enim exiſtimant, ſe Ignem naturalem temperaturos, ut per eum efficiant quicquid voluerint, & ſubſtantias eodem modo permutent quo id facit Calor naturalis in Animalibus, in quibus Cibus mutatur in ſanguinem, carnem, oſſa, & reliqua membra; magnopere laborantes ejuſmodi Ignem invenire, ſeducti quibuſdam rebus per experientiam comprobatis, quas invenerunt ex accidenti, non quòd menſuram & proportionem illarum ſint aſſequuti: Quemadmodum e. g. experientiâ videmus Hominem generari ex ſemine immiſſo in uterum. *Imaginum ſpiritualium fabricatores*, audientes, quæ, inde ab Adamo uſque ad filios Iſraëlis, per Oblationes facta ſint ſigna & miracula Divina, cogitarunt, Principium hujus rei fortâſſis eſſe naturale & ingenio humano perſcrutabile, & Prophetas magnos ac peritos fuiſſe Philoſophos, qui effecerint miracula illa ratiocinatione ſuâ; ac proinde ſperarunt, ſe quòque excogitaturos Oblationes ſimiles, certis temporibus, & ſyderum aſpectibus faciendas, ſecundum opinionis ſuæ dictamen, unà cum certis quibuſdam actionibus, & ſuffimentis; ita ut Libros integros de Stellis conſcripſerint, de rebus, quas in medium proferre eſt prohibitum. Sic *qui Nominibus* (*Dei, ſc. Angelorum, Magicis, vide par. 4. §. 25.*) *utuntur* (*& vim atq; efficaciam eis tribuunt*), cùm de Propheta aliquo audiunt, quòd illi, hæc vel illa dicenti, miraculum factum ſit, exiſtimarunt, illum ſermonem, vel, illa verba cauſam fuiſſe illius miraculi. At verò quod per tales actiones (*Legales*) fit, longè aliter ſe habet, quàm quod naturaliter fit. Nam Actionum Le-

הכמיים חשבו שישערו האש
הטבעית במשקליהם עד
שיהורה הענין להם כרה
שירצו ותהפך להם העצמי'
כאשר תעשה אש החום
הטבעי בחיים אשר יהפך
המזון לדם ובשר ועצם ושאר
האיברים וטורחים למצוא כאש
הזאת והתעו אותם נסיונות
שמצאו אותם במקרה לא
משעורם כאשר נמצא האדם
נהיה מהנחת השכבת זרע
ברחם והרוחני' כאשר שמעו
מאדם עד בני ישראל כה שהיה
להם מהקרבנות מהראות
האותות האלקיות חשבו כי
ההתחלה אמנם היא מהמחקר
והחפוש ושהנביאים אמנם
היו חכמים מחוכמים ימחשבים
הפלאות ההם בהקשותם וקוו
שישערו הם גם כן קרבנות
בעתים ידועים ומבטים
כוכביים כפי מה שהביאה
אליו סברתם עם מעשים
וקטורת עד שעושין ספרים
לכוכבים וולת זה ממה
שספורו אסור : ואלה בעלי
השמות כאשר שמעו על נביא
ונביא שדבר בכה וכה ונעש'
לו הפלא שנעשה חשבו כי
הדבור ההוא הוא סבה בפלא
ההוא ואין הנעשה בטוטבע
כי המעשים התוריים שהם
דומים לטבעיים אינך יודע

תנועותם ותחשבם תוהו עד
שתראה התולדה ותרומם
מנהיגם ומניעם ותיחד לו
היכולת כאשר אם לא היית
שומע מעולם משגל ולא ידעתו
ולא ידעת התולדה ממנו
ותראה עצמך נזקק אל הכעור
שבאיברי האשה ואתה יודע
מה שיש בקרבתה מהפחיתות
ומה שיש בכניעות אל האשה
מהגריעות היית נפלא ואומר
אין התנועות האלה אלא תהו
ושגעון עד שתראה דמיונך
נולד מן האשה יראך הדבר
ותחשב כי אתה עזרת היצירה
ושהיוצר כיון בך ישוב העולם :
וכן הם המעשים התוריים
המשוערים מאת האלקים
תשחט הכבש על הדמיון ו
ותלכלך בדמו והפשטתו ו
ברחיצת מעיו והדחתו ונתוחו
וזריקת דמו ועריכת עציו
והקדת אשו ואלו לא היה
במצות אלקים היית לועג
למעשים האלה והיית חושב
כי הם מרחיקים מן האלקים
לא מקרבים עד שכאשר ישלם
כראוי ותראה האש או תמצא
בעצמך רוח אחרת לא היית
רגיל בה או חלומות אמתיות
או גדולות תדע כי הם תולדת
מה שהקדמת והדבר הגדול
אשר בו דבקת ואליו הגעת
ואל יקשה בעיניך אם תמות
אחרי אשר דבקת בו כי אין

num Legalium, quæ similes sunt Naturalibus, motus ignoras, easque existimas esse inanes, donec effecta vides, illarumque Directorem & Motorem laudibus extollis, eique soli vim ac potentiam illam adscribis. Quemadmodum si nihil unquam audivisses de Concubitu maritali, neq; scires quid ex eo gigneretur, & videres te ita commiscentem cum membrorum muliebrium fœdissimo, & inde cognosceres, quanta insit huic actioni turpitudo, quantaque levitas sit in subactione mulieris; in admirationem raperéris, & diceres; Isti motus nil sunt nisi mera insania & amentia, donec videres, similem tui nasci ex muliere; tùm demum utique cognosceres, & cogitares, te Formationem (*fœtus illius*) adjuvisse, & Creatorem constituisse mundum sic conservare: Eodem plane modo comparatæ sunt Actiones Legales, & mensurantur à Deo, Ex. Gr. Mactas agnum, & conspurcas te ejus sanguine, excoriatione, lotione intestinorum, ablutione, dissectione, sanguinis ejus aspersione, lignorum exstructione, & ignis accensione; quæ omnia nisi faceres ex præcepto Dei, irrideres & ludibrio haberes ea, existimaresque illa potius à Deo elongare, quàm ad ipsum adducere, donec, decenter omnibus confectis, Ignem (*cælitùs descendentem & sacrificium illud acceptantem*) vides, vel in teipso alium exoptatum sentis Spiritum, hactenus tibi insuetum, aut somnia veracia, aut motus heroicos; ex quibus cognoscis, hæc esse effecta eorum quæ antea fecisti, & perfectionem illam magnam cui adhæsisti, *ad quam aspirasti*) te pervenisse. Neq; durum sit in oculis tuis (*neq; te terreat*), quod moriendum tibi sit, postquam

ei adhæsisti (*et es unitus*): Mors enim tua nihil est nisi consumptio Corporis duntaxat: Anima verò, quæ ad illam dignitatem & fastigium illud pertigit, nunquam ab eo descendit, neque à gradu illo dimovetur. Ex quibus liquet, non posse ad Deum accessum haberi, nisi per præcepta Dei; præcepta autem Dei sciri non posse, nisi per Prophetiam, non per ratiocinia & opinionem. Inter nos autem, & res illas (*quæ à Propheta sunt habendæ*) non datur alia propinquitas (*communio*) nisi per Cabalam fidam (*quia non omnibus sæculis Prophetæ existunt*) Qui verò Præcepta illa nobis tradiderunt, non fuerunt quidam singulares & pauci, sed multi, iique Sapientes magni, qui Prophetas attigerunt (*h. e. illorum tempore vixerunt, sic par.* 4. *§.* 3.), licet non fuerint nisi Sacerdotes, Levitæ, & Seniores, legem accipientes continuâ traditione (*orali*) sine interruptione inde à Mose.

מותך כי אם כלות הגוף בלבד אבל הנפש שהגיעה אל ה המעלה ההיא אין לה ירידה ממנה ולא רוחק מן המדרגה ההיא ׃ ונתבאר מזה כי אין קורבה אל האלקים אלא במצות האלקים ואי אפשר לדעת מצות אלקים אלא מדרך נבואה לא בהקשה ולא בסברא ׃ ואין בינינו ובין הדברים ההם קורבה אלא בקבלה הנאמנה ׃ ואשר מסרו לנו המצות ההם לא היו יחידים אבל היו רבים וחכמים גדולים שהגיעו הנביאים ואפילו לא היו כי אם הכהנים והלוים והזקנים אשר היו נושאים התורה ולא פסקו מכשרה ׃

LIV. *Cosri*; Attamen de Viris Templi secundi invenio, quòd illi obliti fuerint Legis! Præceptum enim Tabernaculorum (*quod sc. eo festo in Tabernaculis habitare debeant*) non sciverunt, usque dum illud invenerunt in Lege scriptum. Sic nec Præceptum illud sciverunt; *Non ingredietur Ammonita & Moabita in congregationem Domini* (Deut. 23. 3. Nehem. 13. 1.) [1.] Dicitur enim de illis; *Et invenerunt scriptum in Lege* Nehem. 8. 13; unde arguitur, Legem tum inter illos periisse (*& interruptam fuisse illam catenam Cabalisticam*).

כד אמר הכוזרי לא ראיתי אנשי בית שני אלא שכבר שכחו התורה ולא ידעו מצות סוכה עד שמצאוה כתובה בתור וכן מצות לא יבא עמוני ומואבי ונאמר בהם וימצאו כתוב בתורה וזה ראיה על אבדן התורה ׃

N O T Æ.

[1.] *De Præcepto Tabernaculorum tantùm dicitur*, וימצאו כתוב Et invenerunt scriptum, loco allegato; *De altero præcepto dicitur*; ונמצא כתוב Et inventum est scriptum in eo, scil. libro Legis. Hic verò prius ad utrumque locum applicat.

LV. *Ju-*

נה אמר החבר אם כן אנחנו היום חכמים ויודעים יותר מהם שאנחנו יודעים התורה כלה כפי מחשבתנו ׃

LV. *Judæus*; Si ita sit, nos ergo hodiè sapientiores illis erimus, & plura scimus, quia nos, opinione nostrâ, scimus Legem totam!

נו אמר הכוזרי כן אני אומר ׃

LVI. *Cosri*; Ita ajo.

נז אמר החבר אם היינו היום מצויים להקריב קרבנות ההיינו יודעים איך נשחטם ולאיזה צד וקבול דמו והפשטו ונתיחו ולכמה נתחים ינתח ואיך נקריב ואיך נזרוק הדם ומנחתו ונסכו ׃ והשיר הראוי לומר עליו וכמה שהכהני׳ חייבים בו מקדושה וטהרה ומשיחה ובגדים ותכונות ׃ ואיך אוכלין הכהנים הקדשים וזמניהם ומקומותם וזולת זה ממה שיארך ספורו ׃

LVII. *Judæus*; Si hodiè nobis essent faciendæ Oblationes vel Sacrificia, an sciremus, quomodo illa essent mactanda! versus quod latus! (*quam plagam mundi*)! quomodo sanguis excipiendus, excoriatio facienda! quâ ratione, & in quot partes sint dividenda & dissecanda? quomodo item offerenda, sanguis spargendus, quæ mincha cum eo facienda, quomodo libandum, quis hymnus super eo recitandus, sanctitatem & puritatem à Sacerdotibus requisitam, Unctionem, Vestimenta, &c. quomodo Sacerdotes comedere debeant res sanctas, quibus temporibus, quibusvé locis! & alia, quæ recitare prolixum nimis foret!

נח אמר הכוזרי לא נדע זה אלא מכהן או נביא ׃

LVIII. *Cosri*; Hæc non possemus scire, nisi à Sacerdote, aut Propheta.

נט אמר החבר הלא ראית אנשי בית שני איך בנו המזבח עד שעזרם האלהים על בנין הבית ואחר כן בנין החומות התחשוב שהיו מקריבים מבלי סדר כפי שיזדמן ׃

LIX. *Judæus*; Annon verò vidisti, (vel, *legisti*) quòd Viri Templi secundi exstruxerint Altare (*statim cùm ascendissent, antequam Templum ædificassent, & super eo holocausta obtulerint &c. & postea holocaustum juge &c. Esræ 3. v. 1. 2. & seqq.*) donec Deus ipsos adjuvit, ut Templum etiam ædificarint, & post hoc Muros (*urbis*) instaurarint (*Nehem. 2.* [illegible]) An existimas illos obtulisse sacrificia sine ordine, pro lubitu & arbitrio?

ס אמר הכוזרי לא יתכן שתהיה עולה אשה ריח ניחוח והיא מצוה שאינה שכלית עד שישלמו כל חלקיה ברשות הבורא ובכונתו ׃

LX. *Cosri*; Non potest Holocaustum esse Ignitum odoris grati, (*Levit. 1. v. 9.*) nisi fiat accuratè secundum Dei præscriptum ordinem & præceptum; quia non est præceptum Intellectuale (*Intellectus enim id non docet vel dictat, ac proinde nec formas aut circumstantias ejus docere potest*).

LXI. *Judæus*; Qui verò has subtiles & accuratas Legis rationes novit, an illum latebit, Facienda esse Tabernacula, &, Non admittendam esse Ammonitam & Moabitam in congregationem Domini? [1.] Maximè cùm non ignorarint Præceptum Diei Expiationum, & quæ majora sunt Tabernaculorum præcepto, ad quæ omnia requiritur Sapientia excellentissima, & Doctoris alicujus præsentia.

סא אמר החבר ומי שידע אלה הדקדוקי' בתור' היעלם ממנו עשות הסוכה ומצות לא יבא עמוני ומואבי: כל שכן שכבר ידעו מצות יום הכפורים ומה שהוא גדול מהסוכה וכלם צריכות לחכמה מופלאה ומלמד מומן:

[1.] *Nota hac verba*, כל שכן Maximè cùm &c. *usq; ad finem paragraphi in utraq; editione Hebræâ contineri paragrapho 60. sub Regis persona. Cùm verò illi Viri Templi secundi commendentur, quòd Legis fuerint periti, & id Rex impugnet, aut saltem in dubium vocet, tam in præc. quam sequenti etiam paragrapho, hinc Muscatus existimat, errorem hic commissum esse, & Judæo in hoc paragrapho meliùs ea attribui, eo quo nos illa potuimus loco & modo.*

Deinde quòd ait, illos non ignorasse præceptum Diei Expiationum; *ideò illud fieri notat Muscatus, quia de eo nihil in Scriptura invenitur, quòd id eis fuerit ignotum, sicut de festo Tabernaculorum. Quòd Esra 3. 4. dicitur*, illos fecisse festum Tabernaculorum, sicut scriptum est, & holocausta per singulos dies, *unde non credibile sit, illos ita subitò ejus oblitos fuisse, putat ita conciliandum, ut dicatur, hoc intelligendum esse de Oblationibus & sacrificiis istius festi: quod Nehemiæ 8. 13. dicitur, de habitatione in tabernaculis; hoc nimirum ipsis excidisse, quòd in Tabernaculis habitare debeant: hinc dici*; Et invenerunt in Lege scriptum &c. אֲשֶׁר יֵשְׁבוּ quòd habitare debeant filii Israëlis in tabernaculis &c.

LXII. *Cosri*; Si res ita habet, quid ergo dicemus de eo, quod de illis Nehem. 8. dicitur; *Et invenerunt scriptum in Lege?*

סב אמר הכוזרי אם כן מה נאמר בוימצאו כתוב בתור':

LXIII. *Judæus*; Clarum & evidens est, Scriptores Sacros non voluisse scripto prodere arcana, sed vulgò nota & perspecta. Neq; enim de sapientia Josuæ, quam à Deo accepit & à Mose, quicquam referunt: sed duntaxat narrat e. g. Historiam siccati Jordanis (*Jos. cap. 3.*) retenti Cursûs Solis (*Jos. cap. 10.*) Circumcisionis, (*Jos. 5.*) quia hæc in vulgus nota erant. Sic (*in libro Judicum & reliquis historiis*) in historia

סג אמר החבר הטעם הברור הוא שכותב המקרא לא הרגיש לנסתרות אבל כתב המפורסמות הגלויות ולא העתיק מיהושע מחכמתו ש שקבל מאלהים וממשה דבר: אבל זכר יום עמידת הירדן ויום עמיד' השמש ויום המילה בעבור פרסומם אצל ההמון:

וכן מספור שמשון ודבורה
וגדעון ושמואל ודוד ושלמה
לא זכר מחכמתם ולא ממה
שהיה להם מהמעשים בתורה
דבר : אבל זכר מדברי שלמה
סעודותיו הגדולות ועשרו
הגדול ולא זכר מכל חכמותיו
הנפלאות חוץ מאז תבואנה
שתים נשים זונות בעבור שהיה
הדבר במעמד המון ׃ אבל
חכמתו עם מלכת שבא תלתה
לא זכר כי לא היתה כונת
הכותב לזכור כי אם הדבר
המפורסם בהמון אשר נשאוהו
כל העם ׃ אך הדברים
המיוחדים אשר מנשאים
אותם היחידים כלם אבדו
ממנו אלא המעט מהם או
המליצות הצחות מהנבוא
שערבו לבני אדם ללמדם
ליקרת ענייניהם וצחות
דבריהם ׃ וכן לא כתב
מדברי עזרא ונחמיה אלא
המפורסם בהמון והיה יום
עשות הסוכה יום מפורסם
במה שחרדו העם ועלו להרים
בעבור עלי זית ועלי הדס ועלי
תמרים ועלי עץ עבות ׃ ומה
שאמר וימצאו כתוב רל ש
ששמעו עם הארץ וההמון
וחרדו לעשות הסוכות אבל
היחידים לא אבדה מהם מצוה
קלה כל שכן גדולה וכן
הכותב להגדיל ענין היום

historia Samsonis, Deboræ, Gedeonis, Samuelis, Salomonis, nihil quicquam commemoratur de illorum sapientia, vel quas actiones Legales habuerint: Describuntur Salomonis magna convivia, & amplissimæ Divitiæ, de omni ejus Sapientia admirandâ altum silentium, excepto eo quod de duabus mulieribus meretricibus coram eo litigantibus proditum est, quia res illa gesta fuit in publico cætu (*1. Reg. 3. a ver. 16. & seqq.*) Sapientia ejus cum Regina Saba (*ejus colloquia cum illa Regina*) & alia, non exponuntur, quia Intentio Scriptoris non fuit nisi ea recensere, quæ vulgo nota, & ejus quoque captui congrua fuerant: Res vero singulares, quibus illi singulares & eximii viri excelluerunt (*per notitiam legis oralis, & disciplinarum*), eæ omnes inter nos perierunt, exceptis quibusdam paucis (*vide par. 4. §. 31.*), & Orationibus vel Concionibus nonnullis elegantibus Prophetarum, quas cum voluptate discere poterant homines, propter rerum præstantiam, & verborum seu sermonis venustatem. Sic de Esræ & Nehemiæ rebus nihil memoriæ proditum est, nisi quod in vulgo notum erat: Dies autem Tabernaculorum faciendorum erat Dies omnibus notus, dum trepide & festinanter populus excurrit & ascendit in montes, ad conquirenda folia Olivæ, Myrti, Palmarum, & Arboris densæ vel nemorosæ (*Nehem. 18. v. 15.*). Quod dicitur; *Et invenerunt scriptum*, id intelligitur de Populo terræ & plebe promiscua, quòd illi, hæc audientes, pavidi concurrerint ad facienda tabernacula; Quòd verò ad singulares & præstantiores attinet, illis non exciderat vel minimum præceptum, nedum magnum aliquod. Et nihil aliud intendit Scriptor illius libri,

quam historiam Diei illius (cum celebrati) magnifice exaggerant. Quemadmodum idem intendit, in commemorando die illo, quo ejecerant Ammonitidas & Moabiticas mulieres, quia Dies notabilis, & Actio memorabilis fuit, quo Populus expulit matres filiorum suorum. Res quippe dura valde est, neque existimo, facile inventum iri populum alium & Idololatrarum, qui hujusmodi cultum in gratiam Dei sui in se recipiat, excepto populo hoc peculiari. Et de publici hujus casus notitia dicitur; [1.] *Et invenerunt scriptum*, h.e. Cùm Lector (*in lectione Legis*) pervenisset ad hunc versum; *Non ingredietur Ammonita & Moabita in congregationem Domini*; vehementer consternatus fuit populus, maximaque consternatio eos invasit in die illa.

הדוא כאשר כוון ביום שגרשו העמוני' והמואביות מפני שהיה יום נעשה גדול לגרש העם את אמות בניהם והוא דבר קשה עד מאד ואינני סבור שאומה מן האומות תקבל כעבודה הזאת לאלהיה זולתי הסגולה הזאת ועל פרסום המעמד הזה אמר ומצאו כתוב ר"ל כי כאשר הגיע הקורא על עם הארץ לא יבא עמוני ומואבי חרדו העם והיתה חרדה גדולה ביום ההוא :

N O T A.

[1.] *De hac actione non dicitur*; Et invenerunt scriptum; *sed*, Et inventum est scriptum, *ut suprà visum §. 54. Id vel ideo factum, quia utriusq; phrasis eundem sensum esse existimavit*, ac proinde non cura ipsi fuit, ipsa verba allegare; vel error est *μνημονικὸς*, cujus similes & alii in Rabbinorum scriptis occurrunt, quòd suæ memoriæ nimium fiderent, ut ipse Muscatus agnovit. Sic notat, in More hannevóchim par.1. cap.19. talem errorem extare, quando allegatur, מלא העומר לאחד ubi dicit duo loca esse conflata. Vide Exod. 16.22.& 32. Sic dicit, R. Levi ben Gerson sæpè errasse in libro "מלחמות" veluti cum Davidi attribuit dictum Esaiæ, אודך "' כי אָנַפְתָּ בִּי' Esa. 12. 1.

LXIV. *Cosri*; Velim te mihi pauca quędam delibare de Ratione Cabalæ (*ejus continuatione & serie*), quæ mihi illius veritatem ostendant.

סד אמר הכוזרי רוצה אני שתביא לי טעם מאיכות הקבלה המורה על אמתתה :

LXV. *Judæus*; Prophetia duravit inter Viros Templi secundi per quadraginta annos in Senioribus, qui adjuti (*instructi*) fuerunt virtute Præsentiæ Divinæ, quæ fuit (*inter ipsos*) sub Templo primo; quia Prophetia habitualis sublata est, sub-

סה אמר החבר כי הנבואה התמידה עם אנשי בית שני ארבעים שנה מהזקנים הנעזרי' בכח השכינה שהיתה בבית ראשון שהנבואה הנקנית

נסתלקה בהסתלק השכינה ולא היו מקוים לה אלא בעת מופלא ובעבור כח גדול כמו אברהם ומשה והמשיח ש שאנחנו מקוי' אליהו והדומי' להם אשר הם בעצמ' מעון לשכינ' ובהמצאם יקנו ה הנמצאי' מדרגת הנבואה ונשאר לעם בשובם אל הבית חגי וזכריה ועזרא וזולתם ואחר הארבעים שנה היה המון החכמים הנקראים אנשי כנסת הגדולה ולא יספרו מרוב והם שעלו עם זרובבל סמכו קבלתם אל הנביאים כאשר אמרו ונביאים מסרוה לאנשי כנסת הגדולה : ואחריהם דור שמעון הצדיק כהן גדול ומי שהיו בסיעתו מתלמידים וחברים :

est, sublatâ præsentiâ Majestatis Divinæ; neque ea exspectanda iterum est, nisi Tempore miraculoso, & per virtutem magnam (*h. e. in hominibus summâ virtute & sanctitate praditis*), qualis fuit in Abrahamo, Mose, Mesiâ quem exspectamus, Eliâ, & similibus, qui per seipsos sunt habitaculum Majestatis Divinæ, adeò ut si tales inveniantur & existant, illi gradum Prophetiæ acquirant:

Superstites ex illis (*senioribus antè commemoratis*), cùm ad Templum reverterentur (*ex Babylonia*) fuerunt, *Haggeus*, *Zacharias*, *Esras*, & alii; (*hi sunt illi* Seniores, *quorum ab initio §. fecit mentionem*).

Post quadraginta annos fuit (*continuavit*) multitudo illa Sapientum, qui vocantur *Viri Synagoga magna*, qui præ multitudine non numerari possunt: hi, qui ascenderunt (*Hierosolymam cum Zorobabele*) retulerunt Cabalam suam ad Prophetas, sicuti ajunt; *Et Propheta tradiderunt eam Viris Synagoga magna.*

Hos sequuta est generatio *Simeonis Justi*, Sacerdotis magni, & Discipuli ac Socii, qui de collegio ejus fuerunt.

NOTÆ.

Quòd hic videtur velle, Viros Synagoga magna demùm 40. annis post exstructum Templum secundum fuisse, & Simeonem Justum ponere post Viros Synagoga Magna, dissentit à communi Rabbinorum sententia, qui initium illorum referunt ad initium ipsius Templi, & istum Simeonem etiam de illo Concilio fuisse volunt, et ultimum reliquis omnibus supervixisse. Hinc R. Asarias in Meor Enajim f. 116. b. existimat, errorem hic irrepsisse in libro Cosri, quem ille non Scribis, sed Interpreti, seu minus fido & accurato, adscribit. R. Muscatus autem conatur & Authorem & Interpretem ab hac culpa vindicare, & ita mentem illorum exponit. Non, inquit, vult dicere, quòd post 40. annos fuerit initium Virorum Synagogæ magnæ, & post illorum occasum demùm exorta fuerit illa Simeonis Justi, rejiciendo sic initium illorum in quadragesimum ab exstructo Templo annum. Neminem enim latet, primarios Synagogæ illius magnę Viros fuisse ex illis ipsis qui ascenderunt è Babele statim ab initio Do-

tio Domus secundæ, quarum partim in Scriptura, partim apud Rabbinos nostros fit mentio, & apud Majemonidem *&c.* Sed intentio ejus est docere, quòd postea quam è medio sublati fuerunt Prophetæ (*Haggeus, Zacharias, Esras &c.*) Viri Synagogæ magnæ adhuc continuârint, qui antea jam inceperant. Sic quùm dicit, *Post illos sequutam esse generationem Simeonis Justi*, vult dicere, quòd propter longævitatem suam ipsis supervixerit, vel quòd esset ætate junior adhuc, cùm ille cœtus congregaretur. Et sic cessat hic reprehensio R. Asariæ in Meor enájim, quâ invehitur tum in Authorem, tum in Translatorem illius libri. Interpres enim R. Jehudah Aben Tybbon, fuit eximius, fidus, & accuratus, & mentem authoris dextrè exprimens, ut in Præfat. hujus libri diximus &c. *De Viris Synagogæ magnæ consulatur Tiberias Parentis mei.*

Post hunc *Antigonus* Sochitanus, celebris, è cujus discipulis fuerunt *Zadok* & *Bajethos*, qui fuerunt radix Hæreticorum, unde Sadducæi & Bajthosei nomen acceperunt.

Post hunc, *Joseph filius Joëserus*, sanctus Sacerdos, & *Joseph filius Johannis*, eorumque socii. De hoc ajunt; *Ex quo mortuus est Joseph ben Joëser, cessaverunt botri* (*id est, viri solidæ & maturæ doctrinæ. Talm. Sota cap. ult. in Mischna. De* אֶשכול *vide Lex. Talm. in litera Aleph p. 235.*), *sicut dicitur*; Non est botrus ad comedendum, Mich. 7. 1. quia nullius argui potuit peccati inde à juventute sua, usque ad diem mortis suæ.

Post hunc *Josua ben Perachjah*, cujus historia nota est. Hujus discipulus fuit *Jesu Nazarenus* (*hæc verba in secunda editione sunt omissa. Scribitur autem hoc idem in Cabala Abrahami bar Dior, & post eum ab aliis, vide iterum Vossium ad Tzemach David, f. 267.*): hujus quoq; sęculo fuit *Nethaj Arbelita.*

ואחריו אנטיגנוס איש סוכו
מפורסם ומתלמידיו צדוק
וביתוס שהיו שורש למינים
ובהם נקראו הצדוקים ו
והביתוסים : ואחריו יוסף בן
יועזר חסיד שבכהונה ויוסף
בן יוחנן וחביריהם ובו אמרו
משמת יוסף בן יועזר בטלו
האשכולות שנא׳ אין אשכול
לאכול מפני שלא ידעו לו עון
מנעוריו עד יום מותו : ו
ואחריו יהושע בן פרחיה דברו
מפורסם וישו הנוצרי היה
מתלמידיו ונתאי הארבלי היה
בדורו : ואחריו יהודה בן טבאי
ושמעון בן שטח וחביריהם
ובימיהם התחילה דעת
הקראות בעבור מה שאירע
לחכמים עם ינאי המלך והיה
כהן והיתה אמו חשודה שהיא

Post hunc, *Jehudah ben Tabbaj, & Simeon ben Schetach*, eorumq; Collegæ. Horum temporibus incepit secta *Karræorum*, propter quidpiam quod contigit inter Sapientes & Jannæum Regem (*Alexandrum*), qui fuit è Sacerdotibus (*Hasmonæorum*), & matrem habuit suspectam, quasi esset חללה ex illegitimo conjugio nata (*quid hac voce* חֲלָלָה *Hebræi intelligant,*

חללה ורמז אליו אחד מן ה
החכמים שאמר לו ינאי המלך
רב לכם כתר מלכות והנח
כתר כהונ' לזרעו של אהרן
ויעצוהו חביריו להבאיש ב
בחכמים ולכלותם ולהגלותם
ולהמיתם ‏: ואמר להם כאשר
נאבד החכמים ממי נלמוד
התור' אמרו לו הרי תורה
שבכתב כל הרוצה יבוא
וילמוד ואל תרגיש בתורה
שבעל פה ‏: והאמין להם
ושמע דבריהם והגלה החכמים
ובכללם שמעון בן שטח והיה
חתנו ונתקלקלה הרבנות זמן
מועט וטרחו להחזיק התורה
בשקול דעתם והקשותם
ונלאו ולא יכולו עד שהושב
שמעון בן שטח ותלמידיו מ
מאלכסנדריא ושבה הקבלה
לאיתנה ‏: וכבר השרישו ה
הקראין שורש עם אנשי'
שהיו דוחי' תורה שבעל פה
ומתחכמים בטענות כאשר
אתה רואה שעושין היום
אבל הצדוקים והביתוסים אינם
כי אם מינים אפיקורוסים
מכחשים העולם הבא והם
המיני' שאנו מתפללים על זה
בתפלתנו המומרים הנכנסים
בתורת המעמודית הטבולים
בירדן ‏: אך הקראים הם
משתדלים בשרשים ומתחכמים
בתולדות ‏: ואפשר שינ״ע

telligant, vide in Differtatione nostra de Sponsalibus, sect. 29.) Hoc ei quidam è Sapientibus tacitè exprobrans, dixit ad eum; *Jannaj Rex, sufficiat tibi Corona Regni, relinque Coronam Sacerdotii semini Aharonis.* Unde consuluerunt ipsi socii & collegæ ejus, malis afficere Sapientes, eos perdere, in exilium relegare, & occidere. Quibus ille; *Quum Sapientes perdiderimus, à quo discemus Legem?* Illi regesserunt; *Ecce habetur Lex scripta, qui vult, veniat & discat: neq; est quod sollicitus sis de Lege orali.* Itaq; assensit, & morem gessit verbis ipsorum, in exilium relegando Sapientes, inter quos etiam fuit Simeon filius Schétach, qui fuit ejus gener *(vel affinis, uxoris frater, ut alii volunt. Historia hæc extat in Talm. Kiddúschin cap. 3. prolixè)*. Sic Rabbinorum dignitas destructa fuit ad tempus aliquod, laboraruntque conservare Legem suo ingenio & suis ratiocinationibus, sed non potuerunt, donec ex Alexandria revocatus fuit Simeon ben Schétach, ejusque discipuli, & cum eo Cabala seu Traditio oralis pristinum suum vigorem recuperavit. Radices autem egerunt & Karræi & se corroborarunt, conjungentes se cum aliis Legem oralem rejicientibus, & rationibus ac argumentis ingeniosis ac speciosis suam sententiam confirmabant, sicuti eos vides etiamnum hodiè facientes. Sadducæi & Bajethosæi sunt Hæretici, negantes sæculum futurum, (*vitam æternam*), & sunt illi ipsi המינים hæretici, contra quos in Precatione quadam nostra oramus; [1.] *Apostatas, qui amplectuntur Legem seu ritum Baptismi, & tinguntur in Jordane*: Karraitæ autem accurati sunt circa radices seu fundamenta Legis, sed ingenio suo indulgent circa particularia & eam consequentia: Et fieri potest ut corrumpantur

etiam quandoque radices seu fundamenta, non quidem ex ipsorum intentione, sed ex stoliditate & ignorantia eorum (*vide sup. §. 49.*).

הפסד אל השרשים רק מ
מסכלותם לא בכונה מהם :

NOTÆ.

[1.] *Prolixiùs hæc omnia enarrata videantur apud Musçatum, & Abarbenelem in* נחלת אבות; *cap. 1. fol. 31. p. 2. & seq. Ex illis apparet, initium Karræorum referri ab eis ad tempora Josuæ ben Perachja, & Simeonis ben Schetach.*

Quod ad Precationem illã attinet; המומרים הנכנסים בתורת המעמדית הטבלים בירדן; *in ea prima vox omissa, unde spacium vacuum relictum: ea alicubi in libris Precum quærenda, & supplenda.* deinde *pro* הנכנסים *erat* הנסנסים, *quod ego erroneum esse puto, pro* הנכנסים: tertiò *vox* מעמודית *prorsus est insolens in Rabbinorum libris, nec mihi, quod meminerim, alibi occurrit. Usitata autem est apud Syros pro* Baptismo, Ablutione: quartò *notandum, verba ista,* והם חמינים, *usq. ad* הירדן *in secunda editione esse omissa. Manifestè autem satis patet, eam esse directam contra eos, qui deserto Judaismo, fidei Christianæ per Baptismum inseruntur, & olim tempore Christi & Apostolorum in Jordane per immersionem baptizati fuerunt. Aut an* תורת מעמודית *erit pro* מוחמדית *Lex Mahummetica, Turcica! Prius mihi videtur probabilius. De voce* מינים *videatur Lexicon Talmud. in* מין. *De precatione, quâ Judæi utuntur contra hæreticos hos & Apostatas, ibid. & in radice* שמד.

Post hunc fuêre *Schemájah, & Abtalion,* è quorum discipulis fuêre Hillel & Schammaj: Quod ad Hillelem attinet, nota & celebrata est ejus sapientia & mansuetudo (*vide Talm. Schab. cap. 2.*); fuit ex semine Davidis (*vide Majem. præf. in Mischnájoth, cap. 3. ubi dicit, eum fuisse è filiis Schephatjah, filii Avital, filii Davidis*), vixitque 120. annos (*sic tradit Abraham ben Dior in sua Kabbalah, & in fine libri Siphre, ubi comparatio inter Mosen instituitur, qui etiam 120. annis vixit, & Hillelem*), & habuit aliquot [1.] millia discipulorum, de quorum selectissimis dicebant; *Octoaginta discipulos habuit Hillel senex, è quibus triginta digni fuerunt, super quibus habitaret Majestas Divina; triginta, ad intercalandos annos; viginti, intermedii; maximus omnium fuit* Jonathan filius Uzielis; *minimus,* Rabban Jochanan, filius Saccæi seu Za-

ואחריו היה שמעיה ואבטליון
ומתלמידיהם הלל ושמאי והיה
מענין הלל מה שהוא מפורסם
מחכמתו וענותנותו והוא
מזרע דוד וחיה מאה ועשרים
שנה והיה לו כמה אלפים
תלמידים ובמובחרים מהם
אמרו שמנים תלמידים היו לו
להלל הזקן שלשים מהם
ראויים שתשרה שכינה
עליהם ושלשים מהם ראויים
לעבר השנים ועשרים בינוני'
גדול שבהם יונתן בן עוזיאל
קטן שבהם רבן יוחנן בן זכאי
שלא הניח מקרא ומשנה

ותלמוד והלכות והגדות וכל מדות חכמים וכל מדות סופרים וכל דבר ודבר שהוא מדברי תורה שלא למדו ׃ ואמרו עליו שלא שח שיחת חולין מימיו ולא הניח אדם בבית המדרש ולא ישן בבית המדרש לא שינת קבע ולא שינת עראי ׃ ולא הלך ארבע אמות בלא תורה ובלא תפלין ולא מצאו אדם יושב ודומם אלא יושב ודורש ׃ ולא פתח אדם לתלמידיו אלא הוא ׃ ולא אמ' דבר שלא שמע מפי רבו ולא אמר הגיע עת לעמוד בבית המדרש ׃

ſeu Zachæi, *qui nihil omiſit ex Miſchna, Gemara, Ritibus, Haggadoth, ex omnibus obſervationibus Sapientum, & Scribarum, ut & verbis Legis, quod non didicerit* (*vide Maſſech. Succa cap.* 2. *& Bava baſra cap.* 8. *Avoth R. Nathan cap.* 14.). De eo dicunt etiam, *quòd nullum ſermonem prophanum ex ore ſuo emiſerit omnibus diebus vitæ ſuæ, neminem in Synagoga reliquerit* (ſed ultimus ſemper ipſe fuerit), *nunquam in ea dormiverit, neq; ordinariè, neq; extraordinariè & accidentaliter: nunquam vel ad quatuor cubitos ivit ſine Lege & Tephillin; nemo unquam eum invenit ſedentem & tacentem, ſed ſedentem & differentem vel concionantem; nemo diſcipulis ejus aperuit, niſi ipſe; nihil dixit, quod non audiverit ex ore Præceptoris ſui*; nunquam dixit Adeſt tempus ſurgendi & abeundi è Synagoga (*vide Avoth R. Nathan, cap.* 14.).

NOTA.

[1.] *Muſcatus ſcribit*: Definitum numerum diſcipulorum ejus equidem non audivimus: non dubitandum verò eſt, quin fuerit maximus. Nam R. Akiva, qui fuit è diſcipulis diſcipulorum ejus, habuit 24000. diſcipulorum, uti traditur in Talm. Ketubh. cap. 5. fol. 63. 1. Et eodem Tractatu cap. 13. fol. 106. col. 1. legimus: Quando Rabbini noſtri dimittebantur è Schola ſeu Auditorio Eliſæ, remanſerunt 2200. qui cum ipſo prandebant: Quando exibant ex Schola τῦ Raf, itidem 2200. cum ipſo manſerunt: Ex Schola Raf Hunæ 800. Hic Raf Huna, quando legit, legit coram 13. Amoræis (*hi deinde quæ ab ipſo audiverunt, antè & ponè, ad dexteram & ſiniſtram, referebant aliis: quia propter multitudinem ipſummet non omnes audire poterant*): Quando ſurgebant finitâ Lectione è Schola Raf Hunæ, & pallia ſua excutiebant, tantus excitabatur pulvis, ut Dies, & Sol ipſe obtenebraretur: Quando diſcedebant ex auditorio Rabbæ, & Raf Joſephi, remanebant cum ipſo 200. Rabbini, qui ſe (*ob paucitatem*) vocabant יתמי *Pupillos*, è domo ſeu Schola Avaj, vel ut alii volunt, Raf Papæ, vel ut alii, Raf Aſſæ, remanebant cum ipſo 200. Rabbini, qui ſe vocabant (*eandem ob cauſam*) יתמי דיתמי *Pupillos pupillorum. Hactenus in Talmud. Addit Muſcatus*; Si hi tantum diſcipulorum numerum

numerum habuerunt, quanto magis credibile, discipulos R. Hillelis fuisse instar arenæ maris?

Vestigiis ejus insistebat *R. Eliéser*, ejus discipulus: Rabbi Jochanan ben Saccaj autem ille vixit centum viginti annos, sicut ejus præceptor (*vide Talm. Rosch hasschána cap.* 4.). floruitque tempore vastationis Templi secundi (*vide Talm. Gittin, cap.* 5.). Ex discipulis etiam ejus fuit *R. Eliéser filius Hyrcani*, de quo habemus *Pirke R. Eliéser*, h. e. Capitula R. Elieseris, celebrata ab eruditione Astronomiæ, proprietatum Sphærarum seu orbium cœlestium, & terræ, omnique adeò re rarâ & admirandâ Scientiæ Planetarum. Ex ejus insuper discipulis fuit *R. Ismaël ben Elischa*, Sacerdos magnus, & hic est Rabbi Ismaël, author היכלות *Templorum* (*libri sic appellati*) הכרת פנים Physiognomiæ, & Operis Mercávah; quia secreta horum omnium noverat, ita ut proximè ad gradum Propheticum accesserit. Idem est, qui aliquando dicebat; *Vice quadam ingressus ad adolendum suffitum, vidi Achtarielem, Jah, Dominum Exercituum*, & quæ reliqua ibi habentur (*Talm. Beráchoth cap.* 1.) Præterea etiam ex discipulis ejus fuit *R. Jehosuah*, cum quo & Rabban Gamaliele contigerunt ea quæ nota sunt (*in Beráchoth cap.* 4.): item *R. Joseh*, & *R. Eliéser ben Erech*, de quo dixerunt; *Si essent omnes sapientes Israëlis in lance statéra una, & R. Eliéser ben Erech in lance altera, præponderaret omnibus*, (*Avoth cap.* 2.).

Illis seculis, præter istos laudatos, & alios plures Sapientes, Sacerdotes, & Levitas, quorum ἔργον fuit Lex ipsorum, non defuerunt unquam Septuaginta assessores Synedrii, & Sapientia in ipsis requisita. Juxta horum os (*sententiam*) constituebant præfectos, & removebant

וכן היה רבי אליעזר תלמידו נוהג
אחריו וזה רבן יוחנן בן זכאי חיה
מאה ועשרים שנה כרבו והיה
בחורבן בית שני ומתלמידיו
רבי אליעזר בן הורקנוס ש
שיש לו פרקי ר' אליעזר ה
המפורסמים בתכונה ומדות
הגלגלים והארץ וכל דבר
מופלא בחכמת הכוכבי' ו
ומתלמידיו רבי ישמעאל בן
אלישע כהן גדול והוא רבי
ישמעאל של היכלות והכרת
פנים ומעשה מרכבה כי ידע
סודותיהם עד שהיה ראוי
למדרגה קרובה מהנבואה
והוא האומ' פעם אחת
נכנסתי להקטיר קטורת ו
וראיתי אכתריאל יה יי' צבאות
ושאר הענין ומתלמידיו רבי
יהושע שאירעו לו עם רבן
גמליאל הדברים הידועים :
ורבי יוסי ורבי אלעז' בן ערך
שאמרו עליו אם יהיו כל חכמי
ישראל בכף מאזנים ורבי א
אלעזר בן ערך בכף שנייה
מכריע את כלם : ובאלה
הדורות זולתי אלו המפורסמים
וזולת המון החכמים וזולת
הכהני' והלוי' שהיתה תורתם
אומנותם לא פסקו השבעי'
סנהדרין וחכמתם על פיהם
היו ממנים הממונה ומעבירין
המועבר כמו שאמרו א"ר ש
שמעון בן יוחאי כך מקובל אני

מפי שבעי' זקנים ביום ט
שהושיבו את ר' אליע' ב
בישיבה ונמשכים אחר
השבעי' מאות שלא היו
כמותם ונמשכים אחר ׃ מאות
אלפים אחר שלא יתכן להוציא
שבעים אלא ממאו' שהם
למטה מהם וכן על ההדרגה
ואחרי אלה ר' עקיב' ור' טרפון
וחביריה' וכולם אחר החורבן
והגיע רבי עקיבא אל גבול
קרוב כהנבואה עד שהיה
משתמש בעולם הרוחניים
כאשר אמרו עליו ארבעה
נכנסו לפרדס אחד הציץ ומת
אחד הציץ ונפגע אחד הציץ
וקצץ בנטיעו' אחד בא בשלום
ויצא בשלום ומנו רבי עקיבא ׃
והיה המת מי שלא סבל ראית
העולם ההוא עד שנתקה
הרכבתו ׃ והשני נפגע ו
ונטרפה דעתו הטירוף האלקי
ולא הועילו בו בני אדם ׃
והשלישי הפסיד המעשים מפני
שהשקיף על השכלים אמר
אלה המעשים הם כלים
ומשתמשים מגיעים אל ה
ההדרג' הזאת הרוחנית ואני
כבר הגעתי אליה ולא ארגיש
על מעשה התורה ׃ ונפסד
והפסיד ותעה והתעה ׃ ורבי
עקיבה היה משתמש בשני

movebant rejiciendos, ſicut ajunt; *Dixit R. Simeon ben Jochaj; Sic per traditionem edoctus ſum ex ore ſeptuaginta ſeniorum, eo die quo præfecerunt R. Elieſerum Academiæ*, (caput Synagogæ conſtituerunt, remoto ab ea dignitate Rabban Gamaliele, vide Berách. cap. 4.).

Poſt hos ſeptuaginta fuerunt centeni, non ſicut ipſi (*illis inferiores*): & poſt hos centenos Mille, centenis inferiores. Non enim eliciuntur vel eliguntur ſeptuaginta, niſi è centum, qui proximè illis ſunt inferiores; & ſic gradatim, vel, conſequenter (*Videatur Talm. Sanhed. cap. 4.*).

Poſt hos fuerunt *R. Akiva*, & *R. Tarphon*, eorumque Collegæ, omnes poſt vaſtationem Templi. Hic R. Akiva proximè acceſſit ad terminum (*gradum*) Propheticum, uſuſque fuit mundo creaturarum ſpiritualium (*Angelis, quos ad ſuum nutum præſtò & paratos habuit*), juxta id quod de eo dixerunt; *Quatuor ingreſſi ſunt in Paradiſum; Unus eorum curioſius inſpexit, & mortuus eſt; Alter, quamprimùm inſpexit, mente captus*, vel, *in ecſtaſin raptus fuit*; *tertius inſpexit, & abſcidit plantas* (paradiſi, h. e. negavit fundamenta, hæreticus factus eſt); *quartus ingreſſus eſt in pace, & egreſſus eſt in pace* (ſalvus & incolumis); *quiſnam autem ille fuit? R. Akiva* (Talm. Chagigah cap. 2.) *Mortuus*, fuit ille qui non ſufferre potuit viſionem mundi illius; *Secundus*, *cujus mens abrepta fuit ecſtaſi divinâ*, nihil profuit hominibus; *Tertius*, corrupit opera ſua, quia reſpiciens ad Intelligentias, dixit; *Iſta opera ſunt inſtrumenta & media, quæ pertingere faciunt ad gradum iſtum ſpiritualem; ego vero jam ad eum perveni* (jam eum attigi): *Itaq; non curo opera Legis*; & ſic corruptus fuit ipſe, & corrupit alios; erravit ipſe, & in errorem ſeduxit alios. R. Akiva autem uſus fuit utroque mundo (*ſuperioribus*, & *inferioribus*),

neque ullum inde damnum sensit, unde de eo dictum fuit; *Dignus erat, super quo habitaret Majestas Divina perinde ut Moses; sed hora, seu tempus, non comparatum erat ad hoc* (non favit ei). Idem fuit ex Decem Interfectis Regni (*qui propter salutem Regni publicam, & gloriam Dei, sponte morti se objecerunt. Vide Lex. Talm. in* הרג), & câ horâ, quâ interficiendus erat, quæsivit ex discipulis suis, *num tempus esset legendi lectionem* שמע Audi Israël &c.? qui responderunt ei, *Magister noster, hucusq;!* (an nondum remittis de tuo zelo, & hucusque perseveras in eo?) Ille vicissim; *Omnibus*, inquit, *diebus meis sollicitus & anxius fui de his Scripturæ verbis*; בכל נפשך Totâ animâ tuâ (*diliges Dominum Deum tuum*); nimirum, *etiamsi auferat animam tuam*; *jam ergò, cùm hoc mihi contingit* (ut sc. velit à me tollere animam meam), *annon impleam illud?* Itaque vocem אֶחָד (*in lectione illa*; Audi Israël, Dominus Deus tuus est Deus אֶחָד *Unus*) protrahebat, donec evolasset anima ejus (*extant hæc in Talm. Beráchoth cap. 9.*).

השולמות מבלי נזק שהשיגו וכבר נאמר עליו ראוי הוא שתשרה עליו שכינה כמשה אלא שאין השעה ראויה לכך והוא מעשרה הרוגי מלכות והוא בשעה שהרגוהו היה שואל תלמידיו אם הוא עת קרית שמע לקרא אותה אמרו לו תלמידיו רבינו עד כאן אמר להם כל ימי הייתי מצטער על מקרא זה בכל נפשך אפילו נוטל את נפשך עכשיו שבא לידי לא אקיימנו והיה מאריך באחד עד שיצאתה נשמתו ׃

N O T Æ.

Caterùm quod ad hanc Catenam Cabalisticam attinet, notandum illam non plenè, sed frustillatim hic ab authore esse contextam, præcipuos duntaxat nominando, quandoq; etiam ordinem ab aliis observatum invertit. Qui plura de illa volet, & de singulis ejus membris, consulat Talm. in Pirke avoth cap. 1. Præf. Abarbenelis in Nachalas avos, prolixè, Præfat. R. Mosis Majemonidis in librum Jad, R. Abraham Bar Dior in Sepher hakkabbálah, Tzemach David, Juchasin, Halichos ôlam, & alios. E' Christianis, Johannem Moltherum in Malleo obstinationis Judaicæ, in Catalogo præcipuorum Judaicæ gentis Doctorum, Julium Conradum Otthonem in Gale rasaja, seu Occultorum detectione, Gerardum Johannem Vossium ad Tzémach David fol. 213. & seqq. Observationes Josephi de Voisin ad Pugionem fidei, in Proœmio pag. 9. & seqq.

LXVI. *Cosri*; Talis homo Vitam agit jucundam, & Morte moritur jucundâ; & post eam Vitâ fruetur æternâ, cum Voluptate æterna!

סו אמר הכוזרי בזה יהיו החיים הערבים וימות המיתה הערבה ואחר כן יחיה החיים התמידיים בתענת מתמיד ׃

LXVII. *Ju-*

סז אמר החבר ואחריהם
בדור אחר רבי מאיר ורבי
יהודה ורבי יוסי ורבי שמעון
בן עזאי ורבי חנניא בן תרדיון
וחביריהם ואחרי אלה רבי
והוא רבינו הקדוש והוא רבי
יהודה הנשיא ועמו רבי נתן
ורבי יהושע בן קרחה וזולתם
רבים ואחריהם בעלי המשנה
הנקראים תנאים : ואין
אחריהם אלא האמוראים
והם בעלי התלמוד : וחבר
רבי המשנה בשנת תקל
לשטרות והוא שנת קן
לחורבן בית שני אחר חמש
מאות ושלשים שנה להפסק
הנבואה נתגלגל בה כל מה
שזכרנו אלה מעט מהרב'
מדבריה' וממעשיהם : והשתדלו
במשנה בהשתדלותם ב
בתורה מחברים אותה :
וסדורה ומספר סדריה ופרקיה
והלכותיה והזהרם בשמועות
מה שהוא רחוק מהדעת
שיהיה דבר מוסכם עליו
תתגלגל בה מצחות הלשון
העברית מה שאינו נגזר
מלשון המקרא הרבה : אבל
קצור דבריה ויופי חבורה ונוי
ערכה וכלול אופני הטניני'
עם הפסק בלי ספק בעניין

LXVII. *Judæus*; Poſt ſuperiores, ſeculo alio fuerunt, *R. Meir*, *R. Jehúdah*, *R. Joſe*, *R. Simeon ben Aſſaj*, *R. Chaninah ben Tardijon*, & Collegæ eorum;

poſt hos, *Rabbi*, ſeu *R. Jehúdah Hakkádoſch* (ſanctus) ſeu *R. Jehúdah hannáſi* (princeps) & cum eo *R. Nathan*, *R. Jehoſua ben Corchah*, aliique multi:

poſt hos, *Doctores Miſchnici*, qui vocantur TANNAIM:

poſt hos nulli fuerunt niſi AMORAIM, qui ſunt *Authores Gemaræ.* R. Jehudah (*Hakkádoſch*) collegit Miſchnam Anno 530. juxta Æram Contractuum (*de hac vide Lexicon Talmudicum in radice* שטר, *& Tzémach David par. 1. fol. 27. a.*) qui fuit Annus 150. vaſtationis Templi ſecundi, quingentis triginta annis poſteaquam deſiit Prophetia. Et in eâ (*Miſchnâ*) continentur omnia quæ hactenus (*de ſerie & propagatione Cabalæ*) diximus, quæ pauca ſunt è multis, de illorum Verbis & Actionibus.

Quod autem ad Miſchnam atinet, facilè liquet ex ejus Compoſitione tota, Digeſtione (*in certos Tractatus & libros*) & Numero Sedárim ſeu partium (*quæ ſunt ſex*), Diviſione in capita, Juribus, & Ritibus, Nominatione item Authorum à quibus ſingula audiverunt & acceperunt, ſtudium hoc fuiſſe tale, de quo non cogitari poſſit, quòd ex conſenſu (*humano, ſine extraordinario auxilio Divino*) prodierit; unà tamen cum puritate & elegantia Linguæ Hebrææ (*quæ in ea enitet*) inſerta ſunt multa quæ non ſunt de phraſi Biblica (*quod verò neceſſariò faciendum erat ad res exprimendas, de quo videatur Rambam in Præfatione Commentarii in Miſchnam*). Sanè brevitas ſermonis, elegantia compoſitionis, ornata diſpoſitio, modus rerum tractandarum, & diſtinctio; hæc omnia, ſi Lector oculo vero & recto ea aſpexerit,

שיראה

fatebitur ſine dubio eſſe talia, quorum ſimilia Caro & Sanguis concinnare nequeat, ſed ſingulari ope & auxilio Divinâ opus habeant: neque eam odit, niſi qui non intelligit, ejus ſtudio nunquam incubuit, neque eam legit. Talis, ſi fortè quædam Sapientum illorum dicta, ſermones, doctrinas audit, accidentaliter vel perfunctorie & imperitè de illis judicat, quemadmodum de homine aliquo imperfectè judicat ſibi fortuitò obvio, quem aliâs non novit, cujuſque conſuetudine & familiaritate non diu uſus eſt. Pro exemplo, quòd Traditiones illorum fundatæ ſint in Prophetia (*h. e. quòd eas inde à Prophetis acceperint*) ſit quod Nahum Scriba dixit (*in Miſchna Peah cap. 2.*): *Traditione accepi ex ore Rabbi Miaſa, qui accepit ab Abba, qui accepit à paribus ſapientum* (à duobus, vel binis, *Heb.* מֵהַזּוּגוֹת, vide Lexicon Talmud. in voce זוג, & Pirke avoth cap. 1.), *qui acceperunt à Prophetis, Traditio Moſis è monte Sinaj &c.* Quòd ſibi caverint, ne Doctrinam vel Traditionem aliquam accipiant à ſingulari & unico, apparet ex eo, quod quidam illorum ad filium ſuum dixit, ſic eum moriturus exhortans; *Mi fili, cautus eſto de quatuor rebus, quas dicturus ſum tibi. Dixit ei* (filius); *& quare tu non cautus fuiſti de eis? Reſpondit* (pater); *Ego audivi ex ore plurium, & illi audiverant ex ore plurium; ego perſtiti in auditione mea, & illi perſtiterunt in auditione ſuâ; Tu, ſi audias aliquid ex ore unici, ſatius eſt ut relinquas verbum unici, & amplectaris verba plurium* (vide Talmud Edújoth cap. 5.). Hæc pauca ſunto è multis, inſtar guttulæ è mari, pro probanda dignitate & præſtantia auditionum (*h. e. Traditionum*) Miſchnicarum. Quod verò attinet ad auditiones (*traditiones*) Gemaræ, & authorum illius, prolixum nimis foret, de illis, de illo-

שיראה המעיין בִּיַן האמת כי בשר ודם יקצר מחבר כמותה אלא בעזר אלהי ׃ ואין שונא אותה אלא מי שאינו מבינה ולא מתעסק בלמודה וקריאת׳ וישמע מדברי החכמים ה השיחות והדרשות ויגזור עליהם בדרך מקרה ובחסרון כאשר גוזר על האדם בחסרון מי שיפגענו מבלי מבחן ו ואורך חברה ׃ ומדמיוני סמיכתם על הנבואה מה שאמרו אמר נחום הלבלר מקובל אני מפי רבי מאשה שקבל מאבא שקבל מהזוגות שקבלו מהנביאים הלכה למשה מסיני ומהזהרם בקבלת היחידים מה שאמר אחד מהם לבנו שצוהו בעת מותו בני חזר לך בארבעה דברים שהייתי אומר לך אמר לו ו ואתה למה לא חזרת לך אמר לו אני שמעתי מפי רבים והם שמעו מפי רבים ׃ אני עמדתי בשמועתי והם עמדו בשמועתם אתה שמעת מפי יחיד מוטב שתניח דברי יחיד ולאחוז דברי רבים ׃ אלה מעט מהרבה כטפה מן הים מן הראיות על מעלת שמועות המשנה ׃ אבל שמועות התלמוד והמקבלים אותו יארכו הדברים בהם ובדרכיהם ובדבריהם ו

ובמשליהם ואם יש בהם מה שאינו היום משובח כבר היה בדורות ההם נהוג ומשובח :

סח אמר הכוזרי כן אני רואה בחלקי דבריה' מה שסותר המסופר מכללותיהם מ מהוצאתם פסוקי התורה אל פנים שמרחקת אותם ההקשה ותעיד הנפש כי לא היתה הכונה בפסוק ההוא מה שזכרו פעם בדינין פעם בדרשות : וכן מה שיש להם מהגדות ומעשים רבי' ממה שמרחיק אותם השכל :

de illorum diſputandi modis, de illorum rebus (*hiſtoriis*) & parabolis hîc agere. Si quid ſit, quod hodiè minùs laudabile videtur, ſcire licet, illis ſæculis ita conſuetũ & in laude fuiſſe(*Conf. More nevóchim par.* 3.§.43.).

LXVIII. *Coſri*; Imò ſic video ex particularibus quibuſdam eorum verbis, quæ deſtruunt ea, quæ hactenus generaliter in eorum laudem dixiſti, dum ſc. educunt quoſdam Legis verſus (*ex literali ſuo ſenſu per varias allegorias & expoſitiones*) ita ut Ratio ſana eorum expoſitionem non capiat & admittat, quin potiùs animus teſtetur (*dictet*) intentionem illorum verſuum aliam fuiſſe, quàm illi dixerunt. Quod occurrit aliquando in *Juribus* [1.] ſeu *ritibus*, aliquando in *Draſchos* ſeu *Allegoriis*; *Aggadæ* etiam, & *Hiſtoriæ* illorum quas referunt, ſæpè multa habent, quæ Intellectui abſurda videntur.

NOTÆ.

[1.] דִּינִים *Sunt jura & judicia, ad explicationem & obſervationem Præceptorum pertinentia, quæ prætendunt eſſe* הלכה למשה מסיני *Traditionem Moſis è monte Sinaj acceptam, atq; ad ipſos πατροπαραδότως propagatam :* דְּרָשׁוֹת *ſunt expoſitiones Scripturæ allegoricæ & myſticæ, ſymbolicæ, quas præter ſenſum literalem adjiciunt, quia credunt unumquemq; locum habere duplicem ſenſum, Externum & Literalem; Internum & ſpiritualem, & ſic pluribus modis unum eundemq; locum exponi poſſe, juxta illud* Jerem. 23. 29. Nonne ſic eſt verbum meum, tanquam ignis, & veluti malleus qui conterit petram? *ad quem locum in Talm. Sanhed. cap. 4. legitur :* Dixit Avaj; מקרא אחד יוצא לכמה טעמים ואין טעם אחד יוצא משני מקראות Locus Scripturæ unus plures admittit ſenſus : è duobus verò locis Scripturæ non elicitur ſenſus unus; Qui de diſciplina R. Iſmaelis fuerunt, tradiderunt; *Verbum Domini eſt veluti Malleus, qui conterit petram :* Quemadmodum enim ictus mallei unus dividitur & diſpergitur in plures ſcintillas : ſic unus Scripturæ locus egreditur in plures ſenſus : Quemadmodum malleus unus dividitur in innumeras ſcintillas, אף כל דבור ודבור שיצא מפי הק'בה נהפך לע' לשון ſic unumquodque verbum, quod egreditur ex ore Dei, convertitur in 70. linguas, (*h.e. ſeptuaginta modis exponi poteſt*). אַגָּדוֹת

Aggadæ, *ſunt enarrationes & explicationes, vel applicationes potiùs Scripturæ, diſtincta à ſenſu literali & allegorico, ad animum lectoris vel ad Pietatem, Virtutem, & Actiones laudabiles excitantes & accendentes, vel ad fugam vitiorum & peccatorum permoventes, vel etiam dogma aliquod & doctrinam ſymbolicè, & ſuaviter inſtillantes, & ad animum ei revocantes. Sic* אַגָּדָה *dicitur vel ab* הִגִּיד *Hebræo, quòd jucundè, lepidè, & ſuaviter rem* indicet *& repræſentet: vel à Chaldaica verbi* נְגַד *ſignificatione, quòd animum Lectoris talis enarratio & diſcurſus efficaciter quocunq; vult,* trahat, *& permoveat. Videantur de his R. Aſarias in Meór enájim, fol. 77. 1. & R. Iſaac Avúbaſ, Hiſpanus, in libro Menóras hammáor ab initio, Majemon. in More hannevóchim par. 3. cap. 43. Caphtor Vaphérach, in Præfatione.* מַעֲשִׂים *ſunt* Hiſtoriæ, *quæ in Talmud & Medráſchim inſeruntur paſſim, ita comparatæ, ut ſæpè fabulis potiùs, quàm rebus verè geſtis ſint ſimiliores, R. Obadias de Bartenóra, in Comment. ſuper Miſchnájoth, Nedar. cap. 4. ad §. 3. ſcribit:* מִדְרָשׁ ſunt libri Siphra & Siphre, continentes מדרש הפסוקים expoſitiones allegoricas ſcripturarum: הֲלָכוֹת, ſunt הלכה למשה מסיני Traditiones à Moſe acceptæ; דִּבְרֵי אַגָּדוֹת ſunt חֲכָמִים שֶׁהִסְמִיכוּם עַל הַפְּסוּקִים verba Sapientum, quæ fundant in Scripturis (*non quòd ſenſum Scripturâ eum eſſe putent, ſed quòd verba illa Scripturæ ſic ingeniosè ad ſuum inſtitutum applicent & accommodent*).

LXIX. *Judæus*; Vidiſtine, vel, Obſervaſtine, quàm accurati & ſubtiles illi ſint in explicatione Miſchnæ & Barajetæ, & quomodo in ea ſupremum eruditionis & perſpicuitatis gradum aſſecuti ſint, ut ne quidem in verbis eorum quidquam vel redundet, vel deſit, nedum in rebus!

סט אמר החבר הראית מה שיש להם מהדיקות והדקדוק בפירוש המשנה והברייתא ומה שמגיעים בה מן המחקר והבירור מבלי יתור וחסור ב במלה כל שכן בענין׃

LXX. Vidi eos ſuperare totam artem Topicam (*h. e. illorum argumenta non eſſe topica, probabilia, dialectica, & incerta*) ſed demonſtrativa eſſe omnia, ad quæ nihil excipi vel reſponderi poſſit.

ע אמר הכוזרי ראיתי מה שהו׳ למעלה מכל חכמת הנצחון אבל הוא המופת אשר אין להשיב עליו׃

LXXI. *Judæus*; An ergo exiſtimas, eos, qui ita accuratè omnia illa tractarunt, Scripturam Sacram non intellexiſſe, vel nos eam meliùs, quàm illi, intelligere?

עא אמר החבר הנחשוב על מי שידקדק הדקדוק ההוא שאינו יודע מהפסוק מה שנדעהו׃

LXXII. *Coſri*; Hoc fieri non poteſt, ſed res ita eſt; Vel dicendum, nos non intelligere ipſorum rationem explicandi Legem, Vel Ex-

עב אמר הכוזרי זה אי אפשר אך הדב׳ על אחד משני פנים שנהיה אנחנו לא נדע דברי

פירושם לתורה או שמפרשי ההלכה אינם מפרשי התורה ׃ ואלה הפנים השניים אי אפשר ומעט הוא שנראה להם פסוק שמסכים להקש' ולנראה מהמלות כאשר אין אנחנו רואים להם כלל פירוש הלכה אלא בתכלית ההסכמה להקשה ׃

עג אמר החבר אבל נאמר אחד משני דברי' יכול שהיה להם סודות נעלמו' ממנו בדרך פירוש התורה היו אצלם בקבלה בהנהגת שלש עשרה מדות או שיהיה הבאתם לפסוקים על דרך אסמכת' שהם שמים אותה כסימן לקבלתם כאשר שמו פסוק ויצו ה' אלדים על האדם לאמר סימן לשבע מצות שנצטוו בני נח ויצו אלו הדינין ה' זה ברכת השם אלדים זו עבודה זרה על האדם זו שפיכות דמים לאמר זו גלוי עריו' מכל עץ הגן זה גזל אכל תאכל זה אבר מן החי כמה רחוק בין אלו הענינים ובין הפסוק הזה אך אצל העם קבלה ששבע המצות האלה סומכין אותה בפסוק הזה בסימן שמיקל עליהם זכרם ושמא השני פנים יחדו יש להם בפירוש הפסוקים או שיש שם פנים אחרים נעלמו ממנו

Vel Expositores illos jurium (*Doctores Mischnicos*) non esse Expositores & Interpretes Legis. At verò hoc secundum dici non potest; rarò enim videmus eos explicare Scripturam juxta rationem, & literam verborum, prout nullam Juris alicujus expositionem ab eis videmus factam, quæ non summè cum ratione conveniat.

LXXIII. *Judæus*; Imò dicemus potiùs, unum esse ex his duobus; *Vel* fieri posse, ut habuerint arcana quædam nos latentia circa modum explicandi Legem, quæ ipsi acceperint per Cabalam, per tredecim modos explicandi Legem (*de quibus vide Wilhelmi Schickhardi Bechinat happerúschim, & quædam etiam in Lexico Talmudico in radice* כלל); *Vel*, quòd quosdam allegent sæpè versus על דרך אסמכתא propter accidentariam aliquam rationem, seu pro subsidio memoriæ, vel pro signo memoriali traditionis ipsorum (*vide More nevóchim, par. 3. cap. 43.*): Sic versum istum; וַיְצַו יי׳ אֱלֹהִים עַל הָאָדָם לֵאמֹר *Et præcepit Dominus Deus super hominem, dicendo*, Genes. 2.16. constituerunt Signum memoriale Septem præceptorum, quæ data fuerunt filiis Noæ; nimirum dixerunt; ויצו *Et præcepit;* sunt הדינים *Jura*; ה׳, *est Benedictio Dei, ejus laudatio & celebratio*; אלהים *est Cultus alienus, Idololatria*; על האדם est *Effusio sanguinis*; לאמר *est revelatio nuditatis, Scortatio*; מכל עץ הגן *est Rapina*; אכל תאכל *est Membrum de animali vivo*; Quanta verò est distantia inter res istas, & inter versum illum? Verùm ita populo traditum est, ut Septem illa præcepta super hunc versum essent fundata pro Signo, ad juvandam & sublevandam ipsorum memoriam. Fieri etiam potest, ut utrumque simul sit circa rationem ipsorum exponendi Scripturæ locos, vel etiam alios modos adhuc ha-

buerint, nobis ignotos. Æquum autem est, ut illis innitamur & fidem habeamus, quandoquidem de illorum Sapientia, Pietate, & Diligentia, satis superque nobis constat, ut & de illorum Multitudine, quæ tanta est, ut de consensu inter ipsos hac in re facto nulla possit esse suspicio. Itaque non suspecta nobis debent esse illorum verba, sed nostra potiùs intelligentia, prout in Lege ipsa facimus, in qua multa sunt, quæ mens nostra non assequitur, eique non videntur recta & consona, nec tamen vel minimum in ea suspectum habemus, sed defectum seu vitium omne mentibus nostris adscribimus.

Quod verò attinet ad Aggádas, seu Tropologias, illæ diversæ sunt. Quædam illarum sunt veluti principia & fundamenta ad rem, quam diligenter inculcare & confirmare volunt; ut cùm dicunt, *Quando descendit Dominus mundi in Aegyptum*; (*ita loquuntur*) ad confirmandam fidem, quòd Exitus ex Ægypto factus sit ex intentione Dei, non per accidens aut fortuitò, neq; per media ab ingenio hominum profecta, vel per Spiritualitatem, h. e. virtutem Astrorum, Angelorum, Dæmonum, vel alterius cujuscunque rei, quæ excogitari possit, sed verbo Dei solo (*voluntate ejus sola*). Unde in his & similibus dicunt quandoq;, כביכול, h. e. *Si ita esse posset*, tùm ita foret vel fuisset (*De* כביכול *consule Lexicon Talmudicum*). Et quamvis dictum (*illud allegatum*) non extet in Gemára, sed tantum in quibusdam Medráschim (*scriptis Allegoricis*), quando tamen hujus generis quædam invenies, huc referenda erunt, sicut cùm Michas dixit ad Achabum; *Vidi Dominum sedentem super solium suum, atq; universum exercitum cœli stantem* &c. 2. Chron. 18. 18. Item; *Dixit Dominus, Quis pelliciet Achabum, ut ascendat* &c. *Et egressus est Spi-*

ומן הדין שנסמוך עליהם
מאחר שנתבררה חכמתם
חסידותם והשתדלותם ו
והמונם הגדול אשר לא יתכן
בו שום הסכמה ואין להשוד
לדבריהם אבל נחשוד הבנתינו
כאשר נעשה בתורה ומה
שנכלל בה ממה שלא יתישב
בנפשותינו ואין חשד אצלנו
בדבר ממנו אבל נתלה הקצור
בנפשנו אך ההגדות מהם
שנוהגים דרך הצעה ו
והקדמה לענין שרוצים לנחצו
ולאמצו כמו שאמרו כשירד
רבון העולמים למצרים לנחץ
האמונה שיציאת מצרים היתה
בכונה מאת האלקים יתברך
לא במקרים ולא במצועים
מתחבולות בני אדם וברוחניות
כוכבים ומלאכים ושדי׳ וכל
אשר יעבור בלב מחשב אבל
בדבר האלקים לבדו ואמרו על
דרך מה שהם אומרים
כביכול רוצה לומר אם היה
יכול להיות כך היה כך וכך ז
ואף על פי שאין זה נמצא
בתלמוד ולא ימצא כי אם
בקצת הסדורי׳ אך בעת שתמצ׳
במו הואל הענין הזה הוא נוטה
כמו שאמר מיכיהו לאחאב ר
ראיתי את ה׳ יושב על כסאו
וצבא השמים וגומר ויאמ׳ מי

יפתה את אחאב ויעל ויצא הרוח ושאר הענין ולא היה העקר יותר מאמרו הנה נתן ה' רוח שקר בפי כל נביאיך אלה זולת זה הקדמה והצעה הלצית מנחצת הדבר הזה כי הוא אמת ומהם ספורים ממראות רוחניות ראום ואין זאת פליאה על החסידים ההם שיראו צורו' מהם דמיוני' בעבור גדל מחשבותם וזכות דעותם ומהם צורות שיש להם ממש אמתי מחוץ כאשר ראו אותם הנביאים וכן בת קול שלא פסקה מהם בבית שני והיא מדרגה למטה ממדרגת החזון והדבור ואל יהיה רחוק אצלך מה שאמר רבי ישמעאל שמעתי בת קול שמנהמת כיונה וזולת זה שכבר נתבאר ממעמד משה ואליהו מה שישים זה באפשר וכאשר יבא בקבלה הנאמנה מהדין לקבלו ונאמר כמה שאמר אוי לי שחרבתי את ביתי כאשר נאמ' ויִנחם ה' ויתעצב אל לבו : ומהם מה שהם משלים מובאים על סודות החכמות נמנע גלותם מפני שאין להמון תועלת מהם והם מונחים לחקור ולחפש ליחידים : כשיגיע אליהם

eſt Spiritus &c. ℣. 19. 20. Nihil enim aliud voluit his dicere, quàm id quod mox ſubjungitur; *Nunc ergo dedit Dominus Spiritũ mendacii in ore omnium Prophetarum*, ℣. 22. Hæc, & ſimilia, nihil aliud ſunt quàm præparatio & ratio quædam loquendi oratoria (*figurata*) ad confirmandum, rem hanc eſſe veram. *Quædam (Aggadæ)* ſunt Narrationes Viſionum ſpiritualium, quas viderunt. Neque hoc mirum videri debet, quòd Viri illi Sancti viderint tales formas (*tales viſiones habuerint*): Illarum enim aliæ fuerunt Imaginariæ, propter magnitudinem ſeu fortitudinem cogitationum, & puritatem animæ ipſorum; aliæ reverà & realiter extrinſecùs ipſis fuerunt oblatæ, ſicuti eas olim viderunt Prophetæ: habuerunt enim illi (*Prophetiæ loco*) Filiam vocis, quæ ſub Templo ſecundo nunquam ceſſavit, & Gradus eſt proximè infra gradum Viſionis, & Sermonis Prophetici. Neq; tibi abſurdum videatur, quod dixit R. Iſmael; *Audivi Filiam vocis, quæ gemebat inſtar columbæ*, & ſimilia (*quæ de Rabbinis leguntur*). Nam ex Statione, h. e. Apparitione Moſis (*Moſi factâ, Exod.* 34.) & Eliæ (1. *Reg.* 19.) liquet, rem hanc eſſe poſſibilem: & cùm inſuper de eâ habetur Cabala fide digna, æquum eſt ut eam recipiamus. Quòd verò ibidem porrò additur, quòd dixerit (*Filia vocis*); *Væ mihi, quia vaſtavi domum meam*; illud accipiendum, ſicut quod in Lege dicitur; *Et pœnituit Dominum, & doluit in corde ſuo*, Geneſ. 6. 6. (*ſc. per ἀνθρωποπάθειαν*). Aliæ rurſus (*Aggadæ*) ſunt Parabolæ, quæ adducuntur propter ſecreta quædam Scientiarum & Diſciplinarum, quæ non ſunt promiſcuè omnibus revelandæ, quia vulgus nullam ex illis capere poteſt utilitatem, ſed relictæ ſunt indagandæ & ſcrutandæ præ-

ſtantioribus, quando nanciſcuntur aliquem idoneum & capacem, quorum vix unus ſingulis ſeculis reperitur. Quædam denique illarum ſunt, quæ primo intuitu videntur falſæ, quarum tamen ſenſus, ſi paululum diligentiæ & ſtudii adhibeatur, fit manifeſtus, veluti cùm dicunt; *Septem res creatæ ſunt ante Mundum; Hortus Edénis, Lex, Juſti, Iſraëlitæ, Solium gloriæ, Hieroſolyma, & Meſſias filius Davidis.* Quod convenit cum eo quod Philoſophi dicunt; *Primum in cogitatione, ultimum eſt in opere.* Cùm ergo Intentio Sapientiæ (*Dei*) in creatione mundi fuerit *Lex*, quæ eſt Corpus Sapientiæ: Portantes eam (*ſubjectum ejus*) ſint *Juſti*; inter hos autem ſit *Solium gloriæ*; Juſti veri nulli ſint niſi de peculio (*populo Dei peculiari*), qui ſunt *Iſraëlitæ*; his nullus locus dignus ſit, niſi peculium locorum (*omnium præſtantiſſimus locus*), quod eſt *Hieroſolyma*; nemo eos poſſit conjungere, niſi creaturarum omnium præſtantiſſima, qui eſt *Meſſias filius Davidis*; illorumque finis ſit futurus in *Horto Edenis*; jure merito conſtituuntur iſtæ creaturæ in potentia, ante creatum mundum. Ex illis etiam, quæ falſa primo intuitu videntur, eſt id quod dicunt, *Decem res creatæ ſunt inter Soles* (*ſub finem diei ſexti, ſeu, in veſpera Sabbathi creationis, ſeu primi, perfecto opere creationis, quod tempus eſt q. intermedium inter Sex dies creationis, & inter ſequens tempus exiſtentiæ illorum*); *Os terræ* (*Num. 16. 32.*), *Os putei* (*Exod. 17.*), *Os aſinæ* (*Numer. 22.*) &c. (vide Pirke ávoth cap. 5. ubi hoc dictum extat) (h. e. *quòd tùm decreverit Deus illa certo tempore creare; Vel, ut Rabbini aliquot in locis ſcribunt, quòd ſub finem creationis quaſi pactus ſit cum illis Deus, quòd perpetuò naturam ſuam debeant retinere, & ſecundum eam operationes ſuas edere, exceptis illis temporibus, quo illarum naturam & naturales operationes ſiſtere & mutare Deus decrevit. Vide de hoc aliquid in More nevóchim par. 2. cap. 29.*). Dixerunt autem hoc ad conciliationem q. inſtituendam inter Legem (h. e. *inter*

מי שהוא ראוי להם אחד בדור או בדורות ׃ ומהם מה שנראים בשקר ויתבאר ענינם עם מעט עיון כמו שאמרו שבעה דברים נבראו קודם העולם גן עדן ותורה וצדיקים וישראל וכסא הכבוד וירושלם ומשיח בן דוד ׃ דומה למה שאמרו החכמי׳ תחלת המחשבה סוף ה המעשה ׃ וכאשר היתה כונת החכמה בבריאת העולם התורה שהיא גוף החכמה ונושאה הם הצדיקים וביניהם כסא הכבוד והצדיקי׳ באמת לא יהיו כי אם מהסגלה והם ישראל ׃ ואין ראוי להם כי אם הסגלה מהמקומות והיא ירושלם ולא יחברם כי אם החשוב שבברואים והוא משיח בן דוד ׃ ואחריתם אל גן עדן היה בדין שיושמו אלה ברואים בכח קודם העולם ׃ ומהנראים עוד שקר מה שאמרו עשרה דברים נבראו בין השמשות פי הארץ ופי הבאר ופי האתון וכו׳ להפיק בין התורה והטבע כי הטבע

(h. e. *inter signa & miracula seu prodigia, præter vel contra ordinarium naturæ cursum facta, & in Lege seu Scripturâ commemorata*) & inter Naturam (*creationem, in qua singulis sua est natura & vis naturalis indita*):

אומר במנהג ׃ והתורה אומרת
בשנוי המנהג ׃ וההפקר
ביניהם כי המנהגים שנשתנו
הם בטבע מפני שהיה ב
בחפץ הקדמון מותנה בהם
ומוסכם עליהם מששת ימי
בראשית ׃ ואני מודה לך מלך
כוזר שבתלמוד דברים שאינני
יכול להטעימך בהם טעמים
מספיקי' ולא להביאם בקשר
ענין והם שהכניסו אותם
התלמידים בתלמוד מהשתדלם
מפני שהיה אצלם ששיחת
החכמים צריכה תלמוד ׃ ומה
שהיו נזהרין במה ששמעו
מרבותיהם עם השתדלותם
שיחברו כל מה ששמעו מהם
והיו נזהרים שיאמרו אותם
במלותם בעצמם ואפשר שלא
היו מבינים ענינו ׃ ויאמרו כך
וכך שמענו וקבלנו ואפשר
שהיה לרבותיה' במאמר ההוא
ענינים נעלמו מהתלמידים
והגיע הדבר אלינו והקלנו בו
מפני שלא ידענו ענינו ׃ אך
כל זה במה שאינו במותר
ובאסור על כן לא נרגיש אליו
ולא יפחות החבור עם הפנים
אשר זכרתים ׃

Per Naturam intelligitur Consuetudo (*ordinaria*); per Legem, Mutatio consuetudinis (*ordinaria, veluti cùm Ignis non habuit vim urendi, cùm Asina loquuta est* &c.). Conciliatio inter ea est, quòd Consuetudines mutatæ (*mutationes naturæ rerum miraculosè factæ*) etiam sint naturales, quia fiunt Voluntate (*Dei*) æternâ, qui ita cum singulis pactus est & contraxit (*ut, his vel illis temporibus, has vel illas miraculosas operationes ederent*).

Cæterùm fateor tibi, Rex Cosar, in Gemára esse multa, de quibus ego nullas tibi possem rationes reddere sufficientes, neque ea (*explicatione solidâ & concinnâ*) cum serie rerum & verborum conciliare (vel, *neq; ea ad convenientem sensum redigere*). Talia sunt, quæ Discipuli (*Sapientum*) Gemaræ inseruerunt magno pietatis (*erga Præceptores suos*) zelo. Habuerunt enim hoc fundamentum, quemvis Sapientum sermonem suam debere habere doctrinam, unde diligentes admodùm fuerunt in observandis iis, quæ à Præceptoribus suis audiverunt, studiosi ut ea annotarent & in chartas referrent, & quidem illis ipsis verbis, quibus audiverunt, exprimerent, quamvis non semper illorum sensum intelligerent. Sic dicunt sæpè; *Sic & sic audivimus & accepimus*; ubi fieri potest, ut quandoque in dictis nonnullis Magistri eorum sensus habuerint discipulis ignotos & absconditos, & nos ipsi quoque, posteaquam ad nos usque pervenerunt, ea non magnifaciamus, quia illorum sensum nescimus. Nihil tamen horum est circa Licita & Vetita; ideò ea non curamus, neque propter illos modos commemoratos totus liber rejiciendus.

LXXIV. *Cosri*; Exhilarasti animum meum, & confirmasti fidem meam in Cabalam. Velim nunc, ut pauca quędam mihi delibes & ostendas de Sapientiis (*de artibus & disciplinis Philosophicis*) illorum; posteaquam tamen priùs quędam addideris *De Nominibus Dei*, & paulò latiùs illa mihi explicueris.

נד אמר הכוזרי כבר השיבות לבי וחזקת אמונתי בקבלה ורצוני עתה שתרא' לי מעט מחכמותם אחר שתוסיף לי באור בשמות האלקים יתברך ותרחיב לי בענין כמעט בעזרת אלקים :

FINIS TERTIAE PARTIS.

PARS QVARTA.

המאמר הרביעי

I. *Judaus*; Nomen אֱלֹהִים ELOHIM est Epitheton quod significat *Dominatorem* in rem aliquã, & *Judicem*; & quidem aliquando *Universalem*, quando sumitur de Dominatore totius mundi; aliquando *Particularem*, quando attribuitur vel Virtuti alicui cœlesti, vel Naturæ (*aut naturali proprietati & virtuti*) alicui, vel Judici humano. Numero autem plurali effertur hoc Nomen, propter consuetudinem gentium Idololatricarum. Faciebant enim illi Imagines, & credebant in unaquaque illarum residere כחות Virtutes cœlestes (*orbium cœlestium*), & similes; & unaquæque illarum habebatur ab ipsis pro Deo (אֱלוֹהַּ), omnes verò in universum vocabant אֱלֹהִים Deos, & per eas jurabant, quasi essent Dominatores illorum (*De hujusmodi Imaginibus vide Lexic. Talmud. in voce* טלסם). Præterea multiplicabant Virtutes, (הכחות), juxta multitudinem

א אמר החבר· אלהים ת
תואר ל
למושל ב
בדבר מן הדברים ולדיין ויש שיהיה בכל כשהוא רוצה בו מושל בעולם כלו : ויש שיהיה בחלק כשהוא רוצה כח מכחות הגלגל או טבע מן הטבעי' או דיין מבני אדם : ונבנה השם הזה בלשון קבוץ בעבור מה שהיה נוהג בין האומות שהיו עושים צלמים והיו מאמינים שכל אחד מהם יחולו בו כחות הגלגלים ומה שדומה לזה וכל אחד מהם אצלם אלוה והיו קוראי' כללם אלהים נשבעים בהם וכאלו הם מושלי' בהם והם מתרבים ברבוי הכחות המנהיגים את

הגוף : והכחות המנהיגים
את העולם כי חכחות
כנוי לסבות התנועית כי כל
תנועה היא באה מכח זולתי
כח התנועה האחרת כי גלגל
השמש וגלגל הירח אינם רצי'
בכח אחד אבל בכחות מ
מתחלפין ולא פנו אל הכח
הראשון אשר ממנו באו כל
הכחות האל'ה אם בעבור שלא
הודו בו וטענו כי קבוץ הכחות
האלה הוא המכונה אלוה
ושהנפש גם כן אינה כי אם
קבוץ הכחות המנהיגים את
הגוף או שהודו באלקים אך
היה רחוק בעיניהם שתועיל
עבודתו : וחשבו כי הוא נעלה
ומרומם שידענו כל שכן
שישגיח בנו חלילה לאל מ
כדבריהם : על כן לא היו
עובדי' דבר אחד אך רבים
שקוראין אותם אלקים כלל
שכולל הסיבות מאין חלוק :
והדיקות והמעלה היתיר' אינה
כי אם בשם הנכבד יוד הא וו
הא ית' הוא שם נודע רמוז
אליו במדות לא במקום אחד
אשר לא היה נודע : כי היה
נקרא אלקים בכלל ונקרא יי'
בהתיחד' כי אלו שאל השואל
אי זה אלוה ראוי לעבוד השמש
או הירח או השמים או המזלות

dinem Virtutum seu facultatum quę regunt corpus, & earum quæ regunt Mundum (*ita ut his omnibus nomen* אלהים *competat*). Nam nomen כחות (*Virtutes, Facultates*) significat Causas motuum: Omnis enim motus provenit à facultate diversa motûs alterius (*propriâ & peculiari*): Sic Orbis Solis, & Orbis Lunæ non currunt (*moventur*) à facultate unâ, sed à diversis. Verùm non respiciebant ad Virtutem seu Facultatem primam, à qua omnes illæ facultates prodeunt; *sive* quòd illam non agnoverint, & asseruerint, Virtutes illas plures cognominari אלוה Deum, & Animam quoque nihil aliud esse quàm congregationem & complexum facultatum corpus regentium; *sive* quòd Deum quidem agnoverint, sed absurdum ipsis visum sit, ejus Cultum prodesse, seu, utilitatem habere, existimantes, Ipsius sublimitati non convenire, ut sciat res nostras, nedum ut curet & gubernet nos; quod sine blasphemia de Deo dictum sit, juxta eorum verba. Hinc non coluerunt Rem aliquam Unam, sed Plures, quas vocabant אלהים in genere, quod complectitur vel significat Causas in genere, sine differentia (*Nos verò, vult dicere, hoc nomine intelligimus & indigitamus Virtutem virtutum, à quo sunt omnia dominia*). Accuratissimum verò, proprium, & excellentissimum Dei Nomen, est Nomen illud gloriosum יהוה; [1.] Nomen sc. jam noti ex reliquis ejus proprietatibus (*quæ recensentur Exod. 34. 6. 7. & alibi; vel ex apparitionibus quibus se notum fecit populo suo*), non verò antea vel absque eo Ignoti. Nam ELOHIM vocatur in genere vel communiter, sed יהוה I. H. V. H. singulariter & propriè; ut, si quis quærat; Quisnam est ille Deus, qui colendus est? Solne, an Luna, an Cœlum, an Sydera, vel Stella aliqua, vel Ignis,

Aër, Angeli spirituales, an aliquid aliud; quia unumquodque horum certam habet vim & dominium (*in Natura*); unumquodque etiam illorum est Causa generationis & corruptionis? Respondendum sit; יהוה; sicut e. g. hunc vel illum hominem nomine suo noto appellas, Rubenem, vel Simeonem; quia ex nomine Rubénis & Simeónis intelligitur veritas essentiæ ipsorum (*quinam revera sint*).

או אחד הכוכבים או האש או הרוח או המלאכים הרוחניים או זולתם כי לכל אחד מהם מעשה וממשלה וכל אחד מהם סבה בהויה ובהפסד ותהיה התשובה יי׳ כמו שאתה אומר פלוני בשם נודע כראובן ושמעון אחרי אשר יובן ממילת ראובן ושמעון אמתת עצמיהם:

NOTA.

[1.] *Verba hæc*, הוא שם נודע רמז אליו במדות לא במקום אחד אשר לא היה נודע *sunt satis obscura & ambigua, in quibus explicandis se torquet Muscatus. Sensum autem esse puto quem expressimus, quòd Nomen hoc proprium* יהוה *Dei naturam & essentiam explicet & notam faciat, non ei cui Deus est ignotus, sed ei qui aliunde etiam, veluti ex verbo ipsius, & aliis proprietatibus, in eo expositis, notitiam ejus habet. Nam qui Deum prorsus ignorat, ex hoc Nomine solo eum non cognoscet, sicut Pharao dixit*; Quis est יהוה DOMINUS, ut pareant voci ejus? non novi יהוה DOMINUM, Exod. 5. 2. *Sic si quis de homine aliquo quærat*, Quis est iste? *& respondeatur*; Est Simeon, Aharon; *hinc non addiscet quis ille sit, nisi vel antè ipsi sit notus, vel aliæ ejus descriptiones addantur. Vel ita exponi possunt*; Nomen hoc יהוה est Nomen notum & proprium ejus qui eo vocatur, cujus natura nobis jam peculiariter est nota facta per auditionem verborum & præceptorum ejus, & ad hoc Nomen singulariter & in specie respicitur in reliquis Nominibus & proprietatibus, quibus eum appellamus. Iis enim non designamus ipsum communiter, ut alii populi, tanquam אלהים, quod nomen pluribus attribuunt, sed singulariter & propriè, tanquam illum יהוה, qui nobis se in verbo suo patefecit &c. *Hinc etiam olim apud veteres Hebræos nomen hoc per alia plura fuit expositum, veluti per Nomen 12. item 42. & 72. literarum, quibus tùm vis hujus nominis, tùm Natura Dei, prolixiùs explicabatur*, de quibus videatur Lexicon Patris mei Hebræum, in Radice הוה.

II. *Cosri*; Quomodo verò Nomine (*proprio*) insignire possum Eum, de quo nullum extat indicium (*cujus essentiam nec oculis corporis videre, vel ostendere, nec acie animi & mentis, assequi & cognoscere possumus*), sed cujus aliquam tantùm probationem habemus ex Ipsius operibus?

ב אמר הכוזרי ואיך אודיע בשם מה שאין עליו רמז אך הראיה עליו ממעשיו:

III. *Ju-*

ג אמר החבר אבל רומזים
אליו ברמיזה הנבואית ובראייה
הרוחנית ׃ כי הראיות מתעים
ומן הראיות יצא האדם ל
לאפיקורוסות ולדעות ת
המופסדו׳ וכי מי הביא המשנים
לאמר בשני סבות קדומו׳
אלה ראיות וכן אנשי ה
הקדמות מי הביאם לאמר
בקדמות הגלגל ושהוא סבת
עצמו וסבת זולתו אלא ה
הראיות וכן עובדי השמש
ועובדי האש דראיות הביאו
אותם אל זה אך דרכי הראיות
נחלקו מהם מדוקדקות עד
תכלית ומהם מקוצרות
והמדוקדק שבהם הפילוסופיא
ודרכי הראיות הביאום לאמר
באלקים שלא יועילנו ולא
יזיקנו ולא ידע תפלתנו ו
וקרבנותנו ולא עבודתנו ו
ולא מריינו ושהעולם קדמון
בקדמותו ואין אצל אחד מהם
שם נודע שרומזין אליו אך
אצל ·מי ששמע דבריו וצוויו
והזהרתו וגמולו על העבודה
וענשו על העבירה והוא קורא
אותו בשם נודע כנוי לזה
שדבר עמו ואמת אצלו שהוא
בורא את העולם אחר שלא
היה ותחלתם אדם לא היה
יודע יי׳ לולי דברו עמו וגמולו

III. *Judaus*; At habentur ejus indicia Prophetica, & Visiones spirituales (*dum se tùm per Verbum & sermonem suum, tùm variis Visionibus, sanctis Dei viris oblatis, revelavit, & videndum quasi & palpandum exhibuit*). Rationes (*Intellectuales, Intellectus nostri*) sunt fallaces, & ex (*hujusmodi*) ratiocinationibus delabitur homo ad Epicureismum (*in hæresin*), & ad dogmata perniciosa. Quid enim induxit illos qui duos Deos statuunt (*Manicheos*), ut dicerent, duas esse Causas æternas, nisi Rationes (*intellectuales*)? Quid Æternitatis Mundi patronos permovit, ut dicerent Sphæram cœlestem esse æternam, & tùm sui ipsius, tùm aliorum causam, quàm Rationes? Cultores Solis, & Cultores Ignis, ad hos cultus perpulerunt Rationes. Rationes verò tales sunt differentes & diversæ; Aliæ sunt accuratissimæ & absolutissimæ (*veluti Mathematicæ, & Logicæ demonstrationes, conf. par. 5. §. 14.*); aliæ sunt imperfectiores, quarum (*imperfectiorum*) accuratiores sunt Philosophicæ (*Aristotelis, & similium*). Hujusmodi ratiocinandi modi induxerunt eos, ut dicerent de Deo, quòd nobis neque prosit, neque obsit; quòd neq; nostras vel orationes, vel oblationes, vel cultus, vel peccata, sciat; quòd item Mundus sit æternus, ut ipse (*Deus*) æternus est. Penes nullum horum extat Nomen aliquod proprium quo eum (*Deum*) designent. Apud eos verò, qui Ejus Verba, Præcepta, Prohibitiones, Præmia pietatis, & Pœnas transgressionum audiverunt, extat. Hi vocant eum Nomine noto & proprio, quod ex colloquio cum Eo didicerunt: & apud hos verum & certum est, Deum creasse mundum, cùm antea non fuisset. Horum primus fuit *Adamus*, qui, nisi Deus cum ipso loquutus fuisset, ignorasset Deum,

Ejus præmia & pœnas, & quòd Evam ex una costarum ejus creaverit; hinc etiam manifestum ei factum est, quòd Ipse creârit mundum: Hunc, qui in Verbo, & Similitudine (*h. e. Sermone, Colloquio, & apparitionibus ac visionibus*) se ei patefecit, designavit & vocavit Nomine יהוה. Absq; his enim substitisset in Nomine אלהים, per quod non clarum est, quid Deus sit, an unus, an plures uno, an sciat particularia, an verò non! Post hunc *Cain* & *Abel* cognoverunt eum per Visionem Propheticam, posteaquam priùs per Cabalam edocti essent à Patre suo: post hos *Noach*, exinde *Abraham*, *Isaac*, & *Jacob*, usque ad *Mosen*, & reliquos *Prophetas* qui post ipsum fuerunt, qui omnes vocarunt eum יהוה ex Visione quam acceperunt; Populus verò, qui ab illis hoc per Cabalam acceperunt, eum vocarunt יהוה ex fide, quia illis (*Prophetis*) crediderunt, Verbum & Gubernationem ejus adhærére hominibus, & eos quibus ea adhærent, per hoc esse Peculium Dei inter homines; adeò ut eum viderint per Medium aliquod, quod vocatur *Gloria*, *Majestas vel Præsentia Divina* (שכינה), *Regnum*, *Ignis*, *Nubes*, *Imago* (צלם), *Similitudo* (תמונה) *Visio Arcus*, vel, *Iridis* (מראה הקשת), quæ omnia ipsis confirmabant, Verbum ad ipsos factum esse à Deo; unde vocarunt illud

ונעשו ושברא לו חוה מצלעותיו ונתברר לו שהוא בורא העולם ורמז לו בדבר ובדמות וקרא אותו ה׳ ולולי זה היה נשאר על שם אלקים שאין מתברר מה הוא אם הוא אחד או יותר מאחד אם הוא יודע החלקים אם לא ׃ ואחר כן קין והבל ידעוהו אחר שקבלוהו מ מאביהם בראיה הנבואית ואחר כן נח ואחר כן אברהם יצחק ויעקב עד משה ומי שהיה אחריו מהנביאים וקראוהו הם ה׳ בראיתם וקראוהו העם המקבלים כהם בהאמנתם אותם ה׳ בעבור שהיה דברו והנהגתו דבק בבני אדם והיו דבקים הסגלה מבני אדם בו ׃ עד שהיו רואים אותו במצוע מה נקרא כבוד ושכינה ומלכות ואש וענן וצלם ותמונה ומראה הקשת חולת זה ממה שהיה ראיה להם שהדבור עמם מאצלו וקוראים אותו כבוד ה׳ ׃ ויש ש שקראוהו י״י ויש שיקראו ה הארון ה׳ כמו שהיו אומרי׳ ב בנסעו קומה ה׳ ושובה ה׳ בנוחה ועלה אלקי׳ ב בתרוע׳ ה׳ בקול שופר והם

(*Medium*) כְּבוֹד יְהֹוָה *Gloriam* DOMINI (*Nomine Tetragrammato*); quidam etiam vocarunt illud absolutè יהוה (*Nomine Tetragrammato solo*, *Legatum sc. Nomine Legantis*); quinimò etiam Arcam vocarunt יהוה, sicut dicebant; *Surge* יהוה DOMINE: *Et cùm quiescebat, iterùm dicebant*, *Revertere* יהוה DOMINE: Numer. 10. 35. Item; *Ascendit* יהוה DOMINUS *cum clangore*, יהוה DOMINUS *cum voce tubæ*; intelligentes, ארון יהוה *Arcam Domini*, Psal. 47. 5. Sunt quoque, qui conjunctio-

היו' רוצים ארון ה' ויש ש שיקראו היחס שיש בין בני ישראל ובינו בהצטרף י"י ׃ ובזה נאמר הלא משנאיך ה' אשנא ואיבי ה' רוצים שם ה' או ברית ה' או תורת ה' כי אין צרוף בינו ובין אומה מהאומות עכום כי איננו אוצל אורו כי אם על הסגלה והם מקובלים ממנו והוא מקובל מהם וכן נקרא אלקי ישראל ונקראים הם עם ה' ועם אלקי אברהם ואמור שקצת האומות הלכו אחריו ועבדו אותו משמע וקבלה איה קבלו אותם והדבקו בהם ורצותו בעבודתם וקצפו בהמרותם ׃ אך אנחנו רואים אותם נעזבים אל הטבע והמקרה טובתם ורעתם כפיהם לא בענין מתברר שהוא בדבר אלקי לבדו וכן ייחד אותנו באמרו ה' בדד ינחנו ואין עמו אל נכר והיה השם הזה מיוחד בנו שאין אחר ידע אותו אמתת ידיעתו זולתנו והוא שם נודע לא יסבול הא הידיעה כאשר היא נוספת על אלקים ויאמר האלקים והשם הזה מכלל

conjunctionem, vel relationem illam, quæ est inter Filios Israël, & Deum, propter mutuum respectum, vocent יהוה. Hoc sensu dicitur; *Annon odio habentes te Dominum* יהוה, *odio habeo?* Psal. 139. 21. Item אויבי יהוה *Inimici Domini*; intelligunt enim per יהוה, vel שם י"י *Nomen* DOMINI, vel ברית י"י *Fœdus* DOMINI, vel תורת י"י *Legem* DOMINI. Nulla enim talis est relatio inter Ipsum & populum aliquem Idololatricum: quippe non emanat Lux ejus, nisi super Peculium & super Sectatores Legis veræ; hi soli recipiuntur ab eo (*grati habentur ab eo*) & Ille vicissim recipitur ab ipsis (*juxta illud*; Dominum exaltasti tu hodiè, ut sit tibi in Deum, & Dominus exaltavit te, ut sis ei in populum peculiarem, Deut. 26. 17. 18.) Hinc Ille vocatur *Deus Israëlis*, ipsi verò, *Populus* DOMINI; *Populus Dei Abrahami*. Dices; at gentes aliquæ sequuti sunt, & coluerunt eum, ex auditu & traditione (*quia de Eo audiverunt, sponte in se susceperunt timorem ejus*)! At verò ubi Ille (*Deus*) eos acceptavit, eis adhæsit, cultum eorum gratum & acceptum habuit, vel peccatis eorum iratum se exhibuit? quinimò videmus esse derelictos vel expositos Naturæ & Accidenti, horumque nutu bona & mala eorum ferri (*conf. par. 2. §. 32.*); non verò à re aliquâ, de qua evidenter constet, quòd sit per verbum Dei solum (*quòd quicquid ipsis boni & mali accidit, à Deo solo fit*). Quod nobis peculiariter attribuitur, sicut dicitur: יהוה DOMINUS *solus deduxit illum, & non est cum eo Deus alius*, Deuter. 32. 12. Nomen etiam hoc יהוה peculiari privilegio nostrum est, nec quisquam alius veram ejus notitiam habet, præter nos; estque Nomen Dei proprium, quod non recipit *He hajediah* seu He emphaticum, sicut illud additur Nomini אלהים *Elohim*, ut dicitur האלהים; Est item ex illis dignitatibus & prærogati-

vis, quibus nos peculiariter insigniti sumus (*ac præ aliis fruimur*), cujus Secretum nobis est absconditum (*cujus veram, propriam, & formalem vim & significationem ignoramus*). Proprietas tamen & præstantia literarum singularum (*ex quibus constat*) loquitur (*testatur*) de eo: Sunt enim literæ אהוי, quæ causæ sunt apparitionis (*h.e. pronunciationis*) omnium literarum: nullam quippe literam eloqui possumus, si non adhibeatur illi aliqua istarum (*quia sunt matres lectionis, quæ loco vocalium serviunt, & subjecta pronunciationis ipsarum vocalium: nulla litera vel consona potest efferri sine vocali; nulla vocalis, sine aliqua quatuor harum literarum: itaq; ad cujusq; consonæ pronunciationem requiruntur*): nam (*Vocalis*) Pathach (*sub quo intelligit & Kametz, hoc est*, A) propria est literæ א & ה; Kametz (*hoc est, Cholem & Schurek*) literæ Vav; Chirek (*& Tzere*), literæ Jod, unde sunt veluti Spiritus, & cæteræ literæ instar Corporum (*Vide de his appellationibus punctorum, suprà par. 2. §. 80.*).

Huic (*Nomini Tetragrammato*) affine est Nomen יה (*Essentiam denotans, & ex his quoque literis constans*). Sed אֶהְיֶה potest esse ab hoc Nomine (יה) vel derivatum à Verbo היה, ut eo significetur, Non esse cogitandum de veritate essentiæ ejus, cujus cognitio est impossibilis; sicut cùm ex Eo (*Deo*) quæreret (*Moses*) & diceret; *Et dicent mihi, quod est Nomen ejus?* Exod. 3. 13. respondit ei (*Deus*) dicendo; *Quid est* (*Non est*) *quod quærant de eo, quod non possunt assequi*, sicut olim Angelus (*ad Manoam*) dixit; *Ut quid interrogas de Nomine meo; quod est occultum?* Judic. 13. 18. Itaque dicito eis, אהיה, *cujus expositio est*, אשר אהיה; h. e. *Qui invenitur*, (vel *Qui est*), *quia inveniar ab eis* (vel; *Quia ero cum eis*) *quando me quæsituri sunt: ne quærant rationem majorem, quàm quòd inveniar vel adfuturus sim eis* (sufficiat eis hoc quòd &c.), *& sic me recipiant. Itaq; dic eis*

המעלות הטובות אשר יחדנו בהם וסודו נסתר: אך מעלות האותיות המיוחדות לו הם המדברות מפני שהם אותיות אהוי אשר הם עלת הראות כל האותיות שאין מדברים באות מהאותיות בעוד שלא תמצא אלה רוצה לזכר הפתחא לאלף וההא והקמץ לואו והשבר ליוד ודמה כרוחות ושאר האותיות כגופות: ויה כמוהו אבל אהיה אפשר שיהיה מן השם הזה ואפשר שיהיה נגזר מהיה ורצה בו למנוע מחשוב באמתות העצם אשר ידיעתו נמנעת וכאשר שאלו ואמר ואמרו לי מה שמו ענהו לאמר מה להם לבקש מה שלא יוכלו להשיגו דומה למה שאמר המלאך למה זה תשאל לשמי והוא פלאי אך אמור להם אהיה ופירושו אשר אהיה והטעם הנמצ׳ אשר אמצא להם בעת שיבקשוני אל יבקשו ראיה גדולה מהמצאי עמהם ויקבלוני כן ואמור אהיה שלחני אליכם וכבר קדם

ושם מופתו למשה בזה באמרו כי אהיה עמך וזה לך האות כי אנכי שלחתיך : והאות הוא שאמצא לך בכל מקום וסמך לו מה שדומה לזה באמרו אלקי אבותיכם שלחני אליכם אלקי אברהם אלקי יצחק ואלקי יעקב המפורסמים בהמצא הענין האלקי עמם תמיד : ואלקי האלקים כנוי בעבור שכל הכוחות הפועלים צריכים אליו יתברך יסדרם וינהיגם : ואדני האדנים כמוהו אבל אל נגזר מאילות וממנו יצאו כל הכחו' והוא מרומם להתדמות להם וכשר לומר מי כמוך באלקים קבוץ אל : קדוש כנוי שהוא נקדש ונרום' מהשתוות לו מדה ממדות הברואים ואם יקרא בהם הוא דרך העברה : ועל כן שמע ישעיהו קדוש קדוש קדוש עד אין תכלית : והטעם שהוא נקדש ומרומם משתשיגהו מאומה מטומאו' העם אשר ישכון כבודו בינ'ה' וכן ראה אותו על כסא רם ונשא ומכוין בקדוש הרוחני אשר לא יתגשם ולא יתלה בו דבר

dic eis porrò, אהיה *misit me ad vos.* Hujus rei argumentum, & demonstratio ibidem jam antè Mosi facta est, dum ad eum dicebat; *Quia* אהיה *ero tecum, & hoc est tibi signum, quòd ego miserim te*; Exod. 3. 12. id est, *& hoc esto tibi signum, quòd ego inveniar & adfuturus sim tibi in omni loco.* Cui mox subjungitur quod simile ei est, & eodem tendit; *Deus Patrum vestrorum misit me ad vos*, ℣. 13. *Deus Abrahami, Deus Isaaci, & Deus Jacobi*, ℣. 15. de quibus palàm constat, quòd Res Divina jugiter cum illis fuerit.

אֱלֹהֵי הָאֱלֹהִים *Deus Deorum*, Cognomen est significans, Omnes Virtutes & Facultates agentes indigere Deo Benedicto, ut ab eo ordinentur & gubernentur (h.e. *significat Dominum omnium virtutum & operationum*).

אֲדֹנֵי הָאֲדֹנִים *Dominus Dominorum*, ei simile est.

Sed אֵל derivatum est ab אֱיָלוּת *Fortitudine* (h.e. significat *Fortem, Deum fortem*). Nam ab ipso egrediuntur omnes Virtutes; Ipse autem longè sublimior & eminentior est, quàm ut illis assimiletur, ut rectè de Eo dici possit; *Quis sicut tu* בָּאֵלִים *in fortibus?* Exod. 15. 11. quod est plurale ab אֵל.

קָדוֹשׁ *Sanctus*, Cognomen est, quo significatur, Ipsum Sanctiorem esse & Sublimiorem, quàm ut Proprietas aliqua Creaturarum ei adæquari possit, &c, si illis appelletur, id fieri per translationem seu metaphoricè (*conf. par.* 3. §. 17.). Ideò audivit Esajas innumeris vicibus ingeminari, קָדוֹשׁ קָדוֹשׁ קָדוֹשׁ *Sanctus, Sanctus, Sanctus*, Esa. 6. 3. Ratio, quia Ipse Sanctior & Sublimior est, quàm ut immunditia aliqua populi illius, inter quos Gloria ejus habitat, eum possit comprehendere. Hinc vidit Eum (*ibidem*) *super Solio excelso & elevato*, vers. 1. Per *τὸ* קָדוֹשׁ *Sanctus* enim intelligitur *Spiritualis*, qui non potest incorporari, & in quo nihil eorum existit, quæ in corpori-

ממת

bus existunt, ut Sapientes nostri ajunt. קדוש יִשְׂרָאֵל *Sanctus Israëlis* Cognomen est Rei Divinæ quæ ei (*Israëli seu Jacobo*) adhæsit, & post eum in toto semine ejus, adhæsione intellectuali & regiminis, non adhæsione contactus. Neque enim cuivis pro lubitu licet dicere, אֱלֹהַי *Deus mi*, קְדוֹשִׁי *Sancte mi*, nisi impropriè, quatenus Deitatem ejus in se recepit; sed Verè id nemo dicere potest, nisi Propheta, vel Sanctus aliquis, cui Res Divina adhæret. Hinc dixerunt olim ad Prophetam; *Deprecare quæso faciem Dei tui*, 1. Reg. 13. 6. Intentio autem hujus appellationis est, ut tanta constituatur præcellentia populi Israëlis super alios populos Idololatricos, quanta est Regis præ communi plebe, sicut dicitur; *Sancti estote, quia Sanctus ego, Dominus Deus vester*, Levit. 19. 2.

ממה שיתלה בגשמים ואמר קדוש ישראל כנוי לענין האלקי הדבק בו ׃ ואחריו בהמון זרעו דבקות המחשבה והנהגה לא דבקות נגיעה ואין מותר לכל מי שירצה שיאמר אלהי וקדושי אלא דרך העבר׳ בדרך הקבלה אך על דרך האמת לא יאמר אותו כי אם נביא או חסיד שידבק בו הענ׳ האלקי ועל כן אמרו לנביא חל נא את פני ה׳ אלקיך והכונ׳ היתה באומרה הזאת שיהיה ערכם מן האומ׳ עכום ערך המלך מן העם כמו שאמר קדושים תהיו כי קדוש אני ה׳ אלקיכם ׃ אבל אדני הנכתב באלף דלת נון יוד הוא כרמז אליו. כי הרמז הוא לצד מבלתי צד ׃

Sed אֲדֹנָי ADONAJ, quod scribitur per *Aleph, Daleth, Nun, Jod*, est quasi Indicatio certa ad eum (*sc. Deum*; *h. e. eum quasi coram positum designat, ut Deum hoc nomine appellans, videatur eum quasi exerto digito monstrare, & ante se videre, quod fit, vel per aut propter Visionem aut apparitionem aliquam Divinam externam, vel per Conceptionem Dei præsentiæ mentalem; quia hoc Nomen adjunctum habet pronomen primæ personæ, & significat*, Domine mi). [1.] Indicium autem illud fit in latus sine latere (*h. e. intendit quidem, Deum per medium aliquod creatum & sensibile sibi apparentem ita compellans, ad latus illud vel locum illum, in quo medium illud comparet; ita tamen, ut in eo non subsistat & terminetur, sed per illud mens & conceptus ejus ad Deum ipsum evehatur*).

NOTÆ.

[1.] *Placet hic ex Muscato quædam ulteriùs ad horum verborum explicationem & illustrationem addere:* Intentio, *inquit*, authoris est dicere, quòd Indicium ad Deum fiat per medium rei creatæ sensu apprehensæ & perceptæ, quæ à Deo immediatè regitur, quodque ad hanc se extollat apprehendens, quando dicit אדני *Domine mi*; non quasi ultimum ejus objectum feratur ad rem illam creatam, sed quòd per eam feratur ad designandum Deum ipsum, cui locus ille quasi pro habitaculo Divinitatis

nitatis attribuitur metaphoricè, quemadmodum hoc ipſum docet author mox inferius. Simile quid ſcribit etiam Author libri עקרים *Ikkarim* par. 2. cap. 28. Summa huc redit; Eſſe hîc duas ſpecies Deſignationum; *Una*, quando loquens deſignat rem illam creatam coram qua ſtat: *Secunda*, quâ deſignat (mente) Scintillam vel ſplendorem illum Divinum, qui habitat in illa re, quæ deſignatio eſt præcipua: nam huc unicè omnes oculi reſpiciunt, & ad hunc in rei veritate refertur quod dicitur אדני *Domine mi*. Aliâs enim rem creatam agnoſceret & reciperet pro Domino & Patrono ſuo, quod abſit! Res quippe illa nihil aliud Prophetis erat, quàm probatio & argumentum, quòd Deus ipſis appareat, ſicut ſuprà dictum fuit, Prophetas vidiſſe Deum per medium aliquod, quod vocatur Gloria, Habitatio, Regnum, Ignis, Nubes, Imago, Similitudo, Viſio arcus &c. quatenus ſcilicet hæc ipſis probabant & confirmabant, quòd Sermo ad eos fiat &c. Simile quid etiam habetur ſup. par. 1. §. 97. & par. 2. §. 4. Summa; totus hic paragraphus uſque ad finem circa hunc cardinem vertitur per varias parabolas & ſimilitudines, utì videbimus, & apparet, mentem ejus eſſe, quòd ad medium hoc, per quod ipſis apparet & elucet Res Divina, reſpexerint & digitum quaſi intenderint, quando dixerunt אדני *Domine mi*, & per illud deſignarunt Deum ipſum, & neminem alium, ac ſi Ille ibi loco circumſcriptus eſſet, quod quidem abſit ut quis dicat vel cogitet; Nam Deus eſt locus Mundi, non verò Mundus locus ipſius. Deſignatio illa fit, ut dictum על דרך העברה metaphoricè, quòd res illa ſenſibilis ſit inſtrumentum ac medium Dei voluntati ſoli ſerviens, vel, Dei voluntate ſolâ productum, ſine aliis cauſis intermediis. Et hoc eſt, quod author dicit כרמז *Quaſi Indicium*, cum nota ſimilitudinis: revera enim non poteſt indicari vel oſtendi id, quod nullo loco terminatur, ſicut porrò rem hanc ſimilibus aptis illuſtrat &c. *Et mox:* Juxta mentem itaque Authoris, Nomen אדני alloquutionem & deſignationem continet Dei quaſi præſentis & coràm ſtantis, per medium aliquod ſine medio, ſolâ Dei voluntate productum, ex quo Prophetæ arguebant, Deum ſecum loqui: Quod ad alios attinet, qui non pertingunt ad gradum Propheticum, & hoc Nomine utuntur, illi reſpiciunt eo ad eum, quem ſibi determinant in fide ſua, quâ credunt Prophetis illis, qui Viſiones Divinas habuerunt, ſicut ſuprà dixit §. 3. mox ab initio; *Et vocarunt eum ita, quòd ſic acceperint à Prophetis, quibus crediderint*; Traditio autem continua à Prophetis, eſt inſtar Viſionis ocularis,

ocularis, ſicut docet par. 1. §. 95. Præterea, quia totus populus vidit Columnam Ignis & Nubis, Arcam item, coram qua Deum alloquebantur, uti dixit par. 1. & mox iterùm dicet. Quin & Cœlum ipſum ex illis eſt (*medus, Deum q. præſentem nobis ſiſtentibus*) apud eum, qui fide perfectâ juxta doctrinam Prophetarum credit, quòd ſint inſtrumentum ſerviens ſoli Dei voluntati, ut mox dicet. Et hac ratione quovis tempore & loco ſuffimentum purum poteſt Deo offerri, & Deus tanquam præſens ſiſti & deſignari, juxta ea quæ docuimus. Porrò nota, quemadmodum Res illa Divina ſenſibilis excitabat Prophetam ad apprehenſionem Dei ipſius; ſic appellatio Dei per nomina idem nobis præſtat. Nam nomen אֲדֹנָי nos dirigit ad conſiderationem Nominis Tetragrammati, juxta illud Exod. 3. ✡. 15. זֶה שְּׁמִי *Hoc eſt nomen meum*, וְזֶה זִכְרִי *& hoc eſt memoriale meum*, ſc. nomen אדני, quia ratione impoſitionis ſuæ docet de medio aliquo, per quod Deus ſe patefacit, ut dictum. *Hactenus Muſcatus. Cujus ſumma huc redit;* 1. *Nomine* אדני *compellari Deum velut coràm præſentem & adſtantem*, 2. *Prophetas & alios Viros ſanctos hac nominatione uſos eſſe, propter apparitiones Divinas ſenſibus apprehenſibiles, ſibi per Viſiones oblatas, & immediatè à Deo productas, per quas ipſis conſtiterit, Deum ſibi in illis præſentem ſe ſiſtere & ſecum loqui.* 3. *Per ſolas hujuſmodi Viſiones & apparitiones Divinas, immediatè à Deo productas & motas, licere Deum mediatè colere & invocare:* 4. *Sublatâ Prophetiâ, & ceſſantibus his apparitionibus, Pios Dei cultores hoc nomine Deum compellare ad imitationem Virorum Propheticorum, quòd fide illas amplectantur, & ſic Deum illum, qui olim Patribus ipſorum hac ratione apparuit, & coràm loquutus eſt, ſibi jam fide præſentem ſiſtant, & adeſſe credant. Quando ipſius Dei Nomine uſi fuerunt circa id quod viſibiliter apparuit, illos non retuliſſe illud Nomen ad ſpeciem illam externam, ſed ad Deum ipſum, qui illic indubitatò præſens erat, & ſpeciem illam immediate tùm excitabat, tùm movebat.* 5. *Non licere hominibus ſibi ipſis hujuſmodi media ſenſibilia effingere & Divinitatem eis affingere, quod ſup. Par. 1. §. 97. exemplo Iſraelitarum, vitulum ſibi hoc conſilio fabricantium, oſtendit, contra Dei præceptum. Sed hæc ex iis, quæ in ipſo Authore nunc ſequuntur, ulterius patebunt & illuſtrabuntur.*

Sunt etiam quidam, qui (*hoc nomine*) innuunt ad res Dei operatione effectas, eique primò (*proxime, ſine cauſis intermedus*) ſervientes; Sic Intellectum quaſi oſtendunt, quando dicunt, quòd ſit *In corde*, vel *In cerebro*; vel, *Intellectus hic*, aut,

כי יש שירמזו אל הדברים הנפעלי׳ מאתו המשמשים לו שמוש ראשון כאשר ירמזו אל השכל ויאמרו שהוא בלב או

Intellectus

במוח ויאכרו השכל הזה או
השכל הלזה ואין רמז באמת
אל מה שאיננו נגבל במקום :
ואף על פי שכל האיברים
משמשים לשכל השמוש ההוא
הוא במצוע הלב או המוח וכליו
הראשונים רומזים אליהם
שהשכל שמה כן רומזים אל
השמים כפני שהוא כלי משמש
בחפצו נרדא מבלתי סבות
אחרות אמצעיות ביניהם ואין
רומזין אל דבר מהמורכבות
מפני שהם כלים משמשים
במצוע סבות אחרות מ
משתלשלים אליו ית' שהוא
סיבת הסבות ואמר היושבי
בשמים : כי האלקים
בשמים : ויש שאמר על דרך
העבודה יראת שמים ירא
שמים : ומן שמים ירוחמו : וכן
רומזים אל עמוד האש ועמוד
הענן ומשתחוים נכחו ואומרים
כי האלהים שמה כי העמוד
ההו' משמש כחפצו לבד ואיננו
כאשר העננים והאשים
הנקרים באויר מסבות אחרות
וכן אל אש אוכלת בראש ההר
אשר ראוה המון העם ואל
הצור' הרוחנית אשר ראוה
האצילים : ותחת רגליו
כמעשה לבנת הספיר וקראו
אותה אלק' ישראל : וכן
רומזים אל ארון הברית
ואומרין עליו אדון כל הארץ
בעבור הראות הפלאות

Intellectus iste; cùm tamen revera non posſit deſignari vel indicium fieri ad id, quod loco nullo determinatur (*ſed illud fit metaphoricè*): & licet omnia membra utantur Intellectu, (vel, *ſerviant Intellectui, ejus ſc. juſſa, vel conceptus exequentia*,) illud tamen fit mediante Corde vel Cerebro, ejusque Organis, in quibus dicunt eſſe Intellectum. Sic innuunt, vel nutu q. deſignant & monſtrant aliquando *Cœlum* (*quando Deum vel divinam aliquam Virtutem aut operationem deſignare volunt*), quia Cœlum eſt Inſtrumentum ſerviens voluntati Ejus abſolutè, ſine aliis cauſis intermediis vel ſecundis; non autem aliquod compoſitum, quia illa (*compoſita*) ſunt inſtrumenta ſervientia mediantibus & intervenientibus cauſis aliis, inter ſe q. concatenatis, uſque ad Deum, qui eſt Cauſa cauſarum. Sic dicitur; *Qui ſedes vel habitas in Cœlis* (*Pſal.* 123. 1.). Item; *Quia Deus eſt in cœlis* (*Eccl* 5. 1.) Imò eſt qui dicit per modum translationis; *Timor cœli*: *Timens cœli*; Item; *De cœlo miſericordiam conſequantur.* Sic innuebant olim, vel reſpiciebant ad *Columnam Ignis*, & *Columnam Nubis*, coramque eâ ſe incurvabant, dicentes, Deum eſſe illic; quia Columna illa ſerviebat voluntati ejus ſolum, neq; erat ſicut cæteræ Nubes & Ignes, quæ ſunt in Aere ex cauſis aliis: Sic ad *ignem conſumentem in vertice montis*, quem multitudo populi viderunt (*Exod.* 24. 17.), & ad *Figuram* illam *ſpiritualem*, quam Optimates viderunt, de qua dictum; *Et ſub pedibus ejus velut opus pavimentationis Saphiri*, vocaruntque eum, *Deum Iſraëlis* (*ibid. v.* 10.). Sic innuebant vel reſpiciebant ad *Arcam Fœderis*, & dicebant de ea, אדון כל הארץ *Dominus totius terræ*, Joſ. 3. ℣. 11. quia varia conſpiciebantur mira-

cula, ubi illa præſens erat, & deſinebant illâ abſente; ſicut nempe Oculi vocantur *Videntes*, cùm tamen res illa, per quam viſus fit, ſit aliquid aliud, nempe Anima. Aliquando nutum faciunt vel reſpiciunt ad Prophetas, Sapientes, & Sanctos, quia illi ſunt quaſi Inſtrumenta prima Voluntatis vel Beneplaciti Divini, ſervientia pro ejus Voluntate, nec vel minimùm à verbo ejus deflectentia, per quos etiam fiunt prodigia & miracula. De tali Indicio dicunt Rabbini noſtri b. m.: Quod dicitur) את י״אלהיך תירא *Dominum Deum tuum timebis*, Deut. 6. 13. (dicitur ſic), *ad includendum* (ſub את י״ אלהיך) *Diſcipulos Sapientum*. Eum, qui in hoc gradu eſt, jure vocant איש האלהים *Virum Dei*, quod eſt Epitheton compoſitum ex Humanitate (*nomine humanam naturam ſignificante*, איש) & Divinitate (האלהים) quaſi dicas, *Virum Divinum*. Quando itaque Sermo habetur cum Re Divina; ad quam nutum faciunt vel indigetant, tùm dicitur אֲדֹנָי (*adhibetur hoc Nomen*) quaſi (*loquens*) diceret; אדני *Domine mi, tu es Dominator meus*, metaphoricè annuens ad id quod loco illic determinatur (h. e. *ad illud quidem reſpiciens, ſed id intelligens, cujus illud eſt ſignum q. & quod in mente ſua concipit, Deum ſc. ipſum*) ſicut cùm dicunt; *Qui habitas in Cœlis*; *Habitans in Tzijone*; *Habitans in Cherubinis*; *Habitans in Hieruſalem*. Sic multiplicantur המדות (*Proprietates, Nomina, Epitheta, Formæ & figuræ, tanquam Majeſtatis Dei præſentis radii & ſcintillæ*) cùm Eſſentia ſit unica; pro diverſitate & varietate ſubjecti recipientis, ſicut variantur & diverſi ſunt Radii ſolares, cùm Sol ſit unicus; quamvis hæc ſimilitudo non per omnia conveniat, ſed tùm (*ſc. conveniret*) ſi Sol non apprehenderetur (*non videretur*) ſed ejus tantùm radii exiſterent, causâ eorum (*Sole*) non perceptâ,

בהמצאו והעדרם בלעדיו כאשר קראו העינים רואות והדבר שהראות בו זולתם והיא הנפש ׃ ויש שרומזים אל הנביאים והחכמים והחסידים כי הם כלים הראשונים לחפץ האלקים משתמשי׳ בחפצו ולא ימרו מדברו מאומה ויראו המופתים על ידיהם ובכמו הרמז הזה אמרו רבותי׳ זכרונם לברכה את י״ אלקיך תירא לרבות תלמידי חכמים והדין למי שהוא במעלה הזאת שיקראוהו איש האלקים תואר מורכב מן האנושות והאלהו׳ כאלו אמ׳ האנוש האלקי ׃ וכאשר יהיה הדבור עם דבר אלקי שרומזים אליו יאמר אדני באלף דלת נון יוד כאלו הוא אומ׳ אדני אתה מושלי ורומז אל מה שיוגבל במקום דרך העברה כמו שאמר ה היושבי בשמים יושב ציון יושב הכרובים שוכן ירושלם ורבו המדות והעצם אחד בעבור התחלפות הדבר המקבל ב כהתחלפות הניצוצו׳ והשמש אחד וזה הדמיון איננו גאות בכל אלא אם היתה השמש בלתי מושגת ונמצאו הניצוצות ולא תושג סבתם אלא בדרך

הראיה : והצורך מביא להרחיב מעט בדברים בכאן בעבור שהוא מקום טענה איך רומזים אל מקום מי שאין לו מקום ונאמין כי הנרמז אליו הוא הסבה הראשונה : ואנחנו מציעים בתשובה זה הצעה ונאמר כי החושים אינם משיגים מן המוחשים כי אם מקריהם לא עצמיהם ואינם משיגים מן המלך על הדמיון זולתי המראים והתבניות והשעורים ואיננו זה אמתת המלך שהם מקבלים עליהם לרוממו אבל אתה ראהו במלחמה בתכשיט אחד ותראהו במדינה בתכשיט אחר ובביתו בתכשיט אחר ותאמר כי הוא המלך בגזירת החוש לא בגזירת השכל ואפשר שתראה אותו נער ואחר כן בחור ואחר כן זקן ואחר כן ישיש ותראה אותו בריא ואח' כן חולה וכבר נחלפו מראיו ומשושיו ולחותיו ומדותיו ואתה אומ' שהוא הוא : וגזרת שהוא המלך בעבור שהוא אשר דבר עמך וצוך והזהירך וזה ממנו איננו כי אם השכל או הנפש ה המדברת וכבר התקיי' כי החלק ההוא ממנו עצם בלתי נגדר ואין רמיזה אליו ואתה כבר רמזת אליו וגזרת שהוא המלך וכאשר מת וראית

ceptâ, nisi per rationem (*argumentando abesfecto ad causam*).

Verùm necessitas postulat, ut hæc paulò latiùs explicentur. Potest enim hîc excipi; Quomodo (*in hu*) designent vel intendant locum, (*designantes*) eum qui non habet locum, & credamus, id quod designatur (*non esse id quod loco determinatur & circumscribitur,*, *sed*) esse Causam primam?

Responsionis loco hanc præmittimus Regulam; quòd Sensus de sensibilibus non apprehendant seu percipiant nisi eorum Accidentia, non substantias ipsas. Sic, exempli gratiâ, de Rege non apprehendunt nisi externum aspectum, similitudines, seu figuras & mensuras (*veluti physiognomiam, staturam, proceritatem, crassitiem, proportionem* &c.) non Veritatem Regis ipsam, quem illi honorandum in se recipiunt: Hunc verò alio ornatu vides in bello, alio, in Urbe, alio rursum in domo seu palatio ejus; & tamen semper dicis, hunc esse Regem, secundum judicium sensuum, non secundum judicium Intellectus: Eundem potes videre jam puerum, mox juvenem, hinc senem, exinde decrepitum; jam sanum, mox ægrotantem; subinde etiam mutatur ejus externa species, contactus, humores, qualitates, & tamen semper dicis, hunc esse Regem. Judicas autem & pronuncias eum esse Regem ex eo, quia Is est, qui Tecum loquitur, qui tibi dat mandata, & interdicta, quæ proveniunt ab ejus Intellectu vel Anima rationali. De hac vero ejus parte constat & certum est, quòd sit Substantia, quæ nullo loco terminatur, & quæ non potest ostendi; & tamen hanc innuisti, & de ea pronunciasti quòd illa sit Rex. Quando verò mortuus est, &

eadem vides (*externa, quæ antea, corpus nimirum Ejus*) dicis, hunc non eſſe Regem, ſed Corpus, quod movere poſſit quivis qui voluerit, & variis affectionibus accidentium obnoxium, ſicut Nubes quæ Vento feruntur, & ab uno adducuntur, ab alio congregantur, ab alio diſſipantur; cùm antea (*corpus illud Regis*) nihil paſſum fuerit, niſi voluntate Regis ipſius, & ſimile fuerit Nubi Divinæ, quam Venti non potuerunt diſſipare.

Aliud ſimile ſit hoc; Solem videmus ſpecie rotundum, expanſum inſtar ſcuti ſuperficialiter, & ad ejus formam, ſplendidum, calidum, & quieſcentem; & tamen Intellectus decernit, quòd ſit Orbis vel Globus, Terrâ major centum ſexaginta ſex vicibus, & neque calidus ſit, neq; quieſcat, ſed duobus contrariis motibus moveatur, orientali & occidentali, quorum modos & conditiones longum foret explicare. Senſibus enim non eſt data facultas apprehendendi rerum ſubſtantias, ſed tantùm peculiaris facultas apprehendens accidentia ab illis (*ſubſtantiis*) dependentia, ex quibus Intellectus deſumit probationes de Subſtantiis ipſis, earumque cauſis; Quidditatem verò rei non comprehendit. Sed Intellectus perfectus, qui eſt Intellectus in actu in Angelis, apprehendit Res ipſas, & Quidditates, in ſubſtantia ſua, neque opus habet accidentibus intervenientibus ceu mediis: noſter verò Intellectus, qui primò eſt in potentia in materia, (*materialis, poſſibilis & paſſibilis, ut Philoſophi vocant*) non poteſt inſiſtere veritati rerum, niſi per facultates peculiares quas Deus ipſi gratioſè largitus eſt & poſuit in ſenſibus convenientibus accidentibus (*in ſenſili apprehenſione*

ממנו מה שהיית רואה גזרת כי הוא איננו המלך אך גוף יניעהו מי שירצה ויפעל על כמה פנים מאופני ההפעליות מהמקרה כעננים הנקרי באויר ישאם רוח ותביאם אחרת ותקבצם ותפזר אחרת והיה קודם לכן לא יפעל כי אם בחפץ נפש המלך ההוא והיה כעמוד הענן האלקי אשר לא יפזרוהו הרוחות : דמיון אחר השמש נראה אותה עגול פשוט כשעור הצנה ובתארה מזהירה חמה נחה ! והשכל גוזר כי הוא כדור גדול מכדור הארץ כמאה וששים ושש פעמים ושאינה חמה ולא נחה אך היא מתנועעת שתי תנועות מתהפכות מזרחית ומערבית בתנאים יארך פירושם ולא הושם לחושים כח להשיג עצם הדברים אך כח מיוחד להשיג מקרים תלויים בהם יקח השכל מהם ראיה על עצמם וסבתם ולא יעמוד על המהות הענין אלא השכל השלם אשר הוא שכל בפועל במלאכים ישיג העניינים והמהויות בעצמם מאין צורך אל המקרים שיהיו באמצע אבל שכלנו אשר הוא תחלה בכח בהיולי לא יוכל לעמוד על אמתת הדברים אלא במה שחננו הבורא מכחות מיוחדים שמם בחושים ראוי למקרי

המוחשים דבקים תמיד בכל
המין כי אין מחלוקת בין ראו'
עיני וראות עיניך שהשטח
ההוא והעגול המאיר המחמם
הוא השמש ואף על פי ש
שהמדות האלה מרוחקות אצל
השכל לא הזיק זה בעיון
מחמת שלקחנו מהם ראיה על
חפצנו כאשר יקבל תועלת
הפקח המשכיל אשר יבקש
גמלו במאמר אלעמש אלאחול
שעיניו טרוטות שרואה מאחד
שנים אני רואה במקום פלוני
שני כורכיות גראניק והפקח
ידע כי הגמל הוא שרואה
מאחד שנים ובחלישות
ראיתו נדמה לו כי הוא
כורכיאה גרניק ובעבור עורת
ראותו נדמה לו שהם שנים
והועיל הפקח בעדותו ודן א
אותו לכף זכות ברוע מליצתו
מפני רוע ראותו ׃ וכן החושים
והכח הדמיוני אצל השכל
וכאשר שם הבורא בחכמתו
הערך הזה בין החוש הנראה
והמוחש הגשמי כן שם ב
בחכמה ערך בין החוש הנסת'
והענין שאיננו גשמי ושם למי
שבחר מברואיו עין נסתרת
רואה דברים בעיניהם לא

prehensione accidentium) sensilium, qui semper insunt toti speciei (*eodem modo*). Nulla enim est controversia inter Visum oculorum meorum, & Visum oculorum tuorum, quin ista superficies, & istud Rotundum, splendens & calefaciens, sit Sol. Et licet proprietates vel affectiones istas absurdas judicet Intellectus, tamen hoc (*ista sensibilis apprehensio*) nihil obest speculationi, quin potiùs prodest, eò quòd ab illis pro lubitu nostro desumamus probationem; eodem sc. modo, quo Vir prudens & Intelligens, Camelum suum quærens ex eo, quod lippum aut lusciosum vel myopem (*in Hebræo textu habentur duæ voces Arabicæ*, אלעמש אלאחול), oculorum vitio laborantem, ut pro uno duo videat, dicentem audit; *Vidi in hoc vel illo Loco duas grues* (Arabicè גראניק); Prudens enim ille (*ex hoc sermone*) colligit, Camelum suum esse, quod ille duplex vel geminum se vidisse dicit, & à debilitate visus illius esse, quòd Camelus ipsi visus sit esse Grus, à pravitate autem & vitio visus fluxisse, quod Unum (*Camelus unus*) ipsi visum sit esse duo. Ex ejus tamen testimonio utilitatem capit Vir ille prudens, & judicat eum ad lancem innocentiæ (*excusatum eum habet*) inconvenientis hujus sermonis nomine, propter vitium visus ejus. Eadē ratione se habent Sensus, & Facultas Imaginatrix ad Intellectum.

Quemadmodum itaque Creator suâ Sapientiâ constituit proportionem inter Sensum apparentem (*externum*) & Sensile corporeum: sic eadem Sapientiâ suâ constituit proportionem inter Sensum occultum (*internum*) & Rem quæ non est corporea (*Muscatus dicit, nun intelligere hic Formas illas spirituales, quæ Prophetis apparuerunt, quæ non fuerint simpliciter incorporeæ, sed quædam q. spiritualia corpora habuerint. Vide par. 2. §. 4.*) & concessit ei ex creaturis suis quem elegit, Oculum occultum (*spiri-*

נתחלפו

tualem), ut videat res oculis suis (*prout sunt*, *vide similem phrasin par. 5. §. 6. & 21.*) sine variatione (*eodem modo*), & ab illis desumit Intellectus probationem de rerum ipsarum quidditate & cordibus (*nucleo*): & cui Oculus iste est creatus, ille revera Videns est, & intuetur omnes reliquos homines velut cæcos, eosque docet & dirigit. Et fieri potest ut Oculi isti sint Facultas Imaginatrix, unà cum Facultate Intellectuali, quibus vident Formas magnas & terribiles (*divinas*, *ipsis apparentes*), docentes de Veritate rerum citra omne dubium. Probatio autem magna pro Veritate illarum, est totius illius speciei (*generis hominum*) consensus de Formis illis, h. e. quòd omnes Prophetæ, res illas videntes, mutuum sibi hac in re præbent testimonium, sicut nos facimus in iis quæ sensu (*externo*) apprehendimus; De Melle enim testamur quòd sit Dulce, de Absynthio, quòd sit amarum; &, si videamus aliquem à judicio nostro dissentientem, dicimus illum aberrare à re naturali. Illi itaque viderunt sine dubio Rem illam divinam Oculo occulto (*spirituali*) & Formas seu Figuras (*Imagines*), convenientes naturis suis (*naturæ rerum, quas denotabant*): & quas sic videre solebant, eas recensent (*describunt*) illâ ipsâ formâ quâ eas viderunt incorporatas. Formæ autem illæ (*incorporatæ, corporali specie apparentes*) veræ sunt (*reales sunt*) relatæ ad id quod spectat Cogitatio, Imaginatio, & Sensus (*revera enim creatæ sunt, neq; mera sunt phantasmata*); non autem veræ sunt, relatæ ad Substantiam (*rei significatæ per eas*) quam spectat & quærit Intellectus, sicuti suprà declaravimus Exemplo Regis. Nam si quis dicat, Regem esse istum

יתחלפו ויקח מהם השכל ראיה על ענין הדברים ההם ולבותם : ומי שנבראת לו העין ההו' הוא הפקח באמת ויראה כל בני אדם כעורים רורם ויישירם ואפשר שיהיו העינים ההם הכח המדמה בעוד שישמש הכח השכלי ו ותראינה צורות גדולות נוראות מורות על אמתות שאין בהם ספק והראיה הגדולה על אמתתם הסכמת כל המין ההוא על הצירות ההם רצה לומר כל הנביאים שרואים דברים יעיד בהם קצתם לקצתם כאשר אנחנו עושים במוחשנו כי אנחנו מעידים במתיקות הדבש ומרירות הלענה ואם נראה מי שיחלוק עלינו נאמר שהוא יוצא מענין הטבעי ואלה כאין ספק רואים העולם ההוא האלקי בעין הנסתרת ורואים צורות ראויות לטבעיהם ומה שהרגילו מספרי' אותם כ כתבנית' אשר ראום מוגשמו' והתבניות ההם אמתות בהערכתם אל מה שיבקשהו המחשב והדמיון והחוש ואינם אמתיות בהערכתם אל העצם אשר יבקשהו השכל כאשר הביאנו הדמיון במלך כי מי שיאמר שהוא הארוך הלבן

הלובש המשי אשר הנזר על
ראשו והדומה לזה איננו כוזב ׃
ומי שיאמר שאיננו כי אם
המשכיל המכיר המצוה המזהיר
בארץ פלונית בזמן פלוני על
אומה פלונית איננו כוזב גם כן
וכשרואה הנביא בעין הנסתרת
הצורה התמימה שבצורות
אשר ראה אותה בדמות מלך
או שופט יושב על כסא דין
בענין צווי ואזהרה מהקם
ומהעדה ידע שהיא צורה
ראויה למלך נעבד נשמע ׃
וכאשר יראה דמות נושא כלים
או נושא כלי ספרות או חגור
לעבוד עבודה ידע שהוא צורה
ראויה לעובד שומע ׃ ואל
יקשה בעיניך דמות אדם
לבורא כי בבחינת השכל
נדמה לו תחלה באור כי הוא
החשוב שבמוחשים והדק
שבהם והסובב והכולל חלקי
העולם יותר מכלם וכאשר
נחשוב במדות שאי אפשר
לדחותם בין על דרך האמת
כמו חי ויכול ויודע וחפץ ומסדר
ונותן לכל דבר מדה שראוי לו
ושופט צדק לא נמצא במדה
שאנו רואים דמיון קרוב מ
מהנפש המדברת והוא האדם
השלם וזה מצד שהוא אדם
לא מצד שהוא גוף כי הוא
משתתף בזה עם הצמח ולא
מצד שהוא חי כי הוא משתתף
בזה עם הבהמות ׃ וכבר

iſtum procerum, album, ſericeis indutum, coronam in capite geſtantem, & ſimilia, is non mentietur; &, ſi alius dixerit, Regem eſſe illum Intelligentem, Scientem, Mandata & Edicta in terra hac vel illa, hoc vel illo tempore, in hac vel illa natione, facientem, is etiam non mentietur. Sic quando Propheta videt Oculo ſuo occulto Formam omnium abſolutisſimam in ſimilitudine Regis, vel Judicis in Solio judiciali ſedentis, præcipientis, prohibentis, conſtituentis & deponentis (*Reges*) (*Dan.* 2. 21.) novit hinc (*in Intellectu ſuo*), iſtam eſſe Formam Regis, cui ſubjectio & obedientia ſit præſtanda: quando videt ſimilitudinem geſtantis arma (*Ezech.* 9. 2.), vel geſtantis inſtrumenta Scribæ (*Ibid. v.* 3.), vel Accincti ad aliquid expediendum (*Dan.* 10. 5.), novit hanc eſſe formam, quæ conveniat Subdito, & Obedientiam præſtanti. Neque eſt quòd ſcrupulum tibi moveat, quòd Deo adſcribatur ſimilitudo Hominis! Nam in notione Intellectus asſimilamus Eum primò Luci, quæ eſt præſtantisſimum & ſubtilisſimum omnium ſenſibilium, partes mundi omnes ambiens & complectens magis quàm omnia alia: Quando verò cogitamus de Proprietatibus, quas non poſſumus negare, quin vel per translationem & metaphoricè, vel in rei veritate Deo attribuantur, veluti, *Vivens*, *Potens*, *Sciens*, *Volens*, *Ordinans*, *Suum cuiq; tribuens*, *Judex juſtus*, nullam propiorem & convenientiorem ſimilitudinem invenimus, quàm Animæ rationalis, quæ (*propter quam*) eſt Homo perfectus, quatenus Homo eſt; non quatenus Corpus eſt; nam hoc commune ipſi eſt cum Plantis; neque etiam quatenus Vivens eſt; nam hoc commune habet

cum Bestiis. Quin & Philosophi compararunt Mundum cum Homine magno, & Hominem cum Mundo parvo (*vide More nevóchim par.1.cap.72.*); hoc si ita sit, & Deus sit Spiritus, Anima, Intellectus, & Vita mundi, sicut vocatur (*à Danjele cap.12.7.*) חי העולם; ratio hujus Similitudinis evidens est de Intellectu. Evidentius idem patet de Prophetia (*Intellectu Prophetico*), quæ perspicaciùs cernit, quàm Ratiocinatio (*naturalis & humana*). Visio enim illa (*Prophetica*) Multitudinem supernam (*Angelorum sc.*) apprehendit oculo ad oculum, Exercitumque illum cœlestem Angelorum spiritualium, Deo proximorum, & aliorum (*non ita proximorum*), videt in Forma Hominis, quod his innuitur verbis; *Faciamus hominem in imagine nostra, secundum similitudinem nostram*, Genes.1. verborum enim horum sensus est; *Quia hucusq, per gradus perfeci Creationem, & eam sapientissimo ordine perduxi ab Elementis, ad Mineralia, Plantas, Animantia quæ partim in aëre sunt, partim in aqua, Animalia terrestria, puriores & clariores sensus habentia, & notitias admirandas, nullus alius, post hunc gradum, superest, nisi ille qui proximus sit Ordini Divino Angelico, Homo videlicet, cum forma Angelorum & Ministrorum Ejus proximorum*; non Loco, sed gradu; quia Deus nullum habet locum (*sic Cabalistæ vocant Angelum Metatron seu Metatorem, de quo alibi plura,* אָדָם הָעֶלְיוֹן Hominem supernum; *de quo vide in* ספר המעלות *R. Jehúdam Chaijat fol. 159. col. 1.*). Juxta has duas similitudines vel comparationes (*in quibus Deus assimilatur vel Homini, respectu Intellectus humani, & quatenus Microcosmus vocatur, vel Homini superno, qui inferiori similis est ratione formæ*) non convenit ut Deus assimiletur nisi sub similitudine Maximi inter homines (*Regis*) à quo per gradus egreditur Directio & Dispositio ad reliquos

דמו הפילוסופים העולם באדם גדול והאדם בעולם קטן ׃ ואם הדבר כן והאלקים הוא רוח העולם ונפשו ושכלו וחיותו כאשר נקרא חי העולם כבר נתברר הדמיון על דרך השכל כל שכן שלנבואה ראות יותר גלוי מההקשה והראות ההוא השיג ההמון העליון עין בעין וראה צבא השמים מהרוחניים הקרובים וזולתם בצורת אדם ולהם רמז באמרו נעשה אדם בצלמנו כדמותנו והטע' כי כבר הדרגתי היצירה והבאתיה על סדר החכמה מן היסודות אל המחצבים אל הצמחים אל החי אשר באויר ובמים ואחר כן אל החי אשר בארץ בעלי החושים הזכים והידיעות הנפלאות ואין אחר המדרגה ההיא אלא מדרגה שהיא קרובה מן הסוג האלקי המלאכי והוא האדם בצורת מלאכיו ומשרתיו הקרובים אליו ב במדרגה לא במקו' כי התעלה מהמקום ׃ ועל שני הדמיונים לא יתכן שיהיה דמותו אצל הדמיון אלא צורת הגדול שבבני אדם שממנו יוצא

התוכן והסדר לשאר בני אדם על מדרגות כאשר יוצא ממנו יתברך סדר העולם ומתכונתו ורואים אותו בעת שהוא מהעדה ומהקם ודן את המלכים עד די כרסון רמיו ועתיק יומין יתיב: ובעת הכעס והמחשבה לנסוע יושב על כסא רם ונשא ושרפים עומדים ממעל לו ובעת הנסיעה המרכב' אשר ראה יחזקאל ושמרה כלה במחשבתו חוץ למקום הנבואה והוא כאשר שת את גבולו מים סוף עד ים פלשתים ויכנס בו מדבר סיני ופארן ושעיר גם מצרים כי למקום ההוא מעלה כאשר הזדמן בו שיפגע התנאים התוריים המצווה בהם תתראנה הצורות ההם עין בעין במרא' ולא בחידו' כאשר נראה המשכן וסדר עבודה וארץ כנען וחלקיה ומעמד ויעבור ה' על פניו ויקרא: ומעמד אליהו במקום ההוא בעצמו: ואלה הענינים אשר לא ישגו מדרך ההקשה בטלום פילוסופי יון מפני שההקשה מרחקת כה שלא נראה כמוהו וקיימו אותם

quos homines, sicut à Deo Benedicto egreditur Dispositio & Ordo mundi. Unde quando viderunt eum ceu *Reges deponentem & constituentem, eosdemq; judicantem, viderunt quòd Throni projecti fuerint, & Antiquus dierum consederit, Dan. 7.* Iratum, & Discessum meditantem, ceu *Sedentem in Solio alto & excelso, & Cherubinos stantes super eo,* (*Esa. 6. id juxta Authorem, denotabat, Deum in procinctu esse aufferre præsentiam suam à populo impuro labiis*) Discedentem & proficiscentem, præfiguravit Currus, quem Ezechiel vidit (*in eo veluti discessurum*), quam (*Visionem*) totam servavit in cogitatione suâ (*mente retinuit*) extra locum Prophetiæ (*Ezech. 1. 1. Ego autem eram in medio transmigrationis, juxta fluvium Chóbar*), cujus terminos posuit à mari Suph, usque ad mare Philistæorum, (*Exod. 23. 31.*) incluso etiam deserto Sinaj, Sëir, & Paran, ut & Ægypto (*vide par. 2. §. 14.*): Locus enim ille (*Aegyptus*) hanc prærogativam etiam habet, quando contingit ut in eo reperiatur talis, qui habeat conditiones Legales præscriptas (*si in eo reperiatur aliquis dignus & idoneus, super quo Majestas Divina habitet, ut Aharon, Mirjam, & similes. Conditiones autem istæ expositæ sunt part. 3. §. 65.*).

Porrò quod ad Figuras seu Formas illas diversas attinet (*Prophetis, & aliis Viris Dei Sanctis oblatas*), visæ illæ ab eis fuerunt oculo ad oculum per Visionem, non in Ænigmatis; sicut visum fuit (*à Mose*) Tabernaculum, Ordo cultuum (*peragendorum*), Terra Canaan (*Deuter. 3. 27. & 34. 1.*) & ejus partes, Apparitio illa Mosi facta, *in quâ Deus ante faciem Mosis transivit, & clamavit, Dominus, Dominus, fortis, &c.* Exod. 34. 6. Visio Eliæ in eo ipso loco, 1. Reg. cap. 19. Res istiusmodi, quę non apprehenduntur per modum Διανοίας & ratiocinationis, rejecerunt Philosophi Græci; quia Διάνοια seu Ratiocinatio non admittit id, quod non videtur ei consentaneum:

Prophetæ autem receperunt & agnoverunt eas, quia non potuerunt negare id, quod oculo ſpirituali viderunt, per quem ipſis ſingularis excellentia data fuit.

Integri autem fuerunt cætus ſeculis diverſis (*eorum qui tales Viſiones Propheticas & Divinas viderunt*), in quibus conſenſus non poteſt habere locum (*de quibus non licet ſuſpicari, quòd ex compacto & conſpiratione talia ſcripſerint & prodiderint*). Et Sapientes qui eos attigerunt (*illorum ſeculo vixerunt*), eosque tempore Prophetiæ ipſorum viderunt, ipſis fidem habuerunt, & aſſenſi ſunt. Imò, ſi Philoſophi Græci vidiſſent Prophetas Prophetantes, & prodigia ac miracula illorum, ipſos agnoviſſent, & eis adſtipulati fuiſſent, modosque ratiocinationum quæſiviſſent, quo pacto homo ad iſtum gradum pervenire poſſet (*vide par. 1. §. 65.*), prout nonnulli eorum id jam fecerunt (*exiſtimant illum indigitare Platonem, vide Muſcat.*) ut jam taceam Philoſophantes aliarum Religionum, quorum mentio facta par. 1. (*puto illum intelligere Philoſophos Iſmaëlitarum, & Chriſtianorum*).

Atque ad ea quæ hujus generis ſunt reſpicit Nomen *Aleph Daleth Nun Jod*, ad Rem, inquam, aliquam Divinam exiſtentem ſeu præſentem (& viſu perceptam) quaſi dicas, אדני *Domine mi*, vel, *Dominus meus*.

הנביאים מפני שלא יוכלו להכחיש מרת שראוהו בעין הרוחנית אשר נתן להם יתרון ברה ׃ והיו קהלות בדורות נחלקים לא תעבור עליהם ההסכמה והודו להם החכמים אשר השיגום וראו אותם בעת נבואתם ואלו היו רואים פילוסופי יון הנביאים בענין נבואתם ומופתיהם היו מודים להם והיו מבקשים פנים מאופני ההקשה איך יגיע האדם למדרגה הזאת ׃ וכבר עשה קצתם זה כל שכן המתפלספים מאנשי התורות ׃ ואל כמו זה יהיה הרמז באלף דלת נון יוד לענין אלקי נמצא כאלו הוא אומר אדני ׃ ומלאכות ה' כנוי לשליחות והמלאך יש שהיה נברא לעתו מן הגופים היסודיים ה הדקים ׃ ויש שהיה מן המלאכים הנצחיים ושמא הם הרוחניים שאומרין הפילוסופים ואין עלינו לדחות דבריהם ולא לקבל אותם ׃ והספק במה שראו' ישעיהו ויחזקאל ודניאל אם הם מהנבראי' לעת הצורך

מַלְאַךְ יְיָ (*Angelus Domini*, quod ſæpè in Scriptura legitur) cognomen eſt Legationis (*ſignificat Legatum*). Tales Angeli vel Legati, vel ſunt pro certo tempore creati ex corporibus ſubtilibus elementaribus, vel ſunt Angeli perpetui. Et fortaſsis hi ſunt illa הרוחניים Spiritualia (*motores cæli*) de quibus Philoſophi loquuntur, quorum verba neque rejicimus, neque approbamus. Dubitatur autem de iis, quæ viderunt Eſaias, Ezechiel, & Danjel, an illa fuerint creata duntaxat pro tempore

אומן צורו׳ הרוחניות הקיימות׃
וכבוד ה׳ הוא הגוף הדק ההולך
אחרי חפץ האלקים המצטייר
כפי שירצה להראות על הנביא
כפי הדעת הראשונה, אך על
הדעת השניה יהיה כבוד
יי׳ כולל המלאכים והכלים
הרוחניים כסא ומרכבה ורקיע
ואופנים וגלגלים וזולת זה
ממה שהוא קיים עומד והוא
נקרא כבוד ה׳ כאשר נקראו
שמושי המלך כבודה ואת
הכבודה לפניהם׃ ושמא
זאת היתה בקשת משה באמרו
הראני נא את כבודך ואמר לו
הן על מנת שיזהר מראות
הפנים אשר אין יכולת לאדם
לראותם וכמו שאמ׳ וראית
את אחורי והכבוד ההוא מה
שיוכל לסבלו ראות הנביאי׳
ויש בעקבותיו מה שראותנו
סובלת אותו כמו הענן ואש
אוכלת ממה שהוא רגיל
אצלנו׃ ויש אחריו דק יותר
מדק עד שיגיע למדרגה שלא
ישיגנה הנביא ואם יהרוס אליו
תנתק הרכבתו כאשר אנחנו
רואים בכחות הראות כי מי
שראותו חלושה לא יראה
אלא כאורה מועטת שהיא
נשארת בין הערבים כעטלף
ומי שעיניו תרוטות וחלושי

tempore illo præſenti, an ex formis ſpiritualibus perpetuis.

כְּבוֹד יְיָ׳ *Gloria Domini*, (*quæ tribus illis Prophetis apparuit*) vel eſt Corpus ſubtile, ſequens Divinum beneplacitum, formatum prout Ipſi viſum fuit eam Prophetæ oſtendere, juxta unam ſententiam; vel, juxta ſententiam aliam, poteſt כבוד יי׳ *Gloria Domini* in genere illic ſignificare Angelos, & Inſtrumenta ſpiritualia; (Solium, inquam, Currus, Expanſum, Rotas, Orbes, & alia) quæ ſunt perpetua & ſtabilia. Et hæc vocantur *Gloria Domini*, quemadmodum utenſilia, vel apparatus & ornatus Regis, vocantur Gloria ejus, ut, וְהַכְּבוּדָה לִפְנֵיהֶם *Et gravitatem vel gloriam ante ſe*, Judic. 18. 21. Et fortasſis hoc eſt, quod petiit Moſes, quando dixit; *Videre fac me quæſo Gloriam tuam*; ad quod Deus ei reſpondit, ſe id facturum, eâ tamen conditione, ut ſibi caveat, ne faciem intueatur, quâ homo videre non poſſit, ſicut ait; *Videbis poſteriora mea* (*h.e. Gloriam illam, quæ eſt veluti inſtrumentum vel ornatus Regis gloriæ*).

Cæterùm quod ad *Gloriam* illam attinet, quædam ita comparata eſt, ut eam ſuſtinere poſſit Viſus Prophetarum; alia, quam Viſus noſter ſuſtinere poteſt (*quàm non ſolùm Prophetæ, ſed & alii, poſſunt apprehendere*), ut; Nubes, & Ignis conſumens; quæ inter nos fuerunt conſueta (*ordinaria, cùm egrederentur ex Aegypto*); alia denique eſt ſubtiliſſima, ad eum uſq; gradum, ut ne quidem Propheta eam poſſit apprehendere; &, ſiquidem vi ad eam perrumpere vellet, compoſitio ejus diſſolveretur (moreretur, *vide par. 3. §. 65.*), ſicut accidere videmus in facultate Viſiva. Nam qui Viſum habet debilem, non videt niſi veluti Lucem ſuboſcuram & exiguam, qualis eſt inter duas veſperas, (*ſub occaſum, vel crepuſculum*), inſtar veſpertilionis; cujus oculi

ſunt lippi vel ſuffuſione laborant, non videt niſi umbram; qui viſu pollet acri & forti, videt quidem Solem; ſed Solem ipſum pleno fulgore ſplendentem nullus oculus intueri poteſt: ſi quis id facere pertinaciùs tentaverit, excæcabitur. Atque hæc eſt propriè illa *Gloria Domini, Regnum Domini*, & *Majeſtas Domini*, quæ Nomina Lex Divina uſurpat: quandoque tamen accommodantur etiam ad Res naturales, veluti cùm dicitur; *Plena eſt terrâ Gloriâ ejus*, Eſa. 6. 3. *Et Regnum ejus in omnia dominatur*, Pſ. 103. 19. At verò in rei veritate non apparet Gloria & Regnum (*Domini*) niſi ſuper electis, peculio, & Prophetis ejus, & per ea etiam Epicureis manifeſtum fit, Deum habere Dominium & Regnum ſtabile atque æternum; Scientiam item particularium actionum Creaturarum, ut dicere cogantur; *Revera regnat Dominus*; *Apparuit Gloria Domini*: *Regnat Dominus in ſæculum*: *Dicite Tzijoni*; *Regnat Deus tuus*, &, *Gloria Domini ſuper te orta eſt*, Eſa. 60. 1. Neq; ab his aliena cenſenda ſunt (*h. e. neq; exiſtimandum, alterius fuiſſe generis ſequentia*), quæ leguntur; *Similitudinem Domini aſpiciet*, Numer. 12. ℣. 8. Item; *Et viderunt Deum Iſraëlis*, Exod. 24. ℣. 10. *Currus Ezechielis*, cap. 1. *De menſura ſtaturæ*, Ezech. 8. 2. (*vide R. Muſcatum*); quia per hæc ingreditur Timor ejus in animas, ſicut dicitur; *Et ut ſit timor ejus in conſpectu veſtro*, Exod. 20. ℣. 20.

IV. *Coſri*; Nunquid autem, quando in animum ingreditur (*animo impreſſa & confirmata per ratiocinationem intellectualem*) Ejus Divinitas, Unitas, Potentia, Sapientia, quodq; omnia ab illo ſint, Eoq; Opus habeant, Ipſe vero nullo; ſimul ingreditur Timor & Amor ejus, ut corporeis iſtis *figuris & formis, quibus apparuit, & videndum ſe exhibuit*) non ſit opus?

V. *Ju-*

הראות לא יראו כי אם צל ומי
שראותו חזקה יראה השמ'
אבל עצם השמש בעת זכותה
לא תוכל עין להביט אליו ואם
ידחק לזה יתעור וזהו כבוד
ה' ומלכות ה' ושכינת ה'
בשמות התורי"ס אך פעמים
הושאלו גם כן למשפטים
הטבעיים ואמרו מלא כל
הארץ כבודו ׃ ומלכותו בכל
משלה אך באמת לא יראה
הכבוד והמלכות אלא על
בחיריו וסגולתו ונביאיו אשר
בהם יתברר לאפיקורוס כי יש
לאלקים ממשלה ומלכות
קימת וידיעה בחלקי מעשה
היצורי' ואמר באמת מלך ה'
ונראה כבוד ה' וימלוך ה' ל
לעולם ועד ׃ לאמר לציון
מלך אלקיך ׃ וכבוד ה' עליך
זרח ׃ ואין להרחיק כל מה
שנאמר בתמונת ה' יביט ויראו
את אלקי ישראל ׃ ומעשה
מרכבה אף לא שעור קומה
בעבור מה שיש בו מהכנס
מוראו בנפשות וכמו שאמר
ובעבור תהיה יראתו על פ
פניכם ונומר ׃

ז אמר הכוזרי והלא כ
כשאלהותו נכנס בדעו' ו
ואחדותו ויכלתו וחכמתו ו
ושהכל מאתו וצורך הכל אליו
ושאין לו צורך אל הכל יכנס
המורא ממנו והאהבה לו ולא
נצטרך לגשמו' הזה ׃

ס אמר החבר זאת טענת
הפילוסופי' ואשר נראה מנפש
האדם כי היא יריאת בהמצא
המפחידות המורגשות מה
שאינה יריאה כאשר יסופר
לה עליהם כאשר היא אוהבת
הצורה היפה הנמצא' מה
שאינה אוהבת כשיספרו עליה;
ואל תאמין למתחכם שיאמר
כי מחשבתו מתחברת על
סדר עד שיגיע אל כל הענינים
הצריכים באלהות בשכלו
בלבד מבלתי שיסמוך אל מ
מורגש בראות דמיון ממלות
או מכתב או מצורות נראות או
מתדמות הלא תראה שאינך
יכול לכלול כל ענייני תפלתך
במחשבה לבדה בלתי קריאה
ולא תוכל לספור עד מאה
דרך משל במחשבה לבדה
בלא דבור כל שכן אם תהיה
המאה ממינים מתחלפים ולולי
ההרגש שהוא כולל הסדר
ההוא השכלי בדמיונות ו
ותנועות לא היה נכלל וכן
מסתדרת לנביא גדלת
האלהים ויכלתו ורחמנותו
וחכמתו וחיותו ותמידותו ו
ומלכותו ושאיננו צריך לכל
ושהכל צריכים לו ואחדותו
וקדושתו במה שהוא רואה
פתאום ברגע אחד מגדולת

V. *Judæus*; Hæc est argumentatio Philoſophorum (*quòd videlicet ſimplex Dei cognitio & Apprehenſio Intellectualis ſufficiat ad gignendum in animis noſtris Ejus Timorem & Amorem*). At verò in ipſa Anima hominis videmus, quòd illa Timore corripiatur, quando ei offeruntur Viſiones terribiles ſenſibiles, cùm nullum timorem corripiat ex rerum illarum narratione; Sic Amore complectitur Formam elegantem coràm præſentem, cujus amore non accenditur, ſi de illa ipſi narratur(*Itaq;, vult concludere, non ſunt fruſtraneæ illæ Viſiones, & Apparitiones corporeæ*). Neque credas Sophiſtæ vel ſciolo dicenti, Cogitationem ſuam ordine accuratè componere, & pertingere poſſe ad omnes res ad Dei cognitionem neceſſarias, Intellectu ſolo, ſine ope ſenſibilis alicujus (*medii*) ut putà Vocis, vel Scripturæ, vel Formarum aut Imaginum, ſeu viſibilium & verarum, ſeu imaginariarum! Annon enim vides, te Cogitatione ſolâ, ſine lectione, non poſſe complecti & continere omnia ad Precationem tuam neceſſaria & requiſita! Imò ne quidem uſque ad centum numerare poſſe cogitatione ſolâ, ſine voce aut ſermone; maximè ſi centum illa (*numeranda*) diverſæ fuerint ſpeciei? (*veluti Homo, Leo, Bos, Aquila &c.*); Niſi accedat ſenſus (*aliquid ſenſile*), qui Ordinem illum Intellectualem ſimul contineat & complectatur per Similitudines & Motus, non poteſt (*ordo ille*) contineri & comprehendi. Sic autem (*per hujusmodi viſiones & formas apparentes*) uno veluti complexu repræſentatur & exhibetur Prophetæ, Dei Magnitudo, Potentia, Miſericordia, Sapientia, Vita, Æternitas, Regnum, Quòd Ille nullâ re indigeat, Omnes autem ipſo (*Sufficientia*), Unitas, & Sanctitas; eò quòd ſubitò & momento uno videt Formæ

הצורה

alicujus creatæ (*ipsi exhibitæ*) magnitudinem, gloriam, decorem, qualitates, & instrumenta quæ de Potentia docent, velut Manum extentam, Gladium ſtrictum, Ignem, Ventum, Fulgura & Tonitrua, quæ ejus imperio ſerviant; Sermonem ex illis egredientem per Præcepta & Interdicta, ut & Notificationes ejus quod vel jam fuit, vel futurum eſt; Homines & Angelos (*al. exemplaria habent* והמלכים Et Reges) coram Ipſo ſtantes & ſe incurvantes; Omnes hominum neceſſitates ab Ipſo provenientes, in quantum illis ſufficit, ut nihil illis deficiat, Exaltantem humiles, & humiliantem potentes, Dexteram ejus pœnitentibus porrectam, ſicut Jonas olim ad Ninevitas clamavit; *Quis ſcit, ſi convertatur, & pœniteat Deum?* Jonæ 3.9. Iraſcentem & indignantem contra impios, Reges removentem & conſtituentem, Millies mille coram ipſo ſtantes & ſervientes &c. Omnia hæc, & his ſimilia, videt Propheta momento uno, & per ea ingreditur Timor & Amor firmiter in animam, omnibus diebus vitæ ejus; totâ etiam vitâ ſuâ optat, deſiderat, & appetit, ut hæc ipſi ſecundâ, vel tertiâ vice iteratò ſibi appareant. Quòd Salomoni ſecundâ vice id contigerit, narratur tanquam res magna, ſicut dicitur; *Qui apparuerat ipſi duabus vicibus*, 1. Reg. 11. 9. Quando autem pertigit Philoſophus aliquis ſuâ intelligentiâ ad tale quid?

VI. *Coſri*; Hoc non convenit (*fieri non poteſt, ut Philoſophus cogitatione & ratiocinatione ſuâ ad gradum hunc excelſum pertingat, ut plures res ſimul & conjunctim intueatur & apprehendat*), ſed numeratione vel enumeratione ſingulatim perficitur, ita ut nequeat quis vel duas ſimul numerare vel enumerare

הצורה ההיא הנבראת לו והודה והדרה והתכונות והכלי' המורים על היכולת כיד הנטויה והחרב השלופה והאש והרוח והברקים ו והרעמים המשמשים במאמרו והדבור היוצא מביניהם באזהרות ובהודעת מה שהיה ויהיה : ומעמד בני האדם והמלכים לפניו נכנעי' ויציאת כל צרכיהם מאתו יספיק להם ולא יחסר מאומה יגביה השפל וישפיל הגבוה ויפשוט ימינו לשבים : ויקרא אלהים מי יודע ישוב ונחם האלהים ו ויאנף ויכעס על הרשעים ויעדה מלכין ויקים מלכין ולפניו אלף אלפין ישמשוניה וגומ' כל זה והדומה לזה יראה הנביא ברגע אחד ויכנס ה המורא והאהבה תקועים בנפשו כל ימי חייו : והולך כל ימי חייו חושק הומה ו ומבקש שיתראה אליו פעם שנייה או שלישית וכבר נחשב לשלמה לדבר גדול השתי פעמים באמרו הנראה אליו פעמים : מתי הגיע הפילוסוף אל כזה בתבונתו :

ו אמר הכוזרי לא יתכן זה כי המחשבה איננה אלא בספור דברים לא יתכן בה לתאר שני דברים יחדיו ואלו

יהיה אפשר לא יתכן לשמע לכלול אותם יחד כי החלקים אשר נראה אותם מהמדינה ואנשיה בשעה אחת לא יכבלם ספר גדול ׃ והנה נכנסה האהבה במדינה או השנאה בלבי כרגע אחד ׃ ואלו היו קוראים עלי זה בספר לא היה נכנס בנפשי כל שכן שהמחשבה מתבלבלת כמה שיפגע׳ מן הטעות והדמיון ומדברי׳ שקדמו ולא יזדכך לה דבר שלם ׃

אמר החבר אבל הם כבעלי העינים התרוטות אשר לא יוכלו לראות האור ההוא וצריך שנסמוך על הפקחים אשר קדמונו אשר כח בהם לראותו ׃ וכמו שהפקח לא יוכל לראות השמש ויורה עליה זולתו וישיגהו בהבטה אליה המנע אלא בעתות היום ובמקומות נשקפים שהשמש זורחת אליהם ׃ כן הפקח באור האלקי יש לו עתים ומקומות בהם רואה האור ההוא והעתים הם עתות התפלות כל שכן בימי ת

merare & eloqui. Nam per particularia urbis alicujus, & ejus civium, quæ video horâ unâ (*uno quasi momento & intuitu*) quæque non caperet liber magnus, ingreditur vel Amor vel Odium & aversatio (*eorum*) cor meum quasi uno momento (*prout nempe illorum Mores & Actiones merentur*). Quod si verò ista mihi ex libro aliquo prælegerentur tantùm, nequaquam ita afficeretur animus meus; ut nil dicam, quòd Cogitatio & ratiocinatio nostra (*variè*) confundatur, vel ab Errore, cui est obnoxia (*dùm ea in eliciendis consequentiis ex præmissis, variè sæpè ex debilitate Intellectus errat*) vel ab Imaginatione (*falsa, dum conceptus Intellectualis cum Imaginario confunditur, & præmissas vel principia, quæ vera non sunt, pro veris habet*) vel ab iis quæ præcesserunt (*judicando id, cui est quis assuetus, esse verum: homines enim naturâ amant id cui sunt assueti, & inclinant ad illud, ait Majemonides in præfatione libri Móre hannevóchim*) neq; purè & perfectè quicquam videt (*quia cogitatio hominis perpetuò veluti nube est obducta & circumfusa à materia impura, ut in suis conceptibus & speculationibus non sit pura & clara*).

VII. *Judæus*; Ideò (*Philosophi*) sunt veluti oculorum vitio laborantes, qui lucem illam aspicere non possunt; Proinde necesse est ut sequamur Visu claro præditos, qui nos præcesserunt, quique possunt Lucem illam videre & aspicere. Quemadmodum autem Visu perspicaci præditus non quovis tempore potest Solem videre, & de eo alios docère (*eum aliis ostendere*) quia aliquando cum aspicere prohibetur (*ipsi est impossibile*); sed duntaxat temporibus Diei (*dum Dies est, & lucet*; vel, *quibusdam Diei temporibus, veluti manè & sub vesperam, quando non est in pleno suo splendore*) & in Locis ubi Sol oriri & in quæ radios suos emittere potest: sic Is qui Lucem divinam contuetur, certa habet Tempora & Loca, in quibus Lucem illam videt. Tempora illa sunt

Tempora Precum; inprimis verò Tempus Pœnitentiæ, Loca ſunt loca Prophetiæ.

התשובות והמקומות הם מקומות הנבואה ׃

VIII. *Coſri*; Sic itaque video, te ſentire cum [1.] Magiſtris Horarum & Locorum, prout faciunt Aſtrologi!

ח אמר הכוזרי אם כן אני רואה אותך שאתה מודה ברבי השעות והמקומות כ כחוזים ׃

N O T A.

[1.] *Hebr.* ברבי, *à ſingulari* רב Magiſter, Præfectus, quaſi dicat, *Cum iis qui ſe profitentur Doctores & Magiſtros Scientiæ Horarum & locorum, quænam ſcilicet præ aliis ſint auſpicata & inauſpicata. Muſcatus exiſtimat potiùs intelligi.* Planetas certis horis & locis Dominium habentes, *& ſic ſenſus eſſet*; Video te agnoſcere & profiteri Dominium Planetarum & conſtellationum in ſingulas horas & loca, ut Aſtrologi faciunt. *Addit*; Noſti enim, Aſtrologos attribuere cujusque diei principio dominium Planetæ alicujus, juxta ordinem חל״ם כצ״נש. Nam principio diei primi, ejusdem ſcilicet matutino, juxta eos dominatur Sol, & ſic conſequenter reliqui Planetæ, uſque ad horam 7. pòſt iterùm in circulum, donec dominium perveniat ad Lunam, in principio diei ſecundi, & tum iterum eodem ordine vices ſuas habeat, donec dominium pertigerit ad unumquemque illorum, die ipſi peculiari & proprio. Hinc etiam nomina diebus à Planetis impoſuerunt. Dominium autem illorum in Noctibus ſequitur hunc ordinem, כצ״נש חל״ם, eodem modo in circulum. Quod ad Loca attinet, nemini ignotum eſt, Aſtrologos dividere vel diſtinguere omnia totius Orbis loca, juxta duodecim Signa cæleſtia, & eorum dominia in terras, ſingulis ſignis ſubjectas, agnoſcere; nominibus etiam ſuis deſignare Principes cujusque populi & regionis (h.e. *Angelos vel Stellas*).

IX. *Judæus*; Et num nos negamus, Superiora vim habere in Terreſtria? Fatemur, Generationis & Corruptionis ſeriem procedere à Sphæris; (vide *par.* 1. §.77.) formas autem eſſe ab Eo qui regit & gubernat eas, quique eas facit Inſtrumenta, ad exequendum ea, quæ generare vult; ita tamen, ut particulares circumſtantias ignoremus (*veluti Temporis, Loci*, &c). Aſtrologus quidem gloriatur ſe illa ſcire & intelligere:

ט אמר החבר וכי אנו ד דוחים שיש לעליונות מעשה בארציות אך נודה כי המשכ ההויה וההפסד מחמת הגלגל אבל הצורות מאת מנהיגם ומוליכם והשם אותם כלים להקמת כל אשר יחפוץ מן ההויות מבלתי שנדע לחלק אותם והחוזה טוען שהוא יודע לחלק ולהבין ואנחנו מ

מכחישים אותו בזרה ונגזור
שאין בשר ודם משיג לזרה
ואם נמצא מן החכמ' ההיא
דבר סמוך אל חכמה אלקית
תוריית נקבלהו ובזרה תנוח
דעתינו על מה שנזכר מחכמת
הכוכבים בדברי רבותינו מ
מפני שאנחנו סבורים שהוא
מקובל מכח אלהי והוא אמת
ואם לא הנרה כלו סברות
וגורלות בשמים יותר אמתיים
מהם הגורלו' בעפר : אם כן
מי שיראה האורות ההם
הוא הנביא באמת והמקום
אשר יראה בו הוא מקום
הכוונה באמת מפני שהוא
מקום אלקי והתורה אשר
תבא על ידו היא תורת אמת :
י אמר הכוזרי אבל התורות
אשר אחריכם כאשר יודו
באמת ולא יכחישהו כלם
משימים יתרון למקום ההוא
ואומרים כי הוא מקום עליית
הנביאים ושער השמים ומקום
מעמד הדין ושהנפשות נ
נקבצות אליו ושהנבואה בבני
ישראל אחר הודאתם בגדולת
מעלה לאבותם וההודאה
במעש' בראשית והמבול וכל
מה שכתוב בתורה וחוגגים
אל המקום הנכבד ההוא :
יא אמר החבר אמנם הייתי
מדמה אותם לגוים אשר לא

telligere: At verò nos hoc ei negamus, & statuimus, Carnem & Sanguinem ista scire non posse. Si in illa disciplina aliquid inveniatur, quod fundatum sit in Theologia & Lege Divina, acceptamus illud, sicut acquiescit mens nostra in eo quod de Astrorum scientia legitur apud Rabbinos nostros, quia arbitramur, illos id accepisse à Virtute Divina, uti revera est; absque hoc, omnia sunt meræ opiniones humanæ & Sortes veluti cœlestes, quibus veræ magis sunt Sortes pulveris (*terrestres, in Geomantia; vide librum* עקרים *par. 4. cap. 4.*). Itaque adhuc concludimus, eum qui videt Luces illas, (*lucidas & splendidas illas apparitiones Divinas*) revera esse Prophetam; & Locum in quo eas videt, esse Locum ei destinatum (*Prophetiæ*), quia est Locus Divinus; & Legem quæ per eum venit (*in eo loco lata est*) esse Legem veritatis.

X. *Cosri*; Atqui Leges (*h. e. Religiones*) post vos ortæ (*Ismaëlitarum & Christianorum*) fatentibus omnibus, nec ullo negante, Præcellentiam etiam Loco illi attribuunt, dicentes, quòd sit Locus ascensus Prophetarum (*in cœlum: vid. §. seq.*), quasi Porta cœlorum, Locus judicii, & in quo Animæ congregantur; quòd item Prophetia fuerit inter Israëlitas; fatentur etiam Summam Dignitatem & præstantiam Patriarcharum ipsorum, agnoscunt Historiam Creationis & Diluvii, & reliqua quæ in Lege scripta sunt; Peregrinationes etiam religiosas ad Locum illum instituunt (*Hebr.* חוגגים *quod hoc sensu usitatum est in Lingua Arabica.*)

XI. *Judæus*; Ego verò eos compararem cum Gentilibus (*Heb.* לגוים: *in secunda editione est* לעובדי כוכבים Idololatris) qui non receperunt omnia

ſpecialia Præceptorum, ſed tantùm generalia, ſeu principalia; niſi Opera eorum deſtruerent verba ipſorum, & Honorem, quem deferunt Loco Prophetiæ (*Terræ ſanctæ*) iis verbis facerent, quæ dirigunt etiam ad Loca quæcunque Idololatrica, in quibus multitudo eorum convenit, in quibus nullum unquam Opus Divinum apparuit; præterquàm quòd etiam retineant Ritus cultuum antiquorum, dieſque feſtos, & ſolennitates illorum, & nil niſi Figuras mutarunt, quæ erant illic: has aboleverunt, non etiam Fidem & religionem earum; ut parùm abſit, quin dicam, Deum, eo quod dixit: *Et ſervietis illic Diis alienis, ligno & lapidi, Deut.4.28.* & alibi ſæpiùs repetitur, reſpexiſſe *ad hos, qui exaltant Lignum & Lapidem*; *Nota, hæc verba in ſecundâ editione eſſe expuncta, quia videntur in Chriſtianos dicta*). Illis nos diuturnitate vel tractu temporis æquales facti ſumus (*ex parte, & apparenter, non in rei veritate, ait Muſcatus. Vide inf. §. 23.*) propter iniquitates noſtras. Veriſſimum quippe eſt, Intentionem ipſorum directam fuiſſe ad Deum, ſicut patet exemplo Abimelechi, & Ninevitarum. Philoſophorum quidam etiam vocant Deum *Elohim (h.e. fatentur ejus Deitatem, & Deum cum vocant)*. Et Princeps alterius ſectarum duarum (*Turcarum ſc. & Chriſtianorum. In ſecundâ edit. eſt* ומנה״ג ההגרי״ם Et *Princeps* Hagarenorum *Muhammed*) dicit, *quòd apprehenderit Luces illas Divinas in ſcaturigine ipſarum*, h.e in Terrâ ſanctâ, *& quòd inde ſubductus fuerit in Cœlum (hæc verba etiam expuncta ſunt in ſecundâ editione*) præcepitque eò dirigere vel remittere omnes totius mundi homines, ut Locus intentionis ipſorum ſit Terra illa: ſed non diu ita manſit, verùm brevi & exiguo tempore, & tandem converterunt intentionem ſuam ad Locum il-

קבלו כל תולדות המצות אך
פרשיהם לולי שמעשיהם
סותרים את דבריהם ושכבודם
למקום הנבואה בדברים שהם
מכוונים אל מקומות היו
לאלילים באיזה מקום שיקרח
שיהיה בהם המונם לא נראה
בו מעשה אלהי עם השארם
חוקי העבודות הקדומות וימי
חגיהם ומועדיהם ולא שנו
זולתי הצורו׳ שהיו לשם מחו
אותם ולא מחו דתותיהם עד
כמעט שאומר כי בל מה שאמר
הבורא ועבדתם שם אלקים
אחרים עץ ואבן ונשנה פ
פעמים הוא רמז אל אלה אשר
הם מרוממים את העץ ואשר
הם מרוממים את האבן :
ואנחנו עם רוב הימים מ
משתוים אליהם בעונתינו
ואמת הוא שכוונתם אינה אלא
לאלקים כמו עם אבימלך
ואנשי נינוה : ומתפלספים
יקראו לשם האלקים ומנה״ג
אחת מהשתי כתות אמר כי
השיג האורות האלהיות ההם
במוצאם רוצה לומר אדמת
הקדש ושמשם העלוהו ל
לשמים : וצוה ליישר אנשי
העולם כלו והיה מקום כונתם
הארץ ההיא ולא נתעכב הענין
כי אם מעט עד שהשיבו כ

כונתם אל המקום אשר
המונם שם : הלא זה כמי
שירצה ליישר בני אדם כלם
אל מקום השמש אבל עיניהם
תרוטית ולא יכלו לראות ולא
מצאו מקומה ונשא אותם
אל קוטב הצפון או אל קוטב
הדרום ואמ׳ להם השמש הנה
הקבילוה תראו אותה ולא ראו
אותה : והמנהיג משה עליו
השלום העמיד ההמון אצל הר
סיני לראו׳ את האור אשר
ראוהו אלו היו יכולין עליו ב
ביכלתו : ואחר כן קרא
לשבעים זקנים וראוהו כמו
שאמר ויראו את אלקי ישראל :
ואחר כן קבץ השבעים זקנים
השניים וחל עליהם מאור
הנבואה מה שנשתוו עמו בו
כמו שאמר ויאצל מן הרוח א
אשר עליו ויתן על שבעים איש
הזקנים ומעידים קצתם לקצתם
במה שרואים ובמה ששומעין :
ונתרחקו המחשבות הרעות
מן האומה שיחשוב כי הנבואה
טענה מהיחיד שטען בה כי
לא יתכן לעבור ההסכמה על
ההמונים ההם כל שכן שרבו
והיו קהלות משתוים עם
אלישע בידיעת יום לוקח בו
אליהו באמר׳ לו הידעת כי
היום יי׳ לוקח אדניך מעל

cum illum, in quo ſit multitudo ipſorum (*congregata*). Hoc verò nunquid perinde eſt, ac ſi quis vellet dirigere omnes homines ad locum Solis, ſed quorum oculi caliginoſi eſſent, ut nequirent illum videre, neque poſſent locum ejus invenire; aut eos remitteret ad polum Aquilonarem, vel Auſtralem, ipſiſque diceret; State ex adverſo ejus, & videte eum, ubi eum non videre poſſunt (*quia non quærendus vel in Aquilone vel in Meridie, ſed in Oriente, vel Occidente*). Princeps verò Moſes b.m. ſtitit, vel, congregavit multitudinem populi ad montem Sinai (*qui eſt etiam unus ex illis locis in quibus Lux Divina apparet viſu claro præditis, Vide ſup. §.3. & par. 2. §. 14.*) ut viderent Lucem; quam etiam vidiſſent, ſi eam, quam ipſe, facultatem & potentiam habuiſſent. Poſtea convocavit Septuaginta Seniores, qui viderunt eam, ſicut dicitur; *Et viderunt Deum Iſraëlis*, Exo. 24. 10. Dehinc congregavit Septuaginta Seniores alteros, ſuper quibus requievit de Luce Prophetiæ, ut in eo æquales ipſi facti fuerint, ſicut dicitur; *Et ſeparavit de Spiritu qui erat in eo, poſuitq; in 70 viris ſenioribus, fuitq; requieſcente in eis Spiritu, prophetarunt*, Num. 11. 24. 25. teſtimonium ſibi invicem præbentes eorum quæ viderunt, & audiverunt, quo procul omnes ſiniſtræ cogitationes abactæ ſunt, ac ſi Prophetia eſſet Ratiocinatio unici & ſingularis alicujus, qui eam excogitarit, & invenerit. Non enim poteſt tacitus conſenſus intercedere in illis multitudinibus quæ multæ fuerunt, imò integri cætus omnes idem æqualiter ſcientes & ſentientes ſicut illi, qui æqualiter ſciverunt cum Eliſa diem illum, quo aſſumendus fuit Elias (*in Cœlum*), ſicuti ad eum dixerunt; *Annon noſti, quòd hodiè Deus tollit Dominum tuum à capite tuo? Et ait, Etiam ego novi,*

tacere, 2.Reg.2,3.5. Et hi omnes testes sunt Mosis, exhortantes homines ad Legem ejus.

XII. *Cosri*; Attamē illi (*Ismaëlitæ & Christiani*) propiùs ad vos accedunt, quàm Philosophi!

XIII. *Judæus*; Magna est distantia inter Virum Legis seu Religionis alicujus (*quæcunq, ea sit*), & inter Philosophum. Religionem seu Legem aliquam certam habens, Deum quærit propter multos alios usus & fines, quàm ut eum discat agnoscere. Philosophus autem nihil aliud quærit, quàm Scientiam, ut de eo possit verè disserere, non aliter quàm ex. gr. quærit, ut de Terra disserere possit, & ostendere, quòd illa sit in centro Sphæræ maximæ (*reliquas omnes ambientis*) non verò in centro Sphæræ stellarum (*octavæ*), & alia: neque magis perniciosum judicat Ignorantiam agnitionis Dei, quàm Ignorantiam cognitionis terræ, & statuere quòd illa sit expansa vel superficialis: utilitatem (*notitiæ*) non facit aliam, quàm scientiam rerum veram adipisci, ut quis assimiletur Intellectui agenti, ita ut quasi idem cum eo fiat (*vide par.* 1.§.2.), & perinde postea est ipsi sive quis sit Justus (*pius*) sive Epicureus; modò sit Philosophus. Ex fundamentis etiam fidei illorum (*Philosophorum*) est, quòd dicunt, Deum neque benefacere, neque malefacere; Mundum credunt esse æternum, neque admittunt illum non fuisse donec vel antequam crearetur, sed nunquam non fuisse, & semper futurum: si quando Deum vocant Creatorem, faciunt id metaphoricè, non propriè, ut verba sonant: sed per vocem Creatoris intelligunt Causam efficientem. Effectum autem non tolli, sed poni per no-

ראשך ׃ וכלם עדים למשה מורזים על תורתו ׃

יב אמר הכוזרי אבל הם יותר קרובים אליכם מהפילוסופים ׃

יג אמר החבר רחוק מה שיש בין בעל התורה ובין הפילוסוף כי בעל התורה מבקש האלקי' לתועלות גדולות זולת תועלת ידיעתו אותו ׃ והפילוסוף אינו מבקש אלא שיספרהו על אמתתו כאשר הוא מבקש שיספר הארץ על הדמיון שהיא במרכז הגלגל הגדול ׃ ואיננה במרכז גלגל המזלות ׃ וזולת זה מהידיעות ושאין מזיק הסכלות בידיעת האלהים אלא כהזקת הסכלות בידיעת הארץ שהיא תשטח והתועלת אצלו איננה כי אם ידיעת הדברים על אמתתם להדמות בשכל הפועל וישוב הוא בין שיהיה צדיק בין שיהיה אפיקורו' לא יחוש כשיהיה פילוסוף [1] ומשרשי אמונת' שהם אומרים לא ייטיב ה' ולא ירע ׃ ושיאמן בקדמות העולם ולא יראה שהיה העולם כלל נעדר עד שנברא ׃ אבל לא סר ולא יסור ואם יקראו האלקים יתברך בוראו הוא על דרך העברה לא על המובן מהמלה ׃ אך הוא רוצה באמרו בורא ויוצר שהוא סבתו ועלתו ולא סר העלול עם העלה ׃ אם תהיה העלה

tationem

בכח העלול ככח ואם תהיה
בפועל העלול בפועל והבורא
יתברך עלה בפועל ועלולו
בפועל בעוד שהיא עלתו אך
אם יתרחקו הרוחק הזה אין
להאשים אותם מפני שלא
הגיעו אל הידיעה האלקית
אלא בדרך הקשה וזה ממה
שהביא אליו הקשתם : ו
והמודה מהם באמת יאמר
לבעלי התורה כמו שאמר
סק"ראט אל העם חכמתכם
זאת האלקית אינני מכחישה
אך אני אל שאינני יודעה
אמנם אני חכם בחכמה
אנושית אך אלה האומות כפי
אשר קרבו רחקו ואם לא
ירבעם וסיעתו יותר קרובי'
אלינו והיו עובדי עבודה זרה
והם ישראל נמולי' שומרי שבת
ושאר המצות אלא מעט ממה
שהביאם צורך ההנהגה לעבור
עליהם : והם מודים באלקי
ישראל המוציאם ממצרים כמו
שאמרנו בעושי העגל במדבר :
ואין לאלה עליהם מעלה אלא
בהרחקת הצורות אך כיון
שהטו מקום הכוונה ובקשו
הענין האלקי במקום שאיננו
נמצא זולת שנות רוב ה

tationem Causæ: si causa sit potentia, effectum etiam esse in potentia; si causa sit in actu; effectum etiam vi causæ esse in Actu. Quod si elongantur (*à nobis*), ideò non culpandi sunt, quia non perveniunt ad Dei cognitionem, nisi per Ratiocinationem & discursum; ad hæc autem inducit ipsos (*hac dictat ipsis*) ratiocinatio ipsorum: & qui ex illis Veritatem confitetur & agnoscit, dicere potest Religionem seu Legem habenti, sicut Socrates ad populum dixit; *Vestram hanc sapientiam Divinam ego non dico esse falsam, sed dico, quòd ego eam nesciam, vel, non intelligam: sed sapiens sum in Sapientia humana.* (*Conf. par.* 1. §.14. At Gentes illæ (Ismaëlitæ, & Christiani. *In 2. edit. pro* האומות est אלה ההגרים Isti Hagareni. *Videtur autem author utrosq; intelligere*) quantum appropinquant (*per notitiam articulorum Legis & eorum acceptationem*) tantum elongantur (*per sua opera*): Secùs Jeroboam & caterva ejus propiores nobis essent. Fuerunt enim Idololatræ, quamvis essent Israëlitæ, circumcisi, observarunt Sabbathum & reliqua præcepta, exceptis paucis, ad quæ transgredienda eos induxit necessitas Regiminis (Ratio status, *ut hodiè Politici loquuntur. Muscatus ait, se existimare, illum respicere ad id quod Jeroboam ratione status regni sui, cùm metuens, ne populus deficeret ad Regnum domus Davidis, erexit duos vitulos, qua de re extat historia* 1. *Reg.* 12. 26.); Simul tamen confiebantur Deum Israëlis, qui eduxit eos ex Ægypto, sicut diximus idem de iis qui Vitulum fecerunt in deserto (*par.* 1. §.97.). Hi verò (*populi Ismaëlitæ* sc.) nullam præ eis habent prærogativam, nisi quòd abominentur Figuras seu Imagines (*vid.* §.11.): Verùm, quia deseruerunt locum Intentionis (*verum locum Prophetiæ*), & quærunt Rem Divinam in loco ubi ea non reperitur, præterquàm quòd magnam

partem Præceptorum acroamuticorum etiam mutarunt, quàm longisſimè recedunt, (*abſunt à nobis, & propiùs ad nos accedit Jeroboam*).

XIV. *Coſri*; Magna diſtinctio facienda eſt inter cætum Jeroboami (*qui vitulos coluerunt*) & inter cætum Achabi, (*qui cultor fuit Baalis* Nam Cultores Baalis ſunt Idololatræ abſolutè, ſicut dixit Elias; *Si Jehova eſt Deus, ite poſt eum; Si verò Baal, ite poſt ipſum*, 1.Reg.18.21. Dubitarunt tamen Sapientes de illis, ex eo quòd Joſaphat comederit de cibo Achabi (*quomodo cum illo prandere vel cibum capere potuerit*) quod non legitur de cætu Jeroboami (*quòd ſc. Viri Sancti & inſigniores ex Iſraële cum eo comederint, vide* 1.*Reg*.13.7.8.9. *Extat autem hæc dubitatio in Talm. Chólin cap.*1. *Muſcatus dicit, ſe non ſatis vim hujus rationis aſſequi*). Et Elias non loquutus eſt de Cultu Vitulorum (*ſed de cultu Baális*) quando dixit; *Zelando Zelatus ſum pro Domino Deo Exercituum &c.* 1. Reg. 19. 10. 14. quia cætus & aſſeclæ Jeroboami ad Dominum Deum Iſraëlis dirigebant omnes actiones ſuas: Et Prophetæ, quos habuerunt, fuerunt Prophetæ Domini: Prophetæ autem Achabi, fuerunt Prophetæ Baális. Et Jehu filius Nimſchi ſurrexit ad delendum & exſtirpandum opus Achabi, ſingulàri ad id utens medio & arte, quando dixit; *Achab coluit Baalem parùm, Jehu colet eum multùm*, 2.Reg. 10.ý.18. ne quievit, donec deleviſſet memoriam Baalis: in Vitulos non immiſit manum: Illos autem quod attinet, qui primum Vitulum fecerunt, Cætum Jeroboami (*qui alteros Vitulos fecit*), Cultores Excelſorum & Idoli Michæ, illi omnes Intentionem ſuam dirigebant ad Deum Iſraëlis, ſed cum ejus ira & indignatione, quia, qui hæc faciebant, mortis reatum ſibi attraxerunt; Veluti ſi quis ſeu ad uſum, ſeu ad voluptatem

המצות השמעיות כבר רחקו עד מאד ׃

יד אמר הכוזרי צריך שנבדיל בין סיעת ירבעם וכ׳ סיעת אחאב הבדלה גדולה ׃ כי עובדי הבעל הם עובדי עבודה זרה לגמרי ׃ וכן אמר אליהו אם ה׳ הוא האלקי׳ לכו אחריו ׃ ואם הבעל לכו אחריו ובהם היו מסופקים החכמים איך היה אוכל יהושפט מסעוד׳ אחאב ולא אמרו כזה בסיעת ירבעם וגם אליהו לא דבר בעבודת העגלים כאשר אמר קנא קנאתי לה׳ אלקי צ צבאות כי סיעת ירבעם לי״ אלקי ישראל היו כל מעשיהם ׃ ומה שהיה להם מהנביאים היו נביאי ה׳ ׃ ונביאי אחאב נביאי הבעל ׃ וכבר קם יהוא בן נמשי למחות את מעשה אחאב והשתדל ההשתדלות ההיא באמרו אחאב עבד הבעל מעט יהוא יעבדנו הרבה עד שמחה זכר הבעל ולא שלח יד בעגלים ועושי העגל הראשון ׃ וסיעת ירבעם ובעלי הבמות ופסל מיכה לא היו מכוונים רק לאלקי ישרא׳ אך עם עברה שחייבין עושיה מיתה כמי שנושא את אחותו

לצורך או לתאוה אבל הוא
מקיים כל מצות הנשואים
כאשר צוה בהם האלקי' או
כמי שאוכל בשר החזי' אבל
הוא נזהר בשחיטה ומן הדם
וזולתו מתנאי המאכלים כאשר
צוה ::

טו אמר החבר הנה העירות
על מקום ספק ואין אצלי בו
ספק וכבר יצאנו מענינו במדות
וצריך שנשוב אליו ואוסיף לך
באור בדמיון מהשמש שהיא
אחת אך מתחלפים מערכות
הגשמים המקבלים אותה
ואשר יקבל אורה קבול שלם
יותר הפנינים והשוהם על
הדמיון והאויר הצח והמים ;
ויקרא בזה אור נוקב ויקרא
באבנים הזכות והשטחים
הקלליים אור בהיר על הדמיון :
ובעצים ובארץ וזולתם אור
נראה ובכל הדברים בכללות
אור סתם בלתי שם מיוחד
והאור הסתם הוא כמו אמרנו
אלקים כאשר התבאר והאור
הנוקב הוא כמו שם ה' מ
מיוחד ביחס אשר בינו ובין
השלם שבכל בריאותיו בארץ
רוצה לומר הנביאים אשר
נפשותם זכות מקבלות לאורו
יעבור בהם בעבור אור השמש
בשוה' ובפנינים ואלה הנפשות

ptatem suam duceret Sororem suam; interim omnia reliqua Sponsalium & Nuptiarum præcepta observaret, quæ Deus de his dedit: aut, si Israëlita aliquis comederet Carnem suillam, diligenter tamen sibi caveret circa Mactationem (*ut omnia ejus requisita observet*) a Sanguine, à Nervo femoris, & reliqua de cibis à Deo præcepta.

XV. *Judæus*; Ecce moves dubia, quæ apud me (vel, *meo judicio*) prorsus non sunt dubia. Sed nimis longè digressi sumus ab instituto & proposito nostro de מדות Attributis & Nominibus, vel etiam Formis & figuris (*quibus Deus se videndum & cognoscendum exhibuit, sup. §. 3. à §. 4. hucusque facta est digressio*); ad quas nobis revertendum. Ad illarum rationem melius tibi declarandam, adducam tibi Simile à Sole. Sol unicus est, sed variæ sunt proprietates & affectiones corporum, eum recipientium. Perfectissimè præ aliis recipiunt ejus Lucem Margaritæ & Gemmæ; veluti Ex.gr Gemma שֹׁהַם; Aer item serenus, & Aqua. In his vocatur אוֹר נוֹקֵב *Lux penetrans*: in Lapidibus puris, & superficiebus tersis & politis (*veluti Aëre polito, & similibus*) vocatur אוֹר בָּהִיר *Lux clara & lucida*: in Lignis, Terra, & similibus, vocatur אוֹר נִרְאֶה *Lux apparens, conspicua*: in cæteris rebus in genere, אוֹר סְתָם *Lux absoluta*, sine nomine vel epitheto proprio & peculiari. *Lux absolutè* est cùm dicimus אֱלֹהִים (*cùm Deus hoc Nomine appellatur, & agnoscitur*): *Lux penetrans*, cùm vocatur יהוה Nomine Tetragrammato proprio, communionem denotante inter ipsum, & inter perfectissimas in terra Creaturas ejus, Prophetas, inquam, quorum Animæ puræ & aptæ sunt ad recipiendum Lucem ejus, ut in eos transeat vel penetret (*eas totas impleat*) sicut Lux Solis in lapidem *Schóham* & in Margaritas. [1.] Hæ

Animæ suum originem & veram venam docuit ex semine Adami, ut clare explicatum est (par.1.§.47.&c. 115.& alibi) & ideo continua serie propagatum est Peculium & Cor (*homines viri præstantes, Deo propinqui & accepti; eo sensu, quo sæpe jam in superioribus hoc occurrerunt*) per singulas generationes & tempora, à quibus communis multitudo hominum excipiebatur, qui eorum respectu se habuerunt instar Corticum, Foliorum, Succi vel Resinæ & similium. Deus hujus Cordis & Nuclei vocatur in specie יהוה. Et quia inhæsit Adamo, ideo translatum vel mutatum est Nomen אלהים (*quod adhibetur ab initio historiæ Creationis* Genes. 1.) post absolutum Opus Creationis, in יהוה אלהים (*Genes. cap. 2. v. 4. ubi primum occurrit.*), quemadmodum Rabbini nostri dixerunt; *Vocatur* (*hic, Gen. 2. 4.*) *Nomine pleno, propter Mundum plenum*. Perfectio autem Mundi non fuit nisi in Adamo, qui Cor fuit omnium (*rerum creatarum*) quæ præcesserunt ipsum. Id quod Nomine אלהים significatur, nemo negat mente præditus (*ex [illegible]*) [illegible] per יהוה id est [illegible] multis non apprehenditur. Prophetia enim est res admiranda & rara in paucis & singularibus, nedum in magna multitudine (*Prophetarum, uti olim erat, vide §.3.11.& alibi*: h.e. *Difficulter occupetur, Prophetiam reperiri in aliquot paucis, nedum in tanto Prophetarum numero*). Hinc fluxit negatio Pharaonis, cum diceret; *Non novi* את יהוה *DOMINUM*, Exod. 5. 2. quasi ex Nomine יהוה intellexisset explicate Lucem illam penetrantem, quæ intelligitur per illud, ipsumque; docuisset de Deo, quòd Lux ejus adhæreat hominibus, & in illos transeat ac penetret. Itaque porrò dixit ei Moses & Aaron; *Deus Hebræorum*, v.3. quo epitheto respicitur ad Patres seu Patriarchas, qui ipsis (*Aegyptiis*) testes erant sufficientes Prophetiæ, & Gloriæ

יש לדם מיצוא ומחצב מזרע אדם כאשר התבאר: ונחשבת הסגולה והלב דור אחר דור וזמן אחר זמן יוצא המון בני אדם זולת הלב והוא קליפות ועלים ושרשים והדומה להם: ונקרא אלוה הלב הזה בדרך ר [illegible] ובעבור הדבקו באדם ה הועתק שם אלקים אחרי כלות מעשה בראשית אל ה' אלקים: וכמו שאמרו רבותינו נקרא שם מלא על עולם מלא ושלמות העולם לא היתה כי אם באדם אשר היה לב כל מה שקדם לו: והענין הנרצה באלקים לא יכחיש אותו מי שיש לו דעת אך תגדל ההכחשה בי"י מפני שהנבואה מבוארת נבריה ביחידים [illegible] [illegible] ידעתי את י"י [illegible] י"י [illegible] הנוקב והודה אותו על אורה ידבק אורו בבני אדם ויבוא בם והוסיף לאמר לו אלקי העברי [illegible] אשר העידו להם עדים כי נבואה ובכבוד אבל אלק' הנך רואהו

עם נפש בשר ; כאשר אמר
פרעה אחרי הודיע
אלקים אותך את כל זאת
איש אשר רוח אלקים בו
כאשר אם היה אדם אחד
ראה השמש לבדו ויראה
מהלכיה ומקומות
[illegible] ויתחו לו ראו נורה
[illegible] אל [illegible] ההתשים
בצל ובעני ונראה בית
יותר כנתער בעבור ידיעה
במהלך השמש ויקבע לה
חלונות ואשנבים כפי רצונו
וכן נראה זריעותיו מצליחות
ואמר לנו כי זה בעבור דעתו
בשמש והיינו מכחישין בזה
ואומרים מה היא ; אבל אנו
יודעים האור ותועלותיו רבו'
אך הם באות אלינו במקרה
והוא אומר יביאני מנגד מה
שאני חפץ ובעת שאחפוץ
בעבור שאני יודע סבתה ואיך
מהלכו וכאשר אזמן לה ואציע
ואשמור בכל כחש בקתים
ידועים אשר אני הסר מ
מתועלתה כאשר אתם ראם

& Gloria (pro ſolius Domini, per miracula, & alia ſigna Iſraelitis apparentia). Verum (tamen) אלהים Elohim vides in Aegypto (ab Aegyptiis) huiuſc Miſterium & ulteriorem (ac [illegible] ſed [illegible], [illegible] nomen יהוה [illegible] ſuatur), ſicut Pharao [illegible] [illegible] ſuit אלהים Elohim [illegible], Geneſ. 41. v. 39. Item Vir in quo eſt ſpiritus אלהים Elohim, v. 38. Illuſtrari poteſt [illegible] Sit vir quidam, qui ſolus videret Solem, & ſimul loca Ortûs, Curſûs, & revolutionum ejus noviſſet, nos vero eam (Solem) nunquam vidiſſemus, ſed Umbra duntaxat & Nube frueremur; cerneremus que poſtea Domum illius viri magis a Sole illuſtrari, quàm domos noſtras, eo quòd ille nôrit Curſum Solis, ac proinde feneſtras ſuas ita verſus Solem direxiſſet, prout voluit, (ut tota domus ab ejus radiis colluſtrari poſſit), præterea etiam (cerneremus) quæ ſerit & plantat, feliciùs ſuccreſcere (quia [illegible] Solis proprietates [illegible] & obſervat); & poſt hæc ille nobis diceret, hæc inde provenire, quòd Solem nôſſet; ſane hoc negaremus, & diceremus, Quid eſt hoc? (quid eſt Sol?) Novimus equidem Lucem, & utilitates ejus plurimas, verùm illæ nobis eveniunt per accidens: Ipſe verò reſpondebit; Mihi a Sole evenit quod volo, & [illegible] volo, quia ego novi ejus cauſas ac motum, & quando [illegible] (in ædificando ſ. plantando & ſerendo) debita tempora, [illegible] hanc meam notitiam, obſervo, nunquam fruſtror u[illegible] ejus, ſicut videtis [2.]

N O T Æ.

[1.] *Maſtatus ſcribit, ad hanc Claſſem pertinere Patriarchas [illegible] qui arte Moſis fuerunt. Quod [illegible] Exod. 6. 3.* Et apparui Abrahamo, Iſaaco, & Jacobo in nomine אל שדי Dei Omnipotentis, ſed [illegible] יהוה non me [illegible] *id explicandum eſſe ex mente Authoris, juxta ſen-*

Rabbi Aben Esra, qui ad eundem locum ita scribit: ידענו כי אל שדי הוא ה״ש הנכבד; *Scimus, quod El Schaddai* sit ipsum Nomen gloriosum (*tetragrammaton*), neque aliud inter illa est differentia, nisi quod אל שדי sit Epitheton vel Adjectivum; Nomen gloriosum (יהוה) aliquando substantivum (*proprium Nomen*); aliquando adjectivum (*significans Eum qui* מהוה *existere facit & producit miracula & prodigia plurima*). Nam Abrahamo dictum legimus; אני יהוה *Ego sum* יהוה, *qui eduxi te ex Ur Chasdim*, Genes. 15.7. Jacobo; *Ego* יהוה *Deus Abrahami Patris tui*. Rabbi Jeschuah excipit; *Abrahamum & Jacobum ignorasse hoc Nomen; & Mosen id hic inseruisse de suo.* Sed futile hoc est; Quomodo enim Moses hîc Nomen illud expressisset, si Deus id non dixisset & protulisset? Nullum itaque dubium est, quin primi Patres illud noverint. Nomen substantivum noverunt; Sed Nomen adjectivum non sciverunt. *Et mox*, Patriarchæ non pertigerunt ad eum gradum, לדבקת בשם ut conjungerentur cum hoc Nomine, sicut Moses, cui Deus notum se fecit de facie ad faciem, unde ipse potuit mutare naturas mundi hujus inferioris, & miracula ac prodigia facere, quod non potuerunt Patriarchæ.

[2.] *Muscatus hanc similitudinem ita explicat*; Comparat virum singularem de Populo Dei Sancto ac peculiari, quos Deus dignatus est apparitionibus suis & Providentiâ particulari in omnibus rebus ipsorum (quales fuerunt Patriarchæ & Prophetæ) cum Homine Solem vidente, ejusque Ortum, Occasum, motum & revolutionem intelligente, ac proinde domum suam ita ædificante, & fenestris instruente, ut tota a radiis solaribus collustretur; tùm etiam per hanc notitiam certa tempora observante ad serendum ac plantandum, ut omnia feliciter & ex voto progerminent & succrescant. Sic enim Patres nostri sancti sciebant & intelligebant rationes & Vias Dei sui, qui Sol & Clypeus ipsorum erat, sciebant quid ipse requireret, & sibi faciendum esset, & hinc aperuerunt ei fenestras in domibus animæ suæ, & actiones suas juxta ejus voluntatem instituerunt, unde factum ut omni genere prosperitatum animæ & corporis cumulati fuerint. Pharaonem autem & ejus similes comparat cum Hominibus, qui nunquam viderunt Solem, neque quid esset Sol noverunt, sed utuntur umbrâ duntaxat & nube, splendoreque & radiis ex nubibus densis prodeuntibus, & sic per accidens commodum ab eo percipiunt; quia natura ejus ipsis est abscondita, & viæ illius ignotæ.

Porrò

[illegible] ה״א המכונה ממנו
בפנים באמרו [illegible] : ואם
אין פניך הולכים היא הענין
המבוקש באמרו ילך נא ה
בקרבנו וענין אלקי יושג ב
בהקשה כי השכל מורה שיש
לעולם מושל ומסדר ונחלקים
בזה בני אדם כפי הקשותם
והקרוב שבדעות בו דעת
הפילוסופים . אבל ענין ה
לא יושג בהקשה אך בראית
ההיא הנבואית אשר בה
יושב האדם כמעט שיפרד
ממינו וידבק במין מלאכי ו
ותכנס בו רוח אחרת כמו
שאמר ונהפכת לאיש אחר
ויהפוך לו אלקים לב אחר :
ורוח לבשה : ותהיה עלי
יד ה : ורוח נדיבה : ורוח
בנוי על רוח הקודש הלובשת
הנביא בעת הנבואה והנזיר
והמשיח כשנמשח לכהונה או
למלוכה עת שימשחנו הנביא
או עת שיעזרנו האלקים
ויישרהו בדבר מן הדברים או
בעת הודעת הכהן כמדע
הנעלם אחר שישאל באורים
ותומים : ואז יסורו מלב האדם
הספקות הקודמות אשר
היה מסתפק באלקים ויל[illegible]

Porrò Nominis Te[illegible] יהוה cognomen aliquando est פָּנִים [illegible] : ut cùm dicitur פני ילכו Facies mea [illegible], Exo. 33. ℣. 14. Item, Nisi פָּנֶיךָ [illegible] ibid. v. 15. [illegible] intelligitur, quod alibi dicitur [illegible] quæso י״י Dominus *in medio nostri* Exo. 34. 9.

Sensus Nominis אלהים (*quod per Nomen* Elohim *intelligitur*) apprehendi potest per ratiocinationem: quia intellectus docet, Mundum habere Dominatorem & Directorem; & de hoc diversæ sunt hominum sententiæ, pro diversitate ratiocinationis ipsorum: Probabilissima omnium est sententia Philosophorum. Quod verò intelligitur per יהוה, non apprehenditur ratiocinatione, sed per Visionem illam Propheticam, per quam homo quasi à specie suâ separatur & abstrahitur, & accedit ad Speciem Angelicam, Spiritusque alius in eum ingreditur (*de hu videatur Joseph Albo in* ספר עקרים *cap.* 15.) sicut dicitur, *Et efficieris vir alius*, 1. Sam. 10. 6. *Et induit Spiritus* &c. 1. Chron. 12. ℣. 18. *Et fuit super me manus Domini*, Ezech. 37. ℣. 1. & 40. 1. *Spiritus liberalis* &c. Ps. 51. In quibus (*& similibus Locis*) Nomen רוח *Spiritus* cognomen est Spiritus Sancti induentis Prophetam tempore Prophetiæ (Jesa. 61. 1.) vel Nasireum (*ut Samsonem, Judic.* 13. 25.) vel Unctum seu ad Sacerdotium, seu ad Regnum (*veluti Saulem*, 1. *Sam.* 10. ℣. 6. *Davidem, ibid. cap.* 16. 13.) quando Propheta eum unxit, aut Deus eum adjuturus (*aliquid* [illegible] *operaturus*) vel directurus erat in aliqua re, aut occultè alicujus [illegible] scientiam per sacerdotem notam facturus, postea quam per Urim & Thummim interrogavit. Et tunc (*cùm scilicet homo ad aliquem* [illegible] *pertingit*) recedunt è corde hominis dubia præcedentia, quæ de Deo habebat, ut ludibrio habeat ratiocinationes illas (*Philosophicas*) per quas

antea conduxerant pervenire ad Deitatem, & Unitatem (*ad Deitatem & Unitatis agnitionem*): tunc etiam Homo Veneratione & Amore ejus, quem veneratur, corripitur, ut propter Amorem ejus Animam quoque suam impendere [illegible], ob maximam, quam invenit, [illegible] dolorem, si ab eo elongatur; Contra quam Philosophi sentiunt, quibus Cultus Dei nihil aliud est, quam Virtus laudabilis & Verbum Veritatis [illegible], ut magnificandum eum super reliqua entia, sicut Sol laudatur & magnificatur super reliqua visibilia: Negatio Dei, nihil aliud, quam Vitium Animæ, mendacio delectantis.

XVI. *Cosri*; Ita mihi declarata est differentia inter אלהים & יהוה; & intelligo, quid intersit inter Deum Abrahami, & Deum Aristotelis; quòd item Nomen proprium יהוה aveant Animæ percipere Gustu & Visione (h. e. *per visiones spirituales Propheticas sensu perceptas, ex quibus indubitanter colligebant, Deum secum loqui*); Nomen autem אלהים Ratiocinatio assequatur (*quia ratiocinatione Intellectuali comprehendi potest Dei [illegible] & Unitas*): quod insuper Gustus illud inducat hominem, ut Vitam suam exponat propter Amorem Dei, & Mortem ejus causa obeat; Ratiocinatio vero illa (*Philosophica*) duntaxat probet, quòd nostri sit officii Deum super omnia exaltare, quamdiu id non nocet, vel dolorem causatur; denique non esse culpandum Aristotelem, si irrideat Opera Legalia, quia incertum seu dubium apud ipsum fuit, num Deus illa sciat! (*conf. sup. §. [illegible]*)

XVII. *Judæus*, Ita sane pertulit patienter Abraham (*Profectionem ex*) Ur Chaldæorum (*Patria sua*) ut peregrinus ageret (*in terra aliena*)

לדקשות ההם אשר היו רגילות להגיע בהם אל ה האלהות והיחוד ואז ישוב האדם עבד חושק במעבדו ומוסר נפשו לאהבתו לגודל מה שהוא מוצא מערבות הדבקה בו: והנזק והצער בהתרחק ממנו בהפך הפילוסופים שאינם רואים בעבודתו כי אם מוסר טוב ודבר האמת בגדלו על שאר הנמצאות כמו שראוי לגדל השמש על שאר הנראים ושאין בכפירה באלקים יותר מפחיתות הנפש הרוצה בכזב:

יו אמר הכוזרי כבר התבאר לי ההפרש בין אלקים וי״י והבינותי מה בין אלקי אברהם ואלקי ארסטו ושי״י תכסף לו הנשמות טעם וראיה ואלקים יסמכו אליו בהקשה והטעם הזה יביא מי שיגיע אליו שימסור נפשו על אהבתו ושימות עליה והקשה הזאת היא ראיה כי רוממותו חובה בעוד שלא תזיק ולא יגיע בעבורה צער ויתן לארסטו ארכסו כשהוא לועג על מעשה הנימוסים אחר שהוא מסופק אם ידע האלקים אותם:

יז אמר החבר ובאמת סבל אברהם אור כשדים והגרות

[illegible] ישמעאל
ועקדת יצחק [illegible] אתו
כי ראה מן הענין האלהי [illegible]
שראה טעם לא הקשה וראה
שאין דבר ממנו נעלם מחלקי
מעשיו וראה שהוא גומל אותו
על צדקתו לרגעים ומורה
אותו הדרך הישרה בכל מ
מעשיו עד שלא [illegible]
או מאחר כי אם ברשותו ואיך
לא ילעג להקשותיו הקדומות
כאשר דרשו רבותינו זכרונם
לברכה ויוצא אותו החוצה
אמר לו צא מאצטגנינות שלך
רוצה לומר שצוהו לעזוב כל
חכמותיו ההקשיות מחכמת
הכוכבים ושלתם ודבק ב
בעבודת מי שהגיע אליו בטעם
כמו שאמר טעמו וראו כי טוב
יי ובאמת נקרא אלהי ישראל
מפני שהראות הזה נעדרת
בזולתם [illegible] ונקרא באלקי
הארץ בעבור שיש לה כח
מיוחד מאוירה וארצה ושמיה
עוזר על זה עם הדברים
התלוים בה אשר הם כעבודת
האדמה והרצעה להצלחת
המין הזה ; וכל [illegible]
הנימוסים האלהיים הוא [illegible]
אשר בעלי הראית האות [illegible]
נוטשים לראשון לדם [illegible]
תחלת דבריהם [illegible] מ
מעלים [illegible]
להאמ ;

[illegible] Circumcisionem, Elongationem Ismaelis, Ligationem Isaaci ut mactaret eum; quia de Re Divina vidit, quod videt Gustus (*sensibiliu apprehensio*), non Ratiocinatio (*quia apparitiones Divinas,* [illegible] *perceptibiles, accepit, per quas Dei notitiam duxit, quæ ipsi longe plures fuerunt, quam ratiocinationes mentis*); vidit (*ex eis*) Ei (*Deo*) nihil esse absconditum de omnibus particularibus actionibus suis; vidit, Eum sibi retribuere bona pro Justitia sua singulis momentis, & docere se viam rectam in omnibus operibus suis, ita ut nihil vel citius, vel tardius agat, sed omnia facultate & authoritate ejus. Quomodo itaque non ludibrio habuisset ratiocinationes suas priores? Sicut locuti sunt Rabbini nostri, ad illa verba: *Et eduxit eum foras*, Genes. 15. 5. Aiunt, Deum dixisse ipsi; *Egredere ex Astrologia tua* h.e. præcepisse ipsi, ut deleret omnes Scientias suas rationales Astrologicas, & alias, & adhæreret unicè Ei, ad quem pertigit per Gustum, sicut dicitur, טעמו וראו *Gustate & videte, quod bonus sit Dominus*, &c. Psal. 34. 9. Qui & verè vocatur *Deus Israelis*, quia illâ Visione alii (*præter Israelem*) sunt destituti; item *Deus terræ illius*, ([illegible] *Sanctæ*) 2. Reg. 17. ℣. 26. 27. quia ex Aere, Solo, & Cælo suo, virtutem habet peculiarem ad hæc [illegible] da & promovenda, una cum rebus [illegible] ea dependentibus (*quæ in* [illegible]) [illegible] quæ ei sunt, sicut Agricultura [illegible] ad felicitatem speciei [illegible]. Et quicunque sequuntur Legem Dei, illi sequuntur Dominum Visionis istius (*Prophetiæ*), & tranquillis animis credunt illi, quamvis verba illorum simplicia, & Parabolæ crassæ videantur [illegible] non habent Philosophi, eorumque

vel ſubtilibus conceptibus & inventis, vel eleganti ordini quem in ſcriptis ſuis obſervant, vel demonſtrationibus, quas aſſerre videntur. Nihilominus enim (*utut iſta omnia habeant*) vulgus non ita ſectatur eos, ſicut illas Animas prophetantes Veritatem (*licet non ita ſubtiles* &c.) ſicut vulgò dicitur, נִכָּרִים דִּבְרֵי אֱמֶת *Facile agnoſcuntur Verba Veritatis* (*conf. inf. par. 5. §. 16.*)

XVIII. *Coſri*; Video, te contemnere Philoſophos, & prorſus alia ipſis attribuere, quam ea à quibus celebrantur, adeò ut omnis, qui ſe (*per ſanctam vitam & virtuoſas actiones*) à mundo ſeparat & ſegregat, dicatur factus Philoſophus, aut ſequi dogmata Philoſophorum: Tu verò omnia Bona opera ipſis denegas & abjudicas.

XIX. *Judæus*; Quod verò ego tibi dixi (*Sup. §. 13.*) eſt Fundamentum fidei ipſorum. Summum enim Hominis Bonum illi conſtituunt in Scientia theorica ſeu contemplativa, & in eo, ut Entia intelligibilia ita apprehendat Intellectus in potentia (*potentialis, paſſivus*) ut fiat Intellectus in actu (*activus*), exinde Intellectus habitualis, proximè accedens ad intellectum agentem, nullam timens conſumptionem: Huc autem non perfectè pervenitur, niſi conſumendo dies in continuo ſtudio & perpetua meditatione; hoc verò quia fieri & conſiſtere non poteſt cùm negotiis mundanis (*negotiorum mundanorum tractatione*), viſum eſt eis (*hujus rei causâ*) ſe ſeparare à Divitiis, Honoribus, Voluptatibus, & Liberis, ne hæc ipſos avocent à Scientia. Cùm verò homo ſibi propoſitum habet finem, Scientiam ſolam, non valdè curat quid agat (*non ſolicitus eſt de Actionibus ſuis quales eæ ſint*). Non enim timent (*Deum*) ut recipiant retributionem pro Timore

להאמין לפילוסופים עם דקות חקוייהם ויופי סדר חבוריהם ומה שנראה עליהם מהמופת אך אין ההמון הולכים אחריהם כאלו הנפשות מתנבאות באמת וכמו שאמר נכרים דברי אמת:

יח אמר הכוזרי אני רואה אותך מגנה הפילוסופים ומיחס אליהם הפך מה שנתפרסמו בו עד שכל מי שנבדל ונפרש יאמר עליו ששב פילוסוף או הולך על דעת הפילוסופים ואתה שולל מהם כל מעשה טוב:

יט אמר החבר אבל מה שאמרתי לך היא שורש אמונתם כי תכלית ההצלחה לאדם איננ' כי אם המדע העיוני והגעת הנמצאות מושכלות בשכל בכח וישוב שכל בפועל ואחר כן שכל נאצל קרוב לשכל הפועל ולא יירא הכליון וזה לא ישלם אלא בכלות הימים במחקר והתמדת המחשבה וזה לא יתכן עם עסקי העולם על כן הם רואים שיפרשו מהממון והגדולה וההנאה והבנים כדי שלא יטרדו אותם מן המדע וכאשר יהיה האדם יודע התכלית ההוא המבוקשת מהמדע לא יחוש על מה

שהוא עושה כי הם אינם
יראים לקבל גמול על היראה
ההיא ואינם חושבים שאם
היו נחלים או רוצחים היו
נענשים על זה אבל צוו על
הטוב והזהירו מן הרע בדרך
הראוי והמשובח ולהתדמות
לבורא אשר סדר הדברים על
דרך הטוב ׃ וקבע הנימוסים
השכליים והם ההנהגות שאינם
חובות אך הם מותנים אלא
בעת הצורך ואין התורה
אלא בחלקים מנהגיים ׃ וכבר
נתבאר בחכמה התוריה מה
שסובל התנאי ומה שאיננו
סובלו ׃

כ אמר הכוזרי שקע האור
ההוא אשר אתה מספר
שקיעה שהדעת מרחקת
שיראה עוד ואבד אבידה
שהשבתה אלהי עולה ב
במחשבה ׃

כא אמר החבר איננו שוקע
אלא בעיני מי שאינו רואה
אותנו בעין פקחה ומביא ראיה
מדלותינו ועניינו ופזורינו ש
שנשקע אורנו ומגדולת זולתנו
והשגתו לעולם ומשלו בנו כי
יש לו אור ׃

Timore suo: neque cogitant, si vel furentur, vel occidant, se ideò esse puniendos, sed præcipiunt Bonum & prohibent Malum, honestatis & virtutis causâ, ut assimilentur Creatori, qui omnia voluit ordinatissimè & *εὐσχημόνως* fieri: & sanciverunt Consuetudines, vel Leges Intellectuales (*cum Intellectu & Ratione convenientes*), quæ sunt Præcepta civilia secundum virtutem vivendi (*vide sup. § 3.*); non necessariò obligatoria (*ad salutem & felicitatem nostram promovendam*), sed conditionata (seu, *cum exceptione hac*) nisi videlicet Necessitas aliud postulet vel suadeat (*de quo unusquisq; judicat pro suo lubitu & arbitrio*). Nostra verò Lex non ita est comparata (*Legis nostræ præcepta non sunt ita libera, & cum annexa hac conditione*) nisi in quibusdam particularibus civilibus actionibus (*veluti*, דיני ממונות *& similibus*); & tamen his quoque cavit Sapientia Legalis, (*per Cabalam seu oralem traditionem*) explicando, quænam sint, quæ conditionem vel exceptionem illam admittant, & quæ eam non admittant.

XX. *Cosri*; Occubuit verò Lux illa (*penetrans, vide sup. §. 15.*) quam jactas, & quidem occasu tali, ut nulla spes sit, illam iterùm exorituram, & ita interiit, ut non cogitari possit, illam aliquando redituram.

(*Muscatus dicit*; Non cogitavit hic Antagonista iste, quod in Scriptura Deus promisit, dicens; *Surge Lux mea, quia venit Lux tua, & Gloria Domini super te orietur*, Esa. 60. 1.).

XXI. *Judæus*; Non occidit, nisi in oculis eorum, qui nos non vident oculo aperto & perspicaci, quique ex nostra paupertate, miseriâ, & dispersione, colligunt & argumentantur, Lucem nostram occidisse; & (*vice versâ*) ex aliorum gloriâ, felicitate mundanâ, & in nos dominio, concludunt, illos habére Lucem.

XXII. *Judæus*; Non hinc argumentum duco. Video enim duas gentes penitùs inter se dissentientes (*in Fide sc. & Religione*) quarum unaquæque pollet Gloriâ, Dominio ac Potentiâ. Non potest autem esse Veritas simul in duobus extremis oppositis vel contrariis, sed in alterutro (*si sit in uno, non erit in altero*). Quin & jam suprà (*par. 2. §. 34. usq, ad 44.*) exposuisti è ex loco Esa. 52. 13. *Ecce prosperè aget servus meus*, Paupertatem & Humilitatē longè magis convenire Rei Divinę, quàm Gloriam & Superbiam. Id quod etiam manifestum est in duabus illis Gentibus. Christiani enim (*in 2. Edit. pro* הנוצרים, *est* הפרסיים Persæ) non gloriantur de Regibus, vel de Potentibus heroibus, vel de Divitibus, sed de hominibus illis, qui sequuti sunt Jesum (*in 2. edit. pro* ישו *est* בַּעַל דָּתָם) Authorem fidei & Religionis suæ) diu antequàm confirmata esset ejus fides & religio: Illi autem Viri erant exules, obscuri & latentes, passim locorum, ubi deprehendebantur, occidebantur, & perpessi sunt pro confirmatione fidei suæ admirandas contumelias & supplicia: Hi tamen sunt in quibus sibi benedicunt, & loca tùm nativitatis aut habitationis, tùm mortis eorum venerantur, & exstruunt eis fana & delubra nominibus eorum insignita & dicata. Hagarenæ etiam sectæ Authores (*Turcæ, Ismaëlitæ*) multas contumelias sustinuerunt, donec corroborati & confirmati fuerunt: & in iis, in illorum humilitate & morte, ipsi quoq; sese jactant, & gloriantur, non in Regibus, qui vel propter amplas divitias, vel magnam potentiam & magnificentiam magni fiunt; veluti quòd Veteramentis induti fuerint & hordaceum panem, neq; tamen hunc ad saturitatē, comederint, hæcq; omnia

כב אמר הכוזרי לא הבאתי
מזה ראיה מפני שאני רואה
שתי האומות החלוקות זו
על זו יש לכל אחת מהם גדולה
וממשלה ׃ ולא יתכן שיהיה
האמת בשני קצות ההפך אלא
או באחת מהם או אינו באחת
מהם ׃ וכבר פירשת בהנה
ישכיל עבדי מה שהורה ש
שהדלות והשפלות יותר
ראוי בענין האלקי מהגדולה
והגאוה ׃ והוא גם כן גלוי
בשתי האומות כי הנוצרים
אינם מתפארים במלכים ולא
בגבורים ולא בעשירים אבל
באנשים ההם שהלכו אחרי
ישו כל הימים הארוכים אשר
לא נקבעה בהם דתו ׃ והיו
האנשים ההם גולים ונחבאים
ונהרגים בכל מקום שמצאו
וסבלו על חזוק אמונתם ענינים
מופלאים מן הבוז וההרג והם
אשר בהם מתברכים ומכבדים
מקומותם ומקומו' הריגתם
ובונים הבמות על שמות ׃
וכן עוזרי בעלי דתי ישמעאל
סבלו מן הבוז הרבה עד ש
שנעזרו ובהם הם מתפארים
ובשפלותם ובמותם על עזר
דתם נשתבחים לא במלכים
המתגדלים בממונם וגדולת
ענינם אך כאשר היו לובשים
הבלוים ואוכלים השעורים
מבלי שבעה ׃ אבל היו עושין
כל זה עם תכלית הבדלם אל

האלקי' ואלו הייתי רואה
היהודים עושים זה לשם
האלקים היתי" אומר כי יש
להם מעלה על מלכות בית
דוד מפני שאני זוכר מה ש
שלמדתני במאמר את דכא
ושפל רוח כי אור האלקים
איננו חל כי אם בנפשות
הנכנעים ׃

כג אמר החבר הדין עמך
שתחפרנו בזה מפני שאנחנו
סובלים הגלות מבלי תולדה ׃
אבל חשבתי בחשובים ממנו
שהם היו יכולי' לדחות הבוז
והעבדות מעל נפשות' במלה
שאברורה מבלי טורח וישובו
בני חורים ותרום ידם על
מעבידיהם ואינם עושים זה
אלא בעבור שמירת תורתם
הלא די בקורבה הזאת להפגיע
ולכפר עונות רבות ׃ ואלו
היה מה שאתה מבקש ממנו
לא היינו מתעכבים בגלות הזה
עם מה שיש באלקים בנו סוד
וחכמה כחכמת גרגיר הזרע
אשר יפול בארץ והוא משתנה
ומתחלף בנראה אל הארץ
ואל המים ואל הזבל ולא
ישאר לו שום רשם מוחש כפי
מה שידומה למביט אליו ׃
והנה היא אשר תשתנה הארץ
והמים אל טבעה ותעתיקם
מדרגה אחר מדרג' שתריק

omnia facientes ex summa devotione ad Deum (*colendum*). Et sanè si viderem Judæos talia facientes pro Dei gloria, dicerem, illos dignitate superare Reges de domo Davidis. Recordor enim probè ejus, quod suprà me docuisti ad locum illum Jesa. 57. 15. וְאֶת דַּכָּא וּשְׁפַל רוּחַ *Habito cum contrito & humili spiritu*; quòd sc. Lux divina non habitet, nisi in Animis humilium.

XXIII. *Judæus*; Jure facis, quòd nos hoc nomine carpis & confundis, quia ferimus hoc exilium sine fructu & effectu (*juxta illud Esaiæ cap. 26. 18. scribit Muscatus:* Concepimus, parturivimus, & quasi ventum peperimus, salus non est facta in terra &c.) Existimo autem eximios & præstantiores inter nos potuisse depellere Contemptum & Servitutem vel unico verbo, ore suo prolato sine labore & defatigatione, & se in libertatem vindicare, atque superiores evadere illis qui ipsos in servitute detinebant. Hoc autem non faciunt nulla alia de causa, quàm ut observent Legem suam. Annon sufficit ipsis, hac ratione intercedere, & expiare iniquitates multas? (*suas & aliorum. Confer cum his, quæ habentur par. 1. §. 115.*) Si id esset, quod tu à nobis requiris, non tam diu detineremur in hac captivitate; prætérquàm quòd Deus etiam occultas & sapientes hujus rei causas habet (*quòd nos tamdiu detinet in captivitate*), qualis sapientia conspicitur in Grano seminis; Quemadmodum enim illud in terram cadit, & apparenter mutatur in Terram, Aquam, & Fimum, neque ullum sensibile ejus signum reliquum manet, uti videtur aspicienti illud: cùm tamen illud ipsum sit, quod Terram & Aquam mutat in naturam suam, gradatimque elementa hæc conterendo convertit in similitudinem sub-

ſtantiæ ſuæ, ut cortices & folia aliaq; protrudat: & ubi Cor (*medulla*) purificatum, aptumque fuerit ut in eo habitet res illa, & forma ſeminis prioris (*corrupti & putrefacti*) fructus quoque profert ſimiles fructibus ſeminis illius ex quo eſt: ſic per Lucem Moſis, omnis qui eam amplectitur, in rei veritate in eam mutatur, quamvis apparenter videatur eam depellere: Iſti quoque populi (*qui nos captivos detinent, Romani & Turcæ. In 2.edit.pro* אומות *Populi eſt* ההגריים Hagareni) ſunt præparatio q. & prodromus Meſſiæ qui exſpectatur, qui Fructus eſt (*vide Majemonidem in fine Miſchne Tórah*), omnesq; illi fient Fructus ejus, qui confitentur eum, & fiet ex illis Arbor una: Tunc glorificabunt & honorabunt Radicem, quam prius contemnebant, ſicut diximus ad illud; *Ecce prudenter aget ſervus meus, Jeſa. 52. 13* (*par. 2. à §.34. ad 44.*). Neque eſt quòd illos populos, ideo quòd fugiunt Idola, & aſſerunt Unitatem Dei, ſuſpicias, honores, aut laudes; Iſraëlitas autem oculo contemptibili aſpicias, quòd aliquando Baáles coluerint: quin potiùs attende, quòd major pars illorum Epicureiſmum foveant (*omnia à Fortuna regi, ac fortuitò fieri & evenire credentes*), imò publicè eam (*Fortunam*) laudibus celebrent, & hymnos vulgatos in ejus Laudem recitent, quibus negant (*Deum*) eſſe Præſidem & Gubernatorem actionum humanarum, vel Præmia aut Pœnas pro illis diſtribuentem, quod nunquam auditum eſt de Iſraëlitis: ſed quæſiverunt illi duntaxat uſum Imaginum & Spiritualium Virtutum illarum, tanquam additamentum Legis ſuæ, quam illi retinuerunt & ſervarunt, quòd Uſus cultuum illorum (*ſuperſtitioſorum*) eo tempore

vulgaris

היסודו ותשיבם אל דמותה
עצמה ותדחה קלפותיה ועליה
וזולתה זה ואשר יזדכך הלב
ויהיה ראוי לחול בו הענין
ההוא וצורת הזרע הראשון
עושה העץ ההיא פרי כפרי
אשר היה זרעו ממנו וכן תורת
משה כל אשר בא אחריו
ישתנה אליה באמתת ענינו
ואם הוא בנראה דוחה אותה:
ואלה האומות הם הצעה
והקדמה למשיח המחוכה
אשר הוא הפרי וישובו כולם
פריו כאשר יודו לו וישוב העץ
ואז יפארו ויוקירו השורש א
אשר היו מבזים אותה וכאשר
אמרנו בהנה ישכיל עבדי
ואל תביט אל רחק אלוה מן
האלילים והשתדלותם ביחוד:
ותפארם ותשבחם ותביט
אל ישראל בעין הפחיתות
בעבור שעבדו הבעלים בימיהם:
והתבונן במה שצופים רבים
מהאפיקורסים: ועוד כי הם
מפרסמים אותה ואומרים בה
השירים המפורסמים הנזכרים
שאין מושל על מעשה בני
אדם ולא גומל ולא עונש
עליהם מה שלא נזכר מעולם
על ישראל אך היו הם מ
מבקשים תועלות הצלמים
ההם והרוחניות תוספת על
תורתם והם שומרים תורתם
בעבור שהיתה תועלת ה
העבודות ההם גלויה בזמן

ההוא ׃ ואם אינו כן למה
לא נשתנו אל תורות הגוים
אשר הגלום ושבו אותם עד
שמנשה וצדקיהו שלא היו
בישראל מכעיס' כמותם לא
רצו לעזוב תורת ישראל אבל
היתה להם תאוה לתוספ'
תועלות מנצחון וברכת ממון
בכחות ההם אשר היו אצלם
מנוסים ממה שהזהיר הבורא
מהם ואלו היה להם היום
הפרסום ההוא היית רואה
אותנו ואתהם היום נפתים
להם כאשר אנחנו נפתים
לשארית ההבלים מאצטגנינות
ולחשים וקמיעות ונסיונות
רחוקות מהטבע עם הרחקת
התורה אותם ׃

כד אמר הכוזרי אני רוצה
עתה שתראה לי מעט משיורי
החכמו' הטבעיות אשר אמרת
שהיו אצליכם ׃

כה אמר החבר מהם ספר
יצירה והוא לאברהם אבינו
והוא עמוק ופירושו ארוך
הורה על אלהותו ואחדותו
בדברים מתחלפים מתרבים
מצד אבל הם מתאחדים
נסכמים מצד אחר ׃ והסכמתם
מצד האחד אשר יסדרם מהם
ספר וסיפור וספר ׃ רצונו

vulgaris & tritus esset. Nam, si aliter fuisset, cur non mutarunt se, & amplexi sunt Leges (*Religiones*) Gentium illarum, quę eos captivos abduxerunt & detinuerunt, factique sunt sicut ipsi? Hinc Manasses & Tzedekias (*Muscatus miratur, cur Tzedekiæ hîc mentionem faciat, cùm neq; in Scriptura, neq; in Talmud, tale quid de eo legatur, sed potiùs contrarium: unde putat pro* Tzedekia, *substituendum vel* Jeroboamum, *vel* Achabum) quibus nulli alii magis Deum irritaverunt, noluerunt derelinquere Legem Israëlis: sed quia vel Victoriæ, vel Opum ac divitiarum amplificandarum, aviditas apud ipsos prævaluit, Virtutibus illis (*actionibus illis superstitiosis & idololatricis*) quæ experimentis eo tempore ipsis erant comprobatæ, potiùs uti maluerunt, quàm ad id quod Deus prohibuit attendere. Et, si hodieq; illa ita nota essent, videres nos unà cũ illis adhuc per ea illectos & seductos, prout seducimur à reliquiis vanitatum & superstitionum Astrologicarum, Incantationum, Amuletorum, & Experimentorum procul à Natura remotorum; utut Lex Divina illas damnet & prohibeat.

XXIV. *Cosri*; Velim nunc, ut paucis mihi exponas reliquias Scientiarum Naturalium, quas dixisti vos habuisse!

XXV. *Judæus*; Ex his est liber יצירה Jezirah, Abrahami Patris nostri, qui est profundus, & longam requirit explicationem, docens de Deo & Unitate ejus, verbis respectu uno variis & multiplicibus, respectu altero verò unitis & eódem tendentibus (*ad asserendum sc. Dei unitatem.*)

Ex his sunt ספר וסיפור וספר (*à quibus vocibus liber ille incipit, his verbis;* בשלשה ספרים כספר סיפור וספר *Tribus* ספרים *creavit* scil. *Deus mundum*) per ספר, סיפור & ספר, (& hæc tria in Deo sunt unum, vult dicere.) *Per* ספר

(*primum*) intelligit *Conceptionem mentalem*, de mensura, proportione, & pondere rerum creandarum, vel creatarum: quia talis mensuratio, quà corpus est dispositum & aptum ad id ad quod creatum est, fit numero, mensurâ, pondere, proportione motuum, & harmoniâ quasi Musicâ (*totius* scil. *compositi*, *& omnium ac singularum ejus partium*,) ad quæ omnia requiritur Numerus, h. e. סְפָר (*quâ significatione legitur 2. Paral. 2. 17.*); Quemadmodum sc. vides ab Architecti manu non provenire domum, nisi priùs animo suo formam ejus conceperit. *Per* ספור (*secundum*) intelligit *Sermonem & Vocem*, sed *Sermonem Divinum*, *Vocem verborum Dei viventis*, cum qua (*cujus vi & virtute*) simul existit res illa in forma sua externâ & internâ, de qua loquitur, sicut dicitur; *Et dixit Esto Lux, & fuit Lux, Gen. 1. Sit expansum, & fuit ita.* Ibid. Non prodit à Deo verbum, quin simul opus ipsum existat. Per ספר (*tertium*) intelligit *Scripturam*. Scriptura autem Dei sunt creaturæ ejus: & Sermo Dei est Scriptura ejus: & Mensuratio Dei (*mentalis conceptio*) est Verbum ejus. Unde סְפָר, & סִפּוּר, & סֵפֶר in Deo sunt Res una, quæ in Homine sunt tria, quia Homo rem concipit Intellectu, eloquitur Ore, & Manu suâ scribit, ut doceat te his tribus de re una, Dei videlicet Creaturis. Hominis Conceptio mentis, Sermo, & Scriptura, sunt duntaxat signa Substantiæ rei (*signa de rebus docentia*) non Res ipsa: Dei verò conceptio & eloquutio, est Res ipsa & Scriptura ejus. Veluti si animo tuo conciperes Textorem vestium versicolorium animo duntaxat de opere suo cogitantem, (*nihil præterea agentem*) & Sericum ejus voluntate fieret

בספר השיעור והפילוס ב
בגופים הנבראים כי השיעור
עד שיהיה הגוף מסודר וערוך
ראוי לכה שנברא לו לא יהיה
כי אם במנין והמדה והמשורה
והמשקל וערך התנועות ו
וסדור המוסיקא הכל במנין
רוצה לומ׳ ספר כאשר אתה
רואה הכונ׳ לא יצא מתחת
ידו בית עד שקדם ציורו
בנפשו : ורצה בספור הדבור
והקול אבל הוא דבור אלקי
קול דברי אלקים חיים תהיה
בו כציאות התכונה והצלם
אשר דובר בה כמו שאמר יהי
אור ויהי אור יהי רקיע ולא יצא
הדבור עד שנמצא המעשה :
וספר רוצה לומר המכתב
ומכתב אלקים הוא יצירותיו
ודברי האלקים הוא מכתבו
ושיעור האלקים הוא דברו
הנה שב הספר והסיפור ו
והספר בחק האל דבר אחד
ובחק האדם שלשה מפני
שהוא משער בשכלו ומדבר
בפיו וכותב בידו הדבור ההוא
בעבור שיורה אותך באלה
השלשה על דבר אחד מבריאו׳
הבורא יתברך ויהיה שיעור
האדם בדבורו ובמכתבו א
אותות מורים על עצם הדבר
לא גוף הדבר : אבל שעור
האלקים ודברו הוא הדבר
בעצמו והוא מכתבו כאשר
אם היית מעלה על דעתך
אורג בגדי פסים מחשב ב

coloratum

במלאכתו והמשי נעשה לרצונו ומגוון בגוונים העולים על לבו ומרכיב הרככבות אשר הוא חפץ יהיה הבגד בשעורו ומכתבו : ואלו היינו יכולים כשנדבר במלת אדם או כשנחקק גוף האדם להמציא צורתו היינו יכולי' על הדבור האלקי והכתב האלקי והיינו בוראים כאשר אנחנו יכולים קצת היכולת על הציור השכלי : אך הלשונות והמכתבים יש לקצתם יתרון על קצתם מהם מה ששמותם נאותים הרבה בקרואים ומהם רחוקים מהנאות להם : והלשון האלקי הברואה אשר למדה האלקים לאדם ושמה על לשונו ובלבבו הוא מבלי ספק השלימה מכל הלשונות והנאותה לקרואיה יותר מכולם כמו שאמר וכל אשר יקרא לו האדם נפש חיה הוא שמו רוצה לומר שהוא ראוי לשם ההוא ונאות לו ומלמד על טבעו : והתחייב מזה לשום מעלה ויתרון ללשון הקדש ושהמלאכים יותר חוששים לה ומרגישים מזולתה מהלשונות ועל זה נאמר במכתב כי צורות א אותיות אינם בלא כוונה ובמקרה אבל לענין נאות עם המכוון

coloratum variis coloribus, quas animo ſuo concepit, & conjungerentur ac componerentur quæ vellet, tum Veſtimentum fieret per nudam ejus Conceptionem in mente, & ſimul eſſet Scriptura ejus: Et, ſi poſſemus pronunciando vocem אדם HOMO, aut mente concipiendo Corpus Humanum, ſimul exiſtere facere Formam ejus, tum poteſtatem haberemus ſuper Sermonem Divinum, & Scripturam Divinam *(h. e. tùm facultatem haberemus Sermonis Divini, & Scripturæ Divinæ)*, atque adeò eſſemus Creatores *(haberemus etiam facultatem creandi)*, quemadmodum facultatem aliquam ſimilem habemus per Conceptionem rei intellectualem.

Quod autem ad Linguas & Scripturas attinet, habent earum quædam ſupra alias prærogativam aliquam. Sunt, quarum nomina magnam convenientiam habent cum rebus Nominatis, (*vide par.2.§.68.*) quædam longiùs ab illis abſunt, neq; ita ſunt appoſitæ & convenientes. Lingua autem Divina creata, (*divinitùs creata, Hebræa ſc. vide Differt. noſtram de Lingua Hebræa*) quam Deus docuit Adamum, quamque indidit linguæ & animo ipſius, omnium procul dubio eſt perfectiſſima, & rebus ipſis convenientiſſima, præ omnibus aliis, ſicut dicitur; *Et quicquid illi animæ viventi vocabat Adam, id erat nomen ejus*, Geneſ.2. h.e. nomen erat ei convenientiſſimum, & docens de natura ejus. Ex quo & hoc conſequitur, quòd magna debeatur præcellentia & prærogativa Linguæ ſanctæ, quòd item Angeli magni eam æſtiment, majoremque ejus rationem habeant, quàm aliarum. Unde de Scriptura ejus dicitur, quòd Figuræ literarum illius non ſint tales ſine certa intentione, aut per accidens, ſed propter rationem aliquam

cum intentione uniuscujusque literæ convenientem. Itaque non eſt quòd tibi circa hanc ſpeculationem (*de convenientia Nominum cum natura rerum*) abſurda videatur Signatura Nominum (*Sanctorum, Dei ſcil. & Angelorum*) & ſimilia (*Nomina Magica, Sigilla Planetarum, quibus in ſchedis, amuletis, annulis, & incantationibus utuntur, quæ nullam videntur cum rebus ſignificatis & intentu habere convenientiam; quia ipſæ figuræ literarum occultam vim habent,*) ſeu ore prolata, ſeu Scripta & exarata: adhæc præcedit ea conceptio mentalis, h.e. cogitatio animæ mundæ, Angelis ſimilis (*ad puritatem Angelicam accedentis*), & ita congregantur tria hæc ספרים, nempè ספר, ספור, ספר, in re una, & eſt vel fit res illa mente concepta, quemadmodum cogitavit eam animâ purâ præditus, quemadmodum item de ea loquutus eſt, & eam ſcripſit. Hac de cauſa dicit iſte liber Jezírah de Deo Benedicto, quòd creaverit Mundum ſuum tribus ספרים, per ספר & סיפור ספר, quæ in natura Dei Opt. Max. ſunt Unum. Et Unum hoc, eſt principium ל״ב triginta duarum Occultarum vel admirandarum ſemitarum Sapientiæ, quæ ſunt Decem Sephíroth, & Viginti duæ literæ (*Alphabeti, 10. & 22. faciunt 32.*) typi nempe, ſeu figuræ exitûs entium in actum, quæ dignoſcuntur per Quantitatem, & Qualitatem. *Qualitas* autem eſt Numerus, & Secretum Numeri non eſt niſi in Denario, ſicut dicit (*Author libri Jezírah*), עשר ספירות בלי מה *Decem Sephiroth* בלי מה; *Decem* non *Novem vel Undecim* (h.e. nõ plus nec minus). Et hîc eſt Secretũ clauſum & abſtruſum, quare Numeratio ſubſiſtat in Decem (*non paucioribus, nec pluribus, non plus nec minus*). Ideò addit (*liber Jezírah*); *Attende ad Sapientiam* (בחכמה) *& Sapiens eſto in Intelligentia, vel Prudentia* בבינה *proba, & ſcrutare illas, ſcito, cogitato, imaginare,*

המכוון מכל אות ואורת ואל יהי רחוק בעיון הזה רשם השמות והדומה להם מדרך הדבור והכתב וקודם להם השיעור רוצה לומר מחשבת הנפש הטהורה הדומה ל למלאכים ומתקבצים השלשה ספרים ספר וספור וספר בדבר אחד ויהיה הדבר ההוא המשוער כאש׳ שער אותו בעל הנפש הברה וכאשר דבר בו וכאשר כתבו : אכן אמר זה הספר על האלקים יתברך שברא את עולמו בשלשה ספרים בספר וספור וספר כלם בחקו יתברך אחד : והאחד ההוא התחלה לשלשים ושתי׳ נתיבו׳ פלאות חכמה שהם עשר ספירות ועשרים ושתים אותיות רמז אל יציאת הנמצאות אל מעשה יוצר ובכמות ובאיכו׳ והכמו׳ מספר וסוד המספר אינו כי אם בעשרה כמו שאמר עשר ספירות בלי מה עשר ולא תשע עשר ולא אחת עשרה ולהם סוד חתום למה עמד החשבון על עשרה לא פחות ולא יתר ועל זה סמך לו הבן בחכמה וחכם בבינה בחון בהם וחקור בהם ודע וחשוב

וציר והעמד דבר על בירורו
והשב יוצר על מכונו ומדתן
עשר שאין להם סוף ׃ ואחר
כן הכרתם באיכורת וחלק
העשרים ושתים אותיות
שלשה חלקי' שלש אמות
ושבע כפולות ושתים עשרה
פשוטות ואמ' שלש אמו' אלף
מם שין אמש סוד גדול מ
מופלא ומכוס' שממנו יוצאין
אויר ומים ואש שבהן נברא
הכל ושם מערכת האותיות
האלה עם מערכת העולם
הגדול והקטן שהוא האדם
ומערכת הזמן אחת וקר'אותם
עדים נאמנים עולם ונפש
ושנה הודיע אותנו כי הסדור
אחד ממסדר אחד יתבר' ׃
ואם׃ הנמצאות מתחלפות
ושונות זו מזו התחלפותם
מחמריהם שהם שונים מהם
עליון ומהם תחתון מהם
העכור ומהם הזך אבל מחמת
חונן הצורות ונותן התכונות
והסידור הנה החכמה בהם
כולם אחת וההשגח' אחת
הולכת על סדר אחד בעולם
הגדול ובאדם ובסדור ה
הגלגלים והוא שאמר עליהם
שהם עדים נאמנים על
אחדותו יתברך שמו עולם ׃
ונפש ׃ ושנה ׃ ושם סדורם
על קרוב הדמיון הזה שלש
אמות אמש בעולם אויר ׃ מים ׃
אש ׃ בנפש גויה ׃ בטן ׃ ראש ׃
בשנה רויה ׃ קור ׃ חום ׃

nare, & constitue rem super fundamentum suum, & redire fac, vel converte Creatorem super basim suam. Mensura earum (Sephiroth) *est Denarius, qui numerus est infinitus* (in infinitum extendi potest). Postea sequitur (*in libro Jezirah*) discretio earum (*literarum*) secundum qualitatem. Dividit autem eas in tres partes, in *Tres Matres, septē Duplices, & Duodecim simplices* & dicit; *Tres Matres* א *Aleph*, מ *Mem*, ש *Schin*, *sunt Secretum magnum, admirandum & occultum, ex quo prodeunt*, אויר *Aer*, מים *Aqua &* אש *Ignis, per quæ creata sunt omnia.* Instituit etiam (*cap.3.*) comparationem literarum istarum cum Macrocosmo & Microcosmo, qui est Homo, ut & cum Tempore, & vocat ejus rei Testes fideles, *Mundum, Animam & Annum*, (*cap.6.*). docens nos, quòd (omnium) ordinatio sit una, ab Ordinante uno Deo benedicto: &, si entia sint varia ac diversa à se invicem, varietas illa duntaxat sit ex parte materiarum, quæ sunt diversæ. Alia quippe est materia superior, alia inferior, alia turbida, alia clara: quoad autem Datorem Formarum, & indentem qualitates, ordinem & proportionem, Sapientiam in omnibus esse unam, unam etiam Providentiam, quæ eundem observet ordinem in Mundo magno, in Homine, & in Orbibus cælestibus (h.e. *& in Temporibus, quæ ex Orbibus cælestibus sequuntur*). Et hoc sibi vult, quando ait de eis, quòd Testes fideles Unitatis Dei sint, Mundus, Anima, & Annus. Ordinat autem & disponit eas ferè hoc exempli gratiâ pacto.

ש	מ	א	שלש אמות
אש׳	מים׳	אויר׳	בעולם
ראש	בטן	גויה׳	בנפש
חום	קור	רויה׳	בשנה

Tres Matres אמ״ש, sunt

In Mundo; אֲוִיר Aer, מַיִם Aqua, אֵשׁ Ignis

In Anima, vel Homine, גְוִיָה Membrum genitale, בֶטֶן Venter, ראש Caput.

In Anno : רְוָיָה Ver & Autumnus , קוֹר Frigus , seu Hyems; חום Calor, vel Aestas,

שבע כפולות בגדכפרת

בעולם	שבתאי	צדק	מאדים	חמה	נגה	ככב	לבנה
בנפש	חכמה	עושר	ממשלה	חיים	חן	זרע	שלום
בשנה	שבת	חמשי	שלישי	ראשון	ששי	רביעי	שני

Septem Duplices בגד כפרת, sunt

In Mundo Macrocosmo ; Saturnus, Jupiter, Mars, Sol, Venus, Mercurius, Luna.

In Anima; Sapientia, Divitiæ, Dominium, Vita, Gratia, Semen, Pax.

In Anno; Sabbathum, Quintus (dies) tertius, primus, sextus, quartus, secundus.

שתים עשרה פשוטות׳

בעולם׳ טלה׳ שור׳ תאומים סרטן׳ אריה׳ בתולה
מאזנים׳ עקרב׳ קשת׳ גדי׳ דלי׳ דגים׳

Duodecim simplices; sunt

In Mundo; Aries, Taurus, Gemini, Cancer, Leo, Virgo: Libra, Scorpius, Sagittarius, Capricornus, Aquarius, Pisces.

בנפש׳	אבר לראות׳	אבר לשמוע׳	אבר להריח׳	אבר לדבר׳
	אבר לטעום׳	אבר לתשמיש׳	אבר לעשות׳	אבר להלוך׳
	אבר להרהר׳	אבר לכעוס׳	אבר לשחוק׳	אבר לישון :

In Anima; Membrum ad videndum: Membrum ad audiendum, Membr. ad odorandum : Membr. ad loquendum:
Membrum ad gustandum: Membr. ad concubitum; Membr. ad faciendum : Membr. ad ambulandum :
Membrum ad cogitandum: Membr. ad irascendum : Memb. ad ridendum: Membr. ad dormiendum.

בשנה׳

בשנה: ניסן׳ אייר׳ סיון׳ תמוז׳ אב׳ אלול׳
תשרי׳ כסליו׳ מרחשון׳ טבת׳ שבט׳ אדר׳

In Anno; Martius, Aprilis, Majus, Junius, Julius, Augustus: September, October, November, December, Januarius, Februarius.

אחד על גבי שלשה ושלשה על גבי שבעה ושבעה על גבי שנים עשר ׃ ובאברים האלה מקום השתתפות כמו כליות יועצות וטחול שוחק וקיבה ישנה ׃ ואיננו תמה שיהיה לכליות כח בהטבת העצה כי אנחנו רואים ה כמו זה בביצים שאנחנו רואים הסריסים יותר חלושי השכל מהנשים מפני שנעדרו ה ביצים חסרו הזקן והעצה הנכונה ׃ וטחול שוחק בעבור שבכח הטבעי מנקה הדם והמרה השחורה מהעכירות והעובי ובהנקותם תהיה השמחה והשחוק וכבד כועס בעבור המרירות המתילדות בו ׃ וקיבה ישנה כנוי לכלי המזון ולא זכר הלב מפני שהוא המלך ׃ ולא הקרום והריאה מפני שהם שמשים מיוחדים לו ואינם שמשים לשאר הגוף כי אם בדרך המקרה לא בכונה הראשונה והמוח נכנס בחלקי החושים הנולדים ממנו ׃ ועוד כי יש לאיברים שהם למטה מהקרום החולק סוד מפני שהם הטבע הראשון והתולדה הראשונה והקרום חולק בין עולם הטבע ועולם החיים כמו

Unum vel, Unus (sc. Deus) *est super Tribus: & tres super septem; & Septem super duodecim* (*in libro Jezirah cap.5.*).

Et in Membris illis est quoq; aliqua Communicatio; veluti Renes consulunt, Splen ridet, Jecur irascitur, Ventriculus dormit. Neque mirari convenit, quòd *Renes* dicantur Virtutem habere consulendi. Videmus enim simile quid in Testiculis, dum videlicet observamus, Eunuchos intellectum debiliorem habere quàm Fœminas, quia carent testiculis: unde & Barbâ, & consilio recto sunt destituti. *Splen* ridet, quia facultate naturali purificat sanguinem & bilem atram à turbedine & crassitie: dum autem illa expurgantur, generatur Lætitia & risus. *Hepar* irascitur, propter amaritudines, vel bilem flavam seu choleram, quæ in eo generatur. *Ventriculus* dormit, quia est organon cibi. *Cordis* non fit mentio, quia Rex est; non etiam membranæ vel Reticuli hepatis, & Pulmonis; quia sunt Ministri ejus proprii, neque serviunt reliquo corpori nisi per accidens, non primò & propriè: Cerebrum ingreditur in censum sensuum qui generantur ex eo: præterea (*nullam sc. facit horum mentionem author libri Jezirah*) quia membra, quæ sunt infra הקרום Reticulum illud vel Membranam (alias Τράπεζα dictam: *intelligit Tegumentum aliquod, quod dirimit inter membra respirationis, & membra nutritionis, ubi* (*inquit Munsterus*) *locus est animæ naturalis vegetativæ*, Diaphragma) sunt Natura prima, & Generatio

שהצואר חולק בין עולם החיים ובין עולם הדבור: כאשר זכר אפלטון בספר טימאוס: והמוצאים הראשונים שהם מעולם הטבע ושם שורש ההויה שמשם יצא הזרע ושם יברא העובר במה שבין הארבעה טבעי׳ משם בחר הבורא הנתחי׳ המקורבי׳ החלב והדם ויותרת הכבד ושתי הכליו׳. ולא בחר בלב ולא במוח ולא בריאה ולא בקרום: והסוד עמוק למאד והפירוש אסור וכבר נאמ׳ אין דורשין בספר יצירה אלא בתנאים ומעט שהם מזומני׳ ואחכ אמר שבע כפולות שש צ צלעות לששה צדדים והיכל קדוש מכוון באמצע והוא נושא את כולן ברוך כבוד יי׳ ממקומו הוא מקומו של עולם ואין עולם מקומו רמז לענין האלקי המחובר בין ההפכים: ודמהו בנקודה והמרכז מגוף בעל הששה צדדים ושלשה המשכים ובעוד שלא תקבע התוך לא יקבעו הקצוות והעיר על הערך אשר בין אלה ובין הכח הסובל לכל שבו יתחברו ההפכים בערך הנקבע בעולם

prima, & הקרום Membrana illa dividit inter Mundum Naturæ, & Mundum Vitæ, ſicut Collum dividit inter Mundum Vitalem & Mundum Rationalem, uti Plato loquitur in Timæo. Et de egresſionibus primis (h.e. *ex loco vel ex partibus*) Mundi Naturæ, ubi eſt radix generationis, unde egreditur ſemen (*in maribus*) & ubi generatur fætus (*in fœminis*) ex eo quod commiſcetur ex quatuor naturis (*ſeu humoribus*), hoc eſt, ex ſemine & ſanguine, ex his, inquam, elegit Deus partes offerendas, Adipem, Sanguinem, Reticulum hepatis, & duos Renes; non verò elegit Cor, vel Cerebrum, vel Pulmonem, vel הקרום Diaphragma. Quod myſterium habet profundum valdè, cujus expoſitio eſt prohibita, ſicut Rabbini noſtri dicunt; *Non explicandus eſt Liber Jezirah, niſi cum certis conditionibus, & pauci ſunt qui ad id præparati ſunt & idonei.*

Poſt hæc dicit (*liber Jezirah*): *Septem duplices reſpondent ſex lateribus, juxta ſex poſitus* (Dextram ſc. & Siniſtram, Suprà & Infrà, Antè & Ponè), *in quorum medio eſt Templum Sanctum, quod omnia ſuſtinet, Gloria ſc. Domini benedicti, quæ vocatur* מקום Locus; *quia ipſe* (Deus) *eſt Locus mundi* (omnia continens & ſuſtentans) *non verò Mundus locus ipſius.* Quibus verbis intelligit Rem Divinam, quæ contraria inter ſe conjungit. Hanc comparat cum Puncto & centro Corporis ſex angulos, & tres dimenſiones habentis (*Longitudinem, Latitudinem & Profunditatem*): quod ſi (*in tali corpore*) non fixum habeatur medium & centrum, non fixa & certa quoque poterunt eſſe ſex extrema vel latera (*& ſic non poterit corpus illud in ſua forma firmum eſſe & ſtabile*).

Dehinc docet, quæ ſit proportio inter iſta, & inter Virtutem quæ omnia ſuſtinet, & per quam conjunguntur contraria, per ſimilitudinem

ונפש ושנה כי שם לכל אחד מהם דבר כולל את חלקיו ומסדר אותו: ואמר תלי כ בעולם כמלך על כסאו: גלגל בשנה כמלך במדינה לב בנפש כמלך במלחמה: תלי שם התנין הנזכר בחכמת התכונה הוא בערב גוזהר רמז בו אל עולם השכל כי העצם בו מבנין הדברים הנעלמים אשר לא יושגו בחוש ורצונו בגלגל גלגל השמש הנוטה שבו יסתדרו חלקי השנה: ולב מסדר החיים ומושל בחלקיו ורוצה לומר שהחכמה בשלשה אחת: והענין האלקי אחד והחלוף ביניהם איננו כי אם בהתחלפות היוליהם ודמה הענין האלקי כשהוא מנהיג הרוחניים כמלך על כסאו אשר יעשו דבריו ברמז מעט אצל סגולתו ועבדיו המכירים אותו מבלי תנועה מהם וממנו: ודמהו כשהוא מנהיג הגלגלים כמלך במדינה כי הוא צריך להראות בפנות המדינה שיראה על כל חלק ממנה ממשלתו ומוראו ו ותועלותיו: ודמהו כשהוא מנהיג החיים כמלך במלחמה שהוא בין הפכים ישתדל להגביר אוהביו ולגבר על אויביו והחכמה אחת כי אין החכמה בגלגלים גדולה מהחכמה בקטן שבחיים: אך גדולת מעלתם

dinem proportionis *Mundi*, *Animæ*, & *Anni*. Statuit enim singulis horum aliquid quod contineat partes ejus, & eas ordinet. Sic dicit; תלי (*Draco*, *Sydus cæleste*) *in Mundo est instar Regis in suo solio*: *Sphæra in Anno est sicut Rex in provincia vel civitate*. *Cor in Anima est, quod Rex est in bello*. תלי est Nomen *Draconis* cælestis, cujus mentio fit in Astronomia: Arabicè dicitur גוזהר, & eo respicit ad Mundum Intelligentiarum, quia structuram habet admirandam & occultam, quæ sensibus non percipitur. Per *Sphæram*, intelligit Sphæram Solis declinantem (*cujus centrum declinat à centro mundi*) per quam ordinantur partes Anni. *Cor* ordinat vitam & dominatur partibus ejus. Vult ergo dicere, Sapientiam in his tribus esse unam, & Rem Divinam esse unam: diversitatem autem inter ea esse tantùm ex diversitate materiæ illorum. Comparat autem Rem Divinam, quatenus regit Spiritualia, cum Rege super solio suo, cujus verba & mandata fiunt ad nudum ejus nutum, apud peculium & servos ejus ipsum agnoscentes, sine ullo vel ejus vel ipsorum motu: Quatenus regit Sphæras cælestes, comparat eam cum Rege in civitate vel provincia, qui necesse habet comparére per omnes angulos provinciæ suæ, ut in unaquaque parte illius ostendat suum Dominium, Timorem, & Utilitates ab ipso provenientes. Quando verò vel quatenus regit Viventia, vel Animata, (*in Mundo inferiore*) comparat eam cum Rege in bello, qui inter partes adversas conatur efficere ut superent ac prævaleant amici, & superentur hostes ejus, sapientiâ unâ in omnibus. Sapientia enim circa corpora cælestia non est major, quàm circa minima animalia; Dignitas verò eorum major est

ob materiam purissimam & firmiorem, quæ à nemine corrumpi vel consumi potest, nisi à Deo ipso: Animantia verò sunt è materia, quæ recipit notas passivas; quæ ei imprimuntur à contrariis, indesinenter ei obvenientibus, veluti Frigidum & Calidum, ac similia: & consumeret ea (*animantia*) tandem Tempus, nisi Sapientia Divina huic rei prospexisset per Marem & Fœminam, ad conservandam speciem, individuis pereuntibus; idque per circuitionem seu circularem motum Sphæræ solis, ejusque ortum & occasum, de quo docet liber iste: & dicit porrò, quòd nulla sit differentia inter formationem Maris & Fæmellæ, nisi propter membrorum quorundam in illis apparentiam, in his occultationem, prout in Anatomicis ostenditur, quòd membra fæminę sint sicut membra maris, nisi quòd sint introrsum conversa. De hoc ait; *Masculus per* א'מש: *Fæmella per* א'שם (*literis transpositis duntaxat*). Jezirah, cap. 3. *Sic redit vel rotatur perpetuò Sphæra antrorsum & retrorsum: sicut nullum bonum est supra* עֹנֶג (voluptatem) *& nullum malum supra* נֶגַע (Plagam) (*extant hæc in libro Jezirah c.* 2. h. e. literas harum vocum ענג & נגע אמש & אשם, esse easdem, neque aliam inter illas esse differentiam, quàm prioritatis & posterioritatis h. e. *transpositionis*), sicut Ortus & Occásus Solis in se unum idemque est (respectu Sphæræ, quæ sibi ipsi neque oritur, neque occidit): sed nostri respectu currit & recurrit. Innuit autem membra, quæ sunt infra הקרום per egressiones quatuor naturarum, h. e. humorum, dum dicit; *Duo* לועזים, *& duo* עליזים: *duo* יועצים, *& duo* עליצים (*intelligit per* לועזים *Jecur seu Hepar, cum Vesicula bilaria, tanquam organa iræ; per* עליצים *Oesophagum & Stomachum; per* יועצים *duos renes; per* עליצים *Splenem, &*

בעבור שהם מחומר זך וקיים לא יכלם כי אם בוראם והבעל חיים מחומר מקבל רושם מתפעל רושמים בו ההפכים הבאים עליו תמיד מקור וחום וזולתם ומכלה אותם הזמן לולי החכמה אשר התחכמה להם בזכר ובנקבה להשאיר המין באבד האישים והיה בסבובי הגלגל והזריחה ו והשקיעה אשר העיר עליו הספר הזה ואמר שאין הפרש בין יצירת הזכר והנקב' אלא מה שיש בין הראות האיברים מה והסתרם: וכבר ביארנו זה בניתוח שאיברי הנקבה כאיברי הזכר אלא שהם מהופכים אל פנים כמו שאמר זכר באמש ונקבה באשם חוזר הגלגל פנים ואחור אין בטובה למעלה מענג ואין ברעה למטה מנגע רוצה לומר שאותיות אמש ואשם וענג ונגע אחת הן ואין ביניהם אלא ההקדמה והאיחור כמו שהזריחה והשקיעה לגלגל אחת בחוקו ובחוקנו אנחנו רצוא ושוב: ורמז באיברים שהם למטה מהקרום על מוצאי הטבעים הארבע כמו שאמר שני לועזים ושני עליזים שני יועצים ושני עליצים

עשאן כמין מריבה ערכן כמין מלחמה מקצת אלו מצטרפין עם אלו ואלו כנגד אלו אם אין אלו אין אלו וכולם אדוקים זה בזה והרמז מובן לגמרי ואם יקשה לבאר הפרדתו מצורת בעלי חיים אל ההפכים והן גורמין הצלתו מהמלחמה הזאת ולולי המלחמה הזאת לא היתה הצלתו וזאת כל זה אחרי שסדר היצירות והקדים הדבר החשוב והוא רוח אלקים חיים אמר אחת רוח אלקים חיים שתים רוח מרוח שלש מים מרוח ארבע אש ממים ולא זכר הארץ מפני שהוא הגוף והחומר להויות כי כלם ארץ אבל אומרים זה גוף אישי וזה גוף אוירי וזה גוף מימי על כן הקדים של״ש אמ׳ אש ומים ורוח והקדים רוח אלקים והוא רוח הקדש ממנה נבראים המלאכים הרוחניים ובה מתחברות הנפשות הרוחניות ואחריה האויר המושג ואחריו המי׳ אשר מעל לרקיע לא השיגתם הקשת הפילוסופים על כן לא הודו בהם ואפשר שיאמר בו אומר שהוא כדור הקרה שקורין בערבי זמהריר ומקום תכלית הגעת העבים ואחריו מקום האש הטבעי שקורין אותו בלשון ערבי אלאתור

nem, & Ventrem seu Intestina excrementa educentia): hæc introducit per modum contentionis, & in aciem contra se invicem dispoſita, quæ in quibusdam invicem ſunt conjuncta, in aliis oppoſita, & tamen nequit eſſe vel ſubſiſtere unum ſine altero, *omniaq; invicem cohærent* (*ſunt ultima verba in libro Jezirah.cap.5.*). Quid per hæc innuatur, intelligitur, etſi difficile ſit explicare particularia. In genere intelligitur, Animantia Vitâ prædita opus habere contrariis, & hæc contraria cauſam eſſe liberationis eorum ab hac pugna (*h.e. conſervationis illorum*), & niſi hæc pugna vel contrarietas eſſet, non ſalva fore.

Omnia hæc (*docet Author libri Jezirah*) poſteaquam (*Cap. 1.*) diſpoſuit res creatas, (*vel rationem creationis*) & rem præſtantiſſimam præmiſit, quæ eſt Spiritus Dei vivi, dum ait; *Unum, eſt Spiritus Dei vivi*; *Duo*: *ſunt Spiritus ex Spiritu*: *Tria*; *ſunt Aqua de Spiritu*; *Quatuor*; *ſunt Ignis ex aqua* &c. Non mentionem facit Terræ, quia illa Corpus eſt, & materia rerum generabilium: omnia enim ſunt terra. Sed quia dicitur; Hoc corpus eſt Igneum, iſtud eſt Aqueum; ideo præmiſit tres matres א׳מ׳ש, h.e. Aerem, Aquam, & Ignem; & his Spiritum, qui eſt Spiritus Sanctus, ex quo creati ſunt Angeli Spirituales, & per quem conjunguntur vel componuntur Animæ ſpirituales; poſt hunc, Aerem ſenſibilem, & dehinc Aquas, quæ ſunt ſupra expanſum, quas non apprehendit Ratiocinatio Philoſophorum, unde & nihil de iis docuerunt, niſi fortè quis dixerit, eſſe Orbem vel Zonam frigidam, quam Arabice vocant זמהריר & locum extremum quò pertingunt Nubes, quem proximè excipit locus Ignis naturalis, quem

כאשר

Arabicè vocant אל׳אתיר, quemadmodum dicunt ad locum illum; *Et Spiritus Dei incubabat super Aquas*; per *Aquas* intelligi Materiam primam, qualitate omni destitutam, informem & inanem, donec qualitatem accipiat à voluntate Dei ambiente illam, quam (*voluntatem*) vocat *Spiritum Dei*. Et appositâ valdè similitudine comparatur Materia naturalis cum Aqua. Nam si quid est crassiùs quàm aqua, in ejus omnes & singulas partes Natura non potest æquales exercere operationes, quia nimis duræ sunt seu fortes. Corpore quippe terrestri non competit nisi actio artificialis, quæ complectitur duntaxat dimensiones materiæ, non verò omnes ejus partes: Natura autem complectitur omnes & singulas rei partes, neque generatur nisi id quod per qualitatem aquæ fluidum factum est, & si non sit tale, non vocatur generabile naturale, sed est artificiale, vel compositum, vel accidentale, neque agit in id Natura, nisi dum adhuc est aqueæ dispositionis, ut pro voluntate sua illud formet, & tùm demùm induratur, quantum est necesse. De his dicit Author libri Jezirah: *Et fecit ex Tobu aliquid, fecitq́, ut quod nihil erat, aliquid esset, & fecit columnas magnas ex aëre incomprehensibili*: Item; *Aqua de Spiritu: & excîdit atque exsculpsit ex illis Tobu & Bohu, veluti lutum & cœnum, fecitq́, ea instar orbiculi, statuit ea instar muri, & instar pavimenti seu contignationis, effudit aquam super ea, & facta sunt Pulvis*: Item; תהו *Tobu est linea viridis ambiens mundum totum*; *Bohu sunt lapides recentes* (alii, *Lapides occulti, abscondit*i,) *demersi in abysso*,

כאשר אומרים על ורוח אלקים מרחפת על פני המים שרצונו במים האלה החומר הראשון בלי איכו׳ אבל תהו ובהו עד שהתאייך בחפץ האלקים ה הסובב אותו וכנה אותו ברוח אלקים ודמות החומר הטבעי במים דמיון נכון ביותר כי מה שהוא יותר עבה מן המים לא ישתוו פעולות הטבע בכל חלקיו מפני שהם חזקים כי אין הגוף הארצי ראוי כי אם למלאכות כי המלאכה איננה כוללת כי אם שטחי החומר ולא כל חלקיו והטבע הוא כולל כל חלקי הדבר ואין הווה אלא שהיה כבר בתכונת המים זב נגר ואם אינו כן לא יקרא הוא טבעי אבל הוא מלאכותי או מתרכב או מקרי ואין הטבע פועל בו אלא בעודנו בתוכן המים יציירהו בחפצו ואחר כן תקשה מה שהוצרך להתקשות ואמר על הדומה לזה עשה מתהו ממש ועשה את אשר איננו ישנו וחצב עמודי׳ גדולים מאויר שאינו נתפש ועוד אמר מים מרוח חקק וחצב בהן תהו ובהו ורפש וטיט עשאן כמין ערוגה הציבן כמין חומה סבבן כמין מעזיבה יצק מים עליהם ונעשו עפר ואמר עוד תהו זה קו ירוק שמקיף את העולם כלו בהו אלה אבנים ה המפולמות המשוקעות בתהום

טבביניהם יוצאין מים ורמז
מעט מסוד השם הנכבד יוד
הא וו הא שהוא נאו׳ לעצם
האלהי המתאחד אשר אין לו
מהות כי מהות הדבר זולת
מציאות הדבר והאלקים
יתברך מציאותו הוא מהותו
כי מהות הדבר גדרו והגדר
מחובר מסוגו והבדלו ואין סוג
ואין הבדל לעלה הראשונה
והתחייב שיהיה הוא הוא ׃
וכאשר ספר כי סבת רבות
הדברים הוא סבוב הגלגל
כמו שאמר חזר גלגל פנים
ואחור ודמה זה בהתמזג
האותיות הנפרדות האלף עם
כלם וכלם עם אלף בית עם
כלם וכלם עם בית חחרו׳
חלילה נמצא כל הדבור יוצא
במאתי׳ ושלשים ואחד שערים׃
ואחר כן אמ׳ איך התרבו ב
בשלש האותיות וברבעם
שלש אבנים בונות ששה
בתים ארבעת בונות עשרים
וארבעה בתים צא וחשוב
מה שאין הפה יכולה לדבר
ומה שאין האוזן יכולה
לשמוע ׃ כן נצטרך לחקור
מאין נתרבו הדברי קודם
סבוב הגלגל והבורא אחד
הוא ולגלגל על דרך הדמיון
ששה צדדים והניח בדביר
השכליי שמו׳ הבורא ובחר לו
בדבור הגשמיי האותיות ה
היותר דקות אשר הם כ

mersi in abysso, è quibus egrediuntur aquæ.

Pauca quædam etiam aspergit de secreto Nominis gloriosi יהוה, quod propriè competit essentiæ Divinæ unicæ, quæ nullam habet quidditatem. Quidditas enim rei aliud est à rei essentia: Dei autem benedicti essentia est ejus quidditas. Quidditas namque est definitio rei: definitio autem componitur ex genere & differentia; atqui genus & differentia non cadunt in causam primam. Unde consequitur, quòd Ipse sit Ipse.

Et quemadmodum enarrat, quòd causa multiplicationis & varietatis rerum sit Circularis motus Sphæræ (*Solis*) sicut dicit; *Orbis rotatur antrorsum & retrorsum*; quod assimilat Commixtioni vel Conjunctioni literarum separatarum, veluti Aleph cum omnibus reliquis, & vice versâ harum cum Aleph; Beth cum omnibus, & omnium cum Beth, in circulum redeuntium, unde omnis sermo egredi reperitur *per 231 portas* (Jezirah cap.2.): & postmodum quomodo multiplicentur per tres literas & quatuor (*per trium & quatuor literarum combinationem, & permutationem*); *Tres inquiens lapides extruunt sex domos, quatuor extruunt viginti quatuor, & sic consequenter: quâ ratione si progressus fueris & supputaveris, invenies numerum, quem nullum os poterit eloqui, effari, nulla auris audire* (cap. 4. lib. Jezirah): sic scrutandum nobis est, unde vel quomodo multiplicatæ fuerint res ante circuitum solis; cùm Deus Unus sit, & Sphæræ vel orbi attribuantur sex latera, (*supra, infrà, dextera, Sinistra, ante & retrò, Arist. lib. 2. de Cœlo.*)? Constituit itaque (*author libri Jezirah*) Nomen Creatoris in Sermone mentali, & elegit in

ſermone corporali literas ſubtiliſſimas, quæ ſunt reliquis literis inſtar Spirituum, nempe ה, ו, י, & dicit: Voluntate (Dei) egredi per hoc Nomen glorioſum, & fieri quicquid vult Deus, & quomodocunque vult: neque dubium eſſe quin Ipſe (Deus) & Angeli loquantur ſermonem mentalem, & ſciant omnia quæ fiunt (*vel, futura erant*) in Mundo corporali ante Creationem Mundi (*Nam author libri Jezirah vult, Angelos ante creatos eſſe*) quomodo item emanatura eſſent Sermo & ſonus (*Nominis Divini, & literarum ejus*) ſuper ſermone utentes, in mundo creandos. Et æquum erat, ut Mundus corporalis crearetur ratione convenienti corporalibus, per Nomen ſcilicet Dei glorioſum mentale, conveniens cum Nomine corporali, יהו, יוה, הוי, היו, ויה, והי (*cujus literæ tres ſexies in ſe multiplicantur*) ex quorum unoquoque conſequitur Latus unum mundi, & ita exſurgit Orbis. Et hoc eſt unum ex iis, cui capiendo non omnes ſufficiunt, ſive propter ipſius rei profunditatem, ſive propter intellectus noſtri imperfectionem, ſive propter utrumq; ſimul. Talia etiam ſcrutati ſunt Philoſophi, & induxit eos inquiſitio ipſorum, ut dicerent (*quæ ſententia, ni fallor, eſt Avicennæ*), *Ab uno non poſſe eſſe niſi unum*, & concluderent, A primo emanare Angelum ei proximum; Poſtea dixerunt, Angelum hunc habere duas proprietates; Unam, quâ novit eſſe ſuum per eſſentiam ſuam; Alteram, quâ ſe novit, quòd habeat cauſam; unde (*ex quibus duabus proprietatibus*) duo conſequuntur; Angelus, & Orbis vel Sphæra Stellarum fixarum; & ab hoc, quatenus intelligit (*intelligentiam habet*) à priori, conſequi Angelum alterum; quatenus

כרוחות לשאר האותיות והם הוי ואמר כי החפץ כשהוא יוצא בשם הנכבד הזה יהיה מה שיחפוץ יתברך ויהיה כפי נגזר הוי׳ ואין ספק שהוא ו והמלאכים מדברים הדבור השכלי ויודעים מה שיהיה בעולם הגשמי קודם יצירת העולם ואיך יאצל הדבור ו וההברה ממנו על המדברים שהם עתידין להבראות בעולם והיה בדין שיהיה העולם הגשמיי נברא בענין שהוא נאות לגשמיות בשם הנכבד השכלי הנאות לשם הגשמי יהו יוה הוי היו ויה והי התחייב מכל אחד צד מצדי העולם והם הגלגל ׃ וזה מהדברים שאינם מספיקים הכל אם מפני שהמבוקש עמוק מהשיג או מפני שתבונתינו מקצרו או לשני הדברים יחד ׃ ועל הדומה לזה חקרו הפילוסופים והביאם מחקרם לאמר כי מאחד לא יהיה ממנו כי אם אחד וקבעו מלאך קרוב נאצל מן הראשון ׃ ואחר כן אמרו כי המלאך הזה יש לו שתי מדות אחת שהוא יודע מ מציאותו בעצמותו והשנית ידיעתו שיש לו סבה והתחייב ממנו שני דברים מלאך ש וגלגל הכוכבים הקיימים ׃ וזה גם כן במה שהשכיל מן הראשון התחייב ממנו מלאך שני ובמה שהשכיל מעצמותו

verò

התחייב ממנו גלגל שבתאי ו
וכי עד הירח : ואחר כן אל
השכל הפועל : וכבר קבלו
בני אדם זה והתפתו לו
עד שאמרו שהוא מופת מפני
שיחסו אותו אל פילוסופי י
ין : וזאת טענה גרידא אין
בה ספוק ומקשים עליה בכמה
פנים אחת מהם למה עמדה
האצילות הזאת דקוצר יד
מהראשון : ואחר כן נאמר
למה לא התחייב מהשכלת
שבתאי מה שלמעלה ממנו
דבר אחד ומהשכלתו המלאך
הראשון דבר אחר ותהיינה
צורות אצילות שבתאי א
ארבע : ומאין לנו שמי שישכיל
עצמו יתחייב ממנו גלגל ומי
שהשכיל הראשון יתחייב ממנו
מלאך ובעת אשר יטען א
ארסטו שהוא משכיל את עצמו
צריך שיהיה נתבע שיאצל
ממנו גלגל ואם יטען ש
שהשכיל הראשון שיאצל ממנו
מלאך : אמנם זכרתי לך
ההתחלות האלה שלא
תבהילך הפילוסופיא ותחשב
שאם תלך אחריה דיית
מניח לנפשך במופת הברור
אבל התחלתם כלם לא יסבול
אותם שכל ולא יכנסו תחת
הקשה : ועוד כי אין בין
שנים מהם הסכמה אלא
המקבלים מהם שסומכים על
רב אחד אם אבד נקלים ואם
פיתאגורש או ארסטו או א

COSRI PARS IV.

verò intelligit a ſeipſo, ſequi Sphæram Saturni, & ſic conſequenter uſque ad Lunam, & deinceps uſque ad Intellectum agentem (*confer Móre nevóchim par. 2. cap. 4. Librum Ikkarim par. 2. cap. 31.*) Hæc adeò recepta ſunt ab hominibus, & illis placuerunt, ut dixerint, eſſe demonſtrativa, quia ea attribuerunt Philoſophis Græcis. Verum argumentatio eſt exilis, infirma, & inſufficiens, contra quam multis modis poteſt excipi; primo, quare hîc (*in Intellectu agente*) ſubſiſtat emanatio? an hîc abbreviata eſt manus primæ (intelligentiæ)? ſecundo, quare non ex eo quòd Saturnus intelligit id, quod eſt ſupra eum, ſequatur res alia, & ex eo quod intelligit Angelum primum, res alia, ut ſic eſſent quatuor formæ manantes à Saturno? tertiò, unde habemus, quòd ab eo, qui intelligit ſeipſum, ſequatur Sphæra, & quatenus intelligentiam accipit à priore, ſequatur Angelus? quartò, ſi Ariſtoteles dicat, quòd intelligat ſeipſum, neceſſario dicendum ei erit, à ſe emanare Sphæram; ſi dicat, ſe intelligere Angelum primum (vel, ab Angelo primo), emanabit quoque ab eo Angelus.

Hæc principia tibi commemorare volui, ne perplexum te reddat Philoſophia, & exiſtimes, ſi eam ſequaris, te requiem animæ tuæ inveniſſe per demonſtrationes evidentes. Principia enim illorum omnia repugnant intellectui, neque conveniunt cum ſana ratione: adhæc ne quidem duo inter ſe de iis conſentiunt, & qui ea recipiunt, nituntur authoritate duntaxat eximii alicujus Doctoris, veluti Abendawla (*alii* Abumaclis, *alii* אבד נקלים), Pythagoræ, Ariſto-

telis, Platonis, aut aliorum quorum nullus cum altero plene consentit.

XXVI. *Cosri*; Quid opus est Literis הוי, vel Angelo, vel Sphærâ (*ad intelligendum quomodo ab uno multa proveniant*), si confiteamur & agnoscamus Dei voluntatem, Mundi innovationem, quòd item Deus res numero plurimas creaverit momento uno, juxta species ipsarum, sicut refertur in libro Geneseos, quòd eis indiderit virtutem subsistendi & generandi, omniaque singulis momentis virtute Divinâ conserventur & sustententur, sicut dicimus (*in quadam precatione*); *Qui renovat bonitate suâ singulis diebus jugiter Opus Creationis.*

XXVII. *Judæus*; Benè dicis Rex Cosar; Hæc est ipsa Veritas, Veritatis fidelis confessio, & Derelictio rerum non necessariarum. Fortassis autem venit hæc speculatio ab Abrahamo Patre nostro, quando Dei Deitas & Unitas ipsi innotuit (per Speculationem naturalem) antequam Deus in Visione cum ipso loquutus esset: posteaquam verò Deus cum ipso est loquutus, deseruit omnes suas ratiocinationes, convertit se ad quærendam Voluntatem Dei ab ipso Deo qui cum ipso est loquutus, quæ item & qualis sit Ejus Voluntas, quo medio illa apprehendatur, & in quo loco. Hinc Rabbini nostri, super id quod scriptum est: *Et eduxit eum forâs* Gen. 15. ἀλληγορίζοντες dixerunt, Deum dixisse ei; *Egredere de Astrologia tua* (desere & abjice eā) h.e. *Egredere de Astrologia, & omni scientia naturali dubiâ* (*His similia vide apud Bar Scheschet in Responsionibus ejus, cap. 157*) Sic dixit Plato de Propheta quodam qui fuit tempore Marini Regis, quòd ad Philosophum, qui totus occupatus erat ex Philosophiæ studio, in Visione Divina

אפלטון וזולתם הרבה אין אחד מהם מסכים עם חבירו ׃

כו אמר הכוזרי מה הצורך אל אותיות הוי או אל מלאך וגלגל זולת זה עם ההודאה בחפץ הבורא ובחדוש העולם ושהאלקים ברא את הדברי' הרבים במנינם בבת אחת למיניהם כאשר זכר בסדר בראשית ושם בהם כח העמידה והתולדה ומכלכלם לרגעים בכח האלהי כמו ש שאנחנו אומרים מחדש טובו בכל יום תמיד מעשה ב בראשית ׃

כז אמר החבר הטיבות מלך כוזר זהו האמת והאמונה באמת ועזיבת מה שאין צורך עליו אך שמא היה זה העיון מאברהם אבינו לשנתבררה לו האלהות והאחדות קודם שידבר עמו במחזה ואחר שדבר עמו הניח כל בקשותיו ושב לבקש רצון האלקים מעמו ׃ אחר שלמדו איך הוא הרצון ובאי זה דבר יושג ובאי זה מקום ׃ וכבר דרשו רבותינו בויוצא אותו החוצה צא מאצטגנינות שלך רוצה לומר צא מחכמת הכוכבים ומכל חכמה טבעית מסופקת וכבר אמר אפלטון מהנביא שהיה בזמן מארינוס המלך שהוא אמר לפילוסוף שהיה מתעסק בפילוסופיא בחזון

מהאלקים לא תגיע אלי
בדרכים האלה אך במי
ששמתיו שליח ביני ובין ברוא'
רוצה לומר הנביאים והתורות
האמתיות והונדר בספר הזה
בסוד העשרה האחדים ש
שהסכימו' עליהם במזרח ו
ובמערב מבלתי שיביא אל זה
טבע ואל יכריעם שכל אבל
לסוד אלקי מזה שאמ' עשר
ספירות בלי מה בלום פיך
מדבר בלום לבך מלהרהר ואם
רץ לבך שוב למקום שלכך
נאמר רצוא ושוב ועל דבר
זה נכרתה ברית ומדתן
עשר שאין להם סוף נ
נעוץ סופן בתחלתן ותחלתן
בסופן כשלהב' קשורה ב
בגחלת ודע וחשוב וצור
שהיוצר אחד ואין בלעדיו ו
ולפני אחד מה אתה סופר ו
וחתימת הספר וכשהבין א
אברהם וצר וחקק וצרף ויצר
וחקר וחשב ועלתה בידו נגלה
עליו אדון הכל וקראו אוהבי
וכרת לו ברית בין עשר
אצבעות ידיו והוא ברית לשון
ובין עשר אצבעות רגליו והוא
ברית מילה וקרא עליו בטרם
אצרך בבטן ידעתיך ׃

Divina dixerit; *Hu viis non pertinges ad me, ſed per eos quos ego conſtitui Legatos inter me & Creaturas meas*, hoc eſt, Prophetas, & Leges veras. Deſcribuntur hæc in libro iſto (Jezírah) per Myſterium *Decem Unitatum*, de quibus ubique terrarum çonſentiunt in Oriente & Occidente, non inducti ad hoc à Natura, vel præponderatione & perſuaſione Intellectus, ſed occulto inſtinctu Divino. Hinc dicit (*author libri Jezírah cap.* 1.) *Decem Sephiroth ſeu Numerationes* בלימה; בלום *Occlude os tuum, ne loquaris*, בלום *Occlude cor tuum, ne de illis cogites, & ſi præcurrerit cor tuum, revertere in locum* (retrahe illud in locum ſuum). *Ideò enim dictum eſt*; *Et animalia currebant & revertebantur*, Ezech. 1. 14. *Et de hoc inviolabili quaſi pacto cautum eſt* (ne quis curioſiùs illa ſcrutetur). *Menſura earum eſt Decem, quia non habent finem: infige eorum finem in ipſorum principio, & principium in fine, ſicut flammam conjunctam cum pruna: ſic ſcito, cogitato, & mente revolvito, quòd Deus ſit Unus, & præter ipſum non ſit alius. Etenim ante Unum quid numerare potes?*

Concluſio libri eſt; *Et cùm Abraham intellexiſſet, formaſſet, ſculpſiſſet, finxiſſet, ſcrutatus eſſet, cogitaſſet, in manum ejus aſcendiſſet, revelavit ſe ei Dominus omnium, vocavitq́ eum Amicum ſuum* (Jeſa. 41. 8.) *pactumq́ eſt cum eo fœdus inter decem digitos manuum ejus, quod eſt Fœdus Linguæ, & inter decem digitos pedum ipſius, quod eſt fœdus Circumciſionis, & clamavit ſuper eo*; Antequam formaſſem te in utero, novi te.

N O T Æ.

Quæ hactenus ex libro Cabaliſtico *Jezírah* retulit Author, fateor, ulteriore explicatione indigerent. Sed id non niſi prolixo Commentario fieri poſſet, ac præterea in illius libri expoſitione ne quidem Hebræi ipſi inter ſe conveniunt, ſed in diverſa eunt; inſuper etiam

fructus labori non responderet. Cabalistica enim hæc doctrina abyssus est imperscrutabilis, labyrinthus inextricabilis, nec introitum ostendens nec exitum: fructus ejus nullus. Adeò ut non ineptè quidam, quid de *Cabala* sentiret? responderit; idem quod de *Fabula*. Lectoris cujusq; seu curiositati, seu industriæ ea accuratius pensitanda relinquo. Adhibere poterit librum Jezirah cum versione a Rittangelio editum.

XXVIII. *Cosri*; Velim ut mihi quædam de Scientia Astrorum delibes, quæ cum Naturalistarum seu Philosophorum dogmatibus conveniant.

XXIX. *Judeus*; Jam alibi (*par.* 2. §.69.) ostendi tibi, quòd habuerint Scientiam Astrorum cælestium accuratam, claram, & certam, per Revolutionem Lunæ, quæ est dierum 29. horarum 12. scrupulorum 793. παρὰ διαδόσεως traditam & continuatam a Domo Davidis sine errore & confusione, ut & per Revolutionem Solis certam; quâ cavebant, ne incideret Pascha nisi post Revolutionem (*Aequinoctium*) Martii, sicut quidam illorum dixerunt; *Quando vides quod protrahatur Revolutio Decembris* (quartale hyemis) *usq; ad decimum sextum Martii, intercalato annum illum, ne incidat Pascha in quartale hyemis, Deus quippe præcepit & edixit*, Observa mensem אָבִיב, *maturescentium spicarum*, Deut. 16. 1. (*dictum est Raf Huna in Talmud Rosch haschana cap.*1.). Revolutiones autem in vulgo usitatæ & consuetæ, non sunt accuratæ, sed propè & circiter, dividendo Annum in quatuor partes, quarum unaquæque constat 91. diebus, & unâ quartâ; Juxta quam supputationem fieri potest, ut Pascha incidat in quartale hyemis. Vnde Christiani (*in 2. editione vox* הנוצרים *est omissa*) contra Judæos excipiunt, & existimant, fundamentum Legis ipsorum periisse, neq; eos uni fundamento inniti, eò quòd ipsis quandoque Pascha incidat,

כח אמר הכוזרי רצוני ש
שתראני טעם מחכמות ה
הכוכבים הנאותים לטבעיים ו

כט אמר החבר כבר העירותיך
על ידיעת בבבי' הברורי'
בהוראת מדעם בתקופ לבנה
אשר היא כ״ט י״ב תשצ״ג מקובל
מבית דוד ולא נשתבש ו
ותקופת חמה הברורה אשר
היו בה נזהר שלא יפול פסח
אלא אחר תקופת ניסן וכמו
שאמר קצתם כד חזית דמשכא
תקופת טבת עד ש'סתר
בניסן עבריה לההיא שתא
כדי שלא יפול פסח ברביעית
החורף והאלהים צוה והזהיר
שמור את חדש האביב ו
והתקופה הנוהגת אצל ההמון
איננה ברורה אבל היא על
דרך הקרוב בחלוקת השנה על
ארבעה רביעים כל רביע
צא יום ורביע יום ויש שיפול
פסח בחשבונה ברביעית
החורף וכבר טענו הנוצרים
על היהודים וחשבו כי עקר
תורתם אבד ושאינם על
שורש אחד בעבור שיפול ל
להם פסח קודם הכנס פרק

האביב כפי חשבונם בתקופ׳ שהיא בפרהסיא ולא שמו לב אל תקופת חמה הברורה האמתית שהיא בצנע׳ בלתי מפורסמת ושעל חשבונה לא יפול פסח בשום פנים אלא עד שתחול השמש בראש הטלה ואפילו יום אחד ׃ ולא אירע בזה שום שבוש מכמה אלפי שני׳ והוא חשבון דבק למבים הבאתני והוא הבירור שבקבועים והאמתי שבהם ואיך יתכן מדע תקופת חמה ותקופת לבנה מדוקדקת וברורה אלא מחכמת התכונה על האמת ועל הברור ׃ וכבר הקדמנו מסוד נולד קודם חצות חולת זה ׃ ונשאר עדין מן החכמה המיוחדת בענין הזה ספר הנקרא פרקי רבי אליעזר בן הורקנוס בו מדת הארץ וכל אחד מהגלגלים וטבע הכוכבי׳ והמזלות ׃ והצורות ובתיהם וטובתם ורעתם ועלייתם וירידתם ונשיאותם ושפלותם ומשך תנועת והוא מחכמי ישראל המפורסמים ׃ ושמואל מחכמי התלמוד שאמר נהירא לי שבילי דרקיעא כשבילי דנהרדעה ולא התעסקו בו אלא לענין התור׳ כי לא ישלם בירור הליכת הירח והתחלפות הליכתו לברר עת התחברו עם השמש והוא המולד ועת הסתרו קודם המולד ואחריו

dat antequam advenerit tempus אביב *Avif*, juxta ſupputationem ipſorum publicam & vulgarem; Sed hi non apponunt cor ad Revolutionem Solis certam & veram, quæ eſt occulta, neque vulgo nota. Juxta hanc Paſcha nullo modo incidit, niſi Sole ingreſſo in Principium Arietis, uno ad minimum die; neque in hoc ullus error incidit à tot mille annis. Et hæc ſupputatio conſentit cum Aſtronomo הבאתני, vel, ut alii legunt אלבתאני *Albategni* eaque fixionum (*temporum*) eſt certisſima & verisſima. Qui verò poſſet haberi Revolutionum Solis & Lunę notitia accurata & certa, niſi ex Aſtronomia vera & certa? De Novilunio ante mediam noctem, & aliis ejusmodi, jam ante egimus (*par.* 2. *§*.20.). Et ſupereſt adhuc de ſingulari hac Scientia Liber, qui vocatur Pirke R. Elieſaris filii Hyrcani, in quo deſcribitur menſura terræ, & uniuscujusque Sphæræ, natura Phanetarum, Syderum cœleſtium, ſignorum Zodiaci, eorumque domus, proſpera & adverſa, aſcenſus & deſcenſus, elevatio & declinatio, ut & menſura motus: fuit autem ille è ſapientibus Iſraëlis (*Doctoribus Miſchnicis*). E Sapientibus Gemaræ fuit Samuel, qui dixit, *Notæ mihi ſunt viæ cœli, ſicut ſemitæ Nahardeæ.* His autem nullum alium ob uſum vel finem operam dederunt niſi propter Legem. (h.e. *non ideo huic arti operam dederunt, ut eam ſcirent, ſed Legis causa, ut ex ea poſſent addiſcere rationem temporum, & feſta Lege præcepta rite obſervare, ac definire*). Non enim perfecte ſciri poteſt motus Lunę, & ejus varietas, ad cognoſcendum evidenter tempus conjunctionis ejus cum Sole, quod est in Novilunio, & tempus occultationis ejus,

אלא

quod est ante Novilunium, & post illud, nisi per exactam cognitionem Astronomiæ. Sic non possunt accuratè intelligi quatuor Revolutiones, nisi per scientiam Augium, & ascensiones, juxta varietatem ipsarum. Qui his dat operam, fieri non poterit, quin simul cum iis addiscat etiam cætera, ad scientiam Astrorum pertinentia. Ea verò, quæ apud illos habentur de rerum naturalium scientia, quę in ipsorum scriptis obiter dicta occurrunt & accidentaliter, non ex professo & intentionaliter ad scientiam illam docendam, ea sunt admiranda. Unde colliges, quales illorum sapientes habuerint Libros de hac Scientiâ ipsâ?

XXX. *Cosri*; Quomodo ergo perierunt Libri illi, qui ex professo & per se de his scripti fuerunt, & remanserunt illi, qui sunt per Accidens?

XXXI. *Judæus*; Quia illi Libri noti fuerunt tantùm singularibus quibusdam Hominibus, quorum unus vocabatur *Videns*, alius *Medicus*; alius *Anatomicus*, &c. In destructione autem populi alicujus tolluntur è medio primò præstantiores in illo, deinde illi qui sunt ipsis inferiores. Hinc sublatis singularibus, simul perit sapientia illorum, nec quicquam relinquitur, nisi libri Legum vel Jurium & Rituum vulgo necessariorum, qui plerunque noti sunt majori parti populi, quos describunt, & in quibus frequenter student. Quæ Libris Gemaræ seu Talmudicis inserta sunt de scientiis illis, servata & relicta sunt propter multitudinem eorum qui illa sciverunt, & illorum curam gesserunt.

Ex his sunt quædam quæ habentur in

אלא ברוב חכמת התכונה: וכן ידיעת התקופות הארבע על בירור לא תשלם אלא בידיעת השפל רום והגבוה רום והעליות על התחלפם: ומי שטרח בזה אי אפש' שלא יתגלגלו עמו שאר חכמות הכוכבי' והגלגלים אבל מה שימצא להם מן החכמה הטבעית ממה שנגדר בתוך דבריה' בדרך המקרה לא בכונה ללמד החכמה היא פלאות ותמיהות: ומה יחשב לבך שהיה לחכמיהם מן הספרים בחכמה עצמה:

5 אמר הכוזרי ואיך אבדו הספרים ההם שהיו בכונה ונשארו אלו שהם במקרה:

6 אמר החבר מפני ש שהספרים ההם היו יודעים אותם היחידים מבני אדם יקרא זה חוזה וזה רופא וזה מנתח על דרך הדמיון ותחלת מי שיאבד מהאומה האבודה אינם אלא החשובים שבהם ואחר כן מי שלמטה מהם ואבדו היחידים ואבדה ח חכמתם ולא נשאר כי אם ספרי התורות אשר ההמון צריכים אליהם ויודעים אותם רב העם וכותבים אותם ומתעסקים בהם תמיד: ואשר נגדר בספרי התלמוד מהחכמות ההם נשמר ונשאר בעבור רוב יודעיהם והשגחתם אליהם ומכל זה מה שנזכר בהלכו' שחיטה והלכות ט

טריפה שיש בהם מן החכמות
מה שנעלם רובו מגאלינוס
ואם אינו כן למה לא זכר
בחלאים מה שאנו רואים
אותו בעינינו ממה שהעיד'
התורה עליו מחליי הריאה
והלב כמו סמוך ללב וסמוך
לדופן ודבק האתות וחסרונם
ויתרונם ויובש הריאה ׃
והמססה ומידיעתם בהערכת
האיברים הנפשיים עם הטבעי'
מה שאמרו שני קרומות
יש למוח וכנגדן לביצי' ׃
ואמרו כמין ב' פולים יש
מונחי' על פי הקדירה מ
מן הפולים ולפנים מוח מן
הפולים ולחוץ חוט השדרה
ואמרו תלתא קני הוו חד פריש
ללבא וחד פריש לריאה וחד
פריש לכבדא ׃ ומידיעתם
בחליים הממיתים ושאינם
ממיתי' ומה שאמרו חוט
השדר' אם עורו קיים מוחו
לא מעלה ולא מוריד ׃ ואמרו
מי שנתמסמס מוחו אינו מ
מוליד ׃ ואמרו קרום שעלה
מחמת מכה בריאה אינו קרום ׃
ואמרו גיד הנשה אינו נוהג
בעוף מפני שאין לו כף ׃ ׃

Ritibus vel Juribus Mactati & Discerpti, in quibus nonnulla sunt, quæ Galenum etiam ipsum latuerunt. Nam si ea novit, quare nullam mentionem facit morborum quorundam, quos nos ad oculum videmus?

Ex iis quæ, prælucente Lege, habent de Morbo pulmonis & cordis, sunt ista, quando dicunt; *Si adhæreat cordi, vel, lateri, h.e. costis*, (*vide in Schylchan Aruch, in Jóre deah, Num.39. & Talmud Cholin cap.3. fol.48. col.1.*) item quæ scribunt de Cohærentia membranularum, & defectu quarundam: de Pulmonis ariditate, & ejus liquefactione vel colliquatione (videatur Talmud ibid. & Maiemonidem in הלכות שחיטה cap.8. Jore déah num.89.).

Sic sciverunt proportionem inter Membra animalia & naturalia, unde dixerunt; *Duas membranas habet cerebrum, quibus respondent testiculi.* Item; *Quasi duæ lentes sitæ sunt ad orificium cranii; inde ab illis lentibus vel pisis introrsum, est Cerebrum, à pisis illis extrorsum, est spina dorsi.* Item; *Tres sunt fistulæ, una separata est pro Corde, altera pro Pulmone, tertia pro Jecore.* (*Vide Rambam in* הלכות שחיטה *cap. 6. Jore Dea, Num.* 40. 41. *Talm. Cholin fol.* 45.2.).

Sic noverunt, quinam morbi sint lethales, & qui non sint lethales.

Huc pertinet quod ajunt; *Si Spina dorsi membrana sit integra & sana, medulla nihil nocet vel prodest.* (*non impedit, quò minus statim mactari possit bestia.* Vide Jore Dea Num.32.)

Item; *Cujus cerebrum est liquidum vel colliquatum, is non generat.*

Item; *Crustra, quæ oritur ex plaga in pulmone, nulla est* (Majem. in הלכות שחיטה cap.7. Jóre Dea Num.36.).

Item; *Nervus femoris non reperitur in avibus, quia non habent* כף *acetabulum vel curvaturam femoris* (Majem. in הלכות מאכלות אסורות cap.8. Jóre déa Num.45.).

Ex ſubtilioribus ipſorum juribus eſt & hoc; *Beſtia legitima quæ fugit à diſcerpta* (ab illegitima) *ejus ventriculus* (*adeps coagulatus in ventriculo ejus*) *eſt prohibitus*; *illegitima ſi fugat à legitima, ventriculus ejus eſt licitus, quia colligitur vel ingreditur in viſcera ejus* (Vide Majem. in הלכות מאכלות אסורות cap. 4. Jore deah Num.81. Talm.Cholin cap.8.fol.116.)

Item; *Quinq; membranæ ſunt prohibitæ*; *Membrana vel tunica cerebri, membrana incumbens teſticulis, membrana ſplenis, membrana renum, membrana quæ eſt ſuper iliis* (Vide Majem.in הלכות מאכלות אסורות cap.7. Talm. Cholin cap.7.fol.93. *Hæ omnes ſunt prohibitæ.*

Ex admirandis maximè ipſorum Juribus de Diſcerptis eſt, quòd accuratè determinaverunt Altitudinem, à qua ſi deorſum depellatur vel dejiciatur beſtia, fiat prohibita, ratione ריסוק איברים h.e.Contuſionis membrorum lethalis (vide Majem.in הלכות מאכלות אסורות cap.9. Jóre Déah Num. 58.). Poſtea dicunt; *Si quis reliquerit beſtiam ſuperius, & deinde veniens reperiat eam inferiùs, non anxii ſunt de Contuſione membrorum, quia beſtia novit æſtimare ſeipſam, & novit menſuram ſaltus ſui, ut non noceat ſibi, ſi ſponte deſiliat, prout ei nocet, ſi detrudatur: quia Natura in ſaltu ſpontaneo præſens eſt; ſed in caſu fugit & conſternatur,* (Vide Talm.Cholin cap.3.fol.51.)

Præterea ex mirandis ipſorum juribus & experimentis eſt & hoc; *Si beſtia calitùs* (veluti perterrefacta à tonitru vel fulgure) *arefactũ & induratum pulmonem habeat, licita eſt; ſi per manus hominum, eſt illicita: & Probationem hujus rei eſſe macerationem ejus in aquis tepidis aliquoties iteratam; ſi ſanus fiat, vel inde revertatur, licitam eſſe, ſi non illicitam.*) Talm.Cholin fol.54.1.& fol. 56.2. Majemon in הלכות שחיטה cap.8.Jóre déa Num.36.). Item; *Pulmo qui eſt in-*

ומדקדוקי דיניהם כשרה שינקה מן הטריפה קיבתה אסורה טריפה שינקה מן הכשירה קיבתה מותרת מפני שהוא כנוס במעיה וממה שאמרו מחכמה אמתית והקשם יגיד עליה חמשת קרומים אסורים קרום של מוח קרום שעל חביצים קרום שעל גבי הטחול קרו' שעל הכליות קרום שעל העוקץ כלם אסורי' באכילה: ומהמופלא ש שבדיניהם בטריפות שדקדקו בהגבלת הגובה אשר אם דוחין הבהמה ממנו למטה תהיה אסורה משום רסוק איברים ירצה ברסוק איברים הרסוק המביא אל המות: ואחר כן אמרו הניח בהמה למעלה ובא ומצאה למטה אין חוששין משום רסוק איברים משום דאמדה אנפשה רוצה לומר כי הבהמה משערת לעצמה ומכונה לדלוג ולא יזיקנה כאשר יזיק אם דוחין אותה כי הטבע בדלוג מזומן ונמצא ובנפילה בורח ונודד: ו ומפלאי דיניהם עוד ו ונסיונותם חרותה בידי שמים כשרה בידי אדם טרפה משום צמוק ריאה ובדיקותה פושרים שריתה במים מעת לעת אם הדרא בריאה כשרה ואם לאו טרפה: ומה שאמרו ריאה ככוחלא כשרה

כדיותא טרפה מאי טעמא האי שחור אחם הוא אלא שלקה ירוקה כשירה ׃ ומה שאמרו ריאה שהאדימה מקצתה כשירה האדימה כלה טריפה ורבי נתן הבבלי שהביאו לפניו ילוד ירוק אמר להם המתינו לו עד שיפול בו דמו רוצה לומר שלא ימולו אותו עד שיתפשט דמו בבשרו ועשו כן וחיה הילוד אחרי ילדים רבים שהיו מתים לאשה ההיא תכף למילה ׃ ועוד הביאו לפניו ילוד שהיה אדום ואמ' להם המתינו לו עד שיבלע דמו בו ועשו כן וחיה וקראוהו נתן הבבלי על שמו ׃ ואמרו חלב טהור סותם טמא אינו סותם ׃ ומדקות דיניהם מחט שנמצא בעובי בית הכוסות נמצא עליה קורט דם בידוע שהוא קודם שחיטה לא נמצ' עליה קורט דם בידוע שהוא לאחר שחיטה למאי נפקא מינה למקח וממכר ׃ מפני שלא יתכן שיהיה על המחט קורט דם לאחר שחיטה בעבור שאין הדם ניכר במת ואין לו לטעון עליו ולומר שמתה מכרת לי ׃ וכמו זה הגליד פי המכה בידוע ששלשה ימים קודם שחיטה ׃ לא הגליד המוציא מחבירו עליו הראיה ׃ ומסמניהם מעוף טהור מותחין לעוף חוט של משיחה אם

est instar stibii, licitus est; instar atramenti, illicitus. Quam ob causam? quia ater iste color ruber erat, sed vitium passus est; Viridis, legitimus vel licitus est. (Jóre déah, Num. 38.).

Item; *Pulmo, qui rubet ex parte, legitimus est, si rubeat totus, illegitimus est. Cùm olim ad R. Nathanem Babylonium adduxissent infantem viridem vel flavum, dixit eis; Exspectate, donec ceciderit in eo sanguis ejus, h.e, Nolite eum circumcidere, donec diffundatur sanguis per carnem ejus. Cùm sic fecissent, in vita conservatus fuit infans ille, post plures alios ejus mulieris liberos, qui repentè post circumcisionem mortui fuerant. Aliâ vice adduxerunt ei infantem alium, qui rubicundus erat, Dixit eis, Exspectate donec absorbeatur sanguis in ipso. Cùm sic fecissent, in vita conservatus fuit & iste, & vocarunt eum de nomine ipsius, Nathanem Babylonium.*

Item; *Adeps mundus obstruit, immundus, non obstruit* (Majemon. in הלכות שחיטה, cap. 7. Jóre dea Num. 46.).

Item; *Si inveniatur acus in crassitie intestini* בית הכוסות *dicti* (des Kröſes) , *& in ea grumus sanguinis, certum est, illam ingressam esse ante mactationem; si non inveniatur in ea grumus sanguinis, certum est, quòd ingressa sit post mactationem;* ? למאי נפקא מינה למקח וממכר *quia nequit post mactationem accedere grumus sanguinis, quoniam non agnoscitur sanguis in mortuo, neq; quis inde potest argumentari & dicere; Mortuum vendidisti mihi.* Item; *Si crustam vel cutim contraxerit os plagæ vel vulneris, certum est triduo ante mactationem illud inflictum esse; si non contraxerit crustam, actori incumbit probatio* (המוציא מחבירו עליו ראיה. vide Talm. Cholin fol. 50. 2. & 51.).

Inter signa Avium mundarum recensent, *Si extendatur avi filum*

menſorium, & (ei inſiſtens) *dividat pedes ſuos, duos* (digitos) *hinc, & duos illinc, certum eſt, quòd avis ſit immunda*; ſi tres hinc, & unum illinc, *certum eſt, quòd avis ſit munda*. (Majem: in הלכות מאכלות אסורות cap. 1. Jóre déa Num. 82.). Item; *Omnis avis quæ* (cibum) *colligit ex aëre, & comedit* (in aëre) *immunda eſt, quæ cohabitat cum immundis, & eis aſſimilatur, immunda eſt: ut Sturnus juxta Corvum.*

Item; Signum fœtus in beſtia parvâ eſt טנוף; in magnâ, שליא Secundina; & in Muliere שפיר ושליא Mola, & ſecundina. Talm. Bechóroth cap. הלוקח בהמה. Rambam in הלכות בכורות cap. 4. Jóre deáh cap. 15.)

Ex maximè admirandis ſapientiæ & ſubtilitatis illorum, ſunt quoque quæ ſcribunt de דרוס conculcatione vel Dilaceratione quorundam ungulatorum, quæ diſcerpunt cibum; veluti; *Feles & martes diſcerpunt hœdos & agnos; muſtela aves*: Item; *Dilaceratio* (דְרִיסָא) *non eſt vulpium: dilaceratio non eſt canis: dilaceratio non fit niſi* מִדַּעַת, *ſcienter; dilaceratio non eſt niſi* מֵחַיִּים *à vivis: dilaceratio non fit niſi ungulis, non dente: dilaceratio fit tantùm manu, non pede*. h. e. quod dilacerat, non projicit venenum ſuum in animalia, niſi ungulâ manus, & cum intentione, non per accidens, ungulis comprehendendo carnem beſtiæ, ſine intentione dilacerandi. In quibus maximè admirandum quod dicunt; מֵחַיִּים *A' viventibus*, quo volunt dicere, Si accidat, ut abſcindant manum dilacerantis, dum ungues ejus carni ſunt infixi, nullam habebunt dilacerationis rationem; idque ideo, quia (Beſtia dilacerans) non emittit venenum ſuum, niſi dum ſeparatur ab eâ (beſtiâ, quam dilacerat) & ungues ſuos è carne illius beſtiæ educit. Ideò dicitur מֵחַיִּים poſteaquam dictum fuit מִדַּעַת.

חולק את רגליו שתים לכאן
ושתי' לכאן בידוע שהוא עוף
טמא ג' לכאן ואחת לכאן
בידוע שהוא טהור : ואמרו
כל עוף הקולט מן האויר ו
ואוכל טמא השוכן עם
הטמאים ונדמה להם טמא
כזרזיר אצל עורב : ואמרו
סימן הולד בבהמה דקה טנוף
ובגסה שליא ובאשה שפיר
ושליא : וממופלא מחכמתם
ודקותם בדקותם בדרוס קצת
בעלי הצפרנים הדורסים מה
שאמרו דרוסת התיל ונמייה
בגדיים וטלאים דרוסת חולדה
בעוף : ואמרו אין דריסה ל
לשועל אין דריסה לכלב אין
דריסה אלא מדעת אין דריסה
אלא מחיים ואין דריסה אלא
בצפורן לא בשן אין דריסה
אלא ביד לא ברגל רוצה לומ'
שאין הדורס משליך ארסו
בבעלי חיים אלא בצפורן היד
ובכונה מהבעל חיים לא
במקרה שאחזו צפרניו ב
בבשר הבהמה מבלי כונת
הדריסה ויותר מופלא מהם
מה שאמרו מחיים רוצה לומר
שאם הזדמן שהיו חותכין יד
הדורס וצפורניו נעוצין בבשר
בהמה לא היו חוששין לדריסה
וזהו מפני שאינו משליך ארסו
אלא בהפרדו ממנה והוצאת
צפרניו מבשר הבהמה ועל
כן אמר מחיים אחר שאמר

Item;

כדעת : ואמרו ניטלה הכבד ונשתייר ממנה כזית במקום מרה ובמקום שהיא חיה כשרה : ואמרו מוגלא כשר בריאה ופסול בכוליא מים זכים ונקב פסול בריאה וכשר בכוליא ואמרו הגלודה שנשתייר בה כסלע על פני כל השדרה כשירה : ומה שיש במשנה כתוב בהלכות טרפות ומומי בכורות ומומי כהנים יארך ספורו כל שכן פירושו וזכרון נתוח העצמות בקצרה מאד ובדברים מבוארים ביותר וענין מבואר מאד : ובדבריהם הנאים אמרם יצאו בני מעיה ולא נקבו כשירה : ואחר כך אמרו לא שנו אלא שלא הפך בהם אבל הפך בהם טריפה שנאמר הוא עשך ויכוננך מלמד שברא הקדוש ברוך הוא כונניות באדם כיון שנתהפכה אחת מהם אינה יכולה לחיות ומה שיש להם מן ההפרש בין דם נדה ובין דם טהרה הכרה ובתולים והדם מהווה מן החבורות והטחורי׳ חולת זרה וכמיות הקפי׳ הנדות ובין זיבות הזכרים והפלאים שיש להם בצרעת ממה שיהיה עמוק משכלינו :

Item; *Si ablatum sit Jecur, & remaneat duntaxat magnitudo olivæ in loco bilis, tum licita est.* Majemon. in הלכות שחיטה cap.8. Jóre deah Num.41.).

מוגלא *Caro viva in pulmone licita est, illicita & illegitima in Rene; Aquæ puræ, & foramen, illegitimæ sunt in pulmone, & legitimæ in Rene.* (Majem. in הלכות שחיטה cap.7. & 8. Jore déah Num.44.).

Item; *Bestia excoriata, in qua superest magnitudo Sicli super tota Spinæ dorsi, legitima est* (Majemon. in הלכות שחיטה cap.9. Jore deah, Num.59.).

Huc refer ea, quæ in Mischna scripta sunt de Juribus discerptorum, de vitiis Primogenitorum, de vitiis item Sacerdotum; quæ omnia hîc referre & recensere, prolixum foret, nedum explicare; Anatomen item ossium (*membrorum, quæ constant carne, nervis, & ossibus*) brevissimam, sed verbis clarissimis, & simul propriis, remque declarantibus. (Vide Talm. Oholoth. cap.1.).

Sic ajunt; *Si egrediantur intestina ejus, & non sint perforata, legitima est* (bestia): cui addunt; *siquidem illa non inversa sint* (dum sc. iterum intruduntur); *sed si invertantur, bestia sit illegitima*, sicut dicitur; *Ipse fecit te*, ויכוננך *& rectificavit te*, Deuteron.32.7. quo docetur, quòd Deus fecerit כונניות bases in homine, quarum si vel una invertatur, non possit vivere (Vide Talm. Chólin fol.56.2.).

Huc etiam pertinet differentia inter Sanguinem Mulieris menstruatæ & mundæ, fluxû laborantis, virginitatis, eum qui generatur ex ulcere, hæmorrhoidalem &c. Quantitas item temporis mulierum menstrua patientium, differentia eorum à fluxu virorum; Admiranda denique nonnulla de Lepra, quæ omnia Intellectui nostro nimis sunt profunda & abstrusa.

N O T A.

Ad hæc omnia & singula accurate explicanda, prolixo opus foret Commentario. Materia est difficilis, subtilis, & peculiaris quoq; artis apud Hebræos. Qui volet, consulet Libros Rituales Hebræorum in Juribus & Legibus שחיטה Mactationis, & מאכלות אסורות Ciborum prohibitorum, *veluti Majemonidem, Arbaturim, Colbo, Levusch, & similes. Peculiares quoq; de his libellos conscripserunt in usum Mactatorum & Laniorum, qui singulas etiam minutissimas structuræ corporis animantium partes exquisitissimè novisse, singulas inspicere & examinare, & eorum omnium, quæ ad sana & morbida, licita & illicita, dignoscenda pertinent, debent esse peritissimi; neq;, nisi prævio examine, ad id munus admittuntur.*

FINIS QVARTAE PARTIS.

PARS QVINTA.

המאמר החמישי

I. Cosri; Non possum non ulteriùs tibi molestus esse rogando, ut audire possim ex te Verba quædam facilia & plana de Fundamentis rerum credendarum, juxta viam *Loquentium*, & scholasticè (*de illis*) differentium ac disputantium. Id tam mihi gratum erit audire, quàm tibi est ea scire, sive ut eis credam, sive ut ad quædam respondeam & excipiam. Nondum enim assequutus sum sublimem illum gradum absolutè credendi, sine inquisitione & examine. Et jam pridem audivi dubia, sententias, & disputationes tum Philosophorum, tùm variarum Legum & Religionum hominum: unde è re mea esse duco, addiscere, & acuere, vel exercere me, ut

א אמר הכוזרי אי אפשר שלא ל להטריח עליך שתשמיעני דברים ק קרובים ומבוארים בשרשי האמונות על דרך המדברים בדרך הנצחון ותהיה מותרת לי שמיעתם כאשר היתה מותרת לך ידיעתם אם להאמין בהם או להשיב עליהם כי כבר חסרתי המדרגה העליונה מברור ואמונה מבלי מחקר ׃ וכבר קדמו לי ספקות וסברות ודברים עם הפילוסופים ובעלי תורות ודתות שונות ׃ והטוב לי שאלמד ואתחדד

בהשבת הדעות הנפסדות הסכלו' כי אין הקבלה טובה אלא עם הלב הטו' אבל עם רוע הלב החקיר' יותר טובה כל שכן כשיוציא המחקר אל אמונת הקבלה ההיא ואז יתקבצו לאדם השתי מדרגו' רצוני לומ' הידיעה והקבלה יחד :

ב נ אמר החבר ומי לנו בנפש סובלת שאיננה נפתית לדעות העוברות עליה כדעת הטבעיים והאצטגנינ' ובעלי הטלסמאות והמכשפים ואנשי הקדמות והפילוסופים וזולתם ולא יגיע אל האמונה עד ש שיעבור על דעות רבות מהאפיקורוסים : והחיים קצרים והמלאכה מרובה אלא ליחידים תהיה להם האמונה בטבע ותרחקנה מהם הדעות ההם כלם ויפול בנפשם מיד מקום טעותם ואני מקוה שתהיה מהיחידים ההם : וכיון שלא אוכל לעמוד מעשות רצונך לא אנהג בך על דרך הקראים אשר עלו אל החכמה האלהית מבלי מדרגה אבל אקרב לך ראשי דברים • יעזרוך בציור ההיולי והצורה : ואחר כן היסודות הנקראים

me, ut sciam, quomodo respondendum sit ad perniciosas & ineptas illorum sententias, & dogmata. Non enim prodest Cabala, nisi acceptetur corde bono: si malo, Inquisitio, vel disquisitio melior est, inprimis si ea educat ad credendum illi Cabalæ; tunc quippe simul concurrunt in homine duo isti gradus; Scientia, & Cabala.

II. *Judæus*; Ecquis verò animam habet ita firmam & constantem, ut nullâ ratione illiciatur à dogmatis & sententiis super eam transeuntibus, (*quibus ea imbuitur*) qualia sunt Dogmata Magiæ naturalis scrutatorum, Astrologorum, Artificum Talismánim seu πλεσμάτων, Præstigiatorum, Patronorum Æternitatis Mundi, Philosophorum & aliorum? Neque quisquam (*hac ratione, per modum disputandi & disserendi*) ad fidem pertinget (*ad fundamenta fidei*), nisi plurimas etiam sententias Epicureorum percurrerit & expenderit: Vita autem brevis est, & Ars longa. Verùm singularibus & paucis quibusdam à natura quasi contingit Fides (*Vide inf. §. 12. & 14. ut sciant, quid, tanquam verum, credendum & amplectendum sit*), & elongantur ab eis omnia illa dogmata (*vana, falsa & superstitiosa, sine anxia & profunda inquisitione & meditatione*), animâ illorum è vestigio locum erroris illorum observante. Ex his singularibus & raris viris te unum esse spero. Et cùm non possim non voluntati tuæ morem gerere, non ducam te viâ Karræorum (*non secundum illorum methodum tecum agam*), qui sine gradu, *h. e. non per gradus* conantur ad Sapientiam Divinam ascendere; sed exhibebo tibi quædam generalia, quæ te juvare poterunt; (*per quorum notitiam & intelligentiam veluti per gradus possis ad Sapientiam illam pertingere*) veluti; de Materia & Formâ; de Elementis, quæ Arabicè vocantur

אסתקסאת, De Natura; (h.e. *mineralibus & metallis*), De Anima, de Intellectu, de Sapientia Divina; & Rationibus sufficientibus tibi probabo, Animam Rationalem non indigere Corpore; porrò etiam de Vita æterna, de Decreto (*Dei*), & Voluntate atque Potentia (*hominis*; *quomodo sc. Doctrina de Decreto Dei cum libera hominis voluntate, & potentia, conveniat*); atque hæc omnia, quantâ fieri poterit perspicuitate & brevitate.

Dico ergo; Quantitatem & Qualitatem Sensibilium non apprehendimus nisi sensibus nostris: Intellectus autem pronuntiat, illa esse in subjecto: Subjecti verò illius Formam difficulter mente assequi possumus. Ecqui enim mente concipere possemus Formam rei, quæ nec quantitatem, nec qualitatem habet? Cogitatio vel Imaginatio (*quæ secundum aspectum oculorum judicat*, Heb. רעיון) judicat hoc esse falsum: Intellectus autem respondet ei, Quantitatem & qualitatem esse Accidentia, quæ per se non subsistunt, neque sine subjecto esse possunt. Subjectum hoc Philosophi appellant Materiam primam, & dicunt, Intellectum hanc apprehendere apprehensione imperfectâ, propter ipsius (*materiæ primæ*) imperfectionem, quia enim non existat actu, non posse certis attributis describi vel designari (vel, *non posse haberi ejus denominationes & attributa*): & licet sit in potentia, attributum vel denominationem fore corporalem (*quia Forma corporeitatis seu corporea alicujus rei semper rem comitatur si existat, nec ullum compositum unquam in eam resolvitur*, ait Muscatus). Aristoteles ait, eam (*materiam*) erubescere videri nudam, neque etiam unquam conspici, nisi formâ vestitam. Quidam existimant, *Aquam*, cujus mentio fit in principio historiæ Creationis,

בערבי אסתק'סאת ואחר כן הטבע: ואחר כן הנפש: ואחר כן השכל: ואחר כן החכמה האלהית: ואתן לך ראיות מספיקות שאין הנפש המדברת צריכה לגוף אחר כן העולם הבא ואחר כן בגזירה וחפץ והיכולת בתכלית הקירוב הקצור ואומר כי המוחשי' לא השגנו כמותם ואיכותם כי אם בחושינו ויגזור השכל כי הם נשואו' בנושא והנושא ההוא יקשה להעלות צורתו על לב ואיך נעלה על לב צורת דבר שאין לו כמות ולא איכות וישפוט הרעיון שמציאותו שקר והשכל מש״ב עליו כי הכמות והאיכות מקרים לא יעמדו בעצמם ואי אפשר להם מאין נושא וקראו הפילוסופים הנושא הזה היולי ואמרו כי השכל ישיגנה השגה חסירה מפני חסרתה בעצמה בעבור שאיננה נמצאת בפעל אינה ראויה לתואר מהתארים: ואם היתה בכח הנה התואר גשמי אמר ארסטו כאלו היא בושה להראות ערומה ואינה נראית עד שתלבש צורה וכבר חשבו קצת אנשים כי

המים הנזכרים בתחלת מעשה
בראשית כנוי להיולי הזאת
וכי רוח אלקים מרחפת על פני
המים אמנם הוא חפץ האלקים
ורצונו הנעשים בכל חלקי
ההיולי יעשה בהם מה שירצה
בעת שירצה כאשר יעשה
היוצר בחומר אשר אין לו
צורה: וכיונה בהעדר הצורה
והחבור בחשך ותהו ובהו:
ואחר כן חייב חפץ האלקים
וחכמתו סבוב הגלגל העליון
אשר יסוב פעם בכל עשרים
וארבע שעות ויסבב עמו כל
הגלגלים כשיחודשו בזה
בההיולי הזאת אשר היא
בחלל גלגל הירח שנויים כפי
תנועות הגלגל ותחלתם חמום
האויר הקרוב מגלגל הירח
בעבור קורבתו ממקום ה
התנועה: וישב אש זכה והיא
אצל הפילוסופים האש ה
הטבעי אין לה מראה ולא
שריפה אבל היא עצם זך דק קל
קראו אותו הפילוסופים גלגל
האש: ואחר כן גלגל האויר:
ואחר כן גלגל המים ואחר
כן כדור הארץ אשר היא ה
המרכז כבדה ועבתה בעבור
רחקה מן מקום התנוע' ואלה
הארבע יסודות מהמזגם
תהיינה ההויות:

ג אמר הכוזרי ואני רואה
אותם אצלם מתחדשות
במקרה באמרם נקרה לאשר
קרב מהגלגל מאד שיהיה אש
ומה שרחק שיהיה ארץ:

tionis, cognomen esse hujus Materiæ, & *Spiritum Dei incubantem superficiei Aquarum*, esse beneplacitum & voluntatem Dei, quæ fiant in omnibus & singulis Materiæ primæ partibus, in quibus operetur, quicquid, & quocunque tempore voluerit, ad instar Figuli operantis in Materia, quæ formam nullam habet; Privationem seu carentiam Formæ, indigitari per *Tenebras*, & Tohu Vabohu, Vastitatem & inanitatem. Postea Voluntatem & Sapientiam Divinam decrevisse, ut Sphæra suprema circulariter moveretur, quæ singulis viginti quatuor horis absolvit circulum suum, & secum defert omnes reliquas Sphæras, per quod in Materia ista, quæ est in concavitate Lunæ, variæ oriantur mutationes, pro ratione motuum Sphæricorum, quarum (*mutationum*) prima, est Calefactio Aëris proximi à Sphæra Lunæ, qui, quia loco motûs est proximus, fit Ignis purissimus, qui, juxta Philosophos, est Ignis naturalis, qui neque videtur, *vel*, neque lucet, (*vide More par. 2. cap. 30.*) neque urit, sed substantia est purissima, tenuissima, & levissima. Philosophi eum vocant Orbem Ignis: Post hanc est Orbis *Aëris*; dehinc, Orbis *Aquæ*, tandem, Globus *Terræ*, quæ est Centrum, gravis & crassa, ceu longissimè remota à loco Motûs. Et hæc sunt quatuor Elementa, ex quorum mixtione fiunt generationes.

III. *Cosri*; Ego verò video, juxta Philosophorum sententiam (*Epicuri*), hæc omnia esse per accidens (*non ex Voluntate & Sapientia Divina, ut tu dicis*); dicunt enim; *Accidit ei, quod est Sphæræ proximum, ut fiat Ignis, & ei quod est remotissimum, ut sit Terra*; &

quod intermedium, prout vel Sphæræ ambienti est propius, vel Centro Terræ, ut sit Aër & Aqua.

IV. *Judæus*; Attamen necessariò fateri coguntur Sapientiam (*in his latentem*), eò quòd Substantia una ab altera differt (*quòd substantiis hæc inter se differunt*). Non enim differt Substantia Ignis à Substantia Aëris, & Aëris ab Aquæ, & Aquæ à Terræ (*accidentaliter*) secundum magis & minus; sed Formâ unicuique peculiari & specificâ constitutum est, ut hoc sit Ignis, alterum Aer, aliud Aqua, aliud Terra. Quod si aliter esset, posset quis dicere, totam plenitudinem Sphæræ (*quicquid sub cœlo est*) esse Terram, cujus una pars sit subtilior alterâ: Alius dicere posset, quicquid sub cœlo est, esse Ignem, qui, quò magis descendit, magis crassam habeat Igneitatem & frigiditatem. Atqui videmus, conjungi quidem aliquando Elementum unum cum altero, sed tamen unumquodque servare suam formam & substantiam: videmus Aërem, Aquam, & Terram, in loco uno se mutuò contingentia, & tamen non assimilantur inter se invicem, donec unum in alterum mutetur per alias causas, mutantes ea: ut v.8. Aqua recipiat formam Aëris, & Aër formam Ignis; & tum demùm Elemento uni competit nomen Elementi alterius, substantiæque illorum dignoscuntur è formis suis, præter Accidentia illorum (vel, *sine accidentibus*), quod compulit Philosophos, ut dixerint, esse illic Intellectum Agentem Divinum, largientem Formas illas, (*quatuor Elementis*) sicut largitur Formas Plantarum & Animalium, quæ omnia constant ex quatuor Elementis: Neque Vitis pergulana dignoscitur à Palma Accidentibus, sed Formis, per quas

ומה שיתמצע הידה כפי ה
הקורב' מן הגלגל המקיף או
מן המרכז אויר ומים :

ד אמר החבר אבל ההכרח
יביאם להודות בחכמה בהפרד
עצם מעצם כי לא יפרד עצם
האש מעצם האויר והאויר מן
המים והמי' מהארץ במעט
וברב ובחזק ובחלש אך בצור'
מיוחדת לכל אחד הושם זה
אש וזה אויר וזה מים וזה ארץ
ואם איננו כן יש לאומר לומר
כי מלא הגלגל כלו ארץ קצתו
יותר דק מקצתו ולאחר ש
שיאמר אבל מלא הגלגל כלו
אש אך כל מה שירד הירה
יותר עב אשירות ויתר קר ו
ואנחנו רואי' פגישת יסוד
ביסוד וכל אחד מהם שומר
צורתו ועצמותו נראה האויר
והמים והארץ במקום אחד
נוגעים זה בזה ואינם מתדמים
עד שישתנה קצתם אל קצתם
בסבות אחרו' משנות אותם
ויקבלו המים צורת האויר
והאויר צורת האש ואז יהיה
ראוי היסוד לשם חבירו ויהיו
העצמים נכרים בצורתם
מלבד מקריהם והביא זה
הפילוסופים לאמר כי שם
שכל פועל אלקי נותן הצורות
האלה כאשר הוא נותן צורות
הצמחים והחיים והם כלם
מהארבע יסודות ואין הדלית
נכרת מן הדקל במקרים אבל

בצורות שמו זאת זולת עצם
זאת אך יפרד במקרים דלית
מדלית ודקל מדקל שתהיה
על הדמיון זאת שחורה וזאת
לבנה וזאת יותר מתוקה וזאת
יותר ארוכה וזאת יותר קצרה
ויותר עבה ויותר דקה וזולת
זה מן המקרים ואין בצורות
העצמיות רב ומעט כי אין סוס
פחות סוסיות מאחר ולא
אנוש יותר אנושיות מאחר כי
גדרי הסוסיות והאנושיות
לכל אישיהם מגיעים ו
והפילוסופים הודו על כרחם
כי אלו הצורות נותן אותם
ענין אלקיי וקוראי' אותו מ
משכיל נותן הצורות ׃

ה אמר הכוזרי זאת היא
האמונה כאשר יכריחנו הכרח
השכל להודות בכזה ומה
הוצרכו לומר במקרה ולמה
לא נאמר כי אשר שם זה סוס
וזה אנוש בחכמה אשר לא
נשיג אנחנו הפרדתה הוא
אשר שם האש אש והארץ
ארץ לחכמה אשר ראה אותה
יתברך לא במקרה מקרבת
הגלגל או ממרחקו ׃

ו אמר החבר וזאת היא
הטענ' התוריה ומופתה בני
ישרא' אשר הופך להם מן
עיני העצמים מה שהופך ומה
שנברא להם מן ההויות
וכאשר יסתלק המופת הזה
ישתוה עמך הטוען עליך בדלת
על דרך הדמיון כי צמחה במה
שקרה שיפול במקום ההוא

quas Unum ſubſtantiam aliam habet quàm alterum: Accidentibus autem differt Vitis una ab altera, & Palma una ab altera, dum una eſt Nigra, altera Alba, una alterâ magis dulcis, vel procerior, vel brevior, vel craſſior, vel tenuior ſeu exilior, & aliis ſimilibus accidentibus differunt. In Formis autem Subſtantialibus non datur Magis & Minus: Equus enim unus non habet minorem Equicitatem quàm alius, neque Homo unus magis habet humanitatem, quàm alius. Definitio enim Equeitatis & humanitatis, omnibus eorum ſingularibus vel individuis æqualiter competit. Et Philoſophi coguntur fateri, has formas dari à re aliqua Divina, quam vocant *Intelligentem Datorem formarũ*.

V. *Coſri*; Hæc revera Fides dici meretur, quando nos etiam Intellectus cogit aliquid hac ratione fateri. Quid verò nos adigit, ut dicamus, per accidens? Cur non potiùs dicemus, qui hoc poſuit Equum, hoc Hominem, *per Sapientiam* nobis incomprehenſibilem; idem ille eſt qui Ignem conſtituit Ignem, Terram Terram, per Sapientiam Divinam, non per Accidens propioris vel longioris diſtantiæ à Sphæra?

VI. *Judæus*; Hæc eſt Ratio vel Argumentatio Legalis (*& vera*), cujus demonſtrationem ſuppeditant filii Iſraël, quibus (vel, *in quorum gratiam*) ſubſtantiarum formæ ſunt mutatæ; quædam per converſionem in alias, (*veluti Virga in ſerpentem, Aqua in ſanguinem, &c.*) quædam etiam de novo creatæ; (*veluti Tabulæ, Manna &c. vide par. 1. §. 83. 89. 91.*). Sublatâ hac demonſtratione, æquè firma erit tibi ratiocinatio ejus, qui contra te argumentabitur, & dicet ex. gr. de Vite, quòd ideò progerminaverit,

quia acciderit, ut in locum illum caderet ſemen Uvarum: Formam autem ſeminis eſſe ab accidentali aliqua qualitate Motûs circularis Sphæræ, per quam Elementa commiſceantur & temperamentum illud accipiant, quod conſpicitur.

VII. *Coſri*; Ego verò cum tali agerem de Sphæra ſuprema ipſa, quidnam ſit quod illam moveat! & an Res illa ſit per accidens, necne! Deinde loquerer cũ ipſo de qualitatibus vel virtutibus illis ſphæricis, quę ſunt infinitæ; cùm nos videamus Formas Plantarum & Animalium eſſe finitas, quibus neque aliquid poſſit addi neque detrahi (*juxta id quod ſuprà dixit ſub finem §. 4.*). Neceſſariò autem cum innovationibus illis (vel, *cum novis illis Orbium, & variorum eorum motuum, diſpoſitionibus*), novæ quoque ſubinde oriri deberent formæ (*ſubſtantiales*) deletis aliis. (*videatur de hoc liber* חובת הלבבות *in* היחוד, *cap.6.*).

VIII. *Judæus*; Hæc eſt Ratio; inprimis cùm etiam apprehendimus aliquâ ratione Sapientiam in multis illorum latentem (*ut Plantis & Animalibus*) & eorum Uſum, quemadmodum in libro de Uſu Animalium Ariſtotelis, & in libro de Uſu membrorum Galeni, atque aliis, multa admiranda hujus Sapientiæ explicantur. Sic palàm conſtat de Beſtiis terræ habitabilis (*domeſticis*), veluti Ovibus, Bobus, Equis, & Aſinis, quòd ſint pro neceſſitate hominis. Nihil enim commodi ab eis rediret ſi forent ſylveſtres, ſed in terra habitabili pro uſu hominum. Et quicquid indigitat & deſignat David Pſalmo 104. quando ait; *Quàm magna ſunt opera tua, Domine!* v.24. facit ad refutanda argumenta Epicuri Græci, qui ſtatuit, Mundum eſſe per Accidens.

זרע הענבים וצירת הזרע הית' במה שנקרה מסביב הגלגל ערך מן הערכי' נמזגו בו ה היסודות מזג בא ממנו מרה שאתה רואה :

ז אמר הכוזרי ואני אדבר עמו על הגלגל העליון עצמו מה חוא שיגלגלהו והיה הדבר ההוא במקרה אם לא ואחר כן אדבר עמו בערכים ההם הגלגליים והם עד אין תכלית מרוב ואנחנו רואים צורות הצמחים והחיים יש להם תכלית עליהם אין להוסיף ומהם אין לגרוע והיה ראוי שתתחדשנה עם חדוש הערכים צירות ותמחנה אחרות :

ח אמר החבר היא ה הטענה כל שכן עם השגתנו מהחכמה בהרבה מהם ומה הצורך אליהם כאשר התבאר בספר תועלות מיני החיים לאריסטו ולגאלינוס וזולתם מפלאי החכמ' וכן יתבאר ב בבהמות היישוב כצאן והבקר והסוסים והחמורים שהם בעבור צורך האדם אליהם כי אין התקנה בהם שיהיו מדבריות אבל בישוב לתועלת בני אדם וכל מה שרמז לו דוד ע״ה באמרו מה רבו מעשיך ה' לדחות טענת אפיקורוס היוני אשר היה רואה כי העולם היה במקרה :

IX. *Coſri*;

ט אמר הכוזרי אף על פי
שיצא מענננו מעט באר לי
כונת המזמור הזה ׃
י אמר החבר הוא הולך
על דרך מעש׳ בראשית ה
התחיל עוטה אור כשלמה
רומז אל מאמרו יהי אור ׃ ב
נוטה שמים כיריעה רומז אל
יהי רקיע ׃ המקרה במים
רומז אל המים אשר מעל
לרקיע ׃ ואחר כן מה שיקרה
באויר מהעננים והרוחות
והאשים והברקים והזועות
ושהם כלם ברשיון כמו שאמר
כי בם ידין עמים והליץ בעדם
כלם השם עבים רכבו המהלך
על כנפי רוח עושה מלאכיו
רוחו׳ ר״ל ששולחם אל מקום
שירצה ובמה שירצה וכל זה
תלוי ברקיע ׃ ואחר כן ה
הועתק אל יקוו המים ותרא׳
היבשה כאמרו יסד ארץ על
מכוניה ושהמי׳ בטבעם
מקיפים ממעל לארץ ויכסוה
כלה כלבוש עמקים והרים כמו
שאמר תהום כלבוש כסיתו
על הרים יעמדו מים ׃ אבל
היכולת והחכמה הוציאת
אותם מהטבע ההוא והכניסם
אל העמקים מקום הימים עד
שיהיה לשם מקום גדול החיים
והראו׳ החכמה ואמר מ
מגערתך ינוסון ׃ כנוי הכנסם

IX. *Cosri*; Etiamsi hoc nonnihil exorbitet à proposito nostro, tamen velim ut mihi explices mentem & intentionem illius Psalmi!

X. *Judaus*; Psalmus ille sequitur ordinem historiæ Creationis: (*Sic docet Aben Esra, quem confer cum nostro Authore*).

Incipit (*à Luce prima*) v. 2. dicens: *Operiens se lumine, tanquam vestimento*; quo innuitur ad; *Esto Lux.*

Ibid. Qui *extendit Cœlum veluti Cortinam*; respondet τῷ; *Esto expansum.* ℣. 3. *Qui contignat in aquis*, respicit ad *Aquas quæ super expansum.* (*vide par.* 4. §. 25.).

Deinde progreditur ad ea, quæ sunt in *Aëre*, veluti sunt; Nubes, Venti, Ignes, Fulgura, Terræmotus; & explicat, quòd hæc omnia sint vel fiant secundum Voluntatem Dei, sicut Job ait; *Quia per ea judicat populos*, cap. 36. ℣. 31. Eleganter de his omnibus dicit David; *Qui ponit nubes currum suum, qui ambulat super alas venti, qui facit Angelos suos ventos*, ℣. 3. 4. h. e. qui mittit eos quocunque vult, & ad quodcunque vult. Omnia hæc dependent ab Expanso.

Dehinc transit ad; *Congregentur aquæ, & appareat arida*, dum ait; *Fundavit terram super bases suas*, ℣. 5. & porrò docet, quòd Aquæ naturâ suâ ambiverint terram, eamq; totam texerint, quasi vestimentum, tam profundas valles, quàm montes, inquiens; *Voragine tanquam vestimento operuisti eam, super montes steterunt aquæ*, ℣. 6; verùm Potentia & Sapientia (*Divina*) eas à natura illa sua eduxerit, & ingredi fecerit (*incluserit q.*) in Valles, locum sc. Marium, ut (*in arida scilicet*) esset locus pro educatione animalium, & manifestaretur Sapientia (*Divina*) sicut ait, *Ab increpatione tua fugerunt*, quod referendum ad

illorum immisſionem in Maria & loca ſubterreſtria: Hoc innuit etiam David dum ait Pſal. 136.6. *Eum qui extendit terram ſuper aquas*; quamvis in ſpeciem videtur repugnare ei quod hic dicit; Voragine tanquam veſtimento *operuiſti eam*; Verum *hoc* loquitur de Natura aquarum; (*in prima earum creatione*) illud verò de Potentia & Sapientiâ Divina, (*quâ eas à terra ſeparavit, & in certum locum incluſit*) ſicut ait, *Terminum poſuiſti eis, quem non tranſibunt.* Et in his omnibus ratio fuit habita Utilitatis animalium. Quemadmodum ſcilicet homo ſuâ ſolertiâ & arte compellit aquas in excipulas, & alia ſimilia, ut accipiat inde aquas pro neceſſitate ſua ad molas, vel aqualiculos aut aquæductus (*in agris*) & alia: ſic idem hîc indigitat David dicendo; *Qui emittis fontes in convalles, ut potum præbeant omnibus beſtiis agreſtibus*, ℣. 10. 11. quando ſc. beſtias creaturus eſſes; *& juxta eas volucres habitent*; quando ſc. volucres creaturus eſſes.

Poſthæc progreditur ad; *Herbaſcat terra*, dum ait; *Qui irrigat montes de ſuperioribus ſuis*, vel, *de cænaculis ſuis*, ℣. 13. quod refertur ad illud; *Et vapor aſcendebat è terra*; ad uſum ſc. & utilitatem hominis & ſementis ejus, ſicut ait; *Qui germinare facit gramen pro jumentis*; ne ſc. homines contemnant gramen, quia ejus uſus ſit pro Beſtiis terræ habitabilis, quales ſunt Boves, Oves, Equi, Aſini, & alia, de quibus loquitur, dum addit; לַעֲבֹדַת הָאָדָם *Ad ſervitutem hominis, h.e.* עֲבוֹדַת הָאֲדָמָה *ad Agriculturam*, ut homo eorum operâ uti poſſit ad colendum terram, & cor è terra naſcentium (*h.e. ſelectiſſimas & præſtantiſſimas plantas ejus*) elicere & retinere pro ſe ipſo, ſicut ait; *Ad educendum panem è terra*, ℣. 14. cui ſimile eſt id quod Moſes dicit; *Ecce dedi vobis omnem*

אל הימים ותחת הארץ ולזה
רמז באמרו לרוקע הארץ על
המים כי הוא בנראה כנגד
אמרו תהום כלבוש כסיתו וזה
כפי טבע המים והמאמר ההוא
כפי היכולת והחכמה וכמו
שאמ' גבול שמת בל יעבורון :
וכל זה מכוון לתועלת החיים
כאשר יראה האדם ב
בתחבולותיו ומלאכותיו רוב
מימי הנהרות בככרים וזולתם
לקחת מן המים כפי צרכו לבית
הריחים או לתעלה וזולת זה כן
רמז הנה באמרו המשלח מ
מעינים בנחלים כדי שישקו
כל חיתו שדי כאשר תברא
החיה ויהיה עליהם עוף השמים
ישכון כאשר יברא העוף ו
ואחר נעתק אל תדשא הארץ
באמרו משקה הרים מעליותיו
כנוי לואיד יעלה מן הארץ
לתועלות בני אדם וזרעו כמו
שאמר מצמיח חציר לבהמה
שלא יבזו החציר כי הוא
מתועלות בהמות הישוב בקר
וצאן וסוסים וחמורי' וזולתם
כנה בעדם בעבודת האדם
רוצה לומר עבודת האדמה
לעבוד בהם ויוציא לב הצמח
לעצמו כאשר אמר להוציא
לחם מן הארץ דומה לאמרו
הנה נתתי לכם את כל עשב

זרע זרע רוצה לומר שהלב לאדם והקליפות לשאר החיים כמו שאמר ולכל חית הארץ ולכל עוף השמים וזכר המזונים השלשה אשר יוצאו בעבודת האדמה והם דגן תירוש ויצהר וכלם לחם : ואחר כן זכר תועלותם ואמר יין ישמח לבב אנוש : ואחר כן שמן ל להצהיל פנים משמן והלחם אשר הוא הלחם הידוע מיוחד לבב אנוש יסעד ואחר כן חזר אל תועלת ירידת המטר לאילנים שאמר ישבעו עצי ה׳ ארזי לבנון אשר נטע ותועלת האילנים הגבוהים למין מן החיים כמו שאמר אשר שם צפרים יקננו כאשר ההרים הגבוהים תועלת למין אחד מן החיים כמו שאמר הרים הגבוהים ליעלים : והסלעים תועלת למין אחד מן החיים כמו שאמר סלעים מחסה לשפנים והכל נכלל בזכר נ היבשה : ואחר כן נעתק אל יהי מאורות באמרו עשה ירח למועדים וזכר תועלת הלילה ושהוא בכונה מאצלו ולא במקרה ולא תהו במעשיהו ולא במקרים התלויים במעשה כי הלילה הוא זמן העדר השמש אבל הוא עם זה מכוון לתועלות כמו שאמר תשת חשך ויהי לילה ומה שסמוך לו מן המאמר בזכרון החיות

omnem herbam ſementantem ſemen &c. Gen. 1. verſu 29. vult dicere, Cor (*medullam, nucleum, grana*) eſſe pro homine, Cortices, pro cæteris Animantibus, ſicut dicit ver. ſeq. 30. At omni beſtiæ terræ, cunctis volucribus Cœli &c. Meminit etiam (David *in ſpecie*) trium alimentorum, quæ educuntur è terra per Agriculturam, nempe, *Frumenti*, *Muſti*, *& Olei*, quæ omnia veniunt nomine *Panis* in genere; & ſimul etiam utilitatis eorum dum ait; *Vinum lætificat cor hominis*, ℣. 15. *Oleum inſervit ad nitidam reddendam faciem*, *ibid.* *Panis*, in ſpecie & propriè ſic dictus, *Cor hominis fulcit & ſuſtentat.* Ab his tranſit ad oſtendendum uſum deſcensûs Pluviarum pro Arboribus, dum ait; *Saturantur arbores excelſæ, cedri Libani, quas plantavit*, v. 16. Utilitatem item Arborum procerarum pro certis animantium ſpeciebus, ſicut ait; *In quibus paſſeres nidificant*; quemadmodum montes excelſi utiles ſunt ſpeciei alii, ſicut dicit; *Montes excelſi pro rupicapris*; & Petræ, pro ſpecie animantium alia, ſicut ait; *Petra hoſpitium leporibus*, vel, *cuniculis.* Omnia hæc (*quorum hactenus facta eſt mentio*) comprehenduntur (*in hiſtoria Creationis Moſaica*) ſub *Arida.* Genes. 1. 9.

Hinc porrò confert ſe (*David*) ad; *Sint luminaria*, dum ait; *Fecit Lunam in certa tempora.* Meminit utilitatis Noctis, quòd nimirùm illa ſit certo fine à Deo facta, non per accidens, quia nihil eſt inane & fruſtraneum, vel in ejus operibus, vel in accidentibus, operibus illis inhærentibus. Nox enim equidem eſt privatio Solis, ſed ſimul etiam ſuas habet utilitates & uſus, ſicut ait; *Ponis* (certo nimirum fine & uſu) *Tenebras & eſt Nox*, ℣. 20. Quò etiam referendum,

המזיקות

quod mox ſubjungit de Animalibus homini noxiis,quæ noctu diſcurrunt & obambulant, interdiu autem ſe in antra ſua recipiunt, & in habitaculis ſuis accubant, ℣.20.21.22. contrà quàm ſolent homines,& animalia manſueta, quæ inter homines educantur,ſicut ait; *Tunc* (cùm ſc. Sol oritur) *egreditur homo ad opus ſuum,& ad culturam ſuam uſq; ad veſperam.* Sic occaſione mentionis *Fluminum* ℣. 10. &c. & *Luminarium* ℣. 19. & ſeqq. delapſus fuit ad explicandam rationem animantium terreſtrium omnium, & ſimul quoque Hominis.

Nihil itaque ſupererat, niſi ut mentionem quoque faceret Aquatilium, quorum rationes magna ex parte nobis ſunt ignotæ, & Sapientia in illis latens nobis non eſt ita manifeſta & revelata, ſicut alterorum. Itaq; mentioni illorum, quorum Sapientia nobis eſt cognita & manifeſta, ſubjungit Laudationem, dicendo; *Quàm multiplicata ſunt opera tua Domine, omnia in Sapientia feciſti, &c.* ℣.24. Et poſt eam progreditur ad Mare & illa quæ in eo ſunt commemoranda, quibus ſubjungit; *Sit*, vel *erit*, *gloria Domini in ſeculum, lætetur Dominus in operibus ſuis* ℣.31. quod reſpondet ei quod in Hiſtoria Creationis dicitur; Et vidit Deus omnia quæ fecit, & ecce bona erant valdè, Gen.1.31. Quod ad diem Sabbathi attinet, de eo dicitur; Et *quievit* (Deus die 7. ab omni opere ſuo) *& benedixit diei ſeptimo*, & ſanctificavit eũ, Gen.2..2.3. quia in eo perfecta fuerunt Opera naturalia, facta in tempore (*ſex dierum creationis*), & (*in eo*) pertingere fecit hominem (*pridiè, ſexto ſc. die creatum*), ad gradum & dignitatem Angelorum, qui non opus habent nec utuntur facultatibus naturalibus, quia ſunt Intelligentiæ, quæ ad opera ſua non indigent tempore, ſicuti nos quoque videmus, Intellectum unico momento (*ſine Menſura & motu temporis*) concipere

המזיקות לאדם והליכתם בלילה והאספם ביו' והאדם והחיות הרגילות עם אדם בהפך זה כאשר אמר יצא אדם לפעלו ולעבודתו וגו' : הנה כבר נגדרו לו החיים הארציים כלם בזכר הנהרות ואחר כן בזכר המאורות ונגדר עמהם זכר האדם ולא נשאר לו אלא זכר החיים אשר במים ורוב עניניהם אינם ידועי' והחכמה בהם איננה נגלית לנו כהגלותה באלו ושבח על זכרון אלה אשר החכמה בהם נגלית באמרו מה רבו מעשיך ה' ואחר כן חזר אל זכר הים ומה שיש בו וסמך לו אמרו יהי כבוד יי' לעולם ישמח ה' ב במעשיו כנוי לאמרו וירא אלקים את כל אשר עשה והנה טוב מאד ואמר על יום השביעי וישבות ויברך ויקדש בעבור שנשלמו המעשים הטבעיים אשר ישלמו בזמן והגיע האדם אל מעלת המלאכים אשר אינם צריכים לכחות הטבעיים מפני שהם שכלים אינם צריכים בפעליהם אל זמן כאש' אנחנו רואים השכל יצייר ברגע אחד השמי' והארץ ו

והוא עולם המלאכו׳ ועולם המנוחה כאשר תדבק הנפש בו תנוח ועל כן נאמר בשבת שהוא מעין העולם הבא ׃
ועתה נשוב אל דברינו על דעת אנשי ההקשה כי היסודות כאשר ימזגו מזגים מתחלפים כפי התחלף המקומות והאוירים והערכים הגלגים יהיו ראוים לצורות מתחלפות מאצל נותן הצורות והיה לכל המוצאים מה שיש להם מכחות וטבעים המיוחדים להם ולקצתם דעות במוצאים שכחותם וטבעיהם מזגים בלבד אינם צריכים אל צורות אלהיות ושהצורות אינם צריכות כי אם לצמחים ולחיים אשר תיוחס הנפש אליהם וכאשר נמזגו מזג יותר דק היו ראוים לצורה יותר נכבדת תראה בה מחכמה האלקית יותר והיא הצמח אשר לו קצת הרגש והשגה וניזון מן הארץ הטובה הלחה והמים המתוקים ונמנע מהפך זה ויגדל עד אשר יוליד כמוהו ויעשה זרע אז יעמוד מעשהו ויבקש הזרע ההוא כמו המעשה ההוא לחכמה הנפלאה התקועה בו הנקראת אצלם טבע והוא כח משתדל בשמירת המין בעבור שלא היה אפשר להשאר האיש ההוא בעצמו

concipere Cœlum & Terram. Et hic (*hæc quies Sabbathina & intellectûs exercitatio ac operatio*) eſt *Mundus Angelicus & Mundus quietis* (ab operibus corporalibus, ut Intellectus in eo perficiatur) cui dum adhæret anima, quieſcit. Ideò dicitur de Sabbatho, quòd ſit ſpecimen & Typus ſeculi futuri.

Sed nunc revertemur ad inſtitutum noſtrum, de ſententia eorum, qui ratiocinationibus meris nituntur; Elementa, ajunt, quando, pro varietate Locorum, Aërum, & conſtellationum, variè inter ſe permiſcentur, apta fiunt ad formas diverſas à Formarum datore. Et hinc omnia Mineralia ſeu foſſilia ſuas peculiares habent virtutes & Naturas peculiares & proprias. Quidam tamen illorum ſentiunt, Virtutes & Naturas Metallorum eſſe tantùm mixtas (*ex Elementorum mixtione*), neque opus habere Formis Divinis; Formas quippe non eſſe neceſſarias, niſi Plantis & Animantibus, quibus Anima attribuitur. Et cùm miſcentur (*Elementa*) mixtione ſubtiliore, capacia fieri Formæ nobilioris, in qua magis ſit conſpicua Sapientia Divina; Ex his eſſe Plantas, quibus aliquis eſt ſenſus & apprehenſio, dum nutrimentum accipiunt è Terra bona & humida, & Aquis dulcibus, à contrariis verò detrimentum accipiunt; quæque creſcunt, donec generant ſibi ſimile, & ſemen producunt: & tùm ſubſiſtit opus eorum (*ſubſiſtunt, quia ubi huc pervenerunt ut ſemen proferant, ſummum perfectionis ſuæ gradum obtinuerunt*): & hoc Semen quærit iterum ſimile opus producere per Sapientiam admirandam ei inditam, quæ apud eos (*Philoſophos*) vocatur *Natura*, & eſt Vis occupata in conſervatione ſpeciei, quia non fuiſſet poſſibile, ut indi-

viduum illud per se perpetuò conservaretur; compositum quippe ex rebus diversis (*usq; contrariis*). Et cuicunq; insunt virtutes istæ crescendi, simile sibi generandi, & nutrimentum accipiendi, non movetur motu locali, sed ducitur eo à Natura, ut Philosophi loquuntur, vel potiùs, ut revera est, à Deo Benedicto, per occultam aliquam rationem & dispositionem, quam tu, si placet, appellabis vel Naturam, vel Animam, vel Vim & Virtutem.

Cùm adhuc subtilior est illa Elementorum mixtio, & magis disposita ut in ea Sapientia divina elucescat, digna quoque fit accessione formæ, præter potentias naturales, ita ut consequatur alimenta sua de longinquo, omniaque membra ejus sint ligata q. & constricta, ut non moveantur, nisi voluntate ejus, majusque dominium habeat in partes suas, quàm Plantæ, quæ non possunt se abscondere & subducere ab eo quod nocet ipsis, neque persequi id quod ipsis est utile; sed à vento pro lubitu hinc inde circumferuntur; Hinc ajunt fieri animalia, cum membris moventibus se in loco, (*quæ locali motu moventur*). Forma ista ulterior vel excellentior eis indita præter Naturam, vocatur *Anima*. Magna autem est differentia inter Animas; prout sc. prædominantur quatuor naturalia (h. e. *quatuor Elementa, cum quatuor suis proprietatibus*) & pro Intentione varia Creatoris sapientissimi circa singula animantia ad necessitatem totius mundi; etiamsi multorum usum & utilitatem non sciamus. Quemadmodum sc. nos Instrumentorum Nauticorum (*omnium & singulorum utilitates*) ignoramus, & existimamus, illa nullius esse necessitatis vel usus;

שהוא מורכב מדברים ם
משתנים ׃ והיה כל אשר
לו הכחות האלה לגדול
ולהולדה וקבול המזון לא
ינוע התנועה המקומית הוא
אשר ינהיגהו הטבע על דברי
הפילוסופים ועל האמת
שהבורא יתברך ינהיגם ב
בתכונה מהתכונות ׃ קרא
אותה התכונה ההיא אם
תחפוץ טבע או נפש או כח ׃
וכאשר דק המזג יותר ונזדמן
להראות בו החכמה האלקית
יותר היה ראוי לתוספת צורה
זולתי הכחות הטבעיים עד
שיגיע אל מזונותיו מרחוק
ויהיו כל אבריו קשירים לא
ינועו כי אם בחפצו ויהיה יותר
מושל בחלקיו מן הצמח אשר
לא יוכל להסתר ממה שיזיקהו
ולא לרוץ למה שיועילהו
והרוח משחקת בו והיה החי
בעד האיברים המניעים במקום
נקראת הצורה הנתונה לו
יתירה על הטבע נפש והשתנו
הנפשות שנוי גדול כפי ה
התגבר הטבעים הארבע עם
כוון החכם יתברך לכל
חי וחי לצורך כל העולם אליו
אף על פי שאין אנו יודעים מה
התועלת ברבם כאשר לא נדע
כלי הספינה ונחשבם ללא
צורך וידעם בעל הספינה
ועושיה וכאשר לא נדע
תועלות הרבה מאברינו

illas

ועצמינו אלו היו מפורדים לפנינו לא היינו יודעים ת תועלות כל עצם ועצם וכל אבר ואבר אף על פי שאנחנו משתמשים בהם וברור לנו כי אם היינו חסרי׳ אחד מהם יהיו מעשינו חסרים ונצטרך אליו׃ וכן כל חלקי העולם ידועים וספורי׳ אצל בוראם עליו אין להוסיף וממנו אין לגרוע והיה מן הדין שתהיינה הנפשות שונות זו מזו והיה בדין שיהיו כלי כל נפש ראוים לה וינתן לאריה כלי הטרף בשנים והצפרנים עם הגבורה׃ וינתן לאיל כלי המנוסה ע עם המורך וכל נפש תכסוף להשתמש בכחותיה כאשר הוכנו לה ולא נשתוו הטבעים במאומה מן החי הבהמי ו ואיננו נכסף לקבול צורה יתירה על הנפש החיונית אבל נשתוו באדם ונכספו לצורה יתירה ואין כילות אצל הענין האלקי ואצל עליו צורה יתירה נקראת השכל ההיולני הנפעל ובני אדם גם כן שונים זה מזה כי רובם טבעיהם נוטים ויטה שכלם עם הנטיה ההיא אם יטה עם המרה האדומה עם המהירו׳ והקלות ואם יטה עם

illas tamen Nauclerus & Navicularius novit & intelligit: quemadmodum item nescimus usum multorum nostrorum membrorum & ossium, & si dispersa coram nobis jacerent, omnium & singulorum ossium & membrorum utilitatem non nossemus, quamvis illis utamur, & sciamus, si vel uno illorum destituti essemus, nos ad actiones nostras obeundas mancos & mutilos fore, eoque opus habere: sic omnes & singulæ partes hujus mundi notæ & in numerato sunt apud Creatorem, illique nihil potest vel addi, vel detrahi. Porrò autem æquum censuit (*Sapientia Divina ad mundi necessitatem*) ut animæ essent inter se diversæ, & organa cuique animæ essent convenientia; & Ex. gr. Leoni darentur instrumenta seu organa rapacia, Dentes nimirum & Ungues cum fortitudine; Cervo, organum fugiendi, cum mollitie animi: Quæque etiam Anima appetit uti facultatibus suis, prout ei sunt concessæ, neque in quoquam differunt naturæ in Animantibus brutis (*quia nullum est quod ultra Animam sensitivam, ceu formam ipsis propriam, aliquid ulterius & excellentius habeat*); imò ne appetunt quidem formam ulteriorem supra animam viventem, h. e. sensitivam: Aliter verò est de Hominibus, qui appetunt formam ulteriorem: neque etiam Res Divina avara vel parca hac in re est erga eos, sed infundit eis Formam ulteriorem & excellentiorem, quæ vocatur *Intellectus Materialis passivus.* Quin & inter homines ipsos magna hac in parte deprehenditur differentia: plerumque enim naturæ declinant (*a mediocritate, ad alterutrum extremum*) & unà cum illis (*naturis, temperamentis*) declinat quoque Intellectus. Si declinet cum Bile flava (*cholerâ*; h. e. *si bilis flava apud ipsum in excessu peccet*);

Intellectus ejus est velox & præceps; Si bilis atra; erit tardus & cunctator: Mores enim (*animi*) sequuntur temperamentum (*corporis*); adeo ut, si quis homo existat temperamenti æqualis, utraque morum seu virtutum contraria (*excessus & defectus*) sint in potestate ejus instar duarum lancium bilancis æqualiter consistentium in manu ponderantis, qui eas additis vel demtis ponderibus, inclinat quocunque vult: hujusmodi etiam hominis Cor sine dubio vacuum est à cupiditatibus nimiis, & gradum appetet suo superiorem, qui est Gradus Divinus: considerabit insuper talis, quid sibi sit faciendum, in vehementioribus suis naturis & motibus (*h. e. Facultatibus corporis seu temperamenti, & affectibus animi*), neque morem geret voluntati facultatis Irascibilis vel concupiscibilis, vel aliarum: sed consultò aget, & petet à Deo, ut ipsum docére velit viam rectam: Et hic est super quem Deus effundit Spiritum Propheticum, si Prophetiæ capax sit; vel Spiritum Doctrinæ & Eruditionis (vel *Spiritum διδακτικὸν*), si gradus ejus sit inferior, ut fiat Sanctus, non Propheta. Non est enim avaritia vel parsimonia apud Deum, sed dat unicuique quod ei competit. Philosophi vocant Datorem hujus gradus, *Intellectum agentem*, & faciunt ex eo *Angelum, in proximo gradu post Deum.* (*conf. par. 1. §. 1. & par. 4. §. 25. & R. Levi ben Gerson in* ספר מלחמות *par. 1. cap. 5. & par. 3. cap. 13.*) & cùm Intellectus hominum ei adhærent (vel conjunguntur cum eo) hic est Paradisus, & Vita æterna ipsorum (*Philosophorum*).

המרה השחורה עמו המתון והיישוב : והמדות הולכות אחרי המזג עד אם ימצא אדם שוה הטבעים והפכי המדו' אצלו ברשותו כמו שתי כפות המאזני' הישרי' ביד השוקל יטה אותם אל אשר ירצה בתוספת האבנים וחסרונם : והאדם ההוא בלי ספק לבו ריק מן התאוות המופלגות ונוסף אל מדרגה למעלה ממדרגתו והיא ה המדרגה האלקית והוא עומד ומחשב במה שראוי לו לעשות בהגברת טבעיו ומדותיו ואיננו נותן לכח הכעס רצונו ולא לכח התאוה רצונו ולא לזולתם אבל הוא נועץ ו ומבקש מאלקיו שיורהו הדרך הישרה וזה הוא אשר יאצל עליו רוח אלקי נבואי אם יהיה ראוי לנבואה ; או למודי אם מדרגתו למטה מזאת ויהיה חסיד לא נביא שאין כילות לפניו יתברך אבל הוא נותן לכל דבר מה שראוי לו : והפילוסופים קוראים נותן המדרגה הזאת השכל הפועל וישימוהו מלאך אחרי האלקי וכאשר שכלי בני אדם נדבקים בו הוא גם גן עדנם והתמדתם הנצחית :

יא אמר הכוזרי רצוני ש שתפרש לי הכלל הזה על דרך קצרה :

XI. *Cosri*; Velim, ut hæc generalia mihi breviter pauló specialius declares & explices.

אמר החבר יתבאר כ כי מציאות הנפש בתנועות וההרגש לחיים שונות מן התניעות היסודיות ונקראת סבתם נפש או כח נפשי ויתחלקו הכחות הנפשיות אל שלשה חלקי והם מה שישותף בו החי עם הצמח והוא הכח הצמח ומה ש שהשתתף בו האדם עם שאר החיים והוא הכח החיוני : ומה שנתייחד בו האדם ויקרא כח הדברי ויתבאר ענין הנפש הכללית הסוגיית בבחינת הפעולות שהם מחמת הצורות המגיעות בחמר לא מחמת החומר מצד שהוא חומר כי הסכין לא יחתוך מצד שהוא גוף אבל מצד שיש לו צורת הסכין וכן החי לא ירגיש וינוע מצד שהוא גוף אך מצד שהוא לו צורת החיות והיא הנקראת נפש : ונקראו אלו הצורות שלמות כי בהם ישלמו תכונות הדברים והנפש שלמות ויש שלמות ראשון ושלמות שני הנה הראשון הוא התחלה לפעולות והשני עצמות הפעולות היוצאות מההתחלה : והנפש שלמות ראשון כי הוא התחלה ליוצא מההתחלה : והשלמות אם שלמות לגשם ואם שלמות לעצם אינו גשם והנפש שלמות לגשם והגשם אם טבעי ואם מלאכותי והנפש

XII. *Judæus*; Animæ existentia patescit ex Motibus, ut & ex Sensu Animatorum; qui differunt à motibus elementaribus. Causa horum (*Motuum*) vocatur *Anima*, aut *Facultas animalis*. Dividuntur autem Facultates animæ in tres partes. *Una* est, in qua communicat animal cum Planta: & hæc est *Facultas vegetativa*. *Altera* est, in qua communicant Homo & cætera Animantia: & hæc est *Facultas Sensitiva*: *Tertia* est, quę propria est Hominis, & vocatur *Anima Rationalis*. Hæc Animæ universaliter & in genere considerata ratio, elucet ex operationibus, quæ proveniunt à Formis materiæ non à Materia, quatenus est Materia: Culter enim (ex. gr.) non scindit quatenus est Corpus, sed quatenus habet Formam cultri: sic Animal non sentit & movetur, quatenus est Corpus, sed quatenus habet Formam Animalitatis, quæ vocatur Anima.

Istæ Formæ vocantur *Perfectiones*, quia per illas perficiuntur Res: & Anima est Perfectio (Εντελεχεια).

Est verò Perfectio duplex, *Prima*, & *Secunda*. *Perfectio prima*, est principium operationum: *Secunda*, sunt ipsæ operationes provenientes a principio (*a perfectione prima*). Anima, est perfectio prima, quia principium est ejus quod prodit è principio: Et Perfectio, tàm Corporis, quam substantiæ, non est Corpus: Anima verò est Perfectio corporis: Cùm autem Corpus sit vel Naturale, vel artificiale; Anima perfectio est

corporis naturalis. Corpus porrò Naturale est vel organicum, vel organis destitutum; hoc est, operationes ejus perficiuntur vel cum organis, vel sine organis: Anima est perfectio corporis naturalis organici, vitalitate, vel animalitate prædit in potentia, (est definitio Aristotelis), hoc est, educit (*in actum*) operationes vitales in potentia, & dirigit eas. Unde liquet, quòd Anima non generetur ex mixtione elementorum corporis: quia in re, quæ innovatur vel oritur ex mixtione separatorum (*Elementorum*) in ea prædominatur vel unum ex separatis illis, vel plura, & sic pro hujus (*mixtionis*) ratione erit comparata quoque forma; quod si verò vincantur separata illa, ita ut nullum eorum remaneat in forma sua, orietur hinc forma intermedia; verùm anima non est de specie ullius ex separatis illis corporeis; ac proinde non est nisi Forma extrinsecùs adveniens, sicut e. g. כופח Foculus vel Furnulus (vel, *juxta aliam lectionem*, כפתוח האבן הזך sicut sculptura gemmæ) non est de specie formarum aquæ aut Terræ (*sed extrinsecus accedit ea forma, quam habet ab artifice*).

Porrò Principium Facultatum, *vel*, prima Facultatum, est Facultas altrix vel nutritiva; Facultas procreatrix, ultima; Facultas auctrix, intermedia, quæ colligat vel copulat primam & ultimam. Facultas tamen generandi quoq; suam habet prioritatem, & licet videatur esse postrema, primum tamen obtinet dominium in materiam dispositam ad recipiendam vitalitatem, (*animalitatem*) induitque eam formâ rei intentæ, ministerio Facultatis crescendi & nutriendi, posteaque relinquit regimen ambabus illis, usque ad tempus nativitatis vel partus. Sic Facultas generandi est cui servitur; Facultas nu-

שלמות לגשם טבעי : והגשם הטבעי אם כליי ואם בלתי כליי כלומר שישלמו פעולותיו בכלים או בלעדי כלים והנפש שלמות לגשם טבעי כליי בעל חיות בכח רוצה לומר מוציא הפעולות החיוניות בכח ומכין אותם ויתבאר שהנפש אינה הווה מהתמזג יסודות הגוף לפי שהדבר ה המתחדש מהתמזג נפרדים אם שיגבר בו אחד מהנפרדים או יותר מאחד הנה תהיה הצורה המגעת כפי זה : ואם שינוצחו הנפרדים עד שלא ישאר אחד על צורתו ותחודש מזה צורה מאמצעיותם והנפש אינה ממין דבר מנפרדי הגוף אם כן אינה אלא צורה מחוץ ככופח אשר איננו מ ממין צורות המים והעפר תחלת הכחות הכח הזן והוא ההתחלה והמוליד בתכלית : והמגדל כאמצע הקושר בין ההתחלה והתכלית : ולמוליד ראשית וקדימה ואם יראה מתאחר הנה הוא ימשול ראשונה על החומר המוכן לקבול החיות וילבישהו צורת הדבר המכוון בעבודת המגדל והזן ואחר כן יעזוב ההנהגה לשניהם עד עת ההולדה והמוליד נעבד והזן עובד ו

והמגדל עובד ונעבד ולזן ה
הארבע כחות המפורסמים
העובדים אותו כל נע ב
בחפץ הרגש נע ואם א
איננו כן היה ההרגש לריק
והחכמה לא תתן דבר להבל
וריק ולא להזיק ולא תמנע
דבר צריך ולא מועיל עד
שבעלי הקשקשים ואם יראו
נחים היה להם התקבצות
והתפשטות ואם יהופכו על
גביהם תתנועעו עד שישובו
על בטנם כדי לקרב להם
המזון וההרגשו' הנראות י
ידועות אבל הנסתרות תחלתם
ההרגשה המשתתפת כי אשר
איננו ערב ואשר הוא ערב
לא יושג כי אם בנסיון
וצריך לקבוע כח יצורי לשמור
צורות המורגשות והיא
ההרגשה המשתתפת והכח
הזיכר השומר לשמור בו ה
הענינים המושגים מהמורגשות
והכח היצרי להקריב בו מה
שנמנע מהזכרון והכח ה
המחשבי לעמוד בו על בירור
מה שיחדשהו היצרי והפסח
קצת מהעמידה החדשה עד
שישיבהו אל הזכרון ו והכח
המתנועע להביא מה שיצטרך
מקירוב

tas nutriendi servit, Facultas crescendi servit, & servitur ei (*à Facultate nutriendi*): Facultati verò altrici vel nutritivæ quatuor notæ facultates (*aliæ*) inserviunt, (*attractrix, retentrix, concoctrix, & expultrix.*

Quicquid movetur, voluntate sensus vel sensuali movetur: quod si enim aliter esset, sensus esset frustraneus: Sapientia autem Divina nihil dat vel frustrà & sine causa, vel ad nocendum, nihil etiam necessarium vel utile subtrahit; adeò ut etiam conchyliata vel testacea, licet videantur quiescere, tamen habeant congregationem & extensionem (*h. e. tamen motum habeant sibi ad sui conservationem necessarium sese vel colligendo & contrahendo, vel extendendo*) & si invertantur supra dorsum suum, motitabunt sese, donec super ventrem convertantur, ad comparandum sibi alimentum.

Sensus apparentes, h.e. exteriores, noti sunt: sed Occultorum (*internorum*) principium est Sensus communis. Nam, quid non Dulce sit, vel quid Dulce sit, non apprehenditur nisi Experientiâ, & necesse est statuere כח היצורי Facultatem imaginatricem ad retinendas formas sensu (*exteriore*) perceptas, quæ est Sensus communis (*potius Phantasia, cujus officium est, species à sensu communi perceptas, vel à se formatas retinere*); והכח הזוכר & facultatem *Memoriæ* ad retinendum per eam res sensuales apprehensas והכח היצרי & *Reminiscentiam* (*si exponit Muscatus*) ad reducendum id quod memoriæ excidit & subductum est; והכח המחשבי & *Facultatem Cogitativam*, (*Cogitationem*) ad insistendum per eam selectioni eorum quæ Reminiscentia renovavit, & quædam eorum corrumpenda vel secernenda, donec illa reduxerit in memoriam (*memoriæ restituerit*): והכח המתנועע Facultatem item motricem vel motivam, ad adducendum id quod utile

&bonum, &elongandum atque repellendum idquod noxium.

Facultates porrò omnes Animantium sunt vel Apprehensivæ vel Motivæ. Motivarum alia, movet ad adducendum id quod est utile, & hæc est Concupiscibilis; alia, movet ad repellendum id quod est noxium, & hæc est facultas Irascibilis. Apprehensivarum etiam duæ sunt species; vel Externæ, ut sensus Externi, vel Occultæ & Internæ, ut sensus interni: Motrix vel motiva, agit per Dominium Facultatis cogitativæ una cum Imaginativa (היצרי). Et hic est summus gradus Animantium brutorum: non enim potest illis attribui Facultas motiva ad moderandas & rectificandas causas Sensus communis vel Phantasiæ, & Reminiscentiæ: sed sensus reminiscentiæ inditus eis est ad rectificandas causas motus; rationalibus verò inditus est motus pro usu animæ rationalis agentis & recordantis (*in actionibus moralibus & intellectualibus*).

Sensus quinque exteriores noti sunt, & apprehensibilia (*objecta*) eorum quoque nota sunt. Mediantibus illis apprehenditur Similitudo (*species rei alicujus, veluti trigonum, tetragonum* &c.) Numerus, Magnitudo, Motus, & Quies.

Existentia Sensus communis patescit ex eo, quòd ex.gr. de Melle judicamus, quòd sit dulce, si illud tantùm videmus, idq; quia habemus facultatem quinque sensibus communem, quæ est הכח היצורי Phantasia (*vide paulò antè*), & operatur tàm inter vigilandum, quàm in somno.

Hanc (*facultatem*) sequitur Facultas componens (*mente*) id quod congregatur in sensu communi (כח היצרי) *Facultas Imaginativa* inter ea distinguens (vel, *ea abstrahens*) & differentiam inter ea faciens, quin

מקירוב וריחוק ודחיית המזיק
וכל כחות בח אם משיגים
ואם מניעים והמניעים אם
מניע להביא מועיל והוא
הכוסף ואם מניע לדחות
מזיק והוא הכועס והמשיגים
שני מינים אם נראים כחושים
הנראים ואם נסתרי׳ כחושי׳
הנסתרים והמניע הוא עושה
בממשלת המחשבי בהשתמש
היצרי והוא התכלית מהחי
הבהמי כי אין ראוי לקבוע לו
הכח המתנועע לתקן ס
כבות ההרגש והיצר : אך
החוש היצרי נקבע לו לתקן
סבות התנועה והמדבר בהפך
זה נתנה לו התנועה לתקן
הנפש המדברת העושה
הזוכרת : החושים החמשה
ידועי׳ ומושגיהם ידועים
באמצעות׳ תושג הדמות ו
והמנין והגודל והתנועה ו
והמנוחה התבאר מציאת
ההרגש׳ המשתתפת מאשר
אנחנו דנין על הדבש דרך
משל כשנראהו שהוא מתוק
וזה בעבור שעמנו כח משותף
לחושים החמשה וזה הכח
הוא היצורי ופועל בהקיץ ו
ובתנועה ואחר זה כח מרכיב
מה שמתקבץ בהרגשה ה
המשתתפ׳ ויבדיל ביניהם ויפיל
המחלוקת ביניהם מבלי שיסיר

Intellectus in potentia, Materiæ (*primæ*) similis, quæ similis est nihilo in actu (*h. e. intermedia est inter privationem absolutam & actum*) & est omnis res in potentia. Illi insunt Formæ intelligibiles, vel ex Institutione Divina, θεοδιδάκτως, vel per habitum acquisitum. Quæ insunt ex institutione Divina, sunt Intelligibilia prima, in quibus conveniunt omnes homines naturali consuetudine prædíti (*rectâ & sanâ ratione prædíti, quorum mens non abrepta est, ait Muscatus*). Quæ insunt per habitum acquisitum, sunt per Ratiocinationem vel discursum, & innovationem (*Intelligibilium secundorum*) demonstrativam, Figuratione (*imaginatione, conceptione*) veritatum rationalium (*Logicarum*), veluti Generum, Specierum, Differentiarum, Propriorum, Accidentium, tàm separatorum, quàm variis modis compositorum; Ratiocinationibus compositis (*Axiomatis, Enuntiationibus*) veris & falsis; Propositionibus parientibus consequentias necessarias (*Syllogismos*); demonstrativas, (*è propositionibus veris, & necessariis*) topicas, (*e propositionibus probabilibus*) rhetoricas, (*quando propositio vera habetur apud multos ex populis terræ*) Sophisticas, (*quando præmissæ speciem veritatis præ se ferunt, sed intus latentem continent falsitatem*) aut Poëticas, (*quando præmissa apertè falsa est, & tamen propter similitudinem & convenientiam cum aliâ re, habetur vera, vel dubia*); Præterea per cognitionem veritatis rerum Naturalium, Materiæ, Formæ, Privationis, Naturæ, Temporis, Loci, Motus, Corporum cœlestium, & elementarium, Generationis & Corruptionis absolutæ; Generationum item quæ fiunt in Aëre (*Meteororum*); Generationum quæ fiunt in Mineralibus vel Metallis, in Globo item terræ, in Plantis & Animantibus; per Veritatem (*veram cognitionem*) Hominis, & Animæ, quomodo

להיולי אשר הוא דומה לאפס
בפעל והוא בדבר בכח ויהי
בו הצורות המושכלות אם
בלמוד אלהי ואם בקנין ואשר
הם בלמוד הם המושכלות
הראשונות ישתתפו בהם
כל בני אדם אשר על המנהג
הטבעי : ואשר בקנין הם
בהקש' ובחדוש המופתי ר
בהצטיירות האמתות הדבריות
כמו הסוגים והמינים ו
והחלקים והמדות הנפרדות
והמורכבות בדרכים הנחלקים
מההרכבות וההקשות ה
המחוברות האמתיות ו
והכזבניות והגזרות המולידות
תולדות הכרחיות מופתיות
או נצחיות או הלציות או
הטעאיות או שיריות ובהתברר
אמיתת הענינים הטבעיים
בהיולי והצורה וההעדר ו
והטבע והזמן והמקום ו
והתנועה והגרמים הגלגליים
והגרמים היסודיים וההויה
וההפסד המוחלטים וההויות
הנולדות ההוות באויר וההוות
במוצאים : וההוות על כדור
הארץ כצמח וחי : ואמתת
האדם ואמתת הצטיירות
הנפש את עצמה והצטיירות

הדברים המוסריים מהמנינים ו
והשעורים המלאכיים ו
והשעורים הכוכביים ו
והשעורים הניגוניים ו
והשעורים המראיים והצטיירות
הדברים האלקיים וידיעת
התחלות המציאה בסתם מצד
שהיא מציאה והתלויים בה
בכח או בפעל וההתחלה
והעלה והעצם והמקרה והסוג
והמין וההפך והדומה ו
וההסכמה והחלוף והאחדות
והרבוי וקיום התחלות
החכמות העיוניות מהמוסריות
והטבעיות מן הדברים אשר
לא יגיעו אליהם אלא בזאת
החכמה בקיום הבורא
הראשון והנפש הכללית ו
ואיכות המינים ומדרגת
השכל מהבורא ומדרגת
הנפש מהשכל: ומדרגת הטבע
מהנפש ומדרגת ההיולי ו
והצורה מהטבע ומדרגת
הגלגלים והכוכבים וההויות
מההיולי והצורה: ולמה
הוטבעו על המחלוקת הזאת
והקדימה והאיחור וידיעת
האנושות והאלהות והטבע
הכללי וההשגחה הראשונה
ויש שתקבל זאת הנפש
המדברת צורה מן הרגש
כאשר תראה על עצמה מה
שיש ביצורי השומר להשתמש
ביצרי והמחשבי ותמצא ה
הצורות ההם משתתף קצתם
עם קצתם בתבניות ונפרדים

quomodo illa concipiat ſeipſam, & res alias Mathematicas, veluti Numeros, Menſuras tum artificiales, (*Geometricas*) tum Stellarum, (*Aſtronomicas*) tum Modulationum, (Muſicas), tum aſpectuum (*Opticas*); per cognitionem rerum Divinarum, (*Metaphyſicarum*), & Principiorum Exiſtentiæ abſolutè, quatenus eſt Exiſtentia, & quæ ab ea dependent, tum in potentia, tum in actu; Principii, Cauſæ, Subſtantiæ, Accidentis, Generis, Speciei, Contrarii, Similis, Convenientiæ, Differentiæ, Unitatis, & Multitudinis. Quò etiam pertinent Principia Scientiarum theoricarum Mathemathicarum, Naturalium, & Logicarum, ad quæ non aliter pervenitur, niſi per hanc ſcientiam (*Methaphyſicam*); Probatio Exiſtentiæ Creatoris primi, Animæ univerſalis, qualitatis Specierum, Gradus Intellectus à Creatore (*h. e. quæ ſit proportio Intellectus ad Deum*); Gradus item Animæ ab Intellectu, (*h. e. proportionem Animæ ad Intellectum*) Naturæ ad Animam, Materiæ & Formæ ad Naturam, Orbium Cœleſtium, & Stellarum, ad Generationes è Materia & Forma; quare item iſta omnia ita inter ſe differant & diſtincta ſint, ratio prioritatis & poſterioritatis (*ordinis*) illorum; Notitia Humanitatis & Divinitatis (*quæ ſit differentia inter Intellectum ſupremum & humanum*), Naturæ univerſalis, Providentiæ primæ.

Porrò recipit Anima hæc rationalis Formam à Senſatione, quando videt in ſeipſa id quod eſt in Senſu communi conſervativo (*ſpecierum*) pro uſu Imaginativæ & cogitativæ; & invenit formas illas certis quibuſdam qualitatibus inter ſe convenientes, & aliis differentes. Ex his

& bonum, & elongandum atque repellendum id quod noxium.

Facultates porrò omnes Animantium sunt vel Apprehensivæ vel Motivæ. Motivarum alia, movet ad adducendum id quod est utile, & hæc est Concupiscibilis; alia, movet ad repellendum id quod est noxium, & hæc est facultas Irascibilis. Apprehensivarum etiam duæ sunt species; vel Externæ, ut sensus Externi, vel Occultæ & Internæ, ut sensus interni: Motrix vel motiva, agit per Dominium Facultatis cogitativæ unà cum Imaginativa (הי׳צרי). Et hic est summus gradus Animantium brutorum: non enim potest illis attribui Facultas motiva ad moderandas & rectificandas causas Sensus communis vel Phantasiæ, & Reminiscentiæ: sed sensus reminiscentiæ inditus eis est ad rectificandas causas motus; rationalibus verò inditus est motus pro usu animæ rationalis agentis & recordantis (*in actionibus moralibus & intellectualibus*).

Sensus quinque exteriores noti sunt, & apprehensibilia (*objecta*) eorum quoque nota sunt. Mediantibus illis apprehenditur Similitudo (*species rei alicujus, veluti trigonum, tetragonum* &c.) Numerus, Magnitudo, Motus, & Quies.

Existentia Sensus communis patescit ex eo, quòd ex. gr. de Melle judicamus, quòd sit dulce, si illud tantùm videmus, idq; quia habemus facultatem quinque sensibus communem, quæ est הכח היצורי Phantasia (*vide paulò antè*), & operatur tàm inter vigilandum, quàm in somno.

Hanc (*facultatem*) sequitur Facultas componens (*mente*) id quod congregatur in sensu communi (כח היצרי) *Facultas Imaginativa* inter ea distinguens (vel, *ea abstrahens*) & differentiam inter ea faciens, quin

מקירוב וריחוק ודחיית המזיק וכל כחות בח אם משיגים ואם מניעים והמניעים אם מניע להביא מועיל והוא הכוסף ואם מניע לדחות מזיק והוא הכועס והמשיגים שני מינים אם נראים כחושים הנראים ואם נסתרי׳ כחושי׳ הנסתרים והמניע הוא עושה בממשלת המחשבי בהשתמש היצרי והוא התכלית מהחי הבהמי כי אין ראוי לקבוע לו הכח המתנועע לתקן ס סבות ההרגש והיצר : אך החוש היצרי נקבע לו לתקן סבות התנועה והמדבר בהפך זה נתנה לו התנועה לתקן הנפש המדברת העושה הזוכרת : החושים החמשה ידועי׳ ומושגיהם ידועים באמצעות׳ תושג הדמות ו והמנין והגודל והתנועה ו והמנוחה התבאר מצוא ההרגש׳ המשתתפת מאשר אנחנו דנין על הדבש דרך משל כשנראהו שהוא מתוק וזה בעבור שעמנו כח משותף לחושים החמשה וזה הכח הוא היצורי ופועל בהקיץ ו ובתנועה ואחר זה כח מרכיב מה שמתקבץ בהרגשה ה המשתתפ׳ ויבדיל ביניהם ויפיל המחלוקת ביניהם מבלי שיסיר

מהצורו' ההרגשה המשתתפת:
וכן הוא היצרי ויש שיהיה אמת
ויש שיהיה שקר : אבל
היצורי אמת לעולם ואחריו
הכח המחשבי והוא כח ה
השופט דן על דבר שראוי
שיבוקש ועל דבר שראוי ל
להתרחק ממנו : ואין ביצורי
ולא ביצרי משפט ודין אבל
ציור לבד ואחריו הכח השומר
מזכיר לענינים מה שהשיג
כמו שהזאב שונא והבן אוהב
והאהבה וההיזק והאמנה
והכזב' למחשבי : אבל ה
השומר המזכיר הנה ישמור
מה שמאמין בו המחשבי
והכח היצרי כשהשתמש בו
המחשבי יקרא יצרי ו
וכשהשתמש בו המדבר יקרא
מחשבי ההצטיירות בפני ה
המוח והיצרי באמצעיתו ו
ובזכרון במאוחרו והמחשבי
בכללו ורובו בעת היצרי : וכל
אלו הכחות מתים כלים
בכליון כליהם ואין עמידה
למדבר אף על פי שייחד ל
לעצמו לב הכחו' האלה בדרך
מדרכי היחוד ושימציאם ב
בעצמותו : זה היוצא מדברי
האנשים האלה במה שלמטה
מהנפש המדברת ואמרו ב
במדברת שהיא השכל ההיולני
רוצה לומר השכל בכח דומה

quin tamen à formis (*sensu perceptis*) removeat sensum communem. Et hæc est כח היצרי *Facultas imaginatrix*, quæ aliquando est vera, aliquando falsa: sed היצורי semper est vera.

Post hanc est Facultas cogitatrix (הכח המחשבי), quæ est facultas judicans de re quæ quærenda, vel quæ fugienda est.

Facultas יצורי & יצרי nullum habent Judicium de re, sed tantùm formationem, Conceptionem seu imaginationem.

Hanc sequitur Facultas conservatrix, memoriâ tenens ea quæ apprehendit (*Facultas cogitatrix*), veluti quòd Lupus odio habeat, Filius diligat; Amorem sc. & Damnum (h. e. *Bonum vel malum, Utile & detrimentosum*) Verum & Falsum: verùm conservat duntaxat Memoria id quod credit vel approbat cogitatrix (*nihil de novo invenit vel excogitat*): & כח היצרי quando eâ utitur המחשבי vocatur יצרי; cùm verò eâ utitur Rationalis facultas, vocatur מחשבי cujus formatio (*cujus sedes est*) in anteriore parte cerebri; in medio ejus היצרי; in posteriori, הזכרון Memoria; המחשבי in toto (*cerebro*), sed plerumque in loco היצרי.

Omnes autem istæ Facultates mortuæ q. sunt & deficiunt, deficientibus organis illarum, neque ipsa Rationalis Facultas (*sine illis, sc. organis*) subsistere potest, etiamsi (*homo*) sibi Cor (*h.e. præstantissimam*) Facultatum istarum omnium singulariter & peculiariter attribuat, easque, per suam existentiam, existere faciat.

Hæc sunt, quæ colliguntur ex verbis hominum illorum, de iis quæ sunt infra Animam rationalem.

De Rationali Anima dicunt, quòd sit Intellectus materialis, hoc est,

Intellectus in potentia, Materiæ (*prima*) similis, quæ similis est nihilo in actu (*h. e. intermedia est inter privationem absolutam & actum*) & est omnis res in potentia. Illi insunt Formæ intelligibiles, vel ex Institutione Divina, *θεοδιδάκτως*, vel per habitum acquisitum. Quæ insunt ex institutione Divina, sunt Intelligibilia prima, in quibus conveniunt omnes homines naturali consuetudine præditi (*rectâ & sanâ ratione præditi, quorum mens non abrepta est, ait Muscatus*). Quæ insunt per habitum acquisitum, sunt per Ratiocinationem vel discursum, & innovationem (*Intelligibilium secundorum*) demonstrativam, Figuratione (*imaginatione, conceptione*) veritatum rationalium (*Logicarum*), veluti Generum, Specierum, Differentiarum, Propriorum, Accidentium, tàm separatorum, quàm variis modis compositorum; Ratiocinationibus compositis (*Axiomatis, Enuntiationibus*) veris & falsis; Propositionibus parientibus consequentias necessarias (*Syllogismos*); demonstrativas, (*è propositionibus veris, & necessariis*) topicas, (*è propositionibus probabilibus*) rhetoricas, (*quando propositio vera habetur apud multos ex populis terræ*) Sophisticas, (*quando præmissæ speciem veritatis præ se ferunt, sed intus latentem continent falsitatem*) aut Poëticas, (*quando præmissa apertè falsa est, & tamen propter similitudinem & convenientiam cum aliâ re, habetur vera, vel dubia*); Præterea per cognitionem veritatis rerum Naturalium, Materiæ, Formæ, Privationis, Naturæ, Temporis, Loci, Motus, Corporum cœlestium, & elementarium; Generationis & Corruptionis absolutæ; Generationum item quæ fiunt in Aëre (*Meteororum*); Generationum quæ fiunt in Mineralibus vel Metallis, in Globo item terræ, in Plantis & Animantibus; per Veritatem (*veram cognitionem*) Hominis, & Animæ, quomodo

להיולי אשר הוא דומה לאפס
בפעל והוא בדבר בכח ויהיו
בו הצורות המושכלות אם
בלמוד אלהי ואם בקנין ואשר
הם בלמוד הם המושכלות
הראשונות ישתתפו בהם
כל בני אדם אשר על המנהג
הטבעי : ואשר בקנין הם
בהקש' ובחדוש המופתי ד
בהציירות האמתות הדבריות
כמו הסוגים והמינים ו
והחלקים והמדות הנפרדות
והמורכבות בדרכים הנחלקים
מההרכבות וההקשות ה
המחוברות האמתיות ו
והכזבניות והגזרות המולידות
תולדות הכרחיות מופתיות
או נצחיות או הלציות או
הטעאיות או שיריות ובהתברר
אמיתת הענינים הטבעיים
בהיולי והצורה וההעדר ו
והטבע והזמן והמקום ו
והתנועה והגרמים הגלגליים
והגרמים היסודיי' וההויה
וההפסד המוחלטים וההויות
הנולדות ההוות באויר וההוות
במוצאים : וההוות על כדור
הארץ כצמח וחי : ואמתת
האדם ואמתת הציירות
הנפש את עצמה והציירות

הדברים המוסריים מחמנינים :
והשעורים המלאכיים :
והשעורים הכוכביים :
והשעורים הניגוניים :
והשעורים המראיים והציירות
הדברים האלקיים וידיעת
התחלות המציאה בסתם מצד
שהיא מציאה והתלויים בה
בכח או בפעל וההתחלה
והעלה והעצם והמקרה והסוג
והמין וההפך והדומה :
וההסכמה והחלוף והאחדות
והרבוי וקיום התחלות
החכמות העיוניות מהמוסריות
והטבעיות מן הדבריות אשר
לא יגיעו אליהם אלא בזאת
החכמה בקיום הבורא
הראשון והנפש הכללית :
ואיכות המינים ומדרגת
השכל מהבורא ומדרגת
הנפש מהשכל : ומדרגת הטבע
מהנפש ומדרגת ההיולי :
והצורה מהטבע ומדרגת
הגלגלים והכוכבים וההויות
מההיולי והצורה : ולמה
הוטבעו על המחלוקת הזאת
והקדימה והאיחור וידיעת
האנושות והאלהות והטבע
הכללי וההשגחה הראשונה
ויש שתקבל זאת הנפש
המדברת צורה מן הרגש
כאשר תראה על עצמה מה
שיש ביצורי השומר להשתמש
ביצרי והמחשבי ותמצא ה
הצורות ההם משתתף קצתם
עם קצתם בתבניות ונפרדים

quomodo illa concipiat ſeipſam, & res alias Mathematicas, veluti Numeros, Menſuras tum artificiales, (*Geometricas*) tum Stellarum, (*Aſtronomicas*) tum Modulationum, (Muſicas), tum aſpectuum (*Opticas*); per cognitionem rerum Divinarum, (*Metaphyſicarum*), & Principiorum Exiſtentiæ abſolutè, quatenus eſt Exiſtentia, & quæ ab ea dependent, tum in potentia, tum in actu; Principii, Cauſæ, Subſtantiæ, Accidentis, Generis, Speciei, Contrarii, Similis, Convenientiæ, Differentiæ, Unitatis, & Multitudinis. Quò etiam pertinent Principia Scientiarum theoricarum Mathemathicarum, Naturalium, & Logicarum, ad quæ non aliter pervenitur, niſi per hanc ſcientiam (*Methaphyſicam*); Probatio Exiſtentiæ Creatoris primi, Animæ univerſalis, qualitatis Specierum, Gradus Intellectus à Creatore (*h. e. quæ ſit proportio Intellectus ad Deum*); Gradus item Animæ ab Intellectu, (*h. e. proportionem Animæ ad Intellectum*) Naturæ ad Animam, Materiæ & Formæ ad Naturam, Orbium Cœleſtium, & Stellarum, ad Generationes è Materia & Forma; quare item iſta omnia ita inter ſe differant & diſtincta ſint, ratio prioritatis & poſterioritatis (*ordinis*) illorum; Notitia Humanitatis & Divinitatis (*quæ ſit differentia inter Intellectum ſupremum & humanum*), Naturæ univerſalis, Providentiæ primæ.

Porrò recipit Anima hæc rationalis Formam à Senſatione, quando videt in ſeipſa id quod eſt in Senſu communi conſervativo (*ſpecierum*) pro uſu Imaginativæ & cogitativæ; & invenit formas illas certis quibuſdam qualitatibus inter ſe convenientes, & aliis differentes. Ex his

qualitatibus, vel *ideis*, (תבניות) sunt quædam Formæ substantiales, aliæ accidentales, quas illa distinguit & ordinat (*ad suas classes vel prædicamenta revocat*); Genera nimirum, Species, Differentias, Propria, & Accidentia; deinde componit easdem compositione dianoëticâ, & educit ex illis utiles (*necessarias*) conclusiones, ope Intellectus universalis. Et quamvis primò adjuvetur à Facultatibus sensualibus, tamen iis non opus habet in formatione seu conceptione istarum rerum per se, & in compositione ratiocinationum ex illis deductarum, & quidem neque tempore verificationis (*apprehensionis qualitatis rei externæ*) neque tempore conceptionis (*quidditatis rei*): Et quemadmodum Facultates sensuales apprehendunt sensibilia, quæ sensu percipiunt: sic Facultates Intellectuales (*apprehendunt*) per abstractionem formæ à materia, per conjunctionem cum ea (*Intellectus cum Re intellecta*): at Facultas sensitiva non agit per se, ut Facultas rationalis, sed opus habet Facultate motivâ, & ope mediorum, formas illas ad eam pertingere facientium: Verùm Facultas intellectiva intelligit per seipsam, & intelligit seipsam, quocunque tempore voluerit. Ideò dicitur, Facultatem sensitivam esse passivam, Intellectivam autem, activam: neq; Intellectus est in actu sine forma Intelligibilium abstractorum in ipso Intellectu in potentia. Ideò dicitur, quòd Intellectus in actu simul sit Intelligens & Intellectum: Præterea ex facultatibus propriis Intellectus est, quòd Multa uniat (*ad unum revocet*) & Unum multiplicet, per compositionem (*revocando singularia, vel particularia ad Universale*)

בתבניות אחרות ומן התבניות ההם צורות עצמיות ומקריות והיא מחלקת אותם ומסדרת אותם ומחדשת הסוגים והמינים וההבדלים והסגולות והמקרים ואחר תרכיבם הרכבה הקשית ותוליד מהם תועלות התולדות בעזר השכל הכללי הסומך אותם ואם היא נעזרת ראשונה בכחות ההרגשיים איננה צריכה אליהם בציור אלה הענינים בעצמה ובהרכבת ההקשים מהם לא בעת האמות ולא בעת הציור ׃ וכאשר הכחות ההרגשיים משיגים בכאן מה שמרגישים מן המורגש ׃ כן הכחות השכליות בהפשטת הצורה מהחומר וההתדבק בה׃ אלא שכח המרגיש לא יפעל בעצמו כמו שיפעל המדבר ׃ אבל יצטרך אל הכח המניע ועזר האמצעיים המגיעים הצורות אליו ׃ אבל המשכיל משכיל בעצמו ומשכיל עצמו בעת שירצה ועל כן נאמר כי הכח המרגיש מתפעל ׃ והמשכיל פועל ׃ ואין השכל בפועל זולת צורת המושכלות המופשטות בעצם השכל בכח׃ ולכן נאמר שהשכל בפועל משכיל ומושכל יחד ׃ ומן הכחות המיוחדות לשכל שיאחד הרב וירבה האחד בהרכבה וההתכה והשכל ואף

על פי שנראה מעשהו בזמן
בהרכבת ההקשות בעיון
ובמחשבה הבנתו לתולדות
אינה נתלית בזמן אך עצם
השכל מרומם מהזמן והנפש
המדברת כשהיא מקבילה אל
החכמו׳ נקראת פעולתה שכל
עיוני וכאשר היא מקבילה
לגבור הכחות הבהמיים נקראת
פעולתה הנהגה ונקראת שכל
מעשי ׃ וכבר יצליח הכח
הדברי בקצת האנשים מ
מהתדבקו בשכל הכללי במה
שירוממהו מהשתמש בהקשה
והעיון ויסור מעליו הטורח
בלמוד בנבואה ותקרא ס
סגולתו זאת קדושה ותקרא
רוח הקדש ׃ וממופתי עצמיות
הנפש שהיא איננה גשם ולא
מקרה ושהיא צורת הגשם
לא תתחלק בעצמותה ב
בהתחלק הגשם ולא במקרה
כהחלק המקרה בהחלק נישאו
כי המראה והריח והטעם
והחמימות והקרירות כבר
יתחלקו בהחלק נושאם ואם
לא יתחלקו בעצמותם והצורה
השכלית איננה כיאם המושכל
והמושכל מהאדם דרך משל לא
יקבל החלוקה כי לא יצוייר
חצי אדם ולא חלק מהאדם
אדם כמו שיצוייר חלק מהגשם
גשם וחלק מהגוון גוון וכן הגוון
והגשם מצד שהם מושכלים לא

sale) & conflationem (*separando & dividendo universale in particularia sua*): & licet videatur opus ejus perfici in tempore per compositionem ratiocinationum in theoria & cogitatione, tamen consequentiæ intelligentia non dependet à tempore, sed Intellectus ipse exemtus est à tempore.

Porrò, quando Anima rationalis pro Objecto habet Scientias vel Artes, vocatur operatio ejus, Intellectus theoricus: quando verò pro Objecto habet Dominium seu refrænationem Facultatum brutalium, tum Operatio ejus vocatur הנהגה ἡγεμονία, &, Intellectus Practicus.

Facultas hæc Rationalis in quibusdam hominibus felicitatem consequitur à cohæsione ejus cum Intellectu Universali, qui ipsum evehit, & eximit, ut non necesse habeat uti ratiocinatione & speculatione, & ab omni labore & defatigatione sit immunis; in Institutione videlicet Prophetica. Et hæc ejus Proprietas vocatur Sanctitas, & Spiritus Sanctus.

Præterea, de existentia Animæ, (*de Anima*) quòd neque sit corpus, neque accidens; quòd item sit forma corporis, quæ neque dividitur in sua substantia, cùm dividitur corpus, neque in accidenti, cùm dividitur accidens diviso suo subjecto, ejus rei hinc quoque petitur demonstratio; quia Color, Odor, Sapor, Calor & Frigus, dividuntur, si dividatur subjectum eorum, quamvis non dividantur in essentia sua; forma autem Intellectualis nihil est aliud nisi Intelligibile; Intelligibile verò ex. gr. de Homine, non admittit divisionem; non enim potest mente concipi dimidius homo, vel pars hominis, sicut concipi potest, quòd pars corporis sit corpus, & pars coloris sit color: sic

de Colore & Corpore, quatenus ſunt Intelligibilia, non poteſt concipi medietas vel diviſio corporis intelligibilis, ſicut dicere poſſumus; Dimidium corporis illius ſenſibilis, & dimidium coloris ei adjuncti: neq; dici poteſt, Dimidium Animæ rationalis quæ eſt in Rubene, ſicut dicere poſſumus; Dimidium corporis ejus; idque, quia non noſcitur, neque definitur (*Anima*) modaliter, neque etiam oſtendi & digito monſtrari poteſt.

Quandoquidem ergo neque eſt corpus, neque accidens in corpore ſubſiſtens ſuo, apparet ejus exiſtentia per operationes ab ea prodeuntes, concludimusque, quòd ſit Subſtantia per ſe ſubſiſtens, habens proprietates vel attributa Angelorum & ſubſtantiarum divinarum. Ejus autem Inſtrumenta vel organa prima ſunt Formæ ſpirituales conceptę in media parte cerebri à Spiritu animali, à Facultate היצרי imaginatrice; quam cōvertit in המחשבי Cogitativa, quando in illa dominatur (*rationalis; vide ſuprà*), componendo componenda, & ſecernendo ſecernenda, ad generandam ſapientiam; quæ antea fuerat Imaginativa, quando ſc. in eam dominatur facultas cogitativa non recta, veluti in pueris, beſtiis, & iis quorum temperamentum mutatum eſt à morbo, ita ut illæ ſpecies & formæ (*ortæ vel conceptæ in imaginatione puerorum, & mente captorum*) abſcondant compoſitiones & ſeparationes illas, quibus opus eſt (*quæ neceſſaria ſunt*) ad perfectam ſpeculationem vel conſiderationem cum conſilio intento; unde conſilium (*talium*) vel totum, vel ex parte, fit מחשבית cogitativum (*confuſum, quia imaginationem duntaxat ſequitur, & eâ utitur, non ratione rectâ*),

יצטייר בהם חלוק חצי גשם מושכל כמו שנאמר חצי הגשם ההוא מוחש וחצי גוון הנשוא עליו הרמוז אליו : ולא יאמר חצי הנפש המדברת אשר בראובן כמו שנאמר חצי גופו אחר שלא תוכר ולא תוגבל מצד מהצדדים ולא יורמז אליה : וכיון שאיננה גשם ולא מקרה עומד בגשם הונח בו כבר נראה מציאותה במה שיצא ממנה מהפעולות : ולא נשאר אלא שתהיה עצם עומד בעצמו מתואר בתוארי המלאכי׳ והעצמים האלקיים וכליה הראשונים הצורו׳ הרוחניות המצטיירות באמצע המוח מהרוח הנפש מן הכח היצרי תשיבהו מחשבי כאש׳ תשלוט בו ותרכיבהו הרכבות ותבדילהו הבדלות יביאהו אל הולדת החכמה : וכבר היה קודם זה יצרי כשהיה שולט בו הכח הרעיוני המחשבי שאינו נכון כמו שיקרה בתינוקות ובבהמות ובמי שנשתנה מזג מחמת חולי עד שיעלמו אותן התמונו׳ מהנפש האנושית ההרכבות וההפרדות המצטרך אליהם להשלמת העיון בעצה המכוונת ותבא העצה מחשבית כולה או קצתה

Quòd

ומן הראות על הפרד הנפש מהגוף ושאיננה צריכה אליו כי חכחות הגשמיות יחלשו במושגיהם החזקים כעין אצל השמש והאוזן אצל הקול החזק בהפסד כליהם : והנפש המדברת אינה כך אבל תתחזק כל אשר תשיג מדע חזק ממנה ומזה כי הזוקן ישיג הגוף ולא ישיג הנפש אבל תתחזק אחר הנ׳ שנה והגוף בירידה ומזה שפעולות הגוף בעלות תכלית ופעולות הנפש בלתי בעלות תכלית כי הצורות ההנדסיות והמספריות והמשפטיות בלתי בעלות תכלית : והראיה על מציאות עצם שכלי נבדל מהגשמים יעמוד לנפש כמעמד האור לראות : ושהנפש כשנבדלה מהגשמי׳ תתאחד בו הוא שהנפש אין מדעיה הווים לה בנסיון כי מה שיהיה בנסיון אין גוזרין עליו.גזר גמור כי לא יגזור האדם גזר גמור כי כל אדם לא יניע אזניו כאשר יגזור כי כל אדם מרגיש וכל מרגיש חי וכל חי עצם ושהכל יתר רב מהחלק וזולת זה מהמושכלות הראשונות שהאמנתנו בבירור הדעית לא תתברר בלמוד ואם לא יהיה כן היה משתלשל הענין אל מה שאין לו תכלית ואם כן הוא מאצילות אלהית תדבק בנפש המדברת ובל כה

Quòd autem Anima à corpore sit separata, neque eo opus habeat, inde probatur, quia Facultates corporales debilitantur ab Apprehensibilibus fortibus, per corruptionem organorum ipsarum; ut, Oculus à Sole, Auris à sono vehementi: Anima verò Rationalis nequaquam; quin potius quò fortiùs objectum apprehendit, eò magis corroboratur & fortior redditur: Hinc & Senium afficit Corpus, non verò animam, quæ post quinquagesimum annum robustior efficitur, corpore deficiente (*corporis viribus deficientibus & decrescentibus*): Hinc etiam est, quòd operationes corporis sint finitæ, operationes verò Animæ infinitæ: nam figuræ Geometricæ, Arithmeticæ, & Astrologiæ judiciariæ, sunt infinitæ (*infinitæ mente concipi possunt*).

Quòd verò existat Substantia Intellectualis aliqua abstracta à corporibus, quæ Animæ quasi Lumen suppeditat ad videndum (*Intellectus nimirum agens*); & quòd Anima, quando à corporeis separatur, ei uniatur, ejus rei hæc est ratio; quia Animæ scibiliæ (*prima*) non generantur per experientiam. De eo enim, quod habetur per experientiā, non absolutè decerni & pronuntiari potest, quòd ita sit: nam homo non absolutè decernere potest, quòd non omnis homo moveat aures suas, quemadmodum decernere & pronuntiare potest, quòd omnis homo sentiat; omne sentiens vivat; omne vivens sit substantia; quòd Totum majus sit suâ parte, & alia similia Intelligibilia prima: Certitudo enim evidens principiorum scientificorum non habetur ex doctrina & institutione. Si aliter esset, procederet res in infinitum: si vero ita sit, sequitur haberi ex Emanatione Divina, quæ Animæ

שבו

rationali adhæret & unitur: in quocunque autem est Forma intellectualis, illud est substantia incorporea, & per se subsistit: & dum anima format vel concipit formam (*Intelligibilem abstractā*) id ei est perfectio, & eo ipso unitur cum substantia illa Intellectuali (*Intellectu agente*), à qua unione ipsum avellit occupatio corporea. Unde non verificatur (*verè fit*) unio perfecta, nisi per abominationem seu aversationem omnium virtutum corporearum: nihil enim impedit eam ab unione illa præter Corpus, & cùm ab eo separatur, relinquitur vacua & libera ab omni corruptione, quæ ei potuit contingere, unita nobilissimæ illi substantiæ, quæ vocatur *Mundus Supernus.* Cæterarum facultatum functiones non perficiuntur nisi in corpore, & perduntur, si corrumpatur organum ipsarum: sed Anima rationalis secum figurat vel format illas figuras, & accipit corda earum (*mente illas abstrahendo, componendo, dividendo, & consequentias eliciendo*) ut suprà fuit.

XIII. *Cosri*; Videtur mihi in rebus istis Philosophicis plus subtilitatis & evidentiæ inesse, quàm in aliis.

XIV. *Judæus*; Hoc verò est, quod tui causâ metuebam, (*sup. §. 2.*), ne videlicet illorum sententiis illiciaris & in illis acquiescas. Nam quia videtur, illos habere demonstrationes in Disciplinis Mathematicis, & in Logica; hinc quoque fides ipsis habetur in omnibus quæ dicunt in Physicis, & in Metaphysicis, & existimatur, quæcunque dicunt, esse demonstrativa. Et quare non primò omnium dubitas de rationibus illorum pro astruendis quatuor Elementis, eosque carpis de Mundo Ignis, de quo dicunt, quòd

שבו צורה שכלית בעצמותו הנה הוא עצם בלתי מתגשם אך עומד בעצמותו וציור הנפש לצורה שלמות לה ויהיה לה בה ההתדבקות בעצם הזה השכלי אבל תעתק״ מההתדבקות ההוא טרדת הגוף הנה לא התאמת ההתדבקו׳ התמים אלא במיאוס וגיעול כל כחות הגוף כי אין מונע לה מ מההתדבקות בו זולת הגוף וכשתפרד ממנו תשאר פנוית ניצולת מכה שהיה אפשר לו מן ההפסד מתדבקת בעצם הזה הנכבד המכונה בעולם העליון וזולת זה מהכחות אין מעשהו כי אם בגוף ויאבד בהפסד הכלי אבל הנפש המדברת כבר ציירה אותם הצורות ההם ולקחה לבותיהם כמו שקדם ׃

יג אמר הכוזרי אני רואה לדברי׳ האלה הפילוסופיים יתרון דקדוק וברור על שאר הדברים ׃

יד אמר החבר וזהו מה שהייתי מפחד עליך מהפתוי ומנוחת הנפש על דעותם כי למה שנתברר מהם המופת בחכמות ההרגליות וההגיון בטחו ה הנפשות על כל מה שאמרוהו בטבע ובמה שאחר הטבע וחשבו שכל מה שאמרוהו מופת ולמה לא תספק בטענותם ביסודות הארבעה ראשונה ותתבע אותם בעולם

האש אשר יטענו ששם האש העליונה אין גוון לו שיכנע גוון השמים והכוכבים ומתי השגנו אנחנו אש יסודית אבל איכות חמרה בתכלית אם תחול בארץ היתה גחלת ואם תחול באויר היתה להבה ואם תחול במים היתה מים רותחים ומתי ראינו גשם אשי ואוירי נכנסים בחומר הצמח והחי עד שנגזור שהוא מורכב מהארבעה כלם אש ואויר ומים וארץ: אמו׳ שהשגנו המים והארץ והשתנותם והכנסם בחומר הצמח: ולאויר ולחמימות השמש עזר בהויה בדרך האיכות לא בגשם אש ולא בגשם אויר או מתי ראינו אותם נתקים אל אלה הארבעה בעינים אם ינתק חלק אל דמות העפר אינו עפר אבל היא אפר ראוי לרפוא׳ והחלק הנתק אל דמו׳ המי׳ אינו מים אבל הוא סחיטה או לחות ארסי או מזוניי לא מים ראוים לשתיה והחלק הנתק אל דמות האויר היה איד או קיטור לא אויר ראוי להתגשם בו: ואלה גם כן פעמים ישתנו אל בעלי חיי׳ או צמח או נ נקפאו בחלקי האר׳ ושבו מ מהשתנות אל השתנות ונפלא יפול מהם השתנות אל יסוד גמור אמת כי אחר המחקר יוצא לנו ההכרח להודות בחמימות והקרירות והלחות והיבשות

quòd ibi sit ignis supernus, qui nullum colorem habeat, qui impediat colorem Cœli & Stellarum? Nunquam enim apprehendimus Ignem elementarem, sed qualitatem duntaxat Caloris summi, qui si resideat in Terra, fit Pruna, si in Aëre, fit Flamma, si in Aqua, fiunt Aquæ ferventes. Et quando vidimus Corpus Igneum & Aëreum ingredi in materiam Plantæ & Animalis, ita ut pronunciare possimus, quòd sit ex illis quatuor compositum; Igne, inquam, Aëre, Aquâ & Terrâ?

Si dicas, nos apprehendere, Aquam & Terram mutari & ingredi in materiam Plantæ; (*Nos vicissim dicemus*), Aërem quoque & Calorem Solis adjuvare generabilia, sed per qualitatem (*qualitativè*) non per corpus Ignis, vel per corpus Aëris (*elementaris*).

Aut quando vidimus oculis nostris, illa resolvi in ista quatuor? si resolvatur pars in similitudinem pulveris, non erit pulvis (vel, *terra*) sed cinis, conducens ad Medicinam: & pars alia resoluta in similitudinem Aquæ, non erit Aqua, sed Succus expressus aut humor vel venenatus, vel nutritivus, non Aqua quæ potui serviat: pars resoluta in similitudinē Aeris, erit Vapor, aut Fumus, non Aër ad respirationē inserviens. Et ista (*in quæ composita resolvuntur*) quandoq; etiam mutantur in Animalia aut Plantas, vel concrescunt in partes terrestres, (*ut fiant mineralia & metalla*), & devolvuntur ab una mutatione ad aliam. Miraculum foret, si mutarentur in Elementum purum & simplex. Verum est, nobis accuratam indagationem instituentibus necessariò fatendum, quòd sit Calor, Frigiditas,

& Siccitas, & hæc esse Qualitates primas, sine quibus, vel eorum intermediis, nullum corpus esse potest; quòd item Intellectus composita in ea conflet, & ex illis componat, illis etiam eas substantias (*elementa*) tanquam subjecta assignet, ac dicat, *Ignis, Aër, Aqua, Terra*; sed hæc omnia sunt in conceptu duntaxat mentis, & in verbis; non quòd unquam simplicia, vel, abstracta extra Intellectum existant; quòd denique ex eis omne compositum generetur. Et quomodo illi (*Philosophi*) hoc possunt dicere, (*videlicet, composita constare ex elementis simplicibus*) cùm asserant Æternitatem, juxta quam nunquam non fuit Homo aliquis generatus ex semine, & sanguine, sanguis ex alimentis, alimenta ex plantis, sicut diximus, ex potentia seminali & aqua, quæ mutantur in sua similia, ope Solis, Aëris & Terræ; præterquàm quòd omnes Stellæ, & Situs orbium cælestium, vim aliquam hac in parte habeant. Et hoc est dubium circa Elementa, juxta illorum sententiam.

Verùm juxta sententiam Legis, Deus creavit Mundum sicut est, Animantia item, & Plantas ejus in suis formis, neque ad ea opus est Mediis, & compositione compositorum illorum: Et assertâ Novitate (*Mundi, h. e. ejus à Deo creatione*) omne difficile redditur facile, & quod obliquum, redditur rectum. Quando enim de hoc Mundo cogitatur, quòd aliquando non fuerit, & postea esse cœperit voluntate Dei, quo sc. tempore Ipse voluit, & quo modo voluit; non necesse habes anxiè & sollicitè quærere, quomodo generata sint corpora aut quomodo illis copulentur animæ; non etiam detrectabit anima tua accipere & agnoscere Expansum, & Aquas quæ super Cœlum, vel, Expan-

והיבשות ושהם איכיות ראשוני׳ לא ימלט מהם או מאמצעיהם גשם מתגשמים ׃ ושהשכל יתיך המורכבות אליהם וירכיב מהם ויניח להם עצמי׳ נושאי׳ ויאמר אש ואויר ומים וארץ בציור ובמאמר לא שהם היו כלל פשוטי׳ חוץ לשכל ויתרכב מהם כל הווה ואיך יאמרו זה והם יאמרו בקדמות אם כן לא סר האדם הווה משכבת זרע ודם והדם מהמזונות והמזונות מהצמח והצמח כמו שאמרנו מכח זרע והמים אשר ישתנו לדומה עצם להם בעזר מהשמש והאויר והארץ ועוד שלכל הכוכבים ומצבי הגלגלי׳ רשם ועזר בו הנה זה הספק ביסודות על דעתם ׃ ואולם על דעת התורה הנה האל ברא העולם כמו שהוא ובעלי חיי׳ שלו וצמחיו מצויירים ולא יצטרך אליהם אמצעיי׳ והרכבת מורכביהם ובהודות בחדוש קל כל קשה והתישר כ כל מעקש כשידמה ם מה העולם שהוא לא היה עוד היה בחפץ האל בעת שרצה ואיך שרצה לא תצטער בחקירה איך התהוו ה הגשמים ואיך נקשרו בהם הנפשות ולא תתרחק נפשך מקבול הרקיע והמים אשר

מעל לשמים והשדים אשר
יזכירום רבותינו והספורים
המקווים מן ימות המשיח
ותחיית המתים והעולם הבא
ומה צרכנו אל זאת התחבולה
בהשארות הנפש אחר כלות
הגוף והמסיפר הצודק המקובל
כבר אמת אצלנו היעודים
הניחם יהיו רוחניי׳ או גשמיים
ואם נמשיך דרכי ההגיון לקיים
הדעות בם ולבטלם יכלו
החיים בלעדי תולדה ומי לנו
באמת מה שהביאונו ב
בשהנפש עצם שכלי לא יוגבל
במקום ולא תשיגהו הויה ולא
הפסד ובמה תוכר נפשי מן
נפשך או מן השכל הפועל
ושאר העלות והעלה הראשונה
עוד איך לא יתאחדו נפש
ארסטו ונפש אפלטון וידע
כל אחד מהם דעת חבירו
והאמנתו וסתריו וכלל ה
הפילוסופים : עוד איך לא
ישכילו מושכליהם פתאם
כמו שהם אצל האל ואצל
השכל הפועל ואיך תשיגם
השכחה ולמה יצטרכו אל
התבונ׳ במושכליהם חלק א
אחר חלק עוד איך לא ימצא

Expansum; Dæmones item, quorum mentionem faciunt Rabbini nostri; ea denique, quæ referuntur nobis exspectanda de diebus Messiæ, Resuscitatione mortuorum, & Vitâ æternâ. Et quid opus habemus ingeniosâ istâ solertiâ (*Philosophorum, de qua suprà*) pro Immortalitate Animæ post consumptionem corporis, cùm iis, quæ fide dignâ Cabalâ sunt revelata, nobis sufficienter verificentur promissiones istæ, (*quòd videlicet Anima nostra, post separationem à corpore, superstes sit futura, ligata in fasciculo viventium*) in quibus meritò acquiescendum, sive sint spirituales sive corporales? (vel juxta aliud exemplar, *Verificatur nobis Vita Animæ, & hereditas futura seu spiritualis, seu corporalis*). Quod si sequamur methodum Logicâ, sententias has confirmando & refellendo (*pro & contra de illis differendo & disputando*) consumetur illis disputationibus vita nostra sine fructu. Ecquis enim ex nobis est, qui clarè assequatur ea, quæ nobis de Anima in medium producunt? veluti, quòd Anima sit substantia Intellectualis, loco non determinata, neque generationi & corruptioni obnoxia? quâ in re dignoscatur anima mea ab anima tua? aut quæ tradunt de Intellectu agente, de reliquis causis & causa prima? Insuper quare non uniantur inter se Anima Aristotelis & Anima Platonis (*si per suam Intellectionem cum Intellectu agente omnes uniuntur*), ut unusquisque illorum sciat (*& veluti in speculo intueatur*) mentem, fidem & occulta socii sui, & omnium Philosophorum! Cur item non intelligant intelligibilia sua repentè prout sunt apud Deum & Intellectum agentem? Quomodo obnoxii esse possint oblivioni? Quare opus habeant dispositione vel meditatione circa intelligibilia sua, ab una parte progrediendo ad alteram? (*in instanti enim omnia intelligere & compre-*

הפילוסיף

hendere deberent) : quare non exiſtat Philoſophus idem, quando dormit, quando eſt ebrius, & quando cerebrum ejus vel ulcere corripitur, vel contuſionem & percusſionem patitur, & quando ſeneſcit & veteraſcit ? Et quid dicturi ſimus de eo, qui ſummum in Philoſophia apicem eſt aſſequutus, & in confuſionem vel perturbationem incidit ex atra bile, vel ulcere cerebri, ut omnis ſuæ ſapientiæ obliviſcatur? an ſit idem ipſe, qui fuit antea, an verò alius ? præterea ſi ponamus illum à morbo ſuo convaleſcere gradatim, & tentare de novo doctus evadere (*priſtinam eruditionem recuperare*), ſed conſeneſcere, neque ſcientiam primam conſequi poſſe, an duabus erit præditus Animabus inter ſe diſtinctis ? (*unâ ſc. per quam primò doctus evaſit, & alteram, per quam de novo didicit*): vel ſi ponamus, temperamentum ejus mutari, ut ad Tyrannidem & concupiſcentias vel voluptates deflectat, an dicendum, illum habere unam animam in paradiſo, & alteram in inferno ? quis ſit terminus ſcientiæ per quam Anima hominis fit à corpore ſeparata, & incorruptibilis ? (*Per unionem cum intellectu agente, quam Philoſophi illi ſtatuunt*). Si requiratur univerſalis ſcientia entium ; multa relinquuntur Philoſopho, quæ nunquã cognoſcit, tam ex iis quæ ſunt in cælo, quàm ex iis quę ſunt in terra & mari ; Si ſufficiat quorundam tantùm ſcientia, ecce hac ratione omnis anima rationalis erit ſeparata (*& cũ intellectu agente unita, neq; quicquam proderit ſtudium multum, quod quis ad res ſciendas & intelligendas impendit*), quia Intelligibilia prima ei ſunt infixa & inſita : Si verò ſeparatio hæc animę fiat per conceptionem Decem Prædicamentorum, & eorum quæ ſupra illa ſunt (*transſcendentium, quæ ſunt Unum, Res, Verum Bonum*) ex prin-

הפילוסוף עצמו כאשר יישן וכשנשתכר וכשהגיע לו ב ברסאם כלומר מורסא במוח וכשמצאה אותו הכאה במוחו וכשיזקין ויבלה ומה אשר נגזר על מי שהגיע לקצה מחכמת הפילוסופיא וקרהו בלבול שחורי או ברסאם ושכח כל חכמתו האם אין זה הוא בע׳נו או נאמר שהוא זולתו עוד נניח שהוא בריא מחליו בהדרגה וקבל עליו להתלמד מראש והזקין ולא יש׳ג המדע הראשון האם ישובו לו שתי נפשות נבדלות אחת משתיהן בלעדי האחרת עוד נניח שנשתנה מזגו אל אהבת ההתגברו׳ התאוו׳ הנאמר כי יש לו נפש בגן עדן ונפש ב בגיהנם ואי זה הוא הגבול מהמדע שתשוב בו נפש האדם נבדלת מהגוף בלתי אובדת אם היה בכלל מדע הנמצאות הרבה מה שנשאר על הפילוסוף לא ידעהו ממה שבשמים ובארץ ובים ואם היה מספיק הקצת הנה כל נפש מדברת נבדלת לפי שהמושכלות הראשונות תקועו׳ בה ואם היה אמנם הפרד הנפש בציור העשרה מאמרים ומה שלמעלה מהם מהתחלות התבונה ויוכללו בהם הנמצאות

כלם כשיקחם הגיונות מבלעדי השלמה לתכליתם הוא מדע קרוב יושג מיומו ורחוק שישוב האדם מלאך מיומו ואם אי אפשר כבלתי הגעתם לקצה וההקפה בהם הגיוניות וטבעיות הוא עיון בלתי מושג והוא אובד בלי ספק על דעתם : והנה כבר נתפתית לדמיונות נפסדות ובקשת מה שלא נתן לב יוצרך עליו ולא הושמה בטבע בשר השגתו בהקשה אבל הושם זה בטבע הנבחרים מסגולת הבורא יתברך הזכים מזכי הבריאה בתנאים אשר הזכרנום יגיעו אותן הנפשות אשר יציירו העולם בכלליו ויראו אלקיהם ומלאכיו ויראה קצתם את קצתם וידע קצתם סתרי קצתם כמו שנאמר גם אני ידעתי החשו : ואנחנו לא נדע זה ובמה זה אם לא שיבואנו מדרך הנבואה ואלו היתה חכמת הפילוסופיא בזה אמת היו זוכרים דברים בנפשית ובנבואה והם כשאר בני אדם : אמת שיש להם יתרון בחכמה האנושית :

ex principiis ſcientiæ, quibus comprehenduntur omnia Entia, ſi ea ſumas Logicè (*notione univerſali*) ſine perfecta & particulari cognitione eorum; ſic ſcientia erit facilis, & unius diei ſpacio comparari poteſt. Abſurdum autem eſt dicere, Hominem converti poſſe in Angelum (*quomodo vocant Intellectum agentem*) die uno: Si verò non aliter ad eam perveniri poſſit, quàm per perfectam cognitionem Logicam, & Naturalem (*h. e. Univerſalem & Singularem*), tùm talis hæc eſt Speculatio (*tale ſtudium*) quam nemo apprehendere vel conſequi poteſt, & ſine dubio, juxta ſententiam ipſorum, peribit (*Philoſophus*, vel, *eſt non ens, ſc. illa apprehenſio*). En, ſic ſedúceris ad Imaginationes pernicioſas, & ad quærendum id, cujus conſequendi poteſtatem tibi Creator non dedit, cujusq; apprehenſio per ratiocinationem non indita eſt naturæ carnis; ſed ſolum conceſſum naturæ ſelectiſſimorum de peculio Dei Benedicti, (*iis qui ſunt peculium peculii, ut alibi loquitur par. 2. §. 44. veluti fuerunt Patriarchæ, Prophetæ, & Viri ſancti*) ceu puriſſimarum creaturarum, cum conditionibus alibi à nobis commemoratis (*loci videlicet & temporis*; *par. 2. §. 14. & par. 3. §. 65. & par. 4. §. 3.*) quaru ope animæ eorum eò pertingunt, ut concipiant mente mundum Univerſum, ut videant Deum ſuum, & Ejus Angelos; ut videant alii alios, & alii aliorum ſecreta ſciant, ſicut dicitur; *Etiam ego ſcio, ſilete*, 2. Reg. 2. 3. & 5. Hoc quomodo ſit vel fiat, nos ignoramus, niſi quòd obtingat per viam Prophetiæ. Quod ſi Philoſophia eſſet vera, recordarentur (*Philoſophi*) multarum rerum de Animabus (h. e. *dicere & indicare poſſent, quam felicitatem percipiat Anima ex unione cum Intellectu univerſali vel agente*) & de Prophetia (*quinam ex iis pertigerit ad gradum Propheticum. Confer par. 1. §. 4.*). Atqui videmus illos eſſe ſimiles reliquis hominibus. Verum

equidem est illos excellere in Sapientia humana (*Vide par.4.§.13.*) sicut Socrates ad populum dicebat; *Ego non nego Sapientiam vestram Divinam; sed dico; Nescio, vel, non intelligo eam; ego enim peritus sum Sapientiæ humanæ.* At excusationem merentur, quia rationibus his Philosophicis opus habuerunt propter defectum Prophetiæ & Lucis Divinæ inter ipsos (*conf.par.4.§.13.*): unde confisi sunt Scientiis suis demonstrativis & certissimis in summo gradu, in quibus unanimes hac in parte fuerunt, adeò ut ne quidem inter duos de illis scientiis dissensio fuerit (*Muscatus scribit, intelligi hic Disciplinas Mathematicas & Logicam, ut ab initio hujus Paragraphi*): at quoad cæteras, propemodum nullus est inter eos consensus vel inter duos, sed magna sententiarum varietas in Metaphysicis, atque in multis etiam Physicis: aut si secta aliqua unanimis & consentiens deprehendatur in dogmate vel sententia aliquâ, id non provenit ex ἐξετάσει inquisitione & consequentia, quibus insistat & innitatur sententia eorum, sed quòd sint Secta unius alicujus è Philosophis (*quem pro capite & principe suæ sectæ agnoscunt*) à quo eam acceperunt; uti sunt; Secta Pythagoræ, Empedoclis, Hippocratis, Aristotelis, Platonis, & aliorum: Illi item qui in Tenebris & Luce philosophantur (*h.e. in loco opaco, & propter densitatem arborum, quasi ex tenebris & Luce mixto. Hinc legunt alii* בְּצֵל In umbra. *Muscatus existimat intelligi Academicos, qui à Platone originem suam duxerunt, qui propè Athenas Agrum & vineam habebat, quam unicam ex suis bonis servavit sibi, ubi philosopharetur, & Academiam vocavit*), item Peripatetici, qui sunt Aristotelici. Habent hi de Principiis sententias, quæ animos corrumpunt, quasq; Intellectus sanus contemnit; veluti sunt Rationes eorum de motu circulari Sphæræ, quòd videlicet (*hoc motu*) quærat perfectionem sibi deficien-

כמו שהיה אומר סקראט הראשון לעם : אני לא אכפור חכמתכם האלהית אבל אני אומר לא אדעה : אמנם אני חכם בחכמה האנושית : ויש להם התנצלות למה שנצטרכו הקשיהם להעדר הנבוא' והאור האלהי אצלם הבטיחו החכמו' ה המופתיות בטחון אין תכלית אחריו והתייחדו בזה ואין חלוף בין שני אישים בחכמות ההם וכמעט שאין הסכמה בין שני אישים במה שיתחלפו אחר זה מהדעות במה שאחר הטבע גם בהרבה מהטבע ואם נמצא כת אחת מסכמת על דעת אחרת הנה אין זה לחקירה ותולדה שעמדה עליהם דעתם אבל שהם סיעת א' מהמדברים קבלו ממנו כסיעת פיתאגורש וסיעת אבנדקלי' וסיעת אפוקראט וסיעת ארסטו וסיעת אפלטון וזולתו ובעלי החשך והאור וההולכים והם מסיעת ארסטו ולהם בהתחלות דעות מפסידות השכלים יבזם השכל בהעללתם בסבוב הגלגל שהוא

יבקש שלמות יחסר לו כדי
שיהיה נכחי לכל צד : ולמה
שלא יתכן זה תמיד לכל חלק
יבקשהו על ההמרה והעקב
וכמו התעצמם בשפעים
השופעים מהראשון יתברך
ואיך התחייב מהמדע בראשון
מלאך ומן המדע בעצמו גלגל
והחדרנו אל אחרת עשרה
מדרגות ועמדו השפעים אצל
השכל הפועל ולא יחויב ממנו
לא גלגל ולא מלאך ודברים הם
בספוק למטה מספר יצירה
ובכלן יש ספקו' ואין הסכמת
בין פילוסוף וחביריו אבל ינוצלו
על כל פנים ונתן להם שבח
על מה שטענו ממופשט ה
הקשיהם וכונו הטוב ועשו
הנימוסים השכליים ומאסו
העולם והם על כל פנים
מעולי' אחר שלא יחוייב להם
קבול מה שאצלנו ואנחנו
יחוייב לנו קבול העדות ו
והקבלה אשר היא כראיה :
טו אמר הכוזרי השמיעני ב
בחסדך כללים מקוצרים מן
הדעות אשר נתבררו אצל
חכמי שרשי האמונה והם
הנקראים אצל הקראים בעלי
חכמת הדברים :

deficientem; ut ita sit opposita (vel, *præsens*) omni lateri vel angulo mundi: Quia ergò non competat hoc omnibus & singulis ejus partibus (*ut simul existant in omnibus angulis*), ideò eam hoc quærere per mutationem & vicissitudinem. Huc refer, quòd se obfirmant ad asserendum Influentias influentes à Causa prima, Deo sc. Benedicto, & quomodo sequatur ex notitia causæ primæ Angelus, & ex notitia sui ipsius Sphæra (*in Angelo sc. primo, emanante à Causa prima, vide par. 4. sub finem §. 25.*). Sicq; gradatim progrediuntur ad undecim gradus, & sistunt vel subsistere faciunt Influentias apud Intellectum agentem, voluntque ab eo nec emanare Sphæram, nec Angelum. Hæc omnia longè magis sunt dubia & infirma, quàm ea quæ habentur in libro Jezirah: & in singulis sunt dubia & levia multa, de quibus non convenit inter Philosophum & ejus socios vel asseclas. Excusantur tamen, & laudem merentur, quòd argumententur ex nuda Ratiocinatione (vel *ratione, sine Cabala*), bonum finem habeant, laudabilia præcepta Intellectualia fecerint, & Mundum contemnant. Quo nomine omninò laudandi sunt, quia illi non tenentur accipere ea quæ nos habemus (*per traditionem*); nos vero tenemur acceptare Testimonium (*Scripturæ*) & Cabalam, quæ nobis est loco Rationis.

XV. *Cosri*; Explica mihi quæso generalia quædam fundamenta vel axiomata de Sententiis vel Dogmatis, quæ habent Sapientes Fundamentorum Fidei (*quærentes Fundamenta fidei confirmare rationibus Intellectualibus, Theologi naturales*) qui à Karræis vocantur *Periti Sapientiæ verborum.*

N O T A.

[1.] *Heb.* חָכְמַת הַדְּבָרִים, *ut Arabice* עלם אלכאלם, *unde &* הַמְּדַבְּרִים *dicti.* *secta*

Certa quædã fuit secta Philosophorum apud Arabes, quorum frequens quoq; mentio apud Hebræos, maximè Majemonidem in More hannevóchim par. 1. cap. 71. Communiter reddunt Loquentes. *R. Jehuda Muscatus ad præcedentem §. 14. ubi eorum quoq; mentio, scribit*; Ex hoc loco clarè videtur, quòd vox מדברים, juxta hunc Authorem, non id significet, quod voluit R. Samuel Aben Tybbon in expositione vocum difficiliorum libri Móre, ita scribens: מדברים *est nomen certæ cujusdam sectæ Philosophorum sciolorum, qui de rebus statuunt non secundum intellectum, neq; secundum earum naturam, sed secundum imaginationem & phantasiam suam, & confundunt homines multitudine verborum & orationibus speciosis, quæ nullam habent veritatem, unde eorum Ars vocatur* חכמת הדברים Sapientia verborum, *quasi dicas eam non esse Intellectualem, seu, cum intellectu congruentem.* Verùm ut ex sententia Authoris hujus liquet, sic vocantur ab Arte rationis quam habuerunt. Unde suprà §. 1. dicit Rex, *Verba quædam facilia & plana de fundamentis rerum credendarum, juxta sententiam* המדברים בדרך הנצחון *topicè vel dialecticè loquentium, ratiocinantium & disputantium.* Et sic quoque vocat eos paragrapho sequenti 15. &c. Quibus ulteriorem lucem addit quod Judæus de illis dicit §. sequenti 16. Fieri autem potest, ut postmodùm remanserit hoc nomen certæ cuipiam Sectæ, Sapientiam sine sapientia & arte affectantium, & usu ipsorum quasi proprium factum fuerit, quòd essent πολυλόγοι, subtilitatis & elegantiæ verborum studiosi, ut Majemonides de illis testatur in More par. 1. cap. 74. At primariò & propriè videtur hæc vox significare לשון דבור שכלי בחכמה ודעת Sermonem intellectualem cum arte & scientia. Idque verba Authoris nostri arguunt. *Hactenus Muscatus.* Juxta cujus mentem significantur Logicè, Dialecticè, vel etiam Metaphysicè, scholastico more differentes & disputantes. *Sic paragrapho sequenti* בְּדֶרֶךְ הַדִּבּוּר *exponit*; בְּדֶרֶךְ הַנִּצָּחוֹן Topicè, Dialecticè, בגבולים הגיונים terminis Logicis, quos ℣. 12. vocat דברים.

XVI. *Judæus*; In his nulla est utilitas, præter acumen verborum & terminorum, (*quibus utuntur*) & aliquid adjumenti ad id quod dicitur; *Esto monitus ut discas Legem, ut habeas quod respondeas Epicuro (h.e. ad redarguendos adversarios).* Nam Sapiens perfectus, (*vel syncerus & simplex*) quales ex. gr. fuerunt Prophetæ, non multum possunt prodesse homini per modum institutionis,

יו אמר החבר אין בזה תועלת זולת החדוד בדברים והעזר על מה שנאמר הוי זהיר במה שתשיב את אפיקורוס כי החכם התמים כמו הנביאים על הדמיון מעט הוא שיוכל להועיל אדם בדרך הלמוד ולא

ישיב על חולק בדרך הדבור
ובעל הדבור יראה עליו הוד
חכמה עד שישיב לו השומע
יתרון על התמים ההוא החסיד
אשר חכמתו אמונית לא
ישיבהו מהם משיב ותכלית
המדב' הוא בכל מה שילמדהו
וילמדוהו שיכנס בנפשו ובנפש
תלמידו האמונות אשר בנפש
התמי' ההוא המוטבע ואפשר
שתפסיד חכמת הדברים הרבה
מאמונות האמת במה שיביאהו
מהספקות והדעות הנעתקות
כאשר נראה כאשר לומדים
מקצבי השיר ומדקדקים ב
במשקלם ונשמע להם המייה
ודברי' מבהילי' בחכמתם ו
ונראה המוטבע הוא טועם
משקל השיר ולא יעבור עליו
דבר בשום פנים ותכלית
האנשי' ההם שיהיו כמו זה
אשר נראה סכל במקצב מפני
שאינו יכול ללמדו להם והם
יכולים ללמדו אמת כי המוטבע
הזה יוכל ללמד מוטבע כמוהו
ברמז מעט וכן העם המוטבעים
לתורה ולהתקרב אל האלקים
יקדחו בנפשותם ניצוצות

tionis, neque etiam respondebunt dissentienti per terminos Disputatorios, aut Logicos (*per Syllogismos & ratiocinationes artificiosas*). Sed בַּעַל הַדִּבּוּר h. e. הַמְּדַבֵּר *Dialecticus, peritus artis Verborum seu terminorum*, palmam & gloriam sapientiæ hic reportabit, ita ut auditor ipsi præcellentiam sit daturus super Sapientem illum syncerum & sanctum, cujus Sapientia constat fundamentis (*apud ipsum certissimis*), à quibus nemo ipsum dimovere potest. Finis הַמדבר Loquentis, Disputatoris Dialectici, in omnibus quæ tùm alios docet, tum discit, est, ut in animam ejus, & animam discipulorum ejus ingrediantur & imprimantur Fundamenta fidei, quæ in Anima Sapientis synceri & simplicis quasi naturaliter sunt insita. Fieri etiam potest, ut Sapientia illa Verborum seu terminorum (*Ars disputatoria*) multa credenda vera corrumpat & perdat, partim ex dubiis, quæ ipsi hinc de iis incidunt (*& ex quibus se extricare non potest*) partim ex sententiis aliunde translatis & desumptis (*quæ ipsi etiam scrupulos movent*). quemadmodum videmus eos, qui præcepta carminum faciendorum (*artem Poëseos*) addiscunt, & in eorum dimensionibus admodum accurati sunt, perplexas & stupendas Leges in arte sua habere, ad quas se adstringunt; cùm, qui Naturâ Poëta est, statim (*& sine labore*) sapidum poëma fundat, nullo prorsus vitio laborans: & illos priores, (*qui ex preceptis artem hanc addiscunt*) nullum alium finem sibi propositum habere, quàm ut fiant sicut iste (*qui naturâ est Poëta*), quem videmus artis esse ignarum, quia non potest eam docere ipsos, ipsi autem possunt docere illum. Naturalis enim (*Poëta*) potest docere alium naturâ talem sicut ipse, exiguo labore, sicut in illorum animis, qui naturâ dispositi sunt ad Legem, & ad appropinquationem vel accessum ad Deum, accenduntur vel ardent

ſcintillæ ex verbis Virorum ſanctorum, quæ convertuntur in luminaria in cordibus ipſorum: Qui verò hanc diſpoſitionem naturalem non habet, opus habet Sapientiâ ſeu Diſciplinâ verborum vel terminorum; & tamen fieri poteſt, ut nihil ipſi proſit, imò ut ipſi noceat.

XVII. *Coſri*; Non peto à te, ut profundius hanc materiam ingrediaris: ſed peto tantùm quędam de Fundamentis fidei ipſorum, quæ memoriæ meæ juvandæ inſerviant; quia audivi famam eorum, & appetit anima mea ea ſcire.

XVIII. *Judæus*; *Articulus primus*;

I. *Confirmanda & tenenda eſt (ajunt) Novitas Mundi, hæcq; ſtabilienda per Deſtructionem ejus Antiqnitatis ſeu Aeternitatis.* Id ſic faciunt; Si tranſiens ſeu fluens Tempus non habet principium, tum ſingularia exiſtentia in tempore tranſeunte ad hoc uſque tempus, erunt infinita: quod verò infinitum eſt, non exit in-actum; quomodo ergo ſingularia illa exirent in actum cùm ſint infinita? Deinde; nullum dubium eſt, quin Tranſiens tempus primum, & ſingularia exiſtentia, numerum habeant finitum. Nam in potentia Intellectus eſt, millia, & millena millia multiplicare in infinitum: hoc, inquam, quidem eſt in potentia intellectus, ſed nequaquam poteſt illud educere in terminum actus: Verùm ſi quid exeat in actum, & poſtea numeretur, numerus in actum exiens erit ſine dubio finitus: quomodo verò quod infinitum eſt, exibit in teminum actus? Itaq; neceſſariò Mundus habet Principium, & circulatio ſphærarum cæleſtium Numerum qui pertingit ad finem (*finitum*). Hujus generis eſt; Quod non habet

כדברי החסידים וישובו מ
מאורות בלבותם חולת
המוסבע הוא צריך אל ח
חכמת הדברים ואפשר שלא
תועילהו ואפשר שתזיקהו ׃

יז אמר הכוזרי אינני מבקש
ממך שתעמיק בענין הזה אבל
אבקש ממך דבר בשרש ה
האמונה יהיה לי למזכרת
מפני ששמעתי שמעו ונכספה
נפשי אליו ׃

יח אמר החבר תחלה מה
שצריך להעמיד חדוש העולם
ולקיים הדבר בבטול קדמות
העולם אם היה החולף אין לו
ראשית הנה האשים הנמצאים
בזמן החולף עד העת הזאת
אין תכלית להם ומה שאין לו
תכלית לא יצא אל הפועל ואיך
יצאו האישים ההם אל הפועל
והם אין להם תכלית מרוב ואין
ספק כי לחולף ראשון ולאישים
הנמצאים מספר יגיע אל
תכלית כי בכח השכל למנות
אלפים ואלפי אלפים כפולים
עד לאין תכלית זה בכח אבל
שיוציאהו אל גביל הפועל לא
כי אם מה שיצא אל גבול הפעל
ונמנה אחר כן המנין היוצא
אל הפועל יש לו תכלית בלא
ספק ומה שאין לו תכלית איך
יצא אל גבול הפועל אם כן
לעולם התחלה ולסבובי הגלגל
מספר מגיע אל תכלית ׃ ומזה
כי מה שאין לו תכלית אין לו

חצי ולא כפל ולא ערך מספרי ואנחנו נדע כי סבובי גלגל השמש חלק משנים עשר מסבובי הירח וכן שאר סבובי הגלגלי' קצתם אל קצתם ויהיה זה קצת זה ואין במה שאין לו תכלית קצת ואיך ישוב זה כמו זה ובן גילו אין לו תכלית והוא קצת ממנו או גדול ממנו רוצה לומר שהוא יותר מספר או פחות מספר ומזה איך הגיע מה שאין לו תכלית אצלנו אם היה לפנינו מן הבראים מה שאין תכלית למספרם איך הגיע המספר אלינו וכאשר יהיה לדבר תכלה אי אפשר לו מבלי תחלה ואם איננו כן יהיה כל אחד מ מהאישים צריך במציאותו להמתין למציאות אישים לפניו אין להם תכלית ולא ימצא איש:

פרק ב' העולם חדש כי הוא גוף והגוף איננו נמלט מתנועה ומנוחה ושתיהם מקרים מתחדשים עליו באים זה בעקב זה והבא עליו חדש מבלי ספק בעבור בואו והחולף חדש כי אם היה קדמון לא היה נעדר ושניהם חדשים ומה שאיננו נמלט מן החדושים הוא חדש כי לא קדם לחדושים והחדושים חדשים אם כן הוא חדש ׃

פרק ג' אי אפשר למתחדש בלי סבה שתחדשהו כי אי אפשר

habet finem, non habet medium, neque duplum, neque proportionem numeralem. Scimus autem, quòd circuitus Solis sit pars duodecima circuituum vel circumvolutionum Lunæ (*h.e. quòd habeat proportionem ad eam Unius ad Duodecim*), & sic cæterarum quoque Sphærarum circuitus suas habent ad se invicem proportiones, ut una certæ partis rationem habeat ad alteram; in eo autem quod infinitum, talis respectus partis non habet locum; & quomodo posset fieri unum sicut alterum & ei simile itidem sc. infinitum, cùm sit ejus pars, aut illo majus, h.e. majorem aut minorē habeat numerum, quàm alterum? Sic quomodo ad nos perveniet, quod nullum habet finem? Si coram nobis sint creaturæ, quorum numerus est infinitus, quomodo pertingit ad nos numerus? Et, si quid habeat principium, necessariò quoque habebit finem: Secus enim unumquodq; singulare ad existentiā suam deberet exspectare existentiam singularium priorum, numero infinitorum, & sic nullum existeret singulare vel individuum:

II. *Mundus est novus (creatus) quia est corpus:* Corpus autem nequit esse sine Motu & Quiete: & hæc duo sunt accidentia in eo innovata, atq; sibi invicem succedentia. Quod autem alicui supervenit (*accidit*) id suo adventu ipso novum est, & quod transit, novum est: nam si æternum esset, non privationē pateretur: itaq; sic ambo sunt nova. Quod autem non potest esse sine novitatibus (*accidentibus de novo ipsi advenientibus*), illud ipsum novum est: quia non præcesit (*non fuit ante*) innovationes; cùm ergo innovata sint nova, ipsum quoq; novum est.

III. *Quod innovatum est, non potest esse sine Causa innovante illud.* Quod enim

innovatur, nequit esse sine temporis certi assignatione; quòd potuisset esse vel priùs vel posterius (*vel citiùs vel tardiùs*). Appropriatio autē ad suū tempus, ut nec priùs sit, nec posterius, necessariò requirit Appropriatorem.

IV. *Deus est æternus, non transiens* (*h.e. nullum principium habens*). Nam si esset novus (*si haberet sui principium*) necesse foret ut haberet Innovatorem, & hoc procederet in infinitum, neque intelligeretur, donec perveniretur ad Innovatorem æternum seu primum, qui ille ipse est, quem nos quærimus.

V. *Deus est æternus, nullum habens finem.* Nam cuicunque competit Æternitas, ab eo removetur privatio. Innovatio enim privativa requirit causam æquè ac privatio nova requirit causam. Non enim privatur aliquid à seipso, sed à suo contrario. Deus autem nec contrarium habet, nec similem. Nam quod simile ipsi est, est Ille Ipse (*Deus sicut ipse*): Idem non numeratur ab annis (vel, *per duo*, *Heb.* משנים): Contrarium privans non potest esse æternum, quia æternitas existentiæ ejus (*Dei*) jam est probata; non etiam potest esse novum, quia omne novum est causatum vel effectum æterni hujus: quomodo ergo Causatum posset privare suam causam?

VI. *Deus non est Corpus.* Nam corpus nequit esse sine rebus innovatis. Quod autem non potest effugere res innovatas, id novum est: Et falsum est, in ipsum cadere accidens: nam accidentis subsistentia est in corpore sustinente: & accidens est agens in corpus, illud sequens, & ejus adjunctum. Deus autem non determinatur neque appropriatur ex una parte sine altera. Hoc enim est de proprietatibus corporis.

למתחדש עת שיתיחד יתכן לקבוע בו לפניו ואחריו והתיחדו בעתו מבלעדי מה שלפניו ומה שלאחריו מצריך אל מיחד ׃

פרק ד׳ האלקים קיים קדמון לא יחלוף כי אם היה חדש היה צריך אל מחדש וזה משתלשל אל מה שאין לו תכלית ולא יובן עד שיגיע אל מחדש קדמון הוא הראשון והוא אשר אנחנו מבקשים ׃

פרק ה׳ האלקים נצחי לא יחלוף כי מה שנתקיים לו הקדמות התרחק ממנו ההעדר כי חדוש הנעדר צריך אל סבה כמו שהעדר החדש צריך אל סבה כי לא יעדר דדבר מחמת עצמו אך מחמת הפכו ואין הפך לו ואין דמיון כי מה שהוא דומה לו בכל פנים הוא הוא לא יסיפר בשני׳ אבל ההפך המעדיר לא יתכן גם כן שיהיה קדמון כי כבר התבארה קדמות מציאותו ולא יתכן שיהיה חדש כי כל חדש אמנם הוא עלול לקדמון הזה והיאך יעדיר העלול עלתו ׃

פרק ו האלקים איננו גוף ׃ כי הגוף איננו נמלט מחדושים ומה שאיננו נמלט מן החדושים הוא חדש ומן השקר שיקרהו מקרה כי המקרה עמידתו בגוף הנושא והמקרה מעולל לגוף הולך אחריו נשוא עליו ׃ והאלקים יתברך איננו נגבל ואיננו מתיחד בצד מבלתי אחר כי זה מתנאי הגוף ׃

VII. *Deus*

פרק ז האלקים יודע כל דבר קטן וגדול ולא ימלט מידיעתו דבר כי התבאר שהוא ברא הכל וסדרו ותקנו כמו שאמר הנוטע אוזן הלא ישמע אם יוצר עין הלא יביט ואמר גם חשך לא יחשיך ממך ואמר כי אתה קנית כליותי :

פרק ח האלקים יתברך חי כי כבר נתקיימה לו החכמה והיכולת אם כן נתקיימה לו החיות אך לא כחיותנו הנגדרת בהרגשה ובתנועה אבל חיות ענינו השכל הגמור והיא הוא והוא היא :

פרק ט האלקים חפץ כי כל הבא ממנו באפשר שיבא הפכו או העדרו או קודם העת אשר בו או אחריו ויכלתו על שני הענינים שוה ואי אפשר שלא יהיה חפץ ישיב היכולת אל אחד מהם מבלתי האחר ויש לאומר לומר כי מדעו מספיק משיצטרך אל יכולת וחפץ : כי מדעו מיחד לכל אחד משני ההפכי' ומדעו הקדמון היא הסבה בכל חדש כאשר היא וזה מסכים לדעת הפילוסופים :

פרק י חפצו יתברך קדמון נאות למדעו לא יתחדש עליו דבר ולא ישתנה מאצלו והוא יתברך חי בחיות עצמותו לא קנוייה וכן יכול ביכלתו וחפץ בחפצו כי מן השקר מצוא דבר וסותרו יחד ולא יאמר עליו יכול ביכולת סתם :

VII. *Deus scit omnem rem parvam & magnam, neq; à Scientia ejus quicquam excipitur.* Constat enim, quòd crearit, ordinarit, & disposuerit omnia, sicut dicitur; *Qui plantat aurem, annón audiet? an formans oculum non aspiciet?* Psal.94.9. Item; *Etiam tenebræ non faciunt tenebras apud te*, Ps.139.12. Item; *Quia tu possides renes meos*, Ibid. ꝟ.13.

VIII. *Deus Benedictus vivit.* Jam enim asserta est ejus Sapientia, & Potentia; ac proinde quoque Vita. Verùm ea non est sicut Vita nostra, definita Sensu & Motu: Sed Vita ejus est Intellectus purus, & ea (*vita*) est Ipse, & Ipse est Illa (*vita*).

IX. *Deus est volens.* Nam quicquid provenit ab eo, possibile erat ut veniret ejus contrarium, vel ut non veniret, vel priori aut posteriori tempore veniret: Et potentia ejus in duas res est æqualis, neque fieri potest ut Voluntas non convertat potentiam ad unam illarum sine altera. Sunt etiam qui dicant, Scientiam ejus sufficere, ut non opus habeat Potentiâ & Voluntate: scientiam enim ejus appropriare in alterutrum contrariorum, & Scientiam ejus æternam esse causam omnis novi prout est. Et hoc convenit cū sententia Philosophorū.

X. *Voluntas Dei est æterna, conveniens cum ejus Scientia, nec in ea quicquam innovatur vel mutatur apud ipsum:* Ut Deus Benedictus vivit per vitam essentiæ suæ, non acquisitam: sic Potens est per Potentiam suam, Volens per voluntatem suam. Falsum enim est, existere simul rem & contrariū ejus, neq; dicitur de eo, Potens est per potentiā, absolutè (*ne quis existimet, Potentiam ejus esse aliquid superadditum essentiæ, ut in homine, ait Muscatus*).

XIX. *Coſri*; Hæc ſufficiunt mihi pro memorali: ſine dubio autem ea quæ recenſuiſti de Anima, Intellectu, & cæteris Fidei articulis, translata ſunt ex verbis aliorū, quorum mentionem feciſti. Ego verò nihil aliud peto à te, quàm tuam ſententiam, & quid tu credas? Et jam dixiſti mihi, te paratum eſſe, in hęc & ſimilia inquirere (*& ea mihi explicare*): neq; opinor te deſugiturum, quò minùs diſſeras de *Decreto Divino*, & *de Libero arbitrio*, quia hæ duæ præcipuæ ſunt quæſtiones Sapientię. Expone itaq; tuā de his ſententiam.

XX. *Judæus*; Non negat naturam poſſibilis vel contingentis, niſi qui perverſi & profani eſt ingenii, qui dicit ea quæ non credit. Vides enim quomodo ſe præparet quiſque ad id quod vel ſperat, vel timet: id quod te docet, illum credere, quòd res illa ſit poſſibilis, & præparatio ad eam proſit. Quod ſi crederet, rem illam abſolutè & neceſſariò futuram, tùm exponeret ſeſe liberè, non inſtrueret ſe armis bellicis contra inimicum ſuum (*ad ſui deſenſionem*) neque annonâ contra famem. Si dicat, illam præparationem neceſſariā eſſe ei, qui non ſatis præparatus eſt; (*abſq; hoc medio, quod & ipſum eſt à Deo decretum*) confitetur ſic cauſas medias, & quòd per illas exiſtant ea quæ pòſt fiunt; invenit item inter cauſas medias rei futuræ Voluntatem ſeu Liberum hominis arbitrium, ſi veritatem fateri velit, neque obſtinatus eſſe: fatebitur etiam, ſeipſum conſtitutum inter illud (*futurum*) & voluntatem ſuam, in rebus poſſibilibus vel contingentibus, ita ut ſi velit, eas faciat, vel omittat. Neque, ſi hoc credatur, quicquam derogatur juri Dei, ſed omnia redeunt ad ipſum diverſis modis, prout oſtendam.

יט אמר הכוזרי זה מספיק למזכרת ובלי ספק שזה אשר זכרת בענין הנפש והשכל ואלה האמונות אמנם הוא מועתק ממה שאתה זוכר מדברי זולתך ואני איני מבקש כי אם טעמך ואמונתך וכבר אמרת לי כי אתה מזומן לחקור על זה והדומה לו ואני סבור שאין לך מנוס מחקור בשאלת הגזרה והבחירה מפני שהיא משאלו׳ החכמה אמור דעתך בזה ׃

כ אמר החבר איננו מכחיש טבע האפשר כי אם מתעקש חנף יאמר מה שאיננו מאמין בו כי אתה רואה מהזדמנותו למה שהוא מקוה או יורה מה שיורך שהוא מאמין כי הדבר ההוא באפשר ויועיל בו הזימון ואלו היה מאמין כי יהיה על כל פנים היה נמסר ולא היה מזדמן בכלי מלחמה לאויבו ולא בשבר לרעבונו ואם יאמר כי הזימון ההוא צריך למי שלא הזדמן ככר הודה בסבות אמצעיות ושבחם עמידת חמתאחרות והוא ימצא בעתיד החפץ בכלל הסבות האמצעיו׳ אם יודה האמת ולא יתעקש ועתיד להודות כי ימצא עצמו מינח לו בינו ובין חפצו בדברים האפשריים לו אם ירצה יעשם ואם ירצה יניחם ואין באמונה הזאת הוצאת דבר מדין האלקים אך הכל שב אליו על פנים מ מתחלפים כאשר אבאר

Dico

ואומר כי כל הידיעות
מיוחסות אל העלה הראשונה
על שני דרכים אם על הכונה
הראשונה אם על דרך
ההשתלשל' ודמיון הדרך ה
הראשון הסדור וההרכבה
הנראים בחי ובצמח ובגלגלים
אשר לא יתכן למשכיל ה
המשתכל שייחסהו אל המקרה
אך אל כונת עוש' חכם ישים
כל דבר במקומו ויתן לו חלקו
ודמיון השני שרפת האש
הזאת על הדמיון לקורה הזאת
כי האש גוף דק חם פועל
והקורה גוף מתלחלח נפעל
ומדרך הדק הפועל שיעשה
בנפעלו והחם היבש שיחמם
ויכלה לחות הנפעל עד
שיתפרדו חלקיו וסבות הפעלים
האלה והפעליות האלה כאשר
תבקשם לא ימנע ממך
השגתם ואפשר שתמצא סבות
סבותם עד שתגיע אל הפלכים
ואחר כך אל עלת הפלכים ואב
אל העלה הראשונה ובאמת
אמר האומר כי הכל מגזירת
הבורא ובאמת אמ' האחר
בבחירות ובמקרים בלתי
שיוציא מאומה מהדברים
ההם מגזירת האלקים ואם
תרצה תקרב מציאת זה
בחלוקה הזאת המעשים יהיו
אלקיים או טבעיים או מקריים
או מבחריים : והאלקיים
מהסבה הראשונה יוצאים על
כל פנים אין להם סבה זולת
רצון

Dico ergo; Omnia scibilia (*vel juxta aliam lectionem*, Omnia causata) referuntur ad Causam primam duobus modis; Vel secundũ intentionem primam, vel per concatenationem & dependentiam. Exemplum primi modi est Dispositio & compositio, quæ conspiciuntur in Animalibus, Plantis, & Orbibus cœlestibus, & à nullo Intelligente ac sanâ mente prædito attribuuntur Accidenti, sed intentioni Factoris sapientis, qui unumquodque constituit in loco suo, & ei dat portionem suam. Exemplum secundi modi est, quando ex.gr. hic Ignis comburit istam trabem: nam Ignis est corpus subtile, calidum, agens: & Trabs est corpus humidum, patiens. Jam verò solet Agens subtile agere in id quod patitur (*vel, in suum patiens*): & calidum ac siccum calefacit & consumit humidum patiens, donec partes ejus separentur. Quod si in causas harum actionum & passionum inquisiveris, non impossibilis tibi erit apprehensio illarum; quinimò illarum causas etiam causarum invenies, donec pervenias ad orbes cælestes, (*Heb.* הפלכים *ex lingua Arabica, in qua* פלכים *idem est, quod Hebr.* גלגלים), & hinc ad causam Orbium, ac denique ad Causam primam.

Itaque verè dicit, qui dicit, Omnia fieri ex Decreto Dei: verè etiam dicit alter, qui asserit Librum arbitrium, & Accidentia, nec quicquam derogat vel detrahit Decreto divino. Si velis, poteris hæc istâ distinctione cõciliare: Actiones sunt vel Divinæ, vel Naturales, vel Accidentales, vel Electivæ seu liberæ. *Divinæ*, à causa Divina proveniunt omnimodo, nullam aliam habentes causam prꝥter Voluntatem Divinam. *Naturales*, sunt

à causis mediis (*secundis*) accommodatis illis, & perducentibus eas ad finem perfectionis suæ, quamdiu nulla reliquarum trium causarum eas impedit. *Accidentales*, sunt etiam à causis secundis, sed accidentaliter, non naturaliter, vel ordinatè, vel intentionaliter: nullam etiam habent præparationem ad perfectionem, ad quam pertingant, & in qua subsistant: prætereà conditionantur à cæteris tribus partibus (*actionum*). *Electivarum* autem causa est voluntas hominis, electionem faciens (*liberum hominis arbitrium*): Liberum arbitrium autem est ex censu Causarum secundarum, & causas habet catenatim dependentes à causa Prima, dependentiâ non coactâ (*sine tamen coactione*): quia Possibili seu Contingenti existente, Anima constituta est inter Consilium & Contrarium ejus, facereque potest ex ambobus quod vult. Et hoc liberum arbitrium vel laudandum vel vituperandum est, id quod non convenit reliquis causis secundis: non enim vituperatur Causa naturalis, vel Accidentalis, etiamsi in quibusdam illarum Possibile existat, prout non culpatur infans vel dormiens, cùm damnum aliquod inferunt, cùm contrarium possibile fuisset: non autem culpantur, quia cogitatio ab illis est ablata (*quia nullam habent cogitationem & voluntatem vel consilium*). An vides eos, qui Possibile vel Contingens negant, non irasci contra eum qui ex proposito eis nocet? aut an se tradunt & exponunt ei, qui furari conatur ipsis vestimenta eorum, & frigore eos lædere (*sine resistentia & defensione*), quemadmodum se exponunt vento Aquilonari quando flat in die frigido, qui ipsis nociturus est?

רצון האלקים יתברך והטבעיים מסבות אמצעיות מוכנות להם ומגיעות אותם אל תכלית שלמותם בעוד שלא ימנע מונע מאחד מהשלשה חלקים והמקרי' מסבות אמצעיות גם כן אך הם במקרה לא בטבע ולא בכדר ולא בכונ' ואין להם הכנה לשלמות יגיעו עדיו ויעמדו אצלו ומתנים בהם בחלקים השלשה : אבל הבחיריים סבתם חפץ האדם בעת בחירתו והבחירה מכלל הסבות האמצעיות ולבחירה סבות משתלשלות אל הסבה הראשונה השתלשלות מבלי דוחק בעבור שהאפשר נמצא והנפש מונח לה בין העצה והפכה תעשה מה שהיא רוצה מהם : וצריך שתשובח או שתגונה על הבחירה ההיא מה שלא יחוייב זה בשאר הסבות האמצעיות כי לא תגונה סבה טבעית ולא מקרית אף על פי שהאפשר נמצא בקצתם כאשר לא תאשים התינוק והישן כאשר יזיקו : והיה באפשר הפך זה אבל אינך מאשימו מפני הסתלק המחשבה ממנו התראה אשר הם מכחישים האפשר האינם כועסים על מי שיזיקם בכונה או הנמסרים הם למי שיגנוב בגדיהם ויזיקם בקור כאשר נמסרים אל הרוח הצפונית כשהיא מנשבת ביום קור עד שתזיקם או יאמרו שהכעס

כח כחב נקבע לבטלה שיכעס האדם על דבר מבלעדי דבר אחר וכן שישבח ויגנה ויאהב וישנא וזולת זה אם כן אין לבחירה מצד שהיא בחירה סבה הכרחית כי תשוב הבחירה ההיא הכרח ויהיה דבור האדם הכרחי כמו תנועת דפקו ובזה נראה שתכחישהו הראיה כי אתה מוצא עצמך יכול על הדבור ועל השתיקה בעוד שתהיה בממשלת השכל ולא ימשלו בך מקרים אחרים: ואלו היו החדושים מכוונים כונה ראשונה מהעלה הראשונה היו נבראים לעתם עם כל רגע והיינו יכולים לומר בעולם וכל אשר בו כי עתה בראו הבורא ולא היה ע למופתים ענין שיפלא האדם מהם כל שכן שיאמין בעבורם ולא היה לעובד יתרון על הממרה כי שניהם עובדים עושים מה שהושמו לעשותו והובאו אליו עם דבות גדולות משיגות האמונה הזאת והגדולה שבהן הכחשת העין כאשר אמרנו אבל הדבה המשגת מי שאומר בבחירת בעבור הוציאו קצת הדברים מגזירת האלקים ית' יש לטעון עליה במה שקדם זכרו כי לא הוציא אותם מגזירתו כל עקר

rus est? Aut, an dicent, Iram esse facultatem falsam, frustrà homini inditam, ut irascatur rei uni, & non rei alii (*sine causa*): Sic, ut eadem ratione laudet, vituperet, amet, odio habeat, & similia? Hoc sic posito, Arbitrium, quatenus tale non habebit causam necessariam, quia ipsum Arbitrium sic fieret necessarium: Sic sermo hominis necessarius esset, perinde ac necessarius est pulsus (*arteriarum*) ejus. Hoc verò sana ratio falsum esse docet; Deprehendis enim in te, te potestatem habere loquendi vel tacendi, quamdiu Intellectus in te habet dominium, neque tibi prædominantur accidentia alia. Quod si innovata (*ea quæ fiunt*) intentione primâ intenderentur à Causa prima, tum singulis horis & momentis nova crearentur (*à Deo*), & possemus dicere de Mundo, & iis quæ in eo sunt, quòd nunc eum creet creator (*per continuas sc. & successivas creationes*), neque in Prodigiis & Miraculis quicquam foret miraculosi homini, nedum ut propter ea crederet (*commoveretur ad credendum*): nullam etiam sic haberet fidelis Dei cultor prærogativam supra Rebellem & inobedientem: ambo enim æqualiter essent Cultores (*Dei, ejus voluntatem facientes*) atque facerent id, ad quod faciendum constituti sunt, & (*necessario*) adducti; ut alia multa & magna absurda præteream, quæ hanc sententiam consequuntur, inter quæ maximum est Negatio oculi (*experientia ocularis*), quemadmodum diximus.

Sed & eum, qui Liberum Arbitrium asserit, absurda urgent, velut;

1. Quòd quædam excipiat & eximat à Decreto Dei.

Ad hoc autem responderi potest ex antè dictis: non enim prorsus

ea excipit a Decreto ejus, sed refert illa ad Ipsum per concatenationem & dependentiam.

2. *Quòd res illas eximat à Scientia Dei.* Possibile enim seu Contingens absolutum, naturâ sua est ignotum.

Circa hoc prolixi sunt המדברים Loquentes, & tandem dicunt, Scientiam ejus (*contingentis*) esse per accidens, neque Scientiam rei esse causam ejus, quòd sit; non etiam Scientiam Dei impellere vel cogere ea quæ sunt ut sint, sed illa nihilominus esse contingentia, quæ esse possent, vel non possent. Nam scientia rei futuræ, non est causa ut ea fiat, sicut scientia rei præteritæ non est causa cur ea sit, sed tantùm visio quasi illius. Nam Scientiam habent Deus, Angeli, Prophetæ, & Arioli: &, si Scientia esset causa existentiæ, sequeretur, quòd ideò aliqui futuri sint in horto Edenis, quòd sciverit Deus hos esse justos, sine respectu cultus Dei, (*etsi Deum non colant*), alii verò in Gehennâ, eò quòd hos peccaturos sciverit (*etiamsi non peccent*); sequeretur etiam quòd homo satiari posit licet non edat, sed ideò, quia Deus sciat, illum saturatum iri hoc vel illo tempore, sicque tolluntur causæ mediæ, vel secundæ: quod si autem tolluntur, tolluntur etiam potentiæ mediæ vel secundæ (*animæ sc. hominis*), & sic quod de Abrahamo dicitur; *Et tentavit Deus Abrahamum*; explicandum erit, quòd Deus ejus pietatem e potentia in actum eduxerit, ut esset causa Boni, vel Felicitatis ejus, juxta id quod dicitur; *Quia fecisti rem hanc, benedicendo benedicam tibi*, Genes. 22.16. Et quia innovata necessariò sunt vel divina, vel ex reliquis com-

אבל מסיבם אליו בדרך ה
ההשתלשלות ותשיגנו אחרי
כן דבה אחרת והוא הוציאו
הדברים ההם מידיעתו כי
האפשר הגמור מושכל בטבעו
וכבר האריכו בזה המדברים
ויצא להם כי הדעת אותו
במקרה ואין ידיעת הדבר סבה
להיותו ולא תכריח ידיעת
האלקים בהוות והם עם זה
באפשר שיהיו ושלא יהיו כי
אין הידיעה במה שיהיה היא
הסבה בהיותו כאש' הידיעה
במה שהיה איננה סבה להיותו
אך ראיה עליו כי הידיעה
לאלקים ולמלאכי' ולנביאי'
ולידעוני' ואלו היתה הידיעה
סבה להויה היה בדין שיהיו
עתידים בגן עדן לידיעת
האלקים אלו שהם צדיקים
מבלי שיעבדו ואחרים בגיהנם
לדעתו שהם עתידים לחטא
מבלתי שיחטאו והיה בדין
שישבע האדם מאין אכילה
לידיעת אלקי' שהוא ישבע
בעת פלוני ובטלו הסבות
האמצעיות ואלו היו בטלות
היה מסתלק מציאות הכחות
האמצעיות והיה מאמרו
והאלקים נסה את אברהם על
נכון להוציא עבודתו מן הכח
אל הפועל להיות זה סבת
טובתו כמו שאמר יען אשר
עשית את הדבר הזה כי ברך
אברכך ובעבור שהיו החדושים
צריכים להיות אלקיים או
זולתם מן החלקים והיה

memoratis

האפשר שיהיו כלם אלקיי' בחר ההמון ליחסם כלם אל האלקים להיות זה יותר חוזק באמונה אך יש למכיר להכיר עם מעם ואיש מאיש וזמן מזמן ומקום ממקום וענינים מענינים אחרים : ויראה כי החדושים האלקיים לא נראו על הרוב כי אם בארץ מיוחדת והיא אדמת הקדש ובעם מיוחד והם בני ישראל ובעלי דת האמתי ובזמן ההוא ועם הענינים ההם אשר נתלו בהם מצות וחקים נראה בסדורם כל מאויי לב ונראה בקלקולם כל רעה ולא הועילו הענינים המקריים והטבעיים דבר בשעת הקלקלה ולא הזיקו בשעת הסדור : ועל כן היו בני ישראל טענה בכל אומה על האפיקורוסים אשר ראו דעת אפיקורוס היוני באמרו כי כל הדברים הם נופלים במקרה כי לא תראה בהם כונת מכון וסיעתו נקראים בעלי ההנאה כי סברתם כי ההנאה היא התכלית המבוקשת והיא הטובה סתם : ובקשת בעל התורה מן המציא בה שיהיה נכבד אצלו מוסר כל חפציו אליו יתברך ומבקש למוד אם הוא חסיד או אותות וכבוד אם הוא נביא או המון נרצה עם

memoratis speciebus, & potuissent omnia esse Divina, maluit vulgus omnia attribuere Deo, & ad eum referre, quia hoc magis faciat ad confirmandam fidem (*in Deum*). Verùm Intelligens & eruditus novit discernere populum unum ab altero, virum unum ab altero, tempus unum ab altero, locum unum ab altero, & res unas ab aliis, ac deprehendit, Innovata Divina (*mira*) non videri utplurimum vel communiter nisi in terra peculiari, Terrâ videlicet sanctâ; in Populo peculiari, qui sunt Filii Israel, & sectatores Legis seu Religionis veræ; & quidem eo tempore, atque cum iis rebus, quæ ab illis dependent; Præceptis videlicet & Statutis, in quorum Ordine (*& observatione*) videntur (*in populo*) omnia desiderabilia cordis, in eorum verò corruptione & destructione, omnia mala, neque res Accidentales & Naturales quicquam prosunt tempore destructionis eorum, vel nocere possunt tempore Ordinis eorum (*observati*). Hinc Filii Israel argumento sunt omnibus populis contra Epicureos, qui amplexi sunt sententiam Epicuri Græci, dicentis, Omnia fieri per accidens, neque in illis conspici intentionem intendentis (*Dei*): hujus asseclæ vocantur Voluptuarii, quia Voluptas ipsis est ultimus Finis quæsitus, & Summum hominis Bonum. Vir autem Legis (*Legi Divinæ addictus*) nihil aliud petit à Legislatore, nisi ut sit honoratus apud ipsum (*ne faciem ejus redire faciat vacuam, sed ipsum exaudiat, juxta illud Psal. 91. ver. 15.*), omnes suas voluntates tradens & committens Deo, & petens ab ipso vel Doctrinam si fuerit Sanctus, vel Miracula & Gloriam (*gloriæ Divinæ manifestationem visibilem*) si fuerit Propheta, aut Multitudo populi accepta (*Deo*); observatis tamen

in Lege commemoratis conditionibus Temporum, Locorum, & Actionum vel Operum; neque curat Causas naturales & accidentales, ut qui novit, quòd ipsarum Malum à se depelli possit vel Doctrinâ (*divinâ*) quâ antè instructus est contra malum illud; aut per Gloriam (*signa & miracula*) quæ ipsi fit tempore mali illius: Bonum verò Causarum accidentalium non possit impediri vel ab impio, vel à pio: quòd item Bonum Impiorum sit inter Causas naturales & accidentales, neque evitari possit malum illarum veniens: pios autem per easdem causas prosperari, & tutos esse à malo illarum.

Sed ferè digressus sum à scopo & proposito meo: ad illud itaque revertor & dico, Davidem b.m. tres causas *Mortis* adduxisse, quando dixit; 1. *Quia Dominus percutiet eum*; in quibus verbis continetur prima causa, DEUS videlicet; 2. *Aut dies ejus veniet, & morietur*; quibus continetur causa secunda Naturalis, 3. *Aut in bellum descendet, & consumetur*; ubi habetur Causa tertia Accidentalis; 1. Sam. 26. 10. *Quartam*, electivam sc. vel voluntariam, omisit: nullus quippe homo est, qui eligat aut velit mortem. Licet enim Saul seipsum interfecerit, non id fecit, quòd eligeret aut vellet mortem, sed ut averteret machinationes & opprobria inimici sui. Similes partes vel Causæ deprehenduntur in *Sermone*. *Sermo* enim *Prophetarum*, quando induuntur Spiritu sancto, in omnibus & singulis verbis intenditur & dirigitur à Re Divina, neque ullum verbum consistit in Libero Prophetæ arbitrio: *Sermo Naturalis*, sunt indicia & motiones rebus convenientes, de quibus volunt

הענינים הנזכרים בתורה מן העתים והמקומות והמעשים ואיננו משגיח בסבות ה הטבעיות והמקריות : וידע כי רעתם דחויה ממנו אם בלמוד שיתקדם לו בהצעה לרעה ההיא או בכבוד שיעשה לו בעת הרעה ההיא : אך טובות הסבות המקריות איננה נמנעת מן הרשע כל שכן מהחסיד וטובות הרשעים היא בסבות ההם המקריות והטבעיות ואין דוחה לרעתם כשתבא אבל החסידים יצליחו בסבות ההם והם בטוחים מרעתם וכמעט שלא א יאצא מכונתי ועתה אשוב ואומ' כי דוד עליו השלום הביא שלשה חלקים בסבות המות ואמר כי ה' יגפנו והיא הסבה האלקית : או יומו יבא ומת והיא הסבה הטבעית : או במלחמה ירד ונספה והיא הסבה המקרית והניח החלק הרביעית רוצה לומר הבחרית כי אין אדם שיש לו דעת בוחר במות ואף על פי ששאול המית את עצמו לא מבחרו המות אך לדחות התעוללות האויב בו : וכמו החלקים האלה בדבור כי דבור הנביאים בעת שלובשת אותם רוח הקדש בכל דבריהם מכוון מן הענין האלקי ואין לנביא דבר בבחירה מדבריו : והדבור הטבעיהם הרמזים והתנועות הראויות לעניינים

שרוצים להליץ בעדם ומביאה הנפש אליהם בלעדי הסכמה קודמת אבל הלשונות המוסכם עליהם הם מורכבים מ מעניינים טבעי ומבחרי : והדבור המקרי הוא דבור המשוגעים בעת שגעונם לא יסודר ממנו ענין ולא יגיע אל חפץ מכוון : והדבור המבחרי הוא דבור הנביא בעת נבואתו או דברי הדעתן ה המחשב המחבר מליצתו ו ובוחר דבריו כפי שיראה שהוא ראוי לכוונתו : ואלו היה רוצה היה מחליף כל דבר מהם בזולתו : ועוד אם היה רוצה היה מניח ענין ולוקח זולתו וישליחם כל החלקים האלה אל האלקים יתברך בדרך ההשתלשלות לא שהם בכונה ראשונה ממנו ואם איננו כן דברי התינוק ודברי מטורפי הדעת ומליצת הדברן ושירי המשורר דברי האלקים יתברך בכל זה : אבל טענת העצל על הזריז באמרו כבר קדם בדעת אלקים מה שיהיה איננה טענה כי זה כמו אמרו אלו היה אומר לי כי אשר יהיה אי אפשר לו שלא יהיה אומר לו אמת הוא אבל לא תמנע הטענה הזאת שיקח ה האדם העצה הטובה ויתקן כלי מלחמה לאויביך והמזון לרעבונך כאשר יתברר לך כי הצלתך או אבדתך אינם נשרים כי אם בסבות

volunt loqui (*quas volunt alius vindicare: vide par. 2. §. 72.*): ad eas inducit anima sine instituto & consensu de eis præcedente: sed linguæ ex consensu institutæ, sunt compositæ ex re naturali & electiva vel arbitraria. *Sermo Accidentalis*, est sermo amentium tempore amentiæ ipsorum, ex quo nihil componi potest, quique non assequitur voluntatem intentam (*id quod intenditur*). *Sermo Electivus* est Sermo Prophetæ tempore Prophetiæ ipsius, aut Viri periti, eruditi, qui meditatè componit orationem suam, & verba eligit, prout videt ea intentioni suæ esse convenientia, itaut, si vellet, unumquodque mutaret in aliud, (*pro unoquoq; aliud adhiberet*), vel etiam, si vellet, rem vel materiam illam relinqueret, & aliam assumeret. Hæ partes (*Sermonis*) omnes possunt Deo attribui per concatenationem & dependentiam; non quòd sint ab Ipso intentione primâ (*& immediatâ*): secus enim dicendum esset, Verba puerorum, & mente captorum, orationem Oratoris, & Carmen Poetæ, esse omni ex parte verba Dei.

Argumentatio verò Pigri contra sedulum & diligentem, dicentis, *In mente Dei jam præcessisse quod futurum est*, nulla est. Hoc enim perinde est ac si diceret; Id quod futurum est, non est possibile ut non fit vel fiat. Dicam itaque ei; Verum hoc equidem est: interim tamen non impedit hominem, quin utatur consilio bono, & te instruas armis bellicis contra inimicum tuum, cibo item contra famem, quandoquidem constat, tuam salutem vel interitum non posse perfici, nisi per causas secundas, è qui-

[illegible]s utique fortissima & efficacissima est, ut eligas vel diligentiam & studium, vel indiligentiam & negligentiam. Neque est quod excipias vel argumenteris ab eo quod paucis accidit, & raro, vel per accidens; dum scilicet aliquando videmus perire eum, qui diligentia est usus, vel temerarium & stultum liberari. Nam nomen *Securitatis* longe aliam significationem habet, quam nomen *Periculi*: neque vir prudens fugit è loco securitatis in locum periculi, prout fugit è loco periculi in locum securitatis: Salus & liberatio, quæ accidit in loco periculi, dicitur esse miraculosa: mors autem quæ contingit in loco securitatis, dicitur esse præter naturam.

Diligentiam itaque eligere & adhibere omnes tenentur (*omnium est officii*), & ut eam adhibeat, *Consilium meum* est ei, qui illi credit: Negligentia autem & Temeritas, consilium est, hoc consilium destruens (*illi contrarium*). Omnia tamen per Dependentiam redeunt ad Deum. Quod verò fit per Decretum Dei absolutum, est Gloria (*gloriosa Dei manifestatio & præsentia*) & Miracula: & hoc non opus habet causis secundis, quamvis eas adhibere & necessarias facere posset, veluti Liberatio Mosis à fame per quadraginta dies sine cibo: Perditio populi Senacharibi sine causa visibili & apparente (*externâ*). Causarum verò Divinarum (*Actionum merè & immediatè Divinarum*) apud nos nullæ sunt causæ, quia eas ignoramus, & dicitur de illis, quòd Præparatio nihil ad eas prosit; quod est verum: ut præparationes animales (*spirituales*), Secreta nimirum Legis, ei qui illarum est peri-

האמצעיות ומכללם אך החזקה שבהם שתבחר בזריזות ובהשתדלה או בעצלה ובעכוב ואל תטעון במה שיקרה למעטים ובעתית מעוטו ובדרך המקרה מאבוד המשתדל והנצל המופקר הפתי כי שם הבטחה יש לו ענין מובן בלתי ענין שם הסכנה ואין דעתן בורח אל מקום הסכנה ממקום הבטחה כאשר הוא בורח ממקום הסכנ׳ אל מקום הבטחה וכה שיקרה במקום הסכנה מן ההצלה אם כי הוא נפלא ומה שיקרה במקום הבטחה ממיתה יאמר שהוא דבר חוץ לטבע והבחירה בהשתדלות חובה ומכונת ההשתדלות עצתי זאת למי שיאמין בה ומסיבות ההפקר העצה שהיא סותרת העצה הזאת ׃ והכל שב ב בהשתלשלות אל האלקים ׃ אך אשר יהיה בגזירה גרידא הוא הכבוד והאותו׳ וזה אין צריך אל סבות אמצעי׳ ואפשר שיצריך אליהם כהצלת משה מן הרעב ארבעים יום בבלתי הכנת מזון ׃ ואבדן עם סנחריב מבלי סבה נראית ׃ אך בסבות אלהיו׳ אינן אצלנו סבות מפני שאין אנו יודעים אותם ׃ ובהם יאמר כי לא יועיל בהם ההזדמנות והוא אמת אבל הזמונים הנפשיים והם סודות התורה למי שידעם ויתחכם בהם הם

tus &

מועילים מביאים הטוב ודוחים הרע : וכאשר ישתדל האדם בסבות האמצעיות אחר שימסר אל האלקים במה שנעלם ממנו בלב שלם ימצא טוב ולא יחטיא אבל הכנסו בסכנה הגמורה לבטחונו באלקים נכנס תחת ולא תנסו את ה' אבל המאמר בשוא בצוותו בעבודה למי שקדם בדעתו שימרהו או שיעבדהו איננו שוא כי כבר הקדמנו וביארנו כי המרי והעבודה לא יגמרו כי אם בסבות האמצעיות והיתה סבת עבודת העובד הצווי בעבודה וכן קדם בידיעתו שהוא עובד ושסבת עבודתו שמוע תוכחתו וכן קדם בדעתו מרי הממרה בסבות האמצעיות אם כחברת הרעים או בתגבורת מזג רע או נטות אל התענוג והמנוחה ותוכחתו לו מקל ממריו כי מן המפורסם כי לתוכחת רשם בנפש על כל ענין וכי הממר' תתפעל נפשו לשמע התוכחות אפילו מעט הפעלות כל שכן כשתהיה התוכחת להמון כי יש בהם על כל פנים מקבל וכבר הועיל ואינו שוא :

תחלת ההקדמות אשר בהם קיום העצה הזאת ההודאה בסבה הראשונה ושהוא עושה חכם ושאין במעשיו שוא אך כלם בחכמ' vel Regulæ;

tus, & eruditus, prosunt, bonum adducentes, & malum avertentes. Et cum homo adhibet causas secundas, posteaquam se Deo commendavit, in eo quod ab ipso absconditum est, corde perfecto, inveniet bonũ, neque aberrabit: Sed si adeat periculum purum (*manifestum*) ex fiducia in Deum, incurrit in illud; *Non tentabitis Dominum Deum tuum.* Quod verò dicitur, *Frustraneum esse ei præcipere pietatem, de quo antea novit, quòd ei sit rebellaturus, aut ipsum veneraturus*; id frustraneum esse nego: Jam antè enim exposuimus, quòd Obedientia & Inobedientia non perficiantur, nisi per causas secundas: & causa Obedientiæ obedientis est Præceptum obedientiæ (*per quod ad eam incitatur*), & sic antea præcessit in Scientia ejus (*Dei*) quòd obediens sit futurus, & causam obedientiæ ejus fore Auscultationem redargutionis suæ: sic in ejusdem scientia præcessit Inobedientia inobedientis per causas secundas, seu ex pravo consortio, seu ex vi temperamenti vitiosi, aut ex inclinatione ad voluptatem & otium: redargutio autem seu objurgatio alleviat rebellionem ejus, quia constat, redargutionem omninò relinquere impressionem in anima, & animam inobedientis affici ab auditu redargutionum, saltem aliquali passione, inprimis si redargutio fiat ad integrum populum, quia inter eos semper aliquis existit, qui eam recipiat, & sic prodest, neque est frustranea.

Ad hoc meum consilium confirmandum, sequentes observentur propositiones, vel Regulæ;

Prima est, ut confiteamur & agnoscamus Causam primam, quòd ille sit Factor sapiens, nec in operibus ejus quicquam sit frustra-

וסדור

neum, ſed omnia ſint ſapientisſima & & ordinatisſima, ſine omni corruptione vel pravitate. Hoc confirmatur in anima per conſiderationem multarum rerum Creationis, (*apparentium & manifeſtarum*) per quæ fundamenta infiguntur animæ intelligentis (*etiam de paucis occultis*) ut credat, nihil eſſe in operibus vel actionibus ejus pravi: & licet id in quibusdam videatur eſſe, non tamē hujus rei causâ labefactatur fides ejus, ſed attribuit illud ignorantiæ animæ ſuæ, & tenuitati intellectus ſui (*conf. par. 3. §. 45.*).

Secunda; Ut agnoſcamus Cauſas ſecundas, non tanquam Agentes, vel Efficientes, ſed tanquam Cauſas materiales, aut inſtrumentales: Nam ſemen (*virile*) & Sanguis (*muliebris*) ſunt materia hominis: Membra ſementationis conjungunt (*illa duo*): Spiritus & facultates (*Seminis & ſanguinis*) ſunt inſtrumenta utrinque inſervientia ex Voluntate Dei, & per iſta perficitur ejus Imago, delineatio, accretio, & nutritio. Quin & in aliqua re creata (*in diebus ſex creationis*) opus fuit causâ mediâ vel ſecundâ, veluti Pulvere terræ, qui materia fuit hominis. Itaque fieri non poteſt, ut non confiteamur & agnoſcamus Cauſas medias.

Tertia; Quòd Creator det cuique materiæ Formam optimam, & convenientisſimam, quam poteſt recipere; quòd item Deus benefaciat, neque ſuam gratiam, ſapientiam, & gubernationem ſubtrahat ulli rei: quòd etiam ex. gr. in Pulice & in Muſca æquè eluceat, ac in ordine Sphærarum (*vide. par. 1. §. 68. & par. 3. §. 17. & par. 4. §. 25.*), neque aliter differant res, quàm ratione materiæ ſuæ (*vide par. 4. §. 25.*). Itaq; non eſt quòd dicas; quare me non creavit Angelum? ſicut

וסדור אין בהם קלקול וכבר
התיישב זה בנפשות בהתבונן
ברוב הבריאה ומה שנשתרש
ממנה בנפש המשתכל עד
שהאמין שאין במעשיו קלקול
ואם יראה במקצתם לא
תתקלקל אמונתו בעבור זה
אבל ייחסהו אל סכלות נפשו
ומיעוט הבנתו:

וההקדמה השנית ההודאה
בסבות אמצעיות אך אינם
פועלות אבל הם סבות על
דרך החומר או על דרך הכלים
כי השכב' זרע והדם חומר
לאדם ואברי ההזרעה מחברים
והרוחות והכחות כלים
משמשים ביניהם בחפץ
האלקי' ויגמר בהם צלמו וקוו
וגדולו והזונו ואפילו בדבר ה
הנוצר יש שצריך אל הסבה
האמצעית כעפר אשר הוא
חומר האדם ואי אפשר שלא
להודות בסבות אמצעיות:

וההקדמה השלישית כי
הבורא יתברך נותן לכל חומר
הטובה שבצורות שאפשר לו
לקבל והמתוקנות שבהם
ושהוא יתברך מטיב לא ימנע
חנינתו וחכמתו והנהגתו מ
מדבר וכי חכמתו בפרעוש
וביתוש על הדמיון אינה
מקצרת מחכמתו בסדור ה
הגלגלים אך התחלפו הדברים
כחמת חמריהם ואין לך לאמר
למה לא בראני מלאך כאשר

אין לתולעת לאמר למה לא
בראני אדם ׃

וההקדמה הרביעית
ההודאה כי למציאות מדרגות
עליונות ותחתונות וכל מה שיש
לו הרגש והשגה וחוש מעולה
מאשר אין לו זה בעבור קורבתו
ממדרגת הסבה הראשונה
אשר הוא השכל בעצמו וכי
הפחות שבצמח יותר מעולה
במדרגה מן המעולה שבמיצאים
והפחות שבבהמה יותר מ
מעולה במדרגה מן המעולה
שבצמח והפחות שבאדם
יותר מעולה במדרגה מן
המעולה שבבהמה ׃ וכן
הפחות שבבני תורת האלקים
יותר מעולה במדרגה מן
המעולה שבאומות עכום
שאין בהם תורת האלקים ׃ כי
התורה שהיא מאת האלקים
מקנה הנפשות מנהג המלאכים
ותכונתם וזה מה שאין משיגי'
אותו בלמוד ׃ והראיה על זה
כי ההתמדה על מעשה התורה
ההיא מביאה אל מדרגות
הנבואה אשר היא הקרובה
שבמדרגות האנושיות אל
האלקים אם כן בעל התורה
הממרה טוב מאשר אין לו
תורה כי הוא כבר הקנתהו
תורת האלקים מנהג מלאכותי
השקיף בו על מדריגת ה
המלאכים אף על פי שמריו
בלבל אותו עליו והפסידו נ
נשאר לו ממני רשמי' ונשאר
כאש הכוסף אליו אבל אם

ſicut Vermis non eſt quod dicat, quare me non creavit hominem?

Quarta; Ut confiteamur, quòd Entia habeant gradus ſuperiores & inferiores: Nam quicquid habet ſenſationem (*vitam*) apprehenſionem, & ſenſum, præſtantius eſt eo, quod hæc non habet; quia propiùs accedit ad gradum Cauſæ primæ, quę eſt Intellectus in ſubſtantia ſua: minima item Planta dignitatis gradu ſuperat præſtantisſimum metallorum: & minima Beſtia nobiliorem habet gradum præſtantisſimâ plantâ: minimus Hominum gradum habet digniorem, quàm præſtantisſima beſtia; minimus deniq; Filiorum Legis Dei nobiliorem habet gradum, quàm prçſtantisſimus gentium Idololatricarum, qui Legē Dei non habent. Nam Lex, quæ eſt à Deo, acquirit Animabus Angelorum qualitatem & proprietatem: hanc verò non apprehendunt per doctrinam (*ratiocinationem naturalem*). Ratio hujus rei eſt, quia continuatio operum Legalium illorum adducit ad gradum Prophetiæ, qui eſt inter gradus humanos Deo proximus. Unde rebellis vel contumax, qui habet Legem (*Divinam*), melior eſt eo qui non habet Legem, quia illa ei jam acquiſivit qualitatem Angelicam, quâ inſpicit in gradum Angelorum: & licet ejus rebellio vel inobedientia illam (*qualitatem*) diſturbet & corrumpat, remanent tamen in eo impresſiones, & quaſi ignis eam appetens; ut ſi optio ei daretur, non eligeret eſſe

in gradu ejus qui Legem non habet, quemadmodum homo ægrotans & doloribus afflictus, si ei daretur optio, utrum mallet esse equus, aut piscis, aut avis, alacris & doloris expers, ita ut separatio fieret inter ipsum & Intellectum, qui eum appropinquare facit ad gradum Divinum, illud non eligeret.

V. Quòd Animæ audientium accipiant signaturam vel impressionem ab increpatione redarguentis, si illa fiat verbis gratis & acceptis. Et sanè omninò Increpatio habet utilitatem; & licet non convertat inobedientem, ne faciat malum, accenditur tamen ex ea in ipsius anima quædam scintilla, quâ videt, opus illud suum (*vel agendi illam rationem*) esse malum, quæ est pars Conversionis, & ejus initium.

VI Quòd Homo inveniat in Anima suâ potentiam vel faciendi, vel omittendi malum, in rebus quæ ipsi sunt possibiles: quod ei est impossibile, non est impossibile, nisi propter defectum causarum secundarum, aut propter ignorantiam illarum. Exemplum hujus rei sit pauper peregrinus: ille nescit regere, hoc est, dominari populo, hocque ei est impossibile: quod si verò ei adessent causæ mediæ vel secundæ, & sapientiam haberet illas adhibendi, (*pro rei, temporis, loci, vel aliarum circumstantiarum necessitate*) perficeretur voluntas ejus, non aliter ac perficitur in eo, cui causæ mediæ præsentes sunt, qui eas novit, & (*pro re nata*) potest regere: Talis dominatur vel imperat domui suæ, liberis & servis suis, & quod magis est, membra

היו נותנין לו הבחירה לא היה בוחר שיהיה במדרגה מי שאין לו תורה כאשר האדם כאשר יחלה ויעונה ב במכאוביו. אלו היו נותנין לו הבחירה שיהיה סוס או דג או עוף מתענג בלי מכאוב ויובדל בינו ובין השכל אשר יקרבהו אל מדרגת האלהות לא היה בוחר בו :

וההקדמה החמשית כי נפשות השומעים מקבלות רושם לתוכחת המוכיח כאשר תהיה בדברי׳ מקובלים ו ולתוכחת באמת על כל פנים תועלת ואם איננה משיבה הממרה מעשות הרע יקדח בנפשו מן התוכחת ההיא ניצוץ ורואה כי המעשה ההוא רע וזה חלק מן התשובה והתחלה לה בו :

וההקדמה הששית כי האדם מוצא מנפשו יכולת לעשות הרע ועזבו הענינים אשר הם אפשר לו ומה שנמנע ממנו לא נמנע כי אם להעדר הסבו׳ האמצעיות או לסכלות האדם בהם : והדמיון בזה רש נכרי איננו ידע להנהיג רוצ׳ למשול בעם וזה נמנע ממנו ואלו היו נמצאו הסבות האמצעיות ויהיה הוא חכם להתעסק בהם היה נגמר רצונו כאשר נגמר רצונו במי שסבותיו נמצאו׳ וידעם וינהיג׳ ממה שמושל בביתו ובבניו ובעבדיו ויותר מזה אבריו יניעם כאשר

sua pro

ירצה וידבר במה שירצה ויורד
כזה מחשבתו ודמיונו יצייר לו
הקרוב והרחוק בעת שירצה
ועל הענין שירצה כי הוא
מושל בסבותיו האמצעיו ועל
כן לא יתכן שינצח החלש
את החזק בשחוק האשקאקש
הנקראת שטרנג בערבי ולא
יאמר הצלחה ורוע מזל א
אשדשיר ובמלחמת ה
האשקאקש כאשר יאמר ב
במלחמת שני המלכים
הנלחמים כי סבות האשדשיר
ומלחמת שטרנג נמצאות כלם
וינצח החכם בהנהגתו תמיד
ולא יירא סבה טבעית שצריך
להתנו' בה ולא סבה מקרית
אלא בעת נכרי מחמת
התעלמות וההתעלמו' נכנס
בסכלות כאש' אמרנו ועם
כל זה הכל מיחס אל הסבה
הראשונה בדרכים הנזכרים
אך אל הכונה הראשונה
בחדושי בני ישראל כל ימי
היות השכינה בתוכם: אבל
אחר כן הענין מסופק אלא
בלבות המאמיני' האם ה
החדושי' האלה בכונה ח
הראשונה מן האלקים או
בסבות גלגלים או מקרים: ואין
טענה פוסקת אך הטוב שייוחס
הכל אליו יתברך כל שכן ה
הדברים הגדולים כמות:
והנצוח: והמלחמה: ו
וההצלחה: והחסרון: והדוכה
לזה:

sua pro lubitu suo movet, loquitur quotiescunque vult; imò cogitatio & imaginatio ejus fingit sibi tam propinqua, quàm longinqua quandocunque vult, & de quacunque re vult: quia dominatur causis mediis. Non enim potest debilior vincere fortiorem in ludo latrunculorum, qui אשקאקש *Schachius* vocatur, Arabicè אשטרנג neque dicitur Fortuna vel infortunium esse in ludo latrunculorum & certamine Schachico, quemadmodum id dici solet de bello duorum Regum belligerantium, quia causæ illorum ludorum omnes habentur, & sapientior vel peritior suâ prudenti gubernatione semper vincit, neque metuit causam naturalem, cum qua pacisci oporteat, vel causam accidentalem, nisi fortè rarissimè & insolenti aliquo tempore, propter occultationem (*veri ductus observandi*): hæc autem occultatio ingreditur Ignorantiam, sicut diximus. Et tamen utut hæc sint, omnia per vias vel modos commemoratos (*per causas secundas*) referuntur ad Causam primam. Sed ad Intentionem ejus primam (*referuntur*) res innovatæ (*extraordinariè, & miraculosè factæ*) inter filios Israëlis, quamdiu Majestas Divina præsens fuit in medio illorum: quamvis postea res facta sit dubia (præterquam in cordibus fidelium), an illæ res fuerint intentione primâ à Deo, an verò per causas cœlestes, vel accidentales! (*posteaquam sc. præsentia Divina extraordinaria ab illu fuit ablata*). Cujus rei decidendæ argumentum evidens equidem non habemus; optimum tamen est, ut omnia Deo attribuantur, inprimis res magnæ, uti sunt Mors, Victoria, Bella, Prosperitas, Paupertas & similia.

CONCLUSIO LIBRI

XXI. *Judæus*, Hujus & similium rerum investigatio bona est, ut & inquirere in qualitatem judiciorum Dei quæ exercet in servos suos; quomodo illa dependeant ab eo, à quo illa suspendit Propheta. b. m. dum dixit; *Visitans iniquitatem Patrum in filiis, eorum qui ipsum oderunt: exercens autem benignitatem in millenos, eorum qui ipsum diligunt*; proportionem item singulorum peccatorum & pœnarum, juxta ea quæ hac de re habentur in Scriptura, & verbis Rabbinorum nostrorum; quænam sint ea quæ convertunt hominem ad pœnitentiam, & quæ non convertunt eum; Pœnitentiæ conditiones & requisita; quænam afflictiones veniant per modum probationis & tentationis, & quę per modum pœnæ & ultionis peccati præcedentis; quæ item per modum permutationis vel vicissitudinis *(ut Deus postmodum ei benefaciat)*, seu in mundo hoc, seu in mundo futuro; quæ denique propter iniquitatem patrum; quæ Bona veniant propter merita præcedentia, vel propter merita patrum, vel ad probandum & tentandum; Commixtionem modorum istorum *(quando sc. plures causæ concurrunt & conjunctæ sunt)* & alia, quorum scientia est profunda, & non nisi post multarum causarum investigationem indagari potest; veluti, cur justo sæpè sit malè & impio benè? Quorum ratio non manifesta est, illa relinquentur Scientiæ & justitiæ Dei; homo verò agnoscet, se causas etiam manifestas non sufficienter intelligere, nedum occultas: Et cùm pertinget in verbis vel ratiocinationibus suis ad Substantiam primam, ac proprietates ejus, separabitur ab eis, & videbit sibi oppositum

חתימת הספר

כא אמר החבר זה והדומה לו החקירה עליו טובה ועל איכות דיני האלקים בעבדיו ותלותם במה שתלאם הנביא עליו השלום מן פוקד עון אבות על בנים לשונאיו ועושה חסד לאלפים לאוהביו ושקול עון ועון עם עונש ועונש ממה שבא במקרא ובדברי רבותינו ומה שמשיבין אותו בתשובה ומה שאין משיבין ותנאי התשובה ומה שיבא מן הצרות על דרך הבחינה והנסיון ועל דרך הפרעון מעון שקדם ועל התמור' בעולם הזה ועל דרך התמור' בעולם הבא או בעבור עון אבות ומה שיבא מן הטובות לזכות שקדם או בעבור זכות אבות או לבחינה ונסיון : והמזג הפנים האלה וזולתם ממה שדעתם עמוקה ואפשר שיגלה בחקירה ברוב הסבות כצדיק ורע לו רשע וטוב לו : ומה שאיננו נגלה ימסר בו הענין אל דעת האלקים וצדקו ית' ויודה האדם בסכלותו בסבות האלה הנגלו' כל שכן הנסתרות וכאשר יגיע בדבריו אל העצם הראשון ומה שהתחייבו בו מן המדות יבדל מהם ורואה

בעדם מסך אור בהיר מנצח
הראות וימנע ממנו השיג
בעבור קצרת ראותנו ודעתנו
לא בעבור הסתרו והחסרו כי
הוא בהיר ונגלה ומפורסם
ביותר אצל בעלי הראות
הנבואיות מִשֶׁיצטרכו אל הבאת
ראיה : ותכליתנו מהכרת
אמתתו שנכיר בטבעיות מ
מה שלא היתה סבה דבר מן
הטבעים וניחסהו אל כח בלתי
גשמי אבל כח אלקי כאשר
אמר גאלינוס בכח המצייר וישי'
לו יתרון על שאר הכחו' ורואה
שאיננו מחמת המזג אבל
לענין האלקי ובאותות שאנחנו
רואים בהפוך עין העצמים
ושנוי המנהגים ובריאת נ
נמצאות לא היו מבלי תחבולה
קודמת וזהו ההפרש בין
מה שנעש' על ידי משה ובין
מה שעשו החרטומים בלטיהם
אשר אם היו מחפשים עליהם
היו מוצאים התחבולה כמו
שאמר ירמיה הבל המה מעשה
תעתועים בעת פקודתם
יאבדו ר"ל אם תפקדם ותחפש
עליהם יהיו לאפס כדבר
המזויף והענין האלהי כל א
אשר תחפש עליו תמצאהו
כזהב הנקי וכאשר יגיע אל
המדרגה הזאת נאמר כי יש
שם בלי ספק ענין שאינו

ſitum velamentum Lucis clarisſimæ, viſum vincentis, quam apprehendere ipſi eſt impoſsibile; propter imperfectionem viſus & ſcientiæ noſtræ, non propter illius abſconſionem vel defectum, quia clarisſima, ſplendidisſima & manifeſtisſima eſt iis qui viſiones habent Propheticas, ut nullis opus habeant rationibus & probationibus (*vide par.* 4. §. 3.): Summa enim cognitio noſtra de Dei veritate (ſeu *de Deo*) conſiſtit in hoc, 1. quòd cognoſcamus, in rebus naturalibus quædam eſſe, quæ nullas habent cauſas à naturis, hoc eſt, Elementis, unde ea attribuimus virtuti non corporeæ, ſed Divinæ, ſicut Galenus ait de Facultate formatrice (*quæ ineſt ſemini*), præcellentiam ei largiens ſupra omnes reliquas Facultates, & exiſtimans, hanc Facultatem non eſſe à temperamento, ſed à Re Divina. 2. (*cognoſcimus Deum*) per ſigna & miracula quæ videmus, veluti ſunt Converſio ſpeciei externæ ſubſtantiarum, mutatio conſuetudinum (*rerum ordinariarum & ſolitarum*), creatio entium quæ antea non fuerunt, ſine præcedente aliqua ſolertia (h.e. *ſine ullis adhibitis præſtigiis, incantationibus & ſimilibus ſuperſtitionibus*). Et hæc eſt differentia inter ea quæ facta ſunt per Moſen, & inter ea quæ facta ſunt à Magis incantationibus ſuis, in quibus, ſi accuratè fuiſſent examinata, inventę fuiſſent prǽſtigiæ, ſicut Jeremias dicit; *Vanitas ſunt, opus erroneum vel illuſorium, in tempore viſitationis eorum peribunt*, Jer. 10. 15. h. e. ſi viſitaveris & examinaveris, illa, nihilum erunt ceu res falſa: id verò quod per Moſen factum eſt, quò magis examinabis & explorabis, tantò magis invenies illud inſtar auri puriſſimi. Ad hunc gradum ubi pervenitur, dicere ſolemus, illic abſq; dubio eſſe aliquid, quod non ſit corporeum,

sed omnia corporea regat, in cujus indagatione mentes nostræ deficiunt. Itaque probabimus Opera Dei Benedicti, & continebimus nos ab enarranda seu explicanda essentia ejus: nam si apprehenderemus ejus veritatem (*verè, uti est, assequi possemus*), cederet id ad ejus imperfectionem. Neque est quod attendamus ad verba Philosophorum, qui Mundum Divinum (*ab omni materia abstractum*) in gradus dividunt, sed, juxta nos, omnes illi (*gradus*) sunt gradus Divinus, ab uno (*Deo*) qui (*solus*) separatus vel immunis est à corporeitate, neque nisi Deus est, qui omnia corporea regit. Quod autem Philosophos induxit ad multiplicandos Deos, fuit, quòd deprehenderint motus plures orbium cælestium, quos numerarunt, & plures quàm quadraginta invenerunt. Censuerunt itaque, unumquemque illorum motuum causam habere ab altero diversam, atque adeò etiam eò deduxit eos speculatio ut statuerent, motus illos esse voluntarios, non necessarios, vel naturales, & porrò quoque concluderent, unumquemq; motum esse ab anima, & unamquamq; animam habere Intellectum, & Intellectum unumquemque esse Angelum à materia abstractum: Hos Intellectus, vel Intelligentias has vocarunt *Deos, Angelos, Causas secundas*, & aliis nominibus. Ultimus illorum graduum, & nobis proximus, est ipsis *Intellectus Agens*, de quo dicunt, quòd regat Mundum hunc inferiorem, exinde *Intellectus Materialis*, dehinc *Anima*, pòst, *Facultates naturales & vitales, ut & facultas singulorum membrorum.* Quæ omnia subtilitates sunt gignentes acumen, non veritatem, & qui iis seducitur, omninò est Epicureus. Mittamus itaq; Ratiocinationes Kar-

גשמי מנהיג כלל הגשמיות ודעתינו גלאות מחקור עליו אם כן נבחן בפעליו יתבר׳ ונעמוד מספר עצמו כיאלו היינו משיגים אמתתו היה זה חסרון בו ואל נשגיח לדברי ה הפילוסופי׳ אשר מחלקים העולם האלהי אל מדרגות אך כלם אצלנו מדרגה אלהית מאחד שנפרד מהגשמות ואין כי אם אלוה מנהיג הגשמיים ואשר הביא ה הפילוסופים להרבות האלקים בחינתם תנועות הגלגלים ספרום והגיעום אל יותר מארבעי׳ וראו כי לכל תנועה מהם סבה זולת סבת האחרת והוציא להם העיון כי התנועות ההם חפציות לא הכרחיות ולא טבעיות והתחייב שתהיה כל תנועה מנפש ולכל נפש שכל והשכל ההוא הוא מלאך נפרד מחומר וקראו השכלים ההם אלקים ומלאכים ועלות שניות וזולת זה מהשמות ואחרית מדרגתם והקרוב מהם אצלינו השכל הפועל אמרו כי הוא מנהיג העולם הזה התחתון ואח׳ כן השכל ההיולני ואחר כן הנפש ואחר כן הכחות הטבעי׳ והכחות החיוניות וכח אבר אבר וזה כלו דקדוק יקנה חדוד לא אמת והנפתה לו על כל פנים אפיקורוס׃ ונעזוב ראית הקראים במצות

דוד לבנו : ועתה שלמה בני
דע את אלהי אביך ועבדהו
וראיתם מזה שצריך לדעת את
האלקים ידיעה ברורה ואחר
כן התחייב עבודתו אבל הזהיר
לסמוך על אביו וזקניו להאמין
באלקי אברה' יצחק ויעקב א
אשר דבקה בהם השגחתו
וקיים להם יעודיו בהרבו'
זרעם והנחילם ארץ כנען
והנוחת שכינתו בתוכם ו
וזולת זה והדומה לו וכמו
זה הוא אמרו אלקים אשר לא
ידעום ואשר לא ידעתם לא
רצה בהם הידיעה באמתתם
אבל אשר לא תראו מהם לא
טוב ולא רע ואין צריך שתקוו'
ולא שתיראום :

כב ואחר כן היה מענין
החבר שהסכים לצאת מארץ
כוזר ללכת ירושלם ויחר למלך
כוזר על פרידתו ודבר עמו על
זה ויאמ' לו מה תבקש היום
בירושלם ובארץ כנען ו
והשכינה נעדרת מהם
והקורבה אל האלקים מושגת
בכל מקום בלב הטהור והכוסף
החזק ולמה תבנים עצמך
בסכנת המדברות והימים
והאומות המתחלפות :

nes Karraitarum, qui ex eo quod David filio suo præcepit, dicendo; *Tu verò Salomon fili mi*, דע scito *Deum patris tui*, *& servi illi*, 1. Chron. 28. 9. argumentantur & concludunt, (*ex voce* דע Scito) sciendum esse Deum scientiâ clarâ (*& demonstrativâ per rationes intellectuales & speculativas*), & hinc demum sequi ejus cultum: Ast monet vel hortatur ibi (*David filium suum*) ut insistat vestigiis Patris sui & majorum suorum, credendo in Deum patrum ipsorum, Abrahami, Isaci, & Jacobi, quibus adhæsit (*singulariter*) Ejus providentia, quibusque promissiones suas implevit, semen ipsorum multiplicando, hæreditario jure Terram Canaan eis donando, Majestatemque suam Divinam inter ipsos habitare faciendo, & alia similia. Ei simile est, quod alibi dicitur; (*h. e. eodem sensu accipitur verbum* יָדַע *in seqq. locis pro scientia acquisita ex miraculis Divinis & experientia*); *Et coluerunt Deos* אֲשֶׁר לֹא יְדָעוּם *quos non sciverunt*, Deut. 29. 26. item: *Eamus post Deos alienos, quos non* יְדַעְתֶּם *scivistis*, Deuter. 13. 2. in quibus locis non intelligitur per τὸ *Scire* vel *Cognoscere*, Scientia vel cognitio veritatis & naturæ illorum, sed sensus est; *A quibus neq; bonum neq; malum unquam vidistis, unde non est quod vel in eos speretis, vel eos timeatis.*

XXII. Post hæc res Socii Judaici tulerunt, ut constitueret proficisci è terra Cosar, & iter suscipere Hierosolymam. Quam separationem cùm molestè ferret Rex Cosar, idcirco loquutus est cum eo, & dixit ad ipsum; Quid quæres hodiè Hierosolymis & in Terra Canaan? Majestas Divina abscessit ab eis, & undiquaque patet accessus ad Deum, cum corde puro, & desiderio ardenti. Ad quid teipsum conjicies in pericula desertorum, marium, & populorum variorum?

אמר.

XXIII. *Judæus*; Majestas seu *Præsentia Divina Visibilis* est quæ subtracta ipsis est: ea enim non revelatur, nisi Prophetæ aut Multitudini populi acceptæ (*Deo gratæ*) & in loco proprio ac peculiari (*in Terra sancta*). Et hæc est illa quam præstolamur, juxta id quod dicitur; *Quia oculo ad oculum videbunt, quando reducet Dominus Tzijonem*, Jesa. 52. 8. Hinc etiam dicimus in Precatione quadam nostra; *Et videant oculi nostri cùm reduces Tzijonem*: Sed *Majestas Divina occulta & spiritualis* est cum omni Israëlita indigena, & cum omni qui Legi (*Dei*) veræ adhæret, atq; inculpatus est in suis actionibus, corde mundo, & animâ purâ, erga Deum Israëlis. Terra quoq; Canaan peculiariter est Dei Israëlis, & actiones (*Legales*) non perficiuntur nisi in ea: multa etiam præcepta frustra observantur ab eo, qui non habitat in terra Israëlis: Cor item & Anima non possunt esse pura & munda, nisi in loco de quo constat quòd sit Deo dicatus. Etenim si hoc fiat in similitudine & parabolâ (*h.e. in loco ad similitudinem & imitationem Templi Hierosolymitani exstructo, & Dei cultui dicato, uti sunt Synagogæ & Ecclesiæ*) quanto magis fiet in loco qui revera talis, ut suprà exposuimus (*par.1. §.97.*), & desiderium ejus excitabitur, animaque purificabitur; maximè si quis in eum proficiscatur è loco longinquo, & is, qui ob commissas iniquitates quærit (*hac ratione*) expiationem apud Deum, cuique impossibile est sacrificia offerre, quæ unicuique iniquitati (*in Lege*) sunt assignatæ, tam pro iis quæ ex superbia, quàm quæ ex errore sunt commissæ, & nitatur ei quod Rabbini nostri dixerunt, *Exilium expiat iniquitatem*, si inquam Exilium suscipiatur in locum Deo gratum. Quod ad Pericula attinet, quæ tali sunt adeunda

כג אמר החבר השכינה הנראית עין בעין היא אשר נעדרה כי אינג' נגלית כי אם לנביא או להמון נרצה ב במקום המיוחד והיא אשר אנחנו מצפים לה כאמרו כי עין בעין יראו בשוב ה' ציון : וכאמרנו בתפלתנו ותחזינ' עינינו בשובך לציון אך ה השכינה הנסתרת הרוחנית היא עם כל ישרא' אזרחי ועם כל בעל דת האמתית זך המעשי' טהור הלב נפשו ברה לאלהי ישראל וארץ כנען מיוחדת לאלהי ישראל ו והמעשים לא ישלמו כי אם בה והרבה ממצות ישראל בטלו' ממי שאינו דר בארץ ישראל והלב והנפש אינם טהורי' וזכים כי אם במקום שיודעים בו שהוא מיוחד לאלקים : ואלו היה זה בדמיון ובמשל כל שכן שהוא אמת כאשר קדם באורו : והתעורר התשוקה אליו ותטהר הנפש בו כל שכן מי שהולך אליו ממקום רחוק וכל שכן למי שקדמו לו עונות והוא מבקש כפרת האלקי' ואי אפשר לו בקרבנות אשר היו קבועי' לכל עון ועון מזדון ושגגה ויסמוך על מה שאמרו רבותינו גלות מכפרת עון כל שכן אם יהיה הגלות למקום רצוי אבל

הסכנה בים וביבשה אינה נכנסת באמרו לא תנסו את ה׳ אלקיכ׳ אך סכנה שהוא בסוכן כמו מי שתהיה לו סחורה מקוה שירויח ואלו היה מסוכן יותר מזה מצד כספו כפי תשוקתו וקוה הכפר היה הדין עמו בהכנסו בסכנות אחר אשר חשב עם נפשו והודה על מה שעבר מימיו והסתפק בו והחזיק בשאר ימיו ברצון אלקיו ונכנס בסכנה ואם יצילנו אלקיו ישבח ויודה ואם ימיתהו בעוונתיו ירצה ויודה כי התכפר לו רב עונותיו ורואה אני זה יותר עצה טובה מאשר יסכנו בנפשם במלחמות בעבור שיזכרו בגבורה או בעבור שיקחו שכר גדול ושיותר קלה היא הסכנה הזאת מאשר יכנסו במלחמת הרשות כדי לקבל שכר על המלחמה ׃

כד אמר הכוזרי לפנים היית בוחר בחירו׳ ואני רואה אותך עתה שאתה רוצה להוסיף עבודות וחובות שתהיה חייב בהם כשתדור בארץ ישראל במצות שאין אתה חייב בהם הנה ׃

כה אמר החבר אבל אני מבקש החירות מעבודות הרבי׳ אשר אני מבקש רצונם ואינני

adeunda & ſubeunda terrâ mariq́ue, illa non incurrunt in id quod dicitur; *Non tentabitis Dominum Deum veſtrum*; ſed intelliguntur hîc ea, quibus quis ſe exponit, qui negotiationem habet ſpe lucri. Quin ſi alter ille majoribus periculis ſe obiiceret, ex deſiderio & ſpe expiationis (*iniquitatis conſequendæ, ut antè*); tamen rectè faceret pericula iſta adeundo; eò quòd rationibus ſubductis cum anima ſua & confeſſione factâ, pro omnibus per totam ſuam vitam commiſſis & præteritis (*extra terram*), ab iis cupiat deſiſtere, & ſibi proponat, reliquum vitæ ſuæ tempus ſecundum voluntatem Dei tranſigere (vel, *in favore & gratia Dei*), & hoc nomine periculis ſe committat: Si Deus ex illis ipſum liberaverit, eum laudabit, gratiasq́ue ei aget: ſi eum occiderit, vel mori ſiverit in iniquitatibus ejus, & ſic acquieſcet, gratias aget, & credet, expiatas eſſe multas inquitates ſuas. Hoc conſilium mihi videtur eſſe longè melius, quàm eorum qui vitam ſuam periculis objiciunt in Bellis, ut fortitudinis nomine celebrentur, vel mercedem amplam conſequantur: & levius mihi videtur hujusmodi periculum, quàm eorum qui ſe conferunt liberè in bellum mercenarium.

XXIV. *Coſri*; Antea eligebas Libertatem (*par.1.§.115. & par.4.§.23.*) nunc video te præferre Servitutem, & officia vel onera, ad quæ obſtrictus eris, quando habitabis in terra Iſraelis, præceptorum ſc. quorundam obſervationem, à quibus hîc es immunis.

XXV. *Judæus*; (*Nequaquam*): Imò quæro tantùm libertatem à ſervitute plurium, quorum gratiam & favorem aucuper, nec tamen aſſequor,

etiamsi eò annitar omnibus diebus vitę meę; quin & si maximè eam assequerer, mihi tamen nihil prodesset; hoc est, Libertatē à servitute hominum, & quærendâ gratiâ illorum: quæro autem Servitutem alterius, cujus gratia exiguo labore acquiri potest, & prodest in hoc & futuro seculo; Gratiam sc. & Favorē Dei. Ejus Servitus est Libertas vera, & Humiliatio corā ipso, est vera Gloria.

XXVI. *Cosri*; Quando hæc omnia credis, quæ dicis, Deus sciet occulta tua, & Misericors Deus cor duntaxat requirit, sciens occulta, & revelans abscondita (*ac proinde, vult dicere, sufficit tibi fides tua, neq; necesse est, ut in peculiarem locum te conferas, sed perinde est, in quocunque loco fueris*).

XXVII. *Judæus*; Hoc verum est, si Opus vel Actio sit impossibilis, sed in medio quasi positus est homo inter sua desideria, seu voluntates, & actiones suas (*ita ut in libero ejus arbitrio & potestate situm sit, res possibiles vel facere, vel omittere*); ac proinde reus vel culpabilis fit, quando mercedem apparentem non elicit (*perfectam*) per actum bonum apparentem (*perfectum*). Unde dicitur; *Et clangetis tubis illis, & in memoria eritis coram Domino Deo vestro*; Item; *Et erunt vobis in memoriam coram Domino Deo vestro*, Num.10.℣.9.10. Item; *Memoriale clangoris*, Levit.23.24. non quòd Deus opus habeat memoriali; sed quòd Opera illa opus habeant perfectione, & tùm demùm idonea sint ad promerendum mercedem, quemadmodum Oratio opus habet externâ pronuntiatione, ut perfectæ & absolutæ deprecationis & orationis formam habeat. Actio enim & Intentio, quando perfecta sunt prout oportet, demùm habent retributionem, per ἀνθρωποπαθείαν, ac si essent

מש׳גו ואפי׳ אם אשתדל בו כל ימי חיי ואלו הייתי משיגו לא היה מועיל לי רוצה לומר עבדות בני אדם ובקשת רצונם ואבקש עבדות אחר ישג רצונו בטורח מעט והוא מועיל בעולם הזה ובבא והוא רצון האלקים: ועבודתו הוא החירות האמתי וההשפלה לו הוא הכבוד על האמת:

כו אמר הכוזרי כאשר אתה מאמין בכל מה שזכרת כבר ידע האל מצפונך ורחמנא לבא בעי יודע המצפונים ומגלה הנסתרות:

כז אמר החבר זה אמת כאשר ימנע המעשה אבל האדם מונח בינו ובין מאויו ומעשהו והאדם נאשם כאשר איננו מביא השכר הנראה אל המעשה הטוב הנרא׳ ועל כן נאמר והרעותם בחצוצרות ונזכרתם לפני ה׳ אלקיכם והיו לכם לזכרון לפני ה׳ אלקיכם זכרון תרועה לא שהאלקים צריך הזכרה והערה אך שהמעשים צריכים לשלמות ואז יהיו ראוים לגמול כאשר צריכים עניני התפלה לבטוא בהם אל השלמות הגמור מהתחנה והבקשה וכאשר יהיה המעשה והכונה שלמים כראוי יהיה עליהם הגמול ויהיה זה על דרך בני אדם

כאלו הוא זכרון חברה תורה כלשון בני אדם ואם היה המעש׳ בלעדי כונה או כונה בלתי מעשה תאבד התוחלת אלא במה שאי אפשר המצאת הכונה והתודות אל המנע המעשה מועיל קצת תועלת בהתודותינו בתפלתנו באמרנו מפני חטאינו והדומה לזה ׃ ובהערת בני אדם והתעוררותם אל אהבת המקום הוא הקדוש ינחץ הענין המיוחל שכר גדול וגמול רב כמו שנאמר אתה תקום תרחם ציון כי עת לחננה כי בא מועד כי רצו עבדיך את אבניה ואת עפרה יחננו רוצה לומר כי ירושלם אמנם תבנה כשיכספו בני ישראל לה תכלית הכוסף עד שיחוננו אבניה ועפרה ׃

כח אמר הכוזרי אם הדבר כן מנעך אשם ועוזרך מצוה האלקים יעזרך על כונתך ויגזור לך הטובה כבקשתך והשתדלותך ויהיה לך עוזר וסומך וירבה שכרך על בר לבך ומצפונך כי הוא בעל הטובה ואלקי החסד והגמול אין אלוה מבלעדיו ואין צור זולתו יעשה עמך כחסדו עם המכוונים כונתך לשמו ב ברחמיו אמן אמן סלה ׃

נשלם ספר הכוזר ׃ ת תהלה לאל שהיה לי לעזר ׃ אשר בו בכל כושל נעזר ׃

memoriale: nam loquitur Lex sæpe ἀνθρωποπαθῶς: & cùm vel actio est sine intentione, vel Intentio sine actione, omnis retributionis spes perit, nisi impossibilis fuerit Intentionis exequutio. Quin & confessio vel agnitio impossibilitatis actionis aliquid etiam prodest, sicuti in oratione quadam nostra fatemur, dicentes; *Propter peccata nostra* &c. & similia. Quod si etiam ardenti desiderio & amore Terræ sanctæ ferantur & ducantur, omniquè studio rem inde speratam promovere & accelerare conentur, merces & retributio magna eos manet, sicut dicitur; *Tu exurges, & misereberis Tzijonis, quum tempus erit miserendi ejus, quùm venerit tempus statutum; quando maximè diligent servi tui lapides ejus, & pulvere ejus delectabuntur*, Psal. 102. 14. hoc est, Hierosolyma certò reædificabitur, quando Filii Israëlis ardenti ejus desiderio flagrabunt, ita ut & lapidibus, & pulvere illius delectentur.

XXVIII. *Cosri*; Quod si res ita habet, tum qui te prohibere vellet, peccaret, qui te verò juvabit, benè aget. Itaque Deus tibi adsit, & promoveat intentionem tuam! decernat super te bonum, juxta petitionem & consilium tuum, ille juvet & sustentet te, multiplicetque mercedem tuam pro puritate cordis tui, & occultis tuis! Ille enim author est omnis boni, & Deus misericordiæ atque retributionis, non est Deus, neq; rupes, præter Eum: Faciat tecum secundum misericordiam suam, & cum omnibus illis, qui eandem tecum intentionem habent, ad suam gloriã per miserationes suas. Amen, Amen, Selah.

SOLI DEO GLORIA.

MANTISSA

Aliquot Dissertationum, ad quorundam locorum ulteriorem illustrationem.

I.

ISAACI ABARBENELIS DISSERTATIO

De eo;

Quòd, & qua de causa, apud Prophetas per EDOM, Romani & Christiani *intelligantur?*

Ex Commentario ipsius in Esajam Cap. XXXIV. in quo Prophetia contra Edom continetur.

P*Aginâ* 11. *ad* §. 4. *ubi* Christiani *nomine* Edom *intelliguntur, & insigniuntur, quod in Hebræorum scriptis passim fieri omnes norunt, promisimus, nos Abarbenelis Dissertationem de Ratione hujus appellationis Lectori exhibituros. Quamvis enim in Lexico Talmudico ad vocem* אדום *ea de re varia ex Hebræorum scriptis produxerimus; quia tamen nullus plenius ea de re scripsit, quàm ille, non abs re fore existimavi, si locum illum integrum hîc Lectori legendum & expendendum proponam. Non quòd aliquid solidi illis inesse existimem, sed ut malitia & internecinum Judæorum erga Christianos odium, ac virulentia, quam sæpè inficiari conantur, detegatur, Ea refutare hoc hoc tempore nostri non fuit otii; sit id aliorum opera. Talia sunt, quæ suam futilitatem sponte produnt. Aliqua in hanc rem inveniet studiosus Lector apud Clarissimum D. Coccejum, Comment. in Prophetam Obadiam ab initio. Sic ergo scribit Abarbenel*

Intelligentia hujus Prophetiæ, & aliarum in libris Propheticis occurrentium, dependet ex eo, *quòd Roma, tota Italia, & omnes Christiani, sint ex filiis Edom*; Et hoc frequentissimè occurrit apud Sapientes nostros in Talmud & Medraschim omnibus, sine contradictione aut hæsitatione ulla; adeò ut dicant, *Romanos descendere ex duce Magdiel, qui erat*

ex ducibus Esau, qui ipse est Edom (Mentio ejus Genes. 36.43. & 1. Chron. 1. ỳ.54.). Sic explicant quoque verba illa, quibus Isaac Esavo benedixit; *Pinguedines terræ erunt habitatio tua*, Genes. 27.39. *Hæc*, scribunt, *est Italia Javanis.* Et in capite primo Tractatus Talmudici Megillah dicit Rabba: *Italia Javanis est Roma.* Et in capite Talmudico, quod incipit אלו הן הנולין explicant ista verba Jesa. 34.6. *Quia sacrificium Domino est in Bozra, & mactatio magna in terra Edom*, de Roma: *Dicit Resch Lakisch. Tres errores commissurus est princeps Romæ &c.* Et in libro Jelammedenu explicant caput illud totum de Roma; & verba versus 9. *Et convertentur torrentes ejus in picem*, explicant de Tiberi, & תארסינוס (*quis hic torrens vel fluvius sit, mihi non constat, videant de eo Geographi*) qui alluunt Romam, sicut suprà scripsi. Et in Vajikra rabbah, ista; *Et extendet super eam lineam desolationis, & lapides vacuitatis*, ỳ.11. exponuntur de urbe magna Româ. In Capitulis R. Eleasaris; istud; *Quis iste qui venit de Edom?* & reliquos versus capitis 63. Jesaiæ, de Roma. Atque similia loco innumera reperiuntur apud illos: quia hoc ex Traditione continua certum & indubitatum apud ipsos erat, *Romam & totam Italiam inhabitari ab Edomæis.*

Sed & Interpretes Sacri Christianorum idem tradiderunt. Nicolaus Lyra, magnus ipsorum scriptor, scribit, *à Magdiele duce egressos Romanos.* Et in Commentariis in Prophetam Obadiam scribit ad verba hæc; *Et ascendent Servatores in monte Tzijon, ad judicandum montem Esau*, ver. ult. quòd *Mons Esau* sit Roma, & de Apostolis qui eò venerunt ex Tzijon ad judicandum, & docendum Romanos religionem suam, intelligenda verba ista: de dominio item ipsorum Romæ, dictum esse; *Et erit Domini regnum.*

Verùm ille, qui haud ita nuper fuit ex Sapientibus populi nostri, & à Religione Judaica defecit in Hispania, cujus nomen in Israële antea fuit *Schelomo Levi*, postea autem factus est princeps & magnus inter Christianos, Episcopus Burgensis, ut fidem suam confirmaret contra populum suum, dissensit ab eo, & conatus est eum hac in re refutare, ut sic declinaret Prophetias Jesaiæ, Obadiæ, Jeremiæ, qui prophetarunt de vastatione Edom, scribens; *Judæos ex odio Christianorum hoc ex sese finxisse, neque quidquam habere quo hoc probent*, & Rationes quasdam affert, quibus ostendere conatur, Romanos non esse ex filiis Edom.

Accuratè mihi autem rem expendenti, visum est, Antagonistam nostrum Argumentum validissimum sic potuisse formare, ad probanbandum, Romam non esse Edom; Si Ro-

Si Roma est Edom vel ex Edomæis, id erit vel respectu Terræ, quòd illa videlicet fuerit olim Edom; vel respectu populi ibi habitantis, qui sit ex Edomæis; vel respectu religionis & fidei, quam Edomai olim habebant, quamque illi hodiè sequantur.

Atqui omnia hæc tria sunt absurda:

I. *Respectu terræ*: quia Edom antiqua est terra Seir, in qua habitarunt Esau & semen ejus. Hanc verò constat hodiè vicinam esse terræ Israëlis. Hinc dicitur in Lege; *Et accepit Esau uxores suas, & filios suos, & filias suas, & omnes animas domus suæ, & greges suos, omnia quoq; jumenta sua, & omnem substantiam suam, quam acquisiverat in terra Canaan, & ivit in terram aliam à facie Jacob fratris sui: Erat enim substantia eorum multa, ut non possent habitare pariter: neq; poterat terra peregrinationum eorum sustinere eos propter gregem eorum: Et habitavit Esau in monte Seir: Esau est Edom*, Gen. 36. ℣. 6. 7. 8. Sic legimus, cùm Israëlitæ egrederentur ex Aegqpto, in terram Israelis, illos circuivisse terram Edom, sicut dicitur; *Vos transituri estis per terminum fratrum vestrorum, filiorum Esau, qui habitant in Seir*, Deut. 2. 4. Et David, quia filii Edom vicini ejus mali fuerunt, eos oppugnavit, subjugavit, & præsidiarios posuit in terra ipsorum. Unde toto tempore Davidis, Salomonis, Rechabeam, Abijah, Asa, & Jehosaphat, nullus fuit Rex in Edom, usque ad Jehoram, filium Josaphati, propter cujus prævaricationem Esau ab ipso defecit, & jugum ejus excussit, Regemq; super se constituit. Præterea tempore Templi secundi Hasmonæi etiam, ut Joseph Gorionides scribit, dominati sunt super filios Edom, coegeruntque eos ut circumciderentur: Cùm etiam Vespasianus & Titus ascenderent ad pugnandum contra Judæam, venerunt filii Edom Hierosolymam, & conjunxerunt se cum Judæis, contra Romanos. Quæ omnia docent, Terram Edom esse vicinam & propinquam terræ Israëlis, quæ est in Asia. Roma autem est in Europa, maximâ ab Asia distantiâ: unde non potest esse Terra Edom.

II. *Respectu populi & familiæ*; Edom, qui est Esau, fuit è semine Abrahami, è filiis Eber, & ex generationibus Schemi, filii Noachi, ut Scriptura docet. Romani verò, & omnes Itali, à Javan, filio Japheti, sicut dicitur; *Et filii Javan, Gomer, Magog, Madaj, Javan, Thubal, Meschech, & Tiras: & filii Javan; Elisah, Tarsis, Cittim, & Rodanim*, Genes. 10. 2. 3. 4. Constat autem *Cittim* esse Romanos, & Italos, sicut etiam Onkelos exposuit. Quod si verò Romani sint filii Japheth, & Edomæi filii Schem, patet, illos non posse esse unum populum:

III. *Respectu*

III. *Respectu Religionis & fidei* idem quoque est imposſibile: quia Edomæi ſunt Cananei in abominationibus fidei ſuæ: Romani verò & Chriſtiani non ſequuntur fidem & religionem illorum, nec quicquam cum illis commune habent in religione & actionibus ſuis.

Concluditur ergo, Romanos & Chriſtianos non eſſe filios Edom vel filios Eſau, neque ratione terræ, neque ratione populi, neque ratione religionis & fidei.

Hæc eſt ſumma Argumentationis & diſcurſus ejus: ipſe enim non ita formavit eum ut ego feci.

Porrò autem convitiatur & calumniatur Apoſtata iſte, & inimicus gentis noſtræ, Sapientes Iſraëlis, & diſtendit os ſuum contra Legem noſtram ſine modo, adeò ut etiam impudenter ſcribat, *Edom*, cujus mentio fit in libris Propheticis, in Comminationibus, veluti apud Jeſaiam, Jeremiam, Obadiam, & alios, dici de *Iſraelitis*, qui malè faciendo, & continuis peccatis ſuis facti ſint filii Eſau; imò etiam ſcribit, unum ex Legis Interpretibus, celebrem in Miſchnajoth, fuiſſe R. Meir, qui fuerit proſelytus Edomæus: & quia nos hujus traditiones & expoſitiones ſequamur, ideò Prophetas vocare Iſraëlitas nomine *Edom*. Sic dicit, *Bozra* eſſe cognomen Synagogæ Iſraëliticæ: Quia enim Propheta tempore Proſperitatis populum Dei exercituum vocarit כֶּרֶם חֶמֶר *Vineam ruboris*, Jeſ. 27. 2: ideo poſt ejus vaſtationem, poſteaquam excidium ei obvenit, & בּוֹצְרִים *Bozerim* vindemiatores venerunt contra eam, vocari בָּצְרָה *Bozra*. Et alias ſimiles impietates & calumnias plures ibi coacervat, ut probet, Vaſtationem Edom, quam Propheta hic (Eſa 34.) comminatur, & Vaſtationem Bozrah, de Iſraëlitis dici; contrà quàm Sapientes noſtri exiſtimarunt, qui illud expoſuerunt de Chriſtianis, & amplectentibus religionem Chriſti. Concludit verba ſua, Sapientibus Iſraëlis applicando iſtud Davidis; *Gladius eorum ingrediatur cor eorum*, Pſ. 37. 15.

Quis verò eſt vir Sapiens, cui dederit Deus cor ad intelligendum ſcientiam, & oculos ad videndum, qui non videat deliria iſta, in quibus nihil eſt ſolidi?

Nam Prophetiæ, quæ mala comminantur ipſi Edom, expreſsè docent, & dicunt, ea ipſi eventura in pænam, quòd malefecerit Iſraëli: & quòd in vaſtatione Edom Iſraël egreſſurus ſit ex captivitate ſua, & populus ſervandus per Jehovam ſcutū auxilii ſui, ſalvatione æternâ, ædificanda & reſtauranda urbs Tzijon. Omnia hæc cùm apertisſimè ſint

revelata in Prophetiis ei qui oculos habet, quid opus eſt reſpondere ad ſomnia & verba Apoſtatæ iſtius, qui in vanum aperit os ſuum. Mirum autem eſt hunc improbum, cùm rationes quæſiverit refutandi Traditionem Magiſtrorum noſtrorum de Edom, cur non dixerit, Edom, cujus mentionem faciunt Prophetæ, eſſe illam Edom, quæ vicina eſt terræ Iſraëlis? & quare poſt vanitatem hic iverit atque adeò vanus factus fuerit, ut ea protulerit, in quibus nihil prorſus eſt ſolidi, quæque omnes ea videntes derideant. Sed vis Veritatis coegit eum credere, Prophetias iſtas non eſſe dictas de illa Edom, quæ vicina eſt terræ Iſraëlis.

Quisnam igitur revera ſit ille populus Edom, de quo vaticinati ſunt Prophetæ, diſquirendum nobis, & ſciendum eſt? Et quia hæc fides; quòd ſc. Roma, & omnes Chriſtiani, amplectentes fidem Jeſu Nazareni, ſint Filii Edom, per Traditionem perpetuam jam olim recepta eſt inter Iſraëlitas, nemine penitus diſſentiente, incumbit nobis, qui hoc credimus, reſpondere ad Achilleum iſtud Argumentum, quod produxi ab initio.

Inquiſivi apud Sapientes noſtros antiquos & recentiores, ſed non inveni apud eos reſponſionem ſufficientem ad illud.

Quamvis enim R. Nachmanides, R. Nisſim, & R. D. Kimchi ſcripſerint: Romanos eſſe filios Edom, & accepiſſe religionem Jeſu Nazareni ex ore Sacerdotis Edomæi (quia Edomæi primò omnium amplexi ſunt fidem ejus); tamen non reddunt rationes & probationes verborum ſuorum.

Idcirco ego ſurrexi ad reſpondendum verbis iſtius Antagoniſtæ noſtri, tum ex *Ratione*, tũ ex eo quod ex *Hiſtoriis* hac de re vidi & collegi.

Dico ergò; Quamvis, propter longitudinem temporis, in Annalibus Romanorum non inveniatur, *per quamnam ſeriem filii Edom venerint Romam, & in Italiam*, ideò non neganda vel falſi redarguenda eſt Traditio Rabbinorum noſtrorum. Iſidorus enim, Scriptor antiquus, & magnus inter Chriſtianos, in libro quinto Etymologiarum ſuarum ſcribit, quod dignum eſt quod hic referatur: Dicit ibi: *Non ſunt reprehendenda & neganda verba Hiſtoricorum antiquorum de iis, quæ apud ipſos repeṙiuntur de Originibus populorum & gentium, illorumq; in alias atq; alias mutatione. Nam ecce non verè ſcimus maximæ urbis Romæ familiam & originem; an ſc. Trojani illuc venerint, & ſedes ibi fixerint, ut vult Saluſtius, aut an ab Evandri filiis ea ædificata ſit, ut vult Virgilius; aut an ſit à Romulo, ut alii tradunt.*

Quod si verò celebris istius, & Urbium Dominæ, origo sit hodie ignota, ut certò dici non possit, à quibus originem & familiam suam ducat, quid erit de urbibus aliis ipsi minimè comparandis? Nam longitudo dierum, & vetustas temporis, gignit errorem, & ignorantiam istarum rerum. Hæc sunt ejus verba. Sic ergò & nos dicimus; Gentes terrarum in perpetuo sunt motu, & transferuntur ab una terra in aliam. Unde si Italia maximè terra Citthæorum & ex filiis Javan primò fuerit in initio creationis, & diebus diluvii, quid impedit, quò minus postea, progressu longo temporis, populi ex filiis Edom venerint, & ibi sedem fixerint? Inprimis cùm hujus rei fundamentum magnum reperiamus apud Josephum Gorionidem qui scribit; *Cùm Joseph & fratres ejus ascendissent ex Aegypto, ad sepeliendum Jacobum patrem suum, & magnus exercitus Aegyptiorum egressus esset cum eis, aggressi sunt eos in viâ Duces Esau, & pugnarunt cum eis: devicit autem eos manus Josephi, & cepit Tzepho filium Eliphas, filium Esau, & selectissimos ejus, duxitq; eos vinctos in Aegyptum. Aufugerunt verò Tzepho & viri ejus ex Aegypto, veneruntq; in Aphricam ad* אגניאס *regem Carthaginis & Africæ, à quo honorificè admodum exceptus fuit Tzepho, ejusq; Dux exercitus factus contra Citthæos qui sunt Itali, quiq; inimici erant Africanorum & Carthaginensium. Postea fugit inde Tzepho, & venit in terram Citthæorum, quæ est Italia, ipse cum omnibus suis copiis, ubi eum exceperunt cum gaudio magno, constitueruntq; eum Imperatorem suum pugnavitq; cum turmis Africanis & Carthaginensibus, quæ fugerunt à facie ejus: Similiter subjugavit filios Tubal, qui habitant* בפיסא *(Pisa, vel Fessa). Citthæi videntes felices ejus successus in bello, omniaq; fortia facta ejus, constituerunt eum super se Regem, vocaruntq; nomen ejus Tzepho-Janus: nam Tzepho fuit primum nomen ejus cui ipsi addiderunt nomen Jani, h. e. Saturni. Indebant ei cognomen Saturni, quia illi tum temporis eum colebant, existimantes in eo (Jano) esse virtutem & Spiritualitatem ejus (Saturni) Regnavit autem super Citthæos 50. annos in valle Campaniæ. Et hic fuit primus Rex qui regnavit in Italia. Hic idem, ex mente multorum Historiographorum, est qui ædificavit Jenuam, vocavitq; eam juxta nomen suum (à nomine Jani) & sepultus est illic (hæc est Sepultura Jani celebris in diem usque hanc): idem Palermo urbem metropolim Siciliæ fundasse dicitur. Regnavit enim in tota Italia, ad quam insula illa pertinet. Post ipsum regnavit filius ejus, & sic sequentes quoq; Reges ex semine ejus prodierunt. Et juxta traditionem Sapientum nostrorum b. m. unus ex eis fuit dux Magdiel, qui jam fundamenta urbis jecerat in terra Romana, priusquàm Romulus venisset, qui deinde ædificavit muros ejus, & portas ejus.* En tibi testimonium clarum ex Josepho, qui est princeps historicorum etiam

inter

inter ipsos, quòd in terra Citthæorum regnarint ex filiis Edom. Nullum autem dubium est, quin regnantibus ibi regibus Edomæis, multi ex terra Edom venerint, ut ibi habitent, regum illorum causâ, multiplicatiq; & numerosi facti fuerint valdè, ut ab illis Italia repleta sit, atq; etiam Roma ædificata. Et nosti, in Chronicis Romanorum inveniri mentionem Jani istius, (*cujus nomen convenit cum Javan*) scribuntque de eo, illum fuisse primum Regem Italiæ, vocatumque *Patrem Deorum, Deum Deorum, Januam cœli* (*vide Isidori Etymol. lib. 8. cap. 10.*) & à nomine ejus illos fecisse initium anni in mense peculiari, *Januario* dicto a nomine ipsius. Quæ omnia inde provenerunt, quia ipse Rex primus fuit totius terræ illius, & Regum ac Dominatorum maximus. Et quia *Deos* vocarunt, qui dotes ac virtutes singulares aliqua in re habebant, & ille in terra illa primus illorum fuit, ideò vocarunt illum *Deorum Patrem, & Deum Deorum*. Et ad docendum de Influentia Planetæ Saturni, qui vocatur in lingua ipsorum *Janus*, ab eo denominarunt eum, & cognomen ei dederunt *Janua cœli*. Et in omnibus ipsorum Annalibus scriptum est; *Saturnum, qui est Janus, venisse in Italiam, & Regem primum in ea fuisse*: nihil tamen dicunt de illius familia & populo, vel patria, sicut faciunt de reliquis regibus Italiæ. Hoc tantùm dicunt, *Janum venisse ex terra Orientis*. Quod & ipsum docet de veritate verborum Josephi, quòd primò venerit ex Aegypto, & terrâ Edom. Sed & aliam tibi dabo rationem pro veritate hujus rei; ex eo sc. quod scribunt; Janum venisse ex Aegypto in Italiam, mille quingentis annis antequam Jesus Nazarenus nasceretur. Quod si supputaveris, invenies id factum esse sexto anno post mortem Jacobi, ejusque sepulturam, & bellum cum Josepho. Et sic veritas undiquaque sibi respondet & consona est. Illis enim annis fuit in vinculis in Ægypto, & in Africa, ut Josephus scribit. Sic existimo, Latinum, qui etiam fuit Rex Italiæ, quem etiam dicunt fuisse authorem Linguæ Latinæ & Scripturæ ejus, fuisse ex Edomæis. Inter illos enim usitatum fuit hoc nomen, sicut dicitur; *Princeps Lotan* (Latinus), Genes. 36.29. (*quasi ab hoc* Lotan *derivarentur* Latini.)

Hæc omnia hîc adducere volui, ut scires, Patres nostros Sanctos vera protulisse, nec esse in illorum verbis quicquam perversum aut distortum: & rectè Isaaci illud vaticinium Esauo factum; *Pinguedines terræ erunt habitatio tua*, exposuisse de *Italia Javanis*: quia ejus posteri se contulerunt illuc ad habitandum. Targumista, qui Thren. 4.21.

Gaude & lætare super filia Edom, exposuit, *super Constantinopoli quæ ædificata est in Armenia, & super Roma, quæ ædificata est in Italia*, dicit de utraque, *quòd repletæ sint populis ex filiis Edom.* Quo indicare voluit, licet terra illa pertineat ad terram *Javanis*, extrinsecus tamen in eam venerint populi multi ex filiis *Edom*, & illis sit repleta. Ex Italia contulerunt se Constantinopolim tempore Constantini, qui Româ eò profectus est cum toto exercitu suo & exstruxit ibi Constantinopolim, sicut explicatum a me est in מעיני הישועה (*Commentario in Danielem*). Quare itaque mirarentur venisse *potuisse* populos Edomæos ex Oriente? Nam ecce *filii Tubal*, scribit iterum Josephus, *qui venerunt inde, & sedes fixerunt in Pisa: & qui sunt ex filiis Thiras, exierunt in Angliam, quæ est in extremitate Occidentis & qui sunt ex filiis Tharsis, venerunt ad habitandum in Tuscana.* Sic etiam videtur, Edomæos venisse & habitationem elegisse in Italia, & ab eorum posteris exstuctam esse Romam.. Quemadmodum autem, teste Josepho, Sancherib confudit mundum, sic confusi sunt inter se populi alii longitudine temporis ob alias causas.

Ex quibus omnibus clarum est, quòd licet Italia ab initio fuerit ex filiis Javan, facta tamen sit terra Edom, ratione Regum, qui regnarunt in ea, & occuparunt eam; & licet Populus ejus temporibus illis fuerit ex Cittim, postea tamen Edomæi sedes ibi posuerint, unde & ipsi facti sunt filii Edom; sicut terra Javan ipsa temporibus antiquis fuit Græcorum, & omnes in ea fuerunt filii Javan, nunc est Persia, aut Togarma sive Turcia, quia Persæ, qui hodiè vocantur Turcæ, regnant in ea, & terra ea illis plena est. Ad hoc respexerunt Sapientes nostri, sicut dicitur in Pirke R. Eleasaris, cap. 38. *Dixit Jacob Esavo, Egredere e terra possessionis meæ, è terra Canaan: Accipiens itaq; Esau uxores suas, filios suos, filias suas, & quæcunq; habebat, & ivit in terram &c. & pro mercede, quòd evacuavit omnia vasa sua, propter Jacobum fratrem suum, dedit ei centum provincias à Seir, usq; ad Magdiel, quæ est Roma. sicut dicitur*; *Dux Magdiel, dux* Iram, *Genes.* 36.43. His verbis voluerunt, datum esse posteris Esau dominium terrarum illarum Romam usque, quam vocant עִירָם *Iram*, quia est עִיר *Urbs* maxima filiorum Esau. Et sic vides claram esse rem, secundum fundamenta sapientum nostrorum, consentientia cum veritate ex omni parte, quòd Roma sit terra Edom, ratione hæreditatis terræ illius, quæ cessit posteris Esau, qui regnarunt in ea..

Quod attinet ad *Religionem & Fidem*, dico, æquum esse ut Christiani vocentur *Filii Edom*, & *Semen Esavi*; quia prophetæ nomina indere solent

solent populis à Factis ipsorum. Sic Propheta Esaias vocat filios sæculi sui, *Principes Sodom, Populum Gomorræ*, capi. ✠.10. Et Ezechiel dicit de Israële, *Hoc est peccatum Sodomæ sororis tuæ*, Ezech.16.✠.49. cum tamen Israëlitæ non fuerint fratres Sodomæ ratione familiæ, sed in operibus suis.

Et sic reperiuntur multa similia & affinia inter Israëlitas & Romanos, sicuti olim inter Esavum & Jacobum. *Primò*, sicut communem habuerunt Patrem Esau & Jacob, & fidem unam: sic fides Christianorum & Israëlitarum convenit in eo, quòd *Unum* habeant *Patrem* in fide sua, *Deum nempe Deorum*: utrique enim agnoscunt Existentiam Causæ primæ, & respiciunt ad eam, non colentes Stellas & Principes superiores: Quin & unam habent *Legem*: hi enim & illi agnoscunt, Legem Mosis esse veram: *secundò*, sicut Esau dolosè servivit patri suo, sicut dicitur; *Quia venatio in ore ejus*, Genes. 25.28. *Jacob autem vir erat integer, habitans in tabernaculis*, ✠.27. Sic Christiani in fide & religione sua serviunt Deo suo dolosè, & multa veritati minimè consentanea tenent, quæ non sunt de religione Israëlitarum, qui Deo suo adhærent integrè in via recta: *tertiò*, sicut Esau sibi accepit uxores ex filiabus Canaan, ex Chivvæis, Chittæis, & filiam Ismael, *quæ fuerunt irritatio spiritus Isaaco, & Rebeccæ*, Genes. 26.35. sic in Imperio Romanorum congregati sunt populi varii, Ammonitæ, Moabitæ, Chittæi, Ismaelitæ, & alii, qui irritant Deum benedictum, & blasphemant Legem ejus: Jacob autem duxit uxores ex familia sua, & ex domo patris sui, & genealogia ejus fuit innocens & pura, neque ingressus est in eam alienus: *quartò*, quemadmodum non obstante quòd Esau & Jacob essent filii Isaaci, primogenituram & benedictionem meruit Jacobus, Esau verò nonnisi benedictionem bonorum corporalium: sic filii Israël digni habentur Conjunctione & Providentiâ Divinâ, ut & benedictione supernâ: Christiani verò non acceperunt nisi bona corporalia tantùm, non animæ: *quintò*, quemadmodum Esau odio habuit Jacobum, & quæsivit eum occidere: sic etiam Christiani affecti sunt erga Israëlitas, hostes & inimici ipsorum: ipsi vastarunt terram eorum, & in exilium miserunt eos.

Sic ergo ostensum est, Romam esse Edom, quia Roma & tota Italia constat ex filiis Edom, quia regnarunt in ea Reges ipsorum, quia sequuntur mores & consuetudines illorum, quia denique Leges Esaui sunt Leges & statuta ipsorum. Et sic scribit ipse Lyranus, magnus Sacrorum

crorum librorum inter ipsos Interpres, in Commentario Prophetæ Obadiæ; *Quia Esau semper odio habuerit Jacobum, ideo omnes Osores Israëlitarum vocari nomine Esavi & Edom.* Verissimè utique! Nam & hac parte Romani sunt Edomæi.

Et quid addam ulterius? הנה חכמי האמת קבלו שנפש עשו נתגלגלה בנפש ישו ולכן היה במדברות איש שדה והיה איש ריב ומדון לחכמי הפרושים Ecce Sapientes veritatis (*h.e. Cabalistæ*) tradiderunt, *Animam Esavi migrasse in animam Jesu* (nota in Editione Ambstelodamensi nomen ישו non esse expressum: sed spatium ibi relictum, docet Nomen illic desiderari & supplendum esse): *eumq; hac de causa frequenter fuisse in desertis, virum agrestem, contentiosum, & inimicum sapientum Pharisæorum.* ואולי שעל זה נקרא ישוע שאותיותיו הם אותיות שם עשיו במילואו Fortasis etiam ideò vocatus est ישוע; quia literæ hujus nominis sunt literæ עֵשָׂיו si plenè scribatur. Ut etiam omnes amplectentes & tenentes fidem ejus, eumq; colentes, jure vocari possint Edomæi, quia ישוע est עשיו *Jesus* est idem quod *Esau* & Esau idem quod Edom: In Roma fuit principium religionis hujus, & fundamentū ejus: Cæsares etiā, & Reges Christianorum, agnoscunt eum pro primario suo capite. Unde iterū omnes Christiani, credentes in Jesum, sine dubio sunt בני אדום בני עשו filii Edom, filii Esavi.

In Bereschit rabba scribunt, ad; *Et egressus est prior rufus*, Genes. 25.25. *Scriptum est*; Quare rubrum est indumentum tuum? Esaiæ 63.2. *Ipse est ruber, edulium ejus est rubrum, terra ejus est rubra, potentes ejus sunt rubri, vestimenta eorum sunt rubra, & qui vindictam sumit de eo est ruber, in vestimento rubro.* Ipse est ruber; *sicut dicitur*; Et egressus est prior rufus. Edulium ejus est rubrum; *sicut dicitur*: Da mihi quæso ut comedam de rufo isto, *Genes.* 25.30. Terra ejus est rubra, *sicut dicitur*; Terra Seir, שדה אדום ager ruber, *Genes.* 32.3. Potentes ejus sunt rubri, *sicut dicitur*; Clypeus fortium ejus rubefactus est, *Nahum* 2.3. Vestimenta ejus sunt rubra, *sicut dicitur*; Induti vestibus vermiculatis, *Ibid.* Ultionem sumens de eo est ruber, *sicut dicitur*; Dilectus meus candidus & rubicundus, *Cantic.* 5.10. In vestimento rubro, *sicut dicitur*; Quare rubrum est vestimentum tuum? *Esa.* 63.2. His verbis indicarunt rationes, propter quas Esau, omnis ejus populus, & quicunq; nomine ejus vocantur, appellentur *Edom*: quia scilicet מאדים *Mars* (*à rubore Hebraice dictus*) dominabatur in eum: ideò natus est Ruber (*ut Mars rubicundus est*), & anima ejus cibum rubrum appetit: cibus enim & alimentum simile esse debet ei quem alere debet: terra etiam in qua habitavit, fuit sub Marte: postmodum

dum quoque potentes, qui ab ipso prodierunt, & in Italia regnarunt, omnes fuerunt sub dominio Martis, omnes sanguinem sitientes, & cædes spirantes, Reges sc. Italiæ, & Cæsares Romani induti vestibus vermiculatis. Hæc enim fuit consuetudo eorum usque in hodiernum diem. Et quia Jesus Nazarenus fuit sub Marte, idcirco sanguis ejus fuit in caput ejus, & occisus fuit ipse, ejus discipuli, Apostoli, & populi plurimi, qui sequuti sunt ipsum. Et sic ex omnibus partibus & notionibus seu respectibus istis, est Roma, tota Italia, & Christiani in genere, quarumcunque terrarum sint & gentium, qui amplexi sunt religionem & fidem Jesu, ac Romanam, de filiis Edom.

Ramban, seu R. Moses Nachmanides, ut suprà dixi, aliam reddit rationem; videlicet; *quia Edomæi, qui fuerunt vicini terræ Israëlis, primi fuerint, qui crediderint in Jesum.* Cùm enim essent circumcisi, inde à diebus Hyrcani, semper conjuncti fuerunt cum Hierosolymitanis. Unde Apostoli & discipuli Jesu Nazareni, fugientes Hierosolymâ, profecti sunt in terram Edom, & seduxerunt Edomæos, eosque converterunt ad religionem suam, quos deinde sunt Romani sequuti: Et hinc vult omnes vocari Edom, nomine sc. illius populi, qui primò fidem illam recepit.

Sine dubio non ex sese hoc confinxit Nachmanides, sed ita ab aliis accepit. Fortè in Annalibus quibusdam illorum temporum id reperit. Summa est; *Quod ab omnibus acceptatur & agnoscitur*, ut Philosophus ait, *non potest mendacii argui.* Ideò, cùm jam à mille quingentis annis, & amplius, magno consensu hoc inter Sapientes Israëlis, tempore Templi secundi, & deinceps, receptum fuerit, Romam esse ex filiis Edom, nemine dissentiente, aut dubitante, hinc evidens est, certum & indubitatum illos habuisse, Edomæos inhabitasse, diffudisse se, & regnasse Romæ atque in universa Italia, cæterisque terris quæ nunc vocantur terræ Christianorum, & ideo illis nomen Edomi indidisse; deque his accipiendas esse Prophetias, quæ contra Edom factæ leguntur, quod hic demonstrare volui. Prolixior fui, quia quæstio hæc necessaria est ad rectè intelligendas Prophetias, & ad Adversariis respondendum, &c.

Hactenus Abarbenel. Ubi hoc tantum moneo, testimonium ex Josepho Gorionide pag. 394. productum, non reperiri in editione Munsteri. Itaq, quærendum in Veneta, quæ illâ plenior ab initio & fine, ut Scaliger observat in Elencho Trihæresii cap. 4. Ejusdem historiæ mentionem facit Nachmanides [illegible] sub finem libri Geneseos, in hunc sensum; Invenimus in historia Josephi Gorionidis & aliis

& aliis Scriptoribus antiquis, quod Tzepho filius Eliphas, filii Esavi venerit, & sepulturæ Jacobi causâ litem ipsis moverit, ita ut res ad bellum deveniret, in quo superior fuit manus Josephi, & cepit selectissimos duces ejus, quos captivos deduxerunt in Ægyptum. Ubi in custodia mansit (*Eliphas*) quamdiu Joseph vixerat: eo mortuo fugit in Campaniam, & regnavit super Chittæos in Urbe Roma: postmodum regem constituit super Italiam (*hîc videtur vox omissa*), & ille erat, qui primus Romæ regnavit, quique primarium & maximum, quod Romæ est, ibi templum ædificavit. *Apparet facilè, hæc mutila esse, & truncata. Nescio, an quæ Abarbenel habet, omnia sint genuina. Videant, quibus Josephi plenioris copia est.*

II.

EJUSDEM ABARBENELIS DISSERTATIO

De

LEPRA VESTIMENTORUM ET ÆDIUM.

Ad Levit. Cap. XIII. v. 47.

P*arte secundâ* §. 58. *mentionem fecit Author* Lepræ Vestimentorum & ædium, *de qua Levit. cap. 13. tanquam signis præsentia Divinæ inter Israëlitas, per hujusmodi extraordinaria judicia. Quales & cujus generis istæ Lepræ fuerint, variæ sunt sententiæ, tàm inter Hebræos, quàm inter Christianos. Ut rerum hujusmodi sacrarum avido Lectori aliquo modo satisfiat, placuit hîc subjicere jam laudati Authoris Dissertatiunculas, ex illius Commentario in Legem.*

De Prima, Lepra sc. Vestimentorum, *scribit ita*:

De *Lepra Vestimentorum* dubia res valdè est: quia *Lepræ* definitio & quidditas est, quòd sit חולי באחד מאברי הב'ח המרגיש ישח'יתהו מצורתו הטבעית Morbus in membro aliquo Animalis sensu præditi, qui corrumpit formam ejus naturalem. Cùm ergo Vestimentum res sit sensu carens,

carens, quomodo ei inesse potest Lepra? & quomodo vocat eam Scriptura, נגע ממארת *Lepram dolorificam, rem immundam?* ў. 51. Nam vox ממארת significat *Dolorem*, ut סילון ממאיר *Spinus dolorificus*, Ezech. 28.ў.24. Quod autem nullum habet sensum, ut Linteum, Pannus, Pellis, nullum quoque habet dolorem.

R. Levi ben Gerson scripsit, *Lepram in rebus hujusmodi insensilibus esse, cum in illis invalescit Humor, & Calor extraneus, qui Calorem naturalem humores eorum conservantem debilitat, ut consumantur & destructionem compositionis patiantur, per colliquationem humorum ipsorum, in quibus consistit subsistentia eorum. Calorem enim, qui de tali putredine dicit, esse Viridem aut Rubeum, uti hoc reperitur in locis putridis, fimo, & similibus. Quia ergo nullum sit in his rebus principium, quod reducere illas possit ad Sanitatem ab ipsa putredine, sicut in homine dum vivit; idcirco præcepisse Deum, ut illæ comburantur: ad commonendum de imperfectione materiæ. Et quia forma illarum ratione homo iis utatur; ideo prohibitum fuisse usum illarum, ad docendam hanc rem.* Verùm verba ejus sunt somnia & depastio spiritus. Sanitas enim & Ægritudo, sunt res quæ Homini accidunt, non Plantis, non Lanæ, non Pellibus ab Animali detractis, multo minus Mineralibus. Et quomodo morbus lepræ, qui venit ex putredine sanguinis, ejusque corruptione, generabitur in eo quod nec sanguinem, nec humorem habet?

Verùm R. Moses bar Nachman scripsit, *rem hanc nullo modo esse naturalem, neq; Lepram vestimentorum & Aedium unquam fuisse in mundo; sed dum Israëlitæ perfecti essent cum Deo, tunc Spiritum Dei semper cum ipsis fuisse, conservando corpora & vestimenta & ædes ipsorum in statu bono: quando verò cuipiam ex Israelitis accidit peccatum & iniquitas, generatam fuisse in cute carnis aut vestimenti ejus, aut in domo ejus* (lepram) *ad significandum, Deum ab ipso recessisse.* Ideo dicere Scripturam; *Et dabo plagam lepræ in domum regionis possessionis vestræ*, Levit.14.34. *Fuisse enim plagam Divinam in loco illo, neq; hoc repertum fuisse, nisi in terra sancta, quæ est Possessio Dei, in qua Deus habitabat. Idem scribit. sibi videri statuendum de Lepra vestimentorum, quod non fuerit usitata, nisi in terra sancta.* Contra autem est, cur non dicat hic Scriptura de Lepra vestimentorum; *Quum veneritis in terram*, sicut dicit de Lepra ædium? Quare item non acciderit Lepra nisi Vestimento laneo, aut in stamine vel licio, aut in omnibus vestimentis pelliceis, non etiam in vasis ex mineralibus & fusilibus, in vestimentis item sericeis, reliquisque rebus?

Vidi etiam qui dicat, *omnia ista judicia fuisse nudas Admonitiones, quæ inducant*

inducant homines ad munditiem, & per hanc ad sanctitatem : Omnem quippe rem præternaturalem esse abominabilem animæ mundæ, & impediri eam a functionibus suis, quando homo induitur vestimentis sordidis, aut habitat in ædibus inquinatis & immundis : quinimò Imaginatricem facultatem ipsam pati ab eis, & comparari hic istud cum Lepra in corpore Animalium : & *respectu Facultatis imaginatricis Metaphoricè usurpare hic legem ista nomina, Plagæ, & Lepra vestimentorum*, vocando eam *Lepram dolorificam, Plagam immundam*; dicere item, *In calvitie aut in glabritie ejus*; quæ sint nomina per metaphoram dicta de Vestimentis, sicut ibi; *Et omnem possessionem bonam* תַּכְאִיבוּ *dolore afficietis lapidibus*, 2. Reg. 3. ℣. 19. Item; *Cantabunt arbores sylvæ*, 1. Chron. 16. 33. Item. *Et omnes arbores agri plaudent manu*, Jesa. 55. 12. & his similia. Hac de causa dici de Plagis ædium; כְּנֶגַע *Sicut*, vel, *Quasi plaga lepræ videtur in domo mea*; non verò, *Plaga reverà* : hoc enim tantùm fuisse ex parte Facultatis Imaginatricis.

In his verò tribus sententiis nequaquam acquiescit anima mea (*ea mihi non satisfaciunt*.)

Ideò excogitavi ego sententiam aliam, hanc videlicet: sunt quædam, quibus homo utitur לְרִפְיוֹנָם propter ipsorum laxitatem, quæ quia valde ei sunt propinqua & adhærentia, patiuntur à passionibus ejus, & agunt in ea qualitates in corpore ejus prædominantes. Sericum autem, & Lana seu muscus vitis (*vide Lexicon Talmudic. in* צֶמֶר), omnia item vasa metallina, propter materiam suam duram non recipiunt passionem, vel corruptionem singularem ab usu hominis, sicut *Vestimentum laneum & lineum*, quibus homo continuè tegit corpus & carnem suam, veluti *Indusium, Vestimentum, Pallium*. Hæc enim, quia proximè adhærent homini, ut & similia ex quibus sunt composita vestimenta linea & lanea; quæ sunt הַשְּׁתִי & עֵרֶב, quorum illud, nempe הַשְּׁתִי est *Stamen*, sic dictum ex significatione שָׁתוֹת *Fundamenti*, uti Jer. 19. ℣. 10. שָׁתוֹתֶיהָ מְדֻכָּאִים *Fundamenta ejus sunt contrita* (Stamen enim est fundamentum texti, & sunt fila per longitudinem vestimenti) עֵרֶב significat *Subtegmen*, & est id quod ei intertexitur per latitudinem ejus, hæc, inquam, ceu fundamenta vestis laneæ, & lineæ, ut & *Pellis non præparata, & quicquid confectum est ex pelle præparata*, (veluti *Calcei*), omnia sine dubio valdè patiuntur ab usu humano. Hac de causâ sollicitè Lex cavit de illis, si fortè Leprosus in morbo suo, aut separatione suâ, usus fuit Vestimentis aut pellibus illis (quia sunt ordinariè tegumentum

mentum ejus, Veſtimentum pro cute, & Calcei pro pedibus ejus, ex eiſdem etiam Lectus in quo decumbit) & iſta paſſa fuerint a qualitatibus Leproſi, & putredine corporis ejus, conſpicianturque in illis maculæ, quales apparent in hominibus leprâ infectis. Maculæ autem evidentiùs hoc docentes, ſunt ירקרק ואדמדם *Virides & Rubra*: Et *virides* quidem colore non in ſummo gradu, (*ſubvirides*): Sic *Rubedo* non intelligitur in ſummo gradu, ſed ſicut eſt Color ſanguinis ſicci, qui non eſt rubeus excellenter (*Subrubra*): Eadem eſt ratio cæterorum colorum præternaturalium Veſtimenti albi, aut ſicut Rabbini noſtri ſcripſerunt; *Non eſt hoc judicium uſitatum niſi in albo, non etiam in reliquis veſtimentis coloratis, etiamſi colorem ſuum habeant à cœlo*; cujus rei ratio eſt, quia non conſpiciuntur maculæ illæ in Veſtimentis, niſi fuerint alba: Vides enim ſæpisſimè accidere, ut à ſudore hominis ægri inficiatur ejus induſium, vel ſaltem aliqua ejus pars, quæ ſc. maximè adhæret membro ægro.

Idcirco videtur Lex provida & ſollicita fuiſſe de Leproſo, ſi poſt mundationem ſuam vellet iterum uti illis Veſtimentis vel Calceis, ne mundo immundum adhæreat, & fortè denuò in eundem morbum incidat, ac propterea præcepit, ut oſtendat hæc Sacerdoti: Et ne diminuerentur facultates Iſraëlitarum, ut ſacerdos illa includeret per ſeptem dies: quibus exactis, ſi diffuſa fuerat plaga, ſeu macula illa in veſtimento, aut ſtamine & ſubtegmine, aut pelle ſeu corio, judicabat Lepram *dolorificam*, plagam *immundam* eſſe, h. e. ingreſſum eſſe in Veſtimentum aut in Corium illud aliquid vitioſi de humore putrido, ut eſſet veluti leproſum; ac propterea immundum pronuntiabat illud. Ideò, quod dicitur, *Plaga dolorifica*, non intelligitur de Veſtimento, quòd illud à ſe percuſſum eſſet leprâ, ſed quòd dum eo veſtitus fuit Homo leproſus, materia lepræ dolorificæ, quæ fuit in Viro leproſo, ingreſſa fuerit in Veſtimentum aut Corium illud, propter ſuam laxitatem, ſeu raritatem. Hac de cauſa Veſtimentum, aut Corium, immunda erant, & comburenda. Addit Lex; *Aut ullum inſtrumentum pelliceum, in quo erit plaga iſta*, v. 52. nempe, quo uſus eſt leproſus tempore plagæ ſuæ: quia ex illa plaga dolorifica, quæ fuit in leproſo, ingreſſum eſt aliquid in illas res, quibus utebatur, & quæ ipſi fuerunt adhærentia. Quod ſi vero, conſpiciente Sacerdote, non diffuſa fuit plaga in Veſtimento aut Inſtrumento illo, præcipiebat ut illud lavetur, & includatur per ſeptem dies ſecundâ vice ad videndum, num aliqua im-

munditia & putredo inde egressa esset. Si post lotionem non mutavit plaga colorem suum h.e. maculam quæ ibi fuit quamvis non ulterius diffusa fuerit, nullum erat dubium, quin immundum esset, quia non recesserat pollutio ejus, idcirco igni comburendum erat, פחתת הוא ℣. 55. h.e. *Res vilis & abominabilis* erat vestimentum illud. Quod dicit; בקרחתו ובגבחתו (*In toto calvo & recalvo ejus*) id significat, perinde esse, sive hoc fuerit in vestimento aut in pelle ab interiore ejus parte (*quod est* בקרחתו) aut ex parte exteriore & aversâ, (*quod est* בגבחתו); quandoque enim apparet macula ab utraque parte simul, quandoque in una tantum parte, non etiam in alterâ. Verùm, *si vidit Sacerdos, & contracta fuit plaga post lotionem*, ℣. 56. hoc est, quod macula plagæ, quæ fuerat in Vestimento aut Corio, recesserit tota, vel ex parte, per lotionem illam, non, si debilitata vel imminutata fuerit; mundum erat; verum macula illa ex vestimento aut pelle eruenda erat, & illa pars eruta, seu evulsa, comburenda. Quod si post adhuc comparuerit & innovata fuerit in vestimento aut in pelle illa, ulla species vel ullum vestigium maculæ, quæ in eo erat ab initio, judicare debebat Sacerdos, quod *reflorescens sit*, ℣. 57. h.e. quòd remanserit illis Vis putrefaciens, ac propterea efflorescat illic, quod implicita esset humiditas illa maligna in vestimento aut pelle, ac idcirco igne comburendum erat illud in quo macula plagæ erat, non tantùm locus ille plagæ seu maculæ, sed vestimentum aut pellis tota. Et Vestimentum, aut Stamen, aut Subtegmen, aut omne instrumentum pelliceum, quod lavabatur, licet post lotionem recesserit plaga, non tamen sufficiebat lotio illa prima ad ejus mundationem; sed lavandum erat secundâ vice, & tùm demum mundum erat. Hæc vero secunda lotio fiebat per immersionem in conceptaculum aliquod aquarum.

Post hæc necesse fuit ut diceretur, *Hæc est Lex plagæ lepræ vestimenti*, ne confunderetur ejus Lex cum ista, *Hæc est Lex Lepræ*, quod dicitur tantùm de Homine.

Et sic soluta est Quæstio Decima, De Lepra Vestimentorum: de qua Lex præcepit, quòd esset Res consequens ex Lepra Hominis.

DE LEP-

****

De

LEPRA ÆDIUM

Ad Levit. Cap XIV. v. 33. & seqq.

DE LEPRA ÆDIUM non cogitandum, quod fuerit Res naturalis, sicuti existimavit R. Levi ben Gerson. Quomodo enim Morbus Lepræ, qui Causam habet à Putredine Sanguinis, & Corruptione, esse posit in eo quod nec Sanguinem nec Humorem habet? Sed res ita habet, uti ex Contextu liquet. Quia Lex præcepit de Mundatione Leprosi per rationem miraculosam, non naturalem, veluti est Venæsectio, Purgatio, & reliqua, quæ Medicina præscribit in Curatione Lepræ; sicuti videmus ex Oblationibus, Aspersionibus, & Ablutionibus in aquis, quarum Lex meminit; idcirco conjungit simul Lepram ædium, quòd & ipsa non sit Naturalis, sed Miraculosa, ac si dixisset; *Ne mireris, quomodo sanari posit Leprosus per res istas, quarum Scriptura meminit. Nam ecce videbis & hoc, quòd, ubi in terram Canaan veneritis; quia terra est, quam Dominus semper quærit, sicut dicitur*; Quam ego do vobis in possessionem; accidet quandoque per Dei providentiam, ut exoriatur Plaga lepræ in domo aliqua terræ possessionis vestræ. Dum enim dicit, 'וְנָתַתִּ *Et dabo, indam*, ℣. 34. docet, Rem non esse naturalem, sed ex Providentia & Voluntate Dei Benedicti singulari.

Finis hujus Miraculi erat, ut esset Cautio & Admonitio, à Deo facta, ut homo se à peccatis suis converteret, quasi Lapis de Pariete clamaret, & Tignum de ligno ei responderet (Habac. 2. 11.) ad excitandum Dominum domûs ad pænitentiam; q. d. *Convertere ô Israël, ad Dominum Deum tuum, ecce plaga est in domo tua: quod si non conversus fueris, manebit plaga illa in te & filiis tuis.* Atque hæc ipsa est sententia Rabbinorum nostrorum de hac re: ideò etiam Plaga domus proximè sequitur Legem Leprosi.

Possumus quoque dicere, hoc etiam propter aliam causam factum esse, videlicet ad ipsis significandum, quòd posteaquam ingressuri essent in terram, apparitura esset in ea Lepra ædium, tanquam typus Idololatriæ, quam illic exerciturì essent.

Præcepit *Diruere domum* propter Lepram, ad indicandum Domum sanctuarii ipsorum & gloriam ipsorum destruendam esse propter plagam iniquitatum ipsorum. Et sic sectio hæc de plaga domorum venit ad verificandum ipsis, quod Morbus & Lepra veniens super eos, illud item, quod sanaturum sit ab ea, quòd inquam omnia hæc ex mera fuerint Dei providentia, juxta illud Principis Prophetarum in Deuteronomio: *Cave tibi circa plagam lepræ ut observes valde, & ut facias secundum omnia quæ docuerint vos Sacerdotes Levitici, quemadmodum præcepi eis observare faciendo*, Deuter. 24. v. 8. Ubi etiam rationem ipsis adjicit qua sciant, Lepram illorum esse à Providentia Dei, non causa naturali, a plaga Lepræ quæ accidit Miriam sorori Mosis; *Recordare*, inquit, *eorum, quæ fecit Dominus Deus tuus Miriamæ, in itinere quum exiretis ex Aegypto*. Quia enim loquuta fuerat contra Mosen, percussa fuit Leprâ, & sanata Intercessione ejus.

II.

De

POESI VETERI HEBRAICA, in Libris Sacris usitatâ,

Hebræorum quorundam sententiæ & judicia.

P*Arte* 2. à §.69.*usq. ad* 79. *agit author* de Poësi Hebraica, *ejusq. artificium* in libris Mosis & Prophetarum *magnificè extollit, docens, illud non, ut apud alias gentes, arctis & scrupulosis ejusmodi legibus, mensuræ, ac numeri syllabarum, pedum & versuum, fuisse adstrictum, sed liberius, ad rerum magis pondera ac momenta eleganter exprimenda, & animis efficaciter imprimenda, quàm ad titillationem aurium, accommodatum: Hodiernam Poësin, quâ Hebræi utuntur, non esse genuinam Hebræorum filiam, sed adulterinum fœtum a gentilibus, Arabibus præsertim, pudenda æmulatione & imitatione, mutuatum & adoptatum &c.*

Quia ergo celebris hæc est quæstio; Quænam veteris Poëseos Sacræ olim fuerit ratio? *de qua ego quoq. sæpiùs rogatus fui, quid Hebræi de ea vel sciant, vel sen-*

vel sentiant & scribant, non ingratam me Lectori rem facturum sum arbitratus, si hac occasione ea, quæ mihi hactenus in ipsorum scriptis occurrerunt, communicem.

Quæ è veteribus Flavius Josephus, Philo Judæus, Eusebius, Hieronymus, Theodoretus, Isidorus, *de illis scripserunt, tantum abest ut rem obscuram illustriorem reddiderint, & Lectoribus satisfecerint, ut potiùs incertos magis & perplexos animos eorum reddiderint, quia id, quod illi tradiderunt, nuspiam invenire potuerunt. Unde vel aliter verba eorum esse intelligenda & exponenda, vel fumos Lectoribus vendidisse, & nimis audacter de rebus non satis cognitis atq; perspectis eos pronuntiasse, alii existimant.*

De iis, quæ D. Hieronymus scripsit, quid Josephus Scaliger *senserit, videre est in Animadversionibus ejus in Chronologica Eusebii.*

Mercerus in Jobum cap. 3. scribit: Accepi D. Vatablum (laudandæ memoriæ) rationem intellexisse versuum omnium Jobi & Psalterii, & ejusdem Canones ad facilius eorum rationem intelligendam præscripsisse, &c.

Ejus ductum sequutus Clarissimus D. Gomarus b. m. *magno studio & conatu per complures annos in hanc rem inquisivit, Sacrorum Poëmatum rationem cum Pindari & Sophoclis carminibus conferens, in* Lyra *sua Davidica, ubi multa sanè ingeniosè, eruditè & præclarè eruit, & producit; quæ tamen non ubiq; æquè applicari possunt.*

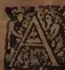
Verùm de his jam judicare vel pronuntiare, nec præsentis mei est instituti, nec otii: sed quia in his etiam quidam ex Hebræis ingenii sui vim exercuerunt, quousq; illi in re hac indaganda, post Authorem nostrum, pervenerint, illorum verbis hic cum Lectore curioso communicare volui. החכם ישמע ויוסיף לקח *Sapiens Lector ea videns, iis adjutus fortè plura inveniet & addet.*

I.

EX ABARBENELE,

ad Exodi CAP. XV.

Ntequam explicemus verba Cantici hujus, explicandæ sunt *Species Canticorum vel Carminum*, ut sciamus, An fundata sint verba ejus (sc. *Cantici hujus*) in observatione proportionis unius, vel ex plurimum specierum compositione?

Prima

Prima Species constat ex sententiis certâ mensurâ dispositis, etsi sine modulatione legantur. Ratio enim poëseos in illis duntaxat sita est in convenientia versuum, eorumque *primò* æquali & simili terminatione in fine, ut ita ultimæ voces in tribus, vel saltem duabus literis, æqualiter terminentur; *deinde* etiam habitâ ratione quantitatis punctorum vocalium & syllabarum; observata Linguæ elegantia, & ad stylum Biblicum accommodatione. Talia Carmina vocantur חרוזים *Charuzim* ab ordinata dispositione, ex loco illo Cant. 1.10. צַוָּארֵךְ כַּחֲרוּזִים, ubi intelliguntur gemmæ & margaritæ perforatæ, conjunctæ, & ordine eleganti in filo dispositæ. Sic etiam legitur apud Rabinos, מַחֲרוזוֹת של דגים quo intelligitur *Series piscium ordine naribus suis in vimen collectorum.* Hinc per similitudinem carmina hujus speciei vocantur חֲרוּזִים, quod sint *Series certæ & proportionatæ*, respectu numeri & quantitatis. Artificium horum Carminum est insigne & laudatissimum, suavissimaque sunt instar mellis; quæ in Lingua nostra sancta Hebræa perfectius fieri possunt, quam in ulla alia lingua.

Hujus verò speciei nulla prorsus reperiuntur in verbis Prophetarum, neque etiam apud Talmudicos in Mischna & Gemara. Initium enim illa suum ceperunt in Captivitate nostra apud filios Israel inter Ismaelitas seu Turcas habitantes, à quibus illi ista didicerunt; ad illorum imitationem similia faciendo in Lingua Hebræa, imò longe excellentiora, quàm Ismaëlitæ in lingua sua. Reperiuntur hujus generis etiam inter Latinos & alios in aliis linguis, sed nequaquam in ea perfectione excellenti, quâ fiunt in Lingua Hebræâ. Inde ergò hoc artificium traductum est etiam ad Sapientes nostros, qui fuerunt in Provincia, Catalonia, Arragonia, & Castilia, qui de Divinis & humanis plurima egregia hoc carminum genere scripserunt. Quia verò Inventum hoc est novum, neque olim apud Prophetas & scriptores sacros fuit usitatum, vel etiam apud sapientes nostros priscos; ideò non est necesse pluribus hîc de eo agere. *Neq; enim hujus generis fuit Canticum hoc Mosis.*

Secunda Species est Canticorum quæ modulantur homines sine certa quantitate & mensura: & hæc ratione modulationis Musicæ tantum vocantur *Cantica.* Talia Carmina, dicunt Sapientes, differre a reliquo sermone sanctarum Scripturarum in duobus; 1. in Essentia; 2. in Dispositione & collocatione. *Primò* dico in *Essentia*, quòd sint res Divinæ intellectuales, continentes, Exaltationes, Laudes, & Encomia, petita ex ope-

ex operibus Dei; quibus utuntur Viri Sancti & pii, juxta illud; *Vox cantus & salutis in tentoriis justorum*, Ps.118.15. *Cantate justi in Domino, rectis pulchra est laudatio*, Psal.33.1. *Exaltationes Dei in gutture eorum*, Psal.149.6. & similia multa. Ut igitur se ore suo assuefaciant, & continuè excitent ad apprehensiones Divinas intellectuales, ideò sæpè de illis canunt, sonis & modulationibus suavibus, vel etiam Instrumentis Musicis: Versus enim illi artificiosè & ordine pulchro sunt dispositi, ad excitandum [illegible] auditorum, ut apponant cor ad interius ipsorum. Hinc dicunt Rabbini nostri; *Omnia carmina sancta sunt.* *Secundo*, per *Dispositionem* vel *collocationem* intelligo dispositionem respectu lectionis & modulationis, vel rhythmi. Hoc est quod Sapientes nostri dixerunt, לְבֵנָה עַל גַּבֵּי אַרִיחַ *Later super Laterem dimidium*: אֲרִיחַ על גבי לְבֵנָה *Dimidius later super integro*: אַרִיחַ עַל גַּבֵּי אֲרִיחַ *Dimidius later super dimidio*: לְבֵנָה עַל גבי לְבֵנָה *Later super latere.* Quorum explicatio hæc est: Authores carminum priscorum necesse habuerunt accomodare numerum literarum ad rationem melodiæ quam composuerunt ad canendum & Ordinem collocationis illarum ad formam sonorum; & hoc ordine unicè respexerunt ad proprietates & requisita melodiæ. Nam quædam melodia ita disposita est, ut versus primus respondeat tertio, & secundus quarto, longitudine vel æquali, vel breviori. *Aequalem* longitudinem vocant לְבֵנָה *Laterem*: *Breviorem*, vocarunt אֲרִיחַ *Laterem dimidium.* De his ergò dixerunt, vel, ארוח על גבי ארוח *Later dimidius super latere dimidio*: vel, לבנה על גבי לבנה *Later (integer sc.) super latere.*

Sic in Cantico Mosis Deuteron.32. item in Responsionibus Jobi, & Proverbiis, vel *longus respondet longo, vel brevis brevi*, pro ratione Cantici vel Carmins; veluti;

1. יַעֲרֹף כַּמָּטָר לִקְחִי
2. תִּזַּל כַּטַּל אִמְרָתִי
3. כִּשְׂעִירִם עֲלֵי דֶשֶׁא
4. וְכִרְבִיבִים עֲלֵי עֵשֶׂב

Hoc genus Carminis prætulerunt narrationibus historicis & simplicibus: quia recitationes simplices plerique facilè obliviscuntur, licet sæpiùs illas legant die nocteque: quæ autem carminicè sunt disposita, ut cani possint & ad melodiam applicari, firmiùs in memoria hærent per illam melodiam, juxta illud; *Et respondebit canticum istud coram eo in testimonium, ut non oblivioni tradatur ab ore seminis ejus*, Deut.31.21.

Hinc Fff

Hinc etiam dixerunt Sapientes nostri; *Quicunq; legit sine modulatione, & discit sine cantu, de eo scriptum est*; Et ego dedi eis statuta non bona &c. Ezech. 20. 25. h.e. *quæ elabantur ex memoria eorum.*

Quæ constant *latere dimidio super latere integro, vel contrà*, ea sunt plurima & multifaria; veluti, Canticum Deboræ, Canticum Davidis, 2. Sam. 22. Ps. 18. & per totum librum Psalmorum; item, in quibusdam libris correctis inter responsiones Jobi, & in libro Proverbiorum Salomonis. Omnes hi carminum authores proposuerunt sibi tale aliquod genus, numerando literas, ut æqualiter respondeant proportioni melodiæ ipsorum, & pro variatione melodiæ, variant quoque numeri literarum.

Non est autem dubium, quin habuerint melodias certas, quæ longitudine temporis & captivitatum in oblivionem venerunt. Has verò accommodarunt ad motiones Instrumentorum variorum, numerumque chordarum & foraminum illorum, qualia fuerunt, עוגב, מחול, נבל, עשור, שמינית, גתית, נגינית, מצלתים, מינים, חליל, תוף & similia. Juxta hæc variarunt etiam melodiæ illæ notæ, veluti, מזמור, מנצח, שיר, מכתם, משכיל, & similia; item numeri literarum Canticorum illorum. Sub hac enim scientia comprehensæ fuerunt res admirandæ ad apprehensiones divinas. Et hæc est secunda species.

Tertia species est eorum, quæ recitantur per Hyperboles, Amplificationes, & Parabolas comparatas ad Laudem vel vituperium rei alicujus, idque vel ad Lætitiam, vel ad Luctum & Planctum. Omnia enim hæc vocantur hoc nomine שיר. *Ἔργον* ejus est Movere corda vel affectus, Mutare proprietates & qualitates hominum, & confirmare rem propositam verbis, historiis, epithetis, parabolis & similitudinibus multis non quòd omnia illa in natura rerum reverâ sese habeant secundum sensum verborum literalem.

Hoc genus propriè vocatur שיר, de quo Aristoteles peculiarem librum scripsit in Libris suis Logicis, ubi scribit; *Ex proprietatibus & forma Cantici esse, Rem laudare vel vituperare &c.* adeò ut hujus rei causâ Canticum illud sit præstantissimum, quod pluribus & eximiis maximè sit suffertum hyerbolis, parabolis, & paradoxis. Unde & quidam ex nostris Sapientibus scripsit; מֵיטַב הַשִּׁיר הוא כְּזָבוֹ *Optimum Cantici est mendacium ejus*; Mendacium videlicet secundum sensum literalem phrasium poëticarum. Huic generi Carminum nemo dabit operam, nisi cui propositum est curare morbos animorum, & mente ægros, vel emendare

dare mores malos & vitia, vel exhilarare tristes, vel excitare somnolentos, eosque movere. Natura enim trahitur à Cantico excellenti, & afficitur ejus raritate, estque simile Aromatis acribus, quæ occidunt sanos, & curant morbis mordentibus affectos.

Hujus generis est in Lege Canticum Israëlitarum, Numer. 21. 17. 18. *Tunc cecinit Israël canticum hoc, Ascende ascende Beer, canite ei: Puteum quem foderunt principes, foderunt eum principes populi, cum legislatore, baculis suis.* Certum enim, Principes non fodisse puteũ calamis suis scriptoriis: verùm dicitur hoc poëtico more. Tale etiam est Canticum Canticorum Salomonis. Dilectus enim ille Amasius parabolicè est Deus Benedictus, & per Sponsam intelligitur Anima rationalis. Hinc dicunt Sapientes nostri: *Omnia Cantica sunt sancta: Sed Canticum Canticorum est sanctissimum.* Sic dicitur de Salomone 1. Reg. 4. 32. *Et loquutus est tria millia parabolarum, & fuerunt cantica ejus quinque mille*; quia Canticum fuit species parabolarum, quarum meminit. Sic apud Esajam Prophetam cap. 5. *Cantabo nunc dilecto meo canticum dilecti mei de vinea sua.* quia Canticum illud fuit parabola, in qua Ecclesia Israëlitarum comparatur cum vinea. Sic dicitur Esa. 26. 1. *In die illa cantabitur Canticum istud in terra Jehudah: Urbs fortitudinis nobis*: quia comparatur ibi Providentia Divina cum Urbe & turri vel arce munita ac forti.

His igitur de Carminum generibus præmissis, explicandum nobis est; *Ex quonam genere fuerit Canticum istud, quod ad mare cecinerunt?* &, *An in eo sint quædam ex diversis Carminum generibus, necne?*

Certum est, non fuisse ex primo genere; sed partim ex secundo, partim etiam ex tertio.

Ex secundo: Constat enim ex octonis στίχεις, quorum duo sunt valdè brevia, & duo alia valdè longa, quatuor mediocria:

Primũ respõdet nono & octavo (*fortè meliùs, decimo. & sunt brevia*):
Secundum, respondet decimo (*fortè legendum*, octavo:
nam, juxta sequentem dispositionem, sic meliùs videtur quadrare).
Tertium, undecimo. *Et quatuor hæc sunt mediocria.*
Quartum convenit cum duodecimo.
Quintum, cum decimo tertio. *Et hæc quatuor sunt longa.*
Sextum, cum decimo quarto.
Septimum, decimo quinto.

Et hæc est ejus forma:

1. רמה בים : 2. עזי וזמרת יה : 3. ויהי לי לישועה : 4. זה אלי ואנוהו

5. אלהי

מַרְכְּבֹת פַּרְעֹה 8. ׃ יְיָ שְׁמוֹ 7. ׀ יְהוָה אִישׁ מִלְחָמָה 6. ׃ אֱלֹהֵי אָבִי וַאֲרֹמְמֶנְהוּ 5.
יִטְבְּעוּ בְיַם־סוּף 12. ׀ וּמִבְחַר שָׁלִשָׁיו 11. יָרָה בַיָּם 10. ׃ וְחֵילוֹ 9.
׃ יְמִינְךָ יְיָ נֶאְדָּרִי בַּכֹּחַ 15. ׃ יָרְדוּ בִמְצוֹלֹת כְּמוֹ אָבֶן 14. ׀ תְּהוֹמֹת יְכַסְיוּמוּ 13.
יְמִינְךָ 16.

Hac formâ & menſurâ procedit in circulum quaſi, ſecundum certam melodiam ad quam eſt conformatum, prout unicuique Cantico ſuam certam melodiam ſeu modulationem aſsignarunt. Hinc vides, in iſto Cantico, menſuræ causâ, quandoq; contrahi literas, quandoq; extendi & protrahi, per additionem quarundam literarum, ad juſtam faciendam menſuram & modulationem, prout aliquando etiam una & altera hujus rei causâ deficit. Literæ, quæ in præſenti Cantico ſunt ſuperadditæ, ſunt iſtæ; duo Vav & Jod in voce יְכַסְיוּמוּ : ſuffeciſſet enim dicere כִּסָּם Jod item in נֶאְדָּרִי; Vav in תֹּאכְלֵמוֹ : Vav in תּוֹרִישֵׁמוֹ: Vau in כִּסָּמוֹ : Vau in תִּבְלָעֵמוֹ: Vau in יֹאחֲזֵמוֹ : Thau in אֵימָתָה: Vau in תְּבִאֵמוֹ: Vau in תִּטָּעֵמוֹ : Deficientes ſunt Jod in וְזִמְרָת יָהּ : Sic in תִּמְלָאֵמוֹ, pro תִּמָּלֵא מֵהֶם : Vau in נֵהַלְתָּ, pro נהלתו: Sic etiam deficit vox לֵבָב in verſu, נָמֹגוּ כֹּל יֹשְׁבֵי כְנָעַן. Non enim exiſtimandum, Principem Prophetarum erraſſe circa accuratam literarum rationem, & ordinem ſcriptionis illarum? Verùm Carminis ratio, & melodiæ neceſsitas, ſic poſtularunt. Ita oſtenſum eſt, quomodo hoc Carmen ſit ex ſecundo genere..

Quòd verò etiam ſit Tertii generis, itidem clarum eſt. Nam; *Dominus eſt vir belli*, phraſis eſt parabolica. Deus enim non eſt Vir, vel Bellator : Sic ; *Dextra tua Domine magnificata eſt fortitudine : confregit inimicum* ; Deus enim non habet dextram vel ſiniſtram: Sic ; *Et ſpiritu naris tua coacervata ſunt aqua* : Item, *Flaviſti ſpiritu tuo* : *Extendiſti dextram tuam* . *Habitaculum ſanctitatis tua* : *Firmabunt manus tua* ; hæc omnia ſunt de Deo rationes loquendi Poëticæ, per metaphoram, non ſecundum rei veritatem abſolutam, ſicuti videbimus in explicatione horum verſuum..

Quærat verò hic aliquis ; *Si ea qua parabolicè dicuntur omnia ſint poëtica, annon ſequatur hinc, Omnes Prophetarum viſiones, qua ſunt parabolica & anigmatica, hujus quoq; generis eſſe?* Sic Eſaias multas habet parabolas de Iſraëlitis & aliis populis ; veluti ; *In die illa ſibilabit Dominus* muſcæ, quæ eſt in extremitate fluviorum Ægypti, & api, quæ eſt in terra Aſur, Eſa.7-ÿ,18. quæ fuit parabola de Pharaone & Sennacharibo. Sic comparat

parat Chisklam cum aquis Siloæ, quæ leniter fluunt cap. 8. ℣. 7. Sic Regem Assyriæ cum aquis fluviorum seu torrentium rapidissimorum: Regem Messiam, cum Virga de trunco Isai, & virgulto è radicibus ejus. Et his similia multa alia extant in ejus libro, ut & apud cæteros Prophetas, neque propterea dicitur, quòd rationes istæ loquendi sint Poëticæ.

Ad hoc ego respondeo ex mente Majemonidis, in libro More, quòd magna sit differentia inter *Visionem Propheticam*, quæ pertingit ad Prophetas à Deo, & inter *Spiritum Sanctum*, per quem loquuti sunt quidam Viri sancti. *Prophetia* enim est Influentia influens in Intellectum, & Phantasiam Prophetarum: & inde à tempore Prophetiæ, facultates Prophetæ sunt obsopitæ, sensus ejus cessant, & anima occupata est in apprehensione sua; indicatque hominibus, quid viderit, vel audiverit, sine ulla operatione voluntatis & arbitrii ejus proprii circa id quod videt, vel prophetat, juxta id quod Esajas dicit cap. 21. 10. *Quod audivi à Deo exercituum, indicavi vobis:* Et Amos dicit aliquoties; *Sic videre fecit me Dominus.* Alia verò est ratio *Spiritus Sancti.* Ibi enim nulla est visio figurarum & parabolarum: neque in apprehensione illa est Sopor vel Abolitio, cessatio sensuum: sed Propheta talis voluntate & electione suâ loquitur quod vult, seu de scientiis, seu Laudes, seu admonitiones, seu alias res. Quia autem talem comitatur Spiritus & auxilium Divinum ad loquendum verba sua, ideò vocatur gradus hic Spiritus Sanctus, estque Dispositio ad Prophetiam veram. Sic idem Majemonides cap. 45. par. 2. ubi gradus Prophetiæ recenset, scribit; Prophetiam quandoque contingere in gradu uno, quandoque in alio inferiore: quemadmodum enim Propheta non prophetat toto vitæ suæ tempore continuè, sed prophetia aliquando ab ipso aufertur: sic illum prophetare aliquando in gradu Prophetiæ superiore & eminentiore, aliquando in inferiore: aliquando etiam per Spiritum sanctum duntaxat. Hinc scies & intelliges, quòd omne carmen, quod extat in libris Prophetarum, sit verbum seu Oratio, quam illi à seipsis ordinarunt per Spiritum Sanctum, non quam viderunt per Prophetiam; secus ac se res habet in Visionibus. Visiones enim omnes sunt Prophetiæ meræ, neque sunt ex gradu Spiritus sancti, juxta R. Majemonidem. Canticum autem quodvis est ex gradu Spiritus Sancti, & à Prophetæ voluntate & electione ordinatum. Non enim absurdum est, ut dixi, quod licet Prophetæ aliquando apprehenderint Visiones Prophe-

Propheticas veras inter vigilandum, dum non prophetabant, etiam loquuti sint per Spiritum Sanctum summâ elegantiâ & eloquentiâ. Nunquid enim vides, Samuelem Prophetam, qui scripsit librum suum & librum Judicum per Prophetiam suam (qua de causa etiam libri ipsius inter Propheticos sunt relati) ideò non impeditum fuisse, quo minùs scriberet libellum Ruth per Spiritum Sanctum sine Prophetia, unde ille relatus fuit inter Hagiographos. Sic Jeremias per Prophetiam suam scripsit librum suum, & librum Regum; per Spiritum Sanctum autem librum Threnorum, qui est ex Hagiographis.

Quia ergo Canticum seu Carmen est ex operatione & ordinatione Prophetæ per Spiritum Sanctum quo præditus fuit, absque visione Prophetica, ideò semper Scriptura id ascribit Prophetæ qui fecit illud, veluti; *Tunc cecinit Israël. Et cecinit Deborah & Barach filius Abinóam: Canticum Canticorum Salomonis*: sic dicit Esajas; *Cantabo nunc dilecto meo*; ubi sibi ipsi Canticum illud ascribit, quod ipse illud concinnarit vel panxerit: Sic; *Tunc cecinit Moses, & filii Israël, canticum hoc, & dixerunt dicendo*; *Cantabo Domino*; quia illi ex seipsis illud panxerunt & cecinerunt: ideò in fine ejus orant pro prosperitate sua; *Cadet super eos terror & pavor &c. Introduces, eos, & plantabis eos &c.*

Neque scrupulum tibi moveat, quòd Canticum Deut. 32 Deus dederit Mosi & Josuæ: nam Deus præcepit Mosi, ut diceret illud ac si ex semetipso illud concinnasset, & ex ore ipsius, non ex ore Dei verba illa prodiissent. Hoc sibi vult, dum ait; *Nunc itaq; scribite vobis canticum istud*, Deut. 31. 19. Sic ipsa verba idem docent; *Auscultate Cœli & eloquar &c: Quia nomen Domini invocabo* ✣. 3. & alia, quæ omnia sub Mosis persona enuntiantur. Hinc & in fine dicit; *Apponite ad cor vestrum omnia verba, quæ ego testificor adversus vos hodie &c. Non enim est verbum inane à vobis*, &c. Hæc omnia docent, Mosen ita dixisse Canticum istud ac si illud ex seipso ordinasset. Hujus rei causâ parabolæ, quæ occurrunt in vera & mera ejus Prophetia, non vocantur Canticum: quia non fuerunt ex operatione Prophetæ, & ex ejus voluntate, neque per Spiritum Sanctum, sed ex Prophetia absoluta: Parabolę autem illæ, quas Prophetæ fecerunt & ordinarunt ex seipsis, atque per Spiritum Sanctum scripserunt, vocantur שירה Canticum. Sic canticum præsens, ad mare decantatum, Moses panxit ad Deum laudandum, qui exaudivit ipsum in tempore afflictionis. Hinc Mirjam, soror ejus, ipsa quoque fecit canticum cum tympanis & choris. Cantica autem illa scripta sunt

image
not
available

Contrarium tamen invenies apud Philonem Alexandrinum; *illud scilicet extitisse ante Vastationem Templi secundi.* In libro enim de Vita solitaria, dum commemorat, quomodo tùm inter Judæos fuerint sectæ Virorum & mulierum, qui se separarunt à voluptatibus mundanis ad cultum Dei, & ad studium sapientiæ, juxta modum Fratrum & Sororum hodiernarum inter Christianos, ibi inter cætera ita ait; *Itaq; non solum contemplantur, sed etiam cantica hymnosq; in Dei Laudem componunt, vario metrorum carminumq; genere rhythmis concinnatos in augustiorem ac religiosam speciem.* Et post alia: *Tum ille assurgens, hymnum in Dei laudem primus canit, aut recens à se compositum, aut desumptum ab aliquo vatum veterum. Extant enim hujus generis carmina prisca versu trimetro, & hymni cum suis accentibus inter sacra canendi ante altaria.* Hactenus ille.

Sic Josephus in fine libri secundi de Romanis scribit, *Canticum ad mare decantatum Exo.* 15. *constare versibus hexametris:* & lib.4.cap.8. similiter scribit de Cantico Deut. 32. *quòd sit hexametrum in lingua sanctâ.*

Quin & Eusebius Cæsariensis, qui vixit 200. circiter annis post Vastationem Templi, lib.12.cap.16. de Præparatione Evangelica, scribit: *Addit deinde Plato; Dei aut viri divini opus esse rhythmo atq; carminibus uti: quare diligenter hac de re leges ponendas esse censet, quibus ad virtutem universa Musica respicere cogatur. Hoc ille verbis; re autem ipsa Judæi cogebantur non alios hymnos & odas suspicere, quàm eas, quæ à Spiritu sancto per Prophetas essent compositæ.*

D. Hieronimus in Epistola ad Paulam Urbicam: *Verùm debes scire, in prioribus Psalmis* (sc. centesimo decimo, & centesimo undecimo, secundum numerum vulgatæ versionis) *singulis literis, singulos versiculos, qui trimetro Jambico constant, esse subnexos. Inferiores verò tetrametro Jambico constare, sicuti & Deuteronomii Canticum scriptum est. In centesimo decimo octavo Psalmo, singulas literas octoni versus sequuntur, In centesimo quadragesimo quarto singulis literis, singuli versus deputantur, &c. Habes & in Lamentationibus Jeremiæ quatuor Alphabetha, è quibus duo prima, quasi saphico metro scripta sunt: quia tres versiculos qui sibi connexi sunt, & ab una tantum litera incipiunt, Heroici comma concludit. Tertium verò alphabetum trimetro scriptum est, & à ternis literis, sed eisdem, terni versus incipiunt. Quartum alphabetum simile est primo & secundo. Proverbia quoq; Salomonis extremum claudit alphabetum, quod tetrametro Jambico supputatur, ab eo loco, in quo ait: Mulierem fortem quis inveniet?* Et præfatione in librum Jobi scribit: *A principio itaq; voluminis, usq; ad verba Job, apud Hebræos prosa oratio est: Porrò à verbis Job,*

Job apud Hebræos proſa oratio eſt: Porrò à verbis Job, ubi ait; Pereat dies, in qua natus ſum: Et nox, in qua dictum eſt; conceptus eſt homo, *usq; ad eum locum, ubi ante finem voluminis ſcriptum eſt*; Idcirco ipſe me reprehendo, & ago pœnitentiam in favilla & cinere; *hexametri verſus ſunt, dactylo ſpondeoq; currentes, & propter linguæ idioma crebro recipientes & alios pedes non earundem ſyllabarum, ſed eorundem temporum. Interdum quoq; rhythmus ipſe dulcis & tinnulus fertur numeris pedū ſolutis. Quod metrici magis, quàm ſimplex lector, intelligunt. À ſupradicto autem verſu, usq; ad finem libri, parvum comma quod remanet, proſâ oratione contexitur. Quod ſi cui videtur incredulum, metra ſc. eſſe apud Hebræos, & in morem noſtri Flacci, Græciq; Pindari, & Alcæi, & Sapphus, vel Pſalterium, vel Lamentationes Hieremiæ, vel omnia fermè ſcripturarum Cantica comprehendi, legat Philonem, Joſephum, Origenem, Cæſarienſem Euſebium, & eorum teſtimonio me verum dicere comprobabit.* Sic in Præfatione in Chronicon Euſebii, poſteaquam de præſtantia linguæ noſtræ Sanctæ egiſſet, ut & de difficultate Hebræa in aliam quamcunque linguam pari elegantiâ transferendi; ſubjicit; *Denique quid Pſalterio ſonorius, quod in morem noſtri Flacci, & Græci Pindari, nunc Jambo currit, nunc Alcaico perſonat, nunc Saphico tumet, nunc ſemipede ingreditur? Quid Deuteronomii & Eſajæ cantico pulchrius? quid Salomone gravius? quid perfectius Jobo? Quæ omnia hexametris & pentametris verſibus, ut Joſephus & Origines ſcribunt, apud ſuos compoſita decurrunt.*

Et in libello דרכי נועם Aben Chaſif ſequentia reperies: *Dum eſſem in Regno Valentiæ, in Synagoga Morvitri, dixerunt mihi omnis populus qui in porta erant, & Seniores, ibi eſſe ſtatuam ſeu monumentum ſepulchrale Principis exercitus Amaziæ Regis Jehudah: accurri ergo, ut viderem eam. Statua autem illa eſt lapidea, extans in vertice montis, quo cum labore & defatigatione conſcenſo, legi ejus ſcripturam, quæ ibi exarata erat, carminicam, quæ talis erat*

שְׂאוּ קִינָה : בְּקוֹל מָרָה : לְשַׂר גָּדוֹל : לָקְחוֹ יָהּ :

Reliqua non potui legere: finis autem cantici erat לאמציה. *Tunc credidi, quod forma iſta Carminum rhythmicorum & ligatorum in uſu fuerit inde ab eo tempore, quo Patres noſtri in terra ſua fuerunt.* Hæc ille.

Sic ergo videtur juxta iſtos Sapientes, Linguam noſtram Sanctam in natura ſua, & uſu ſuo, inde à diebus priſcis, non caruiſſe hoc genere carminum metrico & rhythmico, & quidem non tantum ratione melodiæ, juxta quam illa canebant, uti ſcripſit Abarbenel, ſed & reſpectu rerum ipſarum: atque adeò etiam in libris ſacris reperiri.

Attamen quærens ex multis Sapientibus hujus ſæculi, an illi poſſint agnoſcere

agnoſcere & invenire formam & menſuram illorum? nemo fuit qui mihi reſpondere poſſet: ſed omnes fatentur, in Lectione illorum deprehendi quidnam ſuavitatem quandam carminicam, & differentiam inter illa, & reliqua verba Legis, Prophetarum & Hagiographorum, quoad modulationem; ſed illius rationem neminem poſſe aſſequi.

Diu itaque apud meipſum conſiderans, quomodo poſſem conciliare diverſas iſtas ſententias, & aliquid, quod ſatisfaceret, reperire, cor meum mihi dicit, ſine dubio eſſe menſuras & proportiones certas canticorum ſacrorum; ſed illas non conſiſtere in numero motionum (*Syllabarum*) vel pedum perfectorum, aut imperfectorum, juxta formam Carminum hodiernorum, quæ, ut Coſri vult, ſunt Arabica; ſed in numero rerum & illarum partium, ſubjecti ſc. prædicati, & quod illa inter ſe copulat, in unaquaque Sententia & enuntiatione. (*vel*, in unoquoque verſu). Sic eſt verſus duabus menſuris ſeu propoſitionis partibus conſtans, quibus ſi ſecundus accedat, fiunt quatuor: alius, qui conſtat ex tribus, quibus ſi alter accedat, fiunt ſex:

Ex. gr. In cantico Moſis Exo.15.6. יְמִינְךָ יְהוָה eſt verſus unus, duobus conſtans terminis; נֶאְדָּר בַּכֹּחַ eſt ei ſimilis, & cohærens; qui juncti faciunt quatuor (*tetrametrum*): יְמִינְךָ יְהוָה ſecundum, facit duos alteros terminos: תִּרְעַץ אוֹיֵב, iterum duos; & ſic etiam ſunt quatuor. Sic
אֲחַלֵּק שָׁלָל ׃ אֶרְדֹּף אַשִּׂיג ׃ אָמַר אוֹיֵב ׃ נָשַׁפְתָּ בְרוּחֲךָ ׃ תּוֹרִישֵׁמוֹ יָדִי ׃ v.9.
אָרִיק חַרְבִּי ׃ תִּמְלָאֵמוֹ נַפְשִׁי &c.

Canticum Deuteronomii conſtat ternis, qui geminati faciunt ſex (*hexametrum*): veluti, הַאֲזִינוּ הַשָּׁמַיִם וַאֲדַבֵּרָה וְתִשְׁמַע הָאָרֶץ אִמְרֵי־פִי; Item יַעֲרֹף כַּמָּטָר לִקְחִי ׃ תִּזַּל כַּטַּל אִמְרָתִי: &c.

Quandoque in verſu uno, nedum in integro Cantico, duo hæc genera (*tetrametrorum & hexametrorum*) concurrunt, prout ſc. Spiritus ſuper Propheta requieverit, & varietas intentioni ipſius rei conveniebat. Ex.gr. וּבְרוּחַ אַפֶּיךָ ׃ נֶעֶרְמוּ מַיִם ׃ ſunt bini, qui faciunt tetrametrum: נִצְּבוּ כְמוֹ־נֵד נֹזְלִים ׃ קָפְאוּ תְהֹמֹת בְּלֶב־יָם ſunt duo trimetri, qui conſtituunt hexametrum. Sic canticum Putei incipit a Trimetris, poſtea ſubjunguntur dimetri. Similiter in Oratione Habacuci (quæ eſt עַל שִׁגְיֹנוֹת ſicut; שִׁגָּיוֹן Davidis, & data fuit Magiſtro ſymphoniæ juxta melodias ei convenientes, ſicut ait; לַמְנַצֵּחַ בִּנְגִינוֹתָי *Victori ſeu magiſtro ſymphoniæ in Pſalmis meis*, Habac.3.19.) verſus ſunt trimetri; אֱלוֹהַּ מִתֵּימָן יָבוֹא ׃ וְקָדוֹשׁ מֵהַר־פָּארָן סֶלָה ׃ כִּסָּה שָׁמַיִם הוֹדוֹ וּתְהִלָּתוֹ מָלְאָה הָאָרֶץ.

Obſer-

Obſervandum etiam eſt Lectori, in quibusdam verſibus occurrere quasdam Voces, quæ non ingrediuntur in menſuras illas (*propoſitionis ſeu enuntiationis partes*) ſicut in Cantico Deuteronomii, in וַיֹּאמֶר, אַסְתִּירָה פָנַי מֵהֶם vox וַיֹּאמֶר eſt vocabulum per ſe, ut ſic אַסְתִּירָה פָנַי מֵהֶם trimetrum conficiat: אֶרְאֶה מָה אַחֲרִיתָם eſt trimeter alter: duo item nomina Tetragrammata in Oratione Habacuci, in verſu, יי שמעך &c. quorum unumquodque ſeorſim eſt legendum, ac quæ illis ſunt adjuncta, faciunt trimetrum: Verſus autem iſte, כִּי תְאֵנָה לֹא תִפְרח (*Habac.* 3.17.) aliam ſeu diverſam habet rationem, ex ſubjecto & prædicato: Subjectũ eſt תְאֵנָה, Prædicatum, לֹא תִפְרח: Sic in quolibet verſu, qui complectitur duodecim דִּבּוּרִים enuntiata, reducuntur ad ſex metra. Non enim tibi ſunt numerandæ vel ſyllabæ vel dictiones, ſed ſenſus (*quæ rationem habent, vel ſubjecti vel prædicati, vel copulæ*). Hinc ſæpè particula parva conjungenda eſt cum voce proxima. Hunc etiam ordinem obſervant verſus Pſalmorum: חָנֵּנִי אֱלֹהִים כְּחַסְדֶּךָ tribus conſtat: ſic, בֵּאלֹהִים אֲהַלֵּל דָּבָר. כְּרֹב רַחֲמֶיךָ מְחֵה פְשָׁעָי בה׳ אֲהַלֵּל דָּבָר׃. Sic & Proverbia Salomonis: חָכְמוֹת בַּחוּץ תָּרֹנָּה׃ בָּרְחוֹבוֹת תִּתֵּן קוֹלָהּ׃

Non me fugit autem, inveniri quosdam verſus, quos non poſſum accommodare ad rationes ſeu modos iſtos, & fortè nimis multos. Verùm, his obſervatis, intelligentes fortè illuſtrabantur, & invenient, de quibus ego non cogito. Quomodocunque ſit, credendum nobis, omnia Carmina, quæ inveniuntur in Scripturis Sanctis, veluti Canticum ad Mare, Putei, Moſis, Davidis, librorum Jobi, Pſalmorum & Proverbiorum; omnia, inquam, certam habere rationem & proportionem, ſeu menſuram; hîc eſſe iſtam, illic, aliam; vel etiam unum idemque quandoque varias ac diverſas habet, prout obſervare poſſumus, quando ea legimus, proprietatem quandam admirandam in illis, quamvis non penetrare poſſimus ad veras dimenſurationes illarum, quemamodum & loquimur, ſurgimus, ſedemus, ignorantes, quibus muſculis & organis naturalibus iſtiuſmodi actiones perficiantur, quæ nobis inſunt à Sapientia Divina. In ſpecie de Canticis Davidis, dictis ante altare Domini, extra controverſiam eſt, ut Coſri ſcribit par. 2. quòd fuerint accommodata ad Muſicam, quæ olim fuit perfectisſima, & proprietate ſuâ excitavit animam.

Non eſt autem quòd mireris, quod dixi, Unum idemque Carmen habere menſuras diverſas. Nam ſi tibi nota ſit Carminum Poëtarum

gentilium ratio, veluti Horatii, Terentii, & aliorum, videbis illos similiter fecisse Quodvis, pro natura subjecti & argumenti; variationesque quæ in eo incidunt, accommodatas ad motus corporis & animæ.

Porro scito, Lector benevole, quòd, cùm desiderarem de Quæstione hac audire aliquem eximium ex sapientibus hujus seculi, inprimis talem, qui intelligeret naturam Carminum & Poëseos, sermo hac de re mihi fuerit cum viro sapientissimo *Provanzali*, tertio fratrum, qui sunt lumina patriæ meæ Mantuæ, R. *Jehudah*, qui author est libri נבוצות יהידה, eique prælegi ea quæ hîc scripsi, inde à principio hucusque. Ipse verò, uti quidem mihi dixit (non est autem vir qui mentiatur) omnia approbavit suo judicio. Quin & de suo addidit, quòd *pro eo, quod dicitur, posteriores nostros accepisse genera hæc carminum, quibus utuntur, à priscis gentilibus, nos possimus hanc gloriam attribuere Linguæ nostræ sanctæ, & genti nostræ, & dicere, quòd contrà, prisci gentiles illa acceperint ab antiquioribus ex populo nostro,* Quam ipsius sententiam confirmare possumus eo, quod R. Moses scripsit in More par. I. cap. 71. & author libri דרך אמונה, portâ tertiâ, *quòd multæ scientiæ & artes primò fuerint inter Israëlitas, quæ deinde, cùm Gentes aliæ nobis dominarentur, venerint in manus illorum, ut, quæ nunc ab illis discimus, videantur ab illis provenire, cum vero plane sit contrarium.*

Quicquid sit, ex omnibus, quæ hactenus de hac quæstione dicta sunt, colligimus, verba Cosri, & Abarbenelis, quæ adduximus in principio capitis, ubi negant, Carmina sancta esse juxta formas & modos certorum pedum, bisyllaborum, trisyllaborum &c. quales hodiè in carminibus nostris observantur, verba, inquam, hæc illorum esse recta & vera. Neque tamen diffitemur, illa habere procul dubio mensuras alias, quæ dependeant a rebus ipsis, eo, quo dixi, modo. Unde hujus rei causâ sunt excellentiora & præstantiora, quàm illa, quæ certis constant pedibus, & syllabarum quantitatibus ac numeris. Quod si etiam rectè expendas verba Cosri, videbis, illum ex parte attingere ea quæ nos scripsimus: Imò oculi tui ipsi videbunt in Canticis Propheticis majorem excellentiam. Nunquid enim vides, si quædam illorum transferas in linguam aliam, quòd observent vel retineant mensuram suam, si non totam, saltem aliqua ex parte: quod non possumus facere in illis Carminibus, quorum determinatio seu mensuratio constat certâ syllabarum quantitate & numero, uti cuivis constat. Præterea, si illud de Principe seu Duce exercitus Amaziæ verum est, non poterimus ne-

mus negare, quòd hodierna quoque Carmina, quæ dicuntur ab Arabibus petita, illo jam tempore in usu fuerint, apud quosdem de vulgo, & in rebus vulgaribus; non verò apud eos qui ex instinctu Spiritus sancti Carmina scripserunt.

Verùm ex iis, quæ in hac materia observanda sunt (quod nostros Poëtas hodie non attendisse deprehendo) est & hoc, quòd, sicut apud Gentiles invenitur unumquodque genus Carminis habere mensuram convenientem argumento ejus, magnaque differentia est inter Carmina ad lætitiam composita, quæ vocant *Lyrica*, & inter Carmina lugubria, quæ vocant *Elegiaca*, & inter *Heroica*, quæ componuntur in laudem & honorem alicujus insignis Herois, aut Regis, & alia: sic quoque nos facere debeamus in Carminibus quæ componimus, ut illorum mensuræ sint convenientes fini & scopo rei: neque enim quævis mensura seu Carminis ratio convenit cuique rei. Ex. Gr. Determinatione seu Mensura, quam invenis apud optimos Poëtas in Carmine ad hilaritatem composito, aut ad laudem, aut ad orationem, non convenit ut illâ concipias Threnodiam, aut Monumentum Sepulchrale, seu Epitaphium: Carmen enim debet conveniens esse voci, sicut vox convenire debet scopo & fini argumenti. Nunquid enim animadvertis, per *νȣθεσίαν* suprà allatam, in libro *Threnorum* Jeremiæ אֵיכָה יָשְׁבָה & יָעִיב h. e. versus *Capitis primi & secundi* singulos constare ternis propositionibus, & harum unamquamque subjecto & prædicato, & iis, quæ ad hæc pertinent? *Tertium caput* eandem sequitur rationem, atque eam ob causam proxime prioribus subjungitur, sed dividitur in tria capita (quia singulæ literæ ternos habent versus): Verùm *Caput quartum* non in omnibus versibus hanc habet rationem, sed constat binis binis, quæ faciunt quatuor. Vide & invenies: & simul disces, quæ fuerit apud ipsos Threnodiarum ratio. Sic scribit Josephus Romanorum lib. 10. cap. 6. *Jeremiam in Josiæ obitum scripsisse* שיר מחובר במכצב אנינות ודאבון נ[illegible]ש *carmen metricum lugubre*. Verùm *C[illegible] qui[illegible]tum &c.* זכור ה׳, quod continet Orationem, invenies [illegible]rum forma alia, [illegible] in unum cum uno, qui conficiunt [illegible] h[illegible], dimetros, juxta formam Jobi, Psalmorum, & Pro[illegible]rum. Sic Canticum Deut[illegible]. quoque diversam formam habet ex ternis, qui conficiunt se[illegible] hexametris), ad instar Carminis Heroici, quod est omnium pr[illegible]ntissimum. Non nescio, hæc q[illegible] scripsi, pauca esse è multis, & quasi guttam ex situla. Sapiens [illegible]m, hæc legens, iis plura addet ex bonitate intellectus sui.

Hic quoque idem in illis observandum, veluti in Epitaphiis; ut videlicet illa sint accommodata scopo suo vero, & intentioni, quæ in illis quæritur. Nosti quid Sapientes nostri scripserint in Talmud Hierosolymitano, Tractatu שקלים, ut & in Bereschith rabbah ad versum, ויצב יעקב מצבה : *Traditio est R. Simeonis filii Gamalielis, qui dixit*; אין עושין נפשות לצדיקים דבריהם הם זכרוניהם *Non facienda sunt monumenta justis, quia verba ipsorum sunt monumenta ipsorum.* Ex quo dicto videtur, Epitaphia quæ hodie solent fieri mortuis, esse consuetudinem plebeiam, & inutilem; præsertim respectu mortuorum, qui de iis nihil sciunt: quod enim fuit, fuit, adeo ut omnia elogia, quæ mortuis attribuuntur, dicendo, Hic fuit filius Sapientum: hic fuit filius Regum, pro nihilo & re inani sint reputanda. Attamen ex adverso ibidem reperimus eos dicentes; מותר המת בונין לו נפש על קברו *Residuus, seu, ultimus honor defuncti est, quod faciant ipsi monumentum super sepulchro ipsius.* Et in Eruvin, capite, quod incipit מעברין mentionem faciunt monumentorum justorum. Sic expressum Scripturæ testimonium habetur ויצב יעקב מצבה וגו' *Et erexit Jacob statuam vel monumentum*, Gen.35.14. Et 2.Reg.23. ubi agitur de sepulchro Viri Dei, dicitur, מָה הַצִּיּוּן הַלָּז *Quale est monumentum istud?* ℣.17. Hæc omnia sunt indicia, quæ docent, jam olim ab antiquis temporibus hunc morem in usu fuisse. Dicimus itaque, mentem R. Simeonis filii Gamalielis non fuisse, monumenta absolute vituperare & improbare, sed tantùm eo respectu quo verba illa ejus tradunt; videlicet quatenus intenditur, mortuo statuere memoriam per illud monumentum, quasi absq; eo nulla illi superesset memoria & benedictio. Quando verò in Epitaphio intenditur res aliqua utilis, uti dictum, contra id neque R. Simeon, neque alius quisquam, aliquid mali cogitavit.

In Antiquitatibus Josephi reperies eum mentionem facere mortis cujusdam e Regibus templi secundi, ejusque sepulturæ. Ibi refert, quomodo, cùm ad sepulturam deferretur, quidam feretrum sint sequuti cum variis aromatum speciebus, & de iis subinde feretro injecerint. Hic enim tum temporis mos fuit inter Judæos, in monimentum & memoriam, quòd nostri mortui sint revicturi. Et hæc quoq; fortè causa est ejus, quod in libro Chronicorum (*cap. 16. v. 14*) refertur, *Regem Asam, adhuc vivum, replevisse sepulchrum, quod sibi præparaverat, aromatibus & variis condimentorum speciebus*; quasi voluisset dicere, quòd adhuc tempus sit venturum, quo ipse & amici ejus sigillatim sint accessuri, & sicut priùs invicem collocuturi, neque putredo aut fætor illos sint impedi-

impeditura: illos enim cum primariis aromatis odorem suavem reddituros.

Sic è Christianis Aquinas in libro quarto Conclusionum, distinct. 15. & 45. scribit, *Monumenta juxta sepulchra fieri in signum Resurrectionis mortuorum, & ut spectatores orent pro salute animæ.* Et Orator Tullius 1. Tusculanar. scribit, *morem antiquissimarum gentium esse, monumenta mortuis erigere.*

Verùm mittamus ista, & consideremus id quod Sapientes nostri dicunt cap. 2. תענית seu de Jejunio: למה יוצאים לקברות *Quare exire solent ad sepulchra? Unus dixit:* (illos velle dicere;) אנו חשובים לפניך כמתים *Nos reputamur coram te quasi mortui: Alter dixit;* כדי שיבקשו עלינו רחמים *ut petant pro nobis misericordiam.* Et in Zohar, sectione אחרי מות: *Quando mundus opus habet misericordiâ, vivi eunt, & notum id faciunt animabus justorum, & flentes super illorum sepulchris referunt ea, quæ visum est ipsis notum facere. Quomodo voluntatem suam patefaciunt, ut anima conjungatur cum anima? Sic: excitantur animæ justorum, congregantur, & eunt ac currunt* לדמוכי חברון *ad defunctos in Chebrone, & notum faciunt ipsis dolores mundi, & omnes per portam horti Edenis ingrediuntur, & notum faciunt Spiritui: & illis Spiritibus, qui coronati sunt in horto Edenis, adjungunt se Angeli, & hi omnes notum faciunt animæ: anima notum id facit Deo benedicto, & omnes petunt misericordiam pro vivis, & Deus benedictus miseretur mundi propter ipsos. Et de hoc dicit Salomon;* Laudo ego mortuos, qui jam mortui sunt, Eccles. 4. 2.

Sic legimus in capite Talmudico אלו נאמרין *quòd Caleb se prostraverit super sepulchris patrum nostrorum justorum.*

Quod si ita sit, bonum est nobis ut discernamus inter eum qui Deum colit, & eum qui ipsum non colit, juxta regulam quam nos docuerunt, dicentes; כל שרוח הבריות נוחה הימנו רוח המקום נוחה הימנו וכל שאין רוח הבריות נוחה הימנו אין רוח המקום נוחה הימנו *Omnis homo in quo Spiritus hominum sibi complacet, is quoq; placet Deo: quicunq; autem non placet hominibus, neq; Deo placet, in Pirke avoth, cap. 3.* Et quomodo aliter cognosci possit locus sepulturæ eorum qui habentur pro viris sanctis & beatis, annon per hujusmodi monumenta & epitaphia, per quæ invenire potest omnis qui quærit, locum ubi sit terra sancta?

Hujus rei causâ ebullit cor meum (*decernit & pronuntiat*); Si epicedia respiciunt, non ad persequendas laudes imaginarias, veluti familiæ, honorum, divitiarum, & similium, sed, ut in memoriam revocent venienti ad sepulchra, quòd non unà cum corpore quoque moriatur anima

animæ, & quod actionum ejus, quas fecit, memor sit futurus Deus retributionum, item, quod tempore resurrectionis mortuorum inter vivos & superstites sit futurus, quòd item unusquisque actionum suarum rationem sit redditurus coram Deo, & similia, quæ viventi prodesse possunt, si illa ad animum revocet; talia monumenta & epicedia neminem Sapientem unquam improbaturum. Nam res illæ, quarum mentionem fecimus sunt rectæ & laudabiles, honori mortuorum, & utilitati vivorum inservientes, ad imprimendum ipsorum animis, Spiritum rediturum ad Deum, & quod propter actiones venturi sint in judicium, & tandem justus sit permansurus in sorte sua ad æternam salutem &c.

Verum relictis istis, revertimur ad primum hujus capitis scopum, & dicimus, *quòd Cantica ista, quæ certo syllabarum ac pedum numero & mensurâ constant, ideo vera non sint de natura Linguæ nostræ sanctæ, recteq; dixerit author libri Cosri, quòd adversentur ejus excellentiæ, dum sæpe quiescentem faciunt mobilem, & vice versâ mobilem quiescentem, ea quæ conjuncta sunt divellunt, & quæ divulsa sunt conjungunt, & similia, quæ lectorem facile decipiunt, si non probe attendat: Convenientia autem ei esse ea carmina, quæ modulationes suas observant respectu rerum, uti sunt* Prophetarum, quæ commemoravimus.

Deus autem, pro sua misericordia, retegat oculos nostros, ut aspiciamus mirabilia ex Lege ejus &c.

****

III.

DE EODEM ARGUMENTO

Ex libro ערוגת הבושם R. Samuelis Arcuvolti Capite XXXI.

Oc capite constitui aliquid dicere de Carminum ratione. Verùm in ipso statim limine hæreo stupens, & *Cor meum* לבי *ad Patrem Carminum clamat* אב (*alludit ad Esa.15.10.*) *Annon sit ex filiis alienigenarum?* sicuti asseruit Princeps Poëtarum R. Jehudah Hallevi, in libro Cosri Par.2. Vehementer enim invehitur in subjectionem vel servitutẽ Canticorum istorum metricorũ & Rhythmicorum, ut tandẽ de iis exclamet; *Et commiscuerunt se cum gentibus* &c. eo quòd

eò quòd iis corrumpatur lingua. Vere dixerunt ſapientes noſtri עיסה
היא העיסה שנחתומה מעיד עליה שהיא רעה *Pessima eſt paſta, de qua piſtor ipſe teſtatur quod ſit mala.* Videtur autem ægritudo hæc eſſe lepra inveterata, eò quod Rabbini noſtri dixerint; *Quare punitus fuit David (quod Aſa mortuus ſit per manum ejus).* מפני שקרא לד"ת זמירות *eo quòd legerit Verba Legis inſtar cantici, ſicut dicitur;* זְמִירוֹת Cantica fuerunt mihi ſtatuta tua, Pſal. 119.54.
Sic dicunt; כל הקורא פסוק משיר השירים ועושה אותו כמין זמר התורה חוגרת שק ואומרת לפני הקב"ה רבש"ע עשאוני בניך ככנור וכו' *Quicunq; legit verſum ex Cantico Canticorum, & facit eum inſtar Pſalmi, ſuper eo accingit Lex ſaccum, & dicit coram Deo; Domine mundi, fecerunt me filii tui ſicut citharam &c.* Iſta omnia, & ſimilia, ita me conſternatum reddunt, ut neſciam quid loqui debeam, ut reſpirationem habeam. Verum, מפני שדרך נשים הוא לעמוד על יראת הכאת התריסין ושפעת הקלגסים *quia mulierum eſt conſternari à timore colliſionis vel ſtrepitus ſcutorum, & ſplendore galearum,* dixi; לא יבריחני בן קשת ולא יעכבני פחד מדומה מהעמיד דבר אמת על מכונו וארמון השיר על משפטו וצביונו *Non in fugam conjiciet me ſagittarius, neq; me morabitur timor imaginarius, quo minus rem veram ſtatuam in loco ſuo, & palatium Carminis in judicium & ornatum ſuum.*

Principio ergò dico; *Tria ſunt, per quæ acquiritur perfectio humana, nempe; Intellectus animæ, Sermo, & Scriptura.* Ex his autem reperimus, *Intellectum animæ* latiorem eſſe Sermone. Nam Sermonis manus abbreviata valdè eſt, & æquivoce v.g. חֲרִיפוּת (*Acor*) dicitur de Odore, de Gladio, & de Acie intellectus, aliiſque rebus diſſimilibus: Intellectus autem unamquamque rem intelligit diſtinctè & per ſe: quamvis alio reſpectu deprehenditur etiam *Sermo* prærogativam habere præ Intelligentia animæ, & cogitatione cordis: Hæc enim tantùm proſunt dominis ſuis: ſermo prodeſt etiam aliis. Similiter etiam *Scriptura* majorem virtutem habet quàm Sermo: Sermo enim prodeſt tantùm audientibus eum, & loquente vivente. Scriptura prodeſt non tantùm ſæculo præſenti, ſed & ſæculis futuris. Cujus rei causâ Job dicit; *Quis det mihi, ut ſcribantur verba mea?* Jobi 19.23. Aliâ tamen notione *Sermo* latius patet quam Scriptura: Sermo enim adjuvari poteſt nutibus loquentis, nictu oculorum, motu digitorum & aliis geſtibus, mentem loquentis indicantibus, ut cogitationes cordis ejus imprimantur menti auditorum. Unde noſtri Rabbini dicunt; מפי סופרים ולא מפי הספרים *Utilius eſt diſcere ex ore ſcribarum, quam ex ore Librorum.*

Neque Scriptura potest edere sermonem plenum, ut sermo oralis per gestus & motus indicatos. Attamen, ad supplendum hunc defectum Scripturæ, excogitati sunt *Accentus* varii, qui dent intellelligentiam rerum occultarum, loco gestuum & actionum, quæ adhibentur à loquentibus. Hoc enim quoque faciunt *Accentus*.

Hinc הניגונים *Modulationes* seu *Melodiæ* sunt duorum generum. *Primum est* illud, quando ea instituitur vel accommodatur vocibus respectu rerum: nam variatione vocum & sonorum distinguitur Sermonis finis, distinctio, ejus continuatio, celeritas, tarditas, lætitia, tristitia, dolor, admiratio, terror, metus, & similia. Et hæc modulatio præstantissima est in Musica: ea enim non tantum respicit ad voluptatem aurium, sed etiam, ut spiritum, animam, & vitam quasi det rebus quæ dicuntur. Hac specie Musicæ usi sunt olim Levitæ: absque enim ea non potuissent accommodare & adaptare instrumenta Musica. Et hæc quoque competit Canticis Linguæ nostræ sanctæ: *Secundum genus* est, Melodia aliqua vulgaris & plebeia, juxta quam Carmen vel Canticum aliquod effingitur; neque aliud respicit, quàm Auditum auris. Hinc multa cantica sunt, quæ sensu tantum inter se differunt, quantum Oriens ab Occidente, quibus tamen eadem melodia adaptatur à vulgo, quando idem habent genus carminis.

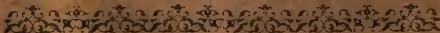
Nunc audi verba authoris libri Cosri Parte 2. §. 69. Sic ait Rex Cosar: *Ubi est eximia illa præcellentia Linguæ sanctæ super alias? Imo aliæ linguæ superant eam in Carminibus secundum syllabarum ac pedum numerum & quantitatem compositis, & ad certam melodiam constructis*, h.e. quæ ratione dimensionis & rhythmorum adaptantur ad certas melodias, antè jam de rebus aliis factas, ejusdem generis, secundi videlicet, quod diximus. Perfectio enim linguę nostrę sanctę requirit, ut in illa nihil desideretur; quamvis istud genus Carminum minus sit perfectum quàm primum. Quia ergo in his verbis Rex Cosar præsupposuit, modulationes in genere requirere certam syllabarum ac pedum mensuram & quantitatem, ut & rhythmum; idcirco respondet ei Socius Judaicus in hunc mundum; *Sane apud me certum est, Melodiam musicam non necessario exigere dimensionem & rhythmum: & posse tàm in versibus brevioribus quàm longioribus eandem modulationem observari; veluti:* הודו לַיְיָ כִּי טוב

לְעוֹשֵׂה נִפְלָאוֹת גְּדוֹלוֹת : *&*

(vult dicere; posse in versibus inæqualibus, inæquali vocum & syllabarum numero constantibus, eandem & æqualé modulationem fieri; v.g. in duo-

in duobus adductis, in quorum priore sunt voces monosyllabę bisyllabæ, & trisyllabæ, & syllabę pauciores; in posteriore omnes trisyllabæ). Addit autem, *id fieri posse* בנגונים בעלי המעשים *in modulationibus activis* (h.e. in illis, quarum virtus in eo est posita, ut res ipsas, & earum sensum animis auditorum imprimant). *Quod autem ad illa Carmina & Cantica attinet, quæ vocantur Arabice* אנשריא, *quæ metro constant & rhythmo (ex secunda videlicet specie) quorum præcipuum decorum consistit in constructione artificiosa prosodicâ & Musica* (nullâ habita ratione rerum & sensuum, ut his intelligentia concilietur) *ea nullo loco habent* (Hebræi) *propter excellentiam longe præstantiorem & utiliorem, quam respiciunt*, ut sensum & genium quasi dictorum auribus & animis imprimant in suis Carminibus, sicut porrò explicat. Quærente enim Rege Cosar; *Et quænam est illa* (sc. præstantior excellentia)? respondet Socius Judaicus; *Illam esse hanc, & hoc respicere*, ut id quod est in animo loquentis, ingrediatur in animum Audientis, quod quomodo fiat, prolixe explicat. Ad quæ Cosræus iterum excipit & instat; *At video ego vos Judæos quoq; laborantes, seu operam dantes metricis istis carminibus, certo pedum numero & rhythmo constantibus, & similes fieri hac in parte cæteris gentibus, Linguamq; Hebræam illarum legibus subjicere.* Ad hoc respondet ei Judæus; *Verum hoc quidem est: sed id adscribendum errori & rebellioni nostræ: quâ factum ut non satis nobis sit reliquisse istam præstantiam & dignitatem, sed insuper etiam corrumpimus præcipuum linguæ nostræ scopum, quæ data est ad nostram conjunctionem, quam nos convertimus in dissensionem.* Sic fatetur nos peccasse, iniquè egisse, & peccasse, introducendo æmulam (*linguæ Hebrææ*) in domum ejus, applicando sc. eam ad formam & leges Carminum prophanorum & peregrinorum. Fortasfis hujus authoris temporibus jam se exeruerunt signa impietatis hujus, concipiendo Preces carminicas constructas juxta modulationes illas, qui error eousque invaluit & crevit, ut Impressores seu Typographi peccatum suum instar Sodomæ divulgarint; veluti ad Poema tale, cujus initium est, שיר תודה לאלהים תנה memorant illud esse juxta melodiam אין טדה לה פראמונטאנ״ה: ad aliud adscripserunt melodiam, א״ל באשירו דימורא ינה, & his similia alia, sicque prophanum introduxerunt in sanctum. Fortasse seducti sunt perverso intellectu verborum Aben Esræ, qui super Psal. 22. scribit: *Rectum est in oculis meis, quod* אילת השחר *sit initium Carminis facti juxta formam carminum amatoriorum, sicut dicitur* אילת אהבים *ut hic scripsimus propter suavitatem modulationis suæ &c.* Sed nullus est locus erroris in verbis ejus

iſtis: loquitur enim illic de modulationibus Carminum linguę ſanctæ, quæ facta ſunt ſeu concepta ſunt verbis amatoriis inter Iſraëlem, & Patrem ipſorum qui eſt in cœlis, ut eſt Canticum Canticorum, non de veris ac propriis carminibus amatoriis. Abſit hoc! Nos verò quid dicemus, & quomodo juſtificabimus nos, propter quoſdam ſeculi noſtri Sacrorum miniſtros, qui Orationes ſanctas canunt ſeu modulantur ad melodiam Carminum prophanorum vulgarium, unde ex ſermone ſancto menti ipſorum aliquid obſcæni & ſpurci incidit? Annon de his omnibus clamat Propheta; *Dedit contra me* בקולה *ideò odi eam*, Jer. 12. ỳ. 8. Nota, quòd Propheta non dicat קולה *vocem ſuam*, ſed, בקולה *cum voce ſua*, q. d. aliquid voci conjunctum & adhærens. De ſimilibus etiam dixerunt Rabbini noſtri; *Generationem puniri propterea quòd legit verba legis more canticorum*, h. e. juxta melodiam uſitatam inter gentiles ſæculi ſui, juxta id quod David dicit Pſ. 119. 54. זְמִירוֹת *Cantica fuerunt mihi ſtatuta tua in domo peregrinationum mearum*, q. d. Cantica uſitata in domo peregrinationum mearum, fuerunt mihi ſtatuta tua. Sic dicunt; *Quicunq; legit verſum ex Cantico Canticorum, & eum facit inſtar Cantici, &c.* Dum enim dicunt; *Et eum facit*, dicere volunt, ſi eum actione humanâ educat e ſanctitate ſuâ, applicando eum ad melodiam alienam contra naturam ſuam, juxta illud; מַשְׁחִית נַפְשׁוֹ הוּא יַעֲשֶׂנָּה *Corrumpens animam ſuam, ipſe facit eam.* Prov. 6. 32. Anima enim naturâ ſua non accipit corruptionem, niſi violenter per opus humanum. Hujus rei causâ dicunt Legem induere cilicium. Et contra hoc quoque invehitur author libri Coſri. Carmina autem, quæ rationem ſyllabarum & pedum obſervant poeticam, vel rhythmos, qui non ſunt conducti juxta rhythmos prophanos, illi in ſanctitate ſua permanent, nec quicquam alieni contra illos loquitur: illa enim ingrediuntur in ſanctum interius, & è templo ejus egrediuntur: nec unum eſt ex illis genus, quod non egreſſum ſuum habeat è Scripturis ſanctis, quemadmodum, Deo favente, oſtenſuri ſumus..

Capite ſequenti 32. hæc habet:

Tque ut videas, quòd Rhythmorum conceptio & nativitas quoque ſit ſancta, Exempli causâ ſequentes tibi propono verſus.

הָלֹא

Prov. 31. 18.

טָעֲמָה כִּי טוֹב סַחְרָהּ
לֹא יִכְבֶּה בַלַּיְלָה נֵרָהּ

Prov. 15. 15.

שְׁתֵה מַיִם מִבּוֹרֶךָ
וְנוֹזְלִים מִתּוֹךְ בְּאֵרֶךָ

Psal. 2.

נְנַתְּקָה אֶת מוֹסְרוֹתֵימוֹ
וְנַשְׁלִיכָה מִמֶּנּוּ עֲבֹתֵימוֹ

Deut. 32. 6.

הֲלֹא הוּא אָבִיךָ קָּנֶךָ
הוּא עָשְׂךָ וַיְכֹנְנֶךָ

Judic. 14. ℣. 18.

לוּלֵא חֲרַשְׁתֶּם בְּעֶגְלָתִי
לֹא מְצָאתֶם חִידָתִי

Psal. 115. 8.

כְּמוֹהֶם יִהְיוּ עֹשֵׂיהֶם
כֹּל אֲשֶׁר בֹּטֵחַ בָּהֶם

Et plurima alia.

IV.

R. SAMUEL ABEN TYBBON. in principio Commentarii sui in librum Ecclesiastis: (citante R. Jehudah Muscato in Cosri fol. 119. col. 1.).

Sunt etiam Arti Poeticæ quædam conditiones aliæ, partim Communes apud omnes, partim Singulares unicuique genti, quarum meminit Aristoteles. Sic ait, *quasdam nationes in Carminibus suis non curare mutationem literarum ultimarum, maximè si dum leguntur eundem sonum edant.* Sic dico, apud quasdam gentes non receptum esse in Carminibus, ut eadem observetur forma ratione Punctorum, videlicet Regum, & ℣ Scheva, ut illa sint in omnibus eadem, vel unus idemque syllabarum & pèdum numerus, sed supplent defectum modulatione: nec dubium est quin hîc tamen aliquem habeant ordinem. nam non supplent in eo omnem defectum. Hoc te moneo, quia videntur talia fuisse Poëmata tempore Davidis & Salomonis; in illis enim neque metrum, neque rhythmus certus deprehenditur. Dici potest, illa Poëmata fuisse excellentiora, quàm hodierna: non

non enim ita adſtrictas habuerunt leges, & potuerunt canticis ſuis perfectisſimè inſerere quicquid voluerunt, pro voluntate & lubitu ſuo. Sed noſtro ſæculo receperunt in Carminibus ſuis Leges & conditiones plurimas tum obſervandas, tum cavendas, anguſtamque valdè ſibi fecerunt viam, ut neque ad dexteram, neque ad ſiniſtram declinare posſint, unde coguntur ſæpe abbreviare, contrahere, omittere, & addere. Qua ratione corrumpuntur res, aut ad minimum difficilem reddunt intelligentiam earum. Prolixiûs hæc tractavi propter honorem Canticorum Davidis & Salomonis, &c.

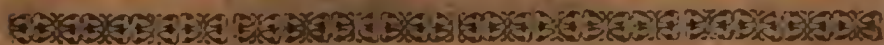

V. *Ex libro* שלטי הגבורים Schilte haggibbórim, *fol. 3. col. 3.*

QUod attinet ad Cantica ſeu Carmina, quæ habentur in Lege, Prophetis, & Hagiographis, hactenus non perfectè potui aſſequi eorum menſuras, & requiſita neceſſaria. Non enim invenio in eis ſyllabas aut pedes ejusdem vel numeri vel quantitatis in ſingulis diſtichis, & neſcio cur & qua de cauſa illud fiat. Quædam illorum ſunt ſcripta *Latere dimidio ſuper latere integro, & latere integro ſuper dimidio*, ut Canticum ad mare cantatum, Exo. 15. Canticum Davidis, quod cecinit, cùm Deus ipſum liberaſſet, 2. Sam. 22. Canticum item Deboræ, Judic. 5. Alia conſtant *Latere dimidio ſuper dimidio, & integro ſuper integro*: Tale eſt Canticum Moſis, Deuter 33. Canticum item בני המן. Alia ſcripta ſunt Stylo & phraſibus regularibus, uſitatis etiam in narrationibus ſimplicibus vel hiſtoricis; tale eſt Canticum ad Puteum in deſerto, Numer. 27. Liber item Pſalmorum totus, Canticum canticorum, & alia. Quamvis autem auditu ipſo dignoſcantur Cantica antiqua ex ſola ſuavitate lectionis; quamvis etiam non deprehendatur differentia in phraſi & Stylo, non poſſum tamen disſimulare, me in quibusdam Parabolis antiquis, quæ ſimiles ſunt Carminibus, invenire in fine diſtichorum rhythmos, ut plurimùm autem numerus ſyllarum eſt impar. Hujus generis eſt Numer. 21. ℣. 27. 28. כּאוּ חֶשְׁבּוֹן; (conſtans quatuor ſyllabis, ſeu duobus ſpondeis); תִּבָּנֶה וְתִכּוֹנֵן עִיר סִיחוֹן; (conſtans decem ſyllabis cum rhythmo ſeu terminatione aliqua ex parte ſimili verſui priori): ſequitur, כִּי אֵשׁ יָצְאָה מֵחֶשְׁבּוֹן (ubi ſunt octo ſyllabæ cum rhythmo prioris verſus; quadriſyllabi):

לֶהָבָה

סיחון לֶהָבָה מִקִּרְיַת (hic sunt etiam octo syllabæ cum rhythmo respondente versui secundo decem syllabas habente) : אָכְלָה עָר מוֹאָב (sex habet syllabas terminationis à præcedentibus diversæ בַּעֲלֵי בָּמוֹת אַרְנֹן (etiam sex constat syllabis si ע cum sequenti consona abripiatur: & hoc jam respondet rhythmo aliquo modo simili præcedenti). Non enim ignoro, quòd אַרְנוֹן non constituat verum rhythmum cum סִיחוֹן: sed nonnihil ei est similis. Unde quod hujus generis est, vocatur שִׁיר עוֹבֵר *Carminis trasiens*, tolerabile, quod transire & ferri potest. Sic observavi Canticum sine rhythmo, distichis numero syllabarum pari constans; ut; Numer.21.17. עֲלִי בְאֵר עֱנוּ לָהּ; hoc stichon octo habet syllabas, si legatur ה in voco לָהּ ; בְּאֵר חֲפָרוּהָ שָׂרִים; hoc etiam octo habet syllabas: כָּרוּהָ נְדִיבֵי הָעָם sunt etiam octo, בִּמְחֹקֵק בְּמִשְׁעֲנֹתָם, similiter sunt octo, וּמִמִּדְבָּר מַתָּנָה itidem sunt octo si Sheva sub Daleth in voce וממדבר legatur, neque quiescat, ut fieri deberet. Sic si legatur ומנחליאל, וּמִמַּתָּנָה נַחֲלִיאֵל, etiam erunt octo syllabæ, וּמִנַּחֲלִיאֵל בָּמוֹת, si legas quoque sunt octo: quod sequitur וּמִבָּמוֹת הַגַּיְא, sex habet syllabas: אֲשֶׁר בִּשְׂדֵה מוֹאָב etiam sunt sex. רֹאשׁ הַפִּסְגָּה וְנִשְׁקָפָה, sunt septem; עַל פְּנֵי הַיְשִׁימוֹן iterum septem.

IV.

ISAACI ABARBENELIS DISSERTATIO

De

PRINCIPIO ANNI, & CONSECRATIONE seu DETERMINATIONE NOVILUNII;

Utrum ea facienda sit juxta Phasin, an juxta calculum Astronomicum?

P*Arte tertiâ §. 38. in Disputatione contra Karræos attingit Author Controversiam inter Karræos & Rabbanitas agitatam de Intercalatione, & Consecratione Novilunii; Utrum ea juxta supputationem, quod volunt Rabbanitæ, an verò secundum ejus Visionem, quæ Karraitarum est sen-*

[illegible] quædam ibi addiximus ex Commentariis [illegible] Abarbenelis quoq; eadem de re Dissertationem [illegible] Commentario [illegible] ad EXOD. CAP. XII. vers. [illegible] jam [illegible]mus, & quidem in [illegible] etiam Hebræâ, ut, si [illegible] Latina versio à mente authoris, aut genuino [illegible], aberrarit, [illegible] re[illegible]t.

ויאמר יי׳ אל משה ואל אהרן בארץ מצרים לאמר החדש הזה לכם ראש חדשים וגו׳ כשנתבונן בפסוק הזה עם כל קצירו נלמוד ממנו שלשה למודים׃

הלימוד הראשון הוא שעם היות שמצאת כדורית הגלגל וסבוב תנועת השמש שתפעל השנה לא ישוער בה התחלה וסוף הנה מצדדים אחרים כבר ישוער בשנה התחלה ותכלית וזה אם בסידור טבעי ואם בהנחה הסכמיית׃ וב״איר זה שהנה בטבע ראוי להיות השנה תשוער מגבלת ומסודרת שנשער בה התחלה וסוף ואמצע ולפי שדרו מצעדי השמש על אזור המזלות והיה האזור ההוא נחלק אל י״ב חלקים שוים שהם י״ב המזלות שבגלגל השמיני לכן היה יותר ראוי שהשנה תתחיל בהכנס השמש בתחלת אחד מאלה הי״ב מזלות משתתחיל בהיותו באמצע או בסוף אחד מהם הרי לך ביה אם כן ראשיות והתחלה מה לתנועת השמש בהכנסו בתחלת אחד מי״ב המזרות האלה׃ אחר זה נחקור אם יש לקצת התחלת המזלות יתרון ראשיות על זולתם ונמצא שגם בהתחלות אלה המזלות יש בקצתם יתרון ראשיית והתחלה על השאר והיא כפי ערך חלקי העגולה של אזור המזלו׳ לעגולת משוה היום כי להיות אלה השתי עגולות גדולות מקיפות את הגלגל ומרכזם אחד שהוא מרכז הארץ וקוטבי כל אחד מהם מתחלפי׳ כי קוטבי עגולת משוה היום הם קוטבי התנועה היומית ממזרח למערב אמנם קוטבי אזור המזלות הם קוטבי תנועת הגלגל השמיני ממערב למזרח ואלו מתרחקות כאלו בכג מעלות וחצי בקירוב לכן הוא מחוייב שתחתוך האחת את האחרת בשתי נקודות מתנגדות ושתתרחק ותטה האחת מהאחרת בתכלית רחוקם כפי רחוק קוטביהם בשתי נקודות אחרות מתנגדות ובהכנס השמש באלו הארבע נקודות תתחדשנה ד׳ תקופות השנה וזה שבהיותו בשתי הנקודות החותכות הנקראות חיתוכין שהם ראש טלה וראש מאזנים יהיו שתי תקופות השוות הנקראים שני השויים האביבי והחרפי כי בהיות השמש בכל אחד מהם תהיה תנועתו היומית באותו יום על אותה עגולה בעלת קוטבי התנוע׳ היומית שהיא במשוה היום וישתוו אז היום והלילה ואלו הן תקופת ניסן ותקופת תשרי ובהיות השמש בשתי הנקודות היותר מתרחקות שהם סרטן וראש גדי יהיו שני ההפוכים מפני שבהיות השמש בראש סרטן הוא צפוני בתכלית והוא אז היותר קרוב אלינו ממה שאיפשר ויתארך היום בתכלית האורך ויתחמם בתכלית החום להיות השמש קרוב לנוכח ראשנו וזה נקרא הפוך קציי והוא תקופת תמוז אמנם בהיות השמש בראש גדי יהיה הענין בהפך כי הוא דרומי בתכלית ואז תרחק השמש ממנו כל מה שאפשר ויקצר היום ויגבר הקור בתכלית לפי שאז השמש נוטה מאד מנוכח ראשנו ויקרא זה הפוך סתויי והוא תקופת טבת׃ הנה התבאר בכל זה היות בין י״ב התחלות המזלות אשר באזור ארבעה מהם שלהם משפט הראשיות וההתחלות מבין השאר ויתח״ב

ויתחייב כמה שהשנה תתחיל באחת מאלה הארבע תקופות רוצה לומר בהיות השמש בהתחלת המזלות האלה או טלה או מאזני או סרטן או גדי לא בשאר המזלות · וכבר שערו חכמי המחקר ביום ארבעה רביעים מסכימים לארבע תקופות האלה מהשנה לפי שהיום כלו שהוא כד שעות מתחלק לשני חצאין חציו מאיר והיא היום וחציו מחשיך והוא הלילה כמו שהשנה חציה במדרגת היום המאיר בהכנס השמש בראש טלה עד הכנסו בראש מאזנים והוא גבול הגדלת הימים והקטן הלילות והגבורת החום וקירבת השמש לנוכח ראשנו והתגדלות עמדו ממעל לארץ וחציה במדרגת הלילה החשוכה בהכנס השמש בראש מאזנים עד שיבו לראש טלה שהיא גבול גדל הלילות וקטן הימים ותגבורת הקור נטיית השמש מנוכח ראשנו והתרחקותו לכנף הארץ · ושערו עם זה שכל אחד מחצאי היום האלה יתחלק לשני חלקים אם היום המאיר מעת זריחת השמש עד חצי היום ומחצי היום עד הערב ואם הלילה מעת שבא השמש עד חצי הלילה ומחצות הלילה עד זריחת השמש וכנגדם יתחלקו שני חצאי השנה אם החצי המאיר מהכנס השמש בראש טלה עד הכנסו בראש סרטן שהוא תקופת האביב ומהכנסו בראש סרטן עד בואו לראש מאזנים שהוא תקופת הקיץ ואם חצי השנה החשוך הקר מהכנס השמש בראש מאזנים עד הכנסו בראש גדי שהיא תקופת החורף · ומהכנסו בראש גדי עד הכנסו בראש טלה שהוא תקופת הסתיו הרי לך מבואר גם מטבע היום וערכו אל השנה ענין הארבעה רביעיו ותקופות שיתחייב היות התחלת השנה באחת מהן · אחר זה נחקור עוד בין אלה ארבעה תקופות השנה מה היא היותר ראויה מהן להיות התחלת השנה יותר מהשאר · ונמצא שיש לשתים מהן רוצה לומר תקופת ניסן מהאביב ותקופת תשרי מהחורף משפט הראשיות באמת על השתים האחרות לפי שאלה הן תקופות שני השוויים אבל שתי התקופות האחרות הם לשני ההפוכים ולפי שהיו השווים במדרגת הקנין והשלמות היה ראוי שהשווים יקדמו אל ההפוכים שהן במדרגת ההעדר והחסרון כי ההפוך אינו כי אם העדר השווי בתכלית הנטיה לאחד מהקצוות והשווי הוא המצוע אשר בין שני ההפכים והנטיות המופלגות וידוע שהשוויות נמצא תמיד באמצעי אשר בין שתי הקצוות ויתבאר זה גם כן מפאת ערכם אלינו כי בהפוכים יתחדשו האיכיות העצומות היוצאות מן השורה הטבעית קור וחום לחות ויובש מופלגים מזיקים אלינו ובשווים יתחדשו איכיות ממוזגות בין ההפלגות והקצוות האלה ומפני זה כלו ראוי שתהיה התחלת השנה אם בתקופת תשרי ואם בתקופת ניסן שהן בהיות השמש באחד משני השווים האביבי או החרפי בראש טלה או בראש מאזנים לא בשתי תקופות ההפוכים המופלגים כי כמו שאין ראוי שתהיה התחלת היום לא בעת חצי היום ולא בחצות הלילה שהם שני חלקי היום המסכימים לשתי תקופות ההפוכים אשר בשנה כי אם לזריחת השמש או לעת בואו כך אין ראוי שתהיה התחלת השנה כי אם בתקופת האביב בהכנס השמש במזל טלה או בתקופת החורף בהכנסו במזל מאזנים לא בשתי שאר התקופות · אחר זה נחקור באלה שתי תקופות ניסן ותשרי איזו מהן יותר ראויה להיות התחלת וראשית השנה · והנה חכמי התכונה אשר לא מבני ישראל המה עשו התחלת השנה בהכנס השמש בראש טלה בתקופת ניסן וכן עשו תחלת היום בזריחת השמש בבקר להיות שניהם זמני האור והחום אשר הוא במדרגת הקנין שראוי

שיקדם לאור ולחשך שהם במדרגת ההעדר אבל חכמי יון אמרו שהתחלת השנה בהכנס השמש בראש מאזנים בתקופת תשרי ותחלת היום מן חצות היום שאז מתחלת הלילה כחשכה כאירה הם שכן דעו חכמי האומות שהיה הקדימה אשר לקנין על ההעדר ולמעלה על הכח היא קדימה בעצם ומעלה אך אינה הדבר שכונת רוצה לומר קדימת מציאות והויה כי מבואר הוא שהכח יקדים בזמן לפעל וההעדר לקנין ולהויה ואז היא הקדימה הראויה להתחלת היום וראשית השנה רוצה לומר הזמנית לא קדימת המעלה כי היום והשנה הם מדות זמניות והזמנים קצובים ולכן יתחייב שיתחיל היום מן הערב שלפניו כבוא השמש והשנה תתחיל מן החורף בהכנס השמש במזל מאזנים כי בזה יתדמו הזמנים האלה לזמן הוית האדם והבע"ח והצומחים לפי שיש שם זמן עיבור. ואחר כך זמן הלידה ויציאה לאויר העולם וזמן העיבור ביום ההוא הוא הלילה שלפניו כי אז השמש בבטן הארץ ובתוכה וכן בענין השנה היה בעיבור הזמן החורף שהוא מתקופת תשרי עד ניסן כי אז הוא זמן הזריעה והעולם כלו כעיבור בהוייתו וכח הצמחי נכנס בבטן הארץ בתוך השרשים כל אותם הששה חדשים מהחורף עד האביב כעצמים בבטן המלאה כל ימי ההריון אמנם זמן הלידה ביום הוא בזריחת השמש על הארץ כאלו יוצא מבטן האדמה כמו שיוצא העובר מבטן אמו בלידה וכן בשנה הלידה היא מתקופת ניסן שיוצאים הצמחים עד תקופת תשרי ולהיות זמן ההריון קודם בטבע לזמן הלידה ראוי שתהיה התחלת ההריון הוא באמת התחלת ההויה לגמרי ומפני זה עשתה התורה האלהית התחלת היום מן הערב כמו שאמר במעשה בראשית ויהי ערב ויהי בקר יום אחד וכתיב מערב עד ערב תשבתו שבתכם ובדברי רבי יוחנן ור"ש לקיש דפק דרה ועשתה התחלת השנה בתקופת תשרי לחיו הזמן ההוא התחלת הריון העולם וזריעת ההויות ולכן נאמר וחג האסיף בצאת השנה לפי שאז תצא שנה אחת ותכנס שנה אחרת ולזה תקנו לומר אז היום הרת עולם. הנה התבאר מכל זה שכפי הסידור הטבעי התחלת השנה וראשיתה כערך העולם והויותיו ועניניו בכלל היא בחדש תשרי בהכנס השמש בראש מאזנים וכבר הסכימו בזה חכמי ההדיוטים והכשדים עד שמפני זה קראו לחדש ההוא תשרי בלשונם שרוצה לומר התחלה וראשית ולכן קוראים אותו היונים גם היום בלשונם תשרי וכבר ביארתי הדרוש הנכבד הזה בשלימות גדול בספר צדק עולמים אשר חברתי מא' שער שליש וזה הוא הלמוד הראשון שלמדני הפסוק באמרו ראש חדשים וגו' כי יש ראש והתחלה בשנה והותרה השאלה הראשונה

והלימוד השני הוא שמלבד הראשית אשר יש לשנה בערך העולם והויותיו שהיא בתקופת תשרי כמו שבארתי כבר הסכימו בני אדם בארצותם לגוייהם לעשות בשנה התחלה על דרך ההנחה וההסכמה וזה לסבה מן הסבות ומקרה מן המקרים שקרה ביניהם ביום מיוחד ישימוהו ראש והתחלה פרטית לשנה ביניהם כאלו תאמר ללידת שריהם ומלכיהם או ליום המלכתם כמו שהיו מונים הכשדיים למלכו נבוכדנצר והיוני מנינם רב למלכות אלכסנדרוס מוקדון והרומיים מנו למלכות הקיסר אגוסטוס וזולתם וכן הם מאומות שמנו ללידת נביא שאמרו שנבא ביניהם כמו הישמעאלים ללידת מחמד נביאם והאומות יש גם כן שמנו השנים לפעל עצום נעשה ביניהם כמו שהיו בני אדם מקדם מונים למבול והיונים מונים זמן רב לחרבן טרויה אשר החריבו הם בגבורתם ודרו[illegible] די:

היו מונים לבנין ראשי והמנינים האלה הם כלם ע״צ ההנחה וההסכמה מבלי שיכחישו ההתחלה הטבעי׳ המשוערת בשנה כפי תנועת השמש באזור המזלות · ובפ״ק דר״ה חלקו כמו שזכרתי רבי אליעזר ורבי יהושע שרבי אליעזר אומר בתשרי נברא העולם ורבי יהושע סבר בניסן נברא העולם ונראה בתחלת הדעת ששניהם היו רוצים לעשות בהנחה ובהסכמה ראשי׳ והתחלה לשנה ושתהיה נסמכת לבריאת העולם שבאותו חדש שנברא העולם והזמן שהוא מכלל הנבראי׳ ילכו החדשי׳ והשנים אחריו והוא יהיה ראשית השנה ויקשה אם איך חכמי הגמרא בהיות דעתם שהלכה כרבי יהושע שנברא העולם בניסן לא עשו משם התחלת השנה וראשיתה ועשו אותה וגם רבי יהושע עצמו בתשרי אבל אמיתת הענין כן הוא כי עם היות שיסבור רבי יהושע שבניסן נברא העולם הנה הוא יודה שתחלת השנה אצל כל בני אדם הוא בתשרי לפי שאין אצלו ראשיות השנה מפני שבו נברא העולם אלא מפני טבע ההויות שבעולם שראוי שיתחיל מהריונם שהוא מתקופת תשרי כמו שבארתי ויסבור רבי יהושע והמסכימי׳ עמו שלא היתה בריאת העולם בזמן הריון ההויות אלא בזמן לידתם לפי שכל הדברים בצביונם נבראו בקימתן נבראו ולא קדמה בבריאה הכח על הפעל והיתה אם כן הבריאה בניסן והיתה אחר כך ששה חדשים התחלת השנה הראשונה בעולם מתשרי הוא תשרי הראשון וכן כל שאר השנים שנמשכו כפי המנהג הטבעי התחילו מתשרי ואין אם כן התחלת השנה וראשיתה בתשרי סותר לדעתו בבריאה הראשונה כי היא היתה על דרך הפליאה העצומה והתחלת השנה וראשיתה היא כפי המנהג הטבעי ותנועת השמים וכבר נרמזו כל הדברים והאמת האלה בפסוק החדש הזה לכם ראש חדשים ראשון הוא לכם וגו׳ כי הנה אמר החדש הזה לכם ראשון הוא לכם להודיעם שהחדש הראשון בטבע כפי תנועת השמש באזור המזלות אינו החדש הזה כי הוא חדש תשרי אבל שבדרך הנחה והסכמה יהיה להם ובערכם החדש הזה ראש חדשי׳ וראשית השנה ויהיו אצלם אם כן בשנה שתי התחלות אחת טבעית מתשרי ואחת הנחיית מוסכמת מניסן וענין זה שכדי שיזכרו תמיד חסדי י״י אשר עשה עמהם להפליג ביציאת מצרים יהיה אצלם החדש הזה אשר יצאו בו ראשון לחדשי׳ השנה כי בו יתחילו למנותם ראשון ושני ושלישי כמו שנאמר בחדש השני בחדש השלישי גם שממנו ימנו התאריכים והשנים באמרו בשנה השנית לצאת בני ישראל מארץ מצרים וכתב הרמב״ן שכמו שתהיה הזכירה ביום השבת בכנותינו ימי השבוע מיוחסים אליו בא׳ בשבת בב׳ בשבת וכן השאר ככה יזכרו יציאת מצרים בכנותם החדשים ראשון ושני ושלישי לזמן גאולתנו ובערכו היה ניסן חדש ראשון ותשרי יהיה החדש השביעי · ואמנם שמות החדשים אשר אתנו העולים מבבל העלום משם כי שמות פרסיים הם וקראום כן לזכרון גאולתם מבבל להודיע כי שם עמדו ומשם העלם השם יתברך ונראה לי שלא עברו בזה על מצות החדש לפי שגם הם לא נמנעו מלקרוא את החדשים ראשון ושני במספרם כמו שצותה תורה אבל מלבד זה כנו את החדש באותו כנוי שהיו מכנים אותו בבבל וכן נאמר במגלת אסתר בחדש הראשון הוא חדש ניסן שהוא באור החדש על דרך הפיל פור הוא הגורל הנה התבאר שענין מצות החדש היא התחלה הנחיית ושאינה סותרת להתחלה הטבעית והותרה בזה השאלה הב׳ ׃

והליניור הנ' הוא שקביעות החדשים ועיבור השנים היה מסור לבית דין הגדול שבירושלם לפי שהמלאכה הקדושה ההיא יש בה חכמות רבות כי השנה הישראלית היא שנת הירח אשר תעשה החדשים שלמים כמו שאמר ראשון הוא לכם לחדשי השנה ואחז"ל מכאן אתה למד ששנה אתה מונה מחדשים ואין אתה מונה שנה מחדשים וימים ולפי שהקפידה התורה שיהיה זה החדש ראשון בהיות השמש בראש מזל טלה כמו שאמרה שמור את חדש האביב והאביב תלוי בשמש הוא כבואר שחדשי השנה פעמים יהיו י"ג חדשים לפי שהשנה השמשית היא יתר מי"ב חדשי הלבנה קרוב לאחד עשר יום ולכן הוצרכו להוסיף על השנה חדש אחר כדי שיהיה תמיד ניסן בחדש האביב שהוא בארץ ישראל אצל העת שיכנס השמש במזל טלה וזאת השנה תקרא מעוברת ויצטרכו מפני זה לעבר מהשנים שבעה לכל י"ט שנה והם הג' והו' והח' והיא' והיד' והיז' והיט' כי הנה י"ט שנה יקיפו בחדשים בשנים שלימים בקירוב נפלא וכמספרם רל"ה חדשים שלמים כי זה הוא הנקרא חדש רוצה לומר השלם בימיו וכן אמר עד חדש ימים ואחז"ל מכאן אתה למד שימים אתה מונה לחדש ולא שעות ולכך היה החדש מלא בן שלשים יום וחדש החסר מכ"ט יום · הנה אם כן נמסר קביעות החדשי' ועיבור השני' לסנהדרי גדולה מפני שהם היו חכמי' מופלאי' בחכמת התכונה ויחשבו המהלך האמצעי והאמיתי לגלגלי הירח ולשני גלגלי השמש ומהלכם האמצעי ואופני נטייתם מן המרכז ולפי מרחק הארץ מאמצע הקו השוה וכפי האורך למזרח ולמערב וצריכין לתיקונים רבים שלשה תקוני' לרוחב על התלי וארבעה תקונים לאורך שביניהם גם התלי בעצמו וכפי שנוי המקומות השתוה הנטיה נ"ג צדדים ולזה היו החכמים. בזמן הראיה עושים שבע חקירות לעדים אם ראו הירח לצפון או לדרום ואנה פנו הירח בגבוה או שפלה למזרח או למערב עד שמפני עוצם החכמה שהיתה בחכמי ישראל בדבר הזה הפליג בטלמיוס היוני לשבח ולפאר מי שהמציא זה המחזור של י"ט שנה במלאכ' העיבור אשר לבני ישראל וכתב שזה יוכיח שהיתה ביניהם נבואה וחז"ל אמרו שנתקשה משה בקדוש החדש עד שהראהו הקדוש ברוך הוא הלבנה בחדושה בראש חדש ניסן שרצו בזה שהחכמה הנפלאה ההיא לא השיגוה משה ואהרן בדעתם וחקירתם אלא שהיה סוד העיבור ושרשי חכמתו הלכה מסיני ודבר נביאי׃

וחכמי הקראים הרחיבו פה האריכו לשון כנגד חכמי ישראל בהיותם מחדשים את החדשים על פי החשבון וסוד העיבור באמר שהתורה צותה שיקדשו את החדש על פי הראיה ושעל זה אמרה החדש הזה לכם ראש חדשים כי חדש לא נקרא אלא מפני התחדשות הלבנה ובראייתה בחדושה כמו שאמר תקעו בחדש שופר מתי עבור החדש וציוה השם שבראית הלבנה בחדושה יקדשו את החדש וכן נאמר על זה שמור את חדש האביב שישמרו בראייתם התחדשות אור הלבנה לקבוע חדש ניסן ואם צוה השם שיקדשו את החדש על פי ראיית הלבנה וזאת לפנים בישראל בהיותם על אדמתם איך עלה על רוח חכמיהם להמיר את המציה ולבטל מה שציתה תורה ממצות הראייה ולקבוע החדשים על פי החשבון כחפצם עד שאמרו שבהעדר בד הגדול תתבטל הראייה והמה בקשו חשבונות רבים כרצונם כי לא אלמן ישראל ויהודה מאלהיו דור דור ופרנסיו והלא כל ישראל עד רבן גמליאל היו קובעין בראיית הלבנה ואין לחשוב שהראייה

שהראייה לא תעשה אלא בארץ ישראל בלבד כי תנה ר' עקיבה עבר שנים וקבע חדשים חוצה לארץ לא בחשבונם ולא כמו שקבעו הם וכלם דרשו אשר תקראו אותם במועדם אפילו שוגגין אפילו מוטעין אין לי מועדות אלא אלו שיקדשו ואם היה חשבונם מפי הגבורה כמו שקבלו איך יהיו שוגגין ומוטעין והנה רק קשה לראשונים כמקרא מגלה ממה שכתוב אלה המצות אשר צוה יי ביד משה ואין נביא אחר רשאי לחדש דבר עוד ואיך מרדכי ואסתר הוסיפו מקרא מגלה ולא הורשה להם דבר מחשבונות העיבור ובטול קדוש החדש על פי ראיית הירח וכמו שהשמעת האלה ונזיתם כדברי מפרשיהם על ספריהם כלם נכתבו ועל כן ראוי להשיב עליהם דברי שלום ואמת [illegible] נגד כסיל כאולתו

ואומר שעצם המצוה הזאת החדש הזה לכם ראש חדשים אינו לבאר אליהם איך יקדשו את החדש ובאי זה שיעור תראה הלבנה ולא נקרא במקום הזה חדש על ראיית הלבנה וחדושה אבל צוה יתברך שלזכרון גאולתם יעשו מדי שנה בשנה החדש ההוא אשר יצאו בו ראש לכל חדשי השנה וימנו החדשים ממנו ראשון וב' וג' וכן כולם כדי שיהיה תמיד נזכר בפיהם החדש ההוא ויזכרו בזה גאולתם ממצרים ועל זה נאמר החדש הזה לכם ראש חדשים רוצה לומר שהחדש ההוא כלו בתוך חדשי השנה יהיה לראש וכבר ביארתי ששם חדש פעם יאמר על התחלת החדש כמו מחר חדש · הנה אם כן עקר המצוה הזאת הוא שיהיה חדש ניסן ראש לכל חדשי השנה · האמנם איך יתקדש החדש ההוא אם על פי הראייה או על פי החשבון לא ביארו הכתוב כאן כי אם בא הכתוב לחייב שיהיו מקדשים עם הראיה היה לו לפרש על אי זה מקום מהארץ היא הראיה כי תשתנה קשת המראה בכל מקום כפי רוחב הארץ וכמו שכתב הראבע ואם עם החשבון יקדשו היה לו לפרש עניינו ומי האיש החכם שלא יבין ולא ידע שקודם לזה היו המצריים מונים חדשים ושנים וכל בני אדם בארצותם לגויהם ימנו ימות עולם שנות דור ודור וידוע שלא היה זה להם בקביעות החדשי' על פי ראיית הלבנה אלא על פי חשבוניהם כל עם על פי דרכו לכך לא הוצרך הכתוב לבאר איך יקבעו ויעשו התחלת החדש או השנה אבל אין ספק שנאמר למשה באותה שעה דרך קדוש החדש על פי הראיה ודרך קידושו על פי החשבון ושרש להוציאו מהם כי תורתינו קשורת בדלכר למשה מסיני וכמו שהשיב החבר למלך כוזר כשנאמר החדש הזה לכם ראש חדשים האם לא נסתפק אם רצה לומר חדשי המצריים שהיו ביניהם או חדשי הכשדי' שהיו עם אברהם באור כשדים או אם רצה בחדשי השמש או בחדשי הירח או שנות הירח והתחבולות להסכימם עם שני השמש כאשר בחכמת העיבור ואם יהיה קידוש החדש על פי ראייה מה יעשו אם יכלאו העבים גשם ולא תראה הלבנה כדכתיב והו הקרא כי בלבד הכאשר היה שאמר יתברך החדש הזה לכם ראש חדשים קבל משה פרושו ונכתבו על פה ומשם הייתה אמתינו שרשי סוד העיבור וחכמתו ואיך יעלה על רוחם שבשבת ישראל על אדמתם לא היה ביניהם בזה כי אם עדות העדים מראיית הלבנה והיו חסרים מחשבון המולד ומהלכי השמש והירח הידוע לכל אומה ולשון וכבר כתב רבי חננאל זל שקביעות החדשים בקרב ישראל לא היה בלבד על פי הראייה כי אם על פי החשבון גם כן והראייה על זה שכל הארבעים שנה שהלכו במדבר היה הענן מכסה אותם ביום ועמוד האש בלילה ולא ראו אם בכלם שמש ביום

ולא ירח בלילה וכמו שאמר ואתה ברחמיך לא עזבתם במדבר (עמוד דענן) לא סר מעליהם יומם לנחותם בדרך ואת עמוד האש בלילה להאיר להם ומה יכן אם כן יהיו קובעי החדשים על פי ראיית הלבנה אלא בודאי עקר המצוה היה על פי החשבון והנה מסורת בידינו לעולם כי י"ב חדשי השנה חמשה מהם שלמים בכל אחד שלשים יום וחמשה מהם חסרים בכל אחד כ"ט יום ושנים מהם פעמים שהם שלמים בני שלשים יום ופעמים שניהם חסרים בני כ"ט יום ופעמים שאחד מהם שלשים יום והשני כ"ט יום ושני חדשים הללו מרחשון וכסלו ומסורת בידינו שראש חדש תשרי התחלה וראש השנה וכי לכל חדש וחדש הלכה למשה מסיני כ"ט יום ומחצה ותשצ"ג חלקים · הנה אם כן עצמות המצוה הזאת אינו שיקדשו את החדש על פי הראיה כדברי האנשים האלה אלא שיהיה חדש ניסן ראש לחדשי השנה וזה לו להקבה שיקדשוהו על פי שנים עדים שפעמים רבות שוא ידברו לסבה מן הסבות ולא יקדשו על פי החשבון בהיות המופרסם דמספר ממה שאין ספק בו וטעות הוא ביד האנשים האלה בכל חכמתם שאמרו שבארץ ישראל לא היו מקדשים אלא על פי הראיה כי הנה תמצא שאמר דוד ליהונתן הנה מחר חדש ואנכי אשב עם המלך ומהיכן היה יודע דוד שמחר חדש לולי שעל פי החשבון היו קובעים ואולי לא תראה הלבנה ולא יקבעו מחר חדש ולא עוד אלא שהדבר מוכיח שהיו קובעים שני ימים ראש חדש שנאמר ויסתר דוד בשדה ויהי החדש וישב המלך על הלחם וגו' וכתיב ויהי ממחרת החדש השני ויפקד מקום דוד ולא יתכן לומר שהוא ראש חדש אחר כי הכתוב קראו החדש השני ושאול אמר מדוע לא בא בן ישי גם תמול גם היום אל הלחם ונאמר ויקום יהונתן מעל השולחן בחרי אף ולא אכל ביום החדש השני לחם · הלא הדבר מוכיח שהיו באותו חדש שני ימים של ראש חדש כמנהגנו וכן היו נוהגים כל ישראל לקבוע החדשים על פי החשבון ולהסכימו עם הראיה אבל החשבון היה העיקר ולזה תמצא מפורש בכתוב שאמר ומבני יששכר יודעי בינה לעתים לדעת מה יעשה ישראל ראשיהם מאתים וכל אחיהם על פיהם וגו' ואין לך דבר שצריך חכמת ובינה לקבוע עתים או מועדי' כי אם החשבון שהוא סוד העיבור אבל ראיית הלבנה והוא דבר ידוע ומושג בחוש כי כאשר הלבנה נראית הכל יודעים שהוא ראש חדש וחג המצות בט"ו בו וראש השנה בא בתשרי ויום הכפורים בעשרה בו וסוכות בט"ו בו · אמנם החשבון אינו אלא לחכמים שמחשבין ומודיעין לישראל קביעות החדשים ומועדי השם והם עושים על פיהם וזה הוא שכתוב לדעת מה יעשה ישראל ראשיהם מאתים על פיהם יצאו ועל פיהם יבואו וכן נהגו ישראל אלף ומאה שנים מימות משה רבי' ועד אנטיגנוס ראש גולה וראש סנהדרי שהיו בכלל תלמידיו שנים והם צדוק וביתוס וכשדרש להם אל תהיו כעבדים המשמשין את הרב על מנת לקבל פרס נכנס ספק בלבבם וחשבו שאין שכר ולא עונש ויצאו לתרבות רעה ולפי שהיו חכמי ישר' שלימים בחכמת העיבור והיתה החכמה המפוארה ההיא מקובלת אצלם התחילו התלמידים החסרי' ההם לפרוק מעליהם חכמת הקבלה ופי המצות וערערו בקביעות החדשים באמרם שלא היה עיקר המצוה לקביע חדשים על פי החשבון לשיצטרכו אל חכמו' רמות כי אם בראיית הלבנה על פי שנים עדים כחכם כסכל והיצרכו חכמי הדור להכחיש דבריהם בראיות גמורות ואמר רבן גמליאל אל תחושו לראות הירח כי החשבון הוא העיקר כך מקובלני מבית

אבי אבא שאין חדשה של לבנה פחותה מכ״ט יום ומחצה ותשצ״ג חלקים וזה מורה שלא היה רבן גמליאל סומך על ראיית הלבנה אלא על פי החשבון · ובמשנה אמרו ראוהו בד וכל ישראל נחקרו העדים ולא הספיקו לומר מקודש עד שחשכה הרי זו שנה מעובר׳ וזו ראייה גמורה שלא היה ביד״ם עיקר הדבר בראיית הלבנה שאלו היה בידם עיקר ובראייה היו מקדשים איך אחרי ראותה היו מעברין השנה · ועוד גדולה מזו באו שנים ואמרו ראינוהו בזמני והוא אור שלשים ובליל עיבורו שהוא מוצאי יום שלשי׳ לא נראה וקבלן רבן גמליאל ואלו היה הוא סומך על ראיית הלבנה ולא על החשבון בודאי כיון שלא נראה בליל עבורו שהם עדי שקר אלא בלי ספק שרבן גמליאל סמך על החשבון ולא על העדת העדים ומה שתמצא לחז״ל שאמרו דמות צורות לבנות היו לו לרבן גמליאל בעליתו על הטבלא בכותל שבהן היה מראה את ההדיוטות הכונה בו כי רג עשה הצורו׳ הללו לבאר לתלמידי צדוק וביתוס ידיעתו במהלך הלבנה בכל חדש וחדש כי היא יודע באי זו צורה תולד הלבנה באותו חדש אם ארוכה ואם קצרה וכמה תהיה גבוהה בגלגל ולאי זה צד תהיה נוטה והיה בכל חדש וחדש מבאר לתלמידים הלבנה בזה החדש צורתה תהיה כך וכך ונטייתה לצד כך וכך ובאותה צורה שהיה מראה לתלמידיו בה היו מעידים העידים בכל חדש וחדש ובזה נתבאר להם שאין העיקר בראיית אלא החשבון ובטלו דברי החולקים ואע״פ שהיו מקבלים העדים זכר לדבר לא היתה סמיכת בד כי אם על החשבון ולכך אמרו שדת חק העיבור היה הלכה למשה מסיני שהרשות ביד בד הגדול לקבוע השנים ולעבר כפי מה שיראה לו מחקי סוד העיבוד וכבר יורה על היות המועדים תלוים בבד כה שכתוב ויועץ המלך חזקיהו לעשו׳ פסח בחדש השני ולא עבר המלך הקדוש הזה על שמור את חדש האביב שהיה בחדש הראשון ולא גם כן כהקריב את הפסח במועדו ולא האכיל את ישראל חמץ בפסח בחדש הראשון חו ולא בדה חג מלבו בעשותו הפסח בחדש השני כי לא הרשה הכתוב לעשות בחדש השני אלא מצות הפסח באכילתו לטמאים אבל המצות וחג גם הטמאים היו אוכלים ועושים אותם בחדש הראשון והאנשים הפושעים והחטאים האלה בנפשותם תלו בזה פשע רב לחזקיהו ואמרו שעבר על המצות להותו מלומד בכך מאחז אביו והוא דבור סרה כי חזקיהו היה צדיק וישר ירא אלהים שנא׳ ולא סר מכל מצות יי׳ ימין ושמאל וגם הוא אמר בתפלתו זכור נא את אשר התהלכתי לפניך והטוב בעיניך עשיתי אבל האמת הוא כמו שפיר הראב״ע שהפסח שעשה היה בחדש הראשון ובזמנו נעשה · אבל מה ששגג הוא שהיה לו לעבר השנה בסוף חדש אדר והוא עיבר ניסן בניסן מפני שישראל לא יכלו להתקבץ כלם והכהנים לא הטהרו ולא התקדשו למדי ועכ״פ יצא לנו מזה שהדברים אשר כגלה בעיבור השנים וקביעות החדשים היו תלוים בבד הגדול ומה שהם עושים על פי התורה וכמו שאמרה התורה לא תוסיף עליו ולא תגרע ממנו לא נאמר אלא כנגד ההמון שלא יחדשו משכלם ולא יתחכמו מדעתם במצות כמו שעושים הקראים אלא שנשמע לנביאי ורבני ולשופטים לפי שהם נעזרים בשכינה וכמו שכתב החבר למלך הכוזר ולא יעבור שישמעו כל הסנהדרין בדבר התורה ולכן תלה הכתוב אמתת הדין בסן והמקום אשר יבחר יי ונתחייבנו במקרא מגלה ונר של חנוכה ונטילת ידים ועירוב ולברך עליהם אשר קדשנו במצותיו לפי שהקבה תלה כל זה במורי התורה וסנהדריה · אמנם הקראים בדי להתרחק מדרכי חכמי ישראל בזו חכמתם ובינתם בחכמת העבור ותבונת

ותכונת מהלכי השמי' שעליו נאמר כי היא חכמתכם ובינתכם לעיני העמים ובחרו לדם
דרך ראיית הלבנה להורות שהם מתרחקים מהקבלה האמיתית ולא עלה בידם כי על
כל פנים צריכין הם לקבלה לדעת ענין החדש והשנה כמו שכתבתי בספר כיצד מקדשים
ומתי מקדשים ואם היו עבים ג חדשים או ד כתבו שיעשו קצת החדשים ג חדשים
מלאים וא' חסר ואמרו שצריך לעבר את השנים משום שעור את חדש האביב ובשם
שאין עיבורי החדש אלא מה"כ כן לא יעברו את השנה אלא לחדשים כדבריהם של
חדשים אתה מונה לשנה ולא ימים והולכים אחרי תרוני הרבני' שתיקנו מחזור של
לבנה יט שנים ותקנו לעבר שבעה שנים גג הו דח הי"א הי"ד הי"ז רי"ט דרי לך בום
הם נסמכים על הקבלה ועל פי החשבון בחדוש החדשים ועיבור השנים ודתיית
מחכמיהם איך לא כסתה כלימה פניהם בקדשם את החדש בכל מקום מבלי הסכמת
מקום אחד ממקום אחר ויהיו הקראים אשר בארץ ישראל מקדשים ליום אחד ואשר
בדמשק ליום אחר ואשר בקושטנטינה שהיא רחוקה משם הרבה לזמן רחוק ממנו ויהיו
אלה במקום אחד אוכלים חמץ בפסח ועושים מלאכה ביום הכפור לדעת אנשי מקום
אחר אלו יסמכו על עד אחד ואלו על עדי אחרי' ובמקום שהיו ישראל גוי אחד בארץ
והזהיר הב"ה שתהיה להם תורה אחת ומשפט א' תעשה התורה ביניהם תורות רבות
ומתחלפות וכל היום יתחדשו ביניהם דעו וידרכו מה שהסכימו עליו ואין להם שיאמרו
אלא כך היה דעת א' מהם ושבו אב להאמין בקבלה · ובמקום שלא עמדו על קבלת
הרבים שיקבלו מהנביאים עומדים על קבלת יחיד או יחידים ממפרשיהם בעלי סברא
נרידה עם רוב החולקים עליו הנה התבאר שתכלית המצוה הזאת הוא שיהיה חדש
ניסן ראש והתחלה לחדשי השנה לזכרון הגאולה ושלא צוה הקדו' ברוך הוא שיקדשו
את החדש על פי הראייה אלא באופן היותר אמיתי ומדוייק שאיפשר ושרשי חכמת
העיבור ניתנו למשה רבינו בפי המקובל על פה להיות קדוש החדשי' ועיבור השנים
מסור לבית דין הגדול ומפני זה אמר הכתוב במצוה הזאת וידבר יי אל משה ואל אהרן
כי לפניהם ניתנה המצוה הזאת במקום בית דין הגדול ;

VERSIO LATINA.

PRIMO diſcimus ex hoc loco, *quòd, licet ratione rotunditatis ſphæræ, & motus circularis Solis, qui Annum facit, non dijudicari poſſit Anni principium & finis; aliunde tamen illa dignoſcuntur.* Idque vel ex *Ordine naturali*, vel ex *Instituto arbitrario*. Quæ ita explicantur.

Naturaliter oportet ut Annus habeat motum definitum & ordinatum, unde dijudicare poſſimus ejus principium, medium, & finem. Et quia curſus ſolis fit in zodiaco, hic verò dividitur in XII. partes æquales, quæ ſunt XII. ſigna, quæ ſunt in Sphæra octava, idcirco convenientius videtur, ut annus incipiat, quando Sol ingreditur in principium alicujus horum Signorum, quàm cum eſt in illius medio aut fine. Hìc ergo jam aliquod Anni principium habes, ſeu motûs Solis, quando ingreditur in principium alicujus XII. horum ſignorum.

Hinc porrò inquirendum; *An Principium ſigni zodiaci unius & alterius prioritate-*

prioritatem habeat præ aliis? Ubi inveniemus, quòd omninò quædam hanc prioritatis prærogativam super alia habeant; idq; per collationem partium Circuli istius zodiaci, cum circulo Æquatoris. Nam quia duo isti circuli magni ambiunt Sphæram, & centrum unum habent, quod est centrum Terræ, poli autem uniuscujusque sunt diversi (nam poli æquatoris sunt poli motus diurni, ab oriente in occidentem: poli autem zodiaci sunt poli motûs Sphæræ octavæ ab Occidente in Orientem; & distant à se invicem circiter 23. gradibus & dimidio;) idcirco necessariò circulus unus alterum intersecat in duobus punctis oppositis, & elongatur atque declinat unus ab altero, pro distantia polorum illorum in duobus punctis aliis oppositis. Quando itaque Sol ingreditur in ista quatuor puncta, hinc oriuntur Quatuor revolutiones anni; quando enim est in duobus punctis intersecantibus, quæ vocantur מיתוכין, & sunt principium Arietis, & principium Libræ, hinc oriuntur duæ Revolutiones æquales, quæ vocantur Duo Æquinoctia, Vernum & Autumnale. Nam cùm Sol est in unoquoq; illorum, fit motus ejus diurnus eo die, propter illum circulum habentem polos motus diurni qui est in Æquatore, & æqualis tum est dies & nox: & hæ sunt duę revolutiones Martii & Septembris: quando verò Sol est in duobus punctis magis distantibus, Cancri videlicet & Capricorni, duo contraria fiunt. Nam cùm Sol est in principio Cancri, est Aquilonaris extremè, & est nobis propinquus quantum fieri potest, unde tum fit dies longissimus, & calor intensissimus, quia Sol est propinquus verticibus nostris, & vocatur Solstitium æstivum, estq; Revolutio mensis Junii: quando verò Sol est in principio Capricorni, tum contrarium evenit, quia est australis extremè, & tum Sol distat à nobis quantum fieri potest, unde dies fit brevissimus, & frigus summum, quia tùm Sol valdè declinat à capite nostro, & hinc fit Solstitium hyemale, Revolutio sc. mensis Septembris.

Ex his liquet, quòd inter principia signorum zodiaci quatuor sint, quibus debetur jus prioritatis & principii præ reliquis; consequiturque hinc, quòd Annus incipiat ab harum quatuor Revolutionum unâ, h. e. quando Sol est in principio alicujus signorum istorum, Arietis sc. vel Libræ, vel Cancri, vel Capricorni, non verò in reliquis.

Observarunt etiam Astronomi in *Die* quatuor partes, quæ convenientiam habent cum his quatuor Revolutionibus Anni; quia dies totus,

totus, qui 24 constat horis, dividitur in duas partes, quarũ una lucet, & est *Dies*, altera tenebras inducit, & vocatur *Nox*, sicut Anni pars media est in gradu Diei lucem præbentis, quando Sol ingreditur in principium Arietis, usq; dum ingreditur in principium Libræ, ubi est terminus longitudinis noctium, & brevitatis dierum, frigoris accrescentis, & declinationis Solis a vertice capitis nostri infra terram.

Porrò observarunt, unamquamq; duarum harum diei partium dividi in duas partes alias, scil. Diem lucentem ab ortu solis usq; ad meridiem, & à meridie usque ad vesperam: & Noctem, ab occasu solis usque ad mediam noctem, & a media nocte usq; ad ortum Solis. His duabus partibus respondent duæ medietates anni; Prima, dierum longiorum ab ingressu Solis in Arietem, usque ad ejus ingressum in Cancrum, quę est Revolutio Martii; tum ab ingressu ejus in Cancrum, usque ad ingressum ejus in Libram, quæ est Revolutio æstatis: Altera medietas anni tenebricosior & frigidior ab ingressu ejus in Libram, usq; ad ingressum ejus in Capricornum, quæ est Revolutio autumnalis, & ab ingressu ejus in Capricornum, ad ingressum ejus in Arietem, quæ est Revolutio hyemalis.

Sic hactenùs expositum tibi est, quòd etiam à natura Diei, ejusque comparatione ad annum, consequatur, Annum principium suum habere in aliqua illarum quatuor quartarum seu revolutionum.

Nunc inquiremus etiam, *Cuinam ex illis maxime competat Anni principium præ reliquis?*

Hîc reperiemus, duabus ex illis, Revolutione sc. vernali in Martio, & Autumnali in Septembri, jus prioritatis deberi in rei veritate, supra cæteras duas: quia istæ sunt Revolutiones duarum æqualitatum seu æquinoctiorum: sed duæ cæteræ revolutiones sunt duorum contrariorum seu oppositorum. Quia vero Æqualitates sunt in gradu Habitus & perfectionis, æquum est, ut æqualitates præcedant contrarietates, quæ sunt in gradu privationis & defectus. Contrarietas enim nihil aliud est, quàm privatio æqualitatis in summa declinatione ad unum extremorum: æqualitas autem est medium inter duo contraria & declinationes summas. Constat autem, æqualitatem semper consistere in medio duorum extremorum. Idem constat ex comparatione illorum ad nos. Nam per contraria generantur qualitates vehementes, exorbitantes ab ordine naturali: Sic frigus & calor, humiditas & siccitas, si sint excessivæ, nobis nocent; quando verò sunt æquales, generant

nerunt qualitates temperatas inter illa extrema. His de causis constituendũ est Principium Anni, vel in Revolutione Septembris, vel in Revolutione Martii, quæ sunt, quando Sol est in una ex duabus Æqualitatibus, Verna sc. vel Hybernâ, in principio Arietis vel Libræ; non vero in duabus Revolutionibus summarum contrarietatum. Quemadmodum enim non convenit, ut principium diei sit vel in meridie, vel in media nocte, quæ sunt duæ Diei partes respondentes duabus revolutionibus contrariis anni, ortui videlicet & occasui ejus: sic non convenit, ut principium anni sit vel constituatur alibi, quàm vel in Revolutione Martii, cùm sol ingreditur in signum Arietis, vel in Revolutione autumnali, cùm Sol ingreditur in Libram, non verò in cæteris duabus Revolutionibus.

Hoc ergo sic posito, ulteriùs jam videndum; *Cuinam ex his duabus Revolutionibus, Martii sc. & Septembris, præ altera magis competat, ut ab ea petatur Anni principium?*

Astronomi qui non sunt ex filiis Israel, fecerunt Anni initium in ingressu Solis in Arietem, in mense Martio: sic iidem constituerunt Diei initium manè cum oriente Sole, quod duo ista sint tempora Lucis & Caloris, quæ habent rationem Habitus, ac proinde meritò anteferuntur Frigori & Tenebris, quæ sunt in gradu Privationis.

Verùm Sapientes Israëlis constituerunt principium Anni in ingressu Solis in Libram, in Revolutione Septembris, & principium Diei à vespera diem præcedente, quæ est principium noctis, mixta ex luce & tenebris. Et hi respondent ad errorem Sapientum Gentilium, quòd Prioritas, quam Habitus habet præ privatione, & Actus præ Potentia, sit prioritas Essentialis & Dignitatis, non autem Temporis. Constat enim, quòd Potentia tempore præcedat Actum, & Privatio Habitum. Prioritas autem quæ competit principio Diei & Anni, est Temporis non Dignitatis. Dies enim & Annus sunt mensuræ temporis, & tempora definita. Hac de causa sequitur, constituendum esse Principium Diei à vespera præcedente, quando Sol incipit occumbere, & Anni ab autumno, quando Sol ingreditur in signum libræ: nam in his similia sunt ista tempora tempori generationis hominis, animalium, & plantarũ: in quibus est primò tempus Conceptionis, postea Nativitatis & exitus in lucem hujus mundi. Et in illo die tempus Conceptionis est Nox præcedens: tum enim Sol est in Ventre terræ, & ejus medio: Sic in Anno Conceptionis tempus est tempore tenebrarum, à

Revolutione Septembris, usq; ad Martium: tunc enim est tempus sationis, & mundus totus gravidus est generabilibus suis, tunc etiam virtus germinandi in ventre terræ ingreditur in radices totis illis sex mensibus ab Autumno usq; ad Martium, sicut in ossa in ventre pleno, toto conceptûs tempore. Tempus autem nativitatis est in Die, cùm Sol oritur super terram, ac si exiret è ventre terræ, sicut Embryo egreditur è ventre matris suæ tempore partûs. Sic in Anno tempus Nativitatis est à revolutione Martii, quo germina egrediuntur, usq; ad Revolutionem Septembris. Quia ergo tempus Conceptionis naturâ præcedit tempus Nativitatis, ideò jure à conceptionis principio deducitur principium Nativitatis. Hinc Lex initium diei fecit à Vespera, sicut dicitur in opere Creationis; *Et fuit vespera, & fuit mane, dies primus.* Sic scribitur; *A vespera usq, ad vesperam quiescetis in Sabbatho vestro*, Levit.23.32. Sic fecit Lex initium anni in Revolutione Septembris, quòd Tempus illud sit principium conceptionis mundi, & sationis generabilium. Ideò dicitur; *Et solennitatem collectionis, quæ fit in exitu anni*, Exo.23.16. quia sc. tunc exit annus unus, & ingreditur annus alius. Unde ordinarunt Rabbini nostri, ut tum dicatur; היום הרת עולם *Hodiè est conceptio mundi*, vel, *concepit mundus.*

Ex his omnibus liquet, quòd secundùm ordinem naturalem principium anni, respectu ejus ad mundum, sit mensis September, quando Sol ingreditur in principium libræ. Agnoverunt hoc ipsum Sapientes Indorum & Chaldæorum, ita ut hujus rei causâ hunc mensem vocarint תִּשְׁרִי in lingua sua, quod significat *Initium, Principium.* Sic & Græci vocarunt eum in lingua sua *Τισρι.* Totam hanc quæstionem perfectissime explicavi in libro צדק עולמים, quem composui. par.1.cap.3.

Hoc ergò primum est, quod ex isto versu discimus, *Quod annus certum habeat principium.*

Secundò verò discimus etiã ex eo, *quòd præter prioritatem Anni, quam habet ratione Mundi & generationis ejus, quæ est in mense Septembri, consueverint homines Anni initium quoq, facere ex Instituto & placito*, idq; propter certam aliquam causam, aut accidens quoddam, quod contigit inter illos die aliquo certo, à quo deinde faciunt initium anni particulare inter ipsos; veluti *à Die nativitatis Principum & Regum suorum*, aut à *Die inaugurationis* ipsorum, sicut Chaldæi supputationem instituerunt à regno Nebucadnezaris, & Græci à regno Alexandri Macedonis, & Romani à Cæsare Augusto, & alii aliunde. Sic quidam *à nato Propheta aliquo,*

quo, quem inter ipsos prophetasse dicunt, ut Ismaelitæ à nativitate Muthamedis prophetæ sui. Sunt alii etiam, qui supputarunt annos *ab insigni aliquo Opere*, quod diebus ipsorum contigit, sicut antiquitùs quidam fecerunt A' Diluvio, Græci longo tempore A' vastatione Trojæ, quâ vastarunt suâ potentiâ, Romani ab Urbe conditâ. Hæ æræ omnes sunt ex instituto & consensu, non negato vel sublato principio naturali, quod ei ascribitur ratione motûs solis.

In capite Talmudico Rosch haschánah cap. 1. uti suprà jam attigi, dissentiunt hac de re inter se *R. Eliefer*, & *R. Jehoschua*. *R. Eliefer enim dicit*; *In Septembri creatum esse mundum*, *Rabbi Jehosua autem censet in Martio.* Unde primâ fronte videtur, duos hos concorditer constituisse tale principium anni facere, quod fundamentum suum habeat in creatione mundi; & ut ille mensis in quo creatus est Mundus, & Tempus, (quod etiam est creatum) quemq; (sc. *mensem*) sequuntur reliqui menses & anni, sit principium anni. Sic verò controversia oritur, quomodo Sapientes Gemaræ, qui sequuntur sententiam R. Josuæ, quòd in Martio creatus sit mundus, non inde fecerint principium anni, sed illud posuerint, ut & R. Jehosua ipse, in Septembri? Res itaq; in veritate ita se habet; Licet R. Jehosua statuerit, in Martio creatum esse Mundum; fatetur tamen, quòd omnium consensu principium anni sit in Septembri: Nam, ex illius sententia, prioritas anni non censenda est ex eo, quòd in eo mense creatus sit mundus, sed ex natura rerum generabilium vel generatarum in mundo, quæ incipienda est ab earum conceptione, quæ fit à revolutione Septembris, ut explicavi. Opinatur itaq; R. Jehosua, & qui cum ipso sentiunt, non fuisse creationem mundi factam tempore conceptionis rerum, sed tempore nativitatis illarum, quia omnes res in perfecto suo decore & statura sunt creatæ, neque in creatione potentia præcessit actum; ac proinde sic creationem fuisse in mense Martio, & postea sex mensibus exactis principiũ Anni primi fuisse in mundo, à Septembri, qui fuit September primus; & sic omnes reliquos annos sequentes, juxta ordinem naturalem, incipere à Septembri. Ut sic principium anni in Septembri non destruatur per sententiam ejus de Creatione prima; eò quòd illa fuerit miraculosa; principium autem anni deducatur juxta consuetudinem naturalem, & motum cœli.

Omnium harum rerum, & veritatis hujus, indicia habemus in præsenti versu; *Mensis hic, ait, erit vobis principium mensium, primus erit vobis*, &c.

Ecce dicit, *Mensis hic erit vobis primus*, ad indicandum, Mensem primum naturaliter, secundum motum Solis in Zodiaco, non esse mensem illum, (hic enim est mensis September,) sed ex instituto & placito, & hoc respectu dicit, illum *vobis* debere esse *primum mensem* & principium anni. Ut sic duo habuerint anni principia, Unum naturale à Septembri, alterum ex Instituto & placito arbitrario, à Martio, idque ut semper recordarentur benignitatum Domini quas cum illis exercuit, in eductione ex Ægypto. Voluit quippe ut ille mensis, quo ex Ægypto exiverunt, ipsis esset primus mensis anni, & ab eo incipiant menses numerare, sicut dicitur; *In mense secundo. In mense tertio*. Item ut ab eo supputent æras & annos, sicut dicitur; *Anno secundo egressus filiorum ex Ægypto.* Sic scribit R. Moses Nachmanides; quòd sicut memoriale est in die Sabbathi, dum ita numeramus dies Septimanæ, ut eos illi attribuamus, dicendo; *In prima Sabbathi, In secunda Sabbathi*, & sic consequenter: ita etiam recordari debuerint exitus ex Ægypto, numerando menses, primum, secundum, tertium, &c. à tempore redemptionis ipsorum. Hujus ergò respectu Martius fuit mensis *primus*, September, *septimus.* Verum nomina mensium, quæ hodiè habemus, detulerunt secum majores nostri ex Babylonia: nomina enim Persica sunt, & illa usurparunt in memoriam liberationis suæ ex captivitate Babylonica; ad indicandum, quòd ibi fuerint, & inde à Deo educti fuerint. Neque in hoc peccasse mihi videntur; quia simul etiam retinuerunt rationem numerandi veterem, quam Lex præcepit. Sic dicitur in libello Estheræ, *In mense primo, qui est mensis Nisan*, ubi prius per posterius explicatur, sicut cùm dicitur; הפיל פור הוא גורל *Projecit Pur*, h.e. *sortem.*

Tertiò discimus hinc, quod Fixio mensium & Intercalatio annorum tradita fuerit Synedrio magno, quod fuit Hierosolymis, quia ad Sanctissimum illud opus magna Sapientia requiritur. Annus quippe Israeliticus est Lunaris, habens menses perfectos, sicut dicitur; *Primus erit vobis inter menses Anni*; ad quæ verba Sapientes nostri scribũt; Discimus *hinc, annum debere calculari & constitui è Mensibus* (perfectis & solis,) *non è Mensibus & Diebus.* Et cùm Lex diligenter caverit, ut hic mensis Nisan primus esset Sole existente in principio signi Arietis, sicut ait; *Observa mensem Avis*, (h.e. Spicarum maturescentium); Avif autem dependeat a Sole; hinc clarum est, menses esse debere quandoq; 12, quandoq; 13 mensiũ, quia Annus Solaris excedit 12 menses Lunares undecim circiter diebus. Hinc necessariò addendus fuit anno mensis alius,

quò

quò Nisan semper caderet in mensem Avif, quod in terra Israëlis fit circa illud tempus quo Sol ingreditur signum Arietis. Et talis Annus vocatur *Intercalaris*. Hujus rei causa singulis 19. annis septem ipsis fuerunt intercalandi, nempe 3^{tius} 6. 8. 11. 14. 17. & 19^{nus}. Nam novendecim anni circumvolvuntur per plenos menses perfectè; Mensis quippe vocatur, qui dies habet perfectos, sicut dicitur; עַד חֹדֶשׁ יָמִים *Usq; ad mensem dierum*, Levit. 11. 20. ad quod iterum Sapientes nostri scribunt; *Hinc disces, menses tibi numerandos esses diebus perfectis, nullis superadditis horis*: sic mensis Plenus constat 30. diebus & Cavus 29. Hujus ergo rei causâ tradita & mandata est Fixio mensium & Intercalatio annorum Assessoribus Synedrii magni, qui peritissimi erant Astronomiæ, & calculabant motum medium & verum Orbium Lunæ, & duorum Orbium Solis, rationemq; declinationis illorum à centro, & juxta distantiam terræ à medietate Æquatoris, juxta longitudinem item versus Orientem & Occidentem; ad quod opus habebant correctionibus vel ordinationibus pluribus, quarum duæ respiciunt latitudinem versus Draconem, & quatuor longitudinē inter illa & Draconem ipsum: & pro varietate locorum æquatur declinatio à tribus lateribus. Hinc Sapientes nostri, eo tempore quo observabatur phasis Lunæ, septem testibus (phaseos) proponebant quæstiones; An viderint Lunam versus Aquilonem? an versus Austrum? Quónam respiciat facies Lunæ? sursum? an deorsum? versus orientem? an versus occidentem? Ut propter hujus artis summam peritiam, quâ pollebant Sapientes Israëlis, Ptolemæus summis laudibus extulerit eum, qui invenit Cyclum istum decemnovennalem in Intercalatione Israëlitarum, & scribat, hoc arguere, quòd inter ipsos fuerit Prophetia. Et Sapientes nostri scribunt, *Mosen hæsitabundum fuisse circa Sanctificationem mensis, donec Deus ipsi monstrarit Lunam in innovatione sua in principio mensis Nisan.* Quo dicere voluerunt, admirandā hanc sapientiam non didicisse Mosen & Aharonem à seipsis & proprio studio, sed traditam fuisse ipsis è monte Sinai, & esse rem Propheticam.

Hîc verò Sapientes KARRÆORUM distendunt os, & prolixe argutantur contra Sapientes Israëlis, quòd hi sanctificent menses juxta calculationem & secretum Intercalationis, dicentes; *Legem præcepisse, ut menses sanctificentur juxta phasin & visionem Lunæ, & hujus rei causâ dixisse*; הַחֹדֶשׁ הַזֶּה Mensis hic erit vobis caput Mensium: *Mensem enim non vocari* חֹדֶשׁ *nisi ob Innovationem Lunæ, & ab ejus tempore Innovationis Visione, plus*

ficut dicitur; תקעו בחדש שופר Clange te in mense buccinâ, Pſ.81.4. h. e. *in innovatione Lunæ*: חדש *enim propriè ſonat Innovationem*, & ſic dicitur à חדש, *ab Innovando*): Item, מתי יעבר החדש Quando præterierit innovatio illa, h.e. *mensis ille*, Amos 8.5. *Et Deum mandaſſe*, ut *apparente Lunâ in innovatione ſua ſanctificent menſem, quando dicit*; שמור את חדש האביב Obſerva menſem (innovationem) Aviſ; velle enim his verbis dicere, *ut, quum viderint innovari lucem Lunæ, figant menſem ſeu novilunium Niſan. Itaq; cum Deus præceperit ſanctificare menſem ſecundum viſionem Lunæ, & id ita conſuetum fuerit inter Iſraëlitas, dum eſſent in terra ſua, quâ fronte auſi fuerint ſapientes ipſorum hoc præceptum immutare, & ſupputatione juxta phaſin abrogatâ, menſes ſuos pro lubitu ſuo figere; imò dicere; Sublatâ domo judicii magnâ* (Synedrio magno), *ſublatam quoq; eſſe Viſionem lunæ? Omnes Iſraëlitas uſq; ad Rabban Gamalielem fixiſſe menſes juxta phaſin: neq; exiſtimandum eſſe, non niſi in terra Iſraelis phaſin obſervandam eſſe; R. Akivam enim intercalaſſe annos, & conſtituiſſe menſes extra terram, non ſecundum illorum ſupputationem, neq; ſicut illi eos conſtituerunt: Omnes etiam exponere locum illum*, Lev.23.4. Hæ ſunt ſolennitates Domini, quas vocabitis in tempore ſuo; *Solennitates eſſe etiam eas, quas ſic vocaverint vel Errantes, vel Seducti, & ſanctificaverint.* (Vide Talm. in Roſch haſchánah cap.2.& Majem. in הלכות קדוש החדש cap.2.§.ult.) Quod ſi (Rabbanitârum) *ſupputatio ſit ex ore Dei* (Divinæ authoritatis) *uti tradunt, quomodo potuerint vel errare vel ſeduci*, (fallere vel falli)? *Præterea cùm veteribus ſcrupulum moverit Lectio Megillæ*, (h.e. libelli Eſtheræ in feſto Purim); *concludentes ex eo quod ſcriptum eſt*; Hæc ſunt præcepta quæ mandavit Deus per Moſen, *nulli etiam Prophetæ licere aliquid innovare* (præcipere inpoſterum præter Legem Moſis); *& inde quærentes, quomodo Mardochæus & Eſthera potuerint addere de novo Lectionem Megillæ; mirum, non etiam ſcrupulum ipſis moviſſe ſupputationes Intercalationis, & abrogationem ſanctificationis Menſis ſecundum Viſionem Lunæ*! Hæc & alia argumenta reperiuntur in libris ipſorum. Itaque è re eſt ad ea reſpondere, juxta illud Salomonis; *Reſponde ſtulto ſecundum ſtultitiam ipſius.*

Dico ergò; Præcepti hujus mens & ſcopus non fuit, Iſraëlitis explicare, quomodo ſanctificare debeant Menſem, vel quâ menſurâ aut formâ videnda ſit Luna? neq; in hoc loco nomen חדש dicitur de Viſione Lunæ & innovatione ejus: ſed præcepit Deus, ut inpoſterum in memoriam liberationis ſuæ quotannis faciant menſem illum, quo egreſſi ſunt ex Ægypto, primum omnium totius anni menſium, & ab eo men-

eo menses numerent, *Primus, Secundus, Tertius*, & sic consequenter; quò Mensis illius memoria ipsis perpetuò sit in ore, & hac ratione recordentur liberationis suæ ex Ægypto. Ideò dicitur; *Mensis hic (nempe totus) sit vobis caput mensium.* Itaque principalis intentio est hîc, præcipere, ut mensis Nisan sit primus Anni mensis. Quomodo autem sanctificandus sit Mensis ille; an secundum Visionem Lunæ; an verò secundum supputationem Astronomicam, id Scriptura hîc non exponit. Nam si voluit eos obstringere ad sanctificandum illum juxta phasin, explicandum fuisset, juxta quem terræ locum phasis illa sit intelligenda. Arcus enim apparitionis Lunæ variat passim secundum terræ latitudinem, uti scribit Aben Esra. Si voluisset his verbis docere, ut juxta supputationem Astronomicam eam sanctificent, ejus quoque ratio exponenda fuisset. Et quis ignorat, olim Ægyptios quoque usos fuisse mensibus & annis, omnes item cæteras nationes numerasse dies mundi per annos? Et tamen constat, illos hoc non fecisse figendo menses juxta phasin Lunæ, sed secundum supputationes suas; unaquæque gens secundum consuetudinem suam peculiarem. Proinde non necesse fuit, ut Scriptura exponeret, quomodo figendum & faciendum sit principium Mensis aut Anni. Nullum tamen dubium est, quin eo tempore oraliter dicta sit Mosi ratio sanctificationis Lunæ vel Mensis, tam secundum Phasin, quàm secundum Supputationem, & fundamenta ejus: quia Lex nostra fundata est in Traditione Mosi factâ in Sinaj. Et sic respondit Rabbinus ille Regi Cosræo, par. 3. §. 35.

Dein, si sanctificandus sit mensis juxta phasin lunæ, quid faciendum erit, si cœlum sit nubilum & pluviosum, ut Luna videri nequeat? Hîc fateri cogentur Karraitæ, quòd præter illud præceptum, quo Deus dixit, *Mensis hic erit vobis principium mensium*; Moses ejus expositionem & circumstantias quoque oraliter acceperit, & inde in gente nostra sint fundamenta Intercalationis & scientiæ illius.

Et quomodo cogitare possunt, Israelitas, in terra sua habitantes, nil habuisse nisi testimonium testium de Visione Lunæ novæ, & destitutos fuisse ratione calculandi novilunii, cursûs item Solis & Lunæ, quam omnes alii populi & linguæ norunt?

Hinc R. Chananael scripsit, *Fixionem mensium inter Israelitas non fuisse tantum secundum phasin Lunæ, sed etiam secundum supputationem.* Ita rem habere, inde probari potest, quòd totis 40. annis, quibus versati sunt in deserto, interdiu eos obtexit Nubes, & columna Ignis noctu; unde

neque LII

neque Solem interdiu, neque noctu Lunam videre potuerunt, sicut dicitur; *Tu propter misericordias tuas multas non deseruisti eos in deserto, columna nubis non recessit ab eis interdiu, neq; columna Ignis noctu* &c. Nehem. 9. 19. Sanè, tum non potuerent figere menses juxta Visionem Lunæ. Primario itaque præceptum illnd respiciebat supputationem. Et traditio constans inter nos est, E duodecim Anni mensibus semper quinque esse plenos 30. dierum, quinque imperfectos seu cavos dierum 29. duos, quandoque perfectos, quandoque imperfectos; quandoque etiam unum illorum habere dies 30. alterum 29. Duo isti menses sunt, מרחשון October, & כסלו *Kislev* November. Traditionem etiam habemus, quòd principium mensis Tisri sit principium anni, & singuli menses, juxta traditionem Mosis è monte Sinai, habeant 29. dies cum dimidio, & 793. scrupulis. Itaque iterum substantia hujus præcepti non est, jubere consecrare mensem vel neomeniam juxta Visionem, uti Karraitæ volunt; sed hoc, ut mensis Nisan sit ראש *Primus mensis* Anni. Cur enim Deus potiùs jussisset consecrare eum juxta os duorum testium, qui sæpè propter aliquam causam possunt vanum loqui & testari, quam juxta supputationem; cùm Demonstratio Arithmetica sit infallibilis & certissima?

Errant itaque isti homines in sapientia sua, quando dicunt, in terra Israelis non fuisse consecratum mensem, nisi juxta Visionem Lunæ. Nam ecce David dicit ad Jonathanem; *Cras est Novilunium, & ego assidebo cum Rege.* Unde scire potuit David, crastino die fore Novilunium, nisi juxta supputationem illud fixissent? Fieri enim poterat ut non conspiceretur Luna, ac proinde crastino die non fuerent novilunium. Imò hinc etiam arguitur, quòd duos dies fixerint pro Neomenia, sicut dicitur; *Et abscondit se David in agro, & fuit Neomenia, & accubuit Rex ad vescendum,* &c. 1. Sam. 20. 24. Et ℣. 26. *Fuit autem* מִמָּחֳרַת החדש הַשֵּׁנִי *postridie Neomenias secunda, ut vacaret locus Davidis*; ubi non potest intelligi Neomenia alia, quia Scriptura eam vocat החדש השני *Secundam*, & Saul postea dicit; *Quare non venit filius Isai, neq; heri neq; hodie ad vescendum?* Item; *Surrexit itaq; Jonathan à mensa in ira furoris, neq; comedit die Neomeniæ secundo panem,* ℣. 34. Nunquid hoc clare arguit, fuisse tum duos illius Neomenias dies observatos in principio mensis, ut nos hodie solemus?

Et sic consueverunt omnes Israelitę menses seu novilunia figere juxta supputationem, eamque cum Visione consentientem facere; quamvis

suppu-

supputatio fuerit primaria. Hinc disertè reperimus scriptum: *De filiis vero Isaschar erant* periti intelligentiæ *temporum, ita ut scirent quid agendum esset Israëli, principes eorum ducenti & omnes fratres eorum juxta sermonem eorum, &c.* 1. Chron. 12. 32. (*vide D. Hieron. in Quæstionibus Hebraicis, ubi scribit*: Ipsi erant Doctores, computatores, & Magistri, sive ad festivitates celebrandas, sive ad cætera). Nulla vero alia *scientia & sapientia* requiritur ad [illegible] tempora & solennitates statas, quam Calculatio vel supputatio, quæ est Secretum quod vocamus Intercalationis: Visio Lunæ res est manifesta & sensibus apprehensibilis. Nam quando Luna videtur, cuncti sciunt, esse principium mensis vel Neomenias, & festum Azymorum esse die illius 15. Novum annum primo mensis Tisri, Diem expiationum die ejus decimo, Tabernaculorum, decimo quinto. Supputatio autem non est nisi *Sapientum*, qui supputant & notam faciunt Israëlitis fixionem Mensium & Solennitatum Dei, qui eas observant juxta illorum præscriptum. Hoc nempe est quod (*in allegato loco*) scriptum est; *Ut scirent quid agendum esset Israëli; principes eorum erant ducenti, juxta quorum os egrediebantur & ingrediebantur.*

Et sic soliti fuerunt Israëlitæ facere per mille & centum annos, à tempore Mosis usque ad Antigonum Æchmalotarcham, & Principem Synedrii, è cujus discipulis fuerunt Tzadok & Bajethos. Hi cùm audirent à Præceptore suo; *Ne estote sicut servi, qui Domino suo serviunt, ut mercedem accipiant*; dubitare cœperunt, & colligebant ex eo, nullas esse vel Pœnas vel Præmia, & sic ad pravos mores, & dogmata prava deflexerunt. Quia ergo Sapientes Israëlis perfectissime calluerunt artem Intercalandi, & illa scientia præclara per Cabalam inter ipsos fuit accepta, cœperunt degeneres illi discipuli excutere à se jugum Cabalæ, seu Traditionis oralis, & Explicationem præceptorum, seque opponere Fixioni mensium seu Noviluniorum, dicentes; Mentem præcepti non esse, ut figatur Novilunium juxta Supputationem, neque tam sublimibus ad id disciplinis opus esse, sed juxta Visionem seu apparitionem Lunæ ex ore duorum testium, sive illi docti sive indocti fuerint. Unde Sapientes sæculi illius necesse habuerunt rationes ipsorum frivolas solidis Argumentis refellere, e quibus Gamaliel dixit: *Nolite curare Visionem Lunæ, Supputatio enim est præcipua. Sic ego traditum accepi a Patre meo Abba, Mensem Lunarem non habere pauciores quàm 29. dies cum dimidio, & 793. scrupulis.* Quod docet, Rabban Gamalielem non innixum fuisse Visioni Lunæ, sed Supputationi. Præterea legimus in Mischnah

Tract. Rosch haschana cap. 3. ראוהו בית דין וכל ישראל נחקרו העדים ולא הספיקו העדים לומר מקודש עד שחשכה הרי זו שנה מעוברת *Si eam viderint domus judicii, & omnes Israëlitæ, testes etiam auditi & examinati fuerint, neq; tamen Sanctificata fuerit usq; ad vesperam, seu noctem (diei sc. trigesimi) tum est Annus intercalaris.* Hinc solida ratio eruitur, quòd fundamentum hujus rei apud ipsos non fuerit in phasi Lunæ. Nam si fundamentum posuissent in Visione Lunæ, quomodo post eam visam intercalassent annum? *Ad hujus Mischnæ intelligentiam conferendus Majemonides in* הלכות קידוש החדש *cap. 2. ubi eam ita παραφράζει.* Non etiam sanctificant novam Lunam nisi in die, vel interdiu: si noctu id faciant, sanctificatio nulla est, quamvis tota Domus judicii, & universus Israël eam viderint, Domus judicii autem non dixerit, מקדש *Sanctificata est*, donec ingruerit nox diei tricesimi primi, aut si testes etiam examinati fuerint, neque tamen acquieverit Domus judicii ut dicerent, מקודש *Sanctificata est*, donec advenerit nox diei 31. non sanctificant eam amplius, sed mensis intercalatur, ut principium mensis seu neomenia non sit nisi die 31. quamvis die trigesimâ visa fuerit. Nam Phasis seu Visio non figit seu constituit Novilunium, sed Domus judicii, qui dicunt מקדש Sanctificata est. Evidentiùs apparet hoc ex eo, quod ibidem scribunt: *Venerunt aliquando duo, & dixerunt: Vidimus eam suo tempore, luce nimirum tricesimâ: nocte autem intercalationis ejus, sub egressum scilicet diei trigesimi, non apparuit, & acceptavit eos Rabban Gamaliel.* Sanè si innixus fuisset Visioni Lunæ, non autem Supputationi, cùm non apparuerit nocte intercalationis, arguere debebat eos ceu testes falsos. Propterea Rabban Gamaliel sine dubio nixus fuit Supputatione, non autem Testimonio testium. Quod ibidem dicitur, *Imagines formarum lunarium habebat Rabban Gamaliel in cœnaculo suo super tabula quadam in pariete, quas monstrabat idiotis seu imperitis*, &c. ejus sensus est, quod Rabban Gamaliel fecerit figuras istas, ut ostenderet Zadoko & Bajethoso, se nosse cursum Lunæ per singulos menses; quâ item formâ renascatur Luna in unoquoque mense, an longa sit, an verò brevis, quam altitudinem in Sphæra vel circulo habeat, in quod denique latus declinet. Itaque singulis mensibus exponebat discipulis rationem Lunæ, dicens; *Hoc mense forma ejus erit talis; declinatio ejus in hoc latus:* & eam formâ, quam discipulis suis ostendebat, testes singulis mensibus suo testimonio confirmabant. Et hoc ipso manifestum fiebat ipsis, fundamentū hujus rei non consistere in Visione, sed in supputatione, & simul removebantur & tollebantur

quæ

quæ contrà à dissentientibus afferebantur. (*De his consulat Lector Doctiss. Seldenum de jure Naturæ & Gentium, lib.2. cap.6. pag.203.204.205.206.*). Et quamvis admittebant testes visionis in ejus rei memoriam, tamen non innitebantur Visioni, sed Supputationi. Ideò dixerunt, *constitutionem Intercalationis esse Traditionem Mosis è monte Sinai* : quia facultas figendi annos, & intercalandi, fuit penes Domum judicii magnam, prout ei videbatur secundum Leges Intercalationis.

Quòd verò Tempora Stata & solennia dependerint à Domo judicii, colligitur ex eo quod scriptum est; *Consilium autem ceperat Rex (Hiskijas) & principes ejus, universusq; cœtus ejus, ut facerent Pascha mense secundo*, 2. Chron.30.2. Non utique transgressus est Rex ille pius præceptum de observando mense spicarum, qui erat mensis primus: neq; etiam alterum de offerendo Paschate in tempore suo statuto: non etiam permisit ut comederent Israëlitæ fermentatum in Paschate, mense primo: non denique effinxit festum à seipso, cùm faceret Pascha mense secundo : quia non concessit Scriptura mense secundo aliud Pascha, quàm quod comederent immundi : azyma autem & festum (*sacrificium festi*) etiam immundi comedebant & faciebant in mense primo.

Prævaricatores quidem & scelerati isti (*Karræi*) magnum hic scelus adscribunt Hiskijæ, dicentes, illum transgressum esse præceptum, quòd sic edoctus esset ab Achaso patre suo. Quod est absurdissimum. Chiskijas enim fuit pius, rectus, & Dei timens, sicut dicitur; *Et non recessit ab ullis præceptis Domini vel ad dexteram vel ad sinistram.* Et ipsemet dicit in oratione suâ; *Memento quæso, quòd ambulaverim coram te in veritate, & corde integro, & quod bonum est in oculis tuis fecerim*, 2. Reg.20. ℣.3. Verùm res ita habet ut scripsit Aben Esra, *Pascha quod fecit, fuisse in mense primo, & tempore suo factum.* In hoc verò erravit, quòd cùm intercalare debuisset in fine mensis Adar, ipse intercalarit Nisan in Nisan, quod Israëlitæ omnes non possent congregari, & Sacerdotes non sufficienter mundati & sanctificati essent.

Quomodocunque verò se hoc habeat, colligimus ex eo quòd Intercalatio annorum, & fixio mensium vel noviluniorum, dependerint à Domo judicii magna, & eo quod illi secundum Legem fecerint.

Quod Lex dicit; *Non addes ad eam, neq; detrahes de ea*, non dictum est nisi ad plebem, ne illi ex suo intellectu, vel ἰδιωτικῶς addant aliquid præceptis Domini, sicut Karræi faciunt, sed auscultemus Prophetas

[illegible], Sacerdotibus & Judicibus, quod ipsi instructi sint auxilio Spiritus Sancti, prout Rabbinus ille Regi Cosar dixit par. 3. §. 41. neque praesumendum tantum Synedrium errare posse in re aliqua Legem [illegible]. Hinc suspendit Scriptura veritatem judicii à Loco quem elegerat Dominus, & obligati quoque sumus legere Megillam [illegible] Esther (*in festo Purim*) Accendere lucernas in festo dedicationis Templi. Lavare manus, Commiscere terminos, & pro his hac formula benedicere, *Benedictus sit, qui nos sanctificavit Praeceptis suis* (*quae in Lege Mosis non sunt praecepta*) eò quòd Deus omnia haec permiserit arbitrio Doctorum Legis, & Synedrii assessorum.

Karraei autem ut se separarent & elongarent a consuetudinibus Sapientum Israelis contempserunt illorum sapientiam & intelligentiam circa artem Intercalationis & Astronomiae; de qua dicitur; *Quia haec est Sapientia & intelligentia vestra in oculis populorum*; & elegerunt sibi Phasin Lunae, ut doceant se procul esse ab omni Cabala; interim non cogitantes, se necessariò opus habere Cabalâ & Traditione ad cognoscendam rationem Mensium & Anni; quomodo item, & quando sint sanctificandi, sicut suprà scripsi. Et, si per tres vel quatuor menses fuerint densae nubes (*ut Luna videri nequeat*), scribunt, se ita sanctificare menses, ut faciant tres plenos, & unum cavum. Dicunt item, Intercalandum esse annum, quia dictum est; *Observa mensem Abib*: & quemadmodum Intercalationes sunt dierum, sic intercalandum esse annum per menses, quemadmodum Rabbini nostri dicunt; חדשים אתה מונה שנה ולא ימים h.e. *Constare debet Annus ex mensibus*, sc. perfectis, *non etiam diebus*, eis superadditis; & sequuntur ordinationes Rabbinorum nostrorum, qui cyclo Lunari constituerunt novendecim annos, & ex illis septem intercalare jusserunt, 3tum, 6.8.11.14.17.& 19um. Unde liquet, illos etiam inniti Cabalae & supputationi in sanctificatione mensium, & intercalatione Annorum. Mirari itaque convenit, quomodo Sapientes ipsorum non pudeat, mensem ubique indifferenter sanctificare, nullâ ratione habitâ loci alicujus communis prae altero. Unde fit, ut Karraitae in terra Israëlis sanctificent diem unum, Damasceni alium, Constantinopolitani, qui longo intervallo ab illis absunt, tempore longe alio; & quidam comedant Fermentatum in die Paschatis, quidam opus faciant in die Expiationum, juxta sententiam eorum qui sunt in loco alio; quidam acquiescunt in Teste uno, alii in pluribus. Sic pro eo quòd populus Israëlis deberet esse *gens una in terra*, & ex praecepto Dei habere

habere *Legem unam & Judicium unum (consuetudines & ritus eosdem)* illi eam scindunt in Leges plures & diversas, & quotidie novas cudunt, & veteres, quæ antea ipsis placuerunt, abrogant, nihilque aliud habent quod prætexant, quàm quòd dicant, *Sic esse sententiam alicujus illorum*; Sic autem re ipsa credunt & confitentur Cabalam; & dum non insistunt Cabalæ plurium qui acceperunt à Prophetis; acceptant Cabalam Unius, aut paucorum suorum Interpretum, propriæ suæ opinioni & judicio nitentium, plurimis aliis dissentientibus.

Sic itaque explicatum est, finem præcepti hujus esse, ut mensis Nisan sit principium mensium in memoriam liberationis Ægyptiacæ; non autem, ut Novilunium vel Mensis sanctificetur per Visionem Lunæ, sed modo quàm fieri potest verissimo & accuratissimo: Scientiam item Intercalationis datam esse Mosi Traditione orali, eò quòd Sanctificatio mensium, & Intercalatio annorum, tradita sit Domui judicii magnæ (*Synedrio magno*). Hinc enim dicit Scriptura in præcepto hoc; *Et loquutus est Dominus ad Mosen & Aharonem*; quia in præsentia ipsorum in Loco Domus judicii magni datum est præceptum hoc.

Hactenus Abarbenel.

תם ונשלם תהלה
לאל בורא עולם:

INDEX LOCORUM SCRIPTURÆ

Quæ

Citantur, Explicantur, & illustrantur.

GENESIS.

INDEX

INDEX RERUM ET VERBORUM MEMORABILIUM.

A.

Æternus

D.

Divisio

Hagio-

I.

K.

O.

P.

Sadducæos.

Q.

R.

 de

FINIS.

EMEN-

EMENDANDA.

Pag. 9. *l.*21. *lege* eos. *p.*168.*l.*5.*lege*,infra. *p.* 112.*l.*5.*lege* Emorthæis. *p* 119. *l.*13. *lege* נר. *p.*120.*pro* באור *lege* אור *p.*131.*l.*15.*lege*, ס. *p.*134. *l.*1. *lege*, ſuaviter. *lin.penult. post* rerum, *dele diſtinctionem.* *p.*236.*l.*15.*lege*. necesſitas. *p.*149.*l.*34. *lege*, hac. *p.*156. *l.*32. *lege*, Prophetarum. *p.*168. *l.*22.*lege*, adeſſe. *p.*170.*l.*6.*lege*, ipſi. *p* 197.*l.*20. *lege* παρερμηνεία. *p.* 208. *l.* 12. *lege*, datum. *p* 227 *l.* 22. *lege*, committitur. *p.*236. *lin.*15.*pro* potuimus,*lege*, poſuimus, *p.*237.*l.*32.*lege.Nehem.*8.*p.*250. *l.*29.*addendum* Coſri. *p.*265. *l.*5.*lege*,Secunda. *p.*288.*l.*2.*lege*, Acroamaticorum. *p.* 316.*l.*2.*lege*, conſentit. *p.*321.*l.*35.*lege* cruſta. *p.*324. *l.*21.*lege*, Dilaceratio. *p.*328.*l.*35.*lege*, Ariſtoteles. *p.*347.*l.*15.*lege*, Mathematicarum. *p.*356.*l.*26.*lege*, Illi. *p.*357. *l.*35. *lege*, Felicitatem. *p.*391.*l.*4.*lege*, Edomæi. *l.*24. Ægypto. *p.* 407. *l.*11.*lege*, Chronologica. *p.*409.*l.*15.*lege*,accommodare.

NAZIONALE
BIBLIOTECA
VITT. EMANUELE
14
19 K
12

